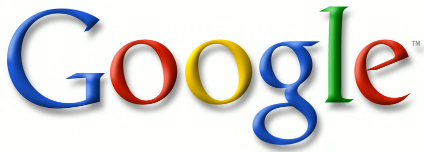
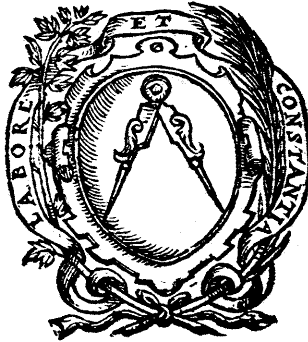


HIPPOCRATIS COI PROLEGOMENA, ET PROGNOSTICORVM LIBRI TRES:

Cum Paraphrastica versione & breuibus Commentariis

IOHANNIS HEVRNII VLTRAIECTINI.

Qui libri sub titulo Prolegomenon comprehendantur, indicabit pagina post Præfationem.





LVGDVNI BATAVORVM,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Franciscum Raphelengium.
cIↃ. IↃ. IIIC.

Nobilissimis, Amplissimis ac Prudentissimis

CONSILIARIIS STATVS PROVINCIÆ BELGICÆ

IOHANNES HEVRNIVS *dedicat consecrátque.*



Mos est, Nobilissimi ac Amplissimi viri, vt scriptores lucubrationes suas Maximis viris nuncupent, vel obseruantiæ causâ, vel vt eas à dente Ligurinorum Momorum vindicent. Illa vt vos, Dominos meos, compellem iubet: hi, vt debeam suadent. Quos enim potiùs appellem, nisi eos, per quos Opulentissimæ Potentissimæque parti Belgicæ tranquillitas Musarumq. deliciæ, & rebus humanis iustitia restituta

tuta est? Quis enim iam toto terrarum orbe tam rerum gestarum ignarus, qui prudentissimo Consilio vestro exercita imperia, omnium populorum applausu, omniq́ue fama maiora non audierit? Quis est cui non compertæ sint eæ laudes exercitatissimæ Prudentiæ vestræ propriæ? aperto certare Marte ac vincere: victos clementissimo Consilio vestro beare victoria? fatentur cuncti ita triumphari prudētissimo à Consilio vestro hostes; vt mox ipsi videant (quod antea illos latebat) se de suis triumphare malis. Ea enim imperij prudentissimi vestri Consilij maiestas ac laus, ea in regendis populis ac vera relligione propaganda prudentia atque æquanimitas: ea denique Consiliorum vestrorum integritas, isq́ue vester in Christo dicatum populum amor; vt qui vel horum vnum celebrare velit, Solis splendorem ineptè extollere velle videatur. Vobis itaque, Viri Illustres, hæc dedico, vel saltem ea causa,

causa, quòd vix ab ingrati animi crimine me vindicare posse existimauerim (qui iam sedecim annos in hac Academia Medicinam doceo, vbi post S. Deum vos ocia Musis, nobisque facitis, nosque ab hostili vi protegitis) nisi aliquod meæ erga Nobilissimam vestram Amplitudinem voluntatis indicium hac saltem dedicatione fecissem. Vos itaq., Viri Amplissimi ac Potentissimi, oro, vt ea, qua alij Illustres viri hilaritate sibi dedicata excipere solent, hocce qualecumque plurima reuerentia vobis oblatum munus accipiatis. Id si, quod voueo, feceritis, non solùm me maximo deuincietis beneficio, (nam inde mihi non parum decoris accessurum scio,) verùm etiam mihi calcar addetis, alacriùs surgendi ad maiora opera: cunctique bonarum artium studiosi intelligent, suam ipsos opinionem non fefellisse, qui tantam de Nobilissima vestrâ Amplitudine opinionem de iu-

 uandis

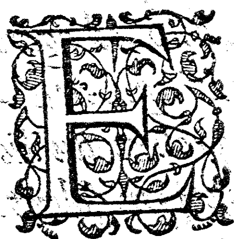
uandis ſtudiis ſuſcepere. DEVS Opt. Max. Illuſtrem veſtram Amplitudinem diu ad veræ relligionis tutelam, STATVSQVE Belgicæ incrementum tueatur incolumem.

Ex Academia Leyda in Batauis. ANNO cIↃ. IↃ. IIIC.

I. HEVR-

PRÆFATIO

Ad Beneuolum Lectorem.



EXISTIMAVI *semper, amice Lector, laudabile illud esse, vt quis eas quas didicit artes excolat, ac nitidiores eas redditas in publicum proferat: vel, quod præstantius, noua quædam in Reipublicæ commoda inueniat. Vituperabile verò putaui semper, si ita ignauescat animus, vt non solùm nihil ad hominum vitam aut tuendam, aut ornandam proferret, verùm etiam vt nec aliorum laboribus vti vellet: sed aut contemneret, aut rideret. Nam cui quæso Reipublicæ parti vtiles illi erunt? Horum voces in aurem tacitè mihi dicere videntur, Frustra hic post tot Enarratores ac interpretes suscepit inutilem hunc laborem. mitius hoc. Sed nec defuturos auguror, qui reprehendent, cauillis lacerabunt ac mordebunt: arridebunt his alij, quibus elegans nihil quod non dentatum. Si tam parum pro impensa opera gloriæ reportauero, id tamen bonorum causa feci, vt lucidè ac contractis Commentariolis (prolixos enim odi) abdita*

 obscu-

obscuraq́; Hippocratis dictio ac sententia, in perspicuam lucem euaderet. Hoc enim summè studui, vt Hippocraticè, hoc est, breuiter ac fidè Hippocratem per ipsum Hippocratem ferè explicarem. qua fidelior ratio nulla. Breuiter, dico, id agere volui: etenim non alia re magis extingui ardorem sciendi in Lectore scio, quàm prolixè ductis rationibus; quæ plerumque aliò abire etiam solent. Satis suo officio fecit is Commentator, qui abditam auctoris à se explicandi mentem aperuit. Si quis his vberiora velit, accedat Doctissimi Theodori Zuingeri tabulas Hippocraticas, ac celeberrimi Ludouici Dureti Coacarum prænotionum commentaria: nam vt illius tabulis ad priores libellos, ita huius ad Coacas commentariis vsus sum ad expolienda Prognostica. At quantum laboris hæc res habeat, commodè, hoc est, loco, hæc in suum vsum vertere, experietur is, qui periculum facere velit. Si fecerit, non dubito quin æquior futurus sit studiis nostris: Nam nullorum conatibus adeò ego obsto, vt vehementer gauisurus sim, si quis nostram obscurat operam. Vale quisquis es amice lector, ac candidè faue laboribus pro te susceptis.

ELEN.

ELENCHVS TRACTATVVM

Qui hoc volumine continentur.

IN HIPPOCRATIS PROGNOSTICA

à I. HEVRNIO paraphrasi & commentariis illustrata.

ΝΑΥΤΗΣ ἠλιβάτου σκοπιῆς ἄπο τῆλε δεδορκὼς,
Χειμῶνος προλέγει λαίλαπ' ἐπερχομένους.
Ὑψοῦ δ' ἑζόμενος πάντων ἐφύπερθεν ἰητρῶν
Τῶν νούσων ἐνέδρας φράζεται Ευρνιάδης.
Παιήων μὲν ἔδωκε κακάς τισι κῆρας ἀλαλκεῖν
Ευρνιάδῃ ξυνὴν ἀμφιέπουσι τέχνην.
Τὰς δὲ νόσους προϊδεῖν, τάτε σήματα, μή τινός ἐστιν
Πλὴν οὗ ἀκεστορίης ἡμένου ἐν σκοπιῇ.

ΙΩΣΗΠΠΟΣ ΣΚΑΛΑΝΟΣ ΙΟΥΛΙΑΔΗΣ.

Idem Latine.

NAVTA *procul celsæ speculans de vertice rupis,*
Motus surgentis turbinis inde notat.
Sublime HEVRNIADES *medicos superedit us omnes*
Morborum aduentus, insidiasque videt.
Ast aliis Pæan concessit fata morari,
HEVRNIADÆ *medicum quos sociauit opus.*
Morborum sed signa tamen prænoscere, soli,
In medici studij qui sedet arce, datum est.

Iosephus Scaliger Iul. Cæs. F.

IN EA-

IN EADEM PROGNOSTICA à I. HEVRNIO edita.

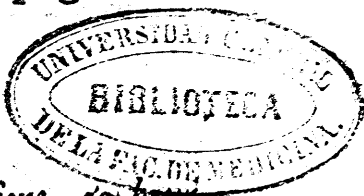
ΕΥΡΝΙΟΣ ἀθανάτου δεδαημένος ὄργια τέχνης,
Ἐν σελίσιν ταύτην ἐξεδίδαξ' ὀλίγαις.
Ἔθνεα τ' αὖ νούσων ἀλαλημένα μυρί' ἐπ' αἶαν
Δεῖξεν ἀλευάμεναι, δεῖξεν ἀλεξέμεναι.
Χρῆμα δ' ὁ νῦν θεῖον ΠΡΟΓΝΩΣΙΑΣ ἐκτολύπευσε,
Χρησμῶν ἐκ τρίποδος μᾶλλον ἀναμφιβόλους.
Εἴπετε ΕΥΡΝΙΟΝ οὖν φιλακέστορες, ὅσκεν ὀπάζει
Καὶ παρεόντα νοεῖν ὔμμι, καὶ ἐσσόμενα.

Idem Latinè.

PÆONIAM *callens quanta est cunque* HEVRNIVS *artem*
Inclusit breuibus Mnemosynes tabulis;
Agmináque edocuit latè diffusa per orbem
Morborum effugere, aut tollere de medio.
At modò diuino PROGNOSTICA *tradidit ausu,*
Quæ Tripodis superant indubitata fidem.
HEVRNIADÆ *gratare cohors studiosa medendi,*
Qui, quæ adsunt, catus, & nosse futura docet.

BON. VVLCANIVS.

HIPPOCRATIS COI IVSIVRANDVM,



Iohannis Hevrnii *paraphrasticâ versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratum.*

ARGVMENTVM.

Hippocrates Sacramento Medicinæ studiosis silentium indicebat, & ne à pietate abirent iuramento illos stringebat. Ita ille sapientissimus senex à suis, omnium scelerum auctorem Impietatem auertebat: hæc enim est ἀρχέτις, vt ait Theologus, κακῶν, καὶ λίαν τολμηρὸν εἰς ἐγχείρησιν: malorum inuentrix, & ad aggrediendum longè audacissima. Nam Æsculapidum sacra gens sapientes petebat auditores. quinam isti? Iobus ille heros tragicus hoc monstrat, ἰδού, inquit, ἡ θεοσέβεια, ἐστι σοφία: pietas est sapientia. Propterea Hippocrates pietati astrictis, & iuratis fidebat. Scitum & tunc illud erat, apposito à iuramento cautiorem fieri animum: testis Sophocles in Hippodom. διττὰ γὰρ φυλάσσεται, φίλων τε μέμψιν, καὶ εἰς θεοὺς ἁμαρτάνειν: à duobus sibi tunc cauet, & ne lædat amicos, & ne peccet in deos. Magna enim pœna violati iusiurandi. Non tam necat ensis, inquit Chrysostomus, quàm iusiurandi natura, nec tam machæra, quàm iusiurandi plaga. Hoc ante Hippocratem cecinerat etiam Hesiodus, cùm ait, periurium lædit terrestres homines. Ita semper Iusiurandum, affirmante id Demosthene, maximum, & potentissimũ apud omnes homines censetur. Est enim Iusiurandum affirmatio relligiosa, qua nullum est ad constringendam fidem vinclum arctius. Nam est inuocatio dei, qua petimus vt deus scelerum vindex & verax sit testis de nostro animo, quo asseueramus nos fallere nolle. Omitto quæ hîc adducere potuissem ex Euripide, Herodoti sexto, vbi de periuro Glauco, Chrysippo, Cleanthe &c. sed summi præceptoris violare prolixitate manes nolo, qui se breuitati consecrauerat. Hic libellus, quòd nec à Galeno, nec ab alio classico citetur, quibusdam spurius habetur. Sed clarissimus medicus Opsopœus hanc iniuriam arcet: nam, inquit, Suidas ei primum locum tribuit. testis & Soranus, ab Hippocrate medicæ artis tirones iuramento astrictos fuisse: idem & Hieronymus: & longè ante Galenum Scribonius Largus scribit Hippocratem, initia disciplinæ à iureiurando tradidisse: & Erotianus τοῦ ὅρκου meminit in Catalogo librorum Hippocratis. Hippocrates ideam Medici explicat pragmatici in hoc Iureiurando; quemadmodum agit etiam libello περὶ νόμου, vbi eius ideam explicat generatim respectu praxeos. Vt commentario De medico, speciatim transigit de Tirone medico. Commentario verò De Elegantia & Præceptis, agit de Professore artis.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΟΡΚΟΣ.



[1]ΜΝΥΜΙ [2]Ἀπόλλωνα ἰητρὸν, καὶ [3]Ἀσκληπιὸν, καὶ [4]Ὑγείαν, καὶ Πανάκειαν, καὶ θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἵστορας ποιεύμενος, ἐπιτελέα ποιήσειν, κατὰ [5]δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμὴν, ὅρκον τόνδε καὶ ξυγγραφὴν τήνδε.

HIPPOCRATIS
IVSIVRANDVM.



VRAMENTO [1]*affirmo, teste* [2]*Apolline Medicorum præside, &* [3]*Æsculapio,* [4]*Hygea ac Panacea, deabus diisq; omnibus, me, quantum* [5]*viribus & iudicio assequi possum, inuiolatum hoc iusiurandum hancque stipulationem præstaturum.*

IOHANNIS HEVRNII
COMMENTARIA.

1 Q. d. ὄμνυμι τὸν ἰητρικὸν ὅρκον, vindice, si fallo, summo Deo, Ὑγείας καὶ Πανακείας patre. Hoc modo initiati medicis sacris omni exceptione maiori fide stringebãtur.

2 Cæsar initio VI. lib. de bello Gallico, ait Gallos eandem opinionem de Apolline habuisse quam reliquæ gentes, eum morbos depellere. Dion LI. libro historiæ scribit eum in Co templum habuisse & lucum. Hunc Ἴϊον vocabant Romæ Vestales: Elei Accesium ab ἀκέσαι curare: Athenienses Alexicacon: id est; in malis adiutor, aueruncanus, depulsor, qualem verè Ecclesia Christum cognoscit, & gentes falsò Apollinem. Lindij Λοίμιον, quòd debellet pestiferam putredinem, id est Pythona ἀπὸ τοῦ πύθειν à putrescendo dictum. Nam solis calor moderatus castigat putredinem, ac morbos fugat, & salubritatem præstat: vnde eum dictum existimant quasi ἀπελῶντα, id est propellentem & auertentem morbos: Etenim Latini ab Apellendo deducunt, id est procul pellendo: nam Apellinem veteres dixisse ait Festus. Romanis Sospitalis, & Opifer dictus. A Delis οὔλιος dictus, ab οὔλω valeo, vnde οὐλὴ Cicatrix. vocatus & Ἄναξ, ab ἄκος medela. Et Pæan ἀπὸ τοῦ παύειν ἀνίας, à sedando molestias. Epicurius dicebatur ab Arcadibus, id est Auxiliator. Manu dextra dicebatur Gratias gestare, sinistra sagittas: nam vitæ blanditur medicina dextrè adhibita, alioqui lædit: vt sol modestè tepens viuifico nectare rigat omnia; at flagrans damna infert. Quasi dicat Hippocrates, summus deus Opt. Max. qui larga sua benignitate in hoc

in hoc naturæ lusu omnia elegantibus donis ornauit, quæ instar numinum exsplendescunt, & ab hominibus variis numinum symbolis complexa sunt, has dotes quas Apollini ascripsere mihi infælicitet, si fallo, medico in officio: sospitet, si seruo.

3 Filius Apollinis medicinam primus mortalibus, quemadmodum Pæon diis, inuexit, vt Græcia existimauit. Huius posteri Asclepiadæ: inter quos Hippocrates. Cicero III. de Nat. deorum tres Æsculapios numerat. Phornutus dicit ab Hepio edoctum, quia sedat dolores: at Pindarus Nem. 3. à Chirone educatum canit: vt in Præfatione diximus: vbi etiam (in fine) quænam signa, & cur hæc ei ascribantur aperuimus. ἠπιοδότης Orpheo dictus, q. mitis dator. Nomen Æsculapij duci videtur ab ἀσκελῆ ἤπια ποιεῖν, quòd aspera mitia faciat: vel potius ab ez & keleph, de quibus in præfatione. Per hæc etiam numina fausta aut infesta vt sint, merenti, iurat. Ἀλεξήνωρ dicitur Aristophani.

4 Ὑγίεια Ionismus exigit, dicit D. Doctissimus Opsopœus. Hæc seorsim colebatur cum sorore Panacea, sine patre Æsculapio, & matre Lampetia, & absque aliis sororibus Ægle & Iaso: Nam Hygea conseruat; Panacea reuocat sanitatem: reliquæ medicorum præmia notant. D. q. Cur non potiùs filiorum Podalyrij meminit? Respondet doctissimus Suingerus, hi artifices, illæ verò horum officia & ornamenta notabant. Hippocrates hîc tuendæ & reuocandæ sanitatis vires iuramento tentat. Hygea olim pro dea culta, vt Athenæus eleganter vltima pagina cantat. Plato, in Epistolis, ad Dionysium, disputat, num meliùs scribatur ad amicos eis optare salutem, vel gaudium. Idem, de legibus, hæc nobis optanda proposuit ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον, τὸ δὲ δεύτερον καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν. Pindarus diuitiis ac gloriæ sanitatem præponit, his verbis, ὑγίεντα δ' εἴ τις ὄλβον ἄρδῃ, ἐξαρκέων κτεάτεσσι, καὶ εὐλογίαν προσθεὶς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι. Si quis iunctas sanitati diuitias possederit pro suæ necessitatis modulo, bonumque iis nomen addiderit, non est quòd is deus fieri adnitatur. In foribus Delij Apollinis hoc carmen erat:

Κάλλιστον τὸ δικαιότατον, λῷστον τὸ ὑγιαίνειν,
Ἥδιστον δὲ τυχεῖν, ὅτις ἕκαστος ἐρᾷ.

Perpulchrum iustum est, verùm optimum habere salutem:
At dulce est, si quis quod cupit illud habet.

Huic Ariphron Sicyonius hymnum cecinit, quem hoc modo imitari, quàm interpretari malui, d. Calcagninus.

O qua nec altera vetustior est Cælitum,
O vna cunctis expetita Sanitas,
Quodcumque reliquum est vitæ, tecum vtinam
Agam, & vna omnium contubernalis sis mihi.
Quicumque enim fortunis fruitur aut liberis,
Aut est aliter obnoxius Volupiæ,
Te vnâ fauente cuncta habet propitia:
Assistant & illum Charites, etsi media Hyems
Rigeat, tamen ver illi flosculos parit.
Absente te, sunt cuncta dura & aspera.
Nec grata prorsus cætera est fœlicitas,
Quum esse planè desinit fœlicitas.

5 Scelere itaque se contaminant in hac arte, qui, cùm possunt iuuare, nolunt: & temeritate, velle quæ præstare nō possunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἡγήσεσθαι μὲν τὸν διδάξαντά με τὴν τέχνην ταύτην, ἴσα γενέτῃσιν ἐμοῖσιν, καὶ βίου κοινώσεσθαι, καὶ χρεῶν χρηΐζοντι μετάδοσιν ποιήσεσθαι· καὶ γένος [2] τὸ ἐξ ἑωυτέου, ἀδελφοῖς ἴσον ἐπικρινέειν ἄρρεσι· καὶ διδάξειν τὴν τέχνην ταύτην, ἢν χρηΐζωσι μανθάνειν, ἄνευ [3] μισθοῦ καὶ ξυγγραφῆς.

[1] Sanctè itaq; promitto, me loco parentum habiturum hunc, qui me hanc artem docuit, nutriciumque me ei præstiturum, & quibus eget benignè impertiturum. [2] Progeniem eius germanorum loco reputaturum. Et hanc artem si discere eius posteri voluerint, sine mercede & absque [3] stipulatione me illos docturum.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Sunt enim benefacta beneficiis cumulanda: nam si Hesiodo credimus, in referenda gratia debemus imitari agros fertiles, qui plus multò adferunt, quàm acceperunt. Hæc vera ἀντιπελάργωσις præceptoribus debita.

2 Nam, vt ait Plautus, improbus est homo, qui beneficium scit sumere, reddere nescit. Ita illi: quid nos Christiani? παλαιὰ εὕδει χάρις, vt d. Pindarus.

3 Reddit beneficium qui libenter debet, ait Cicero: at fratribus & nepotibus (quos hic suos facit) debemus. Hoc modo Ethnici: apud nos sæpe illud φ.

Ingratus cuculus nutricem deuorat ore,
Et misera pietas officiosa manet.
Heu mihi quàm scelus hoc imitantur sæpe volucres,
Tectora queis Cygno candidiora putes!

Mirum est Ixiona παντᾶ κυλινδόμενος hos sua cantilena non mouere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*Opsop. παραγγελίησιος. †ποιήσασθαι.

*[1] Παραγγελίης τε καὶ [2] ἀκροήσιος, καὶ τῆς λοιπῆς [3] ἁπάσης μαθήσιος μετάδοσιν † ποιήσασθαι υἱοῖσί [4] τε ἐμοῖσι, καὶ τοῖσι τοῦ ἐμὲ διδάξαντος, καὶ μαθηταῖσι [5] συγγεγραμμένοις τε καὶ ὡρκισμένοις νόμῳ ἰητρικῷ, ἄλλῳ δὲ οὐδενί. [6] Διαιτήμασί τε * χρήσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμὴν, ἐπὶ [7] δηλήσει δὲ καὶ [8] ἀδικίῃ εἴρξειν. Οὐ δώσω δὲ οὐδὲ [9] φάρμακον οὐδενὶ αἰτηθεὶς θανάσιμον, οὐδὲ ὑφηγήσομαι [10] ξυμβουλίην τοιήνδε.

*Opsop. χρήσασθαι, retento εἴρξειν: vel χρήσομαι retento εἴρξω: nam ita sibi mutuo respondent.

[1] *Præceptorum & [2] narrationum, & reliquæ [3] uniuersæ artis benignè & fideliter participes facturum [4] meos, & præceptoris mei liberos, imò & reliquos qui [5] scripto stipulati fuere, ac ex lege medica iusiurandum interposuere: alium præter hos nullum. Cæterùm in tractandis ægris, [6] diætâ, quantùm viribus & ingenio assequar, ex ægrorum commodo vtar: à [7] veneno autem imbutâ, & sanitati [8] iniuriâ illos arcebo. Nec vnquam, aut prece aut præmio victus, [9] pharmacum calamitosum propinabo cuiquam, nec nefarij huius [10] consilij auctor ero vnquam.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quæ concisa breuitate & obscura, Aphorismorum nomine, Asclepiadæ tradebant; quemadmodum Cnidij medici gnomis suis.

2 Quæ fusè explicabant sententiarum contractam breuitatem. Hinc Aristoteles duplex scribendi genus sumsit, concisum illud & difficile; & aliud laxum & planum.

3 Quæ exercitatione exemplorum, & propria ἐγχειρήσει constat.

4 Nam liberalem medicinam patres per manus filiis tradebant, quare παῖδες ἰητρῶν appellabantur. nam serui medicinam seruilem discebant: Plato 1. & 9. de legibus.

5 Non vagis, sed firmis; non vulgo quod experimenta captat, quæ profuisse vident, sine notatione causæ morbificæ, & cursus morbi. Absint igitur à sacra Æsculapidum gente qui (καλὸν πῆμα) idiotis remedium produnt. Rectè illud Ennius, Benefacta malè locata, malefacta arbitror.

6 Nullum

6 Nullum enim tam potens est remedium quod præstare eam quam pollicetur opem queat, si ratione victus aut conturbetur, aut non adiuuetur. Quare summo studio atque fide ea instituenda ex ægri & morbi conditione. vt lib. 3. Meth. 16. scripsimus.

7 Veneficium nullibi astutius fallit quàm in cibis. Ita boletis Claudium necauit Nero. Apud Philostratum 6. Apollonius Tyanæus rogatus à Tito, respondit, vt patre viuente ab inimicissimis sibi caueret: eo autem mortuo, ab iis qui sibi essent propinquissimi. Quot sustulit hac arte Caligula? videat medicus ne quid monstri gerat victus: & philtra absint.

8 Nam enecare potest optimus cibus, si non loco & iure præscribatur: vt in vigore non loco & iure præscribatur: vt in vigore si detur morbi acuti, & pleuriticis dum nondum os madet à ptyalo. vt summus præceptor docuit libris De victu acut. vbi tot euangeliis celebrat hordeum: quod tamen calamitosum dari (si non loco & iure exhibeatur) ægris conuincit. Idem dictum sit de narcoticis.

9 Non piabile scelus est, mortem pro medicina propinare. Cùm id lædit vnde plurimum auxilij expectatur, in angusto res est: quod à pharmacis euenit, nisi dextrè adhibeantur. Sed hæc calumnia sæpe aulicos Medicos immerentes affligit. Cogitent illi quid Philippo medico Alexandri fido, apud Q. Curtium libro III. euenerit: & quo modo cum laude euaserit. Et remedium in loco non propinare, calamitosum interdum est. legite apud Iouium in Elegiis doctorum, de Petro Leonio, quid illi euenerit.

10 Ita Vlyssi negatur venenum apud Homerum.

οὐδὲ ὑφηγήσομαι] i. ἑτέροις οὐκ εἰσηγήσομαι.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁμοίως δὲ οὐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον [1] δώσω. [2] Ἁγνῶς δὲ καὶ ὁσίως διατηρήσω βίον τὸν ἐμὸν καὶ τέχνην τὴν ἐμήν. [3] Οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας· ἐκχωρήσω δὲ ἐργάτῃσιν ἀνδράσι πρήξιος τῆσδε. Ἐς οἰκίας δὲ ὁκόσας ἂν ἐσίω, ἐσελεύσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, ἐκτὸς ἐὼν πάσης ἀδικίης [4] ἑκουσίης, καὶ [5] * φθορίης τῆς τε ἄλλης, καὶ [6] ἀφροδισίων ἔργων, ἐπί τε γυναικείων σωμάτων καὶ † ἀνδρώων, ἐλευθέρων τε καὶ δούλων.

Ita nusquam ingrauidatæ mulieri pessum [1] abortiferum porrigam. [2] Vitam artemque meam castè & sanctè ducam. [3] Nec vnquam ex calculo laborantes ipse secabo: sed his qui se totos huic operi dicarunt, hoc officium permittam. Quascumque ingredior ædes, in his ægrorum commodis studebo, studioseq; vlla [4] iniuria à me ne prudenter eueniat cauebo, & ab omni [5] corruptelâ, cum aliâ, tum maximè [6] venereâ me continebo, siue corporibus fœmineis, masculis, liberis aut seruilibus medicinam fecero.

* Opsop. πλάνης Gorræ. id est, fraude, errore. d. Hesych. v. 3. quidam φθορῆς legisse; sed aliud melius.
† ἀνδρῶν Zuing. & in marg. ἀῤῥένων.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 In semine est fatalis portio corporis effingendi & procreandi. Nam semen fit actu animal, perficiendo: non autem corruptione. Et animal factum ex semine, est ens quod erat, sed non quo modo erat: quia seminis essentia est esse quod est, vt aliud sit, nempe animal. Conscelerant itaque se immani barbarie, qui illud præci-

pitant ex illo naturæ horto, vtero. d. q. Quare Hippocrates igitur libr. de na. pueri, psaltriæ abortiferum saltum præscribit? Respondet huic argumento Doct. D. Zuingerus 59. fol. ex Doct. D. Mercurialis 4. Var. 10. & Merc. ad Iusiurandum d. Hip. de septim. fœtu, id præscripsit, quò semen in vitam non conformaretur; & existimabant se fœtum tantùm ne fieret impedire. Arist. 7. polit. priusquam sensum & animam induat interstingui concedit. Sed Tertullianus in Apologetico d. esse festinationem homicidij, prohibere non nasci. Φθόρια propriè sunt medicamenta quæ abigunt ex vtero fœtus, seu viuos seu mortuos: dicuntur & ἐκβόλια, ἀπὸ τοῦ ἐκβάλλειν, ab eiiciendo.

2 Q.d. malignè nulli morbum differam, abreptus plutophiliâ: aut remediis falsò gemmatis & iniquè appretiatis (quæ iam veræ noctuæ ad aucupia crumenarum) degrassabor in alienas opes: sed Innocentia & Iustitia duce medicinam faciam.

3 In atrocissima calculi tyrannide ipsa curationis celeritas mora est: & atroci crudelitati hoc adiicitur, quòd ipsa curatio crudelissima sit, nec temere præcipitanda. Cautio adsit virium, ætatis, morbi, temporis, in eius euulsione. Sed hæc euulsio sæpe est mutatio, non declinatio periculi: nam anceps omnino est sectionis euentus. Attamen dubia salus certâ desperatione est potior. Nec aliud proponit remedium Hippocrates: quod tamen ipse adhibere noluit, sed aliis adhibendum reliquit. Nam veteres, vt scribit Plato, 1. & 9. de legibus, quasdam medicinæ functiones seruis permiserunt. Non est huius loci causas adferre cur calculo nulli intus remedio sit locus. Agyrtæ suo more fremãt, inania triscurria. Quinto Epid. Larissæ Theophorbi puer refert carnificinam quam temeraria eorum medicina exercet. Calamitosa est omnis medicina quæ frangendo vesicæ calculo adfertur. Post natum Galenum omnium medicorum Doctissimus Ludouicus Duretus dicere solebat, Cui profuerit vidi adhuc neminem: permultos autem, quibus exitio illa fuit. Hæc Hipp. sententia ita placuit Auenzoari, vt dicat medicum ne alios quidem extrahentes debere videre. 2, 6, 1.

4 Q.d. nihil per iniuriam faciam, nec momentum illud occasionis curandi: in quo caput sanationis, malignè negligam.

5 Furti & auaritiæ crimen vitabo.

6 Hoc est, alienus ab omni libidine, nullis philtris matronarum, aut aliarum pudicitiam obpugnabo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἃ δ᾽ ἂν ἐν θεραπείῃ ἢ ἴδω ἢ ἀκούσω, ἢ καὶ ἄνευ θεραπείης κατὰ βίον ἀνθρώπων, ἃ μὴ χρή ποτε ἐκλαλέεσθαι ἔξω, σιγήσομαι, ἄρρητα ἡγεύμενος εἶναι τὰ τοιαῦτα. 2 Ὅρκον μὲν οὖν μοι τόνδε ἐπιτελέα ποιέοντι, καὶ μὴ ξυγχέοντι, εἴη ἐπαύρεσθαι καὶ βίου καὶ τέχνης, δοξαζομένῳ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποισιν εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον. 3 Παραβαίνοντι δὲ καὶ ἐπιορκοῦντι, τἀναντία τουτέων.

1 Quæ autem inter curandum visu aut auditu notauero, vel extra medendi arenam in communi hominum vitâ percepero, quæ non decet enunciare, silentio inuoluam, & tanquam arcana illa æstimabo.

2 Itaque inuiolatâ integritate, sanctè si hoc iusiurandum præstitero, nec fallo, eueniat mihi fœliciter vita & hæc ars, atque perpetuò gloria mea toto splendeat orbe. 3 Sin periurus fefellero fidem, his votis aduersa eueniant omnia.

1 Nam, vt ait Cicero in officiis, vir bonus est qui prodest quibus potest, nocet autem nemini. Medici, qui thalamos & tecta aliena subeunt, multa tegere debent, etiam læsi: quamuis difficile est tacere cùm doleas, irati enim efferimur.

2 Et eius cœtaneus Herodotus, 5. hoc oraculum protulit, ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων: hoc est, viri veracis & seruantis iuramentum posteritas fœlicior erit.

3 Dira sibi imprecatur, si suas leges non seruarit. Pausanias, in Arcadicis, refert Philippi regis Macedonici liberos ideo in tantas calamitates incidisse, quia pater omnia promissa, pacta, & iuramenta conculcauerat pedibus. Quod præclarè Iobus, cap. 21. φῶς ἀσεβῶν σβεσθήσεται.

Hæc de iusiurando. Existimo tamen cum Eusebio, qui d. πρόσω καλοκαγαθίαν ὅρκου δεῖ πιστοτέραν ἔχειν. hoc est, morum probitatem iureiurando firmiorem habere oportere: quòd, vt ait Philo, qui iam iurauit etiam verè, eius fides in suspicionem venit.

BREVITER quædam repeto, vt lucem dem Græcæ litteraturæ. Hæc mihi communicauit Nobilissimus clarissimusque vir Iosephus Scaliger, Excepta ab eo ex antiquissimis Reginæ Galliæ codicibus, vbi ait Hippocrates ἵστορας, intellige μάρτυρας. ἐπιτελέα hoc est, ἐντελῆ, ἀψευδῆ. ξυγγραφὴν, hoc est, συμφωνίαν. μεταδοῦσιν, id est, κοινωνίαν. εἴρξειν hoc est, ἐμποδίσειν. εἰσίω, εἰσελθῶ. φθορίης, βλάβης. ξυγχέοντι, hoc est, παραβαίνοντι. ἐπαύρεσθαι, id est, ἐπαπολαῦσαι. vbi ait, ἴσα καὶ γενέτῃσιν, hoc est, γονεῦσιν vel συγγενέσιν. οὕτως Ἀττικῶς λεγόντων· ὡς καὶ Φιλήμων ἐν κόλακί φησιν· ἀλλ' οὐδὲ γεννητὴν δύναμαι εὑρεῖν οὐδένα τῶν τοσούτων, καὶ ἀπείλημμαι μόνος· Καὶ Ρίνθος ἐν τῷ περὶ τῆς Ἀττικῆς συνηθείας φησιν, Οἱ μὲν οὖν ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς, φυλέται λέγονται· οἱ δὲ ἐκ τῆς αὐτῆς φρατρίας, φράτορες· οἱ δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, γεννῆται.

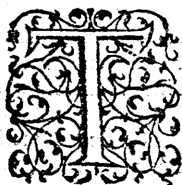
HIPPOCRATIS COI DE MEDICO;

IOHANNIS HEVRNII *paraphrasticâ versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.*

ARGVMENTVM.

HIPPOCRATES hîc se demittit ad tyrocinia prima, quæ διὰ τὸ ὅτι futuri Medici, imò plebei Chirurgi, cùm veteres, externâ in medicina discipulos primùm exercerent. Mores & instrumenta docet. Mores animi & corporis. Instrumenta vt vsui sint opportuna, & qua forma quaque tecmarsi in vsum flecti debeant.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΙΗΤΡΟΥ.

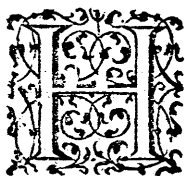


Ο μὲν γράμμα ἐστὶν ἰητροῦ [1] προστασίη, καὶ παραγγέλματα, πῶς χρὴ [2] κατασκευάζειν ἰητρεῖον. Ἰητροῦ μὲν εἶναι προστασίην, ὁρῆν * εὔχρως τέ καὶ εὔσαρκος ἔσται * οἱ πρὸς [3] τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ φύσιν. Ἀξιοῦνται γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν, οἱ μὴ εὖ διακείμενοι τὸ σῶμα οὕτως, ὡς

[4] οὐδ'

[4] οὐδ᾽ ἂν ἑτέρων ἐπιμεληθῆναι καλῶς. Ἔπειτα [5] τὰ περὶ αὐτὸν καθαρῶς ἔχειν, ἐσθῆτι [6] χρηστῇ, καὶ χρίσμασιν εὐόδμοις, ὀδμὴν ἔχουσιν ἀνυπόπτως [7] πρὸς ἅπαντα. Τοῦτο γὰρ ἡδέως ἔχειν ξυμβαίνει τοὺς νοσέοντας. Δεῖ δὲ τοῦτον σκοπέειν τάδε περὶ τὴν ψυχὴν [8] σώφρονα, μὴ μόνον τὸ σιγᾶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν βίον πάνυ εὔτακτον. Μέγιστα γὰρ ἔχει πρὸς δόξαν ἀγαθά.

HIPPOCRATIS DE MEDICO.



HVIVS libri inſcriptio eſt medici [1] auctoritas, & admonitio conſiliumq́; quo modo officina [2] medica inſtrui debeat. Ex dignitate Medici eſſe exiſtimamus, vt aſpectus eius viuido colore fulgeat, ac habitu corporis ſit ſucci pleno, [3] quantùm peculiaris natura eius id feret. Putant enim plerique hominum, ſi qui minùs fœliciter corpus diſpoſitum habeant, [4] eos neque aliis rectè conſulere poſſe. Præterea ſtudeat externæ [5] munditiei, veſtitu [6] vtatur decoro, & vnguentis odoratis, ſecurum [7] odorem ad omnia gerentibus. Inde enim ægros recreari continget. Dein animi cultus ita illi curæ ſit, vt omnia [8] ad modeſtiam comparata ſint, non ſolùm in ſilentio, ſed etiam in toto vitæ curriculo vt rectè compoſitus ſit. Præclarè enim id facit ad veram auctoritatem.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Hoc eſt, quo cultu à tenera ætate ſe ornare debeat, vt ſuam dignitatem & auctoritatem tueatur, quam εὐσχημοσύνην vocat. προεστῶτα vocat medicum qui præeſt ægro: at ἐπιστάτην, qui iungitur medico: νοσεόντων ἐπιστατέειν ægris præfici.

2 Inſtrumenta quo modo comparata eſſe debeant, hoc ad παραγγέλμασι pertinet, quæ ſunt præcepta ad officinam iuſtruendam.

3 In colore, mole, charactere, & habitu præſeferat ſanitatem: nam ſpem faciet ægris huius tutelam eſſe in eius manu.

4 Nam aiunt, curet primùm ſe, tunc me illi dabo. eſt itaque, vt ait Plutarchus, optimum condimentum ſanitas; hanc ſui ſtudioſis promittit medicina.

5 Sit lotus & mundus, capilli compoſiti, non cincinnati: acciſi vngues, ptyaliſmus nullus adſit.

6 Nam decus addit honeſta veſtis & pulchritudinem: quam Ariſtoteles dicebat quauis epiſtola efficaciorem ad commendationem: & Theophraſtus ſilentem fraudem, quòd abſque verbis perſuadeat: & Carneades ἀδορυφόρητον βασιλείαν, id eſt, regnum abſque ſatellitio; quòd nulla vi admota, imperent.

7 Ne ad morbum faciat odor: vt muſcum redolentes hyſtericas mulieres enecant: ita baryodynis carybarian incendunt. ſint igitur temperata.

8 In dictis apud idiotas ſobrius: & factis modeſtus, aſpectu, inceſſu, quiete, alloquio.

Τὸ δὲ

Τὸ δὲ ἦθος εἶναι[1] καλὸν καὶ ἀγαθόν. τοιοῦτον δ' ὄντα, πᾶσι καὶ[2] σεμνὸν καὶ φιλάνθρωπον. τὸ γὰρ[3] προπετὲς καὶ τὸ πρόχειρον[4] καταφρονεῖται, κἂν[5] πάνυ χρήσιμον ᾖ. Σκοπεῖν δὲ ἐπὶ[6] τῆς ἐξουσίης. τὰ γὰρ αὐτὰ παρὰ τοῖς αὐτέοις[7] σπανίως ἔχοντα, ἀγαπᾶται. Σχήματι δὲ ἀπὸ μὲν προσώπου[8] συννοῦν, μὴ πικρῶς· Αὐθάδης[9] γὰρ δοκέει εἶναι καὶ μισάνθρωπος. Ὁ δὲ εἰς γέλωτα ἀνιέμενος, καὶ λίην ἱλαρὸς,[10] φορτικὸς ὑπολαμβάνεται. Φυλακτέον δὲ τὸ τοιοῦτον οὐχ ἥκιστα. Δίκαιον[11] δὲ πρὸς πᾶσαν ὁμιλίην εἶναι· χρὴ γὰρ πολλὰ ἐπικουρεῖν δικαιοσύνην.

Decet etiam moribus[1] honestis elegantem esse. Et cùm talem se præstiterit, erga omnes insuper[2] & grauis & humanus esto.[3] Promptitudo enim & facilitas[4] medendi effusè oblata, ab ægris[5] contemnitur, quamuis alioqui summæ benignitatis officium illud sit. Metam itaque officium oblatum habeat, in[6] auctoritate. Nam eadem officia ab eisdem[7] parciùs reddita, benè consuluntur. Figuram faciei habeat[8] meditabundam, citra amarulentiam, ne[9] intractabilis videatur, & misanthropos. Qui autem in risum se soluit, ac nimium est hilaris,[10] illepidus habetur. Quare magna cautione illud vitandum. Iustum[11] autem ad omnem conuersationem esse conuenit. Opus enim est summopere in omni vita iustitia, quæ plurimum præsidij adferre solet.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Minimè obsecundans suis cupiditatibus. Hippocrates gazas Artaxerxis postposuit patriæ nobilitati.

2 Q.d. in ipsa vrbanitate moribus sit grauis, in porrigendis remediis, quiete, incessu.

3 Suum officium offerre sponte curandi. opponitur σεμνότητι præpropera effusio in remediis adhibendis, nisi grauitate condiatur.

4 Vt in congressibus & compitis, ex tempore remedia dicere.

5 Nisi grauitate & humanitate condiantur.

6 Vel tua, vel aliena: tua, ne nimia facilitas tua & oblatum medendi munus, violet tuam auctoritatem: aliena, vt si principi viro medicina facienda, effusa obuiaque officij promptitudo nihil abiecti aut adulatorij habet, cùm eorum auctoritas hæc flagitet, superbi esset hanc contemnere. In templo Delphico scriptum erat, μηδὲν ἄγαν: addit Alphæus, ἄγαν με τέρπει. id est, Illud, Nihil nimis, nimis mihi placet. Itaque rectè Aristoteles putat virtutes esse mediocritates.

7 Nam, vt ait Pindarus, nè flores quidem Veneris, nec mel exuberans suaue, non sint itaque immoderata officia.

8 Facies, mentis speculum, sit placida, vt ratio exigit, & decursus morbi quem curat.

9 Cui nihil placet præterquam quod suum est.

10 Scurræ in more est risus: cui à σκῶρ nomen. Imitetur Chironem in risu, de quo Pindarus Πυθ. Θ. χλιαρὸν γελάσσαις ὀφρύϊ, placido blandè ridens supercilio.

11 Ad vitæ decus & auctoritatem. Ita Phocion dicebat Antipatro, cùm rem inhonestam peteret, non poteris Phocione amico & adulatore vti. Idem, legato Persarum regis respondit, se amicitiam suam venalem non habere.

Πρὸς δὲ ἰητρὸν, οὐ μικρὰ συναλλάγματα τοῖσι νοσέουσίν ἐστιν. Καὶ γὰρ αὐτοὺς ὑποχειρίους ποιέουσι τοῖς ἰητροῖς, καὶ πᾶσαν ὥρην ἐντυγχάνουσι [1] γυναιξὶ, παρθένοις, καὶ τοῖς ἀξίοις πλείστου κτήμασι. [2] Ἐγκρατέως οὖν δεῖ πρὸς ἅπαντα ἔχειν ταῦτα. Τὴν μὲν οὖν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα οὕτω διακεῖσθαι. [3] Τὰ δὲ εἰς τὴν ἰητρικὴν τέχνην παραγγέλματα, (δι' ὧν ἐστιν εἶναι τεχνικὸν) ἀπ' ἀρχῆς σκεπτέον, ἀφ' ὧν καὶ μανθάνειν ἄνθρωπος ἄρξαιτο. Τὰ τοίνυν ἐν ἰητρείῳ θεραπευόμενα, σχεδὸν [4] μανθανόντων ἐστίν. Δεῖ δὲ πρῶτον μὲν τόπον ἔχειν τὸ οἴκημα. [5] Ἔσται δὲ τοῦτο, ἐὰν μήτε [6] πνεῦμα εἰς αὐτὸν παραγινόμενον ἐνοχλῇ, μήθ' ἥλιος [7] ἢ αὐγὴ λυπέῃ. Φῶς δὲ τὸ παλαυγὲς τοῖσι μὲν θεραπεύουσιν ἄλυπον, οὐχ ὁμοίως δὲ τοῖς [8] θεραπευομένοις ὑπάρχει. Πάντως μὲν οὖν τοιαύτην τὴν αὐγὴν μάλιστα φευκτέον, δι' ἣν ξυμβαίνει τοὺς ὀφθαλμοὺς νοσέειν. Τὸ μὲν οὖν φῶς τοιοῦτον εἶναι παρήγγελται. Τοῦτο [9] δὲ ὅπως μηδαμῶς ἐναντίως ἔχῃ τῷ προσώπῳ τὰς αὐγάς: προσενοχλεῖ γὰρ τὴν ὄψιν ἀσθενέως ἔχουσαν. Πᾶσα δ' ἱκανὴ πρόφασις, ἀσθενέοντας ὀφθαλμοὺς ἐπιταράξαι. Τῷ μὲν οὖν φωτὶ, τοῦτον τὸν τρόπον χρηστέον ἐστίν.

Non minima etenim commercia ęgris cum Medico sunt. Nam se in potestatem Medicorum tradunt. Et omni tempore, quo medicinam faciunt, occurrunt vxoribus, [1] *virginibus, & supellectili preciosæ. Temperanter* [2] *itaque ad hæc omnia se gerere debent. Et animo quidem & corpore sic comparatum esse oportet.* [3] *Hoc itaque consilium & has admonitiones medicas, (quæ si obseruet, artifex esse videbitur) ab iis initiis considerabimus, à quibus primùm discere homo incipit exorsi. Quæ itaque in officina Medica curantur, ferè ad discentem* [4] *pertinent. Itaque primum quidem locum domus habere oportet:* [5] *qui sanè talis sit, vt neque* [6] *ventus ad ipsum accedens molestiam exhibeat, neq; sol* [7] *vel splendor infestet, lux enim splendida vt medentibus minimè molesta, ita* [8] *ęgris grauis esse solet. Omni itaque studio vitandus erit ille splendor, quo oculi affliguntur. Et hocce quidem præceptum esto de luce.* [9] *Alterum vt nequaquam faciem splendori aduersam habeat; turbat enim visum titubantem. Omnis enim occasio, vel leuissima, prompta est in oculi turbationem. Hoc itaque modo luce vtendum.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Nota Scipionis temperantia. & Draconi tertio calamitosa fuit Roxanæ Alexandri Magni notitia, cum qua carceri inclusus & enecatus fuit à Cassandro.

2 Nulli malignè morbum differat. & absit illud Neronis, scis quid mihi opus sit, & hoc

hoc agamus, ne quis quicquam habeat. Intactæ sint tibi fœminæ, & opes ægrorum: potior sit sententia D. Pauli 1. Tim. 6. ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. quæstus est magnus, animus sua sorte contentus. ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶ φιλαργυρία. multi, d. ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς transfixerunt. d. nam curæ animum perfodere videntur.

3 Veteres exercitationem iungebant doctrinæ à prima ætate: nam illa sola scientia est certa, quæ ex sensibus perceptis in generalia axiomata se colligit.

4 Veteres externa mala domi suæ curabant, & instrumenta tyrones ibi curabant, quos iam docet. Alia pars Medicinæ κλινικὴ vocabatur, quod non in tabernis i. ἰατρείῳ sed ἐν ταῖς κλίναις ægrorum pharmaca propinaret. Imò refert Stobæus 249. ser. veteres Medicos vt chirurgiæ variæ operationes publicè fierent statuisse.

5 Ædes Græcorum cortinis & tapetis variè lucem admittebant. Curæ itaque sit ventus tyroni, ne is molestus esse pergat.

6 Turbat spiritus.

7 Dissipat visum.

8 Ophthalmiis, cephalalgiæ obnoxiis, doloribus, & vigiliis bellum indixit splendor: hinc ruunt succi & ophthalmia augetur. 6. Aphor. 31.

9 Medicus luci oculos ne obuertat, sed auersus stet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Τοὺς δὲ δίφρους ὁμαλοὺς εἶναι τοῖς ὕψεσιν ὅτι μάλιστα, ὅπως κατ' αὐτοὺς ὦσιν. [2] χαλκώματι δὲ, πλὴν τῶν ὀργάνων, μηδενὶ χρήσθω. [3] Καλλωπισμὸς γάρ τις εἶναί μοι δοκεῖ φορτικὸς, [4] σκεύεσι τοιουτέοισι χρῆσθαι. [5] Τὸ δὲ ὕδωρ παρέχειν δεῖ πότιμον τοῖς θεραπευομένοις, καὶ καθαρόν. Τοῖς δὲ ἀπομάγμασι, καθαροῖς καὶ μαλθακοῖς χρῆσθαι: Πρὸς μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὀθονίοις, πρὸς δὲ τὰ τραύματα σπόγγοις. [6] Αὐτόματα γὰρ ταῦτα βοηθεῖν δοκεῖ καλῶς. [7] Τὰ δ' ὄργανα πάντα εὐήρη πρὸς τὴν χρείαν ὑπάρχειν δεῖ, τοῖς μεγέθεσι καὶ βάρει, καὶ λεπτότητι. τὰ δὲ προσφερόμενα ἅπαντα μὲν χρὴ συνορᾷν, ὅπως [8] συνοίσει, μάλιστα δὲ, πλεῖστον εἰ ὁμιλεῖν μέλλει τῷ νοσοῦντι μέρει.

[1] Sellæ æquales altitudine sint, quantùm fieri potest, ut in ipsis ægri collocentur. [2] Æramento, exceptis instrumentis, nullo vtatur. [3] Lepos enim illepidus mihi esse videtur, tali [4] supellectile vti. [5] Aqua exhibenda est his qui curantur potabilis, & pura. Abstergmentis vtendum puris & mollibus: ad oculos quidem linteis, ad vulnera verò spongiis. Vltrò [6] enim hæc egregiè auxiliari videntur. Omnia autem instrumenta [7] commoda ad vsum esse oportet mole, grauitate & tenuitate. Cuncta verò quæ admouentur, vtilia [8] vt sint studendum est, maximè si ægræ parti diu inhærere debeant.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ne vacillantes sint, sed firmè accipiant ægros: vt Medici sese ægris dextrè accommodare queant.

2 Diosc. siccat, tenuat, reprimit, trahit. Gal. acre est.

3 Fucus, elegantia, ornatus hîc illiberalis,

lis, onerosus, & luxus; nam æger non ornatum, sed quod est vtile postulat.

4 Vt haustra, capsæ, & thecæ remediorum: symbola vera non veræ artis, externo splendore ignorantiam obscurare. in censu tunc erat æs.

5 Nam voluit sordities fugari in admonendis etiam. Quæ aqua bona? fontana, pluuia.

6 Nam abstergent & siccant, à sorde & ichore.

7 Vt spathæ, volsellæ, scalpra, acus: &c. omnia sint ad vsum medicum rectè comparata, quò dextrè Medicus his vtatur, & vt æger commodè ea admittat: sint igitur, eiusdem generis varia magnitudine &c. & substantiâ eburnea, argentea, lignea, ferrea, lapidea. Qualitate, acutâ, obtusâ, vt styli, forcipes, nouaculæ: &c. Nitida, vncta oleo.

8 Non igitur consocientur vt hodie fit, quæ non prosunt: nec calida pugnent frigidis, humentia siccis, & sine pondere habentia pondus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ταῦτα δέ ἐστιν ἐπιδέσματα καὶ φάρμακα, καὶ τὰ περὶ τὸ ἕλκος ὀθόνια, καὶ τὰ καταπλάσματα: πλεῖστον γὰρ χρόνον ταῦτα περὶ τοὺς νοσέοντας ἐστὶ πέπους. [1] Ἡ δὲ μετὰ ταῦτα ἀφαίρεσις τούτων, ἀνάψυξίς τε, καὶ περικάθαρσις, καὶ τῶν ὑδάτων κατάντλησις, ὀλίγου τινός ἐστι χρόνου. Καὶ τί ποιῆσαι ὅπου χρὴ, [2] μᾶλλόν τε καὶ ἧσσον ἐσκέφθαι δεῖ. Τούτων γὰρ ἀμφοτέρων ἡ χρῆσις εὐκαιρός τε· καὶ μὴ γινομένων, μεγάλην ἔχει διαφορήν. [3] Ἔστι δὲ οἰκείη ἐπίδεσις τῆς ἰητρικῆς, ἀφ' ἧς ὠφελεῖσθαι τὸν θεραπεύοντα. Μέγιστα δὲ ὠφελεῖ δύο ταῦτα, οἷς ἐστι [4] χρηστέον, πιέσαι ὅκου δεῖ, καὶ ἀνειμένως ἐπιδῆσαι.

Talia sunt ligamenta, pharmaca, lineamenta vlceri dicata, & cataplasmata. Hæc enim diu hærent in partibus morbo afflictis. [1] *At verò contra, horum ablatio, refrigeratio, & mundificatio, & aquarum affusio exiguo tempore peraguntur. Quinetiam vbi quid agere oportet,* [2] *validiúsne an languidius facere expediat diligenter notandum est. Vtrorumque enim vsus est opportunus; & vicißim horum neglectus damni non parum adferre poterit. Est autem* [3] *peculiaris Medicinæ deligatio, ex qua æger opem sentit. Plurimum autem conferunt duo hæc, quibus* [4] *vtendum, stringere vbi oportet, & remissè deligare.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Non diu stabulantur in ægra parte, sed eo tantum spacio, quo peraguntur, vt dum fit abstersio. Hîc, frustra siquid admonetur, non eam iniuriam infert.

2 Quantitas remedij captanda, quod vt aliâs monstraui, vt difficillimum, ita & vtilissimum: vt hîc testatur etiam præceptor medendi.

3 Adhibendi organa modus: Exemplum ponit fasciarum vsum laxum, arctum, tectim factum.

4 Loco & tempore.

Πρὸς

Πρὸς δὲ τὰς χρονικὰς τῆς ὥρης, ποτὲ δεῖ σκεπαστικῶς, καὶ μή· συνορῆν[1] ὅκως μηδὲ ἀσθενῆ·[2] λεληθὼς ὁποτέρῳ τούτων ἐνιχῇ χρηστέον. Εὐρύθμους δὲ ἐπιδέσιας καὶ θεατρικὰς, μηδὲν ὠφελούσας, ἀπογινώσκειν· Φορτικὸν γὰρ τὸ τοιοῦτον, καὶ παντελῶς ἀλαζονικὸν, πολλάκις τε βλάβην οἶσον τῷ θεραπευομένῳ. ζητεῖται ὁ νοσέων οὐ καλλωπισμὸν, ἀλλὰ τὸ συμφέρον.

Επεὶ δὲ τῶν χειρουργιῶν ὅσαι διὰ τομῆς εἰσὶν ἢ[3] καύσιος, τὸ ταχέως ἢ βραδέως ὁμοίως ἐπαινεῖται. χρῆσις γὰρ ἐστιν ἀμφοτέρων. *Εν οἷς μὲν γάρ ἐστι διὰ μιῆς τομῆς ἡ χειρουργία, χρὴ ποιέεσθαι ταχεῖαν τὴν διαίρεσιν. Επεὶ γὰρ συμβαίνει τοὺς τεμνομένους πονέειν, τὸ[4] λυπέον μὲν ὡς ἐλάχιστον χρόνον δεῖ παρεῖναι· τοῦτο δὲ ἔσται, ταχείης τῆς τομῆς γινομένης. * αὐτῇ

At verò secundùm constitutionem temporis anni quando tegere oporteat, & non, considerandum; videndum præterea [1] vt neque leuiore, quàm par sit, vtare:[2] ignarus atque dubius, vtro horum sit vtendum. Concinnas autem deligationes, ad spectaculum comparatas & nihil iuuantes, reprobare oportet: illiberales enim sunt, & omnino effœminatæ, præter id quòd damnis sæpe ægros auxere. Quærit enim æger non ornatum, sed remedium. Cæterùm in Chirurgiis, quæ fiunt per sectionem aut [3] vstionem, velocitas aut tarditas æqualem laudem merentur. Nam in quibus per vnam sectionem Chirurgia absoluitur, velocem sectionem facere oportet. Cùm enim ita comparatum sit, vt hi qui secantur doleant, [4] dolorificam causam quàm minimo tempore perseuerare conuenit: quod ipsum à veloci sectione obtinebimus.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, cùm aliqua ligatura vtendum, videndum erit an parcè vel multùm ea sit vtendum: vt arcta & laxa ligatione vel validè vel parcè vtimur: ita rectà.

2 Λεληθὼς ἐνιχῇ, ignorans hæsitanter, inquit Zuing. à verbo ἐνίσχειν inhærere. An potius d. ἐνιαχοῦ, interdum?

3 Cauteriis vbi vtendum.

4 Quod soluit continuum citò amoliendum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὅπου δὲ πολλὰς ἀναγκαῖον γίνεσθαι τὰς τομὰς,[1] βραδείῃ χρηστέον τῇ χειρουργίᾳ· ὁ μὲν γὰρ ταχὺς, ξυνεχῆ[2] ποιέει τὸν πόνον καὶ πολύν. ὁ δὲ διαλιπὼν, ἀνάπαυσιν[3] ἔχει τινὰ τοῦ πόνου τοῖς θεραπευομένοις. τὸ δ' αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὀργάνων λέγοιτ' ἄν.[4] τοῖς *δὴ μαχαιρίοις ὀξέσι † δεῖ χρῆσθαι καὶ πλατέσι, οὐκ ἐπὶ πάντων ὁμοίως παραγγέλλομεν· μέρη γάρ τινά ἐστι τοῦ σώματος, ἃ ἐν τάχει μὲν ἔχει τὴν ῥύμην[5] τοῦ αἵματος, ἣν κατασχεῖν * ἢ † ἰδεῖν.

* ἐπίδηλος Regis cod.

ἐστὶν * ἐπίδηλον· ταῦτα δέ ἐστιν, οἵτε κίρσοι, καὶ τινὲς ἄλλαι φλέβες· τὰς μὲν τομὰς χρὴ εἶναι τῶν τοιουτέων στενάς. Οὐ γὰρ οἷόν τε τὴν ῥύσιν γενέσθαι κατακορῆ· ⁶ ξυμφέρει δέ ποτε ἀπὸ τῶν τοιουτέων αἵματος ἀφαίρεσιν ποιέεσθαι. Πρὸς δὲ τοὺς ἀκινδύνους τόπους, ⁷ καὶ περὶ οὓς μὴ λεπτόν ἐστι τὸ αἷμα, πλατυτέροισι χρῆσθαι τοῖς μαχαιρίοισι. τὸ γὰρ αἷμα προθέοι ἄν· ἄλλως δὲ οὐδαμῶς. πάνυ δ' ἐστὶν αἰσχρὸν, μὴ ξυμβαίνειν ἀπὸ τῆς χειρουργίης ὅ,τι θέλει.

Vbi verò multiplici sectione opus est, lenta [1] chirurgiâ vtendum erit. Velox enim actio, continuum & [2] multum dolorem inducit. Tarda econtra & intermittens, [3] quietem aliquam concedit his qui curantur. Idem de instrumentis pronunciari potest. [4] Gladiolis autem acutis ac latis vti non in omnibus æquè consulimus. Sunt enim non nullæ partes corporis, quæ præcipitem sanguinis [5] fluxum habent, quem sistere haut facile est; tales sunt varices, & aliæ quædam venæ. quare in talibus tenues sectiones facere oportet. Etsi enim per has fluxus, quantum satis est, fieri nequit: confert [6] tamen nonnunquam à talibus sanguinem abducere. Ad loca verò vbi periculi nullus metus, & circa quæ [7] tenuis non stabulatur sanguis, latioribus gladiolis vtendum est. sic enim sanguis prodierit: aliter nequaquam. Valde autem turpe est non obtinere à Chirurgia quod velis.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, non simul ac confertim eodem tempore plures sectiones faciẽdæ, sed quies singulas excipiat: cautio tamen adsit, vt quæque sectio celeriter peragatur.

2 Ne prosternatur æger sæui cruciatus afflictione, induciarum nescij.

3 Vt corpus habeat locum reficiendi se, quò æger doloribus multiplicibus par sit.

4 Dixerat primùm instrumentis aptis vtendum esse; iam ex suo more exemplum ponit gladiolos, quibus, quamuis acutis & latis, non vbique vtendum, ob situm varium partium.

5 Vt arteriæ, quæ sectæ non æquè facilè consociantur: tenui igitur sectione feriendæ.

6 Ita pulsatiles quidam dolores capitis, nullis aliis pharmacis placari potuere: vt doctè scribit A. Pareus.

7 Vbi absunt arteriæ: monendi chirurgi vt latas plagas inferant, vbi vena pertundenda, quæ crassum gerit sanguinem: alioqui, vt sæpe vidimus, & vt hic præceptor ait, sanguis non profluit: id turpe, inquit, in conspicua re: idem de aliis intelligendum, vt vbi abscessus secandus &c.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* γαστρώδη μὲν Reg. cod.

¹ Σικύαι δὴ δύο τρόπους εἶναι χρησίμους. Ὅτε μὲν γὰρ ῥεῦμα ² ξυνεστὼς πόρρω τῆς ἐπιφαινομένης σαρκὸς, τὸν μὲν κύκλον αὐτῆς εἶναι δεῖ βραχὺν, αὐτὴν δὲ * μὴ γαστρώδη, προμήκη τὸ πρὸς τὴν χεῖρα μέρος, μὴ βαρεῖαν· τοιαύτην γὰρ οὖσαν, ἕλκειν ἐς ἰθὺ ξυμβαίνει, καὶ τοὺς ἀφεστῶτας ἰχῶρας

ἰχῶρας καλῶς ἀνεσπᾶσθαι πρὸς[3] τὴν σάρκα. Τοῦ δὲ πόνου πλέονος κατεσκεδασμένου τῆς σαρκὸς, τὰ μὲν ἄλλα[4] παραπλησίην, τὸν δὲ κύκλον μέγαν: οὕτω γὰρ ἐκ πλείστων[5] μερῶν εὑρήσεις ἄγουσαν ἐς ὃν δεῖ τὸ λυποῦν τόπον. Οὐ γὰρ οἷόν τε μέγαν εἶναι τὸν κύκλον, μὴ συναγομένης τῆς σαρκὸς ἐκ πλείονος τόπου. Βαρεῖα δ' οὖσα, ῥέπει[6] καὶ ἐς τοὺς ἄνω τόπους, κάτω δὲ μᾶλλον τὴν ἀφαίρεσιν, καὶ πολλάκις ὑπολείπεσθαι τὰς νόσους. Τοῖσι μὲν οὖν ἐφεστῶσι[7] ῥεύμασιν, καὶ μακρὰν ἀπέχουσιν ἀπὸ τῶν ἄνω τόπων, οἱ πλατεῖς[8] κύκλοι πολλὰ ξυνεπισπῶνται παρὰ τῆς ἄλλης σαρκός. Ἐπιπροσθεῖν οὖν ξυμβαίνει τὴν ἐντεῦθεν εἱλκομένην νοτίδα τῷ ξυναγομένῳ κάτωθεν ἰχῶρι, καὶ τὰ μὲν ἐνοχλοῦντα ὑπολείπεσθαι, τὰ δ' οὐδὲν λυπέοντα[9] ἀφαιρεῖσθαι.

[1] *Cucurbitarum porrò duo modi commodi existunt. Quando enim[2] rheuma iam consistens, longè ab extima carne abierit, circulum cucurbitæ paruum esse oportet, ipsamq; minimè ventricosam, sed oblongam qua parte ad manum vergit, neque ponderosam: Quæ enim eiusmodi est, in directum trahet, & ichores longè distantes, commodè ad[3] carnes trahet. Fuso autem dolore per multam carnem, in reliquis quidem[4] consimilem cucurbitam esse oportet, sed circulum magnum: Ita enim ex plurimis partibus[5] id, quod dolorificum est, educi comperies ad locum decentem. Neque enim magnum circulum esse putant, si non ex pluribus locis caro consocietur. At si ponderosa fuerit & fortis, premet[6] ac prægrauabit partes carnis superiores, & maximè ex subiectis partibus siue profundis detractionem faciet, vt sæpè morbi relinquantur intacti. At si non consistens fuerit rheuma, sed[7] incumbens, in his, si longè abierint à carnis superficie, ampli magníque[8] circuli multa simul attrahunt ex vicina carne sana. Vnde euenit detractam inde humiditatem coniungi collecto in profundo humori, & ea quidem quæ infesta sunt relinqui, quæ verò minimè dolorifica sunt,[9] detrahi.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Hactenus de parte in qua chirurgicum opus exercetur: iam de humoris morbifici exclusione, & transpositione: & qua cautione instrumentis euellentibus vtendum. Cucurbitæ sine scarificatu à centro ad peripheriam extrahunt, vel quod fusum est in arctum contrahunt. Primùm de his quæ sine scarificatione; quæ, variæ sint, vt materiæ, & partes.

2 Vbi humor non ampliùs affluit, sed vbi iam impactus est parti quæ ad interiora recessit: v.g. in doloribus coxariis: breui circulo prædita hic vtetur cucurbitâ; & formâ oblonga sit, leuis.

3 Humorem qui firmiùs insedit in cutis peripheriam abducet: nam arctum os in ventrem oblongum desinens tractioni aptum esse monstrauit, De vet. Med. oris trahentis,

hentis, vel per fistulam sugentis argumēto.

4 Cæteris sit similis, ore sit dissimilis: sit ore amplo.

5 Nam consociat carnis amplam peripheriam; & in vnum ita locum illicit dispersos succos.

6 Ῥίπτει, id est, βαρεῖ, inquit Hesychius, prægrauat. nam ita premit grauis cucurbita sine scarificatione superas partes, vt nil inde (cùm tamen harum partiū superficiei insideat causa, de qua hic agimus, morbifica) eliciat. Imò potiùs, cùm ex imis ad periferiam morbo afflictam prolectet damno est.

7 Rheuma Hippocrates omne, i. fluxum, distinguit εἰς τὸ ὁρμώμενον, καὶ τὸ συνιστάμενον, i. in concitatum & consistentem. Concitati triplex causa; humoris feritas & orgasmus, exclusio partis potentis, & dolentis attractio. Et ex harum causarum notitiâ indicationes in promptu sunt in retrahendo, reuellendo & deriuando: quemadmodum ex perspicientia rheumatis consistentis vbi & cuiusmodi sit, in vacuando & detrahendo.

8 Id est, si cucurbita amplo & lato fuerit ore, plurimum subditæ carnis in se rapiet: & νοτίδα, i. vaporem salubrem, quem πνεῦμα vocat libro de Arte, i. humorem partibus contentum attrahet; & ichori morbifico adiunget.

9 A suo loco mouebuntur quæ minimè motu indigebant, quales succi sanæ carnis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Μέγεθος δὲ σικύης τὸ χρήσιμον, στοχάζεσθαι χρὴ πρὸς τὰ μέρη τοῦ σώματος, οἷς ἂν δέῃ προσβάλλειν. [2] Ὅταν δὲ κατακρέειν, κάτωθεν δέχεσθαι, (τὸ γὰρ αἷμα [3] φανερὸν εἶναι δεῖ τῶν χειρουργουμένων τόπων.) ἄλλως δὲ [4] οὐδὲ τὸν κύκλον τὸν ἑλκυσθέντα χρὴ κατακρούειν: [5] εὐτονωτέρη γάρ ἐστιν ἡ σὰρξ τοῦ πονήσαντος. [6] Μαχαιρίοις δὲ τοῖς καμπύλοις, ἐξ [7] ἄκρου μὴ λίην στενοῖς. Ἐνίοτε γὰρ ἰχῶρες ἔρχονται γλισχροὶ, καὶ παχεῖς. κίνδυνος οὖν ἐστιν [8] ὑποστῆναι τῇσι τομῇσιν, ὅταν στεναὶ τμηθέωσιν.

[1] Commodam verò Cucurbitæ magnitudinem colligere oportet, iuxta corporis partes quibus admouere oportet. [2] Vbi verò scarificare opus fuerit, plagas profundas facies (oportet enim sanguinem in scarificatis [3] locis se in conspectum dare) aut si id non [4] licet, circulum attractum scarificare noli. Caro enim afflicti loci solidior [5] est & compactior. [6] Gladiolis incuruis in summo [7] non valdè acutis vtendum. Aliquando enim ichores viscosi & crassi veniunt: vt metus sit, ne, si sectiones arctæ fuerint incussæ, sub illis subsistant & [8] colligantur.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ex conformatione partis afflictæ character & moles cucurbitæ æstimanda.

2 De euacuantibus cucurbitis. Cautio, d. adsit, vt altæ plagæ infligantur, non sine cautione tamen subditarum partium: alioqui titubabit sanguinis effluuium: nam d. densior est morbosa pars.

3 Hoc est, oportet sanguinem ex scarificatis locis effluere.

4 Si non licet profundas infligere plagas (vt vbi nerui ibi non erit superficietenus scarificandum) & cucurbitis appositis attrahere.

5 Humoris ob influxi tensionem, & à cucurbitæ

cùrbitæ adducentis carnem consociatione: vnde succus attrahetur nec euacuabitur; quòd ad dolorem & fluxum faciet.
6 Quibus coniuncta diuiduntur, vomicæ aperiuntur: & scalpris quibus ad scarificandum vtimur.
7 Sint acumine aliquantulum latiore, quò via fiat liberior educendis succis.
8 Vnde inflammationis & suppurationis metus. Regis exemplar legit, ὅτι κίνδυνος ὑφίσταται ταῖς τομαῖς, ὅταν στενὸς τμηθῶσι.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τὰς δὲ ἐπὶ τῶν βραχιόνων φλέβας τῇσι καταλήψεσι χρὴ φυλάσσειν· ἡ γὰρ 2 καλύπτουσα σὰρξ πολλοῖς οὐ καλῶς συνήρμοσται τῇ φλεβί. τῆς γὰρ σαρκὸς ὀλισθηρῆς ἐούσης, οὐ καθ' ἑωυτὰς ξυμβαίνει τὰς τομὰς ἀμφοτέρων γίνεσθαι· τὴν γὰρ φλέβα 3 * ἐκφυσᾶσθαι ξυμβαίνει καλυφθεῖσαν, καὶ τὴν ῥύσιν τοῦ αἵματος κωλύεσθαι, πολλοῖσι δὲ καὶ πύον διὰ τοῦτο ξυνίστασθαι. Δοκεῖ δὲ δύο βλάβας φέρειν ἡ τοιαύτη χειρουργίη, τῷ μὲν τμηθέντι πόνον, τῷ δὲ τέμνοντι πολλὴν ἀδοξίην. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ πασέων παράγγελμα γίνεται. Τὰ μὲν οὖν κατ' ἰητρεῖον ἀναγκαῖα ὄργανα, καὶ περὶ ἃ δεῖ τεχνικὸν εἶναι τὸν μανθάνοντα, ταῦτ' ἐστίν.

* ἐμφυσᾶσθαι Corn: insufflari.

1 *Porro venas in brachiis funiculorum apprehensionibus constringere oportet: 2 Caro enim quâ tegitur vena, in multis non probè copulata est venæ: vbi enim lubrica laxaq; fuerit caro, sectiones simul vtrinsque directæ fieri nequeunt: quandoquidem venam carne contectam euenit 3 flatu distendi, & sanguinis effluuium impediri, & plurimis propter id ipsum pus colligi. Ita gemina damna talis infert chirurgia, secto quidem dolorem, secanti verò grauem ignominiam. Idem sit præceptum in omnibus venis secandis. Et hæc quidem necessaria sunt in officina medica instrumenta, in quorum vsu ingeniosum esse discentem æquum est.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Firmare oportet, antequam sectio fiat, fluctuantem & phlebotomum fugientem alioqui venam.
2 Sed est quibusdam fluxa & lubrica caro, adeò, vt dum eam pertundit chirurgus, subiecta vena, percussa à phlebotomo, loco suo abeat. vnde factâ sectione, cùm extra lineam facti vulnusculi vena abit, ita vt sectio quæ facta est in vena, sectioni carnis non adamussim respondeat (cùm educto phlebotomo vena quæ illi cesserat, ad pristinum locum redeat) euenit vt secta quidem vena sanguinem sub cutem effundat.
3 Id est, tumefieri. Doctis. Zuing. vertit, vena cute obtecta exudante, & velut expuente.

[1] Ὀδοντάγρῃσι γὰρ καὶ σταφυλάγρῃσι χρῆσθαι τὸν τυχόντα ἐστίν. ἁπλῆ γὰρ ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι δοκεῖ. Περὶ δὲ [2] φυμάτων καὶ ἑλκέων, ὁκόσα μειζόνων ἐστὶ νοσημάτων. Τὰ μὲν φύματα τεχνικώτατον [3] ὑπειληφέναι, καὶ δύνασθαι διαλύειν, καὶ τὰς συστάσεις αὐτῶν κωλύειν. [4] Ἐχόμενον δὲ τούτων, στέλλειν εἰς τὸν ἐπιφανῆ τόπον, [5] ὡς εἰς βραχύτατον, καὶ τὴν σύστασιν [6] ὁμαλῶς διὰ παντὸς ποιεῖσθαι τοῦ φύματος: Ἀνωμάλως γὰρ ἔχοντος αὐτοῦ, ῥαγῆναί τε καὶ δυσθεράπευτον τὸ ἕλκος κίνδυνος [7] ἐπιγενέσθαι. Ἐξομαλίζειν τε χρὴ πέσσοντα παρομοίως: καὶ μήτε διαιρεῖν πρότερον, μήτε [8] αὐτόματον ἐᾶν ῥαγῆναι. Τὰ δὲ ἐκπέψαι δυνάμενα ὁμαλῶς, ἐν ἑτέροις εἴρηται.

[1] Volsellis autem tum dentium tum vuarum, quilibet vti potest; nam simplex horum vsus esse videtur. Cæterum in [2] tumoribus quæ carnis superficiem occupant, & vlceribus, eædem, quæ in aliis grauioribus morbis, cautiones adsint. Tumores enim dum efflorescunt [3] deprehendere, maximè ingeniosum habetur, eosdemq́; discutere, & collectiones ipsorum impedire. [4] At qui eorum iam consistunt, eos in conspicuum [5] & quàm breuissimum locum contrahere, & collectionem ipsam [6] æqualem per totum tumorem efficere: Nam vbi inæqualiter se habuerit, metus erit ne rumpatur, & vlcus [7] ægrè curabile reddatur. Æquabile itaque reddere oportet, per totum æquabiliter concoquendo: & neque priùs aperire, neque committere vt vltro [8] rumpatur. Quæ verò æquabiliter concoquere possint, in aliis libris sunt tradita.

L. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Nam, absque arte, quiuis facilè his vti poterit.

2 Qui statim generantur & augentur: ducto nomine ex terra nascentibus, quæ φυόμενα vocantur. Ex quocumque humore in quacumque parte orti fuerint, ex quacumque causa, siue humoris feritate concitati fuerint, vel exclusione partis potentis, aut dolentis attractione, vel congestione.

3 Cùm iam iam sese attollent & in conspectum dabunt, id præcognoscere maximè ad curationem facit: dum concitatos, ne increscant, impedire arte liceat.

4 Qui iam consistunt, in rheumate συνισταμένα, ad pepasmum ducendi, & systasis molienda.

5 Ad peripheriam prolectandi, vt in minimum spacium arctentur.

6 Æqualitas pepasmo domitæ materiæ calidi natiui robur indicat, & materiæ bonitatem.

7 Calido natiuo spoliata pars, ab eruptione.

8 Exedit enim morâ subditas partes; &, exedendo superficiem, vastiorem cicatricem præbet.

[1] Τὰ δὲ ἕλκεα δοκεῖ πορείας ἔχειν τέσσαρας: μίαν μὲν εἰς βάθος. ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ [2] συριγγώδη, [3] καὶ ὅσα ὕπουλά ἐστι, καὶ ἔντοσθεν κεκοιλασμένα. Ἡ δὲ ἑτέρη, εἰς ὕψος, τὰ ὑπερσαρκέοντα. τρίτη δέ ἐστιν εἰς πλάτος: ταῦτα δέ ἐστι τὰ καλεόμενα ἑρπιστικά. τετάρτη ὁδός ἐστιν, αὕτη δὲ μόνη κατὰ φύσιν εἶναι δοκεῖ [4] * κίνησις. Αὗται μὲν ἐν ξυμφορῇ τοιαῦται σαρκός εἰσιν, [5] πᾶσαι δὲ † κοιναὶ τοῦ ξυμφέροντος. [6] Καὶ τὰ μὲν τούτων ἐν ἑτέροις σημεῖα δεδήλωται, καὶ ᾗ χρηστέον ἐστὶν ἐπιμελείᾳ.

* ξύμφυσις.
† κακαί.

[1] At verò vlcera quattuor vias habere videntur: vnam in profundum: hæc autem sunt illa [2] fistulosa, [3] & quæ sub cicatrice latentia sanie plena sunt, & intus excauata. Alteram in sublime, quæ videlicet carne superexcrescunt. Tertia via est in latitudinem: atque hæc sunt quæ appellantur serpiginosa. Quarta via est, quæ sola ex lege naturæ esse videtur [4] motus. Et hi quidem carnosæ substantiæ euentus sunt, [5] cuncti conuenientes in his, quæ ipsis debentur remediis. [6] Et signa quidem horum in aliis relata sunt, itemq́ qua curatione & prouidentiâ vtendum sit.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vlcera sunt varia ex eorum viis quas legunt: vnde naturæ lege consociata violantur, aut quæ natura separauit vniuntur.

2 κοῖλα, vt fistulæ, sinus, cancri.

3 Quæ mox πληρούμενα vocat.

4 Coalitus scilicet; quo ea quæ natura separauit vniuntur; aut inania replentur: manifestâ vlceratione prægrediente; vel non, vt euenit in fœtu: hic κίνησις: ibi, ξύμφυσις erit.

5 Nam consectanei sunt affectus eiusdem causæ, nam soboles sunt efferi ac indomiti succi. Doct. Zuing. in eo ipso quod afficit conueniunt. Subintellige d. ἕνεκα. τὸ ξυμφέρον d. vox est cognata τῇ ξυμφορᾷ: illud causam morbificam: hæc, morbum, effectum, exprimere videtur.

6 D. de notis vlcerum alij libri sunt consulendi: nam hîc tyronem tantùm ad rationalem medicinam format.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δι' ὧν δὲ τὸ ξυμφυόμενον [1] διαλυθήσεται, καὶ [2] τὸ πληρούμενον, ἢ [3] κοῖλον γινόμενον, ἢ τὴν εἰς [4] πλάτος πορείαν ποιεύμενον, προσηκόντως περὶ τουτέων ἐν ἄλλοις εἴρηται. Περὶ δὲ καταπλασμάτων ὧδε. Τῶν ἐπιτιθεμένων ὀθονίων, ὅκου ἂν ἡ χρῆσις κατὰ τοῦ νοσήματος ἀκριβὴς εἶναι δοκέῃ, καὶ περὶ ἕλκος [5] ἁρμόζει τὸ ἐπιτιθέμενον ὀθόνιον, περὶ δὲ καταπλάσματι πρὸς ὅσον τὸν [6] κύκλῳ τόπον τοῦ ἕλκεος χρέο. Χρῆσις γὰρ αὕτη καταπλάσματος ἔντεχνός τε καὶ πλεῖστα [7] ὠφελεῖν δυναμένη. Ἐδέχετο γὰρ

τοῦ μὲν ἕλκεος βοηθεῖν ἡ τῶν περιτιθεμένων δύναμις, τὸ δ' ὀθόνιον [8] φυλάσσειν· τὰ δ' ἔξω μὲν [9] τοῦ ἕλκεος τὸ κατάπλασμα ὠφελέει, τὴν μὲν οὖν χρῆσιν αὐτέων εἶναι δεῖ τοιαύτην.

Per quæ autem id, quod coaluit, [1] saluatur, vel quod à carne enascente [2] repletum est, aut [3] cauum euasit, quodve in latitudinem [4] iter fecit, de his aliâs dictum est. De Cataplasmatis verò sic se res habet. vbicumque lineamentorum, quæ imponuntur ac induntur, vsus in morbis exquisitus esse debet, ipsi quidem [5] vlceri lineamentum quod imponitur accommodato, cataplasmate verò in [6] ambitu vlceris vtitor. Etenim hic cataplasmatis vsus, & artificialis est, & plurimum [7] auxiliari potest. Videtur enim vlceri opitulari vis eorum quæ circumponuntur: sed cautio adsit ne hæc [8] lineamentum feriant: nam partibus potiùs extra [9] vulnus positis opitulatur cataplasma. Talem proinde eorum vsum esse oportet.

De Cataplasmatis.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ferro, causticis, vel ἐμμότοις.
2 Abstergendo, excedendo τὸ ὑπερσαρκέον.
3 Sarcoticis redintegrandum.
4 His quæ serpiginem sistunt, & peripheriam tegunt.
5 Ad influxi ichoris absumptionem & eductionem.
6 Ad carnis intemperie affectæ, vel incursui expositæ redintegrationem.
7 Exhauriendo inquinamenta, & ab influxu vindicando.
8 Ne madescat à cataplasmate vlcus, & ne strepta exuantur suis remediis.
9 Vt aditus succis intercludatur ad partem ægram.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Περὶ δὲ [1] καιρῶν, ὁκότε τούτοις ἑκάστοισι χρηστέον ἐστὶ, καὶ τὰς [2] δυνάμιας ὡς χρὴ τῶν γεγραμμένων καταμανθάνειν, παραλέλειπται δὲ τὰ τοιαῦτα *ἐπεὶ πλεῖον προσήκει τῆς κατ' †ἰητρικὴν ἐπιμελείας, καὶ πόρρω τοῦ τῆς τέχνης [3] ἤδη προεληλυθότος ἐστίν. Ἐχόμενον δὲ τούτων ἐστὶ καὶ ἡ στρατιὴν ἀγομένων σωμάτων χειρουργίη, περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν βελέων. Ἐν τῇσι κατὰ πόλιν διατριβῇσι βραχεῖά τις ἐστιν τουτέων ἡ χρῆσις. ὀλιγάκις γὰρ ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ γίνονται πολιτικαὶ στρατιαὶ καὶ πολεμικαί. ξυμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα πλειστάκις καὶ ξυνεχέστατα περὶ τὰς [4] ξενικὰς στρατιὰς γίνεσθαι.

* ὅτι
† ἰητρείην

Iam [1] verò de occasione, qua vsus horum singulorum iniri debeat, & quomodo præscriptorum [2] vires discere oporteat, in præsens relinquimus: maiorem

maiorem namque in arte industriam requirunt, & eius tantùm, qui magnum iam in arte [1] progressum fecerit, propria sunt. His deinceps est chirurgia vulnerum in militia acceptorum, in extractione telorum. In oppidanis conuersationibus rarior horum vsus est: Raró enim vel totâ hominis ætate, in eadem vrbe vel ciuilia dissidia, vel oppugnationes hostiles oriuntur. Sæpè autem ac frequentissimè [2] in externa militia euenire solent. CHIRVRGVS militet.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 In quo morbi momento horum singulorum vsus esse debeat, & qua ratione effectus illorum cognoscendus, ad Tyronem non pertinet.

2 Ex naturæ humanæ cognitione, totiusq. eius œconomiæ gubernatione: quæ monstrabit quo modo caro gignenda, vel luxurians abstergenda, &c.

3 Qui causas iam omnium mutationum in corpore quæ fiunt peruestigat. Ita sua- ui in philosophia versantur semper medici, dum peruestigant causas dissoluentes, erigentes, & enecantes corpus humanum: & hanc cottidie apud ægros agi naturæ comœdiam vident.

4 Ita in sclopetorum iam vulneribus, quæ primò, dum suppurato nimium studerent chirurgi, funesta; iam balsamis sanabilia habentur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὸν [1] μὲν [1] οὖν μέλλοντα χειρουργεῖν, στρατεύεσθαι δεῖ, καὶ παρακολουθηκέναι στρατεύμασι ξενικοῖς· οὕτω γὰρ ἂν εἴη γεγυμνασμένος πρὸς [2] ταύτην τὴν χρείαν. ὃ δὲ εἶναι δοκεῖ περὶ ταῦτα τεχνικώτερον, εἰρήσεται. Τῶν γὰρ ὅπλων ἐνόντων [3] καὶ σημεῖα πεποιέσθαι, τέχνης ἐστὶ πλεῖστον μέρος καὶ τῆς πρὸς ταῦτα χειρουργίης. Τούτου γὰρ ὑπάρξαντος [4] οὐκ ἂν παραλίποιτο [5] τρωματίας ἀγνοηθεὶς, ὅταν* χειρουργῆται μὴ προσηκόντως. Μόνος δ' ἂν ὁ τῶν σημείων ἔμπειρος εἰκότως ἐπιχειρεῖν. Περὶ δὲ τουτέων ἁπάντων ἐν ἑτέροις γεγραμμένον ἐστίν.

Qui itaque [1] hac chirurgia vti volet, eum militare oportet, & externas militias sequi. Ita vsu se exercebit ad huiusmodi [2] necessitatem. Quod verò in his omnium maximè ingeniosum esse videtur, referam. Telorum & armorum in corpore herentium [3] signa indagare ac inuenire, maxima artis & chirurgiæ huc pertinentis pars existit. Vbi autem hoc innotuerit, [4] non relinquetur [5] vulneratus ex ignorantia neglectus, si quando aliter quàm decet, curari cœperit. Solus autem is, qui signorum peritus est, dextrè hanc chirurgiæ partem tractabit. Verum de his omnibus alio loco scripsimus.

 1 Nam

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Nam barbari maximè sagittis se armabant, Thraces, Scythæ, Persæ. Iubet medicum bella externa sequi, & in quouis armorum seu telorum genere dignoscendo exercitatum esse, quò faciliùs naturam vulneris agnoscat, & ita opituletur.

2 Nam nil rectè sine vsu; vt nil vsu benè sine iudicio. Nam, vt d. Salustius, vtrumque per se indigens, & alterum alterius auxilio eget. nam Iudicium difficile distinctione corporum, causarũ, signorum & remed. ad cognoscendum prædicendum, & curandum: quòd similitudines sæpe bonis Medicis imponunt. Et multa sæpe solitaria ratio suadet, quæ vsus coarguit.

3 Id est, perspicientia vulneris ab armis seu telis inflicti, medelâ longè ingeniosior est.

4 Nam qui signis exploratam habet naturam vulneris, iudicare poterit, num rectè ab aliis habeatur: & is solus, qui signis dignoscit vulnerum naturas, dextrè medicinam adferet.

5 Τρωματίης aut τρωυματίης dicitur Hippocrati qui vulnus accepit.

HIPPOCRATIS

COI

LEX,

IOHANNIS HEVRNII *paraphrasticâ versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustrata.*

ARGVMENTVM.

ELEGANTIA huius scripti Hippocratem eius auctorem esse demonstrat: Significantia hîc verba, & accurata sapientia in rebus. Hæc lex, in Rep. medica, canon est, quo dignoscuntur docti medici ab his, qui non verâ arte medicinam faciunt. Ac deplorat Medicinam, artem omnium nobilissimam, iam vilissimam, (ob quorundam improbitatem, qui hanc faciunt; ac aliorum ignaua iudicia, qui prauè de Medicis iudicant,) euasisse. Est autem Hippocrati lex, recepta in quaque regione vitæ traductio: quam & victum & educationem & vernaculam consuetudinem nominamus, inquit Galenus libri, Quòd animi mores corporis temperaturas sequantur, octauo.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΝΟΜΟΣ.



ΗΤΡΙΚΗ τεχνέων μὲν πασέων ἐστὶν [1] ἐπιφανεστάτη. Διὰ δὲ ἀμαθίην [2] τῶν τε χρεωμένων αὐτῇ, καὶ τῶν εἰκῇ τοὺς * τοιούσδε κρινόντων, πολύ τι πασέων ἤδη τῶν τεχνέων ἀπολείπεται). Ἡ δὲ τῆς δὲ ἁμαρτάδος τὰ μάλιστά μοι δοκέει ἔχειν αἰτίην τοιήνδε.[3] Πρόστιμον γὰρ ἰητρικῆς μούνης ἐν τῇσι πόλεσιν οὐδὲν ὥρισται

* τοιούτους

ἀφεῖσαι, πλὴν ἀδοξίης. Αὕτη δὲ οὐ τιτρώσκει τοὺς ἐξ αὐτῆς συγκειμένους, ὁμοιότατοι γάρ εἰσιν οἱ τοιοίδε, τοῖσι παρεισαγομένοισι προσώποισιν ἐν τῇσι τραγῳδίῃσιν.* Ὡς γὰρ ἐκεῖνοι σχῆμα μὲν, καὶ στολὴν, καὶ πρόσωπον ὑποκριτοῦ ἔχουσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ὑποκριταὶ οὕτω καὶ οἱ ἰητροὶ φήμῃ μὲν πολλοὶ, [4] ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοί. Χρὴ γὰρ καὶ ὅς τις μέλλει ἰητρικῆς ξυνέσιν ἀτρεκέως ἁρμόζεσθαι, τῶν δέ μιν * ἐπίβολον γενέσθαι, [5] φύσιος, [6] διδασκαλίης, τόπου εὐφυέος, παιδομαθίης, φιλοπονίης, χρόνου. Πρῶτον μὲν οὖν πάντων δεῖ φύσιος· φύσιος γὰρ ἀντιπρησσούσης, κενεὰ πάντα.

* ἐξ.

* ἐπήβολον.

HIPPOCRATIS LEX.



MEDICINA *cunctarum artium est* [1] *præcellentißima. Attamen tum ob* [2] *inscitiam eorum qui medicinam faciunt, tum (ob ignorantiam) eorum qui temerè hos (bonos esse medicos) iudicant, plerumque cæteris artibus postponitur. Causam verò huius erroris, talem maximè esse puto.* [3] *Quòd soli Medicinæ nulla mulcta in Republica sit constituta, quàm infamiæ. Verùm hæc minimè eos affligit, (cùm hæc eis adeò sit familiaris,) ut ex ea conflati ac facti esse videantur. Hi sanè Medici simillimi sunt personis quæ in tragœdiis introducuntur: ut enim hi ludiones figuram, stolam & faciem referunt eius cuius personã agunt, ipsi autem verè non sunt illi: ita & Medici famâ sunt quamplurimi,* [4] *opere verò rarißimi. Quicunque enim exactè velit Medicam scientiam sibi iungere, is, horum subsidiorum necessariò compos factus, hoc obtinere poterit, n.* [5] *naturæ,* [6] *doctrinæ, loci studiis apti, institutionis à puero, alacris diligentiæ, temporis. Omnium autem primùm naturâ opus est: Naturâ enim reluctante, irrita sunt omnia.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Per se, ob subiecti, quod tractat, nobilitatem; quod immortalis animæ ac diuini spiritus est habitaculum: deinde quòd omnium artium vtilissima: nihil enim vitâ ac sanitate homini necessarium magis. sine qua sanitate, nulla fortunæ bona, bona esse possunt.

2 Nam qui prauè Medicinam faciunt, huic infamiam inferunt: qui verò prauè iudicant, eam derident. solent enim homines vel odisse, vel superbè contemnere ea quæ non intelligunt.

3 Causa est, quòd nullam pœnam statuant, qui de hac tam malè iudicant. Nec illi Medici verentur admodùm de infamia, quòd quæstui solùm Medicinam habeant. & proscriptio ab vrbibus his familiaris est. Queritur de his Cato apud Pliniũ 29. lib. 1.

4 Est enim difficilis Medicina ob iudicij difficultatem, & ob experientiam. Est autem difficile iudicium, distinctione corporum, causarum, ac signorum, & remediorum: ad cognoscendum, prædicendum, & curandum: & similitudine bonis Medicis sæpè imponunt. Et solitaria ratio sæpè multa suadet, quæ vsus coarguit. Et experientia periculosè fallax est, & fallaciter periculosa.

5 Vt illi adsit ingenium, & veritatis amor. hæc à Deo sunt. & naturæ quadam indole feratur ad Medicinam.

6 Quò certa Methodo discat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Φύσιος δὲ εἰς [1] τὰ ἄριστον ὁδηγεούσης, διδασκαλίη τέχνης γίνεται. Ην μετὰ φρονήσιος δεῖ περιποιήσασθαι, [2] παιδομαθέα γενόμενον, ἐν [3] τόπῳ, ὁκοῖος εὐφυὴς πρὸς μάθησιν ἔσται. Ετι δὲ [4] φιλοπονίην προσενέγκασθαι εἰς [5] χρόνον πουλύν, ὅκως ἡ μάθησις ἐμφυσιωθεῖσα δεξιῶς τε καὶ εὐαλδέως τοὺς καρποὺς ἐξενέγκηται. Οκοίη γὰρ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων θεωρίη, τοιήδε καὶ τῆς ἰητρικῆς ἡ μάθησις. Η μὲν γὰρ φύσις ἡμέων, ὁκοῖον ἡ χώρη· Τὰ δὲ δόγματα τῶν διδασκόντων, ὁκοῖον τὰ σπέρματα· ἡ δὲ παιδομαθίη, τὸ καθ' ὥρην [6] αὐτὰ πεσεῖν εἰς τὴν ἄρουραν. Ο δὲ τόπος ἐν ᾧ ἡ μάθησις, ὁκοῖον ἡ ἐκ τοῦ περιέχοντος ἠέρος τροφὴ γινομένη τοῖσι φυομένοισιν. Η δὲ [7] φιλοπονίη, ἐργασίη. Ο δὲ χρόνος [8] ταῦτα * ἐνισχύσῃ πάντα, ὡς τραφῆναι τελέως.

* ἐισχύει

Naturâ verò ad [1] optima viam affectante, artis perceptio euenit. Quam ipsam cum prudentia assequi oportet, ita vt instituatur à [2] puero, idq; [3] in loco qui doctrinæ dicatus est. [4] Præterea alacrem diligentiam ad hanc rem adferat, eamq; diu [5] præstet, quô doctrina firmè radices agens ac quasi ingenerata, fæliciter, & cum profectu, fructus benè maturos proferat. Qualis enim in terra nascentium obseruatio, talis etiam Medicinæ cognitio. Natura enim nostra veluti ager est; dogmata verò docentium, veluti semina sunt: institutio à puero respondet [6] opportuno tempori, quo semina terræ committi debent. Locus verò in quo docetur, est veluti nutricatus, quo plantæ fruuntur ex ambiente aëre. [7] Studium autem, cultura est. [8] Tempus tandem hæc cuncta firmat, quô perfectè enutriantur.*

* doctrina.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Et promptitudo quædam adsit ad Medicinam. & veritatis amore flagret, non sectæ alicuius amore ferueat.

2 Educatio, laudatur Medicus παιδομαθὴς non ὀψιμαθής. vnde honorificè veteres παῖδες ἰητρῶν dicti; à teneris quasi vnguiculis eò enutriti.

3 Vbi præceptores iudicio & vsu edocti. & vbi frequentes ægri. Ita qui chirurgiæ vacant, sequantur militiam. Præceptores habeant beneuolos ac faciles, cum quibus sæpè conferant, quo filo studia sint ducenda, sint dico illi fidi ac amici. Agesilaus olim interrogatus, Cur non sibi adiungeret præ-

ret præceptorem Philophanem sophistam, cùm esset discendi auidus. Respondit, horum esse volo discipulus, quorum sum & filius. significans plurimum interesse qualem nactus sis præceptorem.

4 Diligentiâ opus est.

5 Diu multumque discat, & exerceat se. In omni vita opus est diligentia. Cùm formicas grana conuehentes contendentesq. in commune spectamus, existimare debemus hanc tanquam Dei vocem esse, quæ iubet ocium, nocentissimam pestem, fugere, & suscipere honestos labores, quibus ea nobis, quæ in omni vita necessaria sunt, comparemus, & societatem communem hominum iuuemus. Et nihil tam difficile, quod non facile reddat diligentia: Perrupit Acheronta Herculeus labor. Minus ingenio potes? subsidio tibi diligentiam compara: poteris. Quod olim Simonides de virtute, id nos de scientia medica dictum putemus, ait οὐδὲ πάντων βλεφάροις ἔσοπτος, ᾧ μὴ δακέθυμος ἱδρὼς ἔνδοθεν μόλῃ, ἵκητ' ἐς ἄκρον ἀνδρείας. Id est, Nec verò omnium mortalium oculis aspectabilis est, cui non sudor animum mordens intus venerit, non peruenire possit ad summitatem fortitudinis. Et eleganter Pindarus, Πρὸς ἀκρὸν ἀρετᾶς ἦλθον, οἵ τε πόνων ἐγδύσαντο, σὺν θεοῦ δὲ τύχᾳ. hoc est, Ad summum virtutis peruenerunt, qui labores experti sunt, cum Dei fauore.

6 Tempus sementis est tempus iuuenile. Sed multa sunt quæ agrum hunc sterilem reddunt, inopia iudicij, curiositas, inconstantia, præcipitantia, & peculiare hoc iuuenibus vitium ambitio & philautia. Existimant enim se iam illa scire quæ nesciunt, putantque iam se eò deuenisse quò pergere debebant. Quare nonquam eò deueniunt; non enim is qui se Romæ esse putat, ad eam vnquam iter instituet.

7 Et mox inde honor: nam vt scribit Pindarus, ἔχοντι δ' εὐρὺ κλέος κόραι Πιερίδες Διός. Id est, Præbent quoque amplum decus Pierides, filiæ Iouis.

8 Ita Cæsar, libro sexto auctor est, Druidas annis vicenis in disciplina permansisse. Et antiquus Medicus Euryphon interrogatus quonam præceptore vsus esset? Respondit, tempore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ταῦτα* οὖν ἐς τὴν ἰητρικὴν τέχνην ἐπεισενεγκαμένους, καὶ ἀτρεκέως αὐτῆς* εὖ γνῶσιν λαβόντας, οὕτως ἀνὰ τὰς πόλιας φοιτεῦντας, μὴ λόγῳ [1] μοῦνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἰητροὺς νομίζεσθαι. [2] Ἡ δὲ ἀπειρίη, κακὸς θησαυρὸς, καὶ κακὸν κειμήλιον τοῖσιν ἔχουσιν αὐτὴν, καὶ ὄναρ, [3] καὶ ὕπαρ, εὐθυμίης [4] τε καὶ εὐφροσύνης ἄμοιρος, δειλίης [5] τε καὶ [6] θρασύτητος τιθήνη. Δειλίη μὲν γὰρ ἀδυναμίην σημαίνει· Θρασύτης δὲ ἀτεχνίην. [7] Δύο γὰρ, ἐπιστήμη [8] τε, καὶ [9] δόξα. ὧν τὸ μὲν ἐπίστασθαι ποιέει, τὸ δὲ ἀγνοεῖν. Τὰ [10] δὲ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα, ἱεροῖσιν ἀνθρώποισιν δείκνυται· βεβήλοισι [11] δὲ οὐ θέμις, πρὶν ἢ τελεσθῶσιν ὀργίοισιν ἐπιστήμης.

His ergo ad artem medicam allatis, & exactè cognitione eius comparatâ, atque sic denique per vrbes ambulando, [1] non verbis solùm, verùm & opere medicos censeri conuenit. [2] Imperitia verò, malus thesaurus est & infælix opulentia his, qui eam possident, tum [3] opinione ipsa, tum [4] reuera considerantiæ ac lætitiæ expers, [5] timiditatis ac temeritatis [6] nutrix. Siquidem timiditas impotentiam significat: temeritas verò artis ignorantiam arguit. [7] Sunt etenim duo, [8] scientia, & [9] opinio; quorum* * audaciæ

quorum illa scire facit, hæc verò ignorare. [10] *Cæterùm res sacræ, sacris hominibus* * *aperiuntur:* [11] *prophanis id fas non est, priusquam scientiæ orgiis initientur.*

* demonstrantur.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Nam παγγλωσσίᾳ multi Medici laborant: sed eleganter Pindarus, λάβροι παγγλωσσίᾳ κόρακες ὡς ἄκραντα γαρύετον, i. vehementes garrulitate, velut corui irrita clamant. verè tibiæ Demadis; ex quibus si linguam detrahas, reliquum inutile erit.

2 Nam hi nunquam lingua in mentem intincta loquuntur.

3 Nam persuadent sibi falsò se aliquid scire, ac veluti somniant. Homer. v. ἐμὸν κῆρ χαῖρ᾽, ἐπεὶ οὐκ ἐφάμην ὄναρ ἔμμεναι, ἀλλ᾽ ὕπαρ ἤδη.

4 Hoc vocat somnium, nam nihil certa ratione agunt.

5 Quia ipsi sentiunt suam impotentiam.

6 Nam promittunt superbè in calamitosis etiam morbis salutem. quia non norunt morborum indolem, ac euentum. Rectè Antiqui, ἀμαθία θράσος ἀπεργάζεται. Ac indocti in pronunciando audacissimi sunt. Proprium est Temeritati, accersere pericula non necessaria: vt Audaciæ, nulla ad pericula exhorrescere.

7 Imaginariam enim solùm artem norunt, non artem: nam illa ab opinione; hæc, à scientia venit.

8 Quando animi conceptus cum rebus consentiunt, dicitur scientia & ars.

9 Cùm dissentiunt conceptus à rebus. Inde surgunt falsi artifices.

10 Deorum & Nobilium genus, Asclepiades instituuntur. Vel quibus natura & studium indefessum adest.

11 Ἐκ τῆς ἀδεξίης συγκείμενοι.

HIPPOCRATIS COI DE ARTE,

IOHANNIS HEVRNII *paraphrasticâ versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.*

ARGVMENTVM.

MEDICINAM vniuersim contra imperitos & plebeios ab iniuriis vindicat incertitudinis: ac tandem eius certitudinem peculiariter demonstrat. Vt libro De veteri medicina contra Sophistas, ita iam contra idiotas artem Æsculapidûm defendit. Dignus Hippocrate liber, siue quis τὸ πρᾶγμα, ita λέξιν ἢ τὴν τάξιν inspiciat. Inscribitur, De Arte, κατ᾽ ἐξοχήν. Nec malè puto inscriberetur, Περὶ ὑπάρξεως ἰατρικῆς.

ΙΠΠΟ-

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ.

ΕΙΣΙ [1] τινες οἳ τέχνην πεποίηνται, τὸ τὰς τέχνας αἰσχροποιεῖν. ὡς μὲν οἴονται, οὐ τοῦτο διαπρησσόμενοι, * ὃ ἐγὼ λέγω, ἀλλ' * ἱστορίης οἰκείης ἐπίδειξιν ποιούμενοι. [2] Ἐμοὶ δὲ τὸ μέν τι τῶν μὴ εὑρημένων ἐξευρίσκειν, ὅ, τι καὶ εὑρεθὲν κρέσσον ἢ ἀνεξεύρετον, ξυνέσιος δοκέει ἐπιθύμημά τε καὶ ἔργον εἶναι: καὶ τὸ τὰ ἡμίεργα ἐς τέλος ἐξεργάζεσθαι ὡσαύτως. [3] Τὸ δὲ λόγων οὐ καλῶν τέχνῃ τὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένα αἰσχύνειν προθυμέεσθαι, ἐπανορθοῦντα μὲν μηδὲν, διαβάλλοντα δὲ τὰ τῶν εἰδότων πρὸς τοὺς μὴ εἰδότας ἐξευρήματα, οὐκέτι δοκέει ξυνέσιος ἐπιθύμημά τε καὶ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ [4] κατηγγελίη μᾶλλον φύσιος, ἢ ἀτεχνίη. Μούνοισι γὰρ τοῖσιν ἀτέχνοισιν ἡ ἐργασίη αὕτη ἁρμόζει, φιλοτιμεομένων μὲν, (* οὐδαμᾶ δὲ δυναμένων [5] κακίης ὑπουργέειν,) ἐς τὸ τὰ τῶν πέλας ἔργα, ἢ ὀρθὰ ἐόντα διαβάλλειν, ἢ οὐκ ὀρθὰ μωμέεσθαι.

* ἐχ. ι. μ.
* hoc est γνώσιος.
* ε. αι.

HIPPOCRATIS DE ARTE.

SVNT [1] *quidam qui artem profitentur hanc, quæ cæteras artes dehonestare docet. Attamen id, vt illi sperabant, non conficiunt, sed tamen id, vt mihi videtur, faciunt [non aliam ob causam, quàm] vt variam suam eruditionem ostentent.* [2] *Mihi vero inuestigare aliquid eorum quæ nondum inuenta sunt, quod ipsum notum quàm ignotum esse præstet,* * *scientiæ, omnium votis optabilis, negocium videtur esse: similitérque ea quæ dimidium peruestigationis habent, plenè absoluere.* [3] *[Contra] maledicentiæ arte, ea quæ ab aliis inuenta sunt turpiter incessere velle, nullo quidem castigandi, sed ea quæ à peritis peruestigata sunt apud imperitos calumniandi studio, id profectò non scientiæ optabilis negocium videtur esse, sed aut [malignæ]* [4] *naturæ, aut ignorantiæ argumentum. Solos enim imperitos artis hoc factum decet, qui* * *ambitiosè quidem contendunt, (* [5] *quamuis maliciei non respondeant eorum vires) vt aliorum præclara opera calumnientur; vel, si illa vitiosa fuerint, ad reprehendendum se conuertant.*

* intelligentiæ,
* ambitiosè inuident,

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Prooemium: in quo beneuolos & attentos reddit lectores. dicit, contra calumniatores scripturus sum, qui veritatem violant; & à scientia, bona ingenia auertunt, non ratione, sed calumniis. Praua quædam ingenia semper, iudicio visuque formata

mata deformare, nouaque importare conantur: argumento sit Asclepiades. Hæc olim: quid nunc? quid nunc non? calumniæ nulla nunc via clauditur. Reprehendit hos Plato in Euthydemo. αἰσχροποιεῖν, est διαβάλλειν ἐπὶ κακίας.

2 Discriminat artificem bonum à calumniatore & personatis impostoribus. Nam verus artifex exercitationem suam cunctam omnemque scientiam refert ad honestamentum & absolutam constitutionem artis.

3 Q.d. calumniatores ornatum artis contemnunt, sed gloriolam sibi captant & lucellum calumniâ.

4 Hoc est, insectando, indolis suæ petulantiam produnt. καταγελίη id est, κατηγορίη, παράστασις.

5 Doctissimus Zuing. d. οὐ δυνάμενοι ὑπουργέειν: meliora præstare nequeunt. κακίης subintellige ὑπὸ, propter imperitiam & improbitatem.

6 Q.d. propter imperitiam meliora edere nequeunt, hinc est quòd ex calumniis laudem captent: quod vir bonus nunquam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Τοὺς μὲν οὖν εἰς τὰς ἄλλας τέχνας τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐμπίπτοντας, οἷσι μέλει τε, * καὶ ἐν οἷς μέλει, οἱ δυνάμενοι κωλυόντων. [2] Ὁ δὲ παρεὼν λόγος, τοῖς ἐς ἰητρικὴν οὕτως ἐμπορευομένοις ἐναντιώσεται, θρασυνόμενος μὲν, διὰ τούτους οὓς ψέγει, εὐπορέων δὲ διὰ τὴν τέχνην [3] ᾗ βοηθεῖ, δυνάμενος δὲ διὰ [4] σοφίην ᾗ πεπαίδευται. [5] Δοκέει δή μοι τὸ μὲν σύμπαν, τέχνη εἶναι οὐδεμία οὐκ ἐοῦσα. καὶ γὰρ ἄλογον τῶν ἐόντων τι ἡγεῖσθαι μὴ ἐόν: [6] Ἐπεὶ τῶν γε μὴ ἐόντων, τίνα ἄν τις οὐσίην θεασάμενος, [7] ἀπαγγείλειεν ὡς ἔστιν; [8] Εἰ γὰρ * δὴ ἔστι γ' ἰδεῖν τὰ μὴ ἐόντα, ὥσπερ τὰ ἐόντα, οὐκ οἶδ' ὅπως ἄν τις αὐτὰ νομίσειε μὴ ἐόντα, ὥσπερ τὰ ἐόντα, (ἅ γε εἴη † καὶ ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν, καὶ * γνώμῃ νοῆσαι ὡς ἔστιν) ἀλλ' ὅπως μὴ οὐκ εἴη τοῦτο τοιοῦτον.

* ἢ ὅτῳ

* μὴ

† καὶ

* γνώμῃ, hoc est διανοίᾳ. Postea, ἀλλ' ὅπως σκεπτέον.

[1] *Ceteros verò qui alias artes [petulanter] hoc modo inuadunt, hi apud quos harum tutela est quibusq́ ea cura incumbit, siquidem possunt, coërceant. [2] Hæc enim iam suscepta disputatio, illis qui medicinam hoc modo inuadunt aduersabitur, confidens quidem propter eos quos insectatur, vtilis verò ob artem [3] cui opitulatur, potens denique ob [4] sapientiam quæ est eruditè culta. [5] Videtur sanè mihi in vniuersum nulla ars esse, quæ non existat: nam absurdum est aliquid esse existimare, quod nusquam sit. [6] Deinde eorum quæ non sunt, quamnam quis essentiam animo complectens affirmare [7] poßit quòd sint? [8] Si enim ea quæ non sunt non potis est videre, quemadmodum ea quæ sunt, haut equidem scio quo modo quis mente complectetur ea quæ non sunt, vti complectitur ea quæ sunt, (quæ oculis cernuntur, menteq́ intelliguntur quòd sunt) nisi complectatur eatenus, quòd nimirum non sint.*

1 Beneuo-

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Beneuolentiam captat à suo officio; verorum artificum est sycophantas hos eiicere in omni arte. Ita debellauit Galenus Methodicos.

2 Opponere se velle, medicinæ calumniatoribus ait, armis his quibus eorum insania profligetur: n. posse, scire, velle. Nam ambitioni, & lucri eorum captationi opponit suam integritatem: & eorum petulantiæ, suam alacritatem. illud θρασυνέσθαι ad voluntatem pertinet, propter horum ambitionem. Quin suam ἐγχείρησιν medicam, eorum ruditati committere nititur, siue velint practicam siue theoricam. Practicam hîc τέχνην vocat, quæ, vt postea dicit, id quod pollicetur efficit: hæc est ἀπορεία διὰ τὴν τέχνην. ἐμπορευομένοις, id est, κερδοδιπορεῦσι κέρδους χάριν. Homerus, ἔμπορος οὐ γὰρ νηὸς ἐπίβολος, οὐδ' ἐρετάων.

3 N. medicinam, quam defendere vult: quam vsu certam esse deprehendit.

4 Ita Theoriam innuit, ob certitudinem præceptorum.

5 In Regio codice Titulus hîc erat, ὅτι ὑπάρχουσαί εἰσιν αἱ τέχναι. Δοκεῖ δή μοι. &c. Demonstrat artes non imaginatione vana existere, sed re. Equidem Ars est axiomatum ad vnum finem facientium collectio: quæ à rebus sub sensum cadentibus dimanarunt: Ita vniuersim sub intellectum cadit. Syllogismus: Non ens, non intelligitur. At omnis ars intelligitur: Ergo nulla ars est non ens. Maior clara est ex natura non entis: Nam Non ens putare ens, absurdum est: at dicere non ens intelligi, est non ens putare ens: Ergo dicere, non ens intelligi, absurdum est.

6 Et humanus intellectus id etiam arguit: Nam cuius substantia nequit conspici, illud, quod sit, intelligi nequit: At non entis substantia nequit conspici. Igitur non ens intelligi nequit.

7 ἀπαγγέλλειν, τὸ φράζειν καὶ διαρθρῶσαι.

8 Est minoris confirmatio: Si non entia sub sensum non cadunt, ne ratione quidem cognosci poterunt, vt ea quæ sub sensum cadunt: nisi priuatiuè tantùm, n. quòd non cadant sub rationem. Nam nihil est in intellectu, quod non in sensu fuit priùs: vel immediatè, vt ignis; vel mediatè, vt deus, n. per suos effectus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐόντα αἰεὶ ὁρᾶταί τε καὶ γινώσκεται· τὰ δὲ μὴ ἐόντα, οὔτε ὁρᾶται, οὔτε γινώσκεται. [2] Γινώσκεται τοίνυν δεδειγμένων ἤδη τῶν τεχνέων, καὶ οὐδεμία ἐστὶν ἥ γε ἔκ τινος εἴδεος οὐχ ὁρᾶται. [3] Οἶμαι δ' ἔγωγε καὶ τὰ ὀνόματα * αὐτῆς, διὰ τὰ εἴδεα λαβεῖν. [4] Ἄλογον γὰρ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τὰ εἴδεα ἡγεῖσθαι βλαστάνειν, καὶ ἀδύνατον. [5] Τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα, [6] φύσιος νομοθετήματά ἐστι· τὰ δὲ εἴδεα, οὐ νομοθετήματα, ἀλλὰ [7] βλαστήματα. [8] Περὶ μὲν οὖν τούτων εἴ γέ τις μὴ ἱκανῶς ἐκ τῶν εἰρημένων ξυνίησιν, ἐν ἄλλοις ἂν λόγοις σαφέστερον διδαχθείη.

* αὐτῶν

[1] *Sed ea quæ sunt semper quidem videntur & intelliguntur: quæ verò non sunt, nec videntur, nec intelliguntur.* [2] *Intelliguntur itaque demonstratis iam artibus, quin nulla est ars, quæ non ex idea quadam rerum videatur.* [3] *Puto sanè ego etiam nomina artibus ex ideis accipi & imponi.* [4] *Absurdum enim est putare ex nominibus ideas rerum germinare, quin imò impossibile.* [5] *Nomina enim* [6] *naturæ decreta*

creta

creta sunt. Ideæ autem, rerum non decreta, sed [7] germina existunt. [8] Quin si quis hæc ex prædictis non satis intelligit, in aliis sermonibus clarius edocebitur.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Est præmissæ assumptio: sed non entia sub sensum non cadunt; at entia sub sensum cadunt.

2 Concludit: Itaque non entia ratione nequeunt agnosci: At entia ratione possunt deprehendi. Causa huius rationis est Ars, non enim ea vlla est, quæ non in aliquo certo genere entium occupetur.

3 Id est, lege quadam naturæ indita.

4 Ducit argumentum à materia subiecta circa quam ars versatur. Subiectum facit vt sit ars: non contrà. In eo subiecto ars imitatur naturam agentem. Hinc φύσει opponit νόμον Hip. Vt natura sit in rebus: lex in humano intellectu. Ita ducit rationem.

5 Nomina rerum, naturâ existentium, simulachra sunt: cùm ab ipsis nascantur rebus, non autem res à nominibus. At Ars nihil aliud est quàm nominum collectio: i. conceptuum & enunciationum, & axiomatum. Ergo ars est rerum naturâ existentium simulachrum: quæ Ars nomina conceptibus: Conceptus verò rebus aptat.

6 Id est, nomina sunt notæ rebus impositæ ab hominibus: media q. inter res, & conceptus de rebus qui sunt in mente. τῶν εἰδῶν quæ elucent in rebus ὁμοιώματα, sunt τὰ νοήματα intellectus. & τῶν νοημάτων notæ sunt nomina. Igitur nominibus conceptus de rebus complectimur. Itaque nomina sunt naturalia, non ratione originis, sed ratione subiecti sui, cuius sunt notæ.

Q. d. vt in frutice rosa, rosa demonstratur, quæ est blastema: ita medicina nequit plebeis demonstrari: quia non est βλάστημα sed νομοτέθημα: i. conceptus decretum, i. nomen.

7 Τὰ εἴδεα, à natura originem ducunt. Res itaque naturales dicuntur collatæ ad sui ortum.

8 In logicis, & vt Plato in Cratylo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ὑπάρξειν

[1] Περὶ δὲ * ἰητρικῆς, ἐς ταύτην γὰρ ὁ λόγος, ταύτης οὖν τὴν ἀπόδειξιν ποιήσομαι. [2] Καὶ πρῶτόν γε δὴ ὁριεῦμαι, ὃ νομίζω, ἰητρικὴν εἶναι: [3] τὸ δὴ πάμπαν ἀπαλλάσσειν τῶν νοσεόντων τοὺς καμάτους, [4] καὶ τῶν νοσημάτων τὰς σφοδρότητας ἀμβλύνειν. καὶ τὸ μὴ [5] ἐγχειρέειν τοῖσι κεκρατημένοισιν ὑπὸ τῶν νοσημάτων, εἰδότες ὅτι ταῦτα οὐ δύναται ἰητρική. [6] Ὡς οὖν ποιέει τε ταῦτα, καὶ οἵη τέ ἐστι διὰ παντὸς ποιέειν, περὶ τούτου μοι δὴ ὁ λοιπὸς ἔσται λόγος. [7] Ἐν δὲ τῇ τῆς τέχνης ἀποδείξει, ἅμα καὶ τοὺς λόγους τῶν αἰσχύνειν αὐτὴν οἰομένων ἀναιρήσω, ᾗ ἂν ἕκαστος αὐτῶν πρήσσειν τι οἰόμενος τυγχάνῃ.

[1] De medica verò arte, nam de hac disputatio hæc suscepta est, demonstrationem instituam. [2] Et primùm definitione, quid medicinam esse putem explicabo: nimirum nihil aliud, quàm [3] morbos ab ægris omnino auferre, [4] & morborum vehementias obtundere, [5] & eorum qui à morbis deuicti sunt curationem non aggredi, cùm certò sciat hæc à medicina perfici non posse. [6] Verùm quomodo hæc talia medicina efficiat,

ficiat, quidq; vniuersim præstare poßit, de hoc iam reliquum sermonem instituam. [7] Simul etiam in arte stabilienda demonstrationibus, rationes eorum, qui eam dehonestare contendunt, quatenus hi momenti aliquid attulisse videntur, conuellam.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Contra hos qui calumniis vexant medicinam.

2 Definitio ex effectis concessis, quæ arti medicæ respondere demonstrat.

3 Vt morbum totum extinguat.

4 Vt morborum symptomata mitiget.

5 Qui morbi excuti nequeunt, prognosticis relinquēdi. nec magnis remediis tentandi. ne lædas, vel irrites silentē morbum.

6 At d. hæc cuncta perficit Medicina. q. d. modum hunc tenebo in scribendo, vt monstrem medicinam hæc efficere posse: & vnà calumnias diluam.

7 Confutabo calumnias.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἔστι * οὖν μοι ἀρχὴ τοῦ λόγου, ἣ καὶ ὁμολογηθήσεται παρὰ πᾶσιν. Ὅτι μὲν ἔνιοι ἐξυγιαίνονται τῶν θεραπευομένων ὑπὸ ἰητρικῆς, ὁμολογέεται. Ὅτι δὲ οὐ πάντες, ἐν τούτῳ ἤδη ψέγεται ἡ τέχνη. [2] Καί φασιν οἱ τὰ χείρω λέγοντες, διὰ τοὺς ἁλισκομένους ὑπὸ τῶν νοσημάτων, καὶ τοὺς ἀποφεύγοντας αὐτὰ, τύχῃ ἀποφεύγειν, καὶ οὐ διὰ τὴν τέχνην. [3] Ἐγὼ δὲ οὐκ ἀποστερέω μὲν οὐδ' αὐτὸς τὴν τύχην, ἔργου οὐδενός: [4] Ἡγεῦμαι δὲ, τοῖσι μὲν κακῶς θεραπευομένοισι νοσήμασι, τὰ πολλὰ τὴν ἀτυχίην ἕπεσθαι: [5] Τοῖσι δὲ εὖ, τὴν εὐτυχίην.

* μὲν

[1] Exordium itaque disputationis hoc erit, cui cuncti assentiuntur. Quòd aliqui sanantur eorum qui à medicina curandi suscipiuntur, hoc in confesso est. Quòd verò non cuncti, in eo saltem culpatur ars. [2] Quin hi, qui quàm peßimè de ea loquuntur, aiunt, eos qui morbo inuoluti, euadunt, fortunæ ope euadere, non autem artis auxilio. [3] Verùm neq; ego fortunam fraudo vlla efficacia: [4] quin potiùs existimo, morbis malè curatis, plerumq; consectarium esse infortunium: [5] at benè habitis, bonam fortunam.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Aggreditur disputationem. confessum est quosdam curari. Respondet calumniator, hoc fieri non artis, sed beneficio fortunæ.

2 Dicunt, Si medicina est ars, curabit omnes: At hoc non facit: Igitur non est ars, sed quid fortunæ.

3 Concedit vniuersim, in rebus quæ aguntur & fiunt fortunam esse: sed tamen specie & particulariter fortunam potissimùm ab arte pendere.

4 D. malam fortunam nasci ab his quæ citra artem fiunt.

5 D. bonam fortunam oriri ex his quæ arte fiunt.

Fortunam & casum ita distinguit Aristoteles secundo Physicorum, vt Fortuna ex proposito fiat alicuius rei gratiâ, sed

tamen

tamen præter propositum. Vt si quis lapidem secans, Musarum chorum fortè ibi delineatum reperiat. Casus est rerum quæ consilio non vtuntur, vt si vitrum cadens, latus non illidat solo, sed in basin procumbat. Naturæ opera sunt, in quibus motus initium internum est: artis, in quibus externum, sed per se tamen: fortunæ, in quibus externum, sed per aliud, nullo proposito fine. Ita quæ fortuna fiunt, sæpè non eueniunt. Nam finis artis semper ratione distinguitur. Nullo fine ducitur Fortuna. Quò plus ad artificium quid accedit, eò plus à fortuna abit. Nam ars rectam viam insistit cum ordine & ratione. Sed quo quid magis temerè euenit & absque consilio, eò magis fortunam refert. μηδὲν εἰκῆ dicit Hippocrates. Fortunam finxit antiquitas rotunditati mobili adhærescentem, ventisque agitatam ferri in diuersa & precipitia. Mercuriũ verò, artium dominum, quadratæ figuræ innixum stabilemque, loci eiusdem situm prementem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἔπειτα δὲ καὶ πῶς οἷόν τε ἐστὶ τοῖς ὑγιανθεῖσιν ἄλλο τι αἰτιάσασθαι ἢ τὴν τέχνην, εἴπερ χρεώμενοι αὐτῇ καὶ ὑπουργέοντες, ὑγιάνθησαν; [2] Τὸ μὲν γὰρ τῆς τύχης εἶδος ψιλὸν, οὐκ ἠβουλήθησαν θεήσασθαι, ἐν ᾧ τῇ τέχνῃ ἐπέτρεψαν σφᾶς αὐτούς. [3] ὥστε τῆς μὲν ἐς τὴν τύχην ἀναφορῆς, ἀπηλλαγμένοι εἰσί. τῆς μέντοι ἐς τὴν τέχνην, οὐκ ἀπηλλαγμένοι. Ἐν ᾧ γὰρ ἐπέτρεψαν, καὶ ἐπίστευσαν αὐτῇ σφᾶς αὐτοὺς, ἐν τούτῳ αὐτῆς καὶ τὸ εἶδος [4] ἐσκέψαντο, καὶ τὴν δύναμιν περανθέντος τοῦ ἔργου ἔγνωσαν. [5] Ἐρεῖ δὴ ἐνταῦθα ὁ τἀναντία λέγων, ὅτι πολλοὶ ἤδη καὶ οὐ χρησάμενοι ἰητρῷ νοσέοντες *ὑγιάνθησαν. [6] Καὶ ἐγὼ τῷ λόγῳ οὐκ ἀπιστέω. [7] Δοκέει δέ μοι οἷόν τε εἶναι, καὶ ἰητρῷ μὴ † χρεωμένοις, ἰητρικῇ περιτυχεῖν. [8] Οὐ μὴν * ὥστ' εἰδέναι ὅτι ὀρθὸν ἐν αὐτῇ ἔνεστιν, καὶ ὅτι μὴ ὀρθόν: † Ἀλλ' ὥστ' ἂν ἐπιτύχοιεν τοιαῦτα θεραπεύσαντες ἑωυτοὺς, ὁποῖά περ ἂν ἐθεραπεύθησαν, εἰ καὶ ἰητροῖσιν ἐχρέοντο. Καὶ [9] τοῦτό γε τέως τεκμήριον μέγα τῇ οὐσίῃ τῆς τέχνης, ὅτι ἐοῦσα τέ ἐστι καὶ μεγάλη, ὅπου γε φαίνονται καὶ οἱ μὴ νομίζοντες αὐτὴν εἶναι, σωζόμενοι δι' αὐτήν.

* ὑγιάνθησαν
† χρεόμενος
* ὥστε
† ἀλλ' ὥστε

[2] *Deinde quo modo potis est vt ij qui sanati sunt aliud quàm artem eius auctorem agnoscant, cùm hac vsi eaque operam nauante sanati sint?* [2] *Nudam enim fortunæ speciē eos respicere ac sequi noluisse, hinc elucet, quòd seipsos arti concrediderunt.* [3] *Itaque remedio quòd à fortuna petitur nihil omnino debent: at ei quod ab arte petitur, debitores sunt. Hoc ipso etenim, quòd arti se commiserunt & concrediderunt, palam est ipsos* [4] *formam eius in oculis habuisse, cuius efficaciā confecto iam negocio agnouere.* [5] *Verùm dicet hîc aduersarius, plurimos iam ægros citra medicorum vsum conualuisse.* [6] *Quin & ego id dicentibus credo.* [7] *Videtur enim mihi euenire posse, vt is qui medico non vtitur in medicinam incidat.* [8] *Non quidem vt sciant quid in ea rectum sit, & quia prauum:*

prauum: Sed quia fortuitò genus illud curationis, quo se curant, offertur; quo vsi fuissent, si medicos adhibuissent. [9] *Quod sanè magnum argumentum est essentiæ ipsius artis, nimirum artem esse, & quidem magnam, cùm etiam hi qui existimant eam minimè esse, huius beneficio seruati appareant.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Hactenus concessione vsus fuit, iam refellit. Si artem non esse putarent, arti se non committerent.

2 At nunc arti, non autem fortunæ se committunt.

3 Itaque vel inuiti fatentur artem esse: nam ei se crediderant.

4 Igitur, q.d. νομοθετήματα est medicinæ nomen, in mente: ex πραγμάτων, quæ à rebus accipiuntur, ideis. Igitur, verè est.

5 Si medicina est ars, nulli absque medico sanarentur. At iam multi, sine medico sanantur. Ergo medicina non est ars, sed quid fortuitum.

6 Soluit argumentum, concedendo multos absque medico curari, sed non absque medicina.

7 Demonstrat medicinam esse. Quæ ars sine artifice plurimis profuit, illa reuera est. Talis est medicina.

8 Ostendit medicinam multis profuisse sine artifice. qui casu eis vsi fuerũt, quæ, si medic⁹ adfuisset, iure prescribere debuisset.

9 Q.d. igitur medicina est ars.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Πολλὴ γὰρ ἀνάγκη καὶ τοὺς μὴ χρωμένους ἰητροῖσιν, νοσήσαντας δὲ καὶ ὑγιασθέντας, εἰδέναι, ὅτι ἢ δρῶντές τι, ἢ μὴ δρῶντες, ὑγιάνθησαν. [2] Ἢ γὰρ ἀσιτίῃ, ἢ πολυφαγίῃ, ἢ ποτῷ πλείονι, ἢ δίψῃ, ἢ λουτροῖσιν, ἢ ἀλουσίῃ, ἢ πόνοισιν, ἢ ἡσυχίῃ, ἢ ὕπνοισιν, ἢ ἀγρυπνίῃ, ἢ τῇ ἁπάντων τούτων παραχῇ χρώμενοι ὑγιάνθησαν. Καὶ τῷ ὠφελεῖσθαι, πολλὴ ἀνάγκη αὐτοὺς ἐστὶν ἐγνωκέναι, ὅ, τι ἦν τὸ ὠφελῆσαν· καὶ εἴ τί τε ἐβλάβησαν, * καὶ τὸ βλαβῆναι· καὶ ὅ, τι ἦν τὸ βλάψαν. Τὰ γὰρ τῷ ὠφελεῖσθαι, καὶ τὰ τῷ βεβλάφθαι ὡρισμένα, οὐ πᾶς ἱκανὸς γνῶναι. Εἰ τοίνυν ἐπιστήσεται, ἢ ἐπαινέειν, ἢ ψέγειν ὁ νοσήσας τῶν διαιτημάτων τι οἷσιν ὑγιάνθη, πάντα ταῦτα τῆς ἰητρικῆς ὄντα εὑρήσει· καὶ ἔστιν οὐδὲν ἧσσον τὰ ἁμαρτηθέντα τῶν ὠφελησάντων μαρτύρια τῇ τέχνῃ, εἰς τὸ εἶναι. Τὰ μὲν γὰρ ὠφελήσαντα, τῷ ὀρθῶς προσενεχθῆναι ὠφέλησαν. τὰ δὲ βλάψαντα, τῷ μηκέτι ὀρθῶς προσενεχθῆναι, ἔβλαψαν. Καίτοι ὅπου τό τε ὀρθὸν, καὶ τὸ μὴ ὀρθὸν ὅρον ἔχει ἑκάτερον, πῶς τοῦτο οὐκ ἂν τέχνη εἴη; τοῦτο γὰρ ἔγωγέ φημι ἀτεχνίαν εἶναι, ὅπου μήτε ὀρθὸν ἔνι μηδὲν, μήτε οὐκ ὀρθόν. Ὅπου δὲ τούτων ἔνεστιν ἑκάτερον, πῶς τοῦτο οὐκ ἂν τέχνης ἔργον, ἀλλ' ἀτεχνίης εἴη;

* ἢ, ὅ, τι ἦν τὸ βλάψαν ἐν τῷ βλαβῆναι. Τὰ γὰρ τῷ.

[1] *Quin illud necessarium omninò, ægros qui minimè vsi medicis conualuere, nosse & fateri, quod aut agentes quid, vel quid omittentes redintegrati fuerint.* [2] *Aut enim inedia, aut voracitate, aut liberaliori potu, vel siti, vel balneis, aut sorditie, aut exercitiis, vel ocio, vel som-*

niis, vel vigiliis, vel omnium horum munere vtentes, sanitatem recuperarunt. Itaque eo ipso quòd opem sensere, magna adest necessitas ipsos agnoscere, quidnam fuerit hoc, quod opem tulit: & si quid damni acceperint, consentaneum est damnum agnoscere: & quidnam fuerit hoc quod damnum attulit. Non enim quiuis potest rectè interstinguere differentias iuuantium & lædentium. Si igitur is qui ægrotauit nouerit vel laudare vel vituperare hoc vel illud ex diæta, cuius beneficio conualuit, cuncta hæc medicinæ esse deprehendet. Neque minus ea quæ damno fuere, quàm ea quæ opem tulere argumento arti erunt, quòd ars ipsa sit. Quæ enim opem attulerunt, ob rectum vsum profuerunt: quæ verò damno fuerunt, inde quòd non ritè in vsum fuere ducta, damnis ægros auxere. Verùm vbi rectum & prauum definitis certisq; metis continetur vtrumque, quomodo quæso hoc sine arte eueniet? Id enim ego artis expers esse affirmo, vbi neque rectum, neque prauum aliquid est. At cui vtrumque horum inest, qua ratione quis hoc non artis, sed opus artis expers esse dixerit?*

* Vel: quomodo hoc artem quis esse negarit? Zuing.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Talis est hæc ratiocinatio:

Vbi non rectum & rectum suos fines certos habent, ibi ars subest: Quæ non habent, ibi ἀτεχνία, i. inertia subest. At in fortuita ista sanatione rectum & prauum in medicamentorum adhibitione suum finem habent: nam illud profuisse, hoc obfuisse sensu notamus. Ergo &c.

2 Quasi inutilis semper à quibusdam medicina habita fuit. Plin. 29. lib. 1. Sed per morbos se lubenter cuncti medicinæ concredunt: &, quod nesciunt, respuendo medicinam, medicina vtuntur: dum inediæ, vel cibis indulgent morbo contrariis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἔτι τοίνυν εἰ μὲν * ὑπὸ φαρμάκων τῶν τε καθαιρόντων καὶ τῶν ἱστάντων ἡ ἴησις, τῆς τε ἰητρικῆς καὶ τοῖς ἰητροῖσι μοῦνον ἐγίνετο, ἀσθενὴς ἦν ἂν ὁ ἐμὸς λόγος. 2 Νῦν δὲ δὴ φαίνονται τῶν ἰητρῶν οἱ μάλιστα ἐπαινεόμενοι, καὶ διαιτήμασιν ἰώμενοι καὶ ἄλλοισί τε εἴδεσιν, ἃ οὐκ ἄν τις φαίη, μὴ ὅτι ἰητρὸς, ἀλλ' οὐδὲ ἰδιώτης ἀνεπιστήμων ἀκούσας, μὴ οὐ τῆς τέχνης εἶναι. Ὅπου 3 οὖν οὐδὲν οὔτε ἐν τοῖς ἀγαθοῖσι τῶν ἰητρῶν, οὔτε ἐν τῇ ἰητρικῇ αὐτῇ ἀχρεῖόν ἐστιν, ἀλλ' ἐν τοῖς πλείστοισι τῶν τε φυομένων, καὶ τῶν ποιευμένων ἔνεστι τὰ εἴδεα τῶν θεραπειῶν καὶ τῶν φαρμάκων: οὐκ ἔστιν ἔτι οὐδενὶ τῶν ἄνευ ἰητροῦ ὑγιαζομένων, τὸ αὐτόματον αἰτιάσασθαι ὀρθῷ λόγῳ.

* ἀπὸ

1 *Prætereà si pharmacis purgantibus, & aluum stringentibus solùm tum medicina, tum medici suas curationes absoluerent, meritò inefficax hic meus sermo haberi posit. 2 Nunc verò celebratissimi medici, & diætâ*

diæta & aliis remediorum modis sanant, quæ, si audiat, neque medicus, & ne quidem idiota artis penitus expers, artis esse negare queat. Ubi itaque nec in ipsis doctis medicis, nec in ipsa arte medica quicquam inutile, sed in plerisque terra nascentibus, queq; parantur, species & formæ insunt medelarum & pharmacorum; nemo profectò eorum qui absque medico reualuere, in causam casu obortam, suam sanationem referre poterit.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Fortunæ non esse opus hoc demonstrat. Temerè, licet, adhibitis remediis, si idem efficitur, quod medicorum opera si admota fuissent perfecissent, hoc fortunæ non ascribendum, sed arti. Hoc autem ita esse elucet ex remediis naturalibus, & arte factis. Naturalibus, vt sunt ea quæ aluum effundunt, vel retinent. Nam hæc naturæ, non autem artis, munera videntur esse: Quare si quis casu in ea incidat, naturæ, & non artis, instrumentis se conualuisse putabit. Et hæc ex remedij idea fortè parum conuincetur.

2 Arte ex factis remediis elucet fortunæ sanationem non ascribendam: vt ex Chirurgia & diæta. Hæc cùm absque medico interdum profuerint, fatebitur æger se artis opera curatum.

3 Absque medico facta sanatio, à temerè admotis, attamen certis remediis, quæ certum effectum præstant, tunc non aliis curantur hi quàm iis quæ medicus adhibuisset: Igitur hæc curatio non fortunæ, sed artis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Τὸ μὲν γὰρ αὐτόματον, οὐδὲν φαίνεται ἐὸν ἐλεγχόμενον· πᾶν [2] γὰρ τὸ γινόμενον, διά τι ἀνευρίσκοιτ' ἂν γινόμενον· καὶ ἐν τῷ διά τι. [3] Τὸ δὲ αὐτόματον, οὐ φαίνεται οὐσίην ἔχον οὐδεμίην, ἀλλ' ἢ οὔνομα μοῦνον. [4] Ἡ δὲ ἰητρικὴ, καὶ ἐν τοῖς διά τι προνοουμένοισι φαίνεταί τε, καὶ φανεῖται ἔπι οὐσίην ἔχουσα. [5] Τοῖσι μὲν οὖν τῇ τύχῃ τὴν ὑγιείην προστιθεῖσι, τὴν δὲ τέχνης ἀφαιρέουσι, τοιαῦτ' ἄν τις λέγοι. [6] Τοὺς δὲ ἐν τῇσι τῶν ἀποθνησκόντων συμφορῇσι τὴν τέχνην ἀφανίζοντας θαυμάζω, ὅτῳ ἐπαιρόμενοι ἀξιοχρέῳ λόγῳ, [7] τὴν μὲν τῶν ἀποθνησκόντων ἀκρησίην οὐκ αἰτίην καθιστᾶσι· τὴν δὲ τῶν ἰητρικὴν μελετησάντων σύνεσιν, αἰτίην· ὡς τοῖσι μὲν ἰητροῖσιν ἔνεστι τὰ μὴ δέοντα ἐπιτάξαι, τοῖσι δὲ νοσέουσιν οὐκ ἔστι τὰ προσταχθέντα παραβῆναι. [8] Καὶ μὴν πολύ γε εὐλογώτερον, τοῖσι κάμνουσιν ἀδυνατέειν τὰ προστασσόμενα ὑπουργέειν, ἢ τοῖσιν ἰητροῖσι τὰ μὴ δέοντα ἐπιτάσσειν.

[1] Fortuitum enim nihil esse certis argumentis deprehenditur. [2] Etenim omne quod fit, propter aliquid fieri deprehenditur: & in ipso etiam fine hoc ipsum comperitur. [3] At verò fortuitum videtur nullam essentiam obtinere, sed nudum tantùm nomen. [4] At medicina est ex eorum numero quæ propter quid & de industria excogitata sunt, & insuper

insuper essentiam habere conspicitur. Et hæc [5] quidem his, qui fortunæ sanitatem ascribunt, arti verò detrahunt, quis responderit. [6] Hos autem qui ob morientium calamitatem artem è medio auferre contendunt, vehementer miror, quanam memorabili ratione persuasi, [7] intemperantiam ægrorum causam mortis non statuant, sed scientiam tantùm eorum qui medicinam exercent: quasi medici tantùm quæ non oportet præscribere possint, ægri verò ea quæ imperata sunt violare nequeant. [8] Quin longè probabilius est, ægros non posse facere quæ imperantur, quàm medicos ea quæ non decet imperare.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quod non est, nullius causa esse potest vt sit, nec etiam sanitatis. At verò Ars medica est; τὸ αὐτόματον verò non est. Quod elucet ex eius fine, & cognitione.

2 Fine: nam quod fit vel est, finem habet certum, propter quem fit, vel effectum est, Nam natura & eius æmula ars nihil frustrà faciunt. At αὐτόματον finem non habet certum.

3 Q.d. Cognitione: Quod reuera est, eius substantia aliqua ratione sub sensum cadit. At αὐτόματον sub sensum non cadit sua substantia, sed solo nomine. Ergo.

4 Ostendit medicam artem esse, à fine, quem habet certum; & à sensu, quo esse deprehenditur.

5. Si talia casu adhibet qualia medicus ad sanationem adferret: Ergo fortuita curatio hæc dici non debebit, sed ex arte, quæ ad certum finem cuncta refert.

6 Dicunt, Si medicina ars esset, semper curaret, nec morerentur quidam. Sed multi moriuntur. Ergo medicina non est ars, vel saltem dubia & fallax.

7. Respondet, in culpa esse posse ægros, æquè ac artificem: malè calumniantur igitur solos artifices.

8. Peccatur incommodis ægri, vel suâ propriâ culpâ vel medentis: certè qui plures causas peccandi habet, potiùs & promptiùs peccabit. is est æger.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Οἱ μὲν γὰρ ὑγιαινούσῃ γνώμῃ, μεθ' ὑγιαίνοντος σώματος ἐγχειρέουσι, λογισάμενοι τά τε παρεόντα, τῶν τε παρεληλυθότων τὰ ὁμοίως διατεθέντα τοῖσι παρεοῦσιν: ὥστε ποτὲ θεραπευθέντα εἰπεῖν, ὅτι ἀπήλλαξαν. 2 Οἱ δὲ ἔτε ἃ κάμνουσιν, ἔτι δ' ἃ κάμνουσιν, οὐθ' ὅ,τι ἐκ τῶν παρεόντων ἔσται, οὐθ' ὅ,τι ἐστὶν ἐκ τῶν τοῖσιν ὁμοίων γίνεται εἰδότες ἐπιτάσσονται, ἀλγέοντες μὲν τῷ παρεόντι· φοβεύμενοι δὲ τὸ μέλλον, καὶ πλήρεις μὲν τῆς νόσου, κενοὶ δὲ σιτίων· ἐθέλοντες [3] τὰ πρὸς τὴν νοῦσον ἡδέα μᾶλλον, ἢ τὰ πρὸς ὑγείην προσδέχεσθαι, οὐκ ἀποθανεῖν ἐρῶντες, ἀλλὰ καρτερεῖν ἀδυνατέοντες. [4] Οὕτω δὲ διακειμένους πότερον εἰκὸς τούτους τὰ ὑπὸ τῶν ἰητρῶν ἐπιτασσόμενα ποιέειν, ἢ ἄλλα ποιέειν, ἃ οὐκ ἐπετάχθησαν; ἢ τοὺς ἰητροὺς (τοὺς ἐκείνως διακειμένους, ὡς ὁ πρόσθεν λόγος ἡρμήνευσεν,) ἐπιτάσσειν τὰ μὴ δέοντα; ἆρ' οὐ πολὺ μᾶλλον, τοὺς μὲν δεόντως ἐπιτάσσοντας, τοὺς δὲ εἰκότως ἀδυνατέειν πείθεσθαι; μὴ πειθομένους δὲ περιπίπτειν

τοῖσι

τοῖσι θανάτοισιν; ὧν οἱ μὴ ὀρθῶς λογιζόμενοι, τὰς αἰτίας τοῖς οὐδὲν αἰτίοις ἀνατιθέασι, τοὺς αἰτίους ἐλευθερῶντες.

[1] *Medici namque sana mente sanoq́; corpore curationem aggredientes, & præsentia peruestigant, & de præteritis simul, collatione eorum habita ad præsentia, ratiocinantur: Adeò vt nonnunquam æger fateatur, se eorum operâ euasisse.* [2] *Ægri verò neque ex qua parte ægrotent, neque ob quam causam ægrotent, neque quid ex præsentibus eueniet, neque quid ex horum similibus futurum sit agnoscentes; medici imperio subiacent: afflicti quidem ob ea quæ præsto sunt; in metu autem ob futura: pleni morbo: vacui ciborum: ea* [3] *quæ ad morbum faciunt potiùs, quàm quæ ad sanitatem admittere cupidi: mori quidem renuunt, neque tamen contra morbum pugnare fortiter sustinent.* [4] *Hos autem eo modo affectos vtrum quæso verisimilius est à medicis imperata facere; an diuersa, quæ medici non iusserunt? an potiùs medicos (maximè tales, quales superiore sermone declaraui) non qualia decet imperare? An non multò probabilius est, hos quidem quæ conueniant præscribere: illos autem ritè obedire impotenter nolle? & propterea minimè obedientes in mortem incidere. quæ sanè qui non rectè animaduertunt, causam [mortis] in hos, qui extra culpam sunt, referunt: eos verò qui maximè accusandi sunt, à crimine absoluunt.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1. Medici causas magnas peccandi non habent; nam artem callent, & nullis iactantur dolorum procellis.

2. Æger magnas occasiones delinquendi habet, qui medendi imperitus, dolore & desiderio sanitatis non rectè ratiocinetur. & quod vehementer desiderat, facillimè credat, omniumque pollicitationibus aures præbeat.

3. Vt in Hydrope videmus, cuius tanta est calamitas, vt ad illius nomen exterriti homines toto corpore perhorrescant, ac subinde exclament, Deus meliora. Et tamen perpaucos videas qui seruent leges ipsum arcendi quando in metu est, ac ne abigendi quando aduenit, naturam certò expugnaturus. Quendā, nobilis medicus apud Antigonum regem, negauit sanari posse. Cumque alter medicus se sanaturum polliceretur, respondit illum ad ægri morbum respicere, se verò ad animum: quòd homo esset notæ intemperantiæ. Nec eum res fefellit. Ille enim dum summa diligentia regis custodiretur, tamen malagmata sua deuorando, bibendoque suam vrinam exitium sibi quæsiuit. Nullæ sunt igitur leges curandi pro iis, qui vitam sequuntur voluptuariam: sed pro iis tantùm qui frugi sunt, atque obedienter se gerunt in medicos benè monentes.

4. Igitur salubres morbos incurabiles sibi ipsi faciunt ægri. & calumniantes hoc modò insanire videntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Εἰσὶ δέ τινες, οἳ καὶ διὰ τοὺς μὴ ἐθέλοντας ἐγχειρέειν τοῖσι κεκρατημένοισιν ὑπὸ τῶν νοσημάτων, μέμφονται τὴν ἰητρικήν: λέγοντες, ὡς ταῦτα μὲν

καὶ αὐτὰ ὑφ᾽ αὑτῶν ἂν ἐξυγιάζοιτο, ἃ ἐγχειρέουσιν ἰᾶσθαι. ἃ δ᾽ ἐπικουρίης δέεται, οὐχ ἅπτονται. Δεῖν δὲ εἴπερ ἦν ἡ τέχνη, πάνθ᾽ ὁμοίως ἰᾶσθαι. ² Οἱ μὲν οὖν τ᾽ αὐτὰ λέγοντες, εἰ ἐμέμφοντο τοῖς ἰητροῖς, ὅτι αὐτέων τοιαῦτα λεγόντων, οὐκ ἐπιμελεῦνται ὡς παραφρονεόντων, εἰκότως ἂν ἐμέμφοντο μᾶλλον, ἢ ἐκεῖνα μεμφόμενοι. ³ Εἰ γάρ τις τέχνην, ἐς ἃ μὴ τέχνη, ἢ φύσιν, ἐς ἃ μὴ πέφυκεν ἀξιώσειε δύνασθαι, ἀγνοεῖ * μανίῃ ἁρμόζουσαν ἀγνοίην μᾶλλον, ἢ ἀμαθίῃ. ⁴ ὧν γάρ ἐστιν ἡμῖν, τοῖσί τε τῶν φυσίων, τοῖσί τε τῶν τεχνέων ὀργάνοισιν ἐπικρατέειν, τούτων ἔστιν ἡμῖν δημιουργοῖς εἶναι. ἄλλων δὲ οὐκ ἔστιν.

*ἄγνοιαν ἁρμόζουσαν μανίῃ μ.ἡ.

[1] *Quin & alij quidam sunt, qui ob hos, qui his qui triumphati à morbo ac iam victi sunt curationem adhibere nolunt, medicinam accusant; asserentes vitia quæ medici sanare aggrediuntur, vltrò naturæ vi euinci potuisse. Quæ verò auxilium flagitant, ab illis non attingi. Decere autem, si ars vera sit, omnibus ex æquo mederi.* [2] *Qui itaque hæc aiunt, si medicis succensent propterea, quòd nullam ipsorum, huiusmodi deliria proferentium, curam suscipiant, multò sanè iustiùs succensuerint, quàm * propter illa.* [3] *Si enim quis potentiam ac vim artis in iis, quæ non profitetur, aut naturæ in iis, ad quæ apta non est, exigat, is insana laborat ignorantia, quæ amentiæ potius quàm imperitiæ ascribenda.* [4] *Quorum enim naturæ vel artis instrumentorum imperium atque vim obtinemus, per ea * artifices esse possumus, per alia verò nequaquam.*

De his Cardanus de Methodo cap. I.

* illa reprehendentes.

* opifices operari possumus. Zuing.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1. Culpant alij medicos, quod quosdam prognosticis relinquant. Aiunt, si medicina est ars, ergo contumacissimos etiam morbos, & non solùm naturæ vi edomandos vinceret.

2. Confutatio: nam est contra artem quosdam morbos curare velle, cùm nihil laude dignum in illis efficias. Ironicè hos itaque excipit: fortè, dicit, qui hæc obiiciunt medicis succẽsent, quòd cùm elleboro egeant, hoc propinare illis medicos nolle, tanquam deploratis. Medici quamuis sciant curari mala quædam non posse, tamen his, quæ in culpam venire non possunt, humaniter & pleno beneuolentiæ exemplo difficultatem affectionis compescunt.

3. Qui aliena petit ab arte, demens est; æquè ac is qui à natura quid non naturale exigit, mania laborat, quæ potiùs ad stultitiam, quàm amathiam referri debet. At qui incurabiles sanari morbos à medicis volunt, quod ab arte alienum est exigunt.

4. Demonstrat minorem præcedentem: Quod transigi potest instrumentis artis, id ab arte exigi potest, vt naturale exigi potest à Natura. Hoc magia excluditur etiam: nam eius instrumentum diabolus, non est in nostra potestate.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ὅταν οὖν τι πάθος ἄνθρωπος κακὸν, ὃ κρέσσον ἐστὶ τῶν ἐν τῇ ἰητρικῇ ὀργάνων, οὐ δὲ προσδοκᾶσθαι δεῖ ὑπὸ ἰητρικῆς κρατηθῆναι ἄν. [2] Αὐτίκα γὰρ τῶν

ἐν ἰητρικῇ

ἐν ἰητρικῇ καιόντων, πῦρ ἐσχάτως καίει. Τούτου δὲ ἧσσον, καὶ ἄλλα πολλά. Τῶν μὲν οὖν ἡσσόνων, τὰ κρέσσω οὔπω δῆλον ὅτι κ' ἀνίητα. Τῶν δὲ κρατίστων, τὰ κρέσσω πῶς οὐ δηλονότι ἀνίητα; ἃ γὰρ πῦρ οὐ δημιουργέει, πῶς οὐ τὰ (τούτῳ μὴ ἁλισκόμενα) δηλοῖ, ὅτι ἄλλης δεῖται τέχνης, καὶ οὐ ταύτης, ἧς ἔνι τὸ πῦρ ὄργανον. [3] ωὑτὸς δέ μοι λόγος καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ὅσα τῇ ἰητρικῇ ξυνεργεῖ: ὧν ἁπάντων φημὶ δεῖν ἑκάστου μὴ κατατυχόντα τὸν ἰητρὸν, τὴν δύναμιν αἰτιᾶσθαι τοῦ πάθεος, μὴ τὴν τέχνην.

[4] Οἱ μὲν οὖν μεμφόμενοι τοῖσι τοῖς κεκρατημένοισι μὴ ἐγχειρέουσι, παρακελεύονται καὶ ὧν μὴ προσήκει ἅπτεσθαι οὐδὲν ἧσσον, ἢ ὧν προσήκει. Παρακελευόμενοι δὲ ταῦτα ὑπὸ μὲν τῶν ὀνόματι ἰητρῶν θαυμάζονται· ὑπὸ δὲ τῶν καὶ τέχνῃ καταγελῶνται. Οὐ μὴν οὕτως ἀφρόνων οἱ ταύτης τῆς δημιουργίας ἔμπειροι, οὔτε μωμητῶν· οὔτ' αἰνετῶν δέονται: Ἀλλὰ [5] λελογισμένων, πρὸς ὅ, τι αἱ ἐργασίαι τῶν δημιουργῶν τελευτώμεναι, πλήρεις εἰσί: Καὶ ὅτου ὑπολειπόμεναι ἐνδεεῖς.

[1] *Quum itaque morbo affligitur homo, qui validior est quàm ſint instrumenta medica, ne ſperare quidem oportet, vt à medicina euincatur.*

[2] *Exempli gratia: Inter ea quæ in medicina vrendi vi prædita ſunt, ignis extremè vrit. Eo verò imbellius alia plurima.* * *Nec adhuc conſtat vtrum à leuioribus inſtrumentis validiores morbi tolli poßint. Quis autem dubitet, quin validißimis [interdum remediis] validißimi morbi curari nequeant? Proinde quæ ignis efficere nequit, (eo ipſo quòd ab eo non edomantur,) ſatis arguunt, alia opus eſſe arte [ad ſui depulſionem]* * *diuerſa ab ea, quæ igne ceu inſtrumento vtitur.* [3] *Idem iudicium meum de reliquis cunctis [inſtrumentis] quæ arti medicæ vſum præſtant; quorum ſingillatim euentus ſi non medico reſpondeat, vim paßionis cauſari oportet, meâ quidem ſententiâ, non ipſam artem.*

* Dubium est

*non ea in qua ignis instrumentum extitit: Cornar.

[4] *Qui itaque eos reprehendunt qui triumphatis à morbo manum adhibere recuſant, hortari videntur, vt non minùs ea quæ non decet attingantur, quàm ea quæ decet. Quod cùm perſuaſi faciunt, ab iis quidem, qui nominetenùs medici ſunt, admirationi ſunt: ab his verò, qui arte inſuper excellunt, deridentur. Nec verò artis huius periti, tam inſipientes vituperatores vel laudatores morantur: Sed prudentes tantùm, & accuratè noſcentes, quidnam ſit illud, ad quod* [5] *directæ actiones artificum perfectæ euadunt: & à quo deficientes, mancæ ſint & imperfectæ.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 At morbi quidam superari nequeunt instrumentis artis.

2 Ostendit id exemplis, vt qui morbi caustica petunt, si illi igni inuicti fuerint, nulla sperabilis salus.

3 Ita & cuncti reliqui morbi, qui si non vincantur debitis sibique dicatis medelis methodo præscriptis, non medicus crimen habet, sed morbi natura. Itaq. omnes morbos curare velle, non est medicinæ.

4 Ergo qui omnium morborũ curationem aggrediuntur, vti laudantur à stultis, ita à prudentibus nec artis imperitis irridentur.

5 Ait rationales ad rationem dirigere actiones; & ex ea actiones has, num benè agantur, examinare.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἔπι τε τῶν ἐνδειῶν, ἅς τε τοῖς δημιουργοῦσιν ἀναθετέον, ἅς τε τοῖσι δημιουργευμένοισι. [2] Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὰς ἄλλας τέχνας, ἄλλος χρόνος μετ' ἄλλου λόγου δείξει. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἰητρικὴν, οἷά τέ ἐστιν, ὥστε κριτέα, τὰ μὲν ὁ παρεληλυθὼς· τὰ δὲ, ὁ παρεὼν διδάξει λόγος. [3] Ἔστι γὰρ τοῖσι ταύτην τὴν τέχνην ἱκανῶς εἰδόσι, τὰ μὲν τῶν νοσημάτων, [4] οὐκ ἐν δυσόπτῳ κείμενα, καὶ οὐ πολλά: τὰ δ' οὐκ [5] ἐν εὐδήλῳ, καὶ πολλά ἐστι. τὰ μὲν γὰρ πρὸς τὰ ἐνδὸς τετραμμένα, ἐν δυσόπτῳ: τὰ δ' ἐξανθεῦντα εἰς [6] τὴν χροιὴν, ἢ [7] οἰδαίνοντα, ἐν εὐδήλῳ. Παρέχει γὰρ ἑωυτῶν τῇ τε ὄψει, τῇ τε ψαύσει, τὴν στερεότητα, καὶ τὴν ὑγρότητα αἰσθάνεσθαι: Καὶ ἅ τε αὐτῶν θερμὰ, ἅ τε ψυχρά: ὧν τε ἑκάστου ἡ παρουσίη, ἢ ἀπουσίη, τοιαύτη ἐστί.

[1] Sed præter iam dicta alios defectus ipsis artificibus ascribere oportet, alios ipsis operibus. [2] Quæ verò ad alias artes spectant, aliud tempus, aliumq́ sermonem postulant. Quæ verò ad medicinam, qualia sint, & quo modo diiudicanda, partim quidem superiori sermone ostendimus, partim præsenti oratione docebimus. [3] Itaque qui accuratè hanc artem nouerunt, [morborum duo genera faciunt] alios in [4] non abdito loca positos, nec eos permultos: alios [5] in non manifesto loco stabulantes, & multos. Qui enim ad interna vertuntur, in abdito siti sunt: at qui [6] ad superficiem efflorescunt, vel intumescunt, [7] manifesti sunt. Præbent enim sese, vt tum visu tum tactu soliditas & humiditas eorum percipiatur: Calidi etiam an frigidi sint: cuius denique singillatim præsentiâ vel absentiâ tales existant.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Demonstrat morbos quosdam curabiles esse: attamen magnas causas interdum medicos habere cur renuant curationem, ob ægri intemperantiam, vel morbi contumaciam quæ lentiùs se aperit. Nam omnis ars vel vitio artificis vel subiecti defectum patitur. At medicina est ars. Ergo.

2 In cæteris artibus id verum esse ait. quod non est hujus loci ostendere: sed quantum ad medicinam solùm.

3 Morborum itaque diuisionem instituit.

4 Qui cognitu faciles, externi.

5 Vocat

5 Vocat postea talia οὐκ εὐδιόρθωτα, quòd effectus medelarum soli rationi compertus sit. Quidam incurabiles, alij curabiles.
6 Colore tantùm vel asperitate quæ vitium ostendunt.
7 Vt vulnera, vlcera, tumores, fracturæ. Metaphoricè, ab arboribus. Hæc postea εὐδιόρθωτα appellat: quòd succidi facilè possint sensibus operatione notata. quare vocat etiam subiectum εὐπινόρθωτον mechanicum, quod sensu ipso noscatur, & citra periculum tractetur, vt notat Doctissimus Zuingerus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Τῶν μὲν δὴ τοιούτων πάντων, ἐν ἅπασι, τὰς ἀκέσιας ἀναμαρτήτους δεῖ εἶναι· οὐχ [2] ὡς ῥηϊδίας: ἀλλ᾽ ὅτι ἐξεύρηνται. [3] Ἐξεύρηνταί γε μὴν οὐ τοῖσι βουληθεῖσιν, ἀλλὰ τούτων τοῖσι δυνηθεῖσι. [4] Δύνανται δὲ, οἷσι τά τε τῆς παιδείης μὴ ἐμποδὼν, τά τε τῆς φύσιος μὴ ταλαίπωρα. [5] Πρὸς μὲν οὖν τὰ φανερὰ τῶν νοσημάτων, οὕτω δεῖ εὐπορέειν τὴν τέχνην. Δεῖ γε μὴν αὐτὴν, μὴ δὲ πρὸς τὰ ἧσσον φανερὰ ἀπορέειν. [6] Ἔστι δὲ ταῦτα, ἃ πρός τε τὰ ὀστέα τέτραπται, καὶ [7] τὴν νηδύν. Ἔχει δὲ τὸ σῶμα, οὐ μίαν, ἀλλὰ πλείους. [8] Δύο μὲν γὰρ αἳ τὸν σῖτον δέχονταί τε καὶ ἀφιεῖσαι: [9] ἄλλαι δὲ τουτέων πλείους, ἃς ἴσασιν, οἷσι τουτέων ἐμέλησεν.

[1] Et horum quidem cunctorum, in omnibus, certas medelas esse oportet: non [2] quia faciles; sed quòd certa ratione inuentæ sint. [3] Inuentæ autem, non à quibusuis volentibus, sed ab his qui simul etiam possunt. [4] Possunt verò ij, quibus & liberalis disciplina non deest, & natura non infœlix contigit. [5] In manifestis itaque morbis, sic artem diuitem esse oportet. Nec interim in minùs manifestis eam inopem ac dubiam hærere conuenit. Sunt [6] autem morbi [minus manifesti] qui ad ossa & [7] ad ventrem se conuertere. Habet autem corpus non vnum, sed plures ventres. Duo [8] enim sunt qui cibum accipiunt, & reddunt: [9] aliiq; præter hos plures, quos nouerunt hi, quibus hæc res curæ fuit.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Nam in tali malo se ilicò æger medico dat. Medicus integra in re, occasiones medendi captabit.
2 Medicus ἀναμάρτητος erit, non quòd faciles se præbeant hi morbi notatu aut sanatu: sed quid agendum, quando & quantum, modumque medendi sensu & ratione deprehendit.
3 Non enim ita faciles hi morbi, sunt, vt, si velit, sanationem inueniat; sed, quia doctrinâ valens, hoc potest.
4 Natura & doctrina instructi, possunt.
5 Ergo criminis expers erit medicus, qui doctus est, & qui iudicio à natura valet.
6 Quæ in internis partibus, vt ossibus, & quæ ibi stabulantur hærent. Iam enarrat partes in quibus stabulantur morbi non manifesti, & propterea cognitu difficiles.
7 Nam ventricosæ partes illæ, & aliena & naturæ familiaria accipiunt.
8 Vt coquentia familiaria, & expellentia: non familiaria: vt ventriculus, & intestina.
9 Vt musculorum tori.

[1] Ὅσα γὰρ τῶν μελέων ἔχει σάρκα περιφερέα, ἣν μῦν καλέουσι, πάντα νηδὺν ἔχει. Πᾶν γὰρ [2] τὸ ἀσύμφυτον, ἤν τε δέρματι, ἤν τε σαρκὶ καλύπτηται, κοῖλόν ἐστι. [3] Πληροῦται δὲ ὑγιαῖνον μὲν πνεύματος· ἀσθενῆσαν δὲ, ἰχῶρος. Ἔχουσι μὲν τοίνυν οἱ βραχίονες, σάρκα τοιαύτην· ἔχουσι δ' οἱ μηροί. ἔχουσι δ' αἱ κνῆμαι. Ἔτι δὲ καὶ ἐν [4] τοῖς ἀσάρκοισι, τοιαύτη ἔνεστιν, ὅτι καὶ ἐν τοῖσι εὐσάρκοισιν εἶναι δέδεικται. Ὅ, τε γὰρ [5] θώρηξ καλεόμενος, ἐν ᾧ τὸ ἧπαρ στεγάζεται· ὅ, τε τῆς κεφαλῆς κύκλος, ἐν ᾧ [6] ὁ ἐγκέφαλος· τό, τε νῶτον, πρὸς ὃ ὁ πνεύμων· τούτων οὐδὲν* ὅ, τι οὐ καὶ αὐτὸ κενόν ἐστι, πολλῶν διαφύσιων μεστόν, † οἷσιν οὐδὲν ἀπέχει* πολλὸν ἀγγεῖα εἶναι, τῶν [7] μὲν ὅτι βλαπτόντων, τὸν κεκτημένον· τῶν δὲ, καὶ ὠφελεόντων. [8] Ἔτι δὲ πρὸς τούτοισι, καὶ φλέβες πολλαὶ, καὶ νεῦρα, οὐκ ἐν τῇ σαρκὶ μετέωρα, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ὀστέοισι* προστεταμένα, σύνδεσμός ἐστι τῶν ἄρθρων.

* ἔπι
† ὧπι
* πολλῶν
* προστεταγμένα.

[1] *Quæcumque enim membra circumiectam habent carnem, quam musculum appellant, ea cuncta ventrem habent. Quicquid enim [2] non concreuit, siue pellicula siue carne tegatur, cauum est. [3] Impletur autem dum sanum est flatu, dum ægrotat ichore. Habent itaque brachia talem carnem: habent & femora: habent & tibiæ. Quin & in [4] carnis expertibus, eiusmodi caro inest, similiter ac in carnosis esse deprehenditur. Nam & [5] thorax dictus, in quo hepar stabulatur, & capitis circulus, in quo [6] cerebrum concluditur, ipsumq; adeò dorsum, ad quod pulmo consedit; horum membrorũ nullum est, quod non & ipsum vacuum sit, ac plurimis poris plenum, qui vasorum penè vsum adferunt, continendo partim ea, quæ habentẽ [7] lædunt, partim ea quæ prosunt. [8] Præter hæc autem & venæ multæ, & nerui non in carne sublimes extantes, sed [intus] ad ipsa ossa protenti, ligamentum sunt articulorum.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Q.d. igitur multi sunt morbi interni.
2 Ἀσυμφύτως appellat partes, ex similaribus in organum consociatas, quòd, vt d. D.Zuingerus, συμβολὴν tantùm, non autem σύμφυσιν habeant. Similaris enim quęque sibi est symphytos, nam est ὁμοφυής. Et quamuis hæ etiam tangantur iniuriâ, tamen longè promptiùs dissimilares, in quibus multæ φύσεις concurrunt: vt si ligamenta, caro, membranæ se iungant.
3 Igitur in materia eorum causa.
4 Quæ non muniuntur musculis; sed quæ propria carne constant, vt viscera: vt cerebrum, pulmo, cor, iecur, lien, renes.
5 Θώρηκα vocat ἀπὸ τοῦ θωρήσσεσθαι, d. Zuing. quòd perpetuò cibo & potu quasi inebrietur. & quasi pectus vino incalescat, & armetur ac loricari videatur. Veteres alioqui, d. thoracem vocauere quod à capite ad pudenda terminatur spacium; quòd hanc partem milites maximè armis regerent. Posteriores regionẽ cordis & pulmonis ita appellant. Galenus ad Glauconem.
6 Igitur principes partes obscuris morbis obnoxiæ, vnde difficilè redintegrantur.
7 Vt familiaria, & non familiaria.
8 Vt in spermaticis etiam.

[3] Καὶ

[1] Καὶ αὐτὰ τὰ ἄρθρα, ἐν οἷσιν αἱ συμβολαὶ τῶν κινεομένων ὀστέων ἐγκυκλέονται. Καὶ τούτων οὐδέν, ὅ, τι οὐχ * ὑπαφρεόν ἐστι, καὶ ἔχον περὶ αὐτὸ θαλάμας, ἃς καταγγέλλει ἰχώρ, ὃς ἐκ † διοιγομένων αὐτέων, πολύς τε, καὶ πολλὰς λυπήσας ἐξέρχεται. [2] Οὐ γὰρ δὴ ὀφθαλμοῖσί γε ἰδόντι τούτων τῶν εἰρημένων, οὐδενὶ οὐδὲν ἐστιν εἰδέναι. Διὸ * καὶ ἄδηλα ἐμοί τε ὠνόμασται, καὶ τῇ τέχνῃ κέκριται εἶναι: [3] οὐ μὴν ὅτι ἄδηλα κεκράτηκεν, ἀλλ' εἰ δυνατὸν κεκράτηται. [4] Δυνατὸν δέ, † ὅσον αἵ τε τῶν νοσεόντων φύσιες ἐς τὸ σκεφθῆναι παρέχουσιν, [5] αἵ τε τῶν ἐρευνησόντων ἐς τὸ ἐρευνᾶν πεφύκασι. [6] Μετὰ πλείονος μὲν γὰρ πόνου, καὶ οὐ μετ' ἐλάσσονος χρόνου τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν * ὁρᾶταί τε καὶ γινώσκεται.

* ὑπόφορον: id est, cauernosam.
† διοιγνυμένων
* δὲ καὶ
† ἔστι
* ὁρᾶται

[1] *Ipsi etiam articuli, in quibus oßium, quæ mouentur, commissuræ vertuntur. Quorum sanè nullum est, quod non subspumosum sit, & circa se * stabula habeat, quæ ichor prodit, qui his reclusis multus & grandi cum multorum dolore egreditur. [2] Cùm itaque nullum ex prædictis oculis intuenti conspicere pote sit, idcirco & à me abscuri morbi appellati sunt, & ab arte etiam obscuri esse indicantur: [3] non quòd obscuri permaneant, & cognitionem nostram superent, sed quantum poßibile est, cognoscantur & superentur. [4] Poßibile autem est, quantum & ægrorum naturæ ad inuestigandum * conferunt, [5] & ingenia perscrutantium ad perscrutandum apta sunt. [6] Cum multo enim labore, nec non minore tempore oculis videntur & cognoscuntur.*

* forulos, cauitates.
* præbent seu ac dedunt se.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Cauæ etiam partes suos ventres cauos habent muccore plenos. Is dimanat per vulnera. σίαλον vel μύξαν vocat aliâs. Igitur q. d. & hîc morbi occulti.
2 Occulti morbi, id est, qui sub oculos non cadunt.
3 Hoc est, obscuros dico morbos rationi subiectos; quòd oculis comperti non sint: Non quòd rationi Medici sint obscuri; qui quantum licet cognoscuntur, & curantur. Nam tantum patent curationi, quantum admittit ægri natura, & artis.
4 Ratione ægri, nam occultum suum malum negligit, vel indicare medico nequit.
5 Medici ratione. qui vsu & ratione valere debet.
6 Quòd vsus requiratur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ὅσα γὰρ τὴν τῶν * ὀμμάτων ὄψιν ἐκφεύγει, ταῦτα τῇ τῆς γνώμης ὄψει κεκράτηται. [2] † Ὅσα δὲ ἐν τῷ μὴ ταχὺ ὀφθῆναι οἱ νοσέοντες πάσχουσιν, οὐχ οἱ θεραπεύοντες αὐτοὺς αἴτιοι, ἀλλ' ἡ φύσις, ἥτε τοῦ νοσέοντος, ἥτε τοῦ νοσήματος. [3] Ὁ μὲν γὰρ ἐπεὶ οὐκ ἦν αὐτῷ ὄψει ἰδεῖν τὸ μοχθέον, οὐδ' ἀκοῇ πυθέσθαι, [4] λογισμῷ μετῄει. [5] Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἃ πειρῶνται (οἱ τὰ ἀφανέα νοσέοντες) ἀπαγγέλλειν περὶ τῶν νοσημάτων τοῖσι θεραπεύουσιν,

* ὀμμάτων
K. ō. a.

 δοξάζοντες

δοξάζοντες μᾶλλον ἢ εἰδότες ἀπαγγέλλουσιν. Εἰ γὰρ ἠπίσταντο, οὐκ ἂν περιέπιπτον αὐτοῖς: [6] τῆς γὰρ αὐτῆς ξυνέσιός ἐστιν, ἧσπερ τὸ εἰδέναι τῶν νούσων τὰ αἴτια, καὶ τὸ θεραπεύειν αὐτὰς ἐπίστασθαι, πάσῃσι τῇσι θεραπείῃσιν, αἳ κωλύουσι τὰ νοσήματα μεγαλύνεσθαι. [7] Ὅτε οὖν οὐδὲ ἐκ τῶν ἐπαγγελλομένων ἐστὶ τὴν ἀναμάρτητον σαφήνειαν ἀκοῦσαι, προσοπτέον τι καὶ ἄλλο τῷ θεραπεύοντι. [8] Ταύτης οὖν τῆς βραδυτῆτος οὐχ ἡ τέχνη, ἀλλ' ἡ φύσις αἰτίη ἡ τῶν σωμάτων.

[1] At quæ oculorum conspectum fugiunt, ea profectò mentis oculis obtinentur & superantur. [2] Quæcumque verò mala ægri patiuntur ob id quòd non ilicò agnoscantur, eorum culpa non in medicos qui curant, sed in naturam tum ægri, tum ægritudinis referenda est. [3] Æger enim cùm malum neque visu nec auditu assequi possit, [4] ratiocinatione persequitur ipsum. [5] Etenim (qui abdito ex morbo laborant) vt maximè conentur medicis suos morbos indicare, ex opinione tamen magis quàm ex scientia narrant. Nam si certò scirent, medicis se non crederent. [6] Cùm eiusdem scientiæ sit morborum causas nosse, & morbos ipsos omnibus medicamentis, quæ augescere morbum prohibent, curare posse. [7] Quando igitur nec ex ægri relatu ad infallibilem certitudinem perueniri potest, aliò medico est respiciendum. [8] Itaque huius tarditatis non ars ipsa, verùm corporis natura ipsa causa est.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ratione & scientia, id est, iudicio.

2 Demonstrat morbi naturam latere, culpâ ægri naturæ, vel ipsius morbi: Ergo & operationem.

3 Imperitiâ ægri medicus non rectè morbum accipit; nam æger dolore confectus morbum suum sensu non rectè scrutatur; nec si alius explicet eum intelligit.

4 Ratione intelligere morbum velit, sed nequit.

5 Id est, suam ignorantiam ipse æger detegit, verbis, & opere. Verbis, cùm ipse conatur medico explicare naturam sui mali, similitudinibus vtitur, & se opinari ait.

6 Opere: Nam si morbum agnosceret, medicum non accerseret; Nam eiusdem est nosse, & curare. Hoc eleganter docet Galenus libro primo De alimentorum facultatibus, in fine Capitis septimi.

7 Ergo medicus cunctantiùs in cognitionem veniet ægritudinis, ob ægri inscitiam. Nam sensu visionis nec tactus in his vti potest: restat ergo ratio, obscuris rebus dicata.

8 Non culpanda est medicina quòd nolit id quod potis non est, sed natura ægri.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἡ μὲν γὰρ αἰσθανομένη, ἀξιοῖ θεραπεύειν, σκοποῦσα ὅπως μὴ τόλμῃ μᾶλλον ἢ γνώμῃ, καὶ ῥᾳστώνῃ μᾶλλον ἢ βίῃ θεραπεύῃ. [2] Ὁ δ' ἢν μὲν ἀρκέσῃ πρὸς τὸ ὀφθῆναι, ἐξαρκέσει καὶ πρὸς τὸ ἰαθῆναι. Ἣν δ' ἐν ᾧ τοῦτο ὁρᾶται, κρατηθῇ, διὰ τὸ βραδέως αὐτὸν ἐπὶ τὸν θεραπεύσοντα ἐλθεῖν,

ἐλθεῖν, ἢ διὰ τὸ τοῦ νοσήματος τάχος, οἰχήσεται. Ἐξ ἴσου μὲν γὰρ ὁρμώμενον τῇ θεραπείῃ, οὐκ ἔστι θᾶσσον· προλαβὸν δὲ, θᾶσσον. [3] Προλαμβάνει δὲ, διά τε τὴν τῶν σωμάτων* στενότητα, ἐν ᾗ οὐκ ἐν εὐόπτῳ οἰκέουσιν αἱ νοῦσοι, διά τε τὴν* τῶν καμνόντων ὀλιγωρίην. Ἐπιτίθενται γὰρ,* λαμβανόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν νοσημάτων, ἐθέλουσι θεραπεύεσθαι. [5] Ἐπεὶ τήν γε τέχνης τὴν δύναμιν, ὁπόταν τινὰ τῶν τὰ ἄδηλα νοσεόντων ἀναστήσῃ θαυμάζειν ἀξιώτερον, ἢ ὁπόταν ἐγχειρέῃ τοῖς ἀδυνάτοις.

* στενότητα
* συλλαμβανόμενοι

[1] *Ars enim malum cognoſcens, mederi magnopere geſtit, id vnum ſtudens ac conſiderans, ne potiùs temeritate, quàm conſilio, & vt * facilitate potiùs quàm vi medeatur.* [2] *Medicus verò ſiquidem ſuffecerit ad * cognoſcendum, ſuffecerit etiam ad ſanandum. Si verò is in quo morbus cognoſcitur [dum morbus inueſtigatur] vi morbi vincatur, vel hinc quòd ſeriùs medicum acceßit, vel ob morbi celeritatem peribit. Si enim pari paſſu proceſſerit morbus cum curatione, velocior non eſt. Sin præoccupauerit, velocior eſt.* [3] *Præoccupat verò tum propter corporum anguſtiam, in qua non in conſpicuo inhabitant morbi: tum* [4] *propter ægrorum negligentiam. Cunctantur enim, atque cùm iam morbis inuoluti ſunt, tum demum curari volunt.* [5] *Proinde artis potentiam multò iuſtiùs admirabimur, ſi quem ex abdito morbo ægrum reſtituat, quàm ſi deploratis opem ferre moliatur.*

* faculcate. ſolatio
* n. ægrum

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Si velit medicus auxiliari, morbum cognoſcere debet: ita nec temerè, nec vi medicabitur. Sed morbum vt noſcat tempore opus eſt, ſi æger eum aperire nequit. σκοπεῦσαι, id eſt, ἐξετάζουσι. ῥαστώνῃ, ἀνάπαυσις. vt n. iucundè medicetur.

2 Interim dum medicus cognitioni incumbit, vel euadit, vel peſſundatur vi morbi æger. Peſſundatur, vel negligentiâ ſuâ æger: vel motu morbi: ita vt interim non poſſit perueſtigari.

3 Quia latens in imis partibus non deprehenditur; interim tamen celeriter mouetur: & dum in ſummum ventum eſt, medica manus in auxilium vocatur.

4 Ergo occulti morbi inſanabiles fiunt ægri neglectu, vel ob morbi vim, & celerem motum. Scribit Celſus, in longis morbis, vbi deliberationi & remediorum mutationi locus patet, rarò obſequens medico æger perit: In acutis verò, vbi nec conſilio, nec remediorum mutationi locus, ignoſcendum medico.

5 Laudandi itaque medici, ſi tot iniurias occulti morbi, & ægri ſuperarint. & deploratos ſi non attigerint.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Οὐκ ἐν ἄλλῃ δημιουργίῃ τῶν ἤδη εὑρημένων οὐδεμιῇ* ἔνεστιν οὐδὲν τοιοῦτον. [3] Ἀλλ' αὐτέων ὅσαι πυρὶ δημιουργέονται, τούτου μὴ παρέοντος ἀεργοί εἰσι· μετὰ δὲ τούτου* ἀφθόνως ἐνεργοί. [4] Καὶ ὅσαι καὶ τοῖσιν εὐεπανορθώτοισι τοῖσι σώμασι δημιουργέονται, αἱ μὲν μετὰ ξύλων, αἱ δὲ μετὰ

* [illegible]

σκυτέων, αἱ δὲ γραφῇ, χαλκῷ τε καὶ σιδήρῳ, καὶ τοῖσι τούτων ὁμοίοισιν αἱ πλεῖσται. [5] Τὰ δὲ ἐκ τούτων καὶ μετὰ τούτων δημιουργούμενα, καὶ εὐεπανόρθωτα, ὅμως οὐ τῷ τάχει μᾶλλον, ἢ τῷ ὡς δεῖ δημιουργεῖται, οὐδ' ὑπερβατῶς, ἀλλ' ἢν ἀπῇ τι τῶν ὀργάνων, ἐλλινύει. [6] Καίτοι κἀκείναις τὸ βραδὺ πρὸς τὸ λυσιτελέστερον ἀσύμφορον. ἀλλ' ὅμως * προτιμᾶται.

* π. τὸ παχὺ.

*[1] Nequaquam verò in vlla aliqua iam inuentarum artium [2] tale quid inest. Nam [3] quæcumque ignis operâ suum opus faciunt, eo non præsente, ociosæ sunt: eundem verò nactæ, operosæ euadunt. [4] Similiter quæcumque in correctione, quæ debetur tractabili rerum materiæ, * artem suam exercent, velut aliæ in lignis, aliæ in corijs, aliæ in sculpendo, ære, ferro, similibusq́ rebus aliis quamplurimæ. [5] Opera verò quæ ex hac materia, & cum huiusmodi instrumentis fiunt, etsi facilè * corrigi possunt, non tamen celeritatem magis requirunt, quàm vt, sicuti decet, tractentur, neutiquam perfunctoriè, cùm si vel vnum instrumentum desit, opus intermittere cogantur. [6] Etsi verò cunctatio & tarditas in hisce interdum perfectioni operis nihil incommodat: laude tamen maiore digna est promptitudo & celeritas.*

* exercentur

* tractari

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Q.d. ex morbi natura curationis prouenit cunctatio, quamuis nec medici nec ægri vitium adsit. Non enim medicus mederi potest, ni cognoscat: hoc autem multæ operæ. Quod ostendit ex mechanicis artibus. Quæ sanè faciles sunt si committantur medicinæ. q.d. Ne mechanica quidem facilis, absque cognitione materiæ circa quam, & cum qua operatur: & absque actione & encheiresi.

2 Vt semper suum finem attingant.

3 Cognitione materiæ μεθ' ὧν & ἐξ ὧν operatur, id est, circa quam, & cum qua operatur: Vt instrumentum operandi, veluti ignis, malleus.

4 Subiectum, d. Zuing. est εὐεπανόρθωτον, quod ab artifice ipso sensu agnosci potest, quale sit tractabile nec ne: atque etiam citra periculum tractari potest.

5 Videretur facilis ars: vt mechanicæ reliquæ propter operationem. Sed vt in his facilè qualia decet in vsum adferuntur; ita in hac ægrè, qualia decet, & quando, & quantum, & ordo adhibetur.

6 A tempore, festinatio laudem in opere habet. Sed cognitu est difficile quid ilicò agendum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἰητρικὴ δὲ, τοῦτο μὲν τῶν ἐμπύων· τοῦτο δὲ, τὸ ἧπαρ, ἢ τοὺς νεφροὺς· τοῦτο δὲ, τῶν ξυμπάντων ἐν τῇ νηδύϊ νοσεόντων, ἀποστερημένη τῇ ὄψει (τῇ πάντα * πάντες ἱκανωτάτως † ὁρῶσιν) ὅμως ἄλλας εὐπορίας [2] συνεργοὺς ἐφεῦρε. [3] φωνῆς τε γὰρ λαμπρότητα καὶ βραδυτῆτα καὶ [4] ῥεύματα ἃ διαρρεῖν εἴωθεν ἑκάστοισι, δι' ὧν ἔξοδοι δέδονται: ὧν τὰ μὲν, ὀδμῇσι, τὰ δὲ, χροιῇσι, τὰ δὲ λεπτότητι καὶ παχύτητι διασταθμωμένη τεκμαίρεται: ὧν τε [5] σημεῖα

* πάντως.
† ὁρῶντα

[5] σημεῖα ταῦτα, ἅ τε πεπονθότων, ἅ τε παθεῖν δυναμένων. Ὅταν δὲ ταῦτα μηνύων), μὴ δ' αὐτὴ ἡ φύσις ἑκοῦσα ἀφίῃ, [6] ἀνάγκας *εὕρηκεν, *δωρήσῃ ᾗσιν ἡ φύσις ἀζήμιος βιασθεῖσα μεθίησιν: Ἀνεθεῖσα δὲ δηλοῖ τοῖσι τὰ τῆς τέχνης ἰδόσιν, ἃ ποιητέα.

[1] *Iam verò medicina, aliis ægrotantibus ex empyemate, aliis ſecundùm hepar, vel renes, aliis ſecundùm omnes partes in ventre quæ ſunt, etſi [omnium horum] inſpectione ſenſata priuata ſit (quod ipſum apud omnes in confeſſo eſt) alias tamen facultates [2] coadiutrices adinuenit. [Puta] [3] vocis claritatem & tarditatem, [4] fluxiones item quæ peculiaribus partibus, per quas patet exitus, effundi ſolebant; quarum modò quaſdam odore, alias colore, quaſdam tenuitate ac craſſitie trutinando quaſi ſignis ſyllogiſticis deprehendit: indeq́ colligit [5] ſigna eorum quæ ægri iam patiuntur, tum quæ perpeti poterunt. Cùm autem hæc ſigna elucent, ſi natura vltrò non * liberauerit, [6] neceſſaria [remedia] natura inuenit, quibus coacta vel ſtimulata, citra noxam tamen, ad excluſionem * ſe erigat: vel repreſſa & cohibita artis peritis demonſtrat quo facto opus ſit.*

* remiſſionem attulerit,

* Id eſt, concedat illis ſtimulantibus.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Demonſtrat iudicij difficultatem in cognoſcendo. d. quia ſubiectum non eſt δυσεπινόητον: nam abditus morbus τῇ ὄψει eſt incompertus.

2 Id eſt, cognitionis ſubſidia ad actionem conferentia.

3 Ex actionibus facultatum læſis.

4 Excrementa, quæ ſubſtantia, qualitate, copia & excernendi modo in vitio ſunt.

5 Præſentium, futurarum, & præteritarum rerum notæ.

6 Ἀνάγκας vocat remedia quibus neceſſariò natura extimulatur, vt agat id quod neceſſarium eſt. Sed cùm polydædala ſint inſtrumenta, & remedia talia, quæ variè ex methodi lege in vſum duci debent: hoc difficultatem mouebit. Itaque ſi natura οὐκ ἀφίησι vltrò, medicina ad τὸ μεθιέναι extimulanda eſt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Βιάζεται δὲ τοῦτο μὲν πῦρ τὸ σύντροφον, φλέγμα διαχεῖν, σιτίων δριμύτητι, καὶ πομάτων, ὅπως τεκμαρῆται τὶ ὀφθὲν περὶ ἐκείνων, ὧν αὐτὴ ἐμηχανᾶτο ὀφθῆναι. [2] Τοῦτο δ' αὖ πνεῦμα ὧν [3] κατήγορον, *ὁδοῖσί τε *ἰδίοισι προσάντεσι, καὶ δρόμοις ἐκβιᾶται κατηγορέειν. [4] Ἱδρῶτάς τε τούτοισι τοῖσι προειρημένοισιν ἄγουσα, ὑδάτων θερμῶν ἀποπνοίῃσι τεκμαίρεται.

[1] *Cogitur autem congenitum nobis calidum, ciborum ac potuum acrimoniâ, pituitam diffundere, quaſi coniectura accepta à certo quodam ſigno, ex iis quæ natura conſpici voluit. [2] Partim verò ſi anhelus ſpiritus index morbi fuerit, aſcenſu accliui tum curſibus eum [3] accuſare ac*

prodere

prodere cogitur. Quin & [4] sudores per prædictas ciendos esse, ex vaporum calidorum expiratione certò colligit.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Si itaque elucet notis pituitæ crassities, ita ratio dictabit, & monstrabit remedium. incidenda lenta, incisio à calore est, calor à nutricationi dicatis rebus excitatur, si in illis is niteat. Ergò parandus est humor is incidendo.

2 Si elucet symptoma, hoc etiam rectè perceptum medelam indicabit. Anhelosus homo fit, quòd spiritus non sit liber: non liber à pituitæ incursu in thoracem: Incidatur hæc: à spiratione excludatur: spiratio cursu & ascensu excitetur. Ergo anhelosus spiritus cursu curabitur. Metaphorica locutio à iudiciis: anhelosus spiritus reum arguit pectus, de interno morbo: Ars medelis extorquet ἐκκατηγορέειν, consumere totam accusationem, cogitq. in silentium accusatorem. nam excusso morbo, etiam symptomata tolluntur.

3 Attenuato humore à motu.

4 Si natura medicinam non expectans ipsa agat, sed accisè, quod est ἀγίσαι, id est, languere. Hoc symbolis deprehendet medicus, & iuuabit, vt sudores promouendo, & vrinas fundendo remediis propriis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔστι δὲ ἃ καὶ διὰ τῆς κύστιος διελθόντα, ἱκανώτερα τὴν νοῦσον δηλῶσαι ἐστιν, ἢ διὰ τῆς σαρκὸς ἐξιόντα. Ἐξεύρηκεν οὖν καὶ τοιαῦτα πόματα καὶ βρώματα, * ἃ τῶν [1] θερμαινόντων θερμότερα γινόμενα, τήκει τε ἐκεῖνα, καὶ διαῤῥεῖν ποιέει· ἃ οὐκ ἂν διεῤῥύη, μὴ τοῦτο παθόντα. [2] Ἕτερα μὲν οὖν πρὸς [3] ἕτερον, καὶ ἄλλα [4] δι' ἄλλων ἐστὶ, τά τε * διϊόντα, τά τ' ἐξαγγέλλοντα. ὥστ' οὐ θαυμάσιον αὐτῶν τάς τε [5] πίστιας χρονιωτέρας γίνεσθαι, τάς τ' ἐγχειρήσιας βραχυτέρας, οὕτω δι' ἀλλοτρίων ἑρμηνειῶν πρὸς τὴν θεραπεύουσαν σύνεσιν ἑρμηνευομένων.

*Sunt præterea & quæ per vesicam egressa magis morbum ostendere possunt, quàm quæ per carnem egrediuntur. Inuenit itaque tales potiones & cibos, * quibus, vtpote [1] calidioribus, ea, quæ calorem febrilem in corpore fouent & eliquari, & ad effluxum cogi possint: quæ sanè nunquam effluerent, si non hoc modo parata fuissent. [2] Alia itaque † ad [3] alia, & alia [4] per alia sunt [vel prodeunt,] tum quæ corpus peruadunt, tum quæ indicant. Vt proinde non mirum sit, & horum certam exploratamq; scientiam, quæ [5] fide digna, longi temporis esse, & exercitationibus medicis multum temporis accidi, quandoquidem tam remotis atque externis probationibus ad medendi scientiam medici perueniunt.*

* Corn. *quæ calefacientibus aliis calidiores existentes.*
† Corn. *ex aliis*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quorum calore, ea, quibus exardescit in febrem corpus, fundantur in vrinam. q.d. abditos etiam morbos curat: vbi à natura didicit, quò viam affectet humor & eius inclinatio.

2 Medicina itaque ob iudicium difficilis est, &

est, & longo tempore ad eam iter. ob signa id est, τὰ ἐξαγγέλλοντα, & remedia quæ peruadunt corpus, id est, τὰ διϊόντα. Nam variant pro ratione corporis cui admouentur, i. ἕτερα πρὸς ἑτέρων. & sua vi agendi, vt enata, vel fabricata fuerint.

3 Vt melicratum aliis est diaphoreticum: aliis diureticum, aliis aluum turbat. Ita signa: vt somnus in pueris est criticus; aliis prolixior si sit, est symptomaticus.

4 Vt notes ex quibus in quæ fiat mutatio.

5 Ob actionem etiam difficilis. nam quo plus temporis cognitioni datur morbi, eo fidelior curatio. etenim ni cognoscas, non curabis. Sed à longè remotis rebus, à morbis, morbum intelligimus: vt ex symptomatis, cibo, potu, &c.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ὅτι μὲν οὖν καὶ λόγους ἐν ἑωυτῇ εὐπόρους εἰς τὰς ἐπικουρίας ἔχει ἡ ἰητρικὴ, [2] καὶ οὐκ εὐδιορθώτοισι δικαίως οὐκ ἂν ἐγχειρέοι τῇσι νούσοισιν, ἢ ἐγχειρεομένας [3] ἀναμαρτήτους ἂν παρέχειν, οἵ τε [4] νῦν λεγόμενοι λόγοι δηλοῦσιν, [5] αἵ τε τῶν εἰδότων τὴν τέχνην ἐπιδείξιες, ἃς ἐκ τῶν ἔργων ἥδιον, ἢ ἐκ τῶν λόγων ἐπιδεικνύουσιν: οὐ τὸ λέγειν * καταμελετήσαντες, ἀλλὰ τὴν πίστιν τῷ [6] πλήθει ἐξ ὧν ἂν ἴδωσιν οἰκειοτέρην ἡγεύμενοι, ἢ ἐξ ὧν ἀκούσωσι. * καταμελήσαντες.

[1] *Quod itaque & rationes in seipsa ad remediandum copiosas habeat medicina, & [2] morbos, qui corrigi nequeunt, meritò non aggrediatur, [3] inculpatam verò sese præbeat in iis quos aggreditur; id tum [4] præcedens sermo manifestum facit; tum [5] artis peritorum demonstrationes, quas multò libentiùs ipso opere quàm verbis præstant. Cùm in dicendo non æquè exercitati, interim eam fidem sinceriorem putantes, quæ [6] copia exemplorum oculis compertorum, quàm quæ ex auditarum rerum copia constat.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Claudit disputationem, & anacephalæosin addit prædictorum. Medicinam n. certam esse respectu morborum εὐδιορθώτων & ægrè curabilium. εὐδιορθώτων, qui etsi facilè cedant, non tamen temerè, sed ex lege methodi debent curari; & non minor in his ars est (λόγος εὔπορος εἰς ἐπικουρίην) quàm in ægrè redintegrabilibus.

2 Certam esse artem etiam ratione ægrè curabilium. 2.aph.29. Celsus 11.lib.9. qui seruari nequit, non attingendus; hoc prudentiam medici, & artis certitudinem arguit. Sed humanitatis & occultæ naturæ potentiæ nos memores esse vult Auicenna.

3 Nullum errorem committit in curabilibus. id etiam certam artem declarabit.

4 Πίστις seu probatio quòd medicina sit ars, ratione & sensu deprehendetur. Ratione ostendet artem veram esse.

5 Exemplis veritatem ostendit: hoc ἐπίδειξιν vocat hîc Hippocrates. Ita Idiotis facto, artis certitudinem persuadent.

6 Id est, quæ exemplis potiùs quæ videntur, quàm sermonibus qui audiuntur fidem arti faciunt, sui officij esse putant.

HIPPOCRATIS COI DE VETERI MEDICINA,

Quam DIAETETICAM vocare videtur;

IOHANNIS HEVRNII *paraphrasticâ versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.*

ARGVMENTVM.

De vetustate Medicinæ, ab Æsculapio Græciæ illatæ, & per manus posterorum Hippocrati traditæ: & de eius inuentione, quam veram & constantem defendit contra sophismata Gorgiæ Leontini, & discipulorum Poli, nouæ methodi auctores: artis huius nobilitatem celebrat. Probat eius veteris artis certitudinem ex Diætæ instituto, & causarum morbificarum inuentione, quæ captantur non ex inani hypothesi, sed ex obiecto medicinæ, nimirum corpore humano.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ.

ΠΕΡΙ ΑΡΧΑΙΗΣ ΙΗΤΡΙΚΗΣ.



ΚΟΣΟΙ [1] ἐπεχείρησαν περὶ ἰητρικῆς λέγειν ἢ γράφειν, ὑπόθεσιν σφίσιν αὐτέοισιν ὑποθέμενοι τῷ λόγῳ, θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ὑγρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ἄλλ' ὅ, τι ἂν ἐθέλωσιν, * ἐς βραχὺ ἄγοντες, τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτίης τοῖσιν ἀνθρώποισι τῶν νούσων τε καὶ τοῦ θανάτου, καὶ πᾶσι τὴν αὐτὴν, ἓν ἢ δύο προθέμενοι· ἐν πολλοῖσι μὲν καὶ οἷσι λέγουσι καταφανέες εἰσὶν ἁμαρτάνοντες· μᾶλλον δὲ ἄξιον μέμψασθαι ἀμφὶ τέχνης ἐούσης, ᾗ χρέωνταί τε πάντες ἐπὶ τοῖσι μεγίστοισι, καὶ τιμῶσι μάλιστα τοὺς ἀγαθοὺς χειροτέχνας. [2] Εἰσὶ δὲ δημιουργοὶ οἱ μὲν φλαῦροι, οἱ δὲ πολὺ διαφέροντες. Ὅπερ, εἰ μὴ ἦν ἰητρικὴ ὅλως, [3] μὴ δ' ἐν αὐτῇ ἐσκέπτο, μὴ δ' εὕρητο μηδὲν, οὐκ ἂν ἦν. ἀλλὰ πάντες * ἂν ὁμοίως αὐτῆς ἄπειροί τε καὶ † ἀνεπιστήμονες ἦσαν, καὶ τύχῃ πάντα τὰ τῶν καμνόντων διῳκεῖτο.

* ἐν βραχεῖ

* ὁμοίως ἂν

† ἀνεπίσκεπτοι

HIPPO-

HIPPOCRATIS DE VETERI MEDICINA.



QVOTQVOT [1] *de arte medica docere aut scribere animum adiecerunt, hypothesin suæ disputationis aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum, aut quodcumque tandem aliud supposuerunt: adeoq; rem in compendium contrahentes, proposuere principium causæ morbificæ ac mortis hominibus euenire vnum aut duo, & omnibus principium id idem constituerunt: vt in multis quæ docent manifestò errasse deprehendantur: iustissima tamen de illis querela est, artis, quæ reuera existit, nomine, quâ omnes præ maximis vtuntur, cuiusq; peritos artifices summopere colunt.* [2] *Sunt autem opifices alij viles, alij longè præstantes. Quod sanè, si nulla esset omnino medica ars,* [3] *neque in ipsa vel obseruationes vel inuenta aliqua extarent; neutiquam [id] contingeret: sed cuncti æquè eius imperiti & ignari forent, ac fortunâ cunctæ ægrorum res gubernarentur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ne odio alicuius hæc effusa quis putet, addit exordium, quo promittit falsæ medicinæ confutationem, & veræ vindicias: ita attentos & beneuolos lectores reddit. Nam boni viri est coërcere falsa, & vera defendere: At neotericorum medicina, quam ex hypothesi fabricantur, non est vera. sed Asclepiadarum vetus medicina, quæ hypothesi caret, & artem suam (nempe sensu compertas demonstrationes) naturæ subiecti accommodat, est vera. nam verè est ars. & quidnam sit τὸ συγγενὲς arti, id est, indoles, ostendit.

2 Q.d. medicina igitur est ars: id confirmat similitudine aliarum artium, in quibus encheiresi, & doctrinâ longè differunt artifices. ita in medicina.

3 Si non esset medicina ars, proaui nostri in ea nihil obseruassent; sed æquè cuncti ignari essent, qui aliquid inuenissent, & illi qui nihil: sed casu cuncta in ea euenirent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Νῦν δ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων τεχνέων πασέων οἱ δημιουργοὶ πολλὸν ἀλλήλων διαφέρουσι, [2] κατὰ χεῖρα καὶ κατὰ γνώμην, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ ἰητρικῆς. Διὸ οὐκ ἠξίουν ἔγωγε [3] κεινῆς αὐτὴν ὑποθέσιος δεῖσθαι, ὥσπερ τὰ [4] ἀφανέα τε καὶ ἀπορεόμενα, περὶ ὧν ἀνάγκη, ἤν τις * ἐπιχειρέειν λέγειν, ὑποθέσει χρῆσθαι. Ο περὶ τῶν μετεώρων [5] ἢ τῶν ὑπὸ γῆν εἰ λέγοι τις, καὶ γινώσκοι ὡς ἔχει, οὔτ' ἂν αὐτῷ τῷ λέγοντι, οὔτε τοῖς ἀκούουσι δῆλα ἂν εἴη, εἴτε ἀληθέα ἐστὶν, εἴτε μή. Οὐ γάρ ἐστι πρὸς ὅ, τι χρὴ ἐπανενέγκαντα εἰδέναι τὸ σαφές. * ἐπιχειρέῃ

1 *At verò nunc aliter hæc res se habet: vt enim aliarum artium cunctarum opifices plurimùm inter se differunt,* 2 *tum manu, tum mente; sic etiam in medica euenit arte. Quapropter censeo ego, ipsam* 3 *non egere imbelli hypothesi, velut ea quæ sunt* 4 *obscura & dubia, de quibus si quis disserere velit, eũ necesse est hypothesi vti. Velut si quis de meteoris* 5 *aut de subterraneis dicat, & se scire quomodo ea se habeant profiteatur, tamen neque profitenti ipsi, neque auditoribus manifestum satis fuerit, veráne sint, necne. Neque enim datur aliquid, ad quod rationes cunctas referendo, certa scientia haberi queat.*

I. Hevrnii commentarivs.

1 Vt in aliis artibus quidam manu vel mente excellunt, ita & in medicina: igitur ea est ars.

2 Artifices in cæteris artibus, cognitione & exercitatione se inter se superant: ita & medici: igitur ars.

3 Nam sensata demonstratione vtitur hæc antiqua medicina, cùm sensuum iudicium vbique admittat: igitur hypothesi non vtitur, cùm eius subiectum sub sensum cadat.

4 Quod sensui expositum non est, sed soli rationi, eius natura hypothesi indaganda, vt in metallis, & meteoris: nam talia subiecta à sensu absunt. Igitur medicina neotericorum, quam ex hypothesi ducunt, non respondet naturæ subiecti. Syllogismus: Medicinæ veræ doctrina, naturæ subiecti respondere debet. At doctrina neotericorum, quæ hypothesi vtitur, non respondet naturæ subiecti: sed veterum, quæ nulla hypothesi vtitur, sed sensu comperta demonstratione. Ig. Vera doctrina veterum, quæ inuenta sua habet, & inueniri ab illa reliqua possunt: Neotericorum falsa, qua nec inuentum quicquam: nec inueniri quid poterit. Probat maiorem. Omnis ars suam doctrinam, naturæ subiecti accommodare debet. At medicina est ars, nam inuenta habet, & artificum varietatem. Probat minorem. Quod subiectum sub sensum cadit, eius doctrina hypothesi carere debet; iudicium sensui deferendum: nam ex priori nota. At medicinæ subiectum sub sensum cadit.

5 His opus est hypothesi, nam hæc subiecta tantũ rationi sunt peruia, non sensui.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἰητρικῇ δὲ πάντα πάλαι ὑπάρχει, καὶ ἀρχὴ καὶ 2 ὁδὸς εὑρημένη, καθ' ἣν καὶ τὰ εὑρημένα πολλά τε καὶ καλῶς ἔχοντα εὕρηται, 3 ἐν πολλῷ χρόνῳ, καὶ τὰ λοιπὰ εὑρεθήσεται, ἤν τις ἱκανός τε ὢν, καὶ τὰ εὑρημένα εἰδὼς, ἐκ τούτων ὁρμώμενος ζητέῃ. 4 Ὅστις δὲ ταῦτα ἀποβαλὼν καὶ ἀποδοκιμάσας πάντα, 5 ἑτέρῃ ὁδῷ, καὶ ἑτέρῳ σχήματι ἐπιχειρέει ζητέειν, καὶ φήσει τι εὑρηκέναι, ἐξηπάτηται, καὶ ἐξαπατᾶται. Ἀδύνατον γάρ. Δι' ἃς δὲ ἀνάγκας ἀδύνατον, ἐγὼ πειράσομαι ἐπιδεῖξαι, λέγων καὶ δεικνὺς τὴν τέχνην ὅ, τι ἐστίν· ἐκ δὲ τούτου καταφανὲς ἔσται, ἀδύνατα ἐόντα ἄλλως πως εὑρίσκεσθαι.

1 *Medicinæ autem iam cuncta ab antiquo insunt, & eius principium &* 2 *via inuenta est, per quam & multa & vitæ vtilissima* 3 *longâ die depre-*

deprehensa sunt, & reliqua deinceps inuenientur, si modò quis aptus fuerit, & iam inuentorum gnarus, hinc ad reliqua peruestiganda prosiliat. [4] *Quicumque verò omnibus his reiectis ac reprobatis, alia via* [5] *aliaq́; forma inuestigare conatur, & quid inuenisse se gloriatur, fallit, & fallitur. Fieri enim id nequit. Verùm ob quas causas id fieri non possit, ego demonstrare conabor, docens ac demonstrans artem existere: ex hoc autem palam fiet, impossibile esse aliquo alio modo inueniri.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Olim medicinæ subiectum tale erat quale nunc est, sensui expositum, & eisdem causis obnoxium.

2 Q. d. Æsculapidum igitur medicina vera est, cùm multa medendi præclara præcepta inuenerit; & porrò, quæ desiderantur, peruestigabit. Non itaque Hippocratis tandem tempore ex incunabulis, nuper q. nata medicina egressa est, sed pulchrè tunc adoleuerat in sacra Æsculapidum gente, cui adhæserat ferè annos mille. Vanum itaque quod Varro, Strabo, & Plinius scribunt, Hippocratem ex tabulis ægrorum, ab Æsculapij templi incendio surreptis, artem fabricasse.

3 Illi quid naturæ nostræ insit, & quo modo afficiatur, vsu & iudicio deprehenderunt.

4 Dicit falsam esse neotericorum medicinam, qua nec inuentum est quicquam, nec inuenietur: sed se & alios fallunt.

5 Nam certis vtitur indicationibus ex rei natura enatis antiqua medicina.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Μάλιστα [1] δέ μοι δοκέει, περὶ ταύτης δεῖν λέγοντα τῆς τέχνης, γνωστὰ λέγειν τοῖσιν δημότῃσιν. Οὐ γὰρ περὶ [2] ἄλλου τινὸς οὔτε ζητέειν προσήκει, οὔτε λέγειν, ἢ περὶ τῶν παθημάτων, ὧν αὐτοὶ οὗτοι νοσέουσιν. Αὐτοὺς μὲν οὖν [3] τὰ σφέων αὐτῶν παθήματα καταμαθεῖν, ὥστε γίνεται καὶ παύεται, καὶ δι' οἵας προφάσιας αὔξεταί τε καὶ φθίνει, ἰδιώτας ἐόντας, οὐ ῥᾴδιον· ὑπ' ἄλλου δ' εὑρημένα καὶ λεγόμενα, εὐπετές. [4] Οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἀναμιμνήσκεται ἕκαστος, ἀκούων τῶν ἑωυτῷ ξυμβαινόντων. Εἰ δέ τις τῆς [5] τῶν ἰδιωτέων γνώμης ἀποτεύξεται, καὶ μὴ διαθήσει τοὺς ἀκούοντας, οὕτως τοῦ ἐόντος ἀποτεύξεται. Καὶ διὰ ταῦτα οὖν [6] οὐδὲν δεῖται ὑποθέσιος.

Maximè autem [1] *mihi consentaneum esse videtur eum, qui de hac arte docturus sit, oportere vulgo ac plebeis nota dicere. Non enim decet* [2] *de alio quopiam inquirere, vel dicere, quàm de paßionibus ex quibus illi ipsi ægrotant. Ipsos siquidem* [3] *proprias suas affectiones intelligere, quomodo nascantur ac mitescant, & ex quibus causis efflorescant ac tabescant, quum idiotæ sint, haut facile est: verùm ab alio inuentas ac proditas, facile factu est.* [4] *Nullius enim rei alterius faciliùs quisque recordatur, quàm quã sibi ipsi euenisse audit. Si verò quis* [5] *ab idiotarum cognitione remota docuerit, neque in præsens audientes persua-*

 serit,

ferit, ille etiam deinceps in eo, quod maximè verum est, persuadendo periclitabitur: Hinc est quòd [6] alia hypothesi nobis opus non sit.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 D. oportere sensui notas esse demonstrationes, etiam idiotis, vnde medicina principia ducet: nam tale est subiectum quod morbis affligitur: quare τὸ ὅτι sensu percipiunt, & sensus iudicio de iis sententiam suam ferent. Propterea lib. de principiis, iubet κοινὴν ἀρχὴν ὑποθέσθαι γνώμησι περὶ ἰητρικῆς: hinc est quòd similitudine sæpè medici illustrent idiotis obscura: quare in præcep. d. eos λόγους ἐκ μεταφορῆς διαζηλώσεως.

2 Nam τὸ ὅτι solùm assequuntur.

3 Διότι medico præceptore discunt. Nam facilè sanitatem & morbum in suo corpore agnoscunt idiotæ, de his autem agit medicus, & ita agere debet vt omnia quæ proponit sensibus respondeant, & iis adaptet ea: & hinc ad vniuersalia & abstrusa eos abducunt. ita fama Dea est, cùm id plerumq. verum sit quod in omnium est ore.

4 Si itaque medicus ea quæ respondent eorum sensui dixerit, facilè & auidè id percipiunt.

5 Si sensui minimè consentanea afferat, id respuunt: nec postea vera dicenti credunt. hoc mendacij lucrum est, vt quidam dixit. itaque hîc hypothesis damno erit illis medicis.

6 Nam hypotheses ignotæ sunt idiotis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Τὴν γὰρ ἀρχὴν οὔτ' ἂν εὑρέθη τέχνη ἡ ἰητρική, οὔτ' ἂν ἐζητήθη (οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἔδει) τοῖσι κάμνουσι τῶν ἀνθρώπων τὰ αὐτὰ διαιτωμένοισί τε καὶ προσφερομένοισιν, ἅπερ ὑγιαίνοντες [2] ἐσθίουσι καὶ πίνουσι· εἰ μὴ κατ' ἄλλα διαιτωμένοις ξυνέφερε, καὶ μὴ ἦν ἕτερα τουτέων βελτίω. Νῦν δ' αὐτὴ [3] ἡ ἀνάγκη ἰητρικὴν ἐποίησε ζητεῖσθαί τε καὶ εὑρεθῆναι ἀνθρώποισιν, ὅτι τοῖσιν κάμνουσι ταὐτὰ προσφερομένοισιν, ἅπερ οἱ ὑγιαίνοντες, [4] οὐ ξυνέφερεν, ὡς οὐδὲ νῦν ξυμφέρει.

[1] Medicina enim ab initio non fuisset inuenta, neque peruestigata (nihil enim eâ opus fuisset) si ægroti homines citra noxam, eâdem diætâ vti, & eadem assumere potuissent, quæ sani [2] edunt ac bibunt: imò quælibet alia victus ratio eis profuisset, si his non alia fuisset ægris commodior. Nunc verò [3] necessitas ipsa, homines coëgit ad Medicinæ peruestigationem ac inuentionem. Etenim ægris eo modo pastis & iis nutritis, quibus fruuntur sani, [4] nec olim profuit, nec nunc prodest.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Q.d. firma est veterum medicina, nam ea quæ sanitati consecrata sunt, inuenit: vt elucet in diæta, quam loco & iure præscribit ægris. Nam si quæuis diæta cuiuis conferret, ars præscribendi victum, nec inuestigata nec comperta fuisset. At non eadem diæta dicata est cunctis. Igitur à priscis illa quæsita & inuenta fuit, vt eleganter ostendit aureis illis libris de victu in morbis acutis, vbi monstrat quibus melicratum, quibus vinum vel oxymel conferat.

2 Sed diæta, vnde sanis robur, ægris est infirmitas.

3 Q.d. constat iam, non ab eadem diæta firmari

firmari sanos & ægros: quòd si ita foret, prisci victus rationem non instituissent, nec eam peruestigassent, cùm id frustrà fecissent. Igitur olim nata fuit hæc medicinæ pars. At quo doctore? ἀνάγκη inquit, id est, necessitate, quæ, vt ait Cicero, cogit, quod non habeas, aliunde sumere.

40 Igitur idem iam subiectum quod tunc, eadem alimenta & remedia: & inde profectæ obseruationum regulæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἐπεὶ δ' ἄνωθεν, ἔγωγε ἀξιῶ οὐδ' ἂν τὴν τῶν ὑγιαινόντων δίαιτάν τε καὶ τροφήν, ᾗ νῦν χρέονται, εὑρεθῆναι, εἰ [2] ἐξήρκει τῷ ἀνθρώπῳ ταὐτὰ ἐσθίοντι καὶ πίνοντι βοΐ τε καὶ ἵππῳ, καὶ πᾶσιν ἐκτὸς ἀνθρώπου· οἷον τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα, καρπούς τε, καὶ ὕλην, καὶ χόρτον, (ἀπὸ τούτων καὶ τρέφονται), * ε καὶ αὔξονται), καὶ ἄπονοι διάγουσιν οὐδὲν προσδεόμενοι ἄλλης διαίτης. [3] Καίτοι τήν γε ἀρχὴν ἔγωγε ἀξιῶ καὶ τὸν ἄνθρωπον τοιαύτῃ τροφῇ κεχρῆσθαι. [4] Τὰ δὲ γε νῦν διαιτήματα εὑρημένα, τετεχνημένα, ἐν πολλῷ χρόνῳ γεγενῆσθαί μοι δοκεῖ.

[1] *Quin, vt rem altiùs arcescamus, ego censeo, ad ipsam sanorum diætam & pastum, cui nunc indulgent, inueniendum, nunquam priscos illos animum adiecturos fuisse, si [2] sufficisset homini idem cibus & potus, qui boui ac equo, & cunctis reliquis animalibus præter hominem: in quo censu sunt terrâ nascentia, fructus nempe, herbæ, & fœnum, quibus nutriuntur & incrementis augescunt, & illæsa degunt, non indiga alterius diætæ.* [3] *Quanquam ego sanè existimem hominem ab initio talem viuendi rationem iniisse.* [4] *Quæ autem nunc inuenta sunt edulia, prolixa arte excogitata, & longâ die enata esse mihi videntur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quæ ars est Diætetica, id elucet ex sanorum hominum victu, qui à priscis institutus fuit: qui si idem foret cum belluino, nunquam cum inuenissent qui est mansuetior. Sed teneriores olim læsit rudis illa Diæta: hinc mitior hæc nostra quæsita & inuenta est.

2 A medicina quæque gens sua diætam habet, vt illa robusta vel imbellis natio. aliter Americani, aliter nos.

3 Ostendit ex sanorum Diæta, medicinam veram inuentam esse. nam durior illa prisca dieta vel manifestò teneros lædebat, vel obscurè firmiores.

4 Itaque in morbos tracti, cùm facere ad morbum talem diætam sentirent, eam mutarunt, ac valentibus etiam eam accommodarunt: cupedia tamen morbosa aberat, quæ iam adest.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ὡς γὰρ ἔπασχον πολλά τε καὶ δεινὰ ἀπὸ ἰσχυρῆς τε καὶ θηριώδεος διαίτης, [2] ὠμά τε καὶ ἄκρητα καὶ μεγάλας δυνάμιας ἔχοντα ἐσφερόμενοι, οἷάπερ ἂν καὶ νῦν ὑπ' αὐτέων πάσχοιεν, πόνοισί τε ἰσχυροῖσι καὶ [3] νούσοισι περιπίπτοντες,

περιπίπτοντες, καὶ διὰ ταχέος θανάτοισιν. Ἧσσον μὲν οὖν ταῦτα τότε εἰκὸς ἦν πάσχειν, διὰ τὴν [4] συνήθειαν· ἰσχυρῶς δὲ καὶ τότε, καὶ τοὺς μὲν πλείστους τε καὶ [5] ἀσθενεστέρην φύσιν ἔχοντας ἀπόλλυσθαι εἰκός· τοὺς δὲ τουτέων ὑπερέχοντας, πλείω χρόνον ἀντέχειν.

[1] Vt enim varia & acerba patiebantur corpora ex validâ & efferâ diætâ, quæ immoderata & validas vires gerens ingerebatur, quemadmodum sanè [2] etiam nunc ex illis paterentur, acerbis doloribus, [3] morbis, quin subitaneæ etiam morti impingentes. Consentaneum autem est eos hæc incommoda parcius passos fuisse, [4] ob assuetudinem: etiamsi tunc quoque acerbè eos afflictos fuisse verisimile sit, & plurimos quidem [5] tenellulam naturam sortitos interiisse: qui verò (robustiores) illam diætam superare poterant, longiori tempore durasse ac restitisse.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Cùm ei paria ad mitigationem non essent.

2 Itaque Hippocrati olim æquè languit natura, atque nunc: natura enim infatigata suum munus agit, & in eo perennat. nisi materia, nostrâ ab intemperantiâ, morborum contumacior, & corporis materia solutioni aptior reddita quod sit.

3 A cruditate, maximorum morborum parente, factâ in orgasmum ac venenatam vim.

4 Consuetudinis maxima vis est.

5 Cùm non rectè conficerent duram illam diætam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὥσπερ καὶ νῦν ἐκ τῶν ἰσχυρῶν βρωμάτων· οἱ μὲν γὰρ ῥηϊδίως ἀπαλλάσσονται, οἱ δὲ μετὰ πολλῶν πόνων τε καὶ κακῶν. [1] Διὰ δὴ ταύτην τὴν χρείην, καὶ οὗτοί μοι δοκέουσι ζητῆσαι τροφὴν ἁρμόζουσαν τῇ φύσει, καὶ εὑρεῖν ταύτην, ᾗ νῦν χρώμεθα. Ἐκ μὲν οὖν [2] τῶν πυρῶν βρέξαντες, καὶ πτίσαντες πάντα, καὶ καταλέσαντες, καὶ διασήσαντες, καὶ * φορύξαντες, καὶ ὀπτήσαντες, ἀπετέλεσαν ἄρτον. Ἐκ δέ γε τῶν κριθέων [3] μάζαν, ἄλλα τε συχνὰ περὶ ταύτην πραγματευσάμενοι, ἥψησάν τε καὶ ὤπτησαν, καὶ ἔμιξαν, καὶ ἐκέρασαν ἰσχυρά τε καὶ ἄκρητα τοῖσιν ἀσθενεστέροις, πλάσσοντες πάντα πρὸς τὴν [4] τοῦ ἀνθρώπου φύσιν τε καὶ δύναμιν ἡγεύμενοι * ὅσα μὲν ἰσχυρότερα ᾖ, οὐ [5] δυνήσεται κρατέειν ἡ φύσις, ἢν ἐσβάλληται, ἀπὸ τούτων δ' αὐτῶν, πόνους τε, καὶ νόσους καὶ θανάτους ἔσεσθαι· ὅσων δ' ἂν δύνηται ἐπικρατέειν, ἀπὸ τουτέων τροφήν τε, καὶ αὔξησιν καὶ ὑγιείην.

* φρύξαντες

* ὅτι ὅσα μὲν ἂν

Vt etiam nunc euenit in his malis quæ ex validis surgunt edulitis: hi enim facilè his defunguntur: hi, plurimis molestiis ac tædiis. [1] Ob hanc itaque necessitatem etiam prisci illi mihi videntur quæsiuisse victum naturæ

naturæ humanæ dicatum, & inueniſſe hunc quo nunc vtimur. Ex [2] tritico igitur macerato, & à cortice purgato, molitoq́ ac cribrato, & ſubacto ac aſſato panem fecerunt. Ex hordeo verò [3] mazan. atque in hanc curam incumbentes, plurima alia coxerunt & aſſarunt, & miſcuerunt, fortiaq́ & immoderata remiſſioribus temperarunt, effingentes cuncta ad [4] humanam naturam ac vires: ita exiſtimantes, quòd his quæ robuſtiora forent, natura humana [5] par non eſſet, ſi ingererentur: indeq́ adeò, iudicabant, dolores, morbos ac mortes ſurgere: contrà verò ab his, quæ [6] natura domare poſſet, exſplendeſcere nutricatum, incrementum, ac ſanitatem.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Itaque quamuis à ſanarum ratione aliena eſſe videatur, tamen Diætetica non ad coquum aut gymnaſten pertinet, ſed ad medicos; cùm vitent indomita calori natiuo, ne morbos pariant; vnde manſuetior inuenta diæta, qua fruimur hactenus. Qui θηριώδεος διαίτης ἀγριότητα mitigarunt, ſuauiori diætâ, hanc qua nunc fruimur inuenerunt.

2 Q.d. igitur eſt ars Diætetica: nam id loquitur ciborum quæ foris fit mitigatio, qua miteſcit inuicta ciborum vis, vt faciliùs cedat calido natiuo: hæc iam in vſum domeſticum verſa ſunt. Vt elucet in pane, qui aptus vſibus redditur maceratione, & purgatione, & vredine acciſo madore; molitur, cribratur, ſubigitur, aſſatur. Ita accommodabant omnia ſaluti; non oblectamentis. Sic hodie ferè panificij negocium reſpondet vetuſtati.

3 Panis antiquis ex tritico erat; maza autem ex hordeo: his ſolis panificiis gaudebat antiquitas. Maza vt panis parabatur, ſed quia durior, vino vel aquâ molleſcebat: 2. de Diæta.

4 Ita fabricata, vt analogiâ reſpondeant humanæ fabricæ, & naturæ.

5 Aditum ad coctionem aperit præparatio ciborum: q.d. igitur, cùm arceat calamitates morbiferas hæc præparatio, eius inuentio eſt medica. Cùm enim plenior cibus damno foret, paratione ægro commodiorem hunc reddit, partimque quod noxium eſt aufert, partim quod vtile parat, & ad vires calidi natiui accommodat.

6 Vt monſtrat primo acut. de hordeo. & libro 1. aph. vt ad vires ægrorum temperari debeat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τῷ δ' [1] εὑρήματι τί ἂν ἓν ὄνομα δικαιότερον ἄν τις * προσῆκον μᾶλλον * ἢ θεῖτο, ἢ ἰητρικήν; ὅτι εὕρηται ἐπὶ τῇ τοῦ ἀνθρώπου ὑγιείῃ τε καὶ τροφῇ καὶ σωτηρίῃ, [2] ἄλλαγμα κείνης τῆς διαίτης, ἐξ ἧς οἱ πόνοι καὶ νοῦσοι γίνονται. Εἰ δὲ μὴ τέχνη αὐτὴ νομίζεται εἶναι, οὐκ ἀπεικὸς· ἧς γὰρ [3] μηδείς ἐστιν ἰδιώτης, ἀλλὰ πάντες ἐπιστήμονες, διὰ τὴν χρῆσίν τε καὶ ἀνάγκην, οὐ προσήκει ταύτης οὐδένα [4] τεχνίτην καλέεσθαι. Ἐπεὶ τό γε [5] εὕρημα καὶ μέγα, καὶ πολλῆς τέχνης τε καὶ σκέψιος. Ἔτι γοῦν καὶ νῦν οἱ τῶν [6] γυμνασιῶν τε καὶ ἀσκησίων ἐπιμελούμενοι, ἀεί τι προσεξευρίσκουσι, κατὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ζητέοντες, ὅ, τι ἔδων τε καὶ πίνων, ἐπικρατήσει τε αὐτέων μάλιστα, καὶ ἰσχυρότερος ἑωυτοῦ ἔσται.

Porrò huic [1] inuento quodnam iustius magisq́ aptum nomen quis imposuerit, quàm Medicinæ? quandoquidem gratiâ sanitatis humanæ nutricatusq́ ac salutis inuentum est, [2] succedaneum illius diætæ, ex qua dolores & morbi nascebantur. Si verò hæc ipsa in artium numero non habeatur, id absurdum videri minimè debet: cuius enim nullus [3] ignarus est, sed conscij omnes ob frequentē vsum ac necessitatem, eius non decet aliquem professione [4] artificem appellari. Attamen [5] inuentum ipsum nihilominus & magnum, & multæ artis ac indagationis existit. Quinetiam in hunc vsque diem qui nunc quoque [6] gymnasticæ & viribus reparandis præsunt conualescentium, perpetuò quid vberius inueniunt, iuxta eandem viam peruestigantes quod quis edens ac bibens maximè conficiat, & seipso robustior euadat.

I. Hevrnii commentarivs.

1 Ita diætam mitigare quò par ei sit natura humana, arcet morbos: at id omnino medicum est.

2 Q.d. hoc solatium ab arte est, quod vitare docet morbos: id medicum.

3 Hoc est, assuetudo huius beneficij facit, vt non medicum videatur; nam nullus non culinæ peritus est: & quod in omnium notitia est, haut artificiosum: vnde nec professione, horum gnari, artifices dicendi.

4 Antiquus mos erat, initiatis artes aperire, vel voce, hos ἀκροατὰς appellabant, vnde Hebræorum Cabala; vel aphoristico scripto: ita apud vulgus artibus intacta erat maiestas, & ob admirationem efficacia, quam contemptus eludit. Exoteri itaque arceantur à sacra arte: initiatis omnia aperiantur.

5 Epanorthosis: quamuis omnibus necessitate exposita sit Diætetica, attamen primæua eius inuentio dignissima artifice fuit, vt etiam nunc eius, ex ratione, incrementum. Apud Homerum, dum nondum palam foret, Achilles, Helena, &c. heroës illa se oblectarunt. A Chirone hanc didicerant: quod innuit Pindarus Pyth. γ. vbi d. τοὺς μὲν μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς ἀμφέπων, τοὺς δὲ προσανέα πίνοντας ἔστασεν ὀρθοὺς, id est, hos mollibus cantionibus tractans, hos lenibus potibus erigebat. sed quales cantilenæ illæ fuerint, docet Plato in Charmide: & Stobæus fol. 801.

6 Roboris augendi professores eadem vtuntur ratione, at scopo differente. Herodicus, vt d. Plato 3. de Rep. hanc artem in vsum duxit, Hippocratis tamen ex theoria profectam, vt elucet ex 3. lib. de Diæta. Hoc est gymnasticæ exercitationis tum sanorum, tum conualescentium curam gerentes. Vbi γυμνάσια, & ἀνακτήσεις simul iunguntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Σκεψώμεθα οὖν καὶ τὴν ὁμολογεομένως ἰητρικὴν, τὴν ἀμφὶ τοὺς κάμνοντας εὑρημένην, * εἰ καὶ [1] οὔνομα, καὶ τεχνίτας ἔχει, † καὶ κρατέειν [2] καὶ αὐτὴ τῶν αὐτέων ἐθέλει, καὶ [3] ὁπόθεν ποτὲ ἦρκται. [4] Ἐμοὶ μὲν γὰρ, ὅπερ ἐν ἀρχῇ εἶπον, οὐδ' ἂν ζητῆσαι δοκέει ἰητρικὴν οὐδεὶς, εἰ ταυτὰ διαιτήματα τοῖσί τε κάμνουσι καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἥρμοζεν. Ἔτι γοῦν καὶ νῦν, ὅσοι ἰητρικῇ [5] μὴ χρέονται, οἵ τε βάρβαροι, καὶ τῶν [6] ἑλλήνων * ὅμοιοι, τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ ὑγιαίνοντες διαιτέονται πρὸς ἡδονὴν, καὶ οὔτ' ἂν ἀπόσχοιντο οὐδενὸς ὧν ἐπι-

* ᾗ
† εἰ
* ὁμοίως

ὧν ἐπιθυμέουσιν, οὐδὲ στείλαντο. Οἱ δὲ ζητήσαντές τε καὶ εὑρόντες ἰητρικὴν, τὴν αὐτὴν [7] κείνοισι διάνοιαν ἔχοντες, περὶ ὧν μοι ὁ πρότερος λόγος εἴρηται, πρῶτον μὲν, οἶμαι, ὑφεῖλον [8] τοῦ πλήθεος τῶν σιτίων αὐτέων τουτέων, καὶ [9] ἀντὶ πλεόνων ὀλίγα ἐποίησαν.

Itaque consideremus Medicinam quam cuncti fatentur esse, quæ ægrorum causâ inuenta est, cùm [1] nomen & artifices habeat, an ipsa quoque [2] iisdem præesse & imperare velit, & [3] vnde tandem originem traxerit. [4] Mihi profectò, velut primùm admonui, nullus ne inuestigaturus quidem fuisse Medicinam videtur, si idem victus & sanis & ægris dicatus foret. Itaq; qui vsque in hunc diem medicina [5] non vtuntur Barbari, tum etiam [6] Græcis confines, si quando ægrotârint, sanorum more victitant ad voluptatem, & à nulla re, quam appetunt, genium suum defraudant, neque quicquam vitant. At verò qui medicinam inuestigarunt ac deprehenderunt, [7] eandem cum his, de quibus superiori sermone dictum est, sententiam habuere. primùm itaque, vt existimo, ex his [8] ipsis cibis copiam acciderunt, & quæ primùm plenâ manu, [9] parcâ tandem exhibuerunt.

Diætetica, prima medicinæ pars.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Hipp. de arte d. ὀνόματα φύσιος νομοθετήματα, nomina naturæ decreta, & lege quadam naturæ rebus indita, aut pro rerum natura legitimè imposita, cùm sint, rerum naturâ existentium simulachra: & à fine nomen tota accipit ars.

2 Et à subiecto ducit rationem: vt sunt medici, igitur, & medicina.

3 Nam nomina sunt rerum naturâ existentium simulachra, non inane nomen, sed quod artem & artifices habet.

4 Probat Diætæ artem esse, hac ratione: si eadem diæta sanis & ægris dicata esset, antiqui Diæteticen non inuestigassent: argumento sunt Barbari alieni à medicina, nam ex iucunditate temperant victum sanorum & ægrorum. Verùm non iisdem sani ac ægri fouentur: id vsus loquitur. Igitur ægris peculiaris Diæta inuenta est, copiâ & qualitate à sanorum discrepante.

5 Explicat se exemplo: nam Barbari qui iucunditate metiuntur sanorum ac ægrorum diætam, non agnoscunt medicinam.

6 Ita Græci etiam agerent, nisi medicina esset inuenta.

7 Sed diuerso scopo: nam hi medicinæ præcepta peruestigabant; alij tantùm ad sua commoda feram illam diætam vitabant: ex eisdem igitur vterque sumpsit à sensui obnoxiis rebus.

8 Longo vsu viderunt à cruditate obnasci fœdas morborum calamitates. igitur certa ars stabili & sensibili à subiecto inuenta.

9 Ablatione medicina inuenta est, & non ex hypothesi, sed sensata à demonstratione, quæ ex singularibus eodem modo euenientibus axiomata arti intulere; ex iis principiis nata, ex quibus illi primi homines agrestem in mitiorem transtulerunt. q. d. hæc igitur vera est medicina, quæ vetus Æsculapidûm; nam ex sensata demonstratione enata fuit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπειδὴ δ' αὐτέοισι τοῦτο ἔστι μὲν ὅτε πρός τινας τῶν καμνόντων ἤρκεσε, καὶ φανερὸν ἐγένετο ὠφελῆσαι, οὐ μέντοι πᾶσί γε, ἀλλ' ἦσάν τινες οὕτως

 ἔχοντες,

ἔχοντες, ὡς μηδ᾽ [1] ὀλίγων σιτίων δυνάσθαι ἐπικρατέειν· [2] ἀσθενέστερα δή τινος ἐδόκεον οἱ τοιοῦτοι δεῖσθαι. εὗρον ῥοφήματα, μίξαντες ὀλίγα τῶν ἰσχυρῶν [3] πολλῷ τῷ ὕδατι, καὶ ἀφαιρεόμενοι τὸ ἰσχυρὸν τῇ [4] κρήσει τε καὶ [5] ἑψήσει. [6] Ὁκόσοι δὲ μηδὲ τῶν [7] ῥοφημάτων ἐδύναντο *ὑποκρατέειν, ἀφεῖλον καὶ ταῦτα, καὶ ἀφίκοντο ἐς [8] πόματα, καὶ ταῦτα τῇσί τε † κρήσεσι, καὶ τῷ [9] πλήθει διαφυλάσσοντες ὡς μετρίως ἔχῃ, μήτε πλείω τῶν δεόντων, μήτε ἀκρητέστερα προσφερόμενοι, μήτε ἐνδεέστερα.

* ἐπικρατέειν

† τῇ χρήσεσι

Vndenam inuenta Diætetica.

Quum verò ipsis nonnumquam istud satisfaceret in quibusdam ægris, palamq́ fieret quod profuisset, quamuis non cunctis, attamen esse quosdam ita comparatos, vt ne quidem [1] parcâ manu oblatis cibis pares sint; visi sunt illis [2] imbelliore quodam victu indigere. Itaque sorbitiones inuenerunt, paucam valentioris cibi copiam [3] plurimâ aquâ diluentes, eiq́ vim [4] mixturâ & [5] coctione detrahentes. [6] Iam si qui neque [7] sorbitiones euincere possent, his subduxerunt & illas, & [8] potiones substituerunt, ea cautione adhibitâ, vt hæ tum vsu ac [9] copiâ moderatâ forent, neque vberiores quàm oportet, neque meraciores nec parciores offerrentur.

Ostendit Diæteticam artem esse: nam nō eadem Diæta debetur sanis & ægris.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est qui copiosum cibum in parciorem mutarunt artifices, viderunt in nonnullis adhuc parciore opus esse: ob coctricis languorem.

2 Cibo itaque robustiori, & ob id ipsum immitigabili à languente calore, succedaneam fecere sorbitionem & potum. sorbitio ex succo pleniore; potus ex tenuiore constat.

3 Vt iam fiunt colata.

4 Aquâ mixtâ; saccharo.

5 Vt mitescant.

6 Vbi tenuissimam viuendi rationem inire debebant ægri, potiones dabant, vt aquam, melicratum: cùm paulo pleniorem, sorbitiones offerebant, qualis succus ptissanæ. sorbitiones febribus, vt solidior cibus apyrexiæ, dicatus fuit.

7 Ῥόφημα est Hippocrati sorbitiuncula ex hordei cremore. Cælius Aurel. vertit sorbilem cibum. hic Hippocrates ita vocat sorbilem cibum, cùm paucus solidus plurimo humido diluitur.

8 Frequentia ne læderent etiam potus.

9 Post ῥοφήματα inter debiliores cibos πόματα ponuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εὖ δὲ χρὴ εἰδέναι τοῦτο, [1] οἷσι τὰ ῥοφήματα ἐν τῇσι νούσοισιν οὐ ξυμφέρει, ἀλλ᾽ ἄντικρυς, [2] ὅταν τοῦτο ποιήσωσι, παροξύνονται σφίσιν οἵ τε πυρετοὶ καὶ τὰ ἀλγήματα· καὶ [3] δῆλον τὸ προσενεχθὲν, τῇ μὲν νούσῳ τροφή τε καὶ αὔξησις γινόμενον, τῷ δὲ σώματι φθίσις τε καὶ ἀῤῥωστίη. [4] Ὁκόσοι δ᾽ ἂν τῶν ἀνθρώπων, ἐν ταύτῃ τῇ διαθέσει ἐόντες, προσενέγκωνται ξηρὸν σιτίον, ἢ μᾶζαν, ἢ ἄρτον, καὶ ἢν πάνυ σμικρὸν, δεκαπλασίως ἂν μᾶλλον καὶ ἐπιφανέστερον κακωθεῖεν, ἢ ῥοφέοντες· δι᾽ οὐδὲν ἄλλο, [5] ἢ διὰ τὴν

ἰσχὺν

ἰσχὺν τοῦ βρώματος πρὸς τὴν διάθεσιν, καὶ ᾧ γε ῥοφέειν συμφέρει, ἐσθίειν δ' οὔ: εἰ γὰρ πλείω φάγοι, πολὺ ἂν ἐπικακωθείη· καὶ εἰ ὀλίγα, πονήσειεν ἄν.

Illud enim perspectum esse debet, [1] iis ipsis quibus per morbi decursum non sorbere, sed alius diuersus victus confert, ilico [2] postquam vsum sorbitionum iniere, febres ac dolores exsplendescere: vt sic [3] manifestum fiat, id quod ingestum est morbo quidem alimentum ac incrementum præbuisse, corpori verò decrementum ac infirmitatem attulisse. [4] Eadem ratione qui huic affectioni impliciti sicco cibo indulgent, aut si mazam, vel panem assumant, etiamsi parcâ manu, decuplo grauiùs & manifestiùs damnis augentur, quàm si sorbitioni indulsissent: non aliunde quàm [5] ex robore eduly ad passionem, quòd nec homini conuenit, cui sorbere, non autem edere, satius est: ita quidem, vt si liberaliùs indulserit genio, grauiùs etiam affligatur: si parciùs, doleat saltem.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Itaque non eadem debetur diæta sanis & ægris: nam non æquè ad vires caloris natiui accommodata est in vtrisque. q.d. etiamsi copia & frequentia rectè dentur, tamen si loco & iure non exhibeantur, damno sunt.

2 Vt cùm iam iam in procinctu vigor morbi est. ne potus quidem tunc dandus, d. Hippocrates lib. de ac.

3 Q.d. Igitur hinc inuenta medicina vera est: talis est auita nostra, n. ex sensibus compertis enata.

4 Victus humidus, 1. aph. 16. qualis ille qui meabilis, coctu facilis, adipsos, qualitate vel consistentia liquida, vt ptisana, & solida vt crus vituli, gallina, hædina caro: in omni febre, essentiali simplici. Confert, quia naturę studet, & cum morbo pugnat: nam nec aluum superat, quæ est aphthodes in omni tali febre, & acrimoniam caloris infringit, ac materiam præparat, nec naturæ negocium facescit. Et hic rationem addit, nam squalida non possunt superari ab affectione: nam vt d. Arist. coctio absoluitur calido & humido: nec quicquam in nutricatum ac vires abit, quod vis natiui calidi antè mitigatum non est.

5 Id est, quòd cibus iste robustior sit, quàm affectioni conueniat, & homini.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Πάντα δὴ τὰ αἴτια τοῦ πόνου [1] εἰς τὸ αὐτὸ ἄγεται· τὰ ἰσχυρότατα μάλιστά γε καὶ ἐπιφανέστατα λυμαίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν ὑγιέα ἐόντα, καὶ τὸν νοσέοντα. [2] Τί οὖν φαίνεται ἑτεροῖον διανοηθεὶς ὁ καλεύμενος ἰητρὸς, καὶ ὁμολογημένως χειροτέχνης, ὃς ἐξεῦρε τὴν ἀμφὶ τοὺς κάμνοντας δίαιτάν τε καὶ τροφὴν, ἢ κεῖνος ὁ ἀπ' ἀρχῆς τοῖσι πᾶσιν ἀνθρώποισι τροφὴν, ἣ νῦν χρεόμεθα, ἐξ ἐκείνης τῆς ἀγρίης καὶ θηριώδεος εὑρών τε καὶ παρασκευάσας διαίτης; [3] ἐμοὶ μὲν γὰρ φαίνεται ωὑτὸς τρόπος, καὶ ἕν τι καὶ ὅμοιον τὸ εὕρημα. [4] ὁ μὲν, ὅσων μὴ ἐδύνατο ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη ἐπικρατέειν [5] ὑγιαίνουσα ἐμπιπτόντων διὰ τὴν ἀγριότητά τε καὶ ἀκρησίην.

[6]Ὁ δὲ, ὅσων ἡ διάθεσις, (ἐν ᾗ ἂν ἑκάστοτε ἕκαστος τύχῃ διακείμενος,) μὴ * ἦν δυνατὸς ἐπικρατέειν, ταῦτα ἐζήτησεν ἀφελεῖν.

* ἢ δυνατὰ

Cunctæ proinde doloris causæ,[1] *eundem auctorem agnoscunt: nimirum robustißima edulia maximè & conspicuè hominem affligere, seu sanus, seu æger fuerit.*[2] *Quid itaque aliud quæso in animo habuisse videtur hic, quem medicum appellamus, vnoq́ ore artificem celebramus, in ægrorum diæta ac victu inueniendo, quàm prior ille, qui ab initio omnibus hominibus victum, quo nunc vtimur, ex agresti illo ac ferino adinuenit ac parauit?*[3] *Mihi sanè videtur idem modus, & vnum quoddam ac simile commentum esse:*[4] *hic enim ea, quæ si ingesta forent, natura humana,*[5] *etiamsi sana, propter efferam eorum vim ac immoderationem edomare non poterat.*[6] *Ille verò ea, quæ ob qualemcumque tandem paßionem (cui implicitus iacebat) mitigare non poterat, auferre instituit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Q.d. id rectè ab auita arte deprehensum: quæ vera, nam à sensibus orta: est enim eadem ars, quæ sanorum & ægrorum diætam moderatur.

2 Primùm ostendit quòd sit Διαιτητικὴ ars: ex eo, quòd non eadem ægris & sanis dicata sunt. Iam monstrat quænam illa sit; ac ostendit hanc, eandem esse quæ prior illa, quæ sanos ad mitiorem diætam transtulit, ex eisdem manans initiis: nam analogia est inter sanorum & ægrorum diætam: cùm vtraque talem præscribat, cui par sit calidum natiuum: itaque plenus vt sanis, ita facilis ægris debetur.

3 Itaque ars hæc nostra auita, ab eisdem initiis orta, ex quibus prisci agrestem diætam in mitiorem transtulerunt, à sensibili re orta, & vsu deprehensa, tota vera est.

4 Qui scilicet sanorum diætam rectè instituit, ac artem fecit.

5 Q.d. est igitur eadem ars quæ moderatur sanorum ac ægrorum diætam: Sed iam monstrauimus sanorum diætam sensibus compertam & certam esse.

6 Qui ægris victum præscripsit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1]Τί δὴ τοῦτο ἐκείνου διαφέρει; ἀλλ' ἢ πλεῖόν τι, τό τε εἶδος, καὶ ὅτι ποικιλώτερον, καὶ πλείονος πραγματείης. Ἀρχὴ δὲ [2]κείνη, ἡ πρότερον γενομένη. Εἰ δέ [3] τις σκέπτοιτο τὴν τῶν καμνόντων δίαιταν πρὸς τὴν τῶν ὑγιαινόντων, [4]εὕροι ἂν βλαβερωτέρην, * ἤπερ τὴν ἤ τις τῶν καμνόντων θηρίων τε καὶ τῶν ἄλλων ζώων. [5]Ἀνὴρ γὰρ κάμνων νοσήματι, μήτε τῶν χαλεπῶν τε καὶ ἀφόρων, μήτ' αὖ παντάπασιν εὐηθέων, [6]ἀλλ' * οὔτε αὐτέῳ ἁμαρτάνοντι μέλλει [7]ἐπίδηλον ἔσεσθαι, εἰ ἐθέλει καταφαγεῖν ἄρτον, κρέα, ἢ ἄλλο τι ὧν οἱ ὑγιαίνοντες ἐσθίοντες ὠφελέονται, μὴ πολλὴν, ἀλλὰ πολλὸν ἔλασσον ἢ ὑγιαίνων ἠδύνατο. Ἄλλος τε τῶν ὑγιαινόντων, φύσιν ἔχων μήτε παντάπασιν ἀσθενέα, μήτ' αὖ ἰσχυρὴν, φαγὼν τι ὧν βοῦς ἢ ἵππος

* ἢ τ. τῶν θηρίων τε καὶ τ. ζ.
* ὅτι μήτε

ἵππος φαγὼν ὠφελοῖτό τε, καὶ ἐσθίει ὀρόβους, ἢ κριθὰς, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιουτέων, μὴ πολὺ, ἀλλὰ πολλῷ μεῖον ἢ δύναιτο: κἂν ἧσσον ὑγιαίνων τοῦτο ποιήσας πονήσῃ τε καὶ κινδυνεύσῃ, κείνου τοῦ νοσέοντος, ὃς τὸν ἄρτον ἢ τὴν μᾶζαν ἀκαίρως προσενήνεκται.[9] ταῦτα δὴ πάντα τεκμήρια, ὅτι αὐτὴ ἡ τέχνη ἡ ἰητρικὴ τῇ ὁδῷ ζητεομένη [10] εὑρίσκοιτο ἄν.

[1] *Verùm quid amabo hoc ab illo differt? prӕterquam quòd multiplicior & variegatior ac maioris negocij est hæc species. Cuius tamen initium fuit [2] illa, quӕ priùs est enata. Iam si [3] quis animaduertat, quӕnam sit ӕgrorum diӕta, collatione ad sanorum diӕtam habitâ, [4] is deprehendet hanc ӕgris damnosiorem, quàm sit ea quӕ ferarum est & aliorum animalium, ipsis hominibus sanis. [5] Etenim vir laborans ex morbo neque admodùm sano nec intolerabili malíque moris, neque rursus despicabili optimíque moris, [6] qui ne ipsi quidem in victu delinquenti [7] manifestus sit, si indulgere velit pani, carni, aliísve quibus sani gaudent ac recreantur, non multùm, imò longè minùs, quàm [8] sanus si foret, ex his recreari poterit. Alius contrà sanus titubantem sortitus naturam, adeò vt non omnino langueat, nec rursus fortem, si vsum inierit rerum earum, quibus suauiter perfruuntur boues & equi, vtpote si eruum, aut hordeum comedat, aut quid huiusmodi: nec tamen id copiosè fecerit, sed longè minùs quàm poterat: sanus vtique qui hoc fecerit, minùs & dolebit & periclitabitur, quàm ӕger ille qui panem aut mazam non iure & loco ingesserit. [9] Hӕc itaque cuncta argumenta sunt syllogistica, quòd ars ipsa medica inuestigata methodo [10] inueniri possit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1. Non alio differunt sanorum & ӕgrorum diӕtӕ, quàm quòd sanorum victus latè pateat, at ӕgrorum arctus, attamen varius victus.

2. Ex eisdem deducta fontibus sanorum ex diӕta, enata fuit ӕgrorum.

3. Id est, plus incommodi accedit ӕgris ex sanorum victu humano, quam sanis ex effero illo belluarum cibo.

4. Q.d. igitur constat hinc, ex eisdem principiis enatam vtramque, quòd analogiam vnicè obseruent quӕ est alimento cum calido natiuo. at id plus analogiӕ gerit cùm sanus est homo, cum ferino victu, quàm cum ӕgrotat homo, cum mitiore sanorum diӕta gerat. res magnӕ artis, ob varietatem quam habere debet.

5. Committit inter se, laborantem tenui morbo, & hominem mediocri valetudine fruentem: & dicit hunc ex ferino victu minus damni sentire, quàm ӕgrum ex solida sanorum dięta. vt ostendat non solùm diӕtam humanam ab efferata illa abire, verùm etiam peculiariter ӕgris aliis aliam diӕtam blandiri, vel iniuriam esse.

6. In ea maior varietas & ars, sed ex eodem principio ortӕ vtrӕque.

7. Ita tenuis morbus, vt ӕgri nulla ferè pars conspicuò in querelam veniat, sed solis medicis hӕc neutra constitutio, signis deprehensa. D. Zuingerus legit ἀλλ' ὁ μήτε αὐτέῳ τῷ νοσέοντι μέλλῃ ἐπίδηλος ἔσεσθαι. id est, laborans morbo occulto, quem ne ipse quidem sentiat.

8 Q d. igitur inuenta vtraque ex eodem principio: n. analogiâ quæ est inter natiuum calidum & alimentum.

9 Igitur ex eisdem diducta est hæc ars fontibus, ex quibus prior diætādi: nam quantum mitigari à natura possit collineat & sanorum hominum qui curam habet, & qui ægrorum. Necessaria Diæta ægris, quia plus damni hi capiunt ex sanorum victu, quàm sani ex belluino.

10 Et ita à sensibus & iudicio sit inuenta.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* μὲν ἁπλῶς

* εὑρήσεις

* καὶ

[1] Καὶ εἰ * μὲν ἦν ἁπλῶς, ὥσπερ ὑφηγεῖται, ὅσα μὲν ἦν ἰσχυρότερα ἔβλαπτεν, ὅσα δ' ἦν ἀσθενέστερα ὠφέλει τε καὶ ἔτρεφε τὸν κάμνοντα καὶ τὸν ὑγιαίνοντα, εὐπετὲς ἂν ἦν τὸ χρῆμα· [2] πολλὸν γὰρ τοῦ ἀσφαλέος ἂν ἔδει περιλαμβάνοντας, ἄγειν [3] ἐπὶ τὸ ἀσθενέστατον. [4] Νῦν δὲ οὐκ ἔλασσον ἁμάρτημα, [5] οὐδὲ ἧσσον λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον, ἢν ἐλάσσονα καὶ ἐνδεέστερα τῶν ἱκανῶν προσφέρηται· [6] τὸ γὰρ τοῦ λιμοῦ μένος, δύναται ἰσχυρῶς ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου, καὶ γυιῶσαι, καὶ ἀσθενέα ποιῆσαι, καὶ ἀποκτεῖναι. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα κακὰ, ἑτεροῖα μὲν τῶν ἀπὸ πληρώσιος, οὐχ ἧσσον δὲ ἅμα δεινὰ κενώσιος· δι' ὧν πολλὸν [7] ποικιλωτέρη τε, καὶ διὰ πλέονος ἀκριβείης ἐστί. Δεῖ γὰρ μέτρου τινὸς στοχάσασθαι. Μέτρον δὲ, οὐδὲ σταθμὸν, οὐδὲ ἀριθμὸν οὐδένα ἄλλον, πρὸς ὃ ἀναφέρων εἴσῃ τὸ ἀκριβὲς, οὐκ ἂν * εὑρήσεις ἄλλο, ἢ τοῦ σώματος τὴν αἴσθησιν. Διὸ [8] ἔργον, οὕτω καταμαθεῖν ἀκριβῶς, ὥστε μικρὰ ἁμαρτάνειν ἔνθα ἢ ἔνθα. † Κἂν ἐγὼ τοῦτον [9] τὸν ἰητρὸν ἰσχυρῶς ἐπαινέοιμι, τὸν σμικρὰ ἁμαρτάνοντα. [10] Τὸ δ' ἀκριβὲς ὀλιγάκις ἐστὶ κατιδεῖν.

[1] Porrò si simpliciter, vt quidam existimant, alimenta robustiora damno essent; quæ verò debiliora prodessent ac nutrirent tum ægrum tum sanum, facile sanè negocium foret: [2] oportebat enim, magnâ non errandi fiduciâ conceptâ, [3] ad debilissimum alimentū ægrum abducere. [4] Nunc autem non minùs peccatur in commoda ægrorum, [5] nec minùs damnis augentur ægri, si pauciora & debiliora, quàm decet, assumat. [6] Fames enim magnam vim in hominum naturam exercet, & sanandi, & naturæ vim frangendi, & pessumdandi. Quin & multa alia mala, diuersa quidem ab his quæ ex repletione fiunt, non minùs autem grauia, vacuationi insunt: vt [7] proinde longè magis euariet, & maiorem diligentiam requirat. Decet enim dimensionem aliquam collineare. Dimensionem autem nullam aliam reperies, neque pondus, neque mensuram, cuius intuitu exacta diætæ instituendæ scientia haberi queat, quàm corporis sensum. Quapropter [8] negociosum est, id ita accuratè cognoscere, vt tantùm tenuiter in alterutram partem delinquas. Certè

eum ego

eum ego [9] *medicum vehementer laudarim, qui leuiter delinquat.* [10] *Quod enim exactè absolutum est, rarò videre contingit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Demonstrat variam multæq. artis esse ægris dicatam Diæteticam. Nectit Syllogismum: Si vno modo tantùm peccarent ægri, quòd plenius pastum ineant, vnica & facilis foret methodus, & secura erroris. Verùm inediâ æquè ac copiâ peccari potest: Itaque nec facilis nec simplex methodus. Quamuis fœcunda in incommoda sit intempestiua repletio, grauiùs tamen ferit immodesta inanitio. Nam faciliùs est inanire quàm replere, 1. aph. 5.

2 Certò sibi persuadens se errare non posse. Ἀσφαλὴς d. D. D. Zuing. casui & errato non obnoxium, ἀπὸ τοῦ μὴ σφάλλειν. Cuius pedissequa est securitas, sed non perpetua.

3 N. vt deuitet vbique excessum, & vt per cuncta amplectatur defectum. vt postea apparuit in diatriton.

4 Probat quòd non leniùs accidendo quàm replendo peccari potest: nam d. decenti quadam copiâ opus est, vt rectè victus instituatur.

5 Q. d. igitur varia hæc ars diætetica, quæ ægris dicata.

6 Iræ Dei argumentum dira fames, cùm terra, animantium mater, pastum denegat: vnde inediæ graues calamitates, & tantæ, vt rectè Homerus scripserit Odyss. 12.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,
Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν, καὶ πότμον ἐπισπεῖν·

Ioseph. 9. Antiq. Samaria à Benedado Syriæ Rege obsessa, caput asinæ venit octingentis argenteis. matres fœtus deuorarunt. Plutarch. in Sylla; Athenis obsessis tritici medimnus 1000. drachmis venit; calceos & cadauera humana vorabant. Nauclerus d. Dictatore Quintio Cincinnato, quidam vi famis se in flumen præcipitarunt. Ioseph. 6. de bello Iud. 6. mira refert. Procop. de gestis Gotthorum, Belizarij tempore in Piceno agro duæ fœminæ 17. viros fame pressæ vorarunt. Naucl. Honorio Vandalo regnante in Africa Sepulchra rimabantur, & abdita sylvarum, ob arborum radices. Lerius mira refert in sua peregrinatione Americana.

7 Q. d. igitur non leniùs accidendo quàm replendo in victu peccari potest. sed vbiq. μέτρῳ opus est, qui sumitur ex affiicti corporis sensu. Est itaq. multæ artis Diætetica.

8 Q. d. Hæc itaque scientia, quæ ex sensu cuiusque corporis affiicti Diætam præscribere docet, cognitu est difficilis.

9 Q. d. Si vna tantum erroris ratio foret in ægris, vt copiâ solùm Diæta peccaret, facilis esset eius instituendæ ratio: sed varij & in defectu sunt errores. nam & doctissimi falluntur, quamuis exiles illi sint errores, nec propterea reprehendendi, quin potiùs laudandi, propter plurima quæ commodo ægrorum faciunt.

10 Rationem dixit; nam sensus corporis affiicti metrum ponit: at hic sensus peculiaris cuiusque, ægrè accuratè percipi potest à medico.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπεὶ οἱ πολλοί γε τῶν ἰητρῶν ταὐτά μοι δοκέουσι τοῖσι κακοῖσι κυβερνήτῃσι πάσχειν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν ἐν γαλήνῃ κυβερνῶντες ἁμαρτάνωσιν, οὐ καταφανέες εἰσίν· ὅταν δὲ αὐτοὺς κατάσχῃ ἄνεμός τε μέγας, καὶ χειμὼν, φανερῶς ἤδη πᾶσιν ἀνθρώποισι δι' ἀγνωσίην καὶ ἁμαρτίην δῆλοί εἰσιν, ἀπολέσαντες τὴν ναῦν. Οὕτω δὴ καὶ οἱ κακοί τε καὶ πλεῖστοι ἰητροὶ, ὅταν μὲν θεραπεύωσιν ἀνθρώπους μηδὲν δεινὸν ἔχοντας, ἐς οὓς ἄν τις καὶ τὰ μέγιστα ἁμαρτάνων οὐδὲν δεινὸν ἐργάσαιτο (πολλὰ δὲ τὰ τοιαῦτα νοσήματα, καὶ πολὺ πλείω τῶν δεινῶν ἀνθρώποισι συμβαίνει) ἐν μὲν δὴ

τοῖσι τοιούτοισιν ἁμαρτάνοντες οὐ καταφανέες εἰσὶ τοῖσιν ἰδιώτῃσιν. Ὁκόταν δὲ τύχωσι μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ καὶ ἐπισφαλεῖ νοσήματι, [4] τότε σφέων τά ἁμαρτήματα καὶ ἡ τέχνη πᾶσι καταφανής ἐστι. Οὐ γὰρ ἐς * μακρὸν αὐτέων ἑκάστου αἱ τιμωρίαι, ἀλλὰ διὰ ταχέος πάρεισιν.

* μακρὸν

Proinde [1] plerique medicorum eadem, quæ mali gubernatores, in se admittere mihi videntur. Hi enim dum in tranquillitate gubernacula tenentes errant, non omnibus deprehensa eorum ignorantia est: dum autem eos inuaserit validus ventus, & vehemens procella maris, [2] conspicuum tunc est cunctis hominibus, quòd ignorantia & eorum errore naufragium euenerit. Sic profectò & mali plurimique medici, dum medicinam [3] leuiculis malis implicitis hominibus faciunt, in quorum commoda si vel quis grauiter peccauerit, non magnum tamen incommodum adferat (sunt enim plurimi tales morbi, & multò frequentiores quàm hi qui cum periculo inuadunt) in talibus, inquam, peccantes in commoda ægrorum, non deprehenduntur ab idiotis. Vbi verò euenerit hominem implicari magno, valido, ac periculi pleno morbo, tunc [4] cunctis horum delicta & ars conspicua redditur. Neque enim horum pœnæ longè absunt, sed ilicò præsto adsunt.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Q. d. igitur non facilis est scientia quæ Diætam præscribit cuique. Id inductione probat. serenum dum cælum est non deprehenduntur naucleri mali; sed eo procelloso: ita indocti medici in chronicis; at in acutis nudi fiunt.

2 D. q. non elucet semper vis artis diæteticæ. Resp. non aliter ac in gubernatore nauigandi scientia.

3 Vt qui essentiam morborum non distinguunt ex eius specie, magnitudine, more, motu, humorum dominatu, & parte affecta.

4 Qui vident inediam non rectè, ineunte morbo præscriptam fuisse; cùm n. à pleniore manu ad parciorem eundum esset: at iam sub vigorem in cibum funestè coguntur ægri, vel alioqui fatiscunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὅτι δὲ [1] οὐδὲν ἐλάσσους ἀπὸ κενώσιος ἀκαίρου κακοπάθειαι γίνονται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ καὶ ἀπὸ πληρώσιος, καταμανθάνειν καλῶς ἔχει, ἐπαναφέροντας ἐπὶ τοὺς ὑγιαίνοντας. Ἔστι γὰρ οἷσιν αὐτέων ξυμφέρει [2] μονοσιτέειν, καὶ τοῦτο διὰ τὸ [3] ξυμφέρον τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐτάξαντο· ἄλλοισί τε [4] ἀριστᾶν, διὰ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην, οὕτω γὰρ αὐτοῖς ξυμφέρει. καὶ μὴ τούτοισιν, οἳ δι' ἡδονὴν ἢ δι' [5] ἄλλην τινὰ συγκυρίην [6] ἐπετήδευσαν ὁπότερον αὐτέων. Τοῖσι μὲν γὰρ πλείστοισι τῶν ἀνθρώπων [7] οὐδὲν διαφέρει πότερον ἂν ἐπιτηδεύωσιν, εἴτε μονοσιτέειν, εἴτε ἀριστᾶν, τουτέῳ [8] τῷ ἔθει χρῆσθαι.

Quòd

Quòd autem [1] non minores afflictiones ab intempestiua euacuatione quàm à repletione hominibus eueniant, probè discemus, si in sanis rem expendamus. Sunt enim quibus semel [2] de die pastum inire confert, & hanc, quia id [3] sibi conferre obseruant, legem sibi posuere. Alij etiam [4] prandent, ob eandem legem, quoniam sic illis confert: Nam vt eos hîc excipio, qui vel voluptate, vel [5] aliâ quauis occasione adducti [6] alterutrum faciunt: sic plerisque hominibus [7] nihil interest vtrum tandem faciant, siue semel tantùm pastum ineant, siue etiam prandeant, nam [8] consuetudinem receptam absque discrimine sequuntur.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ex erroribus ostendit non minùs peccari posse inediâ quàm copiâ. Nam sani insolita à diæta affliguntur accisâ, vel pleniore: itaque magis vexabuntur ægri.

2 In cæna, more antiquo.

3 Nam valetudo eorum hos cogit vt semel; vel alij, vt bis pastum ineant.

4 Ἀριστᾶν prandere τῷ μονοσιτεῖν opponitur, vni n. cibationi, id est, cænæ.

5 Ita castrensi consuetudine ἄριστον, δεῖπνον, δόρπον introducta: agricolatio prandium expressit.

6 Ἐπιτηδεύματα, sunt vitæ instituta, id est, cuique dicatum vitæ genus. Celso vitæ proposita.

7 Vt modò cænent, modò prandeant, modò vtrumque faciant.

8 Id est, non valetudine coacti hoc faciunt, vt priores, scilicet vt semel tantùm, vel tantùm bis illis venter à cibo tumescat, sed vtriuis generi diætæ sese assuefecere: n. vt vel semel tantùm, vel bis cibis indulgeant cotidie. Sed postquam alterutri assueuere, illud citra iacturam valetudinis omittere nequeunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εἰσὶ δέ τινες οἳ οὐκ ἂν δύναιντο, ἔξω τοῦ συμφέροντος ποιέοντες, ῥηϊδίως ἀπαλλάσσεσθαι· ἀλλὰ [*] ξυμβαίνει αὐτέων [2] ἑκατέροισι, παρ' ἡμέρην μίην, καὶ ταύτην [3] οὐχ ὅλην μεταβάλλουσιν, ὑπερφυὴς κακοπάθεια. Οἱ μὲν γὰρ ἢν [4] ἀριστήσωσι, μὴ ξυμφέροντος αὐτέοισιν, εὐθὺς [5] βαρέες, καὶ νωθροὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν γνώμην, χάσμης τε καὶ [6] νυσταγμοῦ καὶ δίψης πλήρεις. [7] Ἢν δὲ ἐπιδειπνήσωσι, καὶ φῦσα, καὶ στρόφος, καὶ ἡ κοιλίη καταῤῥήγνυται· καὶ πολλοῖσιν ἀρχὴ [8] νούσου αὕτη μεγάλης ἐγένετο, ἢν τὰ αὐτὰ σιτία, ἃ μεμαθήκει ἅπαξ ἀναλίσκειν, δὶς προσενέγκηται, καὶ μηδὲν ἔτι πλέον.

[*] συμφέρει

Sunt autem quidam ab his diuersi, qui, [1] si quid ex re eorum quod non fuerit in prandio vel in cæna commiserint, ægrè ab errore illo sine incommodo euadunt: sed euenit [2] vtrisque ipsorum, per diem vnum, atque eum [3] non ociosè transigentibus, immensa afflictio. Nam [4] si pransi fuerint, quibus prandere non confert, hi statim [5] graues, & corpore menteque segnes fiunt, oscitatione & [6] nictatione & siti pleni. [7] Quodsi & cænam adiecerint, & flatus & tormina superueniunt, aluusque in

fluxum effunditur: adeoq; plurimis origo [8] validi morbi hoc fuit, si cibos, quos semel sumere consueuerant, bis ingessissent, etsi nihil his amplius.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Valetudine titubante infirmi homines, qui coguntur filo quodam certo diætam sibi instituere, susque deque viuendi rationem non ferunt: nec enim repletionem, nec inediam ferunt.

2 His qui præter morem se replent, & illis qui se fraudant cibo præter consuetudinem. De primis eleganter agit Hipp. 2. ac. 22, 23. & ibi horum ratio est 18. apho.

3 Nam. d. Hip. 2. ac. 23. eos breue spacium frequenter deambulando conficere oportere.

4 Demonstrat quòd repletio his inimica sit: nam si semel pastum inire consueuerint in cœna, si prandeant etiam, affliguntur. Hoc eleganter dicto iam loco Hip.

5 2. ac. 22. dicit illos effici ἀῤῥώστους, καὶ βαρέας, καὶ ἀσθενέας, καὶ ὀκνηρούς.

6 Νυστάζειν est capite nutante dormitare, nictare.

7 Vt si liberaliùs cœnæ incubuerint. Tota historia huc redit, quòd monstrare velit variæ artis esse rectè diætam ægris præscribere, nec solùm repletione, sed inedia etiam peccari: Quod monstrat in sanis: q. d. quantò igitur magis locū habebit in ægris.

8 2. ac. 22. d. ὀξυρεγμώδεας aliis, aliis σπατίλη fit: id est, lienteria Ionicè.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τοῦτο δὲ [1] εἰ ἀριστᾷν μεμαθηκώς τις, καὶ οὕτως αὐτέῳ ξυμφέρον, [2] μὴ ἀριστήσῃ, [3] ὅταν τάχιστα παρέλθῃ ἡ ὥρη, εὐθὺς [4] ἀδυναμίη δεινὴ, τρόμος, [5] ἀψυχίη, ἐπὶ τουτέοισιν [6] ὀφθαλμοὶ χλωρότεροι, οὖρον παχὺ καὶ θερμὸν, στόμα πικρὸν, καὶ τὰ [7] σπλάγχνα οἱ δοκέει κρεμᾶσθαι, [8] σκοτοδινίη, δυσοργίη, δυσθυμίη. [9] Ταῦτα δὲ πάντα, ὅταν δειπνεῖν ἐπιχειρήσῃ, ἀναλίσκειν δὲ οὐ δυνατὸς, ὁ ἀριστιζόμενος, ἃ πρότερον ἐδείπνει. ταῦτα δὲ αὐτὰ μετὰ στρόφου τε καὶ ψόφου καταβαίνοντα συγκλείει τὴν κοιλίην· [10] δυσκοιτέουσί τε, καὶ ἐνυπνιάζονται τεταραγμένα καὶ θορυβώδεα: Πολλοῖσι δὲ καὶ τουτέων αὕτη ἀρχὴ νούσου ἐγένετο.

E contra, [1] si hi, quibus prandium conducebat, [2] impransi fuerint, [3] quamprimùm elapsum id tempus fuerit, inuadit illos [4] maxima imbecillitas, tremor, [5] animi defectus, præterea [6] oculi solito pallidiores, vrina crassa & calida: amarescit os, ac [7] suspensa videntur iis viscera, [8] vertigo, iracundia, tristitia. Quæ similiter cuncta his eueniunt, qui præter morem ac [9] institutum suum cœnantes, postero die rursus prandium inierint, antequam ea, quæ in cœna priore assumpserant, edomita fuerint. Atque hæc ipsa cum tormine ac strepitu descendentia aluum intercipiunt: ipsi verò [10] ægrè somnum ineunt, insomnia perturbata ac tumultuosa habent: quin plurimis adeò hoc ipsum morbi initium fuit.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Inediam etiam ferre nequeunt, vt qui bis genio indulgere assueuere, si prandio eum defraudarint. Vide 2.ac.24.

2 Nulla naturæ necessitate coacti: natura enim ociosa esse non potest; si non inuenit subiectum cibum, in viscera agit.

3 His eo modo inanitis, d. Hipp. 2.ac.28. oportet ἀντιπηκῶσαι, id est, iacturam resarcire, ἀῤῥιγέως καὶ ἀθαλπέως, καὶ ἀταλαιπώρως, &c. id est, sint frigoris, caloris, & laboris animi & corporis expertes.

4 2.ac.24. ἀσθενέες καὶ ἄῤῥωστοι εἰσὶ καὶ δειλοὶ εἰς πᾶν ἔργον, καὶ καρδιαλγέες, &c. infirmi] ab exhaustu spirituum & humorum.

5 Hoc d. 2.ac. in agendo timidi, coactione spirituum ad cor, ob viscerum afflictionem, suo genio defraudatorum.

6 Ὀφθαλμοὶ κοιλαίνονται] 2.ac.24. &c. dissipatis humoribus & spiritibus.

7 Collapso ventriculi habitu, qui cibis fulciri solet.

8 Sunt bilis symptomata: ab æstuante bile. inde etiam amarescit os. nam ob inediam ad stomachum affluit quæ æstu incanduit ab inedia.

9 Dicit illos lædi, qui quidem bis die cibum capiunt ex more, si tamen liberaliùs cœnæ incubuerint non pransi: & iterum in prandio postridie plena manu pastum inierint, lædentur. q. d. Sani ex diæta neglectim habita, quam aliâs, ob fractam valetudinem, in morem duxerunt, læduntur. Ergo repletio nocet. Vide 2.ac.25.

10 Propter iactationem nauseabundam: affecta aluo, ab oppressione ventriculi: δυσκοιτεῖν est molestè & implacidè lecto decumbere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Σκέψασθαι δὲ χρὴ[1] διά τινας προφάσιας αὐτέοισι ταῦτα ξυνέβη.[2] Τῷ μὲν
οἶμαι[3] μεμαθηκότι μονοσιτέειν, ὅτι οὐκ ἀνέμεινε τὸν χρόνον τὸν ἱκανὸν, μέ-
χρις αὐτέου ἡ κοιλίη τῶν τῇ προτεραίῃ προσενηνεγμένων σιτίων * ἀπο- * ἀπολέσῃ
[4] λαύσῃ τελέως, καὶ ἐπικρατήσῃ καὶ λαπαχθῇ τε, καὶ ἡσυχάσῃ· ἀλλ᾽
† ἐπιζέουσάν τε καὶ ζυμουμένην, καινὰ ἐπεισηνέγκατο. Αἱ δὲ τοιαῦται † ἐπιζέουσαν
κοιλίαι πολλῷ τε βραδύτερον πέσσουσι, καὶ πλείονος δέονται * ἀνα- * ἀναπαύσιος
παύσιός τε καὶ ἡσυχίης.[5] Ὁ δὲ μεμαθηκὼς ἀριστίζεσθαι, ὅτι οὐκ ἐπειδὴ
τάχιστα ἐδεήθη τροφῆς τὸ σῶμα, καὶ τὰ πρότερα κατηνάλωτο, καὶ οὐκ
εἶχεν οὐδεμίαν ἀπόλαυσιν, εὐθέως αὐτέῳ προσεγίνετο καινὴ τροφή,
[6] φθίνει † δὲ καὶ συντήκεται ὑπὸ λιμοῦ. Πάντα γὰρ, ἃ λέγω[7] πάσχειν τὸν † τὸ
τοιοῦτον ἄνθρωπον, λιμῷ ἀνατίθημι. Φημὶ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους
ἅπαντας, οἵτινες ἂν[8] ἄσιτοι δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας γένωνται, ταὐτὰ πεί-
σεσθαι, οἷα περὶ τῶν ἀναρίστων γεγραμμένων εἴρηκα. Τὰς δὲ τοιαύτας φύσιας
ἔγωγε φημί,[9] ταχέως τε καὶ ἰσχυρῶς τῶν ἁμαρτημάτων * ἀπολαυούσας, * ἀπολλυούσας. ἀπολιπούσας
ἀσθενεστέρας εἶναι τῶν ἑτέρων. Ἐγγύτατα δὲ[10] τοῦ ἀσθενέοντός ἐστιν ὁ ἀσθε-
νής· ἔστι δὲ ἀσθενέστερος[11] ὁ ἀσθενέων· καὶ μᾶλλον αὐτῷ προσήκει, ὅ,
τι ἂν τοῦ καιροῦ ἀποτυγχάνῃ, πονέειν.

Notare autem oportet[1] ob quas causas hæc ipsis eueniant. Nimirum ei qui [2] semel pastum inire[3] consueuit, quòd non expectauit statum tempus, donec venter ipsius pridie ingestos cibos perfectè in commodum suum

verterit, & euicerit, & laxauerit, ac [4] quieuerit: sed in feruentem adhuc & in fermentatum nouos ingesserit: Etenim eiusmodi ventres longè tardiùs coquunt, ac maiore egent ocio ac quiete. [5] Ei verò qui prandere assueuit, quòd non, quàm primùm corpus alimenti indigens erat, & iam priora absumpta erant, nec habebat vnde nutritionem ampliùs hauriret, ilicò ipsi recens nutricatum suppeditârit, vt proinde [6] deficiat & contabescat præ fame. Cuncta autem [7] hæc tædia quæ tales homines pati dixi, fami ascribo. Assero quin etiam quosuis alios homines, qui [8] per duos aut tres dies genium suum fraudarunt, eadem passuros esse, quæ de impransis dixi. Cæterùm eiusmodi naturas affirmo, quæ [9] ilicò ac validè eiusmodi ab erratis affliguntur, imbelliores aliis esse. Proximus autem ægro est [10] imbecillus: verùm debilior est is [11] qui iam ægrotat, & atrociùs affligitur, si iustum tempus non obseruetur.

I. Hevrnii commentarivs.

1 Iam harum querelarum causas inuestigat, cur à copia præter morem ingesta lædantur. nam nondum mitigato cibo alium addit.

2 Eleganter τ̃ καιρὸν definit cibandi, cùm iam euictus est hesternus cibus.

3 Μεμαθήκασι, & μεμαθηκῶς voces propriæ Hippocrati, in more significando & consuetudine, quòd sit illa quædam dexteritas & disciplina sæpius exercita: nam consuetudo est ex longo vsu docta.

4 Id est, fame tentari inceperit iterum, à negocio coquendi expeditus.

5 Causam reddit cur sani, per diætam violatam inanitione, affligantur.

6 Cùm cibo fraudatur calidum, agit in subiectum corpus.

7 Infirmitas, tremor, oculi concaui, vrina calida, os amarum, viscera suspensa, vertigo, iracundia.

8 Inanitio sanos lædit, maximè si validior fuerit.

9 Vires consistunt in solidis partibus, humoribus, & spiritibus.

10 Nequeunt enim generosè arcere illata damna, fractioribus spiritibus, humidis, ac solidis.

11 Q.d. si sanos diætæ iniuria percellit tot tædiis, quid igitur fiet de ægris? & vides in his tantam amplitudinem ex variè affectis viribus: igitur non est facilis ars Diætetica.

Hippocratis textvs.

[1] Χαλεπὸν δὲ, [2] τοιαύτης ἀκριβείης ἐούσης περὶ τὴν τέχνην, τυγχάνειν [3] αἰεὶ τοῦ ἀτρεκεστάτου. Πολλὰ δὲ εἴδεα κατ' ἰητρικὴν ἐς τοσαύτην ἀκριβείην ἥκει, περὶ ὧν εἰρήσεται. Οὔ φημι δὴ διὰ τοῦτο δεῖν τὴν τέχνην, ὡς οὐκ ἐοῦσαν, οὐδὲ καλῶς ζητεομένην, τὴν ἀρχαίην ἀποβαλέσθαι, εἰ μὴ ἔχει περὶ πάντα [4] ἀκριβείην· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ ἀτρεκεστάτου, ὁμοῦ δύνασθαι ἥκειν λογισμῷ, ἐκ πολλῆς ἀγνωσίης, θαυμάζειν τὰ ἐξευρημένα, ὡς καλῶς καὶ ὀρθῶς ἐξεύρηται, καὶ οὐκ [5] ἀπὸ τύχης.

[1] Cùm itaque [2] eiusmodi accurata certitudo in arte existat, difficile fuerit [3] semper assequi quod rectissimum est. Multæ autem species in Medicina

cina tantam certitudinem petunt, de quibus dicetur. Non puto itaque propterea artem veterem, velut nulla foret, nec prudenter inuestigata, reiiciendam esse, quod non [4] exquisitam illam certitudinem vndiq; præseferat: quin potius quod recto vicinum sit, si quis ex ignorantiæ tenebris ductu rationis aliquousque progrediatur, admiranda existimo artis inuenta, quòd scilicet prudenter & rectè inuenta sunt, minimeq; [5] à fortuna pendeant.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Q. d. Diætæ scientia nec est facilis, nec simplex: nec tamen dicendum nullam esse, ac veterem medicinā planè repudiare.

2 Erotianus legit μὴ τοιαύτης ἀκριβείης ἐούσης, contra omnium codicum fidem: quæ tamen lectio non mala videtur.

3 Quòd medicina constet vsu & iudicio: in vtroque difficultas: In vsu, quia multa putantur fieri lege naturæ, quæ sunt omninò symptomatica: quòd nullus morbus sit idem omnibus; nec vllum remedij genus habet eandem vim in singulis. Iudicium autem difficile, distinctione corporum, causarum, signorum, remediorum: ad cognoscendum, prædicendum, & curandum, & quòd similitudines sæpe bonis medicis imponant. Et quòd multa plerumque solitaria ratio suadet, quæ vsus coarguit. Vt in crisi per aluum, in morbis subitantiæ totius, & qui fiunt per metastasin.

4 Nam tecmiriis signis, id est, syllogisticis ad tecmarsin medendi procedit: & iudicio & experientia firmatis: quæ sola si fuerint, nihil possunt: Quare eleganter Salustius, vtrumque per se indigens, alterum alterius auxilio eget.

5 Ab experientia temeraria, cuius finis certa mors. Aliud est πεῖρα τριβικὴ, id est, trita exp. hoc est experimentalis disciplina: quæ est memoria eorum quæ eodem modo visa sunt. Eleganter Philo; τὰ μὲν ἄνευ λόγου, πάντ' αἰσχρά, ὥσπερ τὰ σὺν λόγῳ, κόσμια.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἐπεὶ δὲ τῶν τὸν καινὸν τρόπον τὴν τέχνην ἐξ ὑποθέσιος ζητεόντων, ἐς τὸν λόγον ἐπανελθεῖν βούλομαι. Εἰ γάρ ἐστι θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ὑγρὸν, [2] τὸ λυμαινόμενον τὸν ἄνθρωπον, καὶ δεῖ τὸν ὀρθῶς ἰητρεύοντα βοηθεῖν, τῷ μὲν θερμῷ ἐπὶ τὸ ψυχρὸν· τῷ δὲ ψυχρῷ ἐπὶ τὸ θερμὸν· τῷ δὲ ξηρῷ ἐπὶ τὸ ὑγρὸν· τῷ δ' ὑγρῷ ἐπὶ τὸ ξηρόν. [3] ἔστω μοι ἄνθρωπος, μὴ τῶν ἰσχυρῶν φύσει, ἀλλὰ τῶν ἀσθενεστέρων· οὗτος δὲ πυροὺς ἐσθιέτω, οὓς ἂν ἀπὸ τῆς ἅλω ἀνέλῃ, ὠμοὺς καὶ ἀργοὺς, καὶ κρέα ὠμὰ, καὶ πινέτω ὕδωρ· Ταύτῃ χρώμενος τῇ διαίτῃ, εὖ οἶδ' ὅτι πείσεται πολλὰ καὶ δεινά. Καὶ γὰρ πόνους πονήσει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ἔσται, καὶ ἡ κοιλίη φθαρήσεται, καὶ ζῆν πολὺν χρόνον οὐ δυνήσεται. [4] Τί δεῖ τοι γὰρ ἂν βοήθημα παρασκευάσασθαι ὧδ' ἔχοντι; θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ὑγρόν; [5] ἁπλῶς γὰρ ὅτι τούτων τι. Εἰ γὰρ τὸ λυμαινόμενον * αὐτῶν ἐστι τούτων τὸ ἕτερον, τῷ [6] ὑπεναντίῳ προσήκει λῦσαι, ὡς ὁ ἐκείνων λόγος ἔχει. Τὸ μὲν γὰρ βεβαιότατόν τε καὶ προφανέστατον φάρμακον, [7] ἀφελόντα τὰ διαιτήματα, οἷσιν ἐχρῆτο, ἀντὶ μὲν [8] τῶν πυρῶν ἄρτον διδόναι, ἀντὶ δὲ τῶν ὠμῶν κρεῶν ἑφθὰ, πιεῖν τε ἐπὶ * αὐτῶ

τούτοισιν

τε πίνων οἶνον. Ταῦτα μεταβάλλοντα οὐχ οἷόν τε μὴ ὑγιέα γενέσθαι, ἢν γε μὴ παντάπασιν ᾖ διεφθαρμένος ὑπὸ χρόνου τε καὶ τῆς διαίτης.

[1] Verumenimuero nunc ad eos qui nouo modo artem ex hypothesibus quærunt, sermonem conuertere volo. Si itaque calidum est, aut frigidum, aut siccum aut humidum, [2] quod hominem affligit, & necesse sit rectè medicinam facientem auxiliari, calido quidem in frigidū permutato, frigido verò in calidum, sicco in humidum, humido in siccum: [3] detur mihi homo non vegetæ naturæ, sed fractioris, qui indulgeat tritico, quod ex area sustulit, crudo nec præparato, carnes item crudas voret, & aquam bibat. Hanc viuendi rationem si ceperit, sat scio quòd acerba multa perpetietur. Nam & doloribus affligetur, & corpus labefactabitur, & aluina œconomia corrumpetur, nec diu viuere poterit. [4] Quid itaque remedij adferri poterit ita habenti? calidúmne, frigidum, siccum, aut humidum? nam vnumquodue horum [5] simplex esse existimant. Si enim id quod ipsum affligit ex horum numero est, certè æquum foret [6] contrario solui, vt eorum præsefert ratio. Atqui certissimum manifestißimumq́; remedium est, [7] victum, quo vtebatur, auferre, & [8] pro tritico panem dare, pro crudis verò carnibus coctas, insuperq́; vinum propinare. His permutatis fieri nequit quin sanus euadat, nisi penitus fuerit tempore & diæta corruptus.

I. Heurnii commentarius.

1 Refutat eos qui ex hypothesi artem fabricabantur, n. hominem conflatum esse ex primis qualitatibus, & ex illis rectè & malè valere. Hæc fuit tunc neotericorum praua sententia, quam ex vsu medendi, & ratione refutat.

2 Nec enim inde admodùm magni morbi, nec difficiles curatu, nec causæ mortiferæ adferuntur.

3 Vsu medendi falsam esse hanc neotericorum sententiam ostendit, nec vsui esse in medendo harum qualitatum cōsiderationem. Nam primariò nec recreant nec labefactant corpus. Nam si id fieret, contrariæ qualitatis appulsu homo curaretur: At hoc non fieri argumento est homo fractioris naturæ, qui incurrat morbum ex victu susque deque habito.

4 Q.d. non curatur nuda à qualitate opposita, sed victu contrario. vt is ita temperetur, quò analogus sit calido natiuo, quod edomare eum debet.

5 Id est, putant ex aliqua illarum qualitatum omnes morbos nasci.

6 Nam cuncta pereunt à contrario: & vnicuiq. rei vnum tantùm est contrarium.

7 Q.d. Igitur à qualitatibus cùm non curentur, non etiam ab eis lædentur: nam in cibis arte paratis hæ qualitates non elucent: nec in natura editis.

8 Nam, vt d. Gal. de alimentis, triticum nisi in panem rectè fermentatum abeat, hepar obstruit, & calculos gignit: & d. panis ipse olim interdum elui solebat vt crassamentum & lentorem exsueret: nam vt d. 7. simpl. habet quiddam viscosum & obstruens in se triticum.

Τί δὴ

[1] Τί δὴ φήσομεν; πότερον αὐτέῳ ὑπὸ ψυχροῦ κακοπαθέοντι θερμὰ ταῦτα προσενέγκαντες ὠφέλησαν, ἢ τἀναντία; οἶμαι γὰρ ἔγωγε πολλὴν ἀπορίην ἐρωτηθέντι παρασχεῖν. ὁ γὰρ τὸν ἄρτον σκευάζων τῶν πυρῶν, τὸ θερμὸν, ἢ τὸ ψυχρὸν, ἢ τὸ ξηρὸν, ἢ τὸ ὑγρὸν ἀφείλετο; [2] ὁ γὰρ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι δίδοται, καὶ πολλοῖσιν ἄλλοισιν εἴργασται, ὧν [3] ἕκαστον ἰδίην δύναμιν καὶ φύσιν ἔχει, καὶ τὰ μὲν τῶν ὑπαρχόντων ἀποβέβληκεν, ἄλλοισι δὲ κέκρηται καὶ μέμικται.

[1] *Quid itaque dicemus? num quòd ipsi à frigidis afflicto, calida hæc oblata auxilio fuerint, aut contrà? Equidem opinor plurimùm hæsitaturum, quid ad interrogata respondere debeat: num, scilicet, is qui panem ex tritico parauit, calidum, aut frigidum, aut siccum aut humidum abstulerit? [2] quandoquidem panis in ignem & aquam datur, quin plurimis aliis elaboratur, quorum [3] quæque peculiarem facultatem ac naturam habent, cùm quædam illorum excutiant quæ illi à natura insita erant, alia verò ad temperiem & commixtionem conferant.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Q. d. quo modo igitur contrariam diætam præscribemus? Id ex perspicientia qualitatum primarum vel secundarum transigere debebunt. At absurdum est, in cibis & vltrò natis, & paratis arte, rationem harum qualitatum primarum adferre: nam illam adferre nequeunt in vltrò natis. nam, vt illi volunt, formas sequuntur elementorum.

2 Q. d. Igitur etiam nec in arte paratis ratio dari poterit qualitatis primæ.

3 Vt aqua, sal, fermentum, ignis, fermentatio ipsa.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Οἶδα μὲν γὰρ καὶ τάδε δήπου, ὅτι διαφέρει εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καθαρὸς ἄρτος, ἢ [2] συγκομιστὸς· ἢ ἀπτίστων πυρῶν, ἢ ἐπτισμένων: ἢ πολλῷ ὕδατι πεφυρημένος, ἢ ἀφύρητος· [3] ἢ ἔξοπτος, ἢ ἔνωμος: ἀλλά τε πρὸς τουτέοισι μυρία. Ὡς δ' αὔτως καὶ περὶ μάζης. Καὶ αἱ δυνάμιες δὲ μεγάλαι τε ἑκάστου, καὶ [4] οὐδὲν ἡ ἑτέρη τῇ ἑτέρῃ ἐοικυῖα. Ὅστις δὲ ταῦτα [5] μὴ σκεπτόμενος οὐκ οἶδε, πῶς ἄν τι τούτων δύναιτο τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον παθημάτων εἰδέναι; ὑπὸ γὰρ ἑνὸς ἑκάστου τουτέων [6] πάσχει τε καὶ ἑτεροιοῦται ἄνθρωπος, ἢ τοῖον, ἢ τοῖον, καὶ διὰ τουτέων πᾶς ὁ βίος καὶ ὑγιαίνοντι, καὶ ἐκ νόσου ἀνατρεφομένῳ, καὶ κάμνοντι. Οὐκ ἂν οὖν ἕτερα τουτέων [7] χρησιμώτερα οὐδ' ἀναγκαιότερα εἴη εἰδέναι δήπου.

[1] *Quin & hoc scio plurimum referre, vtrum purus & putus panis in corpus hominis ingeratur, an [2] cibarius: an ex tritico non decorticato, an decorti-*

decorticato: multâ aquâ subactus, vel nullo modo subactus: an[3] retorridus, an crudior: aliaq; præterea innumera. Eodem modo de maza. Adeò singulorum vires magnæ, & [4] inter se penitùs diuersæ. Quicumque verò hæc, [5] non animaduertens, nescit, haut scio quo modo passiones in homine rectè perspectas habere poterit; nam ex horum singulis [6] afficitur & alteratur homo, vel hoc, vel alio modo, & ex his omnis vita & sano, & ex morbo conualescenti, & ægro pendet. Nihil itaque vtilius aut æquè [7] necessarium quàm hæc percepisse.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Igitur secundis à qualitatibus Diæta instituenda, quæ à primis qual. tanquam formis, effectus quidam sunt materiales. sensus itaque fide lædit hic victus, cuius sensus ductum sequitur ratio. argumento est panis, qui vt diuersus est, ita variam coctionem adfert.

2 Hoc est, cui nihil furfurum discessit, cibarium vocat Cicero. medius inter furfuraceum & similagineum: q. confusaneus Dios. 2. lib. 150. dicitur & αὐτόπυρος, in quo totum triticum sit, vnde nihil cribro excussum sit.

3 Id est, qui panes vt varij sunt, ita facilè vel difficilè coquentur: & facient ad sanitatem, & ad morbos: Igitur non primæ qualitates quæ in hac varia præparatione obscuræ sunt: sed secundæ primam auctoritatem ad sanandum & affligendum habebunt.

4 Vt nulla certa qualitas prima maneat.

5 Qui sensus ductum non sequuntur, nesciunt hanc diætam in vitio esse. Quid igitur rationis inuenient? nam sensu destituti, nil habebit ratio quod sequatur.

6 Ex secundis qualitatibus.

7 Nam passiones in homine d. sine his rectè perspicere nequeunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὡς δὲ καλῶς καὶ λογισμῷ προσήκοντι ζητήσαντες, [1] πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν εὗρον αὐτὰ οἱ πρῶτοι εὑρόντες, καὶ ᾠήθησαν ἀξίην [2] τὴν τέχνην θεῷ * προσθεῖναι, ὥσπερ καὶ νομίζεται: οὐ γὰρ τὸ ξηρὸν, οὐδὲ τὸ ὑγρὸν, οὐδὲ τὸ θερμὸν. οὐδὲ τὸ ψυχρὸν, οὐδ' ἄλλο τουτέων οὐδὲν ἡγησάμενοι οὔτε [3] λυμαίνεσθαι, οὔτε προσδέεσθαι οὐδενὸς τουτέων τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλ' ὅ, τι [4] ἰσχυρὸν ἑκάστου, καὶ τὸ κρέσσον τῆς φύσιος τῆς ἀνθρωπίνης, οὗ μὴ ἠδύνατο κρατέειν, τοῦτο βλάπτειν ἡγήσαντο, καὶ τοῦτο ἐζήτησαν ἀφελέειν. [5] Ἰσχυρότατον δέ ἐστι τοῦ μὲν γλυκέος τὸ γλυκύτατον, τοῦ δὲ πικροῦ τὸ πικρότατον, τοῦ δὲ ὀξέος τὸ ὀξύτατον· ἑκάστου δὲ πάντων τῶν ἐόντων ἡ ἀκμή. Ταῦτα γὰρ ἑώρων καὶ [6] τῷ ἀνθρώπῳ ἐνεόντα, καὶ λυμαινόμενα τὸν ἄνθρωπον. Ἔνι γὰρ ἐν [7] ἀνθρώπῳ καὶ [8] πικρὸν, καὶ [9] ἁλμυρὸν, καὶ [10] γλυκὺ, καὶ [11] ὀξὺ, καὶ [12] στρυφνὸν, καὶ [13] πλαδαρὸν, καὶ ἄλλα μυρία, παντοίας δυνάμιας ἔχοντα, πλῆθός τε καὶ ἰσχύν. Ταῦτα [14] μὲν [15] μεμιγμένα καὶ κεκρημένα ἀλλήλοισιν, οὔτε φανερά ἐστιν, οὔτε λυπέει τὸν ἄνθρωπον. Ὅταν δέ τι τουτέων [16] ἀποκριθῇ, καὶ αὐτὸ ἐφ' ἑωυτοῦ γένηται, τότε καὶ φανερόν ἐστι, καὶ λυπέει τὸν ἄνθρωπον.

* προσθεῖναι

Quàm

Quàm eleganter igitur & quàm congruenti ratiocinatione hæc inuestigantes, [1] *iuxta hominis naturam hæc inuenerunt primi indagatores, ac æstimauere* [2] *artem Deo dignam, quemadmodum etiam à posteris receptum est! Etenim nec ſiccum, nec humidum, neque calidum, neque frigidum, nec quicquam ex his existimarunt* [3] *homini damno eſſe, neque quoquam horum opus fore homini putauere. Sed quod in vnoquoque* [4] *forte, & naturâ humanâ potentius est, vt ab ea edomari nequeat, hoc ipſum eſſe quod damnis augeret corpus opinati ſunt, atque id exigere quæſiuerunt:* [5] *Robuſtiſsimum est inter dulcia dulciſsimum, inter amara amariſsimum, inter acida acidiſsimum: & in omnibus adeò rebus vigor ipſe ac ſummum. Hæc enim* [6] *homini ineſſe viderunt, & hominem affligere. Homini enim* [7] *ineſt, &* [8] *amarum, &* [9] *ſalſum, &* [10] *dulce, &* [11] *acidum, &* [12] *acerbum, &* [13] *inſipidum, & reliqua infinita, omnigenas facultates habentia, copiamq́; & robur. Atque* [14] *hæc quidem* [15] *mixta ac contemperata inter ſe, nec ſenſibus conſpicua ſunt, nec hominem affligunt. Vbi verò quid horum* [16] *à cæteris ſeceſſionem fecerit, atque ipſum per ſe ſolum conſtiterit, tunc & ſenſui conſpicuum fit, ac hominem fatigat.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Non ex vana hypotheſi.

2 Id eſt, quæ in Deum auctorem refertur; ad Apollinem & Æſculapium.

3 Sed ea ratione quòd mitigari nequeant lædunt: & non ratione primarum qualitatum. Agnoſcit hîc Hippocrates Diæteticen primam eluxiſſe.

4 Sed lædunt ſecundarum qualitatum vi ac exuberantia: vt quæ inter acetoſa micant ab acore.

5 Oſtendit iam cur damnum inferat: & d. à veteribus id notatum fuiſſe, hoc damno eſſe, quod edomari à natura nequit: at id ad robur fore cui par erit natura nutricatui. Itaque non à primis ciborum qualitatibus affligitur natura. Erat antiqua opinio alimenta non admodùm primarum qualitatum infeſta eſſe, ſed potiùs à tota eorum ſubſtantia, ac materiæ conditione, quæ ſaporibus maximè elucent, quæ dum vehementiora ſunt; pepſeos expertia ſunt: nam non ſola ciborum mitigatione opus eſt, ſed & aſſimilatione. Contemnens, in languidis ab æſtu viribus, vini æſtum, ita cecinit Alcæus, τέγξι πνεύμονας οἴνῳ· τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλει. Ἁ δ' ὥρα χαλεπὰ, πάντα δὲ δίψᾳ ὑπὸ καύματος. id eſt, Irriga pulmones vino: Sirius enim exoritur. Tempus enim anni graue, cunctaque ſitiunt præ æſtu.

6 Cùm ea hominem ſuperant; vt eis par non ſit, quæ homini inſunt; vt ſucci qui ſuis ſaporibus teſtantur ſui præſentiam.

7 Id eſt, ſalſa & inſipida pituita, amara bilis, acida & acerba melancholia, dulcis ſanguis.

8 Amarum, ab vredine fit: & eſt q. calx humidi & calidi, id eſt, dulcis. Itaque incîdunt &c.

9 Salſa à propriæ ſubſtantiæ corruptione, vel ichoroſæ ſubſtantiæ mixtione.

10 Dulcedo conſtat calido & humido aqueo: vnde lenit.

11 Acida omnia frigida ſunt.

12 Acria mordent, rodunt, exaſperant, incîdunt.

13 Fluidum, nam πλάδος excrementitium madorem denotat. vnde partes flaccescunt, ἀτονία.

14 Humores illi acerbi, ſalſi, &c. confuſa-

nei non affligunt: nam moderatione quadam sese frenant.

15 Mista enim duplici ratione pereunt, contrario, & dissolutione. Contrario, sub quo non consistit eorum forma: Dissolutione, vt in putidis. fit enim Putrefactio mistionis, calido innato euaporante, atque humido.

16 Lædunt diuulsi inuicem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τοῦτο δὲ τῶν [1] βρωμάτων ὅσα ἡμῖν ἀνεπιτήδειά ἐστι, καὶ λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον ἐμπεσόντα, τουτέων ἕκαστον ἢ πικρόν τι, καὶ ἄκρητόν ἐστι, ἢ ἁλμυρὸν, ἢ ὀξὺ, ἢ [3] ἄλλο τι ἄκρητόν τε καὶ ἰσχυρὸν· καὶ διὰ τοῦτο ταρασσόμεθα ὑπ' αὐτέων, ὥσπερ καὶ ὑπὸ τῶν * ἐκ τοῦ σώματος ἀποκρινομένων. Πάντα δὲ ὅσα ἄνθρωπος ἐσθίει ἢ πίνει, τὰ τοιαῦτα βρώματα ἥκιστα τουτέου χυμοῦ ἀκρήτου τε καὶ [4] διαφέροντος δῆλά ἐστι μετέχοντα, οἷον [5] ἄρτος τε καὶ μᾶζα, καὶ τὰ ἑπόμενα τουτέοισιν, [6] οἷσιν εἴθισται ὥνθρωπος [7] πλείστοισί τε καὶ αἰεὶ χρέεσθαι (ἔξω τῶν πρὸς ἡδονήν τε καὶ κόρον ἠρτυμένων τε καὶ ἐσκευασμένων) καὶ ἀπὸ τουτέων πλείστων εἰσιόντων ἐς τὸν ἄνθρωπον, [8] ταραχή τε καὶ ἀπόκρισις τῶν ἀμφὶ τὸ σῶμα δυναμίων ἥκιστα γίνεται· ἰσχύς τε καὶ αὔξησις καὶ τροφὴ μάλιστα δι' οὐδὲν ἕτερον γίνεται, ἢ ὅτι εὖ τε συγκέκρηται, καὶ οὐδὲν ἔχει ἄκρητον, οὐδὲ ἰσχυρὸν, ἀλλ' ὅλον [9] ἕν τε γέγονε, καὶ * ἁπλόον, καὶ ἰσχυρόν.

* ἐν τῷ σώματι

* ἁπλοῦν

*Quin & ex [1] cibis quicumque nobis incommodi sunt, & [2] ingesti hominem lædunt, horum quilibet aut amarus est, & [3] eatenus intemperatus, aut salsus, aut acidus, aut quouis alio modo intemperatus & fortis, vt ab his turbetur corpus, æquè ac ex his quæ excernuntur à * corpore. Contrà, quæ edit ac bibit homo, ea palam est minimè eo intemperato & [4] à reliquis dissidente ac excedente succo perfusos esse, cuiusmodi est [5] panis, & maza, & his similia, [6] quibus assueuit homo & [7] copiosis & assiduò vti: (exceptis his quæ ad cupediam ac delicias condiuntur ac præparantur) neque ab his, licet plurima ingerantur, [8] commotio ac secessio fit stimulatis corporis facultatibus: quin potiùs robur & incrementum & nutricatus nullâ æquè ex causa efflorescit, quàm inde quòd commixtum est, quodq́ nihil intemperati gerat, neque vehementiâ emicat, sed totum vnum factum est & simplex, & eatenus robori studens.*

* in corpore

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Et hæc etiam quæ non naturâ nobis insunt, vt cibus & potus (εἰσιόντα, vel ἐμπεσόντα) aliqua qualitate secunda lædunt.

2 Q.d. Si itaque & ea quæ natura insunt corpori, & ea quæ ingeruntur à secunda qualitate lædunt, igitur primæ qualitates non id facient.

3 Nam proferunt talem succum, vt is esset qui

ſet qui ſecederet à miſto: ſed tota naturæ hyparxis in ſymmetro conſiſtit.

4 Id eſt, quod bellum indixit naturæ eius à quo aſſumitur: quod ſcilicet in ſuo genere eſt amariſſimum vel acidiſſ. &c. tale eſt τὸ ἄκρητον, id eſt, non moderatum aliorum conſociatione; id eſt, quod iam in vigorem ſuum, ac ſummum venit.

5 His homo par eſt, nec ab eis ſuperatur, nam naturæ ſunt conſentanea humanæ, copiâ ac qualitate, eò tracta artificio. Debeat nutricatui dicata alimenta peculiari dote conſentanea eſſe nutriendis, 13. probl. 2. ſed & Theoph. 4. cauſ. Plant. d. triticum homini, non pecori conuenire: ceruis ſerpentes, gallinis ſcorpiones & cannabis fœlix nutricatus. Vnde Lucretius:

Quippe videre licet, pinguescere ſæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ eſt acre venenum.

6 Vltimò, ex more ſint cibi: nam naturam, ob aſſuetudinē, non affligunt. Etiamſi vt d. Hippocrates, paulò deteriores fuerint.

7 Σύμμετρα καὶ οἰκεῖα eſſe debent, dicit Ariſt. Dein moderata debent eſſe vi, & ſapore: Ariſt. 21. Pol. 13.

8 Quia ad ἀκμὴν non ſurgunt ſucci: ſed in mixto ſub vna forma remanent.

9 In vnam quandam temperiem reſedit alimentum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἀπορέω δ' ἔγωγε, οἱ τὸν λόγον ἐκεῖνον λέγοντες, καὶ ἀπάγοντες ἐκ ταύτης τῆς ὁδοῦ ἐπὶ ὑπόθεσιν τὴν τέχνην, τίνα ποτὲ τρόπον θεραπεύσουσι τοὺς ἀνθρώπους, ὥσπερ ὑποτίθενται. Οὐ γάρ ἐστιν αὐτέοισι, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ἐξευρημένον αὐτό τι ἐφ' ἑωυτοῦ θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ὑγρὸν, μηδενὶ ἄλλῳ εἴδει κοινωνέον. Ἀλλ' οἶμαι ἔγωγε * ταῦτα [2] πόματα καὶ βρώματα αὐτέοισιν ὑπάρχειν, οἷσι πάντες χρώμεθα: Προστιθέασι δὲ τῷ μὲν εἶναι θερμῷ, τῷ δὲ ψυχρῷ, τῷ δὲ ξηρῷ, τῷ δὲ ὑγρῷ. Ἐπεὶ ἐκεῖνό γε ἄπορον, [3] προστάξαι τῷ κάμνοντι θερμόν τι προσενέγκασθαι· εὐθὺς γὰρ ἐρωτήσει τί ἐστιν: ὥστε ληρεῖν ἀνάγκη, ἢ ἐς τουτέων τι τῶν γινωσκομένων καταφυγεῖν. Εἰ δὲ δὴ [4] τυγχάνει τὸ μὲν θερμὸν ἐὸν στρυφνὸν, ἄλλο δὲ θερμὸν [5] πλαδαρὸν, ἄλλο δὲ θερμὸν ἄραδον ἔχον (ἔστι γὰρ καὶ ἄλλα τε θερμὰ, καὶ ἄλλας δυνάμιας [6] ὑπεναντίας ἑωυτοῖσιν ἔχοντα) δεήσει δὲ [7] τί αὐτέων προσενεγκεῖν; ἢ τὸ θερμὸν καὶ στρυφνὸν, ἢ τὸ θερμὸν καὶ πλαδαρὸν, ἢ ἅμα τὸ ψυχρὸν καὶ στρυφνὸν; (ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο, καὶ τὸ ψυχρόν τε καὶ πλαδαρόν.) Ὡς μὲν γὰρ ἔγωγε οἶδα, πᾶν τοὐναντίον * ἐφ' [8] ἑκατέρου αὐτέων ἀποβαίνει, καὶ οὐ μόνον ἐν ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν σκύτει, καὶ ἐν ξύλῳ, καὶ ἐν ἄλλοισι πολλοῖσι, ἃ ἔστιν ἀνθρώπου ἀναισθητότερα.

*ταυτὰ

*ἀφ'

[1] *Quin ego valdè dubito, quonam ductu auctores huius ſententiæ, quiq; artem ex hac via ad hypotheſin abducunt, medicinam facturi ſint hominibus, ex ſua hypotheſi. Non enim exiſtimo illis compertum quid eſſe, quod ipſum per ſe aut calidum, aut frigidum, aut ſiccum, aut humidum ſit, nullaq; alia idea ſe participem faciat. Sed exiſtimo eoſdem* [2] *potus & cibos ipſis in vſu eſſe, quibus omnes indulgemus: Quorum alij aſcribunt calorem, alij frigus, alij ſiccitatem, alij madorem. Etſi*

interim dubij plenum sit, [3] imperare ægro vt calidum quid assumat: cùm si illico interrogetur quid sit illud, aut nugas dicere cogatur, aut ad aliquid eorum quæ parari consueuerunt, confugere. Iam [4] cùm detur calidum quoddam acerbum, aliud autem quod est [5] insipidum & lubricum, quoddam cum turbatione ac morsu coniunctum (sunt enim & multæ aliæ calidi ideæ, vires [6] subcontrarias sibi ipsis habentes) quodnam [7] quæso ipsorum assumere oportebit? calidúmne acerbum, an calidum lubricum, an quòd vnà & frigidum est & acerbum? (nam & hoc tale existit, vt & datur frigidum lubricum.) Quandoquidem hoc mihi compertum est, planè contraria [8] ab vtroque ipsorum euenire, non solùm in homine, sed etiam in corio ac ligno, & in aliis multis rebus, quæ minùs quàm homo sentiunt.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Iam concludit qualitates primas non facere ad medicinam faciendam. Talis est Syllog. Si nudæ qualitates ad curationem facerent, id efficerent vel per se, vel iunctæ secundis. Non per se; nam nulla existunt ita absolutè calida &c. id elucet in nutricatu & pharmatia, non enim absolutè frigent &c. sed emicat in illis amarum, dulce, acre, salsum, austerum, acerbum, insipidum. sapores enim in tota substantia consedere.

2 Id est, eorum nutricatus, nostro respondet: sed noster nullus absolutè est calidus &c. Igitur nec eorum nutricatus absolutè calet, &c.

3 Q.d. calidum vel frig. &c. alimentum nec ratione monstrare possunt, sed ex sua opinione id sumunt: nec sensu, cùm si talia ægris præscriberent, sese risui propinarent.

4 Q.d. etiam si qualitates primę iungantur secundis, actio hæc in curatione asscribenda tamen non est primis qualitatibus: nam sensus indicat calidum aliud esse acerbum, aliud molle. Hæc autem diuersis valent potentiis: itaque non ratione caloris, sed secundæ qualitatis vi efficacia erunt: etsi enim calor vtrisque iungatur, tamen in secundis qualitatibus longè differunt: hoc elucet etiam in coriis & lignis, in quæ contrarios euentus præbent, non ratione frigoris aut caloris, sed quòd sint acerba, vel mollia & laxa. igitur secundæ qualitates ius agendi gerunt.

5 Ita his vocibus vtitur 1. acut. 18. vbi ptisanæ vim laudat.

6 Ita Rhabarbarum & rosa stringunt, & purgant.

7 Si, nimirum, illi qui hypothesin ponunt dixerint calido vel frigido vtendum esse.

8 N. à frigido acerbo, & à frigido lubrico: & à calido acerbo, & calido lubrico. igitur non est calor aut frigus quæ hoc agunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οὐ γὰρ τὸ θερμόν ἐστι τὸ τὴν μεγάλην δύναμιν ἔχον, ἀλλὰ τὸ στρυφνὸν, καὶ πλαδαρὸν, καὶ [1] τ' ἄλλα ὅσα μοι εἴρηται, καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ [2] ἔξω τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐσθιόμενα, καὶ πινόμενα, καὶ ἔξωθεν ἐπιχριόμενά τε, καὶ πως πλασσόμενα. [3] Ψυχρότητα δ' ἔγωγε καὶ θερμότητα πασέων ἥκιστα τῶν δυναμίων νομίζω δυναστεύειν ἐν τῷ σώματι, διὰ τάσδε τὰς προφάσιας. Ὃν μὲν ἂν δήπου χρόνον μεμιγμένα αὐτὰ αὐτέοισιν ἅμα τὸ ψυχρὸν καὶ θερμὸν ᾖ, οὐ λυπέει (κρῆσις γὰρ καὶ μετριότης τῷ μὲν ψυχρῷ

ψυχρῷ γίνεται ἀπὸ τοῦ θερμοῦ, τῷ δὲ θερμῷ ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ) ὅταν δὲ ἀποκριθείη χωρὶς ἑκάτερον, τότε λυπεῖ. Ἐν δὲ δὴ τούτῳ τῷ καιρῷ, ὅταν τὸ ψυχρὸν ἐγγένηται, καὶ λυπήσῃ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τάχεος πρῶτον, δι' αὐτὸ τοῦτο, [4] πάρεστι τὸ θερμὸν αὐτόθεν ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, οὐδεμιῆς βοηθείης οὐδὲ παρασκευῆς δεόμενον. Καὶ ταῦτα καὶ ἐν ὑγιαίνουσι τοῖσιν ἀνθρώποισιν ἀπεργάζεται, καὶ ἐν [5] κάμνουσιν. Τοῦτο μὲν, [6] εἴ τις θέλει ὑγιαίνων χειμῶνος διαψύξαι τὸ σῶμα, ἢ λουσάμενος ψυχρῷ, ἢ ἄλλῳ τῷ τρόπῳ, ὅσῳ ἂν αὐτὸ ἐπιπλέον ποιήσῃ, καὶ ἢν γε [7] μὴ παντάπασιν παγῇ τὸ σῶμα, ὅταν εἵματα λάβῃ, καὶ ἔλθῃ ἐς τὴν σκέπην, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπὶ πλέον [8] θερμαίνεται τὸ σῶμα. Τοῦτο δὲ εἰ ἐθέλοι ἐκθερμανθῆναι * στερεῶς, ἢ λουτρῷ θερμῷ, ἢ πολλῷ πυρὶ, ἐκ δὲ τούτου τὸ αὐτὸ † εἷμα ἔχων [9] ἐν τῷ αὐτέῳ χωρίῳ τὴν διατριβὴν ποιέεσθαι, * ὥσπερ ὁ διεψυγμένος, πολὺ φανεῖται καὶ ψυχρότερος, καὶ ἄλλως φρικαλεώτερος.

* ἰσχυρῶς
† εἶδος
* ἐν ὥπερ

Non enim calidum est quod eximiam per se vim habet, sed si iunctum fuerit vel acerbum, vel lubricum, [1] vel aliis, quas iam retuli, qualitatibus imbutum, tum in homine, tum quæ [2] extra hominem, in omnibus edulijs, ac potulentis, vel foris illinuntur, vel adhibentur. [3] Inter cunctas autem facultates, languidissimam esse existimo frigiditatem & caliditatem, ob has sanè causas. Dum enim consociata inter se fuerint frigidum ac calidum, nequaquam affligunt (temperamentum enim & moderatio nascitur frigido à calido, & vicissim calido à frigido) vbi verò secessionem vtrumque fecerit, tunc affligit. Eo itaque tempore, si quando frigidum intus surgat, propter hoc ipsum, [4] ilico præsto est calidum ex ipsomet homine, nullius egens alterius auxilij aut præparationis. Atque hoc in sanis & [5] ægris hominibus ita euenit. Exempli causa, [6] si quis prospera in valetudine corpus hyeme perfrigeret, vel à frigida perfusus, aut alio aliquo modo, & vt id vehementer faciat, dummodo [7] ne corpus omnino gelu stringatur, simulatque se vestierit, & sub tectum venerit, fortiùs ac pleniùs eius corpus [8] incalescet. Rursus si quis validè incalescere velit, aut calido lauacro, vel valido ab igne, mox verò eadem veste indutus, [9] in eodem loco, in quo alter, qui perfrixit, versetur, multo videbitur frigidior, & longè magis horroribus concuti.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vt acri, amara, salsa &c.

2 Nam in his quod ἀκμὴν suam habet, est potentissimum: vt quod acerrimum &c.

3 Iam monstrat cur primis qualitatibus negari debeat hæc auctoritas: hactenus ὅτι. Consectaneę sibi vltrò qualitates medicam

manum

manum ad se non euocant, cùm morborum auctores primarij non sint. Tales sunt calor & frigiditas, q. à materia expeditæ. Nam dum inuicem sunt mixtæ, iniuriæ corpori non sunt, sed temperiem faciunt. At separatæ quidem affligunt, sed vltrò sibi succedaneæ sunt promptissimè sine artificiosa etiam molitione, vnius naturæ ductu. hoc sanorum & ægrorum mox aperit historiâ.

4 Cùm à centro erumpens, peripheriam perfundit.

5 Vt conuulsioni infusa frigida.

6 Qualitates simplices sibi succedunt vltro (cùm separatæ sunt ac lædere possunt: nam mixtæ non lædunt.) id iam exemplo monstrat: Hyeme frigescat, pòst indutus domo se contineat, validiùs exardescet, quàm si non iniisset frigus.

7 Adductis imis poris, & fugato calido natiuo insito.

8 Contrà: incalescat, mox eadem veste indutus, qua priùs, sub idem tectum se conferat, liberaliùs frigescet quàm priùs, id est, quàm si non incaluisset.

9 Ita olim aquæ frigora captabant: dum caldam niui immitterent, phiala exceptam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

λεί

* παύσας παύσαιτο

† Ἢ ῥιπιζόμενός τις [1] ὑπὸ πνίγεος, καὶ παρασκευάζων αὐτὸς ἑωυτῷ ψῦχος ἐν τουτέῳ τῷ τρόπῳ * διαπαύσεται, τῷ τοῦτο ποιέοντι δεκαπλάσιον παρέσται τὸ καῦμα καὶ τὸ πνῖγος, ἢ τῷ μηδὲν τουτέων ποιέοντι. Τὰ δὲ δὴ καὶ πολὺ μείζω, ὅσοι ἂν [2] διὰ χιόνος ἢ ἄλλης ψύξιος βαδίσαντες, ῥιγώσωσι διαφερόντως πόδας, ἢ χεῖρας, ἢ κεφαλὴν, οἷα πάσχουσιν ἐς τὴν νύκτα, ὅταν περισταλέωσί τε καὶ ἐν ἀλέῃ γένωνται, ὑπὸ καύματος καὶ κνησμοῦ· καὶ ἔστιν οἷσι [3] φλυκταῖναι ἀνίστανται [4] ὡς ἀπὸ πυρὸς κατακεκαυμένοισι, καὶ οὐ πρότερον τοῦτο πάσχουσιν, πρὶν ἢ θερμανθῶσιν. Οὕτως ἑτοίμως ἑκάτερον αὐτέων ἐπὶ θάτερα παραγίνεται. Μυρία δ᾽ ἂν καὶ ἕτερα ἔχοιμι εἰπεῖν.

Eodem modo si quis [1] præ æstu ventilationi indulgeat, vt hac ratione frigus sibi conciliet, decuplo grauiorem æstum ac ardorem percipiet, quàm is qui horum nihil efficit. Quin euidentissimè huic rei argumento sunt qui [2] per niuem aut aliud frigus iter facientes, vel pedibus, vel manibus, vel capite vehementer perfrixere, qualia experiuntur noctu, vbi tecti & in tempore fuerint, ab æstu & pruritu; quibusdam certè [3] phlyctænæ exurgunt, [4] velut ambustis ab igne, nec tamen antè hoc experiuntur quàm dum incaluerint. Adeò promptè vtrumque horum sibi mutuò consectarium est. Possem & alia innumera recensere.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Æstu anhelus, ventilet se, magis ab æstu incandescet, quàm si ventilationis vsum non iniisset.

2 Hyeme per niues ambulans refrigeratus, à fotu sibi pruritum dabit, & interdum phlyctænas.

3 Bullæ, q. ab igne ambustis quæ exsurgunt.

4 Ita in summo corpore fiunt à tenui sanie cuti subtenta, quæ pungit.

Τὰ δὲ

Τὰ δὲ καὶ τοὺς [1] νοσέοντας, οὐχ οἷσιν ἂν ῥῖγος γένηται, τουτέοισιν ὀξύτατος ὁ πυρετὸς ἐκλάμπει; καὶ * οὐχ οὕτως ἰσχυρῶς, ἀλλὰ καὶ παυόμενος [2] δι' ὀλίγου, καὶ ἄλλως τὰ [3] πολλὰ ἀσινής, καὶ οἷον ἂν χρόνον [4] παρῇ διάθερμος, καὶ διεξιὼν διὰ παντὸς, τελευτᾷ ἐς [5] τοὺς πόδας μάλιστα, οὗπερ τὸ ῥῖγος καὶ ἡ ψύξις νεηνικωτάτη καὶ ἐπὶ πλέον ἐχρόνισε; πάλιν δὲ ὅταν ἱδρώσῃ καὶ ἀπαλλαγῇ ὁ πυρετὸς, πολὺ μᾶλλον ἔψυξεν, ἢ εἰ μὴ ἔλαβε τὴν ἀρχήν; ᾧ οὖν διὰ ταχέος οὕτω παραγίνεται τὸ ἐναντιώτατόν τε, καὶ ἀφελόμενον τὴν δύναμιν ἀπὸ ταυτομάτου, [6] τί ἂν ἀπὸ τουτέου μέγα ἢ δεινὸν γένοιτο; ἢ τίνος δεῖ πολλῆς ἐπὶ τουτέῳ βοηθείας; * ἀπὸ

Quodsi nunc [1] ægrotorum res examinauerimus, an non quibus rigor euenit, his acutißima febris exardescit? aut si quibus non ita validè exsplenduerit, sed [2] breui spacio quiescens, & aliàs [3] fere innoxia, tamen quo tempore affuerit [4] percalida, & totum corpus peruadens, an non desinit quàm maximè [5] in pedes, vbi rigor & frigus validißimum durauerant? Rursus postquam sudor manauit ac febris abierit, nónne multò magis frigescit æger, quàm si ne à principio quidem febri implicitus fuisset? Cui itaque breui adeò contrarium succedit, cuiq; vltrò vis adimitur, [6] quidnam ab hoc eximium aut terribile expectes? aut quid opus est polydædalo ad hoc auxilio?

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Sanorum exemplo probauit suam rationem, iam ægrorum.
2 Cum paroxysmis accedit.
3 Vt in intermittentibus.
4 Dum paroxysmi vigor adest.
5 Id probat paroxysmo, & apyrexia: paroxysmo, vide vt succedaneum sit frigus calori; vt quo vehementior fuerit calor, eo succedaneum frigus sit validius: & qua in parte frigus maximè, vt in pedibus, emicuit, in eandem partem excurrit tandem omnis calor, sub declinationem. Igitur calidum & frigidum principatum non occupant inter morbificas causas, nec medicam manum validè implorant.
6 Iam concludit: Igitur non valent præcipua quadam vi calidum nec frigidum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐποίει ἄν τις; ἀλλ' οἱ πυρεταίνοντες τοῖσι καύσοισί τε, καὶ [1] περιπλευμονίῃσι, καὶ ἄλλοισιν ἰσχυροῖσι νουσήμασιν, [2] οὐ ταχέως ἐκ τῆς θέρμης ἀπαλλάσσονται, οὐδὲ πάρεστιν ἐνταῦθα τὸ θερμὸν ἐπὶ τὸ ψυχρόν. Ἐγὼ δὲ τοῦτό μοι μέγιστον τεκμήριον ἡγεῦμαι εἶναι, [3] ὅτι οὐ διὰ τὸ θερμὸν ἁπλῶς πυρεταίνουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐδὲ τοῦτο εἴη τὸ αἴτιον τῆς κακώσιος μοῦνον· ἀλλ' ἔστι καὶ πικρὸν καὶ θερμὸν τὸ αὐτὸ, καὶ θερμὸν καὶ ὀξὺ, καὶ ἁλμυρὸν καὶ θερμὸν· καὶ [4] ἄλλα μυρία. καὶ πάλιν γε ψυχρὸν μετὰ δυναμίων ἑτέρων.

Sed dixerit aliquis; qui à causo febricitant, vel qui [1] peripneumoniis inuoluuntur, aut aliis validis morbis, [2] non facilè caloribus liberantur, nec hîc frigidum aduersus calidum se erigit. Atqui ego hoc signum syllogisticum esse existimo, [3] quòd non à solo calido absolutè homines febricitent, neque hoc sit vnica afflictionis causa: verùm idem est vnà amarum & calidum, aut calidum & acidum, & salsum & calidum, & alia [4] innumera, eademq́ ratione frigidum cum aliis facultatibus consociatum.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Symptomaticam trahunt febrem.

2 Quia tenuis rigor præcessit, sed perennat æstus, qui medicam flagitat manum.

3 Imò d. hoc conuincitur, modo tectiùs modò apertiùs succedere hæc sibi. Sed quia non semper æquo filo id fiat, ex eo conuinci, secundas qualitates potiùs in vitio esse, nam corporeæ illæ non ita cedunt, sed firmiùs adhærent: hæ verò vt secundis motum præbent & incrementa, ita si perseuerare videantur contumaciùs, id non sua vi, sed consociatione secundarum euenit.

4 Quæ surgunt ex polydædala illa quatuor humorum mixtione, vnde, motoribus calore & frigore, varij morbi efflorescunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ μὲν οὖν λυμαινόμενα ταῦτά ἐστι· συμπάρεστι δὲ καὶ τὸ [1] θερμὸν, ῥώμης μετέχον (ὡς αὖ τὸ * ἡγούμενον, καὶ παροξυνόμενον, καὶ αὐξανόμενον) ἅμα [3] κείνῳ· [4] δύναμιν δὲ οὐδεμίην πλείω [5] τῆς προσηκούσης δηλαδή. ταῦτ᾽ ὧδε † ἔχει, ἐπὶ τῶν δὲ τῶν σημείων πρῶτον μέν ἐστι φανερώτατα, ὧν πάντες ἔμπειροι πολλάκις ἤδη ἐσμέν τε καὶ γενόμεθα. [6] Τοῦτο μὲν ὁκόσοισιν ἂν ἡμέων κόρυζα ἐγγένηται, καὶ ῥεῦμα κινηθῇ διὰ τῶν ῥινέων, τοῦτο ὡς πολὺ [7] δριμύτερον τοῦ πρότερον γινομένου τε καὶ ἰόντος ἐκ τῶν ῥινέων καθ᾽ ἑκάστην ἡμέρην, καὶ οἰδέειν μὲν ποιέει τὴν ῥῖνα, καὶ συγκαίει θερμήν τε καὶ διάπυρον ἐσχάτως ἣν † δὲ τὴν χεῖρα προσφέρῃς· * καὶ πλείω χρόνον παρῇ, καὶ † ἐξελκοῦται τὸ χωρίον, ἄσαρκόν τε καὶ σκληρὸν ἐόν.

* ἤγεμαι, duco.
† ἴσχει
† Delet Zuing. ἢ
* ἣν δ᾽ ἐς πλείω Z.
† ἐξελκοῦ)

Hæc itaque sunt quæ lædunt: quibus cunctis iunctum est [1] calidum, robore præditum (in [2] deducendo, & irritando, & augendo) communi [3] cum illis: [4] peculiarem verò aliam vim maiorem nullam, [5] quàm conueniat videlicet, habens. Atque hæc quidem eo modo se habere ex hisce notis primùm elucebit, quas iam vsu sæpè compertas habemus. [6] Etenim quibuscumque nostrûm coryza nascitur, ac fluxus per nares præcipitatur, hic cùm longè [7] acrior sit quàm prior ille, qui cottidie ex naribus dimanabat, non solùm in tumorem attollit nasum, verùm eundem etiam æstu incandescentē ad manus tactum torret: quodsi diutiùs perseueret, etiam exulceratur locus, quamuis minimè carnosus & durus existat.

I. HEVR-

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quæ motum præbent & incrementa.

2 Agentes qualitates sunt caliditas, & frigiditas (quibus famulantur humiditas, & siccitas) quæ mouent, incitant, & refrenant cæteras, vnde ἡγούμενα καὶ παρεξωρμένα dicuntur; quæ etiam in se mutuò agunt. Aliæ sunt qualitates patientes, πάσχοντα, quæ à primis illis concitatæ vi sua corporea vehementer affligunt.

3 Cum salso, amaro, cum quibus perseuerat cùm motum præbuit.

4 Hippocrates sexto Epidemiῶn ita scribit, Febres hæ quidem manu sunt mordaces, illæ verò mites, quædam verò nō mordaces. Sed increscentes nonnullæ acutæ, sed ipsa manu deuictæ: quædam statim ardentes, aliæ semper mites, siccæ, aliæ salsæ, aliæ inflatæ, aspectu graues, aliæ ad manum humidæ, rubicundæ aliæ valde, atque aliæ liuidæ, & aliæ præpallidæ. Hîc, inquit Galenus, ab ipsa res essentia, in proprias differentias fecit diuisionem. nam superante immani æstu febre, non πυρετὸν, sed πῦρ febrem huiusmodi vocat senex. vbi πημφογώδεες interpretatur Galenus ἤτοι νοτίδος μεστὰ καὶ ὑγρότητος ἢ καὶ πομφολυγώδεις.

5 Id est, qualitates primæ tantùm motum præbent & incrementa.

6 Igitur ex secundis qualitatibus vitium est; id elucet ex pituitæ effluuio à capite, quod sensus etiam notat.

7 Cùm separatus ad ἀκμὴν venit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Παύεται δέ πως τό γε καῦμα ἐκ τῆς ῥινὸς, οὐχ ὅταν τὸ ῥεῦμα γίνεται, καὶ ἡ φλεγμονὴ ᾖ, ἀλλ' ἐπειδὰν παχύτερόν τε καὶ ἧσσον δριμὺ, [1]* πέπον τε καὶ μεμιγμένον μᾶλλον τῷ πρότερον γινομένῳ, τότ' ἤδη καὶ τὸ καῦμα πέπαυται. Ἄλλοισι δὲ ὑπὸ ψύχεος φανερῶς αὐτοῦ μόνου γίνεται, μηδενὸς ἄλλου ξυμπαραγινομένου. Πᾶσιν δὲ αὕτη ἡ ἀπαλλαγὴ, ἐκ μὲν τῆς [2] ψύξιος διαθερμανθῆναι· ἐκ δὲ τοῦ καύματος, διαψυχθῆναι: καὶ ταῦτα ταχέως παραγίνεται, καὶ πέψιος οὐδεμιῆς προσδεῖται. [3] Τὰ δ' ἄλλα πάντα, ὅσα διὰ χυμῶν δριμύτητας καὶ ἀκρησίας φημὶ ἔγωγε γίνεσθαι, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποκαθίσταταί τε [4]* κρηθέντα, καὶ πεφθέντα. Ὅσα τ' αὖ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τρέπεται τῶν ῥευμάτων, ὡς ἰσχυρὰς καὶ παντοίας δριμύτητας ἔχοντα, [5] ἑλκοῖ μὲν βλέφαρα, κατεσθίει δὲ ἐνίων γνάθους τε, καὶ τὰ ὑπὸ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς, ἐφ' ὅ, τι ἂν ἐπιρρυῇ, ῥηγνῦσί τε καὶ διεσθίει τὸν [6] ἀμφὶ τὴν ὄψιν χιτῶνα. ὀδύναι δὲ καὶ καῦμα καὶ φλογμὸς ἔσχατος κατέχει μέχρι τινὸς, μέχρις ἂν τὰ ῥεύματα πεφθῇ, καὶ [7] γένηται παχύτερα, καὶ [8] λήμη ἀπ' αὐτέων εἴη· τὸ δὲ πεφθῆναι γίνεται ἐκ τοῦ μιχθῆναι, κρηθῆναί τε ἀλλήλοισι, καὶ συνεψηθῆναι.

* πεπεμμένον

* κρηθέντα

Sedatur autem aliquo modo ardor in naribus, non cùm fluxus prodit, & inflammatio consistit; sed postquam fluxus crassior & minus acris, & [1] iam coctus ac rectiùs permixtus priore fuerit; tunc sanè æstus placatur. Sunt alij quibus ex sola frigiditate nulli alij consociata manifestè coryza nascitur. Cunctis verò salus hæc est, vt [2] à frigore affecti incalescant; at qui à calore, inalgescant: quæ vtraque exiguo temporis

spacio peraguntur, cùm nulla coctione egeant. [3] *Cætera verò cuncta, quæ ex succorum acrimonia & intemperantia oriri assero, restituuntur ac redintegrantur, vbi* [4] *temperata fuerint & concocta. Similiter rheumata quæ cursum suum flectunt in oculos, cùm validis variisque prædita sint acrimoniis,* [5] *exulcerant palpebras, exedunt nonnunquam genas, & oculis subditas partes, ad quascumque tandem fluxerint; quin frangunt etiam ac erodunt eam,* [6] *quæ oculum cingit tunicam. Dolor prætereà, æstus, ac summus ardor aliquamdiu fatigat, donec scilicet rheumata coctione edomita fuerint, ac* [7] *crassamentum nacta fuerint, ac* [8] *lemæ ab ipsis gignantur. Fit autem coctio ex mixtione, & temperatura mutua, mutuaque veluti elixatione.*

Coctio vnde.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Pepasmo mitigatâ materiâ.
2 Vbi materia in vitio non est, sed nuda qualitas, contraria qualitate euincitur.
3 Materia vbi in querela est, pepasmo vinci debet.
4 Ad substantiæ mediocritatem redacta vbi fuerint.
5 Ineunte morbo ac rheumate ὁρμωμένῳ.
6 Id est, annatam & carneam.
7 Tunc finit se rheuma συνιστάμενον.
8 Id est, Latinis gramiæ. Plin. 25. lib. 13. gramiosi oculi. pituitam vertit Celsus 6. lib. 6. Sunt sordes lippientium oculorum, semicoctæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τοῦτο δ' ὅσα ἐς τὴν φάρυγγα, ἀφ' ὧν βράγχοι γίνονται, [1] κυνάγχαι, ἐρυσιπέλατα, περιπλευμονίαι· πάντα ταῦτα τὸ μὲν πρῶτον ἁλμυρά τε, καὶ ὑγρὰ, καὶ δριμέα ἀφίει, καὶ ἐν τοῖσι τοιουτέοισιν ἔρρωται τὰ νοσήματα. Ὅταν δὲ παχύτερα καὶ πεπαίτερα γίνεται, καὶ πάσης δριμύτητος ἀπηλλαγμένα, τότ' ἤδη καὶ οἱ πυρετοὶ λύονται, καὶ τ' ἄλλα τὰ [2] λυπέοντα τὸν ἄνθρωπον. [3] Δεῖ δὲ δήπου ταῦτα αἴτια ἑκάστου ἡγεῖσθαι, ὧν παρεόντων μὲν τοιοῦτον τρόπον ἀνάγκη γίνεσθαι· μεταβαλλόντων δὲ ἐς ἄλλην κρῆσιν, παύεσθαι. Ὁκόταν οὖν ἀπὸ αὐτέης τῆς θέρμης εἰλικρινέος ἢ ψύξιος γίνεται καὶ μὴ μετέχῃ [4] ἄλλης δυνάμεως μηδεμιῆς, οὕτω παύοιτ' ἂν, ὅταν μεταβάλλῃ ἐκ τοῦ ψυχροῦ ἐς τὸ θερμὸν, καὶ ἐκ τοῦ θερμοῦ ἐς τὸ ψυχρόν. Μεταβάλλει δ' ὃν μοι προείρηται τρόπον.

Quinetiam quæ in fauces delabuntur, ex quibus raucedines, [1] *anginæ, erysipelata, peripneumoniæ, animaduertamus: cuncta hæc ineunte fluxu salsa, & humida, acriaque affluunt, & in talibus incrementis morbi augescunt. Vbi verò crassa euaserint, ac pepasmo mitigata fuerint, & ab omni acrimonia aliena euaserint, tunc ilicò tum febres soluuntur, tum cætera quæ* [2] *hominem affligebant mitescunt.* [3] *Oportet autem*

causas

causas cuiusque affectionis has putare, quarum præsentia talem affectionis ideam nasci necessarium est: quibusq́; in aliud temperamentum se flectentibus affectio cessat. Quandocumque igitur ab ipsa nuda caliditate, aut frigiditate hæc euenirent, nec [4] ullius alterius facultatis participes forent, certè illa mitescerent si ex frigido in calidum verterentur, & ex calido in frigidũ. At solùm eo quo dixi modo permutantur.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Cælius Aurel. d. à suspendij similitudine ductum nomen, anchonas Græcis suspendia: vel quod spiritum neget, nam σωίζειν continere est.

2 Vt dolores.

3 Eius sententia est à vi secundarum qualitatum maximè ægrotare corpus: quod ostendit vi succi fluentis: hactenus sensui comprehensis notis id ostendit: iam ratione. Si à nuda qualitate hi morbi efflorescerent, eâ temperatâ cederent: nam consectanei sunt morbi suis causis: hac itaque præsente adent morbus; & contrà. Verum hæ affectiones non domantur vi alterante, sed pepasmo. Igitur non ex primis, sed ex secundis nascuntur qualitatibus.

4 Vt salsedinis, acoris, acredinis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔτι τοίνυν τ' ἄλλα, ὅσα κακοπαθεῖ ὥνθρωπος, πάντα ἀπὸ [1] δυναμίων γίνεται: τοῦτο μὲν, ὅταν πικρότης τις ἀποχυθῇ, ἣν δὲ χολὴν ξανθὴν καλέομεν, οἷαι ἆσαι καὶ καῦμα καὶ ἀδυναμίη κατέχουσι! [2] ἀπαλλασσόμενοί τε τουτέου ἐνίοτε, καθαιρόμενοι ἢ αὐτόματοι, ἢ ὑπὸ φαρμάκου, ἢν ἐν καιρῷ τι αὐτέων γένηται, φανερῶς καὶ [3] τῶν πόνων καὶ τῆς θέρμης ἀπαλλάσσονται. Ὅσον δ' αὖ χρόνον ταῦτα [4] μετέωρα ᾖ, καὶ ἄπεπτα καὶ ἄκρητα, μηχανὴ οὐδεμίη οὔτε τῶν πόνων παύσασθαι, οὔτε τῶν πυρετῶν. Καὶ οἷσι μὲν [5] ὀξύτητες προσίστανται δριμεῖαί τε καὶ ἰώδεες, οἷαι λύσσαι, καὶ δήξιες σπλάγχνων, καὶ θώρηκος, καὶ [6] ἀπορίη! Οὐ παύεται τουτέου πρότερον, πρὶν [7] ἀποκαθαρθῇ τε, καὶ [8] καταστορεσθῇ, καὶ μιχθῇ τοῖσιν ἄλλοισι. [9] Πέσσεσθαι δὲ, καὶ μεταβάλλειν, καὶ λεπτύνεσθαι, καὶ παχύνεσθαι ἐς χυμῶν εἶδος διὰ πολλῶν εἰδέων καὶ παντοίων (διὸ καὶ αἱ κρίσιες καὶ οἱ ἀριθμοὶ τῶν χρόνων ἐν τοῖσι τοιούτοισι μέγα δύνανται) πάντων δὴ τουτέων ἥκιστα προσήκει θερμῷ ἢ ψυχρῷ πάσχειν: Οὔτε γὰρ ἂν τοῦτό γε σαπῇ, οὔτε παχυνθῇ.

Præterea cuncta alia mala quibus affligitur homo, ea omnia ex [1] succorum potentiis proficiscuntur: verbi causâ, si amaror quidam secernatur, quam bilem flauam appellamus, quales ilicò iactationes & æstus incandescentia & prosternatio virium inuoluunt! [2] verùm liberati ab illa nonnunquam, aut vltrò aut pharmaco purgati, modò loco & tempore quid horum factum fuerit, liquidò & [3] doloribus & ardoribus defunguntur.

guntur. Quamdiu autem [4] eadem mole turgida, & pepasmi expertia, & immoderata fuerint, nullâ arte nec dolores nec febres placari poterunt. Itidem quibus [5] acuti, & acerrimi, & æruginosi succi molesti sunt, quali mox rabiei, ac viscerum thoracisq́; morsibus, & [6] anxietati inuoluuntur! Neque horum finis priusquam iidem [7] excludantur & [8] sedentur, & aliis remisceantur. [9] Concoqui autem, & mutari, attenuariq́; ac crassescere in aliam humorum ideam oportet (quapropter & crises & numeri temporum in his talibus plurimum valent) verùm hæc cuncta euenire calido aut frigido minimè omnium consentaneum est: cùm nec putrescere, nec crassescere queant.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Lædunt sua δυνάμει quam gerunt secundarum ex qualitatum vi.

2 Sensu animaduersa historia.

5 Igitur in succis illa erant.

4 Cùm à benigno illo sanguinis freno abeunt. tunc quasi pendent, eleuantur, ferociunt, ac feruent; necdum repressi sunt, aut sedati, sed adhuc exagitati.

5 A bile retorrida, quæ à reliquorum succorum moderatione abiit.

6 Æstuant desperatione.

7 Cùm excluditur; vel intra corpus manens consopitur.

8 Καταστορεσθῆ, quod priùs erat μετέωρον vt paulo ante, & ebullitio eius cohibetur aut certè mixtione reliquorum attemperatur: vt Doctiss. Zuingerus annotat. καταστορέσαι est humi sternere, prosternere: & metaphoricè componere, sedare, demulcere; ita καταστορεσθῆναι dicitur de humoribus euictis coctione, aut cæterorum mixtione dilutis, aut iam sedatis & compositis. depositis qualitatibus exuberantibus, vt hîc.

9 Iam ratione ostendit in morbis quorum hyparxis à materia pendet, calidũ & frigidum nõ multum posse. hoc pacto: Morbificæ causæ abactione fit curatio, vt illa pepasmo mitigetur & excludatur apparata: ita diebus criticis excludũtur variis. At calidum & frigidum non abigitur maximè, nec patitur validè: nam nec coqui, nec putrescere potest. Igitur calidum nec frigidum horum morborum auctor erit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* πολλῶ

† ταῦτα

Τί δ' ἂν [1] αὐτὸ φαίνομεν εἴη; κρῆσίς τε αὐτέων ἐστὶ, * πλέω [2] πρὸς ἄλληλα ἔχουσα δύναμιν: Ἐπεὶ ἄλλως γε οὐδενὶ τὸ θερμὸν μιχθὲν, [3] παύσεται τῆς θέρμης, ἢ τῷ ψυχρῷ· οὐδέ γε πάλιν τὸ ψυχρὸν ἢ τῷ θερμῷ. [4] Τὰ δ' ἄλλα † περὶ τὸν ἄνθρωπον, ὅσῳ ἂν πλείοσι μίσγηται, τοσούτῳ ἠπιώτερα καὶ βελτίονα. Πάντων δὲ ἄριστα διάκειται ὤνθρωπος, ὅταν πέσσηται, καὶ ἐν ἡσυχίῃ ᾖ, μηδεμίην δύναμιν ἰδίην ἀποδεικνύμενος. Περὶ μὲν οὖν τουτέων ἱκανῶς μοι ἡγεῦμαι ἐπιδεδεῖχθαι.

Quod itaque [1] officium vtriusque dicemus? Attemperatio ipsorum propria est, tum verò etiam [2] in se mutuò agendi facultatem habent: quandoquidem nulli alij remixtum calidum, [3] feruore spoliatur, quàm vnico frigido: nec alij cedit frigidum, quàm soli calido. [4] Reliqua cuncta in homine,

in homine, quanto pluribus remixta fuerint, tanto mitiora & meliora euadunt. Quin tunc optima valetudine fruitur homo, cùm cibos rectè coquit, ac cùm in ocio est, nec vllus in corpore succus præ cæteris peculiari vi exsplendescit. Et de his quidem videor mihi abundè satis demonstrasse.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quas vires gerant calidum & frigidum, iam proponit: nam agunt in alias humorum qualitates, eásque miscent, vnde temperamentum fit: igitur κρῆσις αὐτέων ἐστί.
2 Et in se agunt] sese mutuò inhibent ac domant: cùm id officium sit contrariorum, vt in temperiem se mutuò flectant, πρὸς ἄλληλα ἔχουσι δύναμιν.
3 Mutua mixtione frenant se.
4 Succos miscent qualitates primæ. Hæc itaque remixtio dum optima est & æqualis, ita vt nihil luxuriet mixtorum, validus est homo. Sin copia aut vi quid elucescat, id secernere nititur natura à massa, & excludere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Λέγουσι δέ τινες καὶ ἰητροὶ, καὶ σοφισταὶ, ὡς οὐκ ἔνι δυνατὸν ἰητρικὴν εἰδέναι, ὅστις μὴ οἶδεν ὅ, τί ἐστιν [2] ἄνθρωπος, καὶ ὅπως ἐγένετο πρῶτον, καὶ ὅπως συνεπάγη. Εγὼ δὲ τουτέων μὲν ὅσα τινὶ εἴρηται σοφιστῇ, ἢ ἰητρῷ, ἢ γέγραπται περὶ φύσιος, [3] ἧσσον νομίζω τῇ ἰητρικῇ τέχνῃ προσήκειν, ἢ τῇ γραφικῇ. Νομίζω δὲ, ὅτι [4] περὶ φύσιος γνῶναι τί σαφὲς, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἐστὶ, ἢ [5] ἐξ ἰητρικῆς: τοῦτο δὲ οἷόν τε καταμαθεῖν, ὅταν [6] αὐτὴν τις τὴν ἰητρικὴν ὀρθῶς πᾶσαν περιλάβῃ. Μέχρι δὲ τουτέου [7] πολλοῦ μοι δοκέει ἰδεῖν, λέγω δὲ [8] τὴν ἱστορίην ταύτην εἰδέναι, ἄνθρωπος τί ἐστι, καὶ [9] δι' οἵας αἰτίας γίνεται, καὶ τ' ἄλλα ἀκριβέως. Επεὶ τοί γέ μοι δοκέει ἀναγκαῖον εἶναι [10] παντὶ ἰητρῷ περὶ φύσιος εἰδέναι, καὶ πάνυ σπουδάσαι, ὡς εἴσεται (εἴπερ τι μέλλει τῶν δεόντων ποιήσειν) ὅ, τι ἐστὶν ἄνθρωπος [11] πρὸς τὰ ἐσθιόμενα, καὶ πινόμενα, καὶ ὅ, τι ἀφ' ἑκάστου ἑκάστῳ συμβήσεται· καὶ μὴ ἁπλῶς οὕτω δοκέειν, ὅτι [12] πονηρὸν βρῶμα τυρὸς (πόνον γὰρ φέρει τῷ πληρωθέντι αὐτέου) ἀλλὰ τίνα τε πόνον, καὶ διὰ τί, καὶ τίνι τῶν ἀνθρώπων ἐνεόντων ἀνεπιτήδειον.

[1] *Cæterùm & medici & sophistæ quidam aiunt, quòd non potis sit medicinam cognoscere eum, cui exploratum non sit quid sit [2] homo, & quo modo primùm factus & consociatus sit. Ego verò hæc quæ ita de naturâ dicuntur aut scribuntur siue à sophista, siue à medico, [3] minùs consentanea medicæ arti existimo quàm pictoriæ. Mea autem hæc sententia est, de [4] natura aliquid certum exploratum habere, non aliunde euenire, quàm [5] ex medicina: atque idipsum tunc demum disci posse, ubi*

vbi quis [6] totam medicinam rectè perceperit. Enimuerò [7] quamplurimi eò cognitionis progressum fecere, vt [8] veluti sensu comperta narrare possint, quid sit homo, & [9] è quibus causis enatus, & cætera exactè. Verùm mihi maxime è re [10] medicorum esse videtur, vt is in naturæ rebus exercitatus sit, vtque omni studio annitatur, vt percipiat (si quid quod facto opus est præstabit) quid sit homo [11] collatione facta ad ea quæ eduntur & bibuntur, & quid à singulis cuique euenturum sit: nec ita absolutè putare, [12] quòd malum edulium sit caseus (damnis enim affligit liberaliùs ei indulgentem) verùm etiam explorandum, quodnam incommodum, & quamobrem, & cui humani corporis parti incommodus habeatur.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ostensurus veterum theoriam meliorem esse recentium medicorum, narrat neotericorum sententiam: qui aiunt, corpus humanum, medici subiectum, & quibus fabricatum sit exploratum esse debet. Hanc impugnat si fusè homo accipiatur. Ante Hippocratis & Democriti ætatem Græci nil de natura scripsere; vel si quid, ieiunè admodùm.

2 Si ita latè accipiatur homo, qua sub naturæ œconomia continetur: nam pictor etiam humanam naturam noscere debet, vt membrorum analogiam rectè fingat: ita calceario pedis dimensione opus est, quo rectè aptet calceos.

3 Q. d. tam ieiunè hactenus de natura scripsere & docuere.

4 Dicit, si propriè humani corporis natura sumatur, hoc est, quatenus ad medicinæ finem pertinet, Medici peculiaris est, adeóque propria, vt nulla ex alia arte quàm ex Medicina percipi possit.

5 Nam res cognoscitur talis, qualis ea est: Cognoscitur autem vario fine. Varij fines varias peperere artes. Itaque natura hominis Medicè (id est, quatenus ad Medicum pertinet) à solo cognoscitur Medico.

6 Id quod ei clarum est, qui & in theoria & in facienda Medicina tritus est.

7 At qui hactenus scripsere, ἐξ ἰατρικῆς non ea sumpsere; non enim à nostra familia didicere theoricam, nec ipsi medicinam fecere: Igitur ieiunè de his agunt.

8 Non admittit eorum assumptum: nam philosophi veri hoc sciunt.

9 Hæc antiqua & Hippocratis est sententia. quòd natura hominis communis, ex physicis rationibus indagari debet, quid sit, & ex quibus fabricatus homo: & hoc non vt medici, sed vt physici callent.

10 Sine qua tamen scientia, eius sententiâ, non in magnum euadet quis medicum, vt qui medicum Philosophum Deo æqualem fecerit. Plato existimat philosophia nihil maius à summo Deo hominibus tributum fuisse.

11 Sed in medicinam vertere debent hanc physicam cognitionem, vt vsibus sanationum accommodent hæc. quemadmodum picrocholis mel inimicum, quia choleram procreat &c.

12 Ita natura noscenda humana, vt noscat à quibus quomodo afficiatur: vt à caseo quod affligatur: deinde cur ita à caseo percellatur: cùm interim plurima reliqua sint esculenta mala, quæ alio tamen modò lædunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔστι γὰρ καὶ [1] ἄλλα πολλὰ βρώματα καὶ πόματα [2] φύσει πονηρὰ, καὶ [3] διατίθησι τὸν ἄνθρωπον οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον. Οὕτως οὖν μοι ἔστω περὶ λόγου, οἷον [4] οἶνος ἄκρητος.

ἄκρητος πολὺς ποθεὶς, διατίθησί πως τὸν ἄνθρωπον ἀσθενέα, καὶ ἅπαντες ἂν ἰδόντες τοῦτο γνοίησαν, ὅτι [5] αὕτη ἡ δύναμις οἴνου, καὶ αὐτὸς ἐστιν αἴτιος· καὶ οἷσί γε τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦτο μάλιστά γε δύναται οἴδαμεν. [6] Τοιαύτην δὴ βούλομαι ἀλήθειαν καὶ περὶ τῶν ἄλλων φανῆναι. [7] Τυρὸς γὰρ (ἐπειδὴ τούτῳ σημείῳ ἐχρησάμην) οὐ πάντας ἀνθρώπους λυμαίνεται· ἀλλ᾽ εἰσὶν, οἵτινες αὐτοῦ πληρεύμενοι, οὐδ᾽ ὁτιοῦν βλάπτονται· ἀλλὰ καὶ τοῖς [8] ἰχνοῖσιν ἂν ξυμφέρειν θαυμασίως παρέχεται· εἰσὶ δὲ οἳ χαλεπῶς ἀπαλλάσσουσι. Διαφέρουσι δὲ τούτων αἱ φύσιες.

Sunt enim & [1] plurima alia edulia ac potulenta [2] naturâ maligna, [3] nec tamen eodem modo hominem affligunt. Exempli causa, [4] vinum merum plenâ manu sumptum, hominem aliquo modo debilem reddit, & cuncti qui viderunt hoc fatentur, & agnoscunt quòd [5] hæc sit vini vis, & à vino id proficisci: & quas in homine partes maximè percellat nouimus. [6] Quare & talem veritatem certitudinemq́; & in aliis explendescere volo. Itaque [7] caseus (cùm hoc argumento vti cepi) non omnibus hominibus iniurius est: sed sunt qui eo pleni, nihil & ne tantillum quidem incommodi sentiunt: imò [8] tenuibus mirum in modum conferre animaduersum est: sunt iterum alij qui ægrè eius defunguntur molestiis. Horum itaque naturæ diuersæ sunt.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Gal. 1. diff. feb. 4. in medio.

2 Ex idiosyncrasia naturæ humanæ lædi ostendit ab alimentis naturam humanam: vt vinum cur & quas partes affligat, omnes norunt.

3 Q. d. igitur noscendum cui bellicosa sint.

4 Ita & alimenta & pharmaca vim suam retinent, amittunt, vel mutant, pro varia ratione naturarum quibus exhibentur.

5 Vt vinum dulce picrocholis sitiferum, aliis mouet ptyelon. giluum vrinale est quibusdam vinum; aliis sitiferum.

6 Ita alimenta cuncta, non solùm quòd lædant, sed cur, & quo modo id faciant exploratum esse debet.

7 Q. d. quod de caseo, idem de reliquis explorandum, cur & quo modo lædant. causa erit cur lædat, quod naturæ bellum indixit vel communi, vel peculiari. vt elucet in caseo. Si enim caseus communi naturæ humanæ iniurius esset, nullus eius vsum ferret. At cuncti non læduntur eius ab vsu, vt tenues: alij læduntur. Igitur communi naturæ humanæ non est inimicus: sed peculiari. quatenus eæ inter se discriminantur: cuius causa est succus qui in corpore luxuriat pituitosus.

8 Morbo vel naturâ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Διαφέρουσι δὲ κατὰ τοῦτο· ὅπερ ἐν τῷ σώματι ἔνεστι πολέμιον τυρῷ, ὑπὸ τοιούτου ἐγείρεταί τε καὶ κινέεται, οἷσιν ὁ τοιοῦτος χυμὸς τυγχάνει πλέον ἐνεὼν καὶ μᾶλλον ἐνδυναστεύων ἐν τῷ σώματι, τούτους μᾶλλον καὶ κακοπα-

ρέειν εἰκός. Εἰ δὲ πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἦν κακὸν,[2] πάντας ἂν ἐλυμαίνετο. Ταῦτα δὲ εἴ τις εἰδείη, οὐκ ἂν πάσχοι.[3] Τὰ δ' ἐν τῇσιν ἀνακομιδῇσι, τῇσιν[4] ἐκ τῶν νούσων, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇσι νούσοισι τῇσι μακρῇσι, γίνονται πολλαὶ[5] συμπαρατάξιες, αἱ μὲν ἀπὸ ταυτομάτου, αἱ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν προσενεχθέντων τῶν τυχόντων.

Diuersæ autem sunt hac ratione: quòd[1] id quod in corpore caseo bellum indixit, à caseo excitetur ac agitetur, his quibus eiusmodi succo circumfluit corpus; qui quantò efficacior redditus fuerit in corpore, tantò vehementiùs eos affligi consentaneum est. Quodsi toti naturæ humanæ is iniurius esset,[2] omnes vtiq; affligeret. Has itaque differentias si quis nouisset, non incurreret hæc, nec ea pateretur. In[3] refectionibus verò, dum se à morbo colligunt[4] conualescentes, præterea in his qui morbis diuturnis conflictantur, multi velut instructa acie[5] conflictus fiunt, partim vltrò, partim ex iis quæ sine delectu adhibentur.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Differentiæ itaque causa pendet à succo quo rigatur œconomia humani corporis, cui bellum indixit caseus, & quem mouet ac separari facit, augmentum ducente pituitâ bili contrariâ. Itaque inquit Doct. Zuingerus, prior est αὔξησις ὁμοίου: deinde κίνησις ἀνομοίου, cùm natura, inæqualitatem hanc ægrè ferens, conturbetur. Cuius si copiam nosset homo, à caseo non læderetur, quia vel eo penitùs abstineret, vel certè non vltra modum eo vteretur. Hæc Doct. Zuingerus.

2 Q. d. igitur non est caseus simpliciter malus; sed vel nocet, vel iuuat pro varia ratione naturarum quibus exhibetur.

3 Quod alimenta ex peculiari cuiusque natura lædunt homines, iam ostendit ex conualescentibus & ægris. nam varij conflictus sunt inter naturam, alimenta, & morbos.

4 Dicit Hippocrates, in iis qui conualescunt, at nondum eualuere, aut qui longis impliciti sunt malis, multa simul concurrere vno eodemque tempore, à quibus vel recreari vel affligi hominem vsu venit: idque naturæ ductu euenire, tentantis noxia excludere; vel ab assumptis, vt cibis naturę dissentaneis, vel amicis & propugnantibus naturæ in alimentis aduersus morbũ. Quare damnat medicos qui hæc ex ægrorum vel conualescentium naturis non dignoscunt.

5 Zuing. συμπαράταξις, vox militaris est, conflictus qui fit instructa acie. ita natura noxia excutere nititur; si iuuetur nutricatu, validiùs insurget in acie: sin prematur à diæta, pessundatur, aut se colligens obsidionem patitur; & interdum erumpit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οἶδα δὲ τοὺς ἰητροὺς τοὺς πολλοὺς, ὡς τοὺς ἰδιώτας, ἢν[1] τύχωσι περὶ τὴν ἡμέρην ταύτην τι κεκαινουργηκότες, ὡς λουσάμενοι, ἢ περιπατήσαντες, ἢ φαγόντες τι ἑτεροῖον, ταῦτα δὲ πάντα βέλτιον προσενηνεγμένα ἢ μὴ, οὐδὲν ἧσσον[2] τὴν αἰτίην τουτέων τινὶ ἀνατιθέντας, τὸ μὲν αἴτιον ἀγνοεῦντας, τὸ δὲ συμφορώτατον ἢν οὕτως τύχωσιν, ἀφανίσαντας. Δεῖ δὲ οὐκ ἀλλ' εἰδέναι, τί[3] λουτρὸν ἀκαίρως προσγινόμενον ἐργάσεται, καὶ τί κόπος.

Οὐδέποτε

Οὐδέποτε γὰρ ἡ αὐτὴ κακοπαθείη τουτέων, οὐδ' ἑτέρη, οὐδέ γε ἀπὸ πληρώσιος, οὐδέ γε ἀπὸ βρώματος τοίου ἢ τοίου. [4] Ὅστις οὖν ταῦτα μὴ εἴσεται, ὡς ἕκαστα ἔχει πρὸς τὸν ἄνθρωπον, οὔτε γινώσκειν τὰ γινόμενα ἀπ' αὐτέων δυνήσεται, οὔτε χρέεσθαι ὀρθῶς.

Noui autem medicos & idiotas multos, qui [1] si quid fortè ea die ægri nouassent, puta si lauissent, aut deambulassent, aut quid alienum à præscriptis comedissent, etsi hæc cuncta adhibuisse quàm neglexisse præstaret, nihilominus tamen [2] causam nouæ afflictionis prædictorum alicui ascribebant, veram quidem causam ignorantes, & nonnunquam id quod maximè recreabat suis beneficiis defraudantes. Verùm hoc modo transigere non licet, sed illud compertum potiùs esse debet [3] quidnam balneum, nec loco nec iure adhibitum, adferre soleat, & quid sit afflictio. Nunquam enim eiusdem ideæ afflictio vel ab his, vel à quouis alio proficiscitur, & neque ex satietate, neque ex hoc vel illo edulio. [4] Si quis hæc explorata non habet, quomodo horum quæque ad hominem comparata se habeant, is neque horum euenta percipere poterit, nec iis commodè vti.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vt omnia ad talem hominem comparata se habeant exploratum esse medico debet.

2 Causam iam adfert: qui ignorat eam quæ peculiari hominum naturæ est syntimoria cum alimentis, etiam effectus ignorabit, nec vsum eorum rectè inibit: Hæc autem noui medici nesciunt. Itaque & effectus nescient.

3 Horum vires noui hi medici ignorant.

4 Qui facultates alimentorum nescit, etiam effectus ignorabit, nec vsum rectè horum poterit præscribere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δεῖν δέ μοι δοκέει καὶ ταῦτ' εἰδέναι, ὅσα τῷ ἀνθρώπῳ παθήματα ἀπὸ [1] δυναμίων ἔρχεται. καὶ ὅσα ἀπὸ [2] σχημάτων. Λέγω δὴ τί τοῦτο, δύναμιν μὲν εἶναι, τῶν χυμῶν εἰδέναι τὰς ἀκρότητάς τε καὶ ἰσχῦς. σχήματα δὲ λέγω, ὅσα ἔνεστιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Τὰ μὲν γὰρ κοῖλά τε καὶ ἐξ εὐρέος [3] εἰς στενὸν ἐπισυνηγμένα· Τὰ δὲ καὶ [4] ἐκπεπταμένα, τὰ δὲ [5] στερεά τε καὶ [6] στρογγύλα, τὰ δὲ [7] * πλατέα καὶ ἐπικρεμάμενα, τὰ δὲ [8] διατεταμένα, τὰ δὲ [9] μακρὰ, τὰ δὲ [10] πυκνὰ, τὰ δὲ [11] μανά τε καὶ τεθηλότα, τὰ δὲ [12] σπογγοειδέα καὶ * ἀραιά.

Cæterùm præter hæc necesse fuerit vt rectè dignoscat, quænam passiones dimanent ex [1] succorum exuperantibus qualitatibus & viribus, quæ item ex [2] figuris eueniant. Hoc volo, ac facultatem quidem appello,

humorum

humorum excellentes qualitates viresq́ʒ. figuras autem dico ea quæ insunt in homine. Aliæ enim partes cauæ sunt, & ex amplissimo spacio [3] in arctum coactæ, aliæ [4] expassæ, aliæ [5] solidæ & [6] rotundæ, aliæ latæ & pensæ, aliæ [8] extentæ, aliæ [9] longæ, aliæ [10] densæ, aliæ [11] raræ & succulentæ, aliæ [12] spongiformes & molles.

Docet variam partium conformationem.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1. Δύναμις est facultas & potentia, à qua actio procedit; quæ inest succis à temperamento: quare hic sig. humorum exuperantes qualitates & vires, id est, cùm impermixti fuerint humores, tunc enim excellenti qualitate exuperant.
2. Σχῆμα hic refertur ad partium variam compositionem naturalem, qua duræ sunt, raræ, densæ, rotundæ, latæ, cauæ, pressæ.
3 Angustæ & in amplum desinentes: expassæ sese fundentes & in latum pandentes, & contrahentes; vt vterus, vesica.
4. Expansa, explicata, aperta, hiantia.
5. Substantia & substantiæ modo.
6. Vt intestina; vt colon.
7. Vt diaphragma & membranæ.
8. Vt rectum intestinum breue est.
9. Hepar, diaphragma.
10 Hepar.
11 Vacuæ vel plenæ à concepta materia. μελέα τεθηλότα seu florida, d. Zuing. quæ instar θήλης siue mammæ continent succum vtilem, veluti efflorescentem, vt quæ venulis plurimis rigantur, vt hepar; quamuis etiam sensui sit id πυκνόν. μανὸν cum spaciis intermediis non consociatur pars ob humores, vel spiritus. Ita μανὸν erit duplex: τεθηλὸς, cùm succis abundat, quos aliis communicet suo tempore, vt hepar, mammæ, testes, parastatæ oleagineam materiam habent. μὴ τεθηλὸς, spiritus continens, vel nihil sensu continens.
12 Cedentes instar spongiæ fungosæ, vt splen, mammæ, pulmo rara sunt & spongiosa: vel non, vt ossa quædam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τοῦτο μὲν ἑλκύσαι ἐφ' ἑωυτὸ καὶ ἐπισπάσασθαι ὑγρότητα ἐκ τοῦ ἄλλου σώματος; [1] πότερον τὰ κοῖλά τε καὶ ἐκπεπταμένα, ἢ τὰ στερεά τε καὶ στρογγύλα, ἢ τὰ κοῖλά τε, καὶ ἐς στενὸν ἐξ εὐρέος συνηγμένα, δύναιτ' ἂν μάλιστα; οἶμαι μέν τοι τὰ τοιαῦτα [2] εἰς στενὸν συνηγμένα ἐκ κοίλου τε καὶ εὐρέος. Καταμανθάνειν δὲ δεῖ αὐτὰ ἔξωθεν ἐκ τῶν φανερῶν. Τοῦτο μὲν γὰρ τῷ στόματι κεχηνὼς, ὑγρὸν οὐδὲν * ἀνασπάσαις· † προσμυλλήνας δὲ καὶ συστείλας, πιέσας τε τὰ χείλεα, ἔπι τε αὐλὸν προσθέμενος, ῥηιδίως ἀνασπάσαις ἂν ὅ, τι θέλεις. [3] Τοῦτο δὲ, αἱ σικύαι * προσβαλλόμεναι ἐξ εὐρέος εἰς στενότερον ἐστενωμέναι πρὸς τοῦτο τετεχνέαται, πρὸς τὸ ἕλκειν ἀπὸ τῆς σαρκὸς καὶ ἐπισπᾶσθαι· ἄλλα τε πολλὰ τοιουτότροπα. Τῶν δ' ἔσω τοῦ ἀνθρώπου, φύσις καὶ σχῆμα τοιοῦτον, [4] κύστις τε καὶ κεφαλὴ, καὶ ὑστέρα γυναιξί. Καὶ φανερῶς ταῦτα μάλιστα ἕλκει, καὶ πληρεά ἐστιν ἐπάκτου ὑγρότητος αἰεί. Τὰ δὲ κοῖλα καὶ ἐκπεπταμένα, ἐπιρρυεῖσαν μὲν ἂν ὑγρότητα μάλιστα [5] δέξαιτο πάντων, ἐπισπάσαιτο δ' ἂν οὐχ ὁμοίως.

* ἀνασπάσῃς
† προσμυλλήνας, προσδιατρέψας.
* προσβαλλ.

Quæ itaque quæso ex his in sese trahere ac prolectare humiditatem ex reliquo corpore optimè poterunt? [1] num cauæ & expassæ, an solidæ & rotundæ,

tundę, aut cauę & in arctum ex fusa amplitudine coactę? Equidem existimo has[2] quę ex cauitate & amplitudine in arctum sunt coactę. Quod colligere licet ex his quę foris conspicua sunt. Partim quidem quòd biante ore nihil liquoris attraxeris: vbi verò labra foras produxeris, contraxerisq́ ac compresseris, insuperq́ fistulam admoueris, facillimè sanè attrahes ea quę volueris.[3] Partim verò quòd cucurbitę ex augusto spacio in angustum arctatę in hunc vsum fabricatę sunt, ad trahendum ac prolectandum ex carne: vt & multa inueniuntur alia quę huic non absimilia sunt. Tales autem naturâ ac figurâ partes sunt in corpore,[4] vesica & caput, & vterus in mulieribus. Atque hę partes manifestissimè trahunt, ac perpetuò plenę sunt attracta humiditate. Cauę econtrà & latè fusę partes, affluentem maximè succum [5] accipiunt, non tamen similiter attrahunt.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vt varia partium conformatio, ita vel agit vel patitur faciliùs. vnde ὁμοπάθεια partium, quæ vel humoribus vel à spiritibus affliguntur. Ita Plato 3. de Rep. imitatione Hip. duas statuit causas internas morbificas, ῥεύματι & πνεύματι.

2 Quædam igitur trahendo affliguntur, quales sunt cauæ, ex amplo ventre in ceruicem desinentia: argumento est os, & fistula, & cucurbita.

3 Sententia summi præceptoris hæc est: non qualitates primæ, sed secundæ morbos magnos faciunt: Hoc est, δυνάμεις, id est, præcellentes illæ separatorum iam succorũ facultates (vt acrimonia, lentor &c.) morbos magnos pariunt. Has autem excipiunt fluentes materias partes, modò ęgriùs, modò faciliùs, vt sunt varia partium σχήματι, id est, conformationes (vt raritas, densitas, &c.) Cùm enim omnis fluxus δυνάμεων ex triplici fiat causa; nimirum orgasmo, tractione, & exclusione: quædam σχήματι partium, exclusioni succorum, aliæ tractioni exposita & accommodata erunt. & ita δυνάμεις accipient.

4 Hæ igitur partes maximè morbis ex fluxibus ortis obnoxiæ sunt.

5 Non attractione, sed translatione in vitio sunt, & exclusione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ[1] στερεὰ καὶ στρογγύλα οὔτ᾽ ἂν ἐπισπάσαιτο, οὔτ᾽ ἂν [2] ἐπιρρυεῖσαν ἐπιδέξαιτο· * περιολισθάνοι τε γὰρ ἄν, καὶ οὐκ ἔχοι ἕδρην ἐφ᾽ ἧς μένοι. Τὰ δὲ [3] σπογγοειδέα τε καὶ ἀραιά, οἷον σπλήν, πνεύμων, καὶ [4] μαζοί, προσκαθεζόμενα μάλιστα [5] ἀναπίοι, καὶ σκληρυνθείη καὶ αὐξηθείη ὑγρότητος προσγενομένης ταῦτα μάλιστα. Οὐ γὰρ ἄν, ἣν ἐν [6] κοιλίῃ ἐνῇ τὸ ὑγρόν, ἔξω τε περιέχει, αὐτέη ἡ κοιλίη * τὸ ὑγρὸν καὶ † ἐξαντλίζοιτ᾽ ἂν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέρην· ἀλλ᾽ [7] ὅταν πίῃ καὶ δέξηται αὐτὸς ἐς ἑωυτὸν τὸ ὑγρόν, τὰ κενὰ καὶ ἀραιά, καὶ τὰ σμικρὰ πάντῃ καὶ ἀντὶ ἀραιοῦ τε καὶ μαλθακοῦ σκληρός τε καὶ πυκνὸς ἐγένετο, καὶ οὔτ᾽ ἐκπέσσει, οὔτ᾽ ἀφίησι. Ταῦτα δὲ πάσχει διὰ τὴν φύσιν τοῦ σχήματος.

* ὀλισθηρὸν lubricum.

* αὐτῇ † ἐξαντλίζω

Solidæ [1] autem & rotundæ, neque trahunt, nec [2] suscipiunt: quandoquidem dilabitur humor, & non stabilem inuenit sedem. [3] Spongiformes verò & molles, velut splen, pulmones, & [4] mammæ, quæ in procinctu sunt maximè [5] ebibunt, duræq́ fiunt ac turgescunt hæ partes illabente humore. Neque enim si [6] ventre conceptus sit humor, & foris etiam humor contineatur, ipse venter humorem illum singulis diebus euacuare poterit: sed [7] cùm imbiberit viscus succum & in se receperit, cuncta loca vacua & rara, quantumlibet parua adimplentur: & viscus quod rarum & molle erat, durum ac densum redditur, & nec concoquit, nec excernit. Hæc autem patitur ob figuræ indolem.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Non cauæ, nec latæ: vt musculi; non imbuuntur ob soliditatem: & ob rotunditatem effluit humor, nec hæret.

2 Non imbuuntur à proximis.

3 Hæ partes δυνάμιων iniurias experiuntur, ob σχῆμα quod habent, earum tractioni & exclusioni aptum.

4 Notandum hîc ex Hip. Mammas trahere ex vicinis partibus, id est, vterinis venis; vnde durescunt, obstructis mensibus in fœtis. quemadmodum lien ex mesenterio & hepate; pulmo, vt ait Aretæus de Peripneumonia, ex gula & ventriculo: adde & caput.

5 Hæ partes ἕδρην quidem habent, (n. porosullos) sed κοιλίην non habent (n. cauitatem magnam, vt vesica) quare hæ partes ob σχῆμα accipient quidem succos, sed eos ægrè excutient iterum: vnde putredini vel duritiei obnoxiæ sunt.

6 Aph. 20. κοιλίην absque articulo significare d. omnem cauitatem corporis.

7 Id est, si in interna parte, verb. grat. pulmonum vel lienis, multum materiæ conceptũ sit, & externi circumiecti pori etiam repleti si fuerint, non poterit interna illa materia euacuare se: propter σχῆμα.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ὅσα δὲ [2] φῦσαν τε καὶ [3] ἀνειλήματα ἐνεργάζονται ἐν τῷ σώματι, ἐνθαῦτα ἐν μὲν τοῖσι κοίλοισί τε καὶ εὐρυχωρίῃσιν, οἷον κοιλίῃ τε καὶ θώρηκι, ψόφον τε καὶ πάταγον ἐμποιέει. [4] ὅτι γὰρ ἂν μὴ ἀποπληρώσῃ οὕτως ὥστε στῆναι, ἀλλ' ἔχῃ μεταβολάς τε καὶ κινήσιας, ἀνάγκη ὑπ' αὐτέων καὶ [5] ψόφον καὶ καταφανέας κινήσιας γίνεσθαι. Ὅσα δὲ [6] σαρκώδεά τε καὶ μαλθακά, ἐν τοῖσι τοιούτοισι νάρκαι τε καὶ πληρώματα, *οἷα ἐν τοῖσιν [7] ἀποσφαγεῖσι, γίνεται.

Quæcumque verò [2] flatum & [3] torsiones excitant in corpore, ea in cauis ac amplis partibus, veluti ventre ac pectore, sonum ac strepitum efficere solent. [4] Nam cùm non ita repleant vt stent, sed transmutationes & motus habeant, necessariò ab his & [5] strepitus & manifestæ motiones fiunt. At quæ [6] carneæ sunt & molles partes, in his torpores & repletiones eueniunt, vt in [7] iugulatis apparet.

I. HEVR-

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quemadmodum primùm monstrauit affligi partes ob conformationem ab humoribus, ita iam à flatibus. vt thorax, venter, vterus.

2 Est flatus, humorum vel ciborum quidam vapor crassus & turbidus, qui in cauis gignitur, (vt nebula in aëre) à debili calore: nam frigus non attenuat nec dissoluit: & calor discutit validus. Fiunt in omnibus cauitatibus, vt cerebri, cordis, pulmonum, vesicæ, vteri, renum, scroti, arteriarum, venarum, & neruorum.

3 Ἀνειλέεσθαι sursum volui sig. Hippocrati, & recondi. Hinc hæc vox, id est, torsiones & conuolutiones in cauis amplisque partibus, vt ventre & thorace: Et d. ἀνειλήσιες 3. Epid.

4 Quo modo ob varia σχήματα, partes flatibus obnoxiæ sint.

5 Tanti momenti sunt flatus, vt Stoici affirmarent crepitus æquè ac ructus liberos esse oportere. Claudius impunitatem dedit in mensa crepitum emittentibus: quòd quendam periclitatum pudore deprehendisset.

6 Cedentes, vt musculosæ, flatibus distentæ repletionem sentiunt, & torporem: vt palpitatio.

7 Ἀποσφαγῆσι, Mercurialis, id est, glandulis: quæ sunt ἐν τῇ σφαγῇ, id est, iugulo; à fluxibus his passionibus obnoxiæ: qualis n. repletio & stupor iugularis euenit. Quid hoc? inquit Zuingerus. an laqueo? ἀποσφαγὴ mactatio vbi iugulum secatur. Hic ἀποσφαγὴ vbi laqueo iugulum intercipitur. Imò hîc οἱ ἀποσφαγῶντες dici videntur quibus spiritus vitalis aditus ad cerebrum intercipitur à plurimo in iugularibus venis concepto sanguine, vnde apoplexia parua oritur: & stupent ab illa repletione homines. Est enim σφαγὴ iugulum, & illud cauum quo distant claiculæ. Ita d. partes molles carnosæ flatibus tenduntur & replentur; vnde, interceptis spiritibus, stupent. Vel potiùs ἀποσχάδεσι legendum, ab ἀποσχάζω, quod est venam seco: nam iniecto loro, in membro fit repletio & torpor in musculis: nam interclusus sanguis in halitum abit, & intercipitur spiritus animalis; hinc πλήρωμα & νάρκη. An legendum ἀποσφίγξεσι? est enim ἀπόσφιγξις Hippocrati constrictio, vbi fasciæ ligatam partem comprimunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὅταν δ' ἐγκύρσῃ πλατέϊ τε καὶ [1] ἀντικειμένῳ, καί τι πρὸς αὐτὸ ἀντιπέσῃ, * τοῦτο τύχῃ μήτε ἰσχυρὸν ἐὸν, ὥστε δύνασθαι ἀντέχειν τῇ βίῃ, καὶ μηδὲν κακὸν παθεῖν: μήτε μαλθακόν τε καὶ ἀραιὸν, ὥστε ἐκδέξασθαί τε καὶ ὑπεῖξαι, ἁπαλόν τε καὶ τεθηλὸς, καὶ ἔναιμον καὶ πυκνὸν, οἷον [2] ἧπαρ: διὰ μὲν τὴν πυκνότητα καὶ πλατύτητα, ἀνθέστηκέ τε καὶ οὐχ ὑπείκει. Φῦσα δὲ ὑποδεχομένη, [3] αὔξεταί τε, καὶ ἰσχυροτέρη γίνεται, καὶ * ὁρμᾷ μάλιστα πρὸς [4] τὸ ἀντιπαῖον· διὰ δὲ τὴν [5] ἁπαλότητα καὶ τὴν ἐναιμότητα οὐ δύναται ἀνώδυνον εἶναι. Καὶ διὰ ταύτας τὰς προφάσιας [6] ὀδύναι τε ὀξύταται καὶ πυκνόταται πρὸς * τοῦτο χωρίον γίνονται, ἐμπυήματά τε καὶ φύματα πλεῖστα.

* καὶ φύσει τοῦτο.
* ὁρμᾷ
* χωρ. τ. γ.

Cùm verò inciderit flatus in latum corpus & [1] renitens, & aliquid ipsi contra nitatur, idque fuerit nec naturâ ita forte, vt violentiam eius sustinere, nihilque offensæ accipere queat; neque ita molle & rarum, vt excipere & cedere queat, sed tenerum & succulentum, & sanguineum, & densum, velut [2] hepar: propter densitatem quidem ac latitudinem

dinem renititur nec cedit loco. Flatus verò subiens [3] increscit validiorq́ue euadit, & maximo impetu fertur aduersum id, quod [4] renititur ac referit: propter [5] teneritudinem autem & sanguineitatem expers doloris esse nequit. Hinc est quod [6] acuti dolores ac creberrimi hoc loco eueniunt, & suppurata ac tubercula quàmplurima.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Partes renitentes, aliæ sunt angustæ, aliæ latæ. latæ, natura facilè patiuntur, vel ægrè. Facilè, vt calidæ & humidæ, ἁπαλά. & hæ vel sunt non efflorescentes, id est, nullum humorem in se conceptum gerentes, quem cæteris partibus, instar mammarum communicent. Aliæ efflorescentes, τεθηλότα, quæ succi plenæ aliis communicant eum succum. Et sunt vel exangues, aliâ tamen materiâ plenæ, vt testes, mammæ: vel sang. vt hepar, quod quia densum, renititur, neque cedit: & quia tenerum & sanguine præditum, promptè patitur.

2 Describere videtur naturam hepatis, collatione aliarum partium: vt σχῆμα eius pateat.

3 Ob focum calidi hepatis.

4 Vnde id tum dolet, tum attrahit.

5 Est enim παρέγχυμα.

6 Cùm enim sanguineum viscus sit, vix alio tumore quàm phlegmone affligetur: quæ iactationes plurimaque tædia adfert: Gal. 4. lib. 4. de præs. puls.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Γίνεται δὲ καὶ ὑπὸ φρένας ἰσχυρῶς, ἧσσον δὲ πολλόν. * Διάτασις μὲν γὰρ φρενῶν πλατείη καὶ ἀντικειμένη, φύσις δὲ * νευρωδεστέρη τε καὶ ἰσχυροτέρη, διὸ ἧσσον ἐπώδυνά ἐστι. Γίνονται καὶ περὶ ταῦτα καὶ πόνοι, καὶ φύματα. [2] Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα καὶ ἔσω καὶ ἔξω τοῦ σώματος εἴδεα σχημάτων, ἃ μεγάλα ἀλλήλων διαφέρει, πρὸς τὰ παθήματα καὶ νοσέοντι καὶ ὑγιαίνοντι. Οἷον κεφαλαὶ σμικραὶ ἢ μεγάλαι, τράχηλοι λεπτοὶ ἢ παχέες, * μακροὶ ἢ βραχέες, [3] κοιλίαι μακραὶ ἢ στρογγύλαι, [4] θώρηκος καὶ πλευρέων πλατύτητες ἢ [5] στενότητες, καὶ ἄλλα μυρία· ἃ δεῖ πάντα εἰδέναι ᾗ διαφέρει, ὅπως τὰ αἴτια ἑκάστων εἰδὼς, [6] ὀρθῶς τηρέῃς.

* διάστασις

* νευρωδεστέρη

* γαστρι

[1] Surgunt etiam sub diaphragmate acerbi dolores, verùm longè minùs. Expansio enim Diaphragmatis ampla est, & renitens, & natura eius neruosior & robustior, propterea minùs doloribus inuoluitur. Attamen doloribus & tuberculis etiam hic locus est. Quin & [2] plurimæ aliæ intus & foris figurarum ideæ sunt, quæ plurimum inter se differunt, secundum affectiones quas inferunt tum ægro tum sano. Cuiusmodi sunt capita exigua aut magna, colla tenuia aut crassa, longa aut breuia, ventres [3] longi aut rotundi, [4] thoracis & costarum latitudines aut [5] angustiæ, & alia infinita: quæ cuncta explorata esse debent, quâ differant; quo causas singulorum callens, has [6] rectè obserues.

I. HEVR-

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Hactenus monstrauit morbis obnoxias esse partes, à forma qua effictæ sunt: nam vel succorum attractione, vel metastasi affliguntur. ita à flatibus carnosæ & membranosæ; quæ autem densæ & latæ, renituntur & patiuntur: neruosæ & robustæ, non æquè facilè affligũtur, vt diaphragma.

2 Materia, id est, partium natura nota esse debet medico: illæ constant figura & humorum potentia. vnde morbi intemperici, & conformationis. Inuestiganda igitur natura partium consistentium, & fluentium. Consistentium quæ σχῆμα μελέων vocatur: aliquid differunt interdum, vt caput magnum, paruum &c.

3 Vt megalosplanchni: & partes infra vmbilicum crassas esse bonum est, d. Hip.

4 4. Aph. τοὺς ἰσχίας &c. id est, qui amplo sunt pectore, capite firmo, nec cephalalgiæ, hæmorrhagiæ, aut faucium pulmonisve vitiis obnoxiis vel ophthalmiæ, veterno.

5 Hip. 4. aph. 8. Tabidorum ea tibi sit cautio vt nunquam sursum purgandos putes, id est, qui collo exili, ne vlcus pulmonum maius fiat, ne vas rumpatur etiam in pulmone.

6 Nimirum humorum influxibus vt sint expositæ partes, ob varia schemata.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Περὶ δὲ [1] δυναμίων χυμῶν, αὐτέων τε ἕκαστος ὅ, τι δύναται ποιέειν τὸν ἄνθρωπον, ἐσκέφθαι, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται, τὰς ξυγγενείας ὡς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους. Λέγω δὲ τὸ τοιοῦτον· [2] εἰ γλυκὺς [3] χυμὸς [4] μεταβάλλοι ἐς ἄλλο εἶδος, μὴ ἀπὸ ξυγκρήσιος, ἀλλ' αὐτὸς ἐξιστάμενος, [5] ποῖός τις πρῶτος γένοιτο; πικρὸς, ἢ ἁλμυρὸς, ἢ στρυφνὸς, ἢ [6] ὀξύς; * ἄρα ὀξὺς *ἦ χυμὸς [7] ἀνεπιτήδειος, † προσφόρων ἂν τῶν λοιπῶν, μάλιστα εἴη, εἴπερ † προσφορώτερον ὁ γλυκύς γε πάντων ἐπιτηδειότατος. [8] Οὕτως εἴ τις δύναιτο, ζητέων, [9] ἔξωθεν ἐπιτυγχάνειν, δύναιτ' ἂν πάντων [10] ἐκλέγεσθαι αἰεὶ τὸ βέλτιον. [11] βέλτιστον δέ ἐστι, τὸ προσωτάτω τοῦ ἀνεπιτηδείου ἀπέχον.

De vi autem [1] succorum, quam potentiam singuli in hominem exercere possint, compertum esse debet, vt etiam primùm diximus, quasq́ cognationes inter se habeant. Quod dico tale est: [2] Si dulcis [3] humor aliam in ideam [4] mutetur, non quidem propterea quòd aliis remixtus, sed ipse abiens à pristina sua indole, [5] qualisnam primùm fiat? amarus, an salsus, an acerbus, an [6] acidus? Sanè acidus succus omnium maximè erit [7] incommodus, reliquis aliquantum commodis existentibus, etenim dulcis omnium vtilissimus est. [8] Hoc modo si quis, inuestigatione diligenti ea, quæ [9] foris admittenda veniunt, percipere possit, poterit perpetuò ex cunctis quod [10] optimum est eligere. Id autem [11] optimum, quod quàm longissimè ab incommodo recessit.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Fluentium, id est, δύναμις χυμῶν. hi notandi singuli, quid quisque possit. Et respectu mutuo, qualis sit humorum inter se comparatorum συγγένεια: nam quisque in alium succum abit, vel naturaliter, & dicitur σύγκρησις, aliorum perfusione: vel extra naturæ

tra naturæ leges, & dicitur ἔκστασις, cùm per διάκρισιν seiunctus, in alios degenerat succos, in amarum, salsum, acerbum, acidum.

2 Iam peruestigat quid quisque humor possit.

3 Per ἔκστασιν à sua natura abiens.

4 Mutantur humores, vel quia à cibis, aut remediis contemperantur, vt ex salsis fiant dulces, ac ex amaris acidi: vel vltrò caloris interni vi qualitates variant, ita vt in aliam ideam abeant: Bona mutatio cùm in dulcedinem transferuntur ex aliis qualitatibus; at in acorem vel salsedinem transitus malus.

5 Hinc surgit tecmarsis temperandi, coquendi, præparandi: & euacuandi. nam syncresi labefactatæ debetur temperatio: & ecstasi, purgatio.

6 Nam separatus dulcis succus si vratur, amarescit: si putrescat, salsus fit: à frigore autem acescit, & acerbus euadit.

7 Nam vt dulcis calidum natiuum validum; ita acidus fractum denotat, vt causa & vt signum malus.

8 Vsus seu finis cur humorum vires inuestigandæ: vt foris nutricatus corpori adferri possit. Conueniunt optima: talia sunt, quæ à lædentibus procul recedunt.

9 Talia sunt quæ alios perfundunt succos & temperant, vt ex salsis fiant dulces, &c. hoc faciet optimè is, qui cognationes humorum & mutuos transitus optimè norit; ex quibus in quos facilis mutatio.

10 Quod suprà exemplo casei conspicuum fecit.

11 Id est, id optimum in cuiusque peculiari natura, cuius accessione σύγκρησις succorum firmatur: ne in ἔκστασιν fiat seiunctio, & ἀκμὴ humorum secedentium.

HIPPOCRATIS COI DE ELEGANTIA,

IOHANNIS HEVRNII *paraphrasticâ versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.*

ARGVMENTVM.

DIGNVS liber eruditione & virtute viri, inquit D. Zuingerus. Scaliger Moderationem vertit. Agit hìc de persona decôra: & primùm de ea quam induere debet quilibet artifex: mox de medico vt venustus sit morum honestate, & philosophiæ cognitione, ita acceptior erit & celebrior, & liberali arte excellentior, ἀνὴρ κομψὸς ἀσκληπιάδης, scitus elegansque Asclepiada, vt d. Plato 3. de Rep. vt sit εὐσχήμων, decorus, elegans, ornatus moribus. ἀπὸ τοῦ σχήματος, id est, indole, à natura vel arte. vt ἦθη Arist. τρόποι Isocr. vt lætitia, truculentia, blanditia &c: & horum notæ in facie & moribus elucescentes; vt taciturnitas, grauitas incessus &c. Et eruditio. Omnis ars quæ theoremata in vsum flectit, & experientiâ nititur, insuper ornatu oportet decoretur: nam artificem commendat ac gratum facit.

HIPPO-

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΕΥΣΧΗΜΟΣΥΝΗΣ.

ΟΥΚ ἀλόγως, οἱ [1] παραβαλλόμενοι τὴν σοφίην πρὸς πολλὰ ἐστὶ χρησίμην, [2] ταύτην δὴ τὴν ἐν τῷ βίῳ. Αἱ γὰρ πολλαὶ, πρὸς περιεργίην φαίνονται γεγενημέναι. Λέγω [3] δὲ αὗται, αἱ μηδὲν χρέος τῶν πρὸς ἃ διαλέγονται. [4] Ληφθείη δ' ἂν τουτέων μέρεα [5] ἐς ἐκεῖνα. [6] Ἢ * ὅτι οὐκ ἀργείη, † οὐδὲ μὴν κακίη; [7] τὸ γὰρ σχολάζον καὶ ἄπρηκτον, ζητέει ἐς κακίην καὶ ἀφέλκεται. Τὸ δ' [8] ἐγρηγορὸς, καὶ πρός τι τῆς διανοίας ἐντεταμένος, ἐφειλκύσατο * τε τῶν πρὸς καλλονὴν βίου τεινόντων ἑωυτοῦ, τουτέων τὰς μηδὲν ἐς χρέος πιπτούσας διαλέξιας.

* ἔτι
† οὐδὲ μὴν
* π

HIPPOCRATIS
DE ELEGANTIA.

NON [1] *sine summa ratione faciunt, qui eruditionem artesque asserunt multis rebus vtiles esse, eas videlicet* [2] *quæ in communi vita versantur. Plurimæ enim ad ambitiosam curiositatem comparatæ esse videntur.* [3] *Eas dico quæ nullam vtilitatem ostendunt earum rerum de qua disseruit.* [4] *Harum autem partes* [5] *ad illas referri debent. An* [6] *quod vbi cessatio non est, neque improbitas erit?* [7] *ocium enim & ignauia improbitatem quærunt, & ad eam abstrahuntur.* [8] *Vigilantia verò & rebus intenta mens, trahunt ad se quid eorum quæ ad vitæ honestatem pertinent, etiam ex inutilibus nihilque commodi adferētibus disputationibus.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Hoc sumit ex aliorum sententia: n. non in theoria, sed exercitatione positam sapientiam esse, vt quæ ad publicam vtilitatem omnia flectat.

2 Distinguit: non ociosam eruditionem, sed negociosam intelligimus, quæ artem vsibus humanis commodam profert.

3 Generalis cognitio per se inutilis est, cùm non flectitur in vsum vitæ. & sic ociosa & superflua videtur, & nugacitas quædam sophistica esse, quàm sapientia.

4 Per euentum vtilis euadit generalis illa cognitio, cùm in vsum vertitur, particulatim. sapientia per se inutilis: vtilis si in vsum flectatur. vt Geometria Socrati apud Xen. eatenus vtilis, qua vicinum agrum à suo distinguat.

5 Inutiles disputationes philosophiæ, artium exercitationi iungendas esse. Vulcani arte Pallas è Iouis cerebro prosiliit.

6 Artibus aptata sophia non est ociosa, igitur nec inutilis.

7 Ostendit hoc, nam otiosa eruditio ad vitium se flectit: ratione ocij parentis libidinum.

dinum. & errat in multis quæstionibus non experientia firmata.

8 Negociosa eruditio ad vsum vitæ properans, disputationes per se inutiles, ornatus causâ artibus addit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* μή τοι
† πεποιημένη
* δημεῦται
† ἀτραπίην

[1] Χαριέστερη γὰρ καὶ πρὸς ἑτέρων * μή τι ἐς τέχνην † πεποιημένη: [2] τέχνην δὲ πρὸς εὐσχημοσύνην καὶ δόξαν. [3] Πᾶσαι γὰρ αἱ μὴ μετ' αἰσχροκερδείης καὶ ἀσχημοσύνης, καλλεύουσι [4] μέθοδός τις ἔσσα τεχνικὴ ἐργάζεται. Ἀλλ' [5] εἴγε μὴ πρὸς ἀναιτίην, * δημοῦται. Νέοι τε γὰρ αὐτέοισιν ἐμπίπτουσιν: ἀκμάζοντες δὲ δι' † εὐτροπίην ἱδρῶτας τίθενται βλέποντες: πρεσβύται δὲ, διὰ πικρίην, νομοθεσίην τίθενται, [6] ἀναίρεσιν ἐκ τῶν πολίων.

[1] Venustior enim eruditio etiam tunc apparet aliis, quando ad artem traducitur: ad [2] artem, inquam, elegantiâ & gloriâ instructam. [3] Cunctæ etenim artes quæ non sordido quæstui inhiant, nec inelegantes sunt, [4] illæ methodo quadam arti accommodatâ constant & expoliuntur. [5] Ni enim ars innoxiè exerceatur, proscribitur. Adolescentes enim eos inuadunt, ac in eos irruunt: iuuenes autem eos intuentes ob eorum mutabilitatem, quam salsis iocis excipiunt, sudoribus perfundunt: at senes, præ amarore decretum in eos statuunt, vt [6] ex vrbibus pellantur.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Gratus euadit artifex, si peculiari arti vniuersalis iungatur eruditio. πρὸς ἑτέρων aliorum vtilitatis causa. ἐς τέχνην πεποιημένη, sub artis habitu in mediam hominum vitam introducta.

2 Habitus non quiuis accedere debet, sed elegans & honestus. Ornamentum enim est, vt dixit Crates, inquit Plutarchus de præceptis connub. quod ornat: ornat autem quod honestum facit.

3 Quæ ars εὐσχημοσύνην habet, id est, quæ gratiosa & accepta est, liberalis, ingenua, non sordida, non plutophiliæ dicata, illa habet & methodum artificiosam, id est, vniuersalem rationem à philosophia acceptam, & vsui certo dicatam: propter quam non gratiosa, sed erudita vocari tantùm meretur. Μέθοδος τεχνική, vniuersalis ars, ad actionem omnia referens. Μέθοδος ἄτεχνος vniuersalis ars, ad actionem nihil conferens. Ita docti quidam, quòd εὐσχημοσύνῃ fraudentur, fructu eruditionis spoliantur.

4 Ad verbum: *his artificialis methodus est, quæ expolit eas.*

5 De ipso iam artifice, quem non sat est externa illa ornamenta & scientiam habere: sed vitæ innocentiâ sacrosanctam reddere debet artem suam: alioqui proscribitur: adolescentes libidine fœdans: rubore quodam pressus hoc vitium indicat.

6 In lege conqueritur malis medicis solam ἀλξίην pœnam esse.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Καὶ γὰρ ἀγορήν [2] ἐργαζόμενοι οὗτοι, μετὰ [3] βαναυσίης ἀπατέοντες, καὶ ἐν πόλεσιν [4] ἀνακυκλέοντες οἱ αὐτοί. [5] Ἴδοι δέ τις ἂν καὶ ἐπ' ἐσθῆτος, καὶ τῇσιν ἄλλῃσι περιγραφῇσι. Κὴν γὰρ ἔωσιν ὑπερηφανέως κεκοσμημένοι, πολὺ μᾶλλον

μᾶλλον φευκτέοι, καὶ μισητέοι τοῖσι θεωμένοισίν εἰσι. Τὴν δὲ ἐναντίην, [6] χρειώδης σκοπέειν, οἷς οὐ [7] διδακτὴ κατασκευὴ, οὐδὲ περιεργίη. Ἐκ τε γὰρ [8] ἐπιβολῆς, καὶ τῆς ἐν ταύτῃ εὐσχημοσύνης καὶ ἀφελείης, οὐ πρὸς [9] περιεργίην πεφυκυίης, ἀλλὰ μᾶλλον [10] πρὸς εὐδοξίην, τό τε [11] σεμνὸν, καὶ τὸ ἐν νῷ [12] πρὸς ἑωυτοὺς διακεῖσθαι, πρὸς δὲ [13] τὴν πορείην.

*Hi [1] enim sunt qui [2] fora venalitia ornant, [3] garrulitate sua decipientes, iidemq́ per vrbes [4] circumuagantur. [5] Agnouerit quis eos ex vestitu, alióque, qui foris est, fraudulento habitu. Nam quanto cultiore ornatu explendescunt, tanto magis fugiendi sunt, & ab intuentibus odio prosequendi. Qui verò contrario modo vitam instituunt, [6] cum his versari vtile est, quibus non est [7] studiosè affectatus cultus, nec superflua curiositas. Ex [8] vestitu enim cognosces, eiusdemq́ elegantia & frugalitate, non ad [9] superfluam curiositatem comparata, sed potiùs [10] ad honestam existimationem, tum [11] eruditionis, * tum [12] virtutis, & ad [13] peregrinationem.*

* animi intra se compositi. C.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Cùm εὐσχημοσύνην monstrare conetur, primùm ἀσχημοσύνην narrat sophistarum in excessu, & defectu.

2 Acroases faciunt foro venalitio: quod in Præceptis d. ἀκροάσιν ποιήσασθαι.

3 Βάναυσοι, qui absque eruditione splendidè dicunt fucosa oratione. βαυδοπανοῦργοι Arist. dicti, qui aliud sciunt quàm dicunt: vt hîc ἀπατέοντες. Rectè apud Plutarchum, in Politicis, Menander, mores dicentis sunt qui persuadent, non oratio.

4 Ἀνακυκλέοντες, vt quidam hodie: Plato in sophista, venatorem ait sophistam stultorum & opulentorum adolescentum: lege Erasmi Chymicum dialogum. Rectè Euripideum illud, quod à Plutarcho in Politicis recitatur: vtinam miserum mortalium genus elingue & infans sit, resque ipsæ pro voce hominibus sint; quò qui facundè dicunt, pro nihilo habeantur. Rectè alter ille ac scientia præcellens architectus, at dicendi imperitus, Viri, inquit, Athenienses, quæ iste pulchrè disseruit, equidem re efficiam.

5 Cùm eruditione & innocentia auctoritatem tueri nequeant, eum splendore auri, cultuque vestium, ac famulorum grege sibi comparant: ridet hos Aristophanes in Neb. qui hos vocat medicos σφραγιδονυχαργοκομήτας, quòd digitos ad vngues vsque annulis ornent. Plato adolescentes monendos dicit, nefas esse ei qui aurum intus habet, illud foris gestare, cum animo ipsi immixtum naturâ habeant.

6 Frugi homines iudicandi sunt.

7 Philosophi non habent διδακτὴν κατασκευὴν, οὐδὲ περιεργίην in vestitu & moribus.

8 Veste eleganti, sed simplici & frugali vtuntur.

9 Nam non est superflua aut sumptuosa.

10 Sed honesta & expedita. πρὸς εὐδοξίην, id est, virilis, viro docto & prudenti conueniens.

11 Vestis & cultus qui aptus est docto viro. vtpote qui potiùs studeat animi quàm corporis cultui. σεμνὸν, contemplationi incumbentem.

12 Cultus qui bono & prudenti viro conuenit huic adest, qui n. domat affectuum impotentiam ratione. depingit virtutem in actione versantem. Nam ex vestitu animi elucent mores.

13 Expeditus vestitus ac frugalis adeò vt peregrinationi aptus sit.

Οἵτι ἑκάσῳ [1] σχήματι τοιῦτοι, [2] ἀδιάχυτοι, [3] ἀπερίεργοι· πικροὶ πρὸς τὰς συναντήσιας· εὔθετοι [4] πρὸς τὰς ἀποκρίσιας, [5] χαλεποὶ πρὸς τὰς ἀντιπτώσιας· πρὸς τὰς [6] ὁμοιότητας εὔστοχοι, καὶ ὁμιλητικοί· [7] εὔκρητοι πρὸς ἅπαντας· πρὸς τὰς [8] ἀναστάσιας σιγητικοί· πρὸς τὰς [9] ἀποσιγήσιας ἐνθυμηματικοὶ καὶ [10] καρτερικοί· πρὸς τὸν [11] καιρὸν εὔθετοι, καὶ * ληματικοὶ πρὸς τὰς τροφὰς [12] εὔχρηστοι, [13] ἢ αὐτάρκεες· [14] ὑπομονητικοὶ πρὸς καιρὸν πρὸς † ὑπομονὴν· πρὸς [15] λόγους ἀνυστοί, πᾶν [16] τὸ ὑποδειχθὲν ἐκφέροντες, [17] εὐεπίῃ χρεώμενοι, [18] χάριτι διατιθέμενοι, [19] δόξῃ τῇ ἐκ τουτέων διϊσχυριζόμενοι· ἐς [20] ἀληθείην πρὸς τὸ ὑποδειχθὲν ἀποσχηματιζόμενοι.

* λημματικοὶ

† n. ἐνεργείῃ

*Imò in quouis reliquæ [1] vitæ cultu, hi [2] minimè diffluentes sunt, [3] nec curiosi, difficiles ad obuiam itiones, placidi [4] ad responsiones, [5] graues erga resistentes, ad [6] sui similes solertes & familiares, ac affabiles, [7] moderati erga cunctos, ad [8] seditiosas contentiones * taciturni, [9] in respondendo acuti & [10] tolerantes, in [11] occasione captanda & noscenda prudentes, in victu [12] frugales, & [13] paucis contenti, [14] patientes in occasione expectanda, ad [15] sermones expediti, nihil [16] sine demonstratione proferentes, [17] suauiloquentia vtentes, [18] gratiis delibuti, [19] pro gloria † ex his orta contendentes dicendo, [20] veritatis * studio veritatem certa ratione stabilitam, libenter admittentes.*

* C. ad tacendum animo confirmato & continentes.

† *ad verbum*, gloria horũ omnium corroborati ac fortificati: C.

* *ad verbum*, ad veritatem ac demonstrationem audentes ac confisi.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vbique honestati studentes.

2 Qui nec dicto nec facto sua iactant vltra quàm decet: sed cum veritate, candore, integritate, posita omni dissimilatione φιλαληθείᾳ colunt.

3 Non curiosi in censendis aliorum factis ac dictis: non πολυπράγμονες.

4 In conuersatione, si docendum, faciles sint, & appositè respondeant.

5 Sint seueri aduersus eos qui deliquerunt.

6 Facilè amicitiam conseruent.

7 Humani, populares, affabiles.

8 Audiant aduersarios patienter, & modesti sint.

9 Prudenter respondeant, & cogitabundi sint.

10 Fortiter contra sophistas, veritatis propugnandæ causâ alacritatem ostendant.

11 Prudentiam desiderat, cuius efflorescit vsus occasionis agendi & dicendi præsentis cognitione.

12 Moderetur brutos animi affectus; Veneris non meminit, rubore tactus.

13 Liberales sint, non audaces petendo. Philippus Macedo vulnerata clauiculâ, cùm medicus cottidie quid peteret: clauem habes inquit, sume quantum vis.

14 Prudentiâ ductus præsentem arripiet occasionem dicendo vel agendo: absentem patienter & vigilanter expectabit. expectent occasionem opportunam, nec importuni sint expectando.

15 Validi in sermone tum dicendo, tum ratiocinando, id est, dialectici.

16 Nil sine ratione dicant vel faciant: nam Naturæ principi ratio danda erit.

17 Non barbarè vel laïcè loquantur. id ad doctrinæ persuasionem facit.

18 Oratione & ratione potentes. reddit χαρίεντας artifices. Rhetorica præditus sit; nam Plato 1. de legibus, vult vt primùm doceat

doceat medicus & persuadeat quid sit ęgro faciendum, & nō prius imperet: ita promptius parebit, nam non docet vt doctos reddat ægros. Quare Arist. dicebat, parebo lubens, si vera hæc, quæ dicis, esse demonstraueris.

19 Honores per se contemnat artifex: sed propter virtutem, cui consociat se Gloria, pro ipso Honore etiam certet. Auita gloria nitebantur Asclepiadæ. ἐκ ῥητέων, id est, ex rectè dictis & factis.

20 Ex iis quæ sensu & ratione demonstrantur, paucis philosophiæ finem, id est, veritatem: & formam, hoc est, demonstrationem quæ fit ratione, sensu, & effectu expressit. Scientiæ n. acquisitionem, & ignorantiæ fugam. D. Zuing. reddit ἀποπλυματίζειν, πλυμίδα siue sordes & inquinamenta purgare: nam πέλμα locus est palustris & cænosus. Reddit Zuing. *animorum purgationem & certa demonstratione prouenientem, veritatis studio, libenter admittentes.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἡγεμονικώτατον μὲν οὖν τουτέων ἁπάντων προειρημένων, ἡ [1] φύσις. Καὶ γὰρ οἱ ἐν [2] τέχνῃσιν, ἢν προσῇ αὐτέοισι τοῦτο, διὰ πάντων τουτέων προπορεύονται τῶν προειρημένων. Ἀδίδακτον γὰρ τὸ [3] χρέος ἐὸν τῇ σοφίῃ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ προστεθειμένη, διδαχθῇ εἰς τὸ [4] ἀρχὴν λαβεῖν. Ἡ δὲ [5] φύσις καταρρέει καὶ κέχυται τῇ δὲ σοφίῃ, ἐς τὸ εἰδῆσαι τὰ ἀπ' αὐτέης τῆς φύσιος ποιεύμενα. [6] Καὶ γὰρ ἐν ἀμφοτέροισι λόγοισι πολλοὶ κρατηθέντες, οὐδαμῇ σὺν ἀμφοτέροισιν ἐχρήσαντο τοῖσι [7] πρήγμασιν ἐς* δεῖξιν. *ἐνδεῖξιν.

Præcipuus autem dux cunctorum dictorum [1] natura est. Nam si his, [2] qui animum artibus applicant, hæc affuerit, omnia prædicta peruadere poterunt. [3] Vsus enim [qui] doceri per se nequit in sapientia & eidem adiuncta arte, docebitur [per naturam,] vt [artis] [4] principium haberi queat. Quin etiam [5] natura effluit & remiscetur cum sapientia, ad cognoscendum ea quæ ab ipsa natura fabricata sunt. [6] Cùm [è contra] plurimi in ambabus his rationibus, eo ipso vincantur & aberrent, quòd non vtrauis, [sed alterutra tantùm] vtentes, demonstrationem facere sunt aggressi.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Tria sunt præsidia omnium artium & scientiarum comparandarum, natura, doctrina, id est, σοφίη, & τὸ χρέος, id est, vsus & exercitatio: his εὐσχημοσύνη comparatur. Princeps horum natura est, vt acumen ingenij in inuestigando, iudicando, docendo, discendo, & sanitas, pulchritudo, robur, socij εὐσχημοσύνης.

2 Id est, natura sagax hominis si fuerit, facilè scientiam discet, & elegantiam morum & vsum.

3 Natura enim circa singula dux est, nam τὸ χρέος per se doceri nequit in philosophia & arte. Mutuas sophia & χρέος sibi dant operas: sophia reddit vsum elegantem: vsus fructuosam sophiam, sed natura sagax percipit vt id agendum, & quo modo coniungenda. hoc est quod d. ἐὸν τῇ σοφίῃ, &c. Doceri enim nequit ob particularium infinitum numerum, quorum quæque peculiarem habent rationem, ab aliis diuersam. quod ergo doctrina nequit, natura facit hominis prudentis.

4 Ex euentu doceri potest, à natura sagaciore,

ciore, quatenus vsu, in natura, exempla eodem modo habentia obseruat, vnam eandemque rationem circa singularia versandi deprehendit, quatenus communi naturâ participant. Quæ naturæ obseruatio principium artis euadit, κατὰ τὸ ὅτι scilicet. Vti alterum principium est κατὰ τὸ διότι: hoc est quod ait ἀδιδαχθῆ εἰς τὸ ἀρχὴν λαβεῖν: inquit Zuingerus.

5 Igitur natura est fundamentum artis circa vniuersalia occupatæ: vt è contra ars naturæ perfectio & explementum. Nam ex multis particularibus naturæ operibus, eodem modo se habentibus vsu deprehensis, generale colligitur ab intellectu, quod artis initium euadit. an κατεπείγοντος, an κατεπείγουσι; confirmatur à sapientia: καὶ κέχυται τῇ σοφίῃ miscetur ipsi sapientiæ, eiusque axiomata & placita assumit: εἰς τὸ εἰδέναι &c. non nugacitatis causa, sed vt naturæ opera singula, ex vniuersalibus scientiæ præceptis rectiùs noscantur. Manifestum id facit exemplo hominum, qui cùm duo habeant κριτήρια, rationem vniuersalium, & sensum singularium indagatorem, hæc vel inuicem iungunt, vniuersali n. arti vsum, & vicissim vsui artem vniuersalem. hæc Zuin.

6 Qui hæc non iungunt, se fallunt, & ineptos reddunt ἐν ἀμφοτέροισι λόγοισι, n. artifices qui experientia fraudantur, tum empirici qui arte vacant.

7 Πρήγματα vocat res ipsas quæ sub sensum cadunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἐπὴν οὖν τις αὐτέων ἐξετάζῃ τὰ πρὸς ἀλήθειαν τῶν ἐν ῥήσει πεποιημένων, [2] οὐδαμῇ τὰ πρὸς φύσιν αὐτέοισι χωρήσει. Εὑρίσκονται γοῦν οὗτοι * παραπλησίην ὁδὸν ἐκείνοισι πεπορευμένοι. Διόπερ ἀπογυμνούμενοι, τὴν πᾶσαν ἀμφιέννυνται κακίην καὶ ἀτιμίην. [3] Καλὸν γὰρ ἐκ τοῦ διδαχθέντος ἔργου λόγος. [4] Πᾶν γὰρ τὸ ποιηθὲν τεχνικῶς, ἐκ λόγου ἀνηνέχθη. Τὸ δὴ [5] ῥηθὲν τεχνικῶς, μὴ ποιηθὲν δὲ, μεθόδου ἀτέχνου δεικτικὸν ἐγενήθη. Τὸ γὰρ [6] δοκέειν μὲν, μὴ πρήσσειν δὲ, ἀμαθίης καὶ ἀτεχνίης σημεῖόν ἐστιν. [7] Οἴησις γὰρ, * μάλιστα ἐν ἰητρικῇ, αἰτίην μὲν τοῖσι κεχρημένοισιν, ὄλεθρον δὲ τοῖσι χρεομένοισιν ἐπιφέρει. Καὶ γὰρ ἢν ἑωυτοὺς [8] ἐν λόγοισι πείσαντες, οἰηθῶσιν εἰδέναι ἔργον τὸ ἐκ μαθήσιος, καθάπερ χρυσὸς φαῦλος ἐν πυρὶ κριθεὶς, τοιούτους αὐτοὺς ἀπέδειξε.

* ἐ

* καὶ

[1] Si enim quispiam solùm secundum orationis veritatem expendat aliquid, [2] nequaquam naturæ veritas illi respondebit. Deprehenduntur itaque hi non consimili via cum illis progredi. Quapropter veritate exuti, cunctam induunt improbitatem ac ignominiam. [3] Pulchra enim ac decora est ex opere, quod quis vsu didicit, manans oratio. [4] Quicquid enim artificiosè actum est, ex ratione profectum est. Quod verò [5] artificiosè dictum est, at non ita factum, methodi ab arte alienæ symbolum existit. Nam [6] putare quidem, non autem facere, ignorantiæ & imperitiæ argumentum est. [7] Opinio enim, maximè in medicina, in crimen vertitur his, qui ea vtuntur; in calamitatem verò his qui eius opera fruuntur. Nam cùm [8] ob scientiam sermonum vniuersalium sibi ipsis

ipsis

*ipsis persuadeant, sese ipsum etiam artis opus singulare nouisse, non aliter ac aurum adulterinum ab igne examinatur, ita eorum ignorantia * hac professione arguitur.*

* ad verbum, *ipsos seipsos esse demonstrant.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Monstrat ignauiam eorum qui nullum vsum iunxere artis theorematis. Quare tunc veritate spoliatus, improbitatem induit loco veritatis; & gloriæ loco infamiam. Næ itaque experientiâ opus est, vt naturali methodo discatur ars: alioqui veritate exuitur.

2 Id est, cùm in vsum ducet ea quæ mente sola (sine vsu) excogitata sunt: non respondebit euentus.

3 Ostendit veritatis neglectum originem esse infamiæ: nam veritas laudem parat. Veritas est cùm theoremata vsui, id est, arti particulari respondent. Nam duo conueniunt ad artem, ποίησις singulorum exemplorum, & ῥῆσις generalium axiomatum.

4 Id est, ab vniuersali artis ratione proficiscitur, vt scilicet, adsit ῥῆσις artificiosa, imitatione naturæ parentis.

5 Id est, theorema vniuersale, μὴ ποιηθὲν δὲ quod vsu in singulis demonstrari nequit. Methodum ἄτεχνον subesse denotat, hoc est, artem futilem, mendacem, nugacem, causam addit.

6 Hoc est, multa excogitare & axiomata fabricari, quæ ab vsu non sunt enata: vana sunt.

7 Causam reddit, nam in artibus non satis est vniuersalem cognitionem habere, sed agere oportet, & in singulis exerceri. opinio sine actione, theoremata suspecta facit: & inutilis est sine vsu. igitur reiicienda. & infrà, ἀμεχανίη & βλάβη ἐστὶν, illa quo ad artificem, hæc quo ad ægrum.

8 Adhuc ostendit quòd veritatis neglectus, sit causa improbitatis: nam opinatio damnosa est, etiam in singulari exercitatione, vbi deprehenduntur: ἐν λόγοις πείσαντες) opinando potiùs quàm experiendo, veritatem assequi student.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Καί τοι γε τοιαύτη ἡ [2] προῤῥησις ἀπειρηγόρητον εἰς σύνεσιν [3] ὁμογενέων: ὡς * ἔστιν εὐθὺ τὸ πέρας, ἐδήλωσε [4] γνῶσις. [5] Τὰν δ' ὁ χρόνος καὶ τὴν * δ' τέχνην † εὐοδέα [6] κατέστησεν, * ἢ [7] τοῖσιν ἐς τὴν παραπλησίην οἶμον ἐμπίπτουσι τὰς ἀφορμὰς δήλας ἐποίησε.

† εὐοδία
* ἢ

[1] Neque enim tale [2] præceptum alicuius est vsus ad intelligentiam [3] cognatæ naturæ: cùm quam recta sit scientia, ipse [4] finis aperiat. [5] E contra, tempus aliorum artem facilem & [6] peruiam facit, & [7] aliis item in consimilem viam incidentibus occasiones manifestas exhibet.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Nam generalis scientia à peculiaribus pendet sensu perceptis: quibus destitutus, nec generalem ritè callebit.

2 Generalis ῥῆσις.

3 Nam ῥῆσις & ποίησις conuenire debent: vt sint cognata naturâ. considerat hîc vtrasque res quæ noscuntur, vniuersales & particulares, quarum d. Zuing. hæ, naturæ sunt: illæ, mentis humanæ: vtriusque auctor Deus, tum noscendi modum, sensu quidem singulares, ratione verò vniuersales. Effectus harum ῥῆσις, siue methodus generalis, quæ τέχνην constituit: illarum ποίησις, quæ experientiam parit, d. Zuing.

4 Cognitio generalis vsu fraudata, non solida est: hoc arguit finis: nam nihil conatibus eorum respondet cùm ad opus & exercitationem ventum est.

5 Iungunt vsum arti vniuersali, & è diuerso. & commoda est hæc consociatio,

O per se,

per se, & ex euentu. per se, ad artis, quam tractant, integram perfectamque absolutionem; tempus his artem & vsum expeditum reddit: nam ex perpetua singularum historia elucet veritas vniuersalium.

6 Εὐοδίη, cui opponitur ἀνοδίη.

7 Ex euentu, vt alij etiam artifices discant vsum arti generali consociare.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Διὸ [1] δεῖ ἀναλαμβάνοντα τουτέων τῶν προειρημένων ἕκαστα, μετάγειν τὴν σοφίην ἐς τὴν ἰητρικὴν, καὶ τὴν ἰητρικὴν ἐς τὴν σοφίην. [2] Ἰητρὸς γὰρ φιλόσοφος, ἰσόθεος. [3] Οὐ πολλὴ γὰρ διαφορὴ ἐπὶ τὰ ἕτερα. Καὶ γὰρ ἔνι [4] τὰ πρὸς σοφίην ἐν ἰητρικῇ πάντα. [5] Ἀφιλαργυρίη, ἐντροπὴ, ἐρυθρίησις, *[6] καταστολὴ, [7] δόξα, [8] κρίσις, [9] ἡσυχίη, [10] ἀπάντησις, [11] καθαριότης, [12] γνωμολογίη, εἴδησις τῶν πρὸς βίον [13] χρηστῶν καὶ ἀναγκαίων καθαρσίων, [14] ἀπεμπόλησις, [15] ἀδεισιδαιμονίη, [16] ὑπεροχὴ θεία.

* Vide OEconom. Hip.

Quare [1] singula iam dicta reuocare oportet, & sapientiam transferre ad medicinam, & medicinam vicissim ad sapientiam. [2] Medicus enim philosophus est deo similis. [3] Non enim magnum discrimen inter ipsas est. Etenim [4] cuncta quibus ad sapientiam opus est, medicinæ insunt. [5] Pecuniæ scilicet contemptus, turpitudinis fuga, erubescentia, [6] modestia in veste & habitu, [7] auctoritas, [8] iudicium, [9] quies, [10] obuiam itio, [11] puritas, [12] sententiarum elocutio, [13] cognitio lustrationum ad vitam vtilium & necessariarum, [14] fuga mercimoniorum, & [15] superstitionis, [16] dignitas diuina.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vnde nascatur εὐσχημοσύνη narrat: eius incunabula philosophia. quæ consociari (nim. sapientia & medicina) debent, &, vt d. Zuing. altera in alterius agros quasdam veluti colonias ducere. nam hoc reddit medicos deo similes; & philosophia, d. Zuing. personam propè diuinam medicinæ circumponit.

2 Plato 1. & 9. leg. empirica seruis ἄνευ λόγου: μετὰ λόγου philosophica, quæ liberis dicata fuit, Asclepiadis conuenit.

3 Demonstrat affinitatem philosophiæ & medicinæ: itaque eandem elegantiam petunt. Quæcumque artes philosophiæ quid gerunt, videntur peculiares quædam philosophiæ esse. At talis medicina est. erg.

4 Hoc ostendit serie enumerationum; n. medicinā eisdē ornari quibus philosophia.

5 Liberales sunt, non plutophiliæ addicti.

6 Humilis ita sit, vt nullius artis opus eum pudeat.

7 Erga ægros auctoritas, & magnanimitas in honoribus contemnendis & asserendis.

8 Acre iudicium.

9 Fortitudo, in tranquillo animo: ne efferamur bonis, aut terreamur malis.

10 Vide OEcon. Hipp.

11 Mundicies, cibo, vestitu, venere.

12 Prudentia in loquendo; sententiosus sit sermo.

13 Philosophica cognitio necessaria medico, nam, vt d. Plato, officium philosophiæ est animum purgare ab ignorantia & improbitate.

14 Non pecuniæ inhiat; non paciscitur lucri causa cum ægro; sed salutis causa paciscitur cum ægro, in præceptis.

15 Non timeat deorum iram, nam Deus rectè agenti fauet. vt d. M. Sacro.

16 Magno pectore contemnat humana infra se posita.

Ἔχουσι

Ἔχουσι γὰρ [1] ἃ ἔχουσι πρὸς ἀκολασίην, πρὸς [2] βαναυσίην, πρὸς [3] ἀπληστίην, πρὸς ἐπιθυμίην, πρὸς [4] ἀφαίρεσιν, πρὸς [5] ἀνειδείην ἐνδεῶν. Αὕτη γὰρ * γνῶσις τῶν [6] προσιόντων, καὶ [7] χρῆσις τῶν πρὸς φιλίην, καὶ ὡς * [6] καὶ ὁκοίως τε πρὸς τέκνα, πρὸς [8] χρήματα. [9] Ταύτῃ μὲν ἂν ἐπικοινωνός, σοφίη τις, ὅτι καὶ ταῦτα τὰ πλεῖστα ὁ ἰητρὸς ἔχει. Καὶ γὰρ μάλιστα ἡ [10] περὶ θεῶν εἴδησις ἐν νόῳ αὐτῇ ἐμπλέκεται. Ἐν γὰρ τοῖσι [11] ἄλλοισι πάθεσι καὶ ἐν συμπτώμασιν διέλακε τὰ πολλὰ πρὸς θεῶν ἐντίμως κεμένη ἡ ἰητρική. Οἱ δὲ [12] ἰητροὶ θεοῖσι παρακεχωρήκασιν. [13] Οὐ γὰρ ἔνι περιττὸν ἐν αὐτέῃ τὸ δυναστεῦον. Καὶ γὰρ ἔτι πολλὰ μὲν [14] μεταχειρέονται, πολλὰ δὲ καὶ κεκράτηται αὐτέοισι [15] δι' ἑωυτέων. [16] Ἃ δὲ καταπλεονεκτεῖ νῦν ἡ ἰητρική, ἐντεῦθεν παρέξει.

Habent enim [1] quæcumque requiruntur ad coërcendam intemperantiam, [2] deceptionem ex ambitiosa & sordida professione, [3] insatiabilitatem, concupiscentiam, [4] rapinas, ac [5] impudentiam. Eius enim [6] peculiaris cognitio est adeuntium, & vsus [7] eorum quæ ad amicitiam pertinent, & quo modo erga liberos, ac [8] diuitias se gerere oporteat. [9] Quatenus itaque cum his societatem habet medicina, sapientia quædam est, nam & plurima horum medicus in se habet. Etenim [10] scientia de Diis penitùs animo eius implexa est. Tùm verò [11] in cæteris affectibus & symptomatis medicina erga deos valdè reuerenter se gerere comperitur: tum verò [12] medici Diis locum dant. [13] Numen enim cuncta gubernans in medicina minimè ociosum esse animaduertunt, & in iis morbis quos ipsimet [14] curare nituntur, & in iis quos [15] vltrò, absque sua opera superari vident. [16] Quotquot enim vincit medicina, hinc [deorum nim. ope] vincit.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vitia fugit.

2 Est opificium quæstuarium, ars illiberalis & quæstuosa, sordida & turpis professio, sophistarum noctuę ad aucupia crumenarum adulescentum: nam fucis & verborum lenociniis iuuentutem captabant, sine solida doctrina.

3 In diuitiis & honoribus: quibus præsentibus ἀπληστία: absentibus, ἐπιθυμία, fugienda.

4 Fugiat iniustitiam, quæ in diuitiarum ablatione elucescit.

5 Sophisticam impudentiam fugiat.

6 Nouit quantum cuique tribuendum sit homini.

7 Nouit quid debeat amicis.

8 Quo modo se geret ad alienas opes.

9 Igitur, concludit iam, philosophia quædam est particularis in medicina. Nam abdita plurima explicat notatione particulari. Qualia multa in naturæ cognitione, ipsis etiam physicis incomperta; ob vsum circa humanum corpus. Quare περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς d. non certius aliunde rerum naturalium cognitionem hauriri, quàm ex medicina. Ita metaphysicis dubia nudat, & prouidentiam dei & eius curam in rebus humanis apertè aperit.

10 Deum humana gubernare, compertum, præ cæteris, est medicis, ex morbo-

rum cognitione, & curatione.

11 In historiis morborum numen videt medicus, dum morbos & symptomata cernit: nam naturæ principem in causis morbiferis notant.

12 Inter curandum dei curam de rebus humanis intuentur.

13 Quamuis naturales agnoscat causas morbus, non propterea fraudatur sua vi Deus, sed in morbis est dei potentia: & propterea causæ notandæ per quas agit Deus, vt in Epilepsia.

14 Ascribit omnia Deo.

15 Quia incurabiles, eos non attingit: vel absente medico vltrò curantur. non tamen sine medicina, vt d. de arte: nam hac vsi inconsultò, euasere, id est, fortunâ euasere, id est, Dei benigni prouidentia, qui miseris remedium ad manus dedit. si non curentur, hoc etiam à Deo.

16 In his morbis quos domat medicus, videt se, sine numine, eos non superare, à quo habet methodum & remedia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὶς [1] γὰρ ὁδὸς τῆς ἐν σοφίῃ, ὧδε: [2] Καὶ γὰρ [3] αὐτέοισιν ἐκείνοισιν. Οὕτω δ᾽ [4] οὐχ οἷόν τε, ὁμολογέουσιν ὧδε τὰ περὶ σώματα διαγινόμενα, ἃ δὴ [5] διὰ πάσης αὐτέης πεπόρευται, [6] μετασχηματιζόμενα, ἢ μεταποιεύμενα· ἃ δὲ μετὰ [7] χειρουργίης ἰώμενα· ἃ δὲ [8] βοηθεύμενα, θεραπευόμενα, ἢ διαιτώμενα. Τὸ δὲ κεφαλαιωδέστατον ἔστω, ἐς τὴν τουτέων εἴδησιν. [9] Οὕτως οὖν τουτέων τῶν προειρημένων ἁπάντων, χρὴ τὸν ἰητρὸν ἔχειν τινὰ [10] εὐτραπελίην παρακειμένην. Τὸ γὰρ αὐστηρὸν, [11] δυσπρόσιτον καὶ τοῖσι ὑγιαίνουσι, καὶ τοῖσι νοσέουσι.

Quin & [1] medicinæ via secundum sapientiam, [2] [Deorum munus est: & remediorum efficacia] [3] ab iisdem pendet. Verùm hoc [4] alij non credunt, cùm in confesso sint sensuq́ percipiantur, ea quæ circa corpora fiunt, [5] partim per omne remediorum genus, [6] transformando, aut transmutando: Partim per [7] chirurgiam auxiliando, partim [8] remediando medicamentis, aut Diæta. Et tamen summa horum eò redit, vt Deus esse cognoscatur. [9] His itaque cunctis ita se habentibus quæ iam retulimus, oportet vt medicus [10] comitatem quandam sibi sociam habeat. Austeritas enim & sanis & ægris [11] inaccessa est.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Methodum medendi ex natura rei profectam agnoscit, & veram, non opinione tantùm firmatam. Nam Deus in singulis naturæ operibus exempla ædit methodi, vnde homo vniuersalem illam, tanquam expressum Naturæ simulachrum, constituit, An ἰητρὸν legendum? d. Zuingerus, vide, d. lib. 1. de diæta, de φύσει & νόμῳ deorum, & hominum.

2 Vel: si quæ via & methodus culta à doctrina sit, inde erit [à deo] vel [à diis] & ab eisdem pendebit.

3 Nam ipsismet Diis auxiliantibus, & remedia felicitantibus, nec hebetantibus, curabiles morbos curandos suscipit medicus. At sophista euentum felicem sibi: infelicem, Deo ascribit.

4 Illi qui sensibus tantùm fidunt, hi tantùm credunt cùm vident medicos remediis incumbentes, nim. diætæ, pharmaciæ, chirurgiæ.

5 Qui sensibus tantùm fidunt, cùm vident

dent effecta, credunt his; vt cùm vacuat medicus superuacua, & d. Zuing. μεταχημοτίζειν, id est, de membro in membrum, è corpore extra corpus educere.
6 Alterando qualitates.
7 Externa illa cùm vident medica auxilia; non naturæ.
8 Vt cùm dantur alimenta, aut pharmaca.
9 Elegantiam iam accommodat vsui medico.
10 Beneuolentiam sibi comparet, cum iis, cum quibus solet viuere, humanitate, popularitate, affabilitate. εὐτραπελία, q. εὐτροπία, quòd moribus cunctis se aptet, vrbanitas, comitas: humanitas hic & facilitas.
11 *Difficilem accessum prabet. C. conuersationi inimica est.* Zuing.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Τηρεῖν δὲ χρὴ ἑωυτὸν ὅτι μάλιστα, μὴ πολλὰ φαίνοντα τῶν τοῦ σώματος μερέων, [2] μὴ δὲ πολλὰ [3] λεσχηνευόμενον τοῖσιν ἰδιώτῃσιν, ἀλλὰ τὰ ἀναγκαῖα. [4] Νομίζεται γὰρ τοῦτο βίη εἶναι ἐς [*] προσκλησιν θεραπείης. Ποιέειν δὲ χαρῶν μηδὲν [5] περιέργως αὐτέων, μὴ δὲ [6] μετὰ φαντασίης. Εσκέφθω δὲ [7] ταῦτα πάντα, ὅκως ἢ σοι προκατηρτισμένα εἰς τὴν ὑπηρεσίην, ὡς δεῖ. [8] Εἰ δὲ μὴ, ἐπὶ τοῦ χρέους ἀπορεῖν ἀεὶ δή. μελετᾶν δὲ χρὴ ἐν ἰητρικῇ ταῦτα, [9] μετὰ πάσης κατασολῆς, περὶ ψηλαφίης, καὶ ἐγχρίσιος, καὶ ἐγκαταντλήσιος, πρὸς τὴν [10] εὐρυθμίην τῶν χειρέων.

[*] προσκλησιν

[1] *Maximè autem cauendum, ne in ipso opere plurimas corporis partes ostendat, neque [2] cum idiotis plurimum [3] fabuletur, præterquam quibus opus est. [4] Alioqui vi [ignorantiæ] eò abripi videbitur, vt [hac loquacitate] patrocinetur [sinistræ] suæ curationi. Quæcumque autem aget, nec [5] perfunctoriè nimis, nec [6] curiosè agat. [7] Compara cuncta subsidia & organa, vt cùm opus fuerit parata tibi sint in vsum. [8] Sin minus, cùm exiget vsus, inopia horum erit. Procurare autem oportet in medicina hæc omnia [9] sine elato aut arrogante habitu, vt quæ spectant ad frictionem, illitionem, irrigationem, cum [10] manuum concinnitate.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quo suam auctoritatem tueatur pudore; solis partibus quibus ad agendum tunc vtitur nudet se.
2 Ne verbis potiùs quàm re videatur medicinam facere.
3 Λεσχηνεύειν & λεσχηνεῖσθαι est otiosius & diutiùs confabulari, & conferre cum aliquo. Nam λέσχη longam otiosorum confabulationem significat, vt apud Callimachum, in Epigrammate ex Diogene Laertio in vita Heracliti, Ἐμνήσθην δ᾽ ὁσσάκις ἀμφότεροι ἥλιον ἐν λέσχῃ κατεδύσαμεν. Quæ ita reddidit Virgilius: —— *Sæpe ego longos Cantando puerum memini me condere soles.*
4 Et præterea contemnunt familiaria.
5 περιέργως, neglectim, cuius causam dicere nequeat.
6 Nihil agat nimis studiosè, ne hinc diffidentis animi notæ explendescant adstantibus.
7 Instrumentorum ornamenta: id est, instrumentis ἀπαρτῶν abundare oportet.
8 Nam ἀπορεῖν illum in opere fatigabit, vt quò se vertat nesciat.
9 Quia medica hæc sunt, ideò non sunt sordida, in his omnibus sit decens habitu medicus.
10 Agilitate, promptitudine.

[1] Περὶ [2] τιλμάτων, περὶ [3] σπληνῶν, περὶ ἐπιδέσμων, περὶ τῆς ἐκ [4] κατασάσιος, περὶ φαρμάκων, ἐς [5] τραύματα, καὶ ὀφθαλμικὰ καὶ τουτέων [6] τὰ πρὸς τὰ γένεα, ἵν' ᾖ σοι προκατηρτισμένα· ὄργανά τε καὶ μηχαναὶ, καὶ σίδηρος ὁ ἑξῆς. Ἡ γὰρ ἐν τουτέοισιν ἀπορίη, [7] ἀμηχανίη καὶ βλάβη ἐστίν. Ἔστω δέ σοι ἑτέρη παρέξοδος ἡ λιτοτέρη πρὸς τὰς ἐπιδημίας, ἡ διὰ χειρέων. [8] Ἡ δ'* εὐχερεστάτη διὰ μεθόδων. [9] Οὐ γὰρ οἷόν τε διέρχεσθαι πάντα τὸν ἰητρόν. Ἔστω δέ σοι εὐμνημόνευτα φάρμακά τε καὶ [10] δυνάμιες ἁπλαῖ, καὶ ἀναγεγραμμέναι (εἴπερ ἄρα ἐστὶν ἐν νόῳ καὶ τὰ περὶ νούσων ἴησις) καὶ οἱ* τουτέων τρόποι, ὁσαχῶς, καὶ ὃν τρόπον περὶ ἑκάστων ἔχουσιν. Αὕτη γὰρ ἀρχὴ ἐν ἰητρικῇ, καὶ μέσα, καὶ τέλος. [11] Προκατασκευάσθω δέ σοι καὶ [12] μαλαγμάτων γένεα, πρὸς τὰς ἑκάστων χρησίας, ποτήματα τέμνειν δυνάμενα, [13] ἐξ ἀναγραφῆς ἐσκευασμένα πρὸς τὰ γένεα.

* εὐπαιστάτη ἀδιστάτη.

* τουτέων

*[1] Item [2] lineamenta vulsa, [3] splenia, vincula, ea quæ pro [4] membrorum in suam sedem repositione requiruntur, medicamenta tum [5] vulneraria, & ophthalmica, tum ea [6] quæ ad singula genera pertinent, vt tibi parata sint: ita organa & machinæ, & denique ferrum. Nam horum inopia & [7] impedimento & damno est. Sit autem tibi alter apparatus * simplicior & expeditior ad peregrinationes, & ad manus promptus. [8] Expeditissimus autem per methodi rationem fabricatus. [9] Neque enim fieri potest vt medicus omnia [præparando] percurrat. Sint itaque tibi pharmaca memoratu facilia, & [10] simplicium facultates notæ tibi sint, tum compositorum descriptorum vires (si modò tibi curæ est morborum curatio) & horum exempla, quotupliciter & quomodo in singulis se habeant. Hoc enim est in medicina initium, medium, & finis. [11] Præparata etiam sint tibi [12] malagmatum genera, ad singulos vsus; Potiones etiam quæ incidendi vi valent, [13] ex descriptione præparatæ iuxta genera.*

* vilior

L. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Παρέξοδος ἰητρικὴ, apparatus medicus, manuum, & mentis. iam manuum.

2 Τιλμάτια, vel τιλτὰ, penicilli.

3 Plagulæ, panni & puluini ad fracturas & linteola oblonga fronti.

4 Ita OEconom. fol. 323.

5 Vlceribus spongias, oculis lintea: De medico.

6 Vt ad pus tersoriis opus est, ad continendum vinculis, ad irrigandum aquâ.

7 Nam, vt priùs d. horum inopia medico ἀπορίην, ægro ὄλεθρον.

8 Iam mentis. nam fieri nequit, vt cùm tot esse debeant remediorum genera, quot morborum ideæ, vt semper in promptu sit remedium; itaque ratione ac methodo, succedaneum inueniet aliquid. habeat igitur omnia in certas classes digesta.

9 Simplicium vires memoriæ mandandæ, & compositorum descriptiones, vt nôrit quid

rit quid hæc agant in corpora.

10 Simplicia, inquit Dioscorides, sunt εὐπαρακολούθητα, καὶ εὐπόριστα, id est, ex quibus imitatio in aliis corporibus & affectibus facilis est, & experientia certa: & paratu sunt facilia.

11 Προκατασκευὴν intelligit mechanicam præparationem remediorum: quam dirigit methodus postea.

12 Mollientia: reliqua etiam intelligit.

13 Ἀναγραφὰς vocat præparantia: ex suis descriptionibus parāda: ne fallat memoria.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Προκαταμάνθανε δὲ καὶ τὰ [1] πρὸς φαρμακείην ἐς τὰς καθάρσιας, εἰλημμένα ἀπὸ τόπων τῶν καθηκόντων, [2] ἐσκευασμένα εἰς ὃν δεῖ τρόπον, πρὸς τὰ γένεα, καὶ τὰ μεγέθεα, ἐς παλαίωσιν μεμελετημένα· τὰ δὲ πρόσφατα ὑπὸ τὸν καιρὸν· καὶ [3] τἄλλα κατὰ λόγον. Ἐπὴν δὲ ἐσίῃς πρὸς τὸν νοσέοντα, τουτέων σοι ἀπηρτισμένων, ἵνα [4] μὴ ἀπορῇς, εὐθέτως ἔχων ἕκαστα πρὸς τὸ ποιησόμενον. [5] Ἴσθι δὲ γινώσκων, ὅ χρὴ ποιέειν, πρὶν ἐσελθεῖν. Πολλὰ γὰρ [6] οὐδὲ συλλογισμοῦ ἀλλὰ βοηθείης δέεται τῶν πρηγμάτων. Προδιασέλλεσθαι οὖν χρὴ [7] τὸ ἐκβησόμενον ἐκ τῆς ἐμπειρίης. Ἔνδοξον γὰρ καὶ εὐμαθές. Ἐν δὲ [8] τῇ εἰσόδῳ μεμνῆσθαι καὶ καθέδρης, καὶ [9] καταστολῆς, [10] περιστολῆς, [11] ἀνακυριώσεως, [12] βραχυλογίης, [13] ἀταραξοποιησίης, [14] προσεδρίης, ἐπιμελείης, [15] ἀντιλέξιος πρὸς τὰ ἀπαντώμενα, πρὸς [16] τοὺς ὄχλους τοὺς ἐπιγινομένους εὐσταθίης τῆς ἐν ἑαυτῷ, πρὸς τοὺς [17] θορύβους ἐπιπλήξιος, πρὸς τὰς [18] ὑπουργίας ἑτοιμασίης.

In promptu etiam sint quæ ad [1] pharmaca purgantia spectant, petita ex locis congruis, [2] & eo, quo decet, parata modo, iuxta genera & magnitudines, quò vetustatem ferre possint: recentia verò quantum occasio admittit: [3] cæteraq; iuxta eandem rationem. Ex his rectè præparatis hoc commodi assequeris, vt ad ægrorum ingressus, [4] animo minimè fluctues, quum in promptu sint singula, ad id, quod agendum est, accommodata. [5] Antequam verò ægrum accesseris, quidnam agendum sit tibi compertum sit. Plurima enim [6] non deliberatione prolixâ, sed prompto auxilio egent. Itaque [7] euentum, ex experientia cognitum, prius aperire oportet. Est enim illud gloriosum, & ingeniosum. [8] In accessu verò meminisse conuenit & sessionis, & [9] habitus demissi, [10] amictus compositi, [11] auctoritatis, [12] breuiloquentiæ, vt nihil [13] perturbatè agas. [14] assessus, diligentiæ, [15] contradictionis ad ea quæ occurrunt, ad [16] tumultus superuenientes constantiæ in teipso, [17] in turbis castigandis seueritatis, denique [18] promptitudinis ad ministeria.

I. HEVR-

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Euacuantia locis opportunis legenda, nam in his graue erratum est: vide quæ ad Crateuam. tempore conuenienti legantur.

2 Succus vt is qui in vitio est excludatur; vt si pituita, vel melancholia: eius itaque qualitas, copia, exploranda, id est, χρόνος & μέγεθος.

3 Nam quædam recentia in vsum tantùm veniunt; aliqua tempus aliquod ferunt.

4 Vt εὐπορίη adsit.

5 Mores fingit medico. Primò ante ingressum ab astantibus inuestiget symptomata: quò methodo se componat ad agendum.

6 Vt peracuti morbi præsens remedium flagitant, nec deliberationem admittunt: sint his itaque semper dicata remedia in mente.

7 Num funestus vel salutaris eueniet ægro; hoc vsu noscitur, inquit, & astantibus hæc aperienda; nam hoc etiam ad laudem.

8 Hoc enim grauitatis est.

9 Vt cuncta etiam medica opera subeat, etiam seruilia: dummodo medica.

10 Vt tegat corpus.

11 Vt, quod ab aliis fieri debet, iubeat. ἀνακυρίωσις hæc est.

12 Ne garrulus sit & loquax: nam primò iubebat γνωμολογίην, & cum idiotis alloquium interdicit.

13 Vt nil trepidè tentare videatur. ἀταρακτοποίησις.

14 Vt neque fœtorem, neque contagium vitet.

15 Vt arceat errores.

16 Qui excitantur ab ægris & astantibus.

17 Assistentium, vt metum, fletum, cachinnum, discursum.

18 Vt manu promptus sit ad particularia opera.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπὶ τουτέοισι μέμνησο [1] παρασκευῆς τῆς προτέρης. Εἰ δὲ μή, τὰ κατ' ἄλλα ἀδιάπτωτον, ἐξ ὧν παραγγέλλεται εἰς ἑτοιμασίην. [2] Ἐσόδῳ χρέο πυκνῶς, [3] ἐπισκέπτεο ἐπιμελέστερον, τοῖσιν ἀπατεομένοισιν ἐπὶ τὰς [4] μεταβολὰς ἀπαντῶν. ῥᾷον γὰρ [5] εἴσῃ, ἅμα δὲ καὶ [6] εὐμαρέστερος ἔσῃ. Ἄστατα γὰρ τὰ ἐν [7] ὑγροῖσι· διὸ καὶ εὐμεταποίητα ὑπὸ φύσιος καὶ ὑπὸ τύχης. [8] Ἀβλεπτηθέντα γὰρ τὰ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ὑπουργίης, ἔφθασαν ὁρμήσαντα καὶ ἀνελόντα· οὐ γὰρ ἦν τὸ ἐπικουρῆσον. Πολλὰ γὰρ ἅμα, τὰ ποιέοντά τι χαλεπόν. Τὸ γὰρ [9] καθ' ἓν κατ' ἐπακολούθησιν εὐθετώτερον καὶ ἐμπειρότερον. [10] Ἐπιτηρέειν δὲ δεῖ καὶ τὰς ἁμαρτίας τῶν καμνόντων, δι' ὧν πολλοὶ πολλάκις διεψεύσαντο, ἐν τοῖσι προσάρμασι τῶν προσφερομένων. Ἐπεὶ τὰ [11] μισητὰ ποτήματα λαμβάνοντες, ἢ φαρμακευόμενοι, ἢ θεραπευόμενοι, ἀνῃρέθησαν. Καὶ αὐτῶν μὲν οὐχ ὡς ὁμολογίην τρέπεται τὸ ποιηθέν, τὸ δὲ ἰητρῷ τὴν αἰτίην προσῆψαν.

Et inter hæc, ne immemor sis [1] primi apparatus. Alioqui etiamsi quàm maximè cætera citra errorem administrentur, quæ ad promptitudinem comparandam præcipiuntur, irrita tamen euadent cuncta. [2] Ingressu ad ægrum crebrò vtitor, [3] explora diligenter; peccatis ob [4] morbi mutationes obortis occurre. [5] Faciliùs enim cognosces, simulq; [6] promptior eris. Instabilia enim sunt quæ in [7] humidis consistunt: hinc est quòd facilè à natura & fortuna mutentur. [8] Neglecta enim ea quæ in ipsa

ipsa occasione administrare oportebat, impetu suo progressa, inter curandum sæpe præoccupant & interimunt, cùm præsto non sit medico auxilium. Multa enim conspirant, quæ simul damnum inferunt. Verùm quod [9] singillatim secundum consequentiam fit, illud & obseruatu & curatu facilius est, ad experientiam quinetiam accommodatius.[10] Obseruare quinetiam oportet ægrorum peccata, per quæ plurimi sæpe decepti sunt in assumendis his quæ exhibentur. Etenim [11] exosas potiones accipientes, aut purgationibus, aut alia curatione vsi, pereunt. Quod factum non ad ægrorum confeßionem examinatur, sed soli medico culpa imputatur.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Εὐπορίη, de qua priùs: nam si adsit inopia instrumentorum, reliqua cuncta etiamsi forent optimè comparata ad salutem, nil iuuabunt.

2 Monstrat iam quo modo cognitio haberi possit: adeat sæpe.

3 Cuncta signa obseruet.

4 Nam ex morbi decursu, errore quodam, malè vsum plurimarũ rerum ineunt ægri; itaque ne occasio pereat, flectat hunc errorem medicus.

5 Si nim. ingrediaris sæpè, & exploraueris signa.

6 Melius succurres.

7 Nam morbi quorum hyparxis in materia consistit, propter humorum motum inconstantes sunt: quare facilè à natura vel rebus externis mutari possunt: & in motum abripi.

8 Cùm scilicet non obseruantur futuræ mutationes. nam medico absente translatio fieri poterit in principem partem.

9 Dum frequenti ingressu humorum motum obseruat, eum arte & citra damnum excipere poterit: nam quod singulari obseruatione consequenter factum deprehenditur, tantò facilius in integrum restitui potest, quò melius per experientiam fuerit cognitum, d. Zuingerus.

10 Ægrorum peccata in assumendis nosci debent à medico: nam & medicos ludunt, & se lædunt: nam diætæ & pharmaciæ errores ægris periculum creant: dum exosa pocula non tota hauriunt. & medico infamiam accersunt, nam plebs ægri culpam medico ascribit. Aliter D. Mercurialis, codex Aldinus d. ἐμπειρίας habet, loco ἁμαρτίας. Ego d. Aldinum sequor: vt hæc sit sententia, medicum obseruare debere quod ægrotus in se aliâs expertus sit; vt si aliâs à pharmacis talibus expertus sit se afflictum fuisse, vt ea non administret medicus.

11 Venena.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐσκέφθαι δὲ χρὴ καὶ [1] τὰ περὶ ἀνακλίσεων. Ἃ μὲν αὐτέων πρὸς [2] τὴν ὥρην, ἃ δὲ καὶ πρὸς [3] τὰ γένεα. Οἱ μὲν γὰρ αὐτέων [4] ἐς θερινοὺς, οἱ δὲ ἐς καταγείους καὶ σκοτεινοὺς τόπους. Τά τε ὑπὸ [5] ψόφων, καὶ [6] ὀσμέων, μάλιστα δ' ὑπὸ οἴνου (χειροτέρη γὰρ αὕτη) φεύγειν δεῖ καὶ μετατιθέναι. Πρήσσειν δ' ἅπαντα ταῦτα [7] ἡσύχως, [8] εὐσταλέως, μεθ' ὑπουργίης, [9] τὰ πολλὰ τῷ νοσέοντι ὑποκρυπτόμενον* ἃ δεῖ χρὴ, παρακελευόμενον ἱλαρῶς καὶ εὐδιεινῶς· [10] σφέτερα δὲ ἀποτρεπόμενον, ἅμα μὲν [11] ἐπιπλήσσοντα μετὰ πικρίης καὶ * ἐντάσεως, ἅμα δὲ [12] παραμυθεόμενον μετ' ἐπιστροφῆς καὶ ὑποδέξιος,

* ᾧ δ

* ἀτάσεως

ξιος, μηδὲν [13] ὑποδεικνύοντα τῶν ἐσομένων ἢ ἐνεστώτων αὐτέοισι. Πολλοὶ γὰρ δι' αἰτίην ταύτην [14] ἐφ' ἑκάτερα ἀπεώσθησαν, διὰ τὴν προῤῥησιν τὴν προειρημένην τῶν ἐνεστώτων, ἢ ἐπεσομένων.

Animaduertere etiam oportet [1] ea quæ ad decubitum spectant, & secundum [2] anni tempus, & [3] secundum genera. Quidam enim in [4] altis, quidam in subterraneis & tenebrosis locis decumbunt. Peccata etiam quæ in [5] strepitu fiunt, & in [6] odoribus, maximè vini, (qui omnium pessimus est) fugere ac castigare oportet. Porro cuncta hæc [7] placidè, & [8] expeditè à medico administranda, nimirum vt in [9] ipsa actione pleraque ægrum celet; quæ verò oportet hilari & sereno vultu iubeat: [10] à propriis quinetiam cupiditatibus illum auertat, partim [11] cum seueritate & vehementia increpando, partim cum conuersione & susceptione [12] consolando: non tamen vt quicquam [13] eorum quæ euentura sunt aut eorum quæ præstò sunt ipsi indicet. Plurimi enim ob hanc causam [14] in vtramque partem abrepti sunt, propter prædictionem scilicet præsentium aut imminentium.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vt etiam ea quæ à foris sunt ritè comparata sint. vt quæ damna euenire possint ratione loci in quo degunt, vt ea vitet ægri.

2 Incommoda habitatio secundum anni tempus, & aëris habitum, in calore, frigore, ventis.

3 Quæ incommoda sit habitatio cuique loco peculiaris, ex situ locorum.

4 Nam loca quædam sunt sublimia, alta, lucida. θρόνες vocat d. Zuing. ἀπὸ τοῦ θορεῖν, q. θορόνες. An, d. iidem cum thoris Latinorum? quæ vt student melancholicis, ita phreniticis inimica sunt.

5 Hominum, brutorum, molarum, curruum, tympanorum.

6 Aromatum, vel fœtorum.

7 Tranquillitati ægri studeat; & cum ratione imperet, hoc enim regij est medici: alioqui tyranni.

8 Manuum operatione, maximè in chirurgia.

9 Instrumenta abdat pleraque; vt citiùs absoluat, quàm æger aggressum expectat.

10 Vt sint bono animo, nec præcipitanter sanitatem desiderent.

11 Obiurgando eius animi fractionem, timiditatem, ingluuiem. & nisi pareat, mortem vel calamitatem minitando.

12 Blandè vicissim consolando, erigendo, pollicēdo fœlicem euentum, modò pareat.

13 Ne in fastidium, vel metum trahatur: si, quæ patienda sint, sciuerit.

14 Ne metu, vel animi deiectione medicinam reiiciat, & mori malit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τῶν δὲ [1] μανθανόντων ἔστω τις ὁ ἐφεστὼς, ὅκως τοῖσι παραγγέλμασιν οὐ πικρῶς χρήσηται, ποιήσῃ δὲ ὑπουργίην τὸ [2] προσταχθέν. Ἐκλέγεσθαι δὲ ἀπ' αὐτέων ἤδη τοὺς εἰς τὰ τῆς τέχνης εἰλημμένους, [3] προσδοῦναί τι τῶν ἐς τὸ χρέος, ἢ ἀσφαλέως προσενεγκεῖν. Ὅκως τε [4] ἐν διαστήματι μηδὲν λανθάνῃ σε. Ἐπιτροπὴν δὲ [5] τοῖσιν ἰδιώτῃσι μηδέποτε διδοὺς περὶ μηδενός:

Εἰ δὲ

Εἰ δὲ μὴ, τὸ κακῶς πρηχθὲν εἰς σὲ χωρήσει τοῦ ψόγου. Ἐὰν δὲ μήποτ' [6] ἀμφιβόλως ἔχῃ, ἐξ ὧν [7] τὸ μεθοδευθὲν χωρήσει, καὶ οὐ σοὶ [8] τὸν ψόγον προσάψειε, καὶ τοὐχθὲν δὲ πρὸς τὸ γινόμενον ἔσται. Προλέγειν οὖν ταῦτα πάντα ἐπὶ τῶν ποιουμένων, οἷς καὶ τὸ [10] ἐπιγνῶναι προσήκει.

*Sit autem ex [1] discipulis aliquis præsens, vt æger præscriptis suauiter vtatur, & quod [2] mandatum est * euentum habeat. Deligere autem ex iis* *obsequium *oportet, qui iam in arte progressum fecerunt, vt vel ea, [3] quæ vtilia sunt, ipsi addant, aut securè cibum offerant. Néve interea, [4] dum abes, quippiam te lateat. [5] Idiotis ne vnquam quicquam curandum mandes. alioqui eius, quod malè factum est, culpa in te referetur. E diuerso, si [6] non sit ambiguum, ex quibus nam [7] id, quod rectè tamen methodo tractatum est, proficiscatur, [doce] & tu [8] ab omni calumnia liber eris, & id quod ægro præter sententiam euenerit, [9] morbi ideæ ascribetur. Proinde hæc cuncta prædicito in ipso opere iis, [10] quorum hæc nouisse interest.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vt discipuli præsentiâ motus, vtatur rebus præscriptis, & pareat. hæc vocari videtur παραγγέλλειν.

2 Πρόσταξις, vt astantes officium suum faciant.

3 Vt ea quæ adstantes nequeunt, faciat discipulus; ne alij in paroxysmis cibum dent.

4 Vt in mutationes, & ægri errores agnoscat. διάστημα, absentiã medici ab ægro, vel in interualla intelligit Zuing.

5 Alioqui idiotæ & discipuli qui nondum progressum fecerunt, quæ inferunt damna, medico ascribentur.

6 N. quod eventurum est. Videat ne ipse in culpam trahatur, propter hæc quæ præter spem astantium eueniunt. Quod faciet prædictione, apud astantes, non quosuis, sed quorum refert: vt coniuges, parentes, amicos.

7 Quod periculum indicat in procinctu esse.

8 Si fallat prædictio, negligentiæ crimen incurret: vel veneni.

9 Q. d. certitudo medendi, medicum liberat à calumnia: & naturæ morbi maligni ascribetur.

10 Ἐπίγνωσις est astantium, qui à medico docentur, quid euenturum sit. Ad medicum pertinet πρόγνωσις, hanc sequitur πρόῤῥησις. hanc excipit ἐπίγνωσις.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Τουτέων οὖν ἐόντων, τῶν πρὸς εὐδοξίην καὶ εὐσχημοσύνην, τῶν ἐν τῇ σοφίῃ καὶ ἰητρικῇ, καὶ ἐν τῇσιν ἄλλῃσι τέχνῃσι, χρὴ τὸν ἰητρὸν [2] διειληφότα τὰ μέρεα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν, [3] περιεννύμενον πάντοτε τὴν * ἑτέρην [4] διατηρέοντα φυλάσσειν, καὶ [5] παραδιδόντα ποιέεσθαι. [6] Εὔκλεα γὰρ ἐόντα πᾶσιν ἀνθρώποισιν διαφυλάσσεται. Οἵ τε δι' αὐτέων ὁδεύσαντες, [7] δοξαστοὶ πρὸς γονέων καὶ τέκνων. Κἢν τινες αὐτέων [8] μὴ πολλὰ γινώσκωσιν, ὑπ' αὐτέων τῶν πρηγμάτων ἐς σύνεσιν καθίστανται. *ἰατρείην

P 2 [1] Cum

[1] *Cùm itaque cuncta prædicta, ad famam & elegantiam, cum in Sapientia, tum in Medicina, tum in quacumque alia arte faciant: oportet medicum [2] mutuari partes eas quas diximus, & vbique [elegantiâ] [3] amictum sibi ipsi quidem [4] eas conseruando obseruare, [5] aliis verò communicando operari. Hæc enim [ob sui splendorem] cùm [6] inclyta sint, à cunctis mortalibus coluntur. Et qui in his vestigia ponunt, [7] acceptam à maioribus gloriam posteris tradunt. Et si quidam ipsorum [8] non magna eruditione excellant, ipsarum tamen rerum aßiduo vsu intelligentes fiunt.*

I. Hevrnii commentarivs.

1 Epilogus. ex dictis constat variis opus esse, ad existimationem & ornatum tum philosophicum, tum medicum.

2 Materiam à philosophia mutuatur medicus, theoricam, & practicam.

3 Hanc q. externam elegantiam morum sibi induit, vt in scenis histriones, propterea verbo περιέννυσθαι vtitur; id est, superuestiri. Vt formosa puella, si formæ artem cultumque iungat, venustior euadit. Ita medicus, si arti suæ quam didicit theorematis, & vsu firmauit, addiderit cultum morum & eruditionis, εὐσχημονέστερος erit, ornatus, & maior euadet. & χαριέστερος d. euadet, id est, acceptior, atque εὐδοξότερος, id est, celebrior, & vt d. Plato 1. & 9. de leg. ἐλευθέριος, (id est, à seruili medicinâ alienus) &, inquit 3. de Rep. Plato, τοῦ φιλοσοφεῖν ἐγγὺς, philosopho simillimus, philosophicè, nim. persuadendo, non autem empiricè imperando. κομψὸς Ἀσκληπιάδης, elegans Asclepiada. vt breuiter dicam, rationi & experientiæ addat elegantiam.

4 Ἑτέρην nim. εὐσχημοσύνην cuius germana est εὐδοξίη, eâ vtatur vt suæ personæ decorum conseruet: διατηρέοντα φυλάσσειν, pro φυλάττοντα διατηρέειν. d. Zuing.

5 Tum etiam eâ vtatur ad decôrum aliorum, cum quibus medicinam exercet: operam suam, eis officiosè & decorè dando, & eis suam elegantiam aspergat.

6 Hæc socia elegantiæ est semper.

7 Innuit suam nobilitatem, nim. Æsculapidum.

8 Auctoritatem illis dabit εὐσχημοσύνη etiam non ita doctis, & experientiâ explebunt eruditionis inopiam.

HIPPO-

HIPPOCRATIS COI PRÆCEPTIONES,

IOHANNIS HEVRNII *paraphrasticâ versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratæ.*

ARGVMENTVM.

IMO in senio hæc ab Hippocrate scripta esse indicatum fuit. Quin, studio quodam, vocum abditâ obscuritate, tum concisá sententiarum breuitate, videtur oracularem quandam maiestatem sectari voluisse.

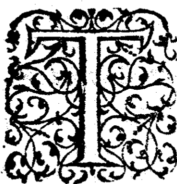
Inscriptio est Παραγγελίαι. Erat scholæ Coæ duplex docendi ratio, vnam vocabat παραγγελίην, aliam ἀκρόασιν: hæc fusa, illa concisa erat. Hîc itaque medicum docet, qua ratione artem acquiret, tum quâ ratione eam in vsum flectet, & sui ratione, & astantium, & ægrorum: vt quæ ex euentu ad medicum pertineant. Antea, vbi de elegantia, ibi tantùm de decoro à foris euocato, vt ex philosophia, agit: at hîc præcepta dat & quæ aliunde, & quæ ex arte ipsa ad medicum pertinent. Et vbi de medico scribit, ibi tyrones solùm instruit, non autem doctiores. Hîc in prima parte vniuersim præcepta præscribit, quo modo ars sit acquirenda, & exercenda. In secunda parte peculiaria quædam tradit, quæ ad cognitionem & exercitationem pertinent medicam: vt de ægrorum victu, ætate, vociferatione, exercitiis, morbo, & loco. Doctissimè ad hunc librum tabulas iunxit D. Zuingerus, ex quibus interpretationem ducere consilium nostrum fuit, nec ab illo abire.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΙ.



ΡΟΝΟΣ ἐστὶν, ἐν ᾧ [1] καιρὸς καὶ καιρὸς, ἐν ᾧ χρόνος οὐ πολύς. Ἄκεσις χρόνῳ· ἔστι δὲ ἡνίκα καὶ καιρῷ. Δεῖ γε μὴν ταῦτα εἰδότα, μὴ λογισμῷ πρότερον [2] πιθανῷ προσέχοντα ἰητρεύειν, ἀλλὰ τριβῇ μετὰ λόγου. [3] Ὁ γὰρ λογισμὸς μνήμη τίς ἐστι ξυνθετικὴ τῶν μετ' αἰσθήσεως ληφθέντων. [4] Ἐφαντασιώθη γὰρ ἐναργέως ἥ τε αἴσθησις προπαθὴς καὶ ἀναπομπὸς ἐοῦσα εἰς διάνοιαν τῶν ὑποκειμένων. Ἡ δὲ παραδεξαμένη πολλάκις, οἷς, ὅτε, καὶ ὁκοίως, ταῦτα τηρήσασα, καὶ ἐς ἑωυτὴν καταθεμένη, ἐμνημόνευσε.

HIPPOCRATIS PRÆCEPTIONES.



EMPVS *est in quo*[1] *occasio est: Occasio verò in qua tempus paucum. Medela tempore, nonnunquam etiam occasione euenit. Decet itaque eum, qui hæc perspecta habet, non magis ratiocinationi*[2] *probabili inniti in medendo, quàm vsui rationi iuncto.*[3] *Ratiocinatio enim memoria quædam est, componens ea quæ sensu sunt percepta.*[4] *Hic enim sensus ab Imaginatione euidenter comprehenditur, cùm primam perpeßionem externam sustineat, vt deinde, veluti delegator, species rerum, quæ sensui subiiciuntur, ad intellectum transmittat.*[5] *Hic verò cùm illa sæpius suscipiat ab imaginatione, quibus, quando, qualiter, eademq́; obseruans, & in seipsam recondens, meminit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Talis hîc est ratiocinatio, officium medicinæ est medicatio. Medicatio autem eget die nonnunquam, vt in chronicis morbis: nonnunquam καίρῳ, vt in acutis. At Temporis & occasionis cognitio, ratione & vsu perficitur. Igitur medicina nec sola ratiocinatione, nec solo vsu: sed his consociatis acquiritur. Alterum enim alterius eget: per se vtrumque est impotens. Tempus, inquit, intelligo, in quo est καιρός: καιρὸς vicissim, in quo inest tempus breue.

2 Declarat assumptionem: At Temporis & occasionis, &c. idque monstrat per causas, & per effectum. Per causas, hoc modo:

Quorum consociata est natura, eorum etiam cognitio iuncta esse debet. At ratio & vsus naturas habent iunctas. Igitur ratio & vsus simul iungi debent, & simul operam dare veritati noscendæ, & exercendæ. Ita vt ratio ab experientia incipiat, & desinat in eam: experientia autem incipiat à ratione, & in eam desinat.

3 Probat minorem, ex definitione Ratiocinationis, quæ est quædam recordatio componẽs ea quæ sensibus percepta fuere.

4 Aperit minorem. Nam duo habet homo κριτήρια, rationem & sensum: in quorum vtroque & λῆψις, id est, acquisitio, & φυλακὴ, id est, conseruatio speciei quæ cognoscitur, perpendi debet. Quare cognitio altera, αἰσθητικὴ: altera διανοητικὴ. Αἰσθητικῇ duæ famulãtur, sensus, & phantasia. sensus ideas sensoriis impressas sensibiles accipit; at Phantasia easdem custodit. Quatenus itaque idea vel species recipitur, sic προσπαθὴς sensus est, primam impressionem specierum sensibilium percipiens, cùm sentire sit quoddam pati. Sed quatenus species conseruatur, sic Ἀναπομπὸς euadit sensus: quia species sensibilis in phantasia veluti in thesauro conseruatur, & ad Διάνοιαν transmittitur. Ita αἴσθησις erit q. ἀναπομπὴ quædam, siue Transmissio ad Διάνοιαν. Hic ordo Hipp. sensus ideas sensilium patiendo in se accipit, quas ad Διάνοιαν perfert: hæc verò eas quo modo, quando, & quorsum decet accipiens, conseruat, & ita memoria nascitur; quæ nihil aliud est, quàm potentia cogitatiua vel discursiua, ideas à sensibus sibi allatas retinens. Peripatetici discursiuam & memoratiuam distinguunt. Hæc Discursiua rectè officium suum facit, cùm principia & apotelesmata à rebus sensibilibus & manifestis sumit. alioqui si aliunde illa petat, à veritate Ratio abibit. Hac ratione artium principia dicuntur indemonstrabilia

& omnium

& omnium certissima, quia à sensibus sumpta sunt. Igitur medicus, vt doctus fiat, sensibus hærere debet; id est, in rebus quæ fiunt, vel factæ sunt, se exercere debet.

5 Altera cognitio est Διανοητικὴ. huic etiam binæ famulæ, cogitatio, & memoria. hæc theca est idearum intelligibilium; at cogitatio ideas accipit. Quatenus itaque accipitur idea intelligibilis, sic Διάνοια dicitur παραδέχεσθαι axioma, fabricatum ex multis singularibus à sensibus oblatis, & per phantasiam notatis. Et hæc, inquit Zuingerus, si conferatur cum sensus πρωτοπαθείᾳ, iure δευτεροπάθεια appellari poterit: quoniam species intelligibilis, quæ mouet Διάνοιαν, eius speciei sensibilis, quæ sensum mouit, veluti simulachrum est. Iam quia ex plurimis singularibus per Inductionem colligitur, ξυντίθεσθαι dicitur: & Διάνοια, ipsa ξυνθετικὴ erit, & opus ipsum ξύνθεσις. Sed quatenus intelligibilis species conseruatur, sic διάνοια dicitur τηρεῖν & κατατιθέναι, & μνημονεύειν, conseruare, & in thesauro memoriæ reponere. Quæ conseruatio μνήμη propriè dicitur. Sic igitur διάνοια erit καθετικὴ, siue μνημονευτικὴ, & opus ipsum κατάθεσις, siue μνήμη.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ξυγκαταινέω μὲν ὦν καὶ τὸν λογισμὸν, ἤνπερ ἐκ [2] περιπτώσιος ποιῆται τὴν ἀρχὴν, καὶ τὴν [3] καταφορὴν ἐκ τῶν φαινομένων μεθοδεύῃ. Ἐκ γὰρ τῆς ἐναργέως ἐπιτελεομένων ἢν τὴν [4] ἀρχὴν ποιήσηται ὁ λογισμὸς, ἐν [5] διανοίης δυνάμει ὑπάρχων εὑρίσκεται, παραδεχομένης αὐτῆς ἕκαστα παρ' ἄλλων. [6] Ὑποληπτέον οὖν, τὴν φύσιν ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ παντοίων πρηγμάτων κινηθῆναί τε καὶ διδαχθῆναι, βίης ὑπεούσης. Ἡ δὲ [7] διάνοια παρ' αὐτῆς λαβοῦσα ὡς προεῖπον, ὕστερον εἰς ἀλήθειαν ἤγαγεν.

[1] Collaudo equidem & Ratiocinationem, si quidem ex [2] sensui exposita historia principium ducat, & [3] deductionem ex apparentibus methodo quadam absoluat. Si enim, ex his, quæ palam perficiuntur, [4] ratiocinatio initium duxerit, in [5] cogitationis potestate inesse deprehendetur, ab ipsis sensibus singula mutuantis. Proinde [6] statuendum est, naturam à plurimis ac omnigenis rebus moueri ac doceri, necessitate quadam. [7] Cogitatio autem à natura sumens, vt dixi, posterius ad veritatem perducit.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Probat vsui iunctam Rationem, quò mutuâ operâ eluceat veritas; in vsu, & ratione.

2 Περίπτωσις est Empiricis recentioribus peculiaris, qua notabant occasionem fortuitam (q.d. casus.) ex qua remedium accipiebatur. Quid autem hîc significet, mox aperit ipse Hip. cùm d. τὰ ἐναργέως ἐπιτελεόμενα, quæ ipso sensu vera esse percipiuntur, & per inductionem colliguntur, atque ideam charactere communem quandam induunt.

3 Id est, ex his quæ sensibus notantur, ratiocinationem, quæ methodo vtitur, stabiliat. hîc καταφορὰ est ex apparentibus deductio, hoc est, eorum quæ sensibus noscuntur delatio, cùm ea quæ sensu percipiuntur in Cogitationem deducuntur; vnde Ratiocinatio colligitur & methodicè constabilitur.

4 Igitur officium primum Ratiocinationis est, è singularibus ideam communem abducere. vnde de flatibus, d. τὰ μαθήματα καὶ τὰ ἀναγνωρίσματα esse ἐθίσματα.

5 Ita, d.

5 Ita, d. Ratiocinatio in potestate erit ipsius cogitationis, vt pro hbitu possit methodo vti, vniuersalia singularibus applicando. Ita doctissimus Zuingerus. Itaque, inquit, secundum munus est λογισμοῦ, ratiocinationis, methodus, iudicare vniuersalia per inductionem in singularibus.

6 Dixit Rationi socium esse debere vsum. Singularium vsus incipiat à Ratiocinatione, & in eandem finiat: nam Ratio (famulante sensu) in plurimis rebus notat naturæ motum: & ex hoc motu, tanquam per manum, ad naturæ cognitionem prouehitur: cùm his quæ vno eodemque modo fiunt, causam communem inesse sit verisimile. Dicit hîc, naturam ab omnigenis rebus moueri, id est, naturæ motum in plurimis singularibus notari. Ita etiam lib. de elegantia d. τὸ χεῖρον ἀδίδακτον per se, doceri per naturæ spectacula posse.

7 Vsus finiat in Ratiocinationem; Nam cùm cogitatio ex natura singularium rerum, colligit vniuersalem naturam; tunc quod in plurimis singularibus verum esse notat, etiam in cunctis verum esse colligit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἐνεργέος

Εἰ δὲ μὴ ἐξ* ἐναργέος [1] ἐφόδου, ἀλλ' ἐκ δὲ πιθανῆς ἀναπλάσιος λόγου, πολλάκις [2] βαρεῖαν καὶ ἀνιαρὴν ἐπήνεγκε διάθεσιν: οὗτοι δὲ [3] ἀνοδίην χειρίζουσι. [4] Τί γὰρ ἂν ἦν κακὸν, ἢν τὰ [5] ἐπιχείρια ἐκομίζοντο, οἱ τὰ τῆς ἰητρικῆς ἔργα κακῶς [6] δημιουργέοντες. Νῦν δὲ τοῖσιν ἀναιτίοισιν ἐοῦσι τῶν καμνόντων, ὁκόσοισιν οὐχ ἱκανὴ ἐφαίνετο ἐοῦσα [7] τοῦ νοσέειν βίη, εἰ μὴ ξυνέλθοι τῇ τοῦ ἰητροῦ ἀπειρίῃ. Περὶ μὲν οὖν τουτέων ἅλις ἔστω διειλεγμένα· τῶν δ' ὡς [8] λόγου μόνου ξυμπεραινομένων μὴ εἴη ἐπαυρέσθαι, τῶν δὲ ὡς ἔργου ἐνδείξιος. [9] Σφαλερὴ γὰρ καὶ εὔπταιστος ἡ μετ' ἀδολεσχίης ἰσχύρησις.

Sin verò non ex sensibus comperta [1] obseruatione, sed solùm ex probabili Rationis figmento proficiscatur, frequenter [2] grauem & tristem diathesin adfert: hi enim [3] viam inuiam ingrediuntur. [4] Tenue profectò malum videretur, si solam [5] mercedem auferrent hi, qui [6] sinistrè medicinam faciunt. Nunc verò ægris, qui etiam extra culpam sunt, quibus calamitosa [7] vis morbi non satis violenta esse videbatur, nisi & medici imperitia se illi consociaret. Sed de his quidē hæc sufficiant disseruisse: nimirum quòd [8] neque his solùm, quæ sola Ratione colliguntur fidere oportet, nec etiam his quæ sola operis ostensione. [9] Periculi enim plena & ad errorem præceps est assertio quæ fit cum nugacitate.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ἔφοδον opponit methodo. Ephodus particularis præcessit semper methodum vniuersalem: nam vsui nititur Ephodus; at methodus ratiocinationi. Ergò, dicit hîc Hippocrates, methodica scientia quæ ab ἐναργεῖ ἐφόδῳ non proficiscitur, nec in eandem desinit, est inartificialis, & calamitatis auctor; hanc hîc vocat λογισμὸν ἐκ πιθανῆς ἀναπλάσιος λόγου, id est, non vsu stabilita ratio. Ratio huius sententiæ hæc est; medicatio temporis vel occasionis obseruatione perficitur. Sed cognitio temporis & occasionis per morbos captandæ, ratione & vsu acquiritur. Igitur opus est methodo

methodo artificiosa, quæ ab ἐναργέι ἐφόδῳ incepit, & in eandem finit.
2 Ægro calamitatem adfert sæpè. βλάβην adfert, id est, damnis auget ægros.
3 Medico adfert ἀνοδίην, nam errorem & perturbationem illis conciliat, id est, αἰτίην illis adfert.
4 Hoc tenue. d. loquacitate & magnis promissis aucupari pecunias.
5 Ἐπιχείρια, munera quæ medicis dantur: parum iacturæ, si cum vita conferatur.
6 Intellige quod suprà dicit, ἀνιαρὴν ἐπιφέρουσι διάθεσιν.
7 Ambo cùm in perniciem conspirant ægri, medicus, & morbus: hic ferocia, ille imperitia & occasionum ignorantiâ.
8 Nec ratione nec vsu seorsim aucupari potest. Nam empirica periclitatio est periculosa: etenim remedia vim suam amittunt ac retinent, aut nouam acquirunt, pro varia eorum quibus exhibentur natura, ac ex morbi motu. Exemplo sit pleuritis: Huic ptisana debetur iam à mitigato expectorato. Oxymel pleuriticis hystericis nocet: reliquis prodest. In iudiciis etiam valdè fallit hæc experientia: vt si quis viderit hæmorrhagiâ finem imponi causo: idem si viderit substillum sanguinis causo superuenire, non putabit illud calamitosum esse. Et Iudicium est difficile: nam multa solitaria ratio suadet, quæ vsus coarguit. Quare accedat Iudicio experientia. Alioqui, vt ait Salustius, vtrumque per se indigens: alterum alterius auxilio eget. Et experientia sine iudicio vana est; quod eleganter Philo, τὰ μὴ σὺν λόγῳ, πάντα αἰσχρά· ὥσπερ τὰ σὺν λόγῳ, κόσμια: Et præclarè Naziansenus, Ἀτελὲς ἄλογος πρᾶξις· καὶ λόγος ἄπρακτος, hoc est, æquè imperfecta sunt, cum actio sine ratione; tum ratio sine actione.
9 Præceps enim in errorem est assertio non vsu compertæ veritati nitens, sed nugaci tantùm imaginatione constans; & contrà, experientia temeraria, rationis egens.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Διὸ καὶ [1] καθόλου δεῖ ἔχεσθαι τῶν γινομένων, καὶ περὶ ταῦτα μὴ ἐλαχίστως γίγνεσθαι, ἣν μέλλῃ ἕξειν ῥηιδίην καὶ ἀναμάρτητον ἕξιν, ἣν δὴ ἰητρικὴν προσαγορεύομεν. Κάρτα γὰρ μεγάλην ὠφελίην [2] παρεποιήσατο τοῖσί γε νοσέουσιν, καὶ τοῖσι τουτέων δημιουργοῖσιν. Μὴ ὀκνέειν δὲ καὶ [3] παρ᾽ ἰδιωτέων ἱστορέειν, ἤν τι δοκέῃ ξυμφέρειν, εἰς καιρὸν θεραπείης. [4] Οὕτω γὰρ δοκέω τὴν ξύμπασαν τέχνην ἀναδειχθῆναι, διὰ τὸ ἐξ ἑκάστου τὸ τέλος τηρηθῆναι, καὶ εἰς * ταῦτα [5] ξυναλισθῆναι. Προσέχειν οὖν δεῖ [6] περιπτώσει τε τῇ ὡς ἐπιτοπολὺ, καὶ [7] μετ᾽ ὠφελίης καὶ ἠρεμαιότητος μᾶλλον, ἢ [8] ἐπαγγελίης καὶ ἀπολογίης τῆς μετεωρήσιος. * ταυτὸ

Quare & [1] vniuersa ea, quæ fiunt, explorata & comperta esse debent, & circa eadem singillatim non tenuiter exerceri, si quis facilem & inculpatum habitum, quem medicinam vocamus, sibi iungere volet. Insignem enim vtilitatem, tum ægris, tum horum artificibus [2] adferet. Nec tamen cuncteris [3] etiam ab idiotis inquirere & discere, si quid ad medendi occasionem facere videatur. [4] Ita enim puto totam artem constitutam fuisse, eò quòd in vnoquoque singulari perfecta obseruatio facta, ad vniuersalem [5] reuocata fuerit rationem. Animum itaque ad [6] obseruationem vertere decet, quæ plerumque obuia est, & ei potiùs

quæ cum commodo & lenitate fit, quàm [8] cum pollicitatione aut excusatione sinistri euentus.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, vniuersalia illa ratiocinio complectatur, & vsu singularia.

2 Consociatio nim. vniuersalium cum particularibus.

3 Nam, vt ait Plato in Alcibiade, qui artem acquirit (vel suo ingenio, vel opera alterius) duobus illi opus τριβαῖς, ratione, & vsu vel exercitatione. A quibus autem discimus, illi sunt vel idiotæ artis expertes, vel artifices. Idiotæ, qui cùm habeant eadem τριβὴν cum artificibus, licet non culta methodo, tamen obseruationes interdum excellentes adferunt, & licet dextrè his vti nequeant, medicus tamen id poterit. Igitur d. si præsens non fueris, ab idiotis inquire historiam morbi. Itaque d. Hippocrates quæ solo sensu comprehendi possunt, ne diuinare coneris, vt faciunt ὀνειρομάντεις.

4 Ostendit id ratione; ars ab vsu idiotarum nata videtur. quæ obseruata erant in multis, cùm eodem se modo haberent, sensu iudice, (id est, ἕκαστον τέλος, vel, vt supra ἐναργέως ἐπιπλεύμενον cuius certus est euentus) viri insignes iudicio ad generalia præcepta traduxere initiaq; artis condidere.

5 Ξυναυλίσθῶμεν d. Zuingerus, in vnum veluti stabulum eiusdem generis greges compellere.

6 Iam dicit, à medicis arte peritis etiam discere oportet peculiaria exempla in medica exercitatione. Vt scilicet maximè notent eos morbos, eorumque περίπτωσιν, id est, experientiam, qui ἐπὶ τὸ πολὺ homines inuadere solent: nam omnium euentum notare impossibile, igitur eorum saltem quæ in vsum incurrunt assiduò, explorata illi sit historia.

7 Q. d. asseclæ sitis eorum medicorum qui modestè & sine iactantia medicinam faciunt: eorum περιπτώσεις notate. in his elucet ἠρεμαιότης inter curandum, & ὠφελίη post curam.

8 Q. d. Sophistarum περίπτωσιν, id est, experientiam ne sectemini, vt qui omnia immodestè, superbeque pollicendo, & garrulitate suam excusantes ignorantiam. hæc est ἐπαγγελίη, id est, pollicitatio ante curationem: & ἀπολογίη, id est, excusatio post curam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Χρήσιμος δὲ καὶ ποικίλος τῶν προσφερομένων τῷ νοσέοντι καὶ ὁ προορισμός. Ὅτι [2] μόνον τι προσενεχθὲν ὠφελήσει, οὐ γὰρ ἰσχυρήτατος δεῖ: [3] Πάντα γὰρ τὰ πάθη διὰ πολλὰς περιστάσιας καὶ μεταβολὰς μονῇ τινὶ προσοκχθίζει. Παραινέσιος δ' αὖ καὶ τοῦτο ἐπιδεηθείη τῆς θεωρίης. Εἰ γὰρ [4] ἄρξαιο * περὶ μισθαρίων (ξυμβάλλεται γάρ τι καὶ τῷ ξύμπαντι) τῷ μὲν ἀλγέοντι τοιαύτην διανόησιν ἐμποιήσεις, τὴν ὅτι [5] οὐκ ἀπολιπὼν αὐτὸν πορεύσῃ. Μὴ ξυνθέμενος δέ, καὶ [6] ὅτι ἀμελήσεις, καὶ οὐχ [7] ὑποθήσεις τινὰ τῷ παρεόντι.

* περὶ

[1] *Commodum quinetiam eorum, quæ ægro offerenda sunt, varietatem prædefinire. Non enim polliceri oportet [2] quod vnum aliquid solum exhibitum proderit: cùm [3] omnes affectus ob plurimas circumstantias ac mutationes, morâ quadam firmiore inhæreant. Quin & sequens animaduersio digna est de qua admoneare. Si [4] à mercede paciscenda initium*

initium feceris (quod patrocinari toti historiæ poterit) ægro cogitationem præbebis, quòd ipsum [5] non sis deserturus. Sin non [6] paciscaris, quòd ipsum negliges, & [7] quæ præsentem in rem commoda sunt non præstaturus.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Iam varias regulas ad medicinam faciendam docet. variis rebus cùm opus sit ad sanationem, imperitiâ abducti ægri, existimant vno remedio reuocari posse sanitatem. Nam ægri ægrè remedio vni inhærent, & variis fatigantur. Igitur, inquit Hippocrates, oportet iam statim ab initio declarare pluribus remediis opus esse.

2 Non polliceri oportet ab vno remedio sanitatem: etiamsi euentum res interdum habeat.

3 Iam subnectit rationem, nam chronici ob stabilitatem (μονὴν vocat) & ductum temporis, variis pelli debent. acuti etiam vni remedio interdum non cedunt.

4 Quia, d. opinionem de medico concipit ex pacta mercede: igitur de hac etiam præcipiendum in Chronicis morbis.

5 Nam existimabit quòd quam ocissimè eum liberabit. igitur ob ægri commodum vult Hippocrates paciscendum esse, vt eam opinionem cōcipiat de medico, vt nil præ curandi studio facturus sit quàm quod ad ægri salutem spectat. Aristoteles 6. probl. 12. d. certaminibus reliquis, excepto certamine virtutis & sapientiæ, præmia proposita fuisse: quòd virtute nullum sit maius præmium. Ita medicationi nullum statuendum præmium, quòd nulla merces huic officio par sit.

6 Ita diffidet medico: quod officit curæ. igitur animus primò curandus: Plato in Charmide id docet: vbi d. Socrates se à Zamolxidis sacerdote didicisse, omnes morbos ex animo increscere. vult doctrinâ flecti animos in virtutem.

7 ἀποτίθημι, proprium est debitoris; oppignoro. quòd morbum ducet malignè suspicionem captet; quodque nec remedia fideliter ad fugam morbi comparata præscribet, atque ita tractum morbum quæstui habere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπιμελείας δεῖ ἂν περὶ στάσιος μισθοῦ. Ἀλγεινὴν γὰρ ἡγεύμεθα ἐνθύμησιν ὀχλεομένους τὴν τοιαύτην· πολὺ γὰρ μᾶλλον, * ἐν ὀξεῖ νοσήματι. Νόσου γὰρ [2] ταχύτης καιρὸν μὴ διδοῦσα ἐς ἀναστροφὴν, οὐκ ἐποτρύνει τὸν καλῶς ἰητρεύοντα ζητεῖν τὸ λυσιτελὲς, ἔχεσθαι δὲ δόξης μᾶλλον. Κρέσσον οὖν [3] σεσωσμένοισιν ὀνειδίζειν, ἢ ὀλεθρίως ἔχοντας προμύσσειν. * ὢ

Studium itaque adesse debet de constituenda mercede. Damnosam enim putamus esse hanc cogitationem morbo impliciti ægri, maximè in morbo acuto. Morbi enim [2] celeritas cùm occasionem excludat à regressu, impellit eum qui medicinam eleganter facit, vt minimè quod ex re sua est sectetur, sed potiùs id quod ad Gloriam spectat. Itaque melius est à morbo [3] exalescentibus exprobrare, quàm calamitosè afflictos emungere.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 In acutis, d. qui nim. raptim peragunt suam historiam, de mercede pacisci non licet. Nec enim id admittit munus medicum, nec ægri periclitatio. Præceps enim adest periculum, vbi morbis inest τὸ ὀξὺ, vel τὸ θεῖον.

2 Non medici munus admittit pactionem, ne occasio medendi interim euolet dum deliberat de mercede æger: sed potiùs sui officij & existimationis rationem habeat, quàm mercedis. Nam opportunitas medendi est momentosa & magni momenti. Propterea statim arripi debet: quia perit & fugit ilicò, quòd materia nostri corporis sit fluxa à causis internis, & ab his quæ sunt à foris. Huius opportunitatis momenta redire nequeunt, vt præclarè dicebat Procopius. Hac elapsa inclinatio fit ad mortem vel ad deterius: nam aliam ideam, motum, ac morem ilicò sumunt causæ morbificæ, & corpus nostrum subitò mutatur à suo statu. Propterea prudenter laudat sapiens Poëta Pindarus ἰατρὸν ἐπιμαιόμενον. Præclarè etiam Salustius dixit, Prolatando magnas corrumpi opportunitates: facto & non consulto opus esse in periculo. Et rectè Cæsar: Quæ celerem & instabilem habent motum, ad nutum administrari debent.

3 Ingratos futuros humanitate seruare satius est, quàm inhumaniter ob ingratitudinis metum deserere. nam medicus non sine gloria ei suam ingratitudinem obiicere poterit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἰσ. ἄδηλον

Καίτοι [1] ἔνιοι νοσέοντες ἀξιοῦσι, τὸ ξενοπρεπὲς καὶ τὸ [*] εὔδηλον προσκείνοντες ἄξιοι μὲν ἀμελίης, οὐ μέντοι γε [2] κολάσιος προσκείνοντες. Διὸ τουτέοισιν [3] ἀντιτάξιν εἰκότως, μεταβολῆς ἐπὶ σάλου πορευομένοισι. [4] Τίς γὰρ [5] ὦ πρὸς Διὸς ἀδελφισμένος ἰητρὸς ἰητρεύει [6] πίστει ἢ ἀτεραμνίῃ. ὡς ἐν ἀρχῇ [7] ἀνακρίνοντας τοῦ πάθεος, δεῖ ὑποθέσθαι τινὰ ξυμφέροντα ἐς θεραπείην, ἀποθεραπεῦσαί τε τὸν νοσέοντα, καὶ μὴ παριδεῖν. τὸ δὲ [8] ἐπικαρπίης, μὴ ἄνευ τῆς ἐπισκιαζούσης πρὸς μάθησιν ἐπιθυμίης.

Quin verò [1] ægri quidam medicorum operam petunt, hospitij ius & leuis mali debellationem causantes: neglectu propterea digni, nec tamen [2] pœnâ. Proinde his, [3] vti decet, occurre, in mari inconstantiæ fluctuantibus. [4] Qui enim verus est medicus, is [5] per Iouem [6] fide potiùs quàm duritie in medendo vtetur. Propterea ineunte medela totam [7] affectus historiam indagantes, oportet curationis quædam capita (ad quæ collinees) proponere, & ægro ad finem vsque adesse, nec neglectui habere. At verò [8] remunerationem ne exigito, absque cupiditate præparante ad disciplinam.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ratione ægri medicus vel paciscitur interdum de mercede; interdum, non.

2 Non tamen digni, qui morte afficiantur, neglecta à medendi occasione.

3 Q. d. medicus non euadat improbus aliorum vitio; sed potiùs ægris ἐπὶ σάλου μεταβολῆς πορευομένοισι, iactatis in mari inconstantiæ (à cupiditate & auri amore; dũ, quæ morbis impliciti promiserat, eualescentes non præstent) suam constantiam opponat,

opponat,

opponat, quæ nititur tanquam anchoræ arti suæ, contemptui pecuniæ, & humanitati. ἀντιτάττεσθαι voce castrensi vtitur, aduersa acie consistere. q. d. ne tenuis pecuniæ causâ medicus suam existimationem frangat: sed magnificentiam suam ægrorum auaritiæ opponat.

4 Id est, in curando magis fidem & officium sequetur, vt ægrum seruet, quàm vt ingratum & inofficiosum ægrum, etsi indignum cui opem commodet, derelinquat aut duriter tractet. Απεμμυίη enim idem quod ἀπεμμυότης notat, & ab his quæ coqui nisi ægrè nequeunt. Transfertur ad implacabilem animi duriciem, inhumanitatem, asperitatem, rigiditatem, ferreum & præfractum animum.

5 Relligiosa obtestatio. Asclepiades iurabant fratrum loco habituros præceptorum filios; vnde q. ab vno orti genere παῖδες ἰητρῶν (à Platone dicti) fratres inter se videbantur esse.

6 In medendo sit sacra ei fides, vt ægrum seruet: & à duritie abeat, vt ne quidem ingratum, & indignum cui benè fiat, relinquat. ἀπεμμυίη tyranni est, qui imperat ex sententia: sed boni medici est persuadere liberalium more: nam πεῖσις, ἀπὸ τοῦ πείθειν deducitur.

7 Mores itaque horum & morbus sit exploratus à principio, & fide & diligentiâ ad finem adsit his medicus. Indicationes curatiuæ limam addant remedio, quod ab affectu morbifero decernitur.

8 Volente ægro paciscitur interdum: hîc itaque modestè se gerat medicus, & non opum causâ medicinam se facere ostendat, quòd his gaudeat: sed propter medicinam, cuius discendæ & exercendæ organa sunt opes. Ita referunt Isocratem cum lachrymis mercedem à discipulis accipere solitum, & seriò conqueri, quòd Egestas arti liberalissimæ, & ab omni quæstu alienæ, hanc necessitatem adferret.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Παρακελεύομαι δὲ μὴ λίην [1] ἀπανθρωπίην εἰσάγειν, ἀλλ' ἀποβλέπειν ἐς τὴν περιουσίην, καὶ οὐσίην, ὁτὲ δὲ προῖκα ἀναφέρειν [2] μνήμην εὐχαριστίης προτέρην, ἢ [3] παρεοῦσαν εὐδοκιμίην. Ην δὲ καιρὸς εἴη [4] χορηγίης, ξένῳ τε ἐόντι καὶ ἀπορέοντι, μάλιστα ἐπαρκέειν τοῖσι τοιουτέοισιν. Ην γὰρ παρῇ [5] φιλανθρωπίη, πάρεστι καὶ [6] φιλοτεχνίη. Ενιοι γὰρ [7] νοσέοντες, ᾐσθημένοι τὸ περὶ ἑωυτοὺς πάθος μὴ ἐὸν ἐν ἀσφαλείῃ, καὶ τῇ τοῦ ἰητροῦ ἐπιεικείῃ εὐδοκιμέουσι μεταλλάσσοντες εἰς ὑγείην.

Quin hortor etiam ne [1] inhumana quadam seueritate vtaris, sed vt collinees ad ægri copias, & opes. Nonnunquam & gratis cures, vel ob [2] gratitudinis memoriam, vel ob [3] præsentem existimationem. Quodsi occasio [4] exercendæ liberalitatis se obtulerit, vel peregrino vel egeno, hisce talibus maximè succurras. Si enim adfuerit [5] benignitas, aderit etiam artificio [6] comparatus arti amor. Adeò vt quidam [7] ægri, etiamsi sentiant morbum suum calamitosum esse, tamen propter medici benignitatem, sibi persuadent, se ad sanitatem redire posse.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Non sit ἀπάνθρωπος in paciscendo vel accipiendo: nihil auarè, nihil iniquè agat. vt enim arti preclarissimæ nullis officiis satisfieri potest, ita tamen ad suam medicus necessitatē collineat, vt aliquid accipiat, ita tamen vt etiam collimet ad ægrorum opes,

 & qui-

& quibus æger egeat ad suæ familiæ tutelam. Vult Hippocrates, vt interdum sit medicus petax, cùm videt hoc facere ad ægri in eum fiduciam: sed seorsim adstantibus suum consilium aperit hac de re. Itaque non importunè ea exigat.

2 Vt amicis hanc beneuolentiam debemus.

3 Ne auaritiæ notam incurrat. d. q. si eget? Resp. Zuingerus doctiss. quòd nunquam egebit medicus philosophus, cùm αὐτάρκης sit, paucisque contentus in victu & amictu: nec alias opes liberis quàm virtutem & eruditionem relinquere velit: quòd aliæ sint irritamenta malorum.

4 Egenti peregrino χορηγίῃ tua, id est, apparatu tuo medico, id est, ope & medicamentis ex facili opituleris. Metaphora à theatrico apparatu ducta; q. d. cuncta quibus egent ad curationem, nutricatus, tegumenta, remedia à te gratis ferat. hoc lex naturæ dictitat Ethnicis: quid nos Christiani? videamus ne hi nobis iudices eueniant. Vide Syracidem 38. lin. cap. 7.

5 Stabilit suam dictam sententiam ex honesto, & vtili. Honesto: nam cùm lucrum nullum expectet, si æquè beneuolè pauperes ac diuites exceperit, insignis humanitatis signum edet, cùm φιλανθρωπίῃ pauperes & extorres etiam amplectatur.

6 Nim. aliorum: qui ob medici humanitatem eius artem amplectentur, & amabunt eam.

7 Iam vtile subdit. nam spem ex illius summa humanitate concipiunt, se eius sollicitudine euadere posse: si euaserint, eius fidem celebrant apud locupletes; qui se lubentiùs ei committent, si nouerint eius diligentiam etiam in illos, vnde nihil lucri cepit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Εὖ δ' ἔχει νοσεόντων μὲν ἐπιστατέειν, ἕνεκεν ὑγιείης· ὑγιαινόντων δὲ φροντίζειν, ἕνεκεν ἀνοσίης· φροντίζειν καὶ ὑγιαινόντων, ἕνεκεν [2] εὐσχημοσύνης. Οἱ μὲν οὖν ἐόντες [3] ἐν βυθῷ ἀτεχνίης, τῶν προλελεγμένων οὐκ ἂν αἰσθάνοιντο. Καὶ γὰρ οὗτοι [4] ἀνεπιστεόντες, [5] ἐλέγχει, ἐκ ποδὸς ὑψούμενοι, [6] τύχης γε μὴν δεόμενοι, ὑπό τινων [7] εὐπόρων καὶ* ξένων ἔνδοσιν ἀναλαμβάνονται. [8] Ἑκάτεροι ἐπὶ τεύχεσιν εὐδοκιμέοντες, καὶ [9] διαπίπτοντες ἐπὶ τὸ χεῖρον καταγλιδῶσι, καταμεμεληκότες [10] τὰ τῆς τέχνης ἀνυπεύθυνα ἐφ' οἷς ἂν [11] ἰητρὸς ἀγαθὸς ἀκμάζοι, ὁμότεχνος καλεόμενος.

* οὐκ ἂν αἰσθέων d Zuing. ego αἰσθάνοιντο.

[1] *Rectè autem & conuenienter ægrorum cura suscipitur sanitatis causâ: at sanorum, vt sine morbis viuant: quin etiam [2] elegantiæ ergo. Cæterùm qui [3] in profundo ignorantiæ artis versantur, prædicta non capiunt. Hi enim [4] medicorum nomine cùm sint indigni, [5] artis probra, ex imis ad summa subito elati, [6] à fortuna pendentes, [7] à locupletibus quibusdam naturæ robore præditis, auctoritatem accipiunt. [8] Vtrique ob fælicem successum gloriantes, & [9] in deterius dilabentes delicantur, & [10] ea quæ, in arte, medicum inculpabilem reddunt, negligentes: ex quibus tamen [11] bonus medicus excellit, & collega artis appellatur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ad medicum seuertit. Cui finem suum ob oculos ponit: vt ægri excusso morbo euadant: & vt sani intacti à morbis, præsenti sanitate firma fruantur.

2 Ratione sui: ipsa εὐσχημοσύνη, existimatio atque gloria viro bono digna; ob virtutem

tutem & doctrinam. gloria est finis εὐσχημοσύνης. Itaque primus artis finis ab Hippocrate constituitur ægri redintegratio: Secundus, gloria, non lucrum, sed virtutis gloria premium. Opes minus nobiles sunt, quàm vti arti nobilissimæ præmia reddere possint.

3 Opinione tantùm medici, vt qui nesciant se artem ignorare, & vnà seipsos ignorant, hanc ignorantiam vocat Arist. κατ' ἕξιν ἄγνοιαν, & Plato 9. de legibus διπλῆν. at cùm rem tantùm ignorant, non seipsos, vt qui sciant se nil scire, hanc Plato ἁπλῆν nominat, Arist. verò ἄγνοιαν κατ' ἀπόφασιν, inquit Zuingerus.

4 Medicum finem assequi nequeunt: nam carent præsidiis quæ ad eum ferunt. Nam medicina ars est, recta ratione constans, ex multorum singularium obseruatione vniuersalis ratiocinatio. opinione vulgi famam artis gerũt, nullo suo merito.

5 Arti notam inurunt, suâ inscitia; personati venefici, vt ait Plinius.

6 Vbi nulla ars, ibi & fortunæ inopia. nam artis comes plerumque fortuna.

7 Ab potentibus imperitis, qui fortè fortuna naturæ vi euasere ab aliquo morbo, illorum auctoritatem stabiliunt. Referri etiam hæc poterunt in morbos: vt dicamus εὐπόρους morbos curatu faciles: στενοὺς morbos angusti temporis, id est, celeriter suam absoluentes historiam, at cum securitate, leui remedio, & ne vixdum remedio, at naturæ bonitati cedentes, quem euentum medici sibi ascribunt illi: vel στενοὺς reddi morbos eos à medicis, id est, angustos, vt magnis à periculis sua opera euasisse videantur ægri.

8 Tam ægri stolidi, quàm medici illi, efferunt se hoc secundo euentũ, & Asclepiadis se præferunt.

9 Hac re secunda fruentes, luxu sese perdunt, ab Æsculapidum præceptis alieni.

10 Respuunt veram medicinam, & casui ascribunt medelam: αὐτόματα esse putant artis opera, ad rationis censuram non venire.

11 Probi medici descriptio, qui nihil sine ratione facit, ὁμότεχνος, ἠδελφισμένος, φιλότεχνος. contrà ἄτεχνος.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δὲ τὰς ἀκέσιας ἀναμαρτήτους ῥηϊδίως ἐπιτελέων, οὐθὲν τουτέων παραβαίη, [1] οὐ παντὶ ἀπαρῇ τῆς δυνάμιος. [2] Οὐ γὰρ ἄπιστός ἐστιν ὡς ἐν ἀδικίῃ. Πρὸς γὰρ θεραπείην [3] ἕτοιμοι γίνονται, σκοπέοντες διάθεσιν φθεγγόμενα, [4] φυλασσόμενοι ἑτέρου ἰητρῶν ἐπεισαγωγήν, [5] ἀνιέντες ἐν μισοπονηρίῃ βοηθήσιος. [6] Οἵ τε νοσέοντες ἀνιώμενοι, νήχονται ἐπὶ ἑκατέρῃ μοχθηρίῃ, μὴ [7] ἐγκεχειρικότες ἑωυτοὺς ἕως τέλεος τῇ ἐν τῇ τέχνῃ πλείονι θεραπείῃ. (ἄνεσις γὰρ νούσου τινὸς κάμνοντι παρέχει μεγάλην ἀλεωρήν. Διὸ δεόμενοι τῆς ὑγιεινῆς διαθέσιος, οὐκ ἐθέλουσι τὴν [8] αὐτὴν χρῆσιν αἰεὶ προσδέχεσθαι, ὁμιλεῦντες ἰητροῦ ποικιλίῃ) πολυτελείης γὰρ ἀπορέουσιν [9] οἱ νοσέοντες, κακοδοξίῃ προσκυνεῦντες καὶ ἀχαριστέοντες. [10] Ξυντυχεῖν δυνατοὶ δ' ἐόντες ἀπορέειν; διαντλίζονται περὶ μισθαρίων, ἀξιέως ἐθέλοντες ὑγιέες εἶναι, εἵνεκεν ἐργασίης τόκων, ἢ γεωργίης, ἀφροντιστέοντες περὶ αὐτέων λαμβάνειν. * Παρασημασίης τοιαύτης ἅλις ἔστω. [11] Ἄνεσις γὰρ καὶ ἐπίτασις νοσέοντος, ἐπισημασίην ἰητρικὴν κέκτηται.

* περὶ συμ

Hic enim medelas [1] sine ægrorum damno facilè perficiens, in nullo horum peccârit, [2] ne in summâ quidem facultatis inopiâ. [3] Non enim fraudulentus est vt improbi. [3] Hi quidem ad medelam accedunt, mor-

bum

bum famâ celebrem captantes, [4] *cauentes aliorum medicorum introductionem,* [5] *celebrantes suam curationem, cum insectatione alienæ in medendo imperitiæ.* [6] *At ægri morbo impliciti, natant in vtraq; improbitate, tum quòd* [7] *seipsos accuratæ arti medendi non dederint ad morbi vsque finem. (morbi enim lenitio magnum interdum ægro solatium adfert: adeò vt quamuis sanitatis indigi sint,* [8] *vsum tamen eorundem remediorum inire nolint, medicum suæ cupiditati in variandis remediis subscribere petentes) tum quòd* [9] *diuitiis carentes, nefariis moribus primò medico blandientes & adorantes, mox ingrati euadunt. Et quamuis* [10] *diuitiis suis optimè medicos sibi deuincire queant, circa mercedem tamen difficiles sese præbent, prætextu se ad integram sanitatem reduci velle, & quæstus ex fœnore aut agricultura cessantis, cùm ipsi interea, sine metu iacturæ, fructum inde percipere negligant. At de tali admonitione hæc satis sint.* [11] *Quoniam morbi mitigatio & acerbatio, medicam administrationem moderantur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ne in maxima instrumentorum inopiâ: sed officium suum faciet ἀναμαρτήτως, sine errore, non damnis augebit ægrum: & ῥηϊδίως, expeditè & ex facili: nam methodo vtitur.

2 Nam & vir bonus est, & eruditione excellens: bonus, nam Iustitiam colit aput ægros & fidem: non, ὡς (οἱ) ἐν ἀδικίῃ, vt iniusti medici.

3 Vitat talia probus medicus, nec vult, vt hi, dolo famam venari; improbi enim tantùm φθεγγώδεα morbum curant, id est, principum, diuitum, de quorum morbis celebris fama est, etiamsi tenue malum sit, quod illos vexat, validum videtur. Sed verus medicus nullo hominum respectu, quosuis morbos curat, non quibus, sed quantum opis adferre possit collineans: qui & peregrinis & inopiâ pressis lubenter officium suum præstat.

4 Ne suam ruditatem in conciliis aperire cogantur: nam docti lubenter & modestè conferunt consilium.

5 Suas curas extollit, aliorum deprimit. At bonus medicus modestè semper de se, de aliis magnificè prædicat, si quid rectè gestum; redarguit si quid prauè: ita vult eius εὐσχημοσύνη.

6 Fraus ægrorum, maiorem reddit & clariorem medicorum humanitatem. nam implicant se Stultitiæ & perfidiæ: contrà medici boni prudentiæ & Iustitiæ se dicarunt. Hi nisi humanitate medici liberentur, mergentur medio mari, deserti ab omni ope.

7 Quòd maximæ fatuitatis fuit: vt qui ad morbi vigorem vsque tardant: vel maturiùs medici operam reiiciunt, cùm morbi remissionem infidam, nulli crisi consectaneam, pro fida habent.

8 Fastidio remediorum tenetur.

9 Pauperum perfidia: qui suis sumptibus curantem venerantur, at curati beneficij immemores fiunt, & ingrati. Videtur, inquit Zuingerus, enallage verborum esse: pro, πολυτελέως γὰρ ἀπορέοντες οἱ νοσέοντες, κακοτροπίῃ ἀποσκιμωῦσι καὶ ἀχαριστέουσι.

10 Diuites auari (δυνατοὶ ἐόντες ξυντυχεῖν τοῦ ἀπαρτέειν) fraudant mercede medicos, queruli de iactura fœnoris aut redituum, cùm tamen vt maximè possint, negligant, ad tempus, acceptionem sui quæstus, ne medicis numerent.

11 Humanitatem medici, immanitati ægrorum opponit. sint hæc, d. satis: nam morbi ferocia, vel placatio medicam actionem moderantur, non ægri perfidia aut morositas, q. d. indignus est medicus qui illos

illos vt digni sunt puniat, opis indigi qui sunt. In chronicis pacisci licet, & auaritiam excludere, & reprehendere eius impatientiam & importunitatem: at in acutis vitæ potiùs ratio habenda quàm morum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ουκ ἀσχήμων δὴ, οὐδ' ἢν τις ἰητρὸς, [1] στενοχωρέων τῷ παρεόντι ἐπί τινι νοσέοντι, καὶ ἐπισκοτεόμενος τῇ ἀπειρίῃ, κελεύῃ καὶ ἑτέρους εἰσάγειν, εἵνεκα τοῦ ἐκ κοινολογίης ἱστορῆσαι περὶ τὸν νοσέοντα, καὶ συνεργοὺς γενέσθαι ἐς εὐπορίην βοηθήσιος. Εν γὰρ κακοπαθίης [2] παρεδρίῃ, ἐπιτείνοντος τοῦ πάθεος, δι' ἀπορίην τὰ πλεῖστα ἐκκλίνουσι τῷ παρεόντι. Θαρρητέον οὖν ἐν [3] καιρῷ τοιούτῳ. Οὐδέποτε γὰρ ἐγὼ [4] τὸ τοιοῦτο ὁριεῦμαι, [5] ὅ, τι * ἡ τέχνη κέκρικε. περὶ τούτους μηδέποτε [6] φιλονεικέειν, [7] προσκυρέοντας ἑωυτοῖσι κατασιλλαίνειν. * τῇ

Nec verò indecorè se ille geret medicus, qui, [1] cùm in angusto esse illi videantur apud ægrum res præsentes, maximè imperitiâ illi tenebras offundente, alios insuper accersiri iusserit, vt collatis amicè rationibus historia ægri rectè peruestigetur, & illi mutuam operam conferant in auxiliorum copiam. Nam in afflictionis [2] vehementia & assiduitate, incrementa ducente affectu, ob consilij inopiam, plurima ad rem præsentem commoda effugiunt. In tali itaque [3] momento temporis, actioni opportuno, animo sibi constet. Nunquam enim ego [4] id exterminio dignum duxero, [5] quod artis esse indicatur. Verumtamen neque de hoc ipso [6] contentiosè decertandum, [7] ne derisui sese propinent.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Seniores id agant, si instrumenta commoda non habeant ad manum: iuniores, vbi imperitia adhuc adest, nec morbum rectè agnoscunt. Hæc est eius ratiocinatio: Quod fini artis confert, id artifice indignum censeri non debet. At de morbo cum aliis consilia conferre, ad finem artis facit: igitur id non indignum. Minorem ita firmat: cùm morbus maximè remediis reluctatur, tum maximè mente constare, & omnes occasiones captare oportet, vel propriâ industriâ, vel aliunde etiam conquisitis consiliis & auxiliis. At in vigore & cùm is in procinctu est, se confidenter exerit morbus ac vrget: Igitur in vigore & cùm is in procinctu est, medicus se fortiter & propriis & alienâ industriâ conquisitis consiliis & auxiliis opponet.

2 Παρεδρίη, assessio, associatio, vehementia, id est, cùm morbus maximè viget, & medicamentis renititur.

3 Εὐκαιρίη, tempus actioni opportunum, Latinè appellatur occasio. momentum vertit Suetonius, in Iulio 65.

4 Id est, quod artis ad finem confert, id artifice indignum censeri non debet.

5 Id est, quod ars esse indicatur: ad artem pertinens, id est, ad ipsam medelam quod attinet, nam bonorum medicorum consilia prosunt ægris.

6 Id est, consilia prosunt, modò absque contentione ineantur.

7 Ne altercatio ea idiotis risum moueat, & arti infamiam. Ad verbum, nactos vt illis illudatur. Σιλλαίνειν est Scommate excipere.

[1] Ὃ γὰρ ἂν μεθ' ὅρκου ἐρέω, οὐδέποτε ἰητροῦ λογισμὸς φθονήσειεν ἂν ἑτέρῳ· ἀκιδνὸς γὰρ ἂν φανείη. Ἀλλὰ μᾶλλον[2] οἱ ἀγχιστεύοντες ἀγοραίης ἐργασίης, προήσουσι ταῦτα εὐμαρέως.[3] Καίτοι γε οὐδὲ ψευδέως κατανενόηνται· πάσῃ γὰρ εὐπορίῃ, ἀπορίη ἔνεστι.

*[1] Hoc enim sanctè affirmare ausim, veram ratiocinationem medicam nihil allaturam, quod alium in inuidiam trahere possit: id enim imbellem doctrinam eius argueret. Sed[2] qui forensem quæstum sectantur, * feliciùs hæc facere solent.[3] Nec tamen falsò aut malè hoc institutum est; cùm omni copiæ, inopia insit.*

* Zuing. hi ferè moribus esse solent.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 A probis medicis debere alienam esse altercationem, iuramento affirmat: Nam is nunquam alterius ratiocinationi inuiderit, ne videatur inferior: nam inuidia comitatur præcellentes: igitur qui inuidet minor erit. Vt qui successibus aliorum inuideat, quibus vota sua iungere deberet; & non calumniari quos eruditione assequi nequit: & tales aliorum consilia malignè reprehendere solent, & facta sugillare.

2 Falsis medicis & circumforaneis solemne id esse ait, vt aliorum insectatione crescant, cùm per se tabescant.

3 Quod necessariæ sunt medicorum consultationes: nam omni copiæ inopia inest, id est, etsi iudicio & vsu excellat doctus medicus, attamen homo est, & ab eo non alienus error; fallique potest, ob singularium, circa quæ versatur, varietatem infinitam. Ita non pudet Hippocratem fateri, libro De articulis, se nunquam vidisse humeri luxationem ad antica. & suum prodit irritum conatum in restituendo femore. Plato Porum, Deum abundantiæ, filium facit Pluti & Peniæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Μετὰ τουτέων δὲ πάντων, μέγα ἂν τεκμήριον φανείη σὺν τῇ οὐσίῃ τῆς τέχνης, εἴ τις καλῶς ἰητρεύων,[1] προσαγορεύσιος τοιαύτης μὴ ἀποσταίη, ἢ ξὺν τοῖσι νοσέουσι, μηδὲν ὀχλεῖσθαι κατὰ διάνοιαν, ἐν τῷ σπεύδειν ἀφικέσθαι εἰς καιρὸν σωτηρίης. Ἡγεύμεθα γὰρ[2] ἀκεστίην καὶ[3] προστασσόμενός γε οὐ διαμαρτήσει. Αὐτοὶ μὲν γὰρ οἱ νοσέοντες διὰ τὴν ἀλγεινὴν διάθεσιν ἀπαυδέοντες, ἑωυτοὺς τε μεταλλάσσουσι τῆς ζωῆς· Ὁ δ' ἐγκεχειρισμένος τὸν νοσέοντα, ἢν[4] ἀποδείξῃ τὰ τῆς τέχνης ἐξευρήματα, σώζων οὐκ * ἀλλοίην φύσιν, ἀποίσει τὴν παρεοῦσαν ἐπικαρπίην, ἢ τὴν παραυτίκα ἀπιστίην. Ἡ γὰρ[5] τοῦ ἀνθρώπου εὐεξίη, φύσις τίς ἐστι[6] φύσει περιπεποιημένη, κίνησιν οὐκ ἀλλοτρίην, ἀλλὰ λίην τε ἐναρμοσεῦσαν, πνεύματί τε, καὶ θερμασίῃ, καὶ χυμῶν κατεργασίῃ, πάντῃ τε καὶ πάσῃ διαίτῃ, καὶ τοῖσι ξύμπασι δεδημιουργημένην· ἢν μή τις[7] ἐκ γενετῆς ἢ ἀπ' ἀρχῆς ἔλλειμμα ᾖ. Ἢν δ' ἂν[8] γένηταί τι, ἐξιτήλου ἐόντος, πειρᾶσθαι ἐξομοιοῦν τῇ ὑποκειμένῃ.[9] Παρὰ γὰρ φύσιν τὸ μινύθημα, καὶ διὰ χρόνου.

* ἐμαιοῦ

Cæterùm

Cæterùm præter iam dicta omnia, insigne signum syllogisticum solidæ artis fuerit, si quis rectè medicinam faciens,[1] *ægros hortari non desinat, ne nimiùm angantur animis, dùm ad bonæ valetudinis tempus peruenire festinant. Putamus enim*[2] *hanc cogitationem anxiam, damnosam esse: &*[3] *hoc vetans non errabit. Cùm etenim ægri ex tristi affectione desperantes, seipsos vitâ interdum exuant: si is qui ægro medicinam facit,*[4] *artis inuenta demonstrauerit, sui nempe muneris esse, tueri, non autem mutare naturam; præsentem potiùs fiduciæ fructum, quàm diffidentiæ damnum ab ægro feret.*[5] *Habitißima enim hominis constitutio natura quædam est,*[6] *naturæ circumposita, motu non alieno, sed apprimè conueniens spiritu, calido & humorum concoctione, & vniuersim tum diætâ, tum cæteris omnibus ficta ac fabricata: nisi*[7] *cuipiam ex natiuitate, aut ab initio defectus aliquis obtigerit. Quodsi quis*[8] *adnatus fuerit, isq; exilis fuerit, subiectæ naturæ aßimilare conandum erit.*[9] *Præter naturam enim est defectus: & temporis eget.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ægri, moræ nescij, auidè captant sanitatem, & se fatigant votis ad eam, & medicos in vsum pharmacorum sæpè nolentes abducunt: hoc consolando vitium auferat medicus ab ægro; & doceat naturam morborum victorem esse, & obseruandum esse eius motum.

2 His commotionibus animi sibi adserunt certam calamitatem.

3 Consolari debet ægros medicus.

4 Si doceat ægrum, ex arte medica naturam non abripi à sua moderatione, nec mutari, sed potiùs firmari & conseruari; ita fidet ei æger, & parebit, spe redintegrandæ valetudinis.

5 Quod præceperat iam formulâ quadam illustrat consolatoriâ: monstrabit n. medicus se reuocare velle ægrum in antiquam ἀρχαίην, eamque sanitatem quæ illi optima est, modò pareat.

6 Quod φύσιν φύσει περιπεποιημένην, id est, naturalem quandam indolem, naturæ humanæ additam, eum arte adiecturum: in temperamento, habitu, humoribus, caloribus: idque opera probæ diætæ, vt d. Gal. 2. de sanit. tuenda.

7 Morbus est abigendus à toto vel parte, si non fuerit inuictus, vt qui radices in natura non egerit, nec viscera vitalia corruperit.

8 Labefactatis, non corruptis naturæ principiis, natiua sanitas introducatur.

9 Igitur exigi debet; quamuis longâ mora multisque remediis opus sit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Φευκτέη δὲ καὶ θρύψις[2] ἐπικρατίδων, διὰ περισκόρησιν ἀκέσιος.[3] Οὐ μὴν τε περίεργος.[4] Διὰ γὰρ ἱκανὴν ἀξιωσίην, διαβολὴν κέκτηνται· διὰ δὲ τὴν ὀλίγην, εὐσχημοσύνην. Ἐν γὰρ[5] μέρει, πόνος ὀλίγος: ἐν *πάσῃ, ἱκανός.[6] Εὐχαριστίην δὲ οὐ περιαιρέω· ἀξίη γὰρ ἰητρικῆς[7] προστασίης. [8] Προσδέεται δὲ δι' ὀργάνων, καὶ[9] σημαντικῶν ἐπιδείξιος, καὶ τῶν [10] τοιουτοτρόπων, μνήμην παρέχων. * πᾶσι

[1] Fugienda porrò est frictio quæ fit [2] sudariis, propter auctoritatem medicam. ita & [3] odor affectatus. [4] Vt enim propter id quod ab vsu hominum alienum est, calumniam tibi accerses; ita ex modica elegantiam tibi comparabis. Non aliter ac dolor [5] in parte stabulans, modicus est: in toto, validus. [6] Comitatem autem, non tollo: digna enim est [7] auctoritate medicâ. [8] Applicationis etiam organorum, & [9] indicationis eorum quæ significant, atque [10] rerum eiusmodi, memoriam adesse decet.

I. Hevrnii commentarivs.

1 Cultus medicus.

2 Επικρατίδες d. Zuingerus, sunt tegumenta capitis muliebria, ex sindone.

3 Nimius cultus significatur.

4 Vestitus insolens & peregrinus, si modicus, elegantem efficit medicum: si immodicus, vel superbiæ vel stultitiæ crimen trahet.

5 Q.d. ita in paucis vitium habere medicum tolerabile est: in multis, non ferendum.

6 Id est, gratiam qua hominibus complaceas, non reiicio. nam personam medici commendat. nam morum elegantia, qua sese χαρίεντα, id est, gratiosum facit, eum commendat.

7 Humanitatem vt cum seueritate misceat, ad eius προσηνίην pertinet.

8 Id est, administrationis instrumentorum, vt commodè admoueantur, in modo vtendi, & eorum delectu, quæ, & qualia.

9 Επίδειξις σημειωτικῶν, demonstratio, d. Zuin. quæ fit per ea, quæ significăt. σημεῖον signum, est accidens quod denotat. τὸ σημαινόμενον, signatum, id quod denotatur. τὸ σημαντικὸν, pars ipsa cui signũ inhæret.

10 Naturæ corporum, morborum naturæ, & cæterarum indicationum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ην δὲ καὶ εἵνεκα ὁμίλου θέλῃς [1] ἀκρόασιν ποιήσασθαι, [2] οὐκ ἀγακλεῶς ἐπιθυμέεις· μὴ μέν τοι γε μετὰ [3] μαρτυρίης ποιητικῆς. [4] Ἀδυναμίην γὰρ ἐμφαίνει φιλοπονίης. Ἀπαρνέομαι γὰρ [5] εἰς χρῆσιν, ἑτέρην φιλοπονίην μετὰ πόνου * ἰσοειδομένην, διὸ ἐν ἑωυτῇ μούνῃ αἵρεσιν ἔχουσαν χαρίεσσαν. Περιποίησιν γὰρ [6] κηφῆνος μετὰ παραπομπῆς ἑτοιμοκοπίην. [7] Εὐκτέη δὲ καὶ διάθεσις, ἐκτὸς ἐοῦσα [8] ὀψιμαθίης. [9] Παρεόντων μὲν, οὐδὲν [10] ἐπιτελέει· ἀπεόντων δὲ, μνήμη ἀνεκτή.

* ἰσοειδόμενα

Quodsi adstantium causâ tibi velis [1] audientiam comparare, vt [2] rem minimè præclaram captas, ita cautio adesse debet, ne id [3] cum poëtica significatione fiat. [4] Inopiam enim industriæ ostendit. Reiicio enim [5] ab vsu eius artis (quæ in se sola gratiosam habet electionem) industriam quamuis aliam, multo maximè labore constantem. Assequeris enim [6] fuci in morem, cum ostentatione, inanem laborem. [7] Optanda est & eiusmodi dispositio quæ aliena sit à [8] tardidiscentia. [9] Quam dispositionem vt præsentium quidem rerum [10] nihil perficit, sic absentium recordatio valdè promouet.

I. Hevr-

1 Hoc eſt, coram vulgo diſceptare, & de morbo coram idiotis, & plebecula diſſerere. ἀκρόασιν ποιεῖσθ eſt narrationem coram auditoribus inſtituere, vel de re aliqua diſceptare.
2 Parum laudatam rem deſideras, d. nam quibus neceſſe eſt, de his cum illis agendum, vt agant ea, imperare.
3 Ne id fiat oratorio quodam ambitu, & auctoritatibus adductis auctorum. ſatis eſt philoſophicè agere. Hippocrates ſemel tantùm Homeri vſus eſt auctoritate: libro de articulis.
4 Id eſt, præbebit idiotis de ſe opinionem, ſe velle quidem ſed non poſſe curare: & verba dare velle cùm remedia exhibere nequeat.
5 Nam dum ſuo dextrè in munere verſatur medicina, ſatis decoris gerit, nec alieni cultus eget: itaque à foris petita ἀκροάσιος φιλοπονίη illi indecora eſt. non eloquentia enim, ſed remediis curantur morbi. Rectè Hercules aput Ouid. in Metam.

Melior mihi dextera linguâ.

Εἰς χρῆσιν &c.] dicit Hippocrates, quodnis aliud cultiſſimum ſtudium repudio: nam ſuum cultum ſecum adfert medicina, ita elegantem, vt nihil addi ei poſſit: ſed per ſe expetenda.
6 Talis eſt acroaſis poëtica: vt enim fuci circumuolando inter apes, nil niſi bombũ edunt, & mella comedunt, ita medici loculeij, poëtarum pennis fucati, d. Zuingerus, præmia bonis medicis debita auferunt, ſine officio. Poëſis itaque ornatum præbeat: ſed ne quid nimis.
7 Q. d. methodo firmari vſus debet: hanc methodum à teneris vnguiculis præceſſiſſe præſtat, quàm in ſenio (quod empiricis euenit) addiſcere. præſtat, d. vt ſit παιδομαθὴς quàm ὀψιμαθὴς, cùm experimenta per mortes fecit, repudiatis optimis medendi præceptis: ad quæ tandem ſeſe flectere coguntur, cùm ſe vident epangeliis illis mirandis θαυματοποιῶν eluſos. Quod hodie nimis frequens: dum paſſim illa ſcripta diuulgantur, quæ ex petulantia laſciuientis ingenij ac miracula curationum effingentis, enata fuere; quæque non ſine ſumma pernicie ægrorum ſuos aſſeclas reperiunt. Eſt enim ea huius ſæculi infœlicitas, vt quò plus adynati ſcriptum gerat, eò plures ſectatores inueniat; deliri iam mundi monſtrique amantis ſymbolum. Ingenioſos ſe eſſe exiſtimant, ſi ita ſcribant, vt à nullo ingenio intelligantur: ſed tantùm vt admirationi ſint.
8 Vti ne quis iam grandis natu ad diſcendum acceſſiſſe videatur: nam in opinione erit non perfecti artificis.
9 Sola rerum inſpectio hanc non abſoluit diſpoſitionem: ſed iuncta rerum memoria, quæ eodem euenere filo.
10 Scilicet, inſpectio ſola. Zuing.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Γίνεται τοίνυν [1] πάμμαχος ἀτυχίη, [2] μετὰ * λοιμέης νεαρῆς, [3] ἀφροντιστεῦσα εὐπρεπίης, [4] ὁρισμοῖς τε, καὶ [5] ἐπαγγελίῃ, [6] ὅρκοις τε παμμεγέθεσι, θεῶν εἵνεκεν, ἰητροῦ προεστεῶτος νούσου. [7] ἀναγνώσιος ξυνεχέης, [8] κατηχήσιός τε ἰδιωτέων † φιλαλυσέων, λόγους ἐκ [9] μεταφορῆς διαζηλουμένων, καὶ [10] περὶ νούσῳ * καταπορέω ξυνηθεισμένων.

* λοιμίης
† φιλαλυθέων
* καταπορέων

Trahitur autem æger [1] in omnigenam calamitatem, [2] cùm medicus, qui morbo præeſt, peſtilentiâ iuuenilis temeritatis correptus eſt, [3] decori negligens, tum [4] in definiendo, & [5] pollicendo, tum in [6] iureiurando interponendo quod deorum ſit gratiâ: [7] negligens aſſiduam recognitionem: [8] neſcius etiam qua ratione idiotæ tumultuantes ſint inſtruendi, *qui eſ-*

qui efflagitant [9] metaphoris ornatos sermones & [10] ante rectè perspectum morbum, ad audiendum concurrunt.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, in omnigenam cladem abripitur æger.

2 Ἰητροῦ προστατέοντος νόσου, μὴ λοιμικῆς νεαρῆς, id est, cùm methodi expers fuerit medicus; Nam methodi ignorantiam, vocat pestilentiam iuuenilem: etiamsi medicus senex sit ab annis. nam ille empiricus tantùm erit.

3 Non erit εὐσχήμων: nam grauitatem illam dogmaticam non nouit empiricus.

4 Nescit enim axiomatum vsum, quæ tamen iactant, sed in vsum flectere nesciunt. quo modo itaque decus illud aput illos erit dogmaticum?

5 Iactabundi de fœlici morbi euentu prædicant: tanquam res foret in eorum manu: cùm potiùs Deo ascribere deberent si quid fœliciter euenerit. sed empiricus sibi cuncta, nihil Deo.

6 Subintellige, inquit Zuingerus, ἀπολογέῃ, excusat: θεῶν εἵνεκεν, id est, si quid sinistri euenerit, Deo irato id ascribunt: iniurij igitur sunt hi homines in deum: cùm Deo ascribant, quæ sua sunt: vt errores & sinistros successus. & cùm sibi tribuant quæ dei sunt: vt quæ fœliciter eueniunt.

7 Ἀνάγνωσις necessaria. Sibi omnia perspecta esse existimans, adeò vt non opus putet frequenti inspectione ægri.

8 Κατήχησις (à vocis sono dicta) id est, sermone suo non scit, ob imperitiam, rectè adstantes idiotas docere: siue illi symptomatum vehementia terreantur, & propterea turbentur & tumultuentur. Hoc d. Zuingerus videtur velle vox φιλαλυστὴς: ὅτις ἀλύζειν φιλέῃ, qui perturbari solet. ratione itaque sedentur hi.

9 Id est, siue adstantes mali naturam cognoscere velint per similitudines, quas capiant, cùm rationes non intelligant: sed poëticas fugiat phaleras. raro tamē acroasin faciat, nim. tunc cùm auctoritate adstantium cogitur: & cùm ad fiduciam id facere videt.

10 Morbi euentum agnoscere cupiunt eius, iam qui inuasit, antequam remediis repressus sit aliquantulum. καὶ περιγνῷ νόσου καθυπορέοι priusquam morbi compos fiat medicus, nim. cognoscendo, hi flagitant à medico morbi euentum scire.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τῶν μὲν οὖν τοιουτέων ὅπου ἂν καὶ ἐπιστατήσαιμι, οὐκ ἂν [1] ἐπὶ θεραπείης ξυλλόγου, [2] αἰτήσαιμι δ' ἂν θαρσαλέως βοήθειαν. [3] Ἱστορίης γὰρ εὐσχήμονος σύνεσις ἐν τουτέοισι διεσπαρμένη. [4] Τουτέων οὖν δι' ἀνάγκην ἀξυνέτων ἐόντων, παραγγέλλομαι χρησίμην εἶναι τὴν τριβὴν, μεθ' ὑστέρησιν [5] δογμάτων ἱστορίης. Τίς γὰρ [6] ἐπιθυμεῖ δογμάτων μὲν πολυσχεδίην ἀτρεκέως ἐθέλειν ἱστορέειν, μήτε χειροτριβίης ἀτρεκεότητι; [7] διὸ παραινέω, τουτέοισι λέγουσι μὲν προσέχειν, ποιέουσι δὲ ἐγκόπτειν.

* Hoc est, ἐπιστατέειν.

*Horum quamuis * collega iungerer, non tamen [1] de medendi ratione cum illis consilium iungerem, sed [2] confidenter peterem vt remedia sua proferrent. [3] Inquisitionis enim elegantis scientia aput hos dispersa reperitur. Et [4] quamuis hi necessariò sint indocti, affirmo tamen exercitationem horum vtilem esse, posteaquam [5] præceptorum cognitione fraudantur. Quis enim [6] præceptorum multifidam varietatem se verè indagare*

indagare posse speret, citra exercitationis constantiam? [7] *Quare hoc moneo, dicentibus quidem istis auscultandum esse, at operantibus resistendum esse.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, de medendi methodo non prolixè cum illis agerem, cuius sunt ignari.
2 Id est, ad eorum experientiam prouocarem, & vt pollicitationes suas re præstarent peterem. βόθλῳ, d. Zuingerus, an βουθῶν? Caluus βίην, id est, vehementiam. Mercurialis βελῶν legendum suspicatur. cùm quidam architectus non admodum peritus agendi, de insigni structuræ ductu eleganter diceret: alter agendi peritus, Qualem, inquit, ô auditores, ille dixit, fabricari ego noui.
3 Ex historia empiricorum, suam methodum fabricatam esse agnoscit dogmaticus.
4 Q. d. quamuis empiricorum τέχνη indocta sit, tamen moneo dogmaticos, vt in contumacibus morbis eorum experientiæ locum dent.
5 Obseruandum, d. Zuing. δόγματι, quæ lib. de Arte vocat ὀνόματι, & φύσιος νομοθετήματι, methodo subiici: vt τὰ πρήγματα subiiciuntur experientiæ: ita εἴδεα vocat, & τὰ φύσιος βλαστήματα.
6 Q. d. commoda est experientia Dogmatico. ratio sine vsu, non dextrè medicam ægro adfert manum: quare Empirici etiam quid possunt, q. d. nemo methodi ἀτρέκειαν percipiet, nisi vsus ἀτρεμεότητα, id est, certitudinem firmam iungat rationi.
7 Διὸ id est, διὰ τὸ αὐτὸ d. Zuing. quia methodus vsu firmari debet, ideò empiricos non omnes contemnat: sed ea cautione hos admittat, vt quid moliantur rectè aut prauè diiudicet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ξυνεσταλμένης διαίτης μὴ μακρὴν ἐγχειρέειν. Τοῦ κάμνοντος χρονίην ἐπιθυμίην αὔξησι· καὶ [2] ξυγχωρεῖν ἐγχρονίῃ νούσῳ. Ἢν τις [3] προστύχῃ τυφλῶς * τὸ δέον, ὡς μέγας φόβος φυλακτέος· [4] καὶ [5] χάριν, δι' ἧς ἑνότης. [6] Ἠέρος αἰφνιδίη ταραχὴ φυλακτέη. [7] Ἀκμὴ ἡλικίης πάντα ἔχει χαρίεντα· ἀπόληξις δὲ τοὐναντίον. [8] Ἀσαφίη δὲ γλώττης γίνεται, ἢ διὰ πάθος, ἢ [9] διὰ τὰ οὔατα· πρὶν τι πρότερον ἐξαγγεῖλαι, ἕτερα ἐπιβαλεῖν· ἢ πρὶν τὸ διανοούμενον εἰπεῖν, ἕτερα ἐπιδιανοεῖσθαι. τὸ μὲν αὐτοῦ πάθεος ὁρατοῦ * λελεγμένου, μάλιστα ξυμβαίνει φιλοτέχνοισιν. Ἡλικίη, [10] σμικροῦ ἐόντος τοῦ ὑποκειμένου, δύναμις ἐνίοτε πάμπολυς.

* παρὰ
* λελογισμένου

[1] *Accisa diæta ne diu vtaris. Ægri enim auiditatem diuturnam erigit.* [2] *Indulgentia è contra morbum trahit. Si quis* [3] *cæco obsecundet vltra quàm decet, velut res horribilis caueri debet,* [4] *&* [5] *gratia fugienda per quam concordia perit.* [6] *Aëris subitaria turbatio vitanda est.* [7] *Vigor ætatis cuncta habet venusta: decrescens verò ætas, omnia contra.* [8] *Obscuritas linguæ fit aut propter affectum, aut* [9] *propter aures: quemadmodum si, antequam priora enunciârit, alia adiiciat, aut si priùs, quàm id quod mente concepit eloquatur, alia insuper cogitet. Quæ autem linguæ obscuritas euenit citra affectum conspicuum appellatum,*

hæc

hæc maximè his contingit, qui artium studio tenentur. Ætas, etiam [10] *in exili subiecto, nonnunquam validam vim habet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Exempla quædam adfert, ab experientia profecta. in diæta mediocritate vtendum esse. Diætæ συστολὴ contractio, tenuitas, non diu protrahenda. vt in acuto morbo à pleniore manu ad morbi vigorem eatur, vbi in inediam desinat: Sed in longis tædiis, tenuis diæta, inflammat in cibos ægrum.

2 Quæ diæta in vitio est copiâ vel qualitate.

3 Vt si quis obsecundet potiùs cæco, quàm vt credat suis oculis, in periculum se præcipitat; ita qui subscribit, in diæta, ægri cupiditati.

4 Politica sententia, mala indulgentia quæ pacem abigit; ita quæ ad morbum faciunt ægro concedere, seditionem in corpore excitanti contraria sunt, inquit Zuing. χάρις & ἀχαριστία. & qui gratā rem ægro facit in cupedia, ingratam facit sanitati.

5 Καὶ χάριν.] nim. φεύγειν δεῖ. Vbi dicit, δι' ἧς ἰσότης: nim. ἀπόλλυται.

6 Et sanis & ægris.

7 Omnia illi faciliora, quàm senescenti.

8 Confusaneus sermo, à mente & lingua integris, propter πάθος loquentis ὁρατὸν, vt irâ cùm verba mentem præcurrunt: οὐχ ὁρατὸν, rationi, non sensu compertum: vt celeritas cogitationis, aliam cogitationem præcipitans, ita vt lingua his par non sit, vnde ἀσαφίη fit: quod doctis euenit.

9 Id est, Eius qui auscultat vitio.

10 *In exili sub.*] id est, in corpore infirmo, vel in paruo morbo: nam ætate flectitur temperies in contrariam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Νόσου ἀταραξίη, μῆκος σημαίνει. [2] κρίσις δὲ ἀπόλυσις νόσου. [3] Μικρὴ αἰτίη, ἄκεσιν λύεται, ἢν [4] μή τι περὶ τόπον * καίριον πάθῃ. [5] Διότι ξυμπάθησις ὑπὸ λύπης ἐοῦσα ὀχλέει· ἐξ ἑτέρου ξυμπαθείης τινὲς ὀχλεῦνται. [6] Καταύδησις λυπέει. [7] Φιλοπονίης κρατερῆς ὕπο, παραίτησις. [8] Ἀλυώδης τόπος ὀνησιφόρος.

* κύριον

[1] *Si morbo nulla euenerit perturbatio, eius diuturnitatem notat.* [2] *Crisis verò est morbi solutio.* [3] *Minima causa curationem peruertit,* [4] *si quid circa locum affectum intempestiuè euenerit.* [5] *Nam affectio per concordiam illata à mærore implicat & affligit: sanè quædam partes contagione alterius implicantur, & vexantur.* [6] *Vociferatio affligit. Propter* [7] *vehementem laborem indulgentia. Locus* [8] *amœnus sanitati dicatus.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Si nulla euenerit perturbatio quæ vel est critica ad salutem: vel symptomatica ad mortem.

2 Id est, critica perturbatio indicium est, morbum soluendum iam iam esse: modò pepasmi notæ præcesserint.

3 Maximè principe parte affecta, cuius officio indigent cæteræ partes.

4 Id est, si quid sinistrè loco afflicto administretur.

5 Id est, doloris illa indoles est, vt cæteras partes rapiat in contagionem: (vt voluptas in blandimentum.) itaque princeps pars dolens cæteras in suum mærorem & tædium abducet. & hæc afflictio per Sympathiam vocatur. q. d. tristitia corde & mente

mente concepta, vel quælibet perturbatio principum partium, vt ira, metus, mœror, vel quodlibet quod extra suam indolem abripit has principes partes, ad cæterarum partium morbo obsessarum afflictionem facit. Itaque exilis causa curationem interuertit, etiamsi ipsi parti affectæ rectè medicinam facias: tamen eo consensu affligitur.

6 Q.d. exilis causa curationem interturbat: argumento est vociferatio, ab ægro, vel aliis edita.

7 Id est, ratione doloris interdum aliquid concedendum, ad eius placationē, quamuis id non studeat debellationi causæ morbificæ.

8 Ad fæliciter curandum facit loci amænitas. ἀλύω gaudeo, exulto. nam spiritus puros & lætos reddit amœnitas, & alienat animum à perturbatione. ἠλιώδης legit Caluus, apricus: quòd Phœbus pythona, id est, putredinem arceat.

HIPPOCRATIS COI DE CARNIBVS, SIVE DE PRINCIPIIS,

IOHANNIS HEVRNII *paraphrasticâ versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.*

ARGVMENTVM.

Hic liber à senescente Hippocrate scriptus videtur, nam vsu compertis & maiestate rerumque pondere splendescentibus sententiis fulget, citra vllam de se iactantiam. Agit de peculiarium partium Primordiis, generatione, & formatione. Quare περὶ σαρκῶν, id est, de carnibus à quibusdam inscriptus fuit: nam hæc, oculis patens, cæteris partibus, arteriis, neruis, ossibus circumposita est, ac earum omnium ideam præsefert: quin viscera hoc etiam nomen denotat. Ab aliis περὶ ἀρχῶν inscribitur, hoc est, de principiis; intellige propriis, non autem communibus: nam d. communia principia ἰδίαις γνώμαις subiicienda sunt. Principia autem communia partium corporis statuuntur, materiale quidem humidum, formale verò calidum. Facultates etiam partium formatarum docet, aurium, nasi, oculorum. Liber hic primus est inter physiologicos, quem seriatim sequuntur populariter magis scripti De semine vtero concepto; De natura Pueri, vti gestetur; De Septimestri & Octimestri, vti in lucem editur: De Natura humana, quatenus iam per se extra vterum viuit. Galenus libro de elementis & de semine quædam ex hoc libro mutuatus est: argumento hunc verè Hippocratis esse. Qui plura de ratione huius libri cognoscere velit, doctissimas tabulas D. Zuingeri consulat fol. 125.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΣΑΡΚΩΝ, Η ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ.



ΓΩ τὰ [1] μέχρι τοῦ λόγου τούτου κοινῇσι γνώμῃσι χρέομαι, ἑτέρων τε τῶν ἔμπροσθεν, ἀτὰρ καὶ ἐμεωυτοῦ. [2] Ἀναγκαίως γὰρ ἔχει, κοινὴν ἀρχὴν ὑποθέσθαι τῇσι γνώμῃσι, βουλόμενον ξυνθεῖναι τὸν λόγον τόνδε περὶ τῆς τέχνης τῆς ἰητρικῆς. Περὶ δὲ τῶν [3] μετεώρων οὐδὲν δέομαι λέγειν, ἢν μὴ τοσοῦτον ἐς ἄνθρωπον ἀποδείξω, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, ὁκόσα ἔφυ καὶ ἐγένετο, καὶ ὅτι ψυχή ἐστιν, καὶ ὅτι τὸ ὑγιαίνειν, καὶ ὅτι τὸ κάμνειν, καὶ ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώπῳ κακὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ ὅθεν ἀποθνήσκει. [4] Νῦν δὲ ἀποφαίνομαι αὐτὸς ἐμεωυτοῦ γνώμας.

HIPPOCRATIS
DE CARNIBVS, SIVE DE PRINCIPIIS.



GO [1] *hactenus publicis ac vulgaribus sententiis utor, tum aliorum qui ante me fuerunt, tum etiam meis.* [2] *Est enim necesse publicum ac vulgare initium pro hypothesi sumat, suis sententiis (quas omnium consensu comprobari velit) qui de arte medica commentari velit. De* [3] *sublimibus autem altiusq́ petitis mihi dicendum non est, nisi quatenus commoda fuerint ad demonstrandum de homine, & cæteris animantibus, quæcumque in lucem edita & nata sunt, quòd anima sint prædita, quid sit sanitas, quid sit morbus, quid boni malíve homini insit, & cur deniq; moriatur.* [4] *Nunc autem ipse meas sententias proferam.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Exordio attentos reddit lectores, à nouitate dogmatis: & dociles, quòd medicus de medicis rebus scribat: beneuolos, à sua modestia, quòd ea quæ longo studio adeptus sit benignè enunciet. Confert ea quæ olim scripserat, cum hoc commentario. Primùm ex vulgatis sententiis scripsi, inquit, partim ex aliorum traditione, partim acceptis ex mea inuentione sententiis.

Κοινὴ γνώμη, sententia quam omnes comprobant: Ἰδία γνώμη, quam vnus, aut pauci amplectuntur. hæc enim habet ἰδίαν ἀρχὴν: illa, κοινήν. Quare ait primùm, vulgaribus communibusq́ue sententiis sibi primùm vtendum fuisse. Quod ita demonstrat: vt doctè notat Zuingerus.

De communi arte, ex principiis communibus agendum est: Nam quæstio, & ea per quæ probatur quæstio, eiusdem debent esse naturæ: vt si quæstio sit communis, & ad cunctos spectans, (vt si de salubribus, de iustis quæratur, quæ ad omnes

pertinet

pertinet quæstio) communibus etiam argumentis è medio petitis vtendum. Sin quæstio philosophis peculiaris fuerit, vel dialecticorum, aut grammaticorum, ex principiis peculiaribus dirimenda. At medicina communis ars est, non solùm hominibus, qui sensu, salubria quæ sint obseruando, artem fecere: verùm & ipsis brutis, quæ indole natiua sua habent remedia, à quibus homines etiam quædã accepere.

2 Igitur de medicina vulgaribus communibusque sententiis transigendum fuit. Quia commune principium habent, nim. rationem: & propterea à cunctis ratione præditis admittuntur. ita de vet. med. d. oportere disserentem de arte γνωτὰ λέγειν τοῖσι δημότῃσιν, id est, vulgo nota.

3 Nam ex ea arte in qua hæret quæstio, duci debent argumenta, de medicis rebus medicè, de physicis physice disputetur: & ex antegressis artibus tantum admittendum, quantum rei subiectæ natura petit vt indagetur: sumendo scilicet, non probando: hîc physicam meteora appellat; partem pro tota scientia. Hinc, inquit demonstrationes non petam, nisi quà naturæ humanæ (vt sanitati & morbo exposita est) commoda sit.

4 Id est, hunc librum ex mea sententia, & ἰδίῃ ἀρχῇ scribam: & medicinæ subiecto, id est, corpori humano, principia generalia physica, ex mea opinione accommodabo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δοκέει δέ μοι ¹ ὃ καλέομεν θερμὸν, ἀθάνατόν τε εἶναι, καὶ νοέειν πάντα, καὶ ὁρῇν, καὶ ἀκούειν, καὶ εἰδέναι πάντα, καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. ² Τούτου οὖν τὸ πλεῖστον, ὅτε ἐταράχθη * πάντα, ἐξεχώρησεν εἰς τὴν ἀνωτάτω περιφορὴν, καὶ ὀνομῆναί μοι αὐτὸ δοκέουσιν † παλαιοὶ αἰθέρα.

* ἅπαντα
† οἱ παλαιοὶ

Videtur sanè mihi, ¹ id quod calidum vocamus, immortale esse, & cuncta intelligere, & videre, & audire, & scire omnia tum præsentia, tum futura. ² Huius itaque plurima pars, cùm conturbata essent cuncta, recessit in supremam peripheriam, atque id ipsum videntur mihi veteres nominasse æthera.

Calidum natiuum & eius vis.

Primordia corporum.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Causæ ortus corporum efficiens, calidum. Nam id, d. videtur mihi ortu immortale: ab æterno nim. Deo veluti riuus è fonte, veluti radius à sole dimanans, Dei & creatæ ab eo naturæ organon. Est enim humidum spermaticum spiritu vitali ac calore genuino perfusum. Hoc cunctæ functionis auctor, vegetat omnia, brutis ac ratione præditis (quæ futura intelligunt etiam) commune. Vti itaque anima, d. D. Zuing. propriè videt, oculus is est quo videt: ita etiam calor, tanquam Dei instrumentum (qui prima causa est) dicitur hæc cuncta facere, quorum Deus causa est prima. Primo libro de Diæta geminum agnoscit calidum. Posito agente, consectaneum erit necessariò patiens: quod est Humidum.

2 Generandi facultas quæ in semine pressa iacet, erigitur proprietate ac calore vtero insito. Tunc architectrix præclara illa vis officinam fabricatur suis edendis actionibus conuenientem. Id cùm efficere nequeat sine apto instrumento, spermatico spiritu singularum partium delineatore vtitur. Spiritus hic quoquouersum per semen se pandit. Hic homogeneas partes fingit ac format, seriem præbet, perpolitque. Hic itaque corporum primordia describit, id est, calidum & humidum: horum ταραχὴ, id est, q. d. chaos, id est, perturbatio & confusio horum primordiorum: nam calidum in ocio est nunquam, cuius cuncta est mouere, vt humidi omnia nutrire. Humidum variè excipit caloris actionem, & ad varia loca recedit. Post turbationem

consectanea separatio, homogenea consociát: vt Empedoclis amicâ quadam discordiâ cuncta fabricata videantur, & elementa producta. Aridior enim euadit Mador, caloris energiâ. Et ita cùm calor versat materiam tenuissimam & purissimam, eam euehit, ob leuitatem, in superan plagam. Ita Æther prodiit, ἀπὸ τῶ αἴθειν, quòd vrat, vel ab ἀεὶ θεῖν, quòd gyretur perpetuò à cæli raptu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἡ δευτέρα μοῖρα * κάτωθεν, αὐτῇ καλέεται μὲν γῆ, ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, καὶ [2] πολὺ κινεῦν, καὶ ἐν τούτῳ ἔνι δὴ [3] πουλὺ τοῦ θερμοῦ. [4] Ἡ δὲ τρίτη μοῖρα, καὶ τοῦ ἠέρος μέσον † χωρίον εἴληφε, θερμόν τι ὄν. [5] Ἡ δὲ τετάρτη τοῦ ἐγγυτάτω πρὸς τῇ γῇ ὑγρότατόν τε καὶ παχύτατον.

* κάτωθεν αὐτὴ vel κατ. ἐν αὐ. κλονέεται μὲν γῆ, id est, voluitur. † χῶρον

*[1] Altera pars infernè subsidens, appellatur terra, frigidum quid & siccum; & [2] multas motiones * habens, [3] multum quinetiam calidi in se continens. [4] Tertia verò pars aëris mediam regionem cepit, calidum quid existens. [5] At quarta pars, terræ proximam sedem occupauit, humidissimum quid ac crassissimum.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Crassior verò pars quæ à calore erigi nequit, terra appellatur: nam euehi nequiuit, ob crassamentum. Ἡ δευτέρα μοῖρα] Nim. τῶ θερμῶ.

2 Plurimas ex gremio suo proferens rerum essentias.

3 Inde antiqua mater dicta: quod fixi caloris copiá (quamuis naturâ frigeat & areat) ortu plurima proferat turrita hæc Cybele. combinatæ materiæ insedit hic calor, nec ita sensibus expositus: attamen generationi rerum dicatus. Est enim calidum quid diuini & viuens, omnium vitalis auctor. Hic se pandit toto elementario theatro, ac vitali semine aspergit cuncta elementa, & maximè terram. Quæ vt friget ac squalet cæterorum comparatione, ita plurimo calido fœta, madoreque prægnans, vndiq. peruia aliorum vires bibit, attamen copiâ variâ: ita vt modò eam terream, aqueam, aëream, igneam rectè voces. Ita Proteus ille ludit, ac polydædalâ varietate, in ortu rerum, vniuersitatem ornat. Hic calor terræ inclusus, quem Vulcani nomine descripsere poetæ, qui sua, id est, naturæ officinâ, quàm elegantissima & amœnitatis plena opera è terra promit; quæ tamen pressa, materiæ mole, in illud decus erigere se nequeunt, in quod naturæ calido anniti videbantur. quare claudus dicebatur risum mouere Diis, dum hoc nectar Iouis crateri infundit. quis enim amœna illa, attamen cespitantia, à terra producta opera non amœno risu excipiat? illi vnam Gratiarum illius in officina illi astare fabulantur, imò Venerem connubiis illi iunxere.

4 Primùm narrauit quæ proferat acrior calor: iam quid exiguus, d. à modesto calore non potuit mador siccari: inde progenuit humida elementa duo, quæ, (vt illorum priorum alterum manifestum, alterum obscurum calorem habet) ita humida elementa duo, quorum vtrumque non æquè calet. Dum enim agit in tenuem materiam, mediam regionem ei dedit inter æstuosam & nubilam. estque elementum θερμόν τι ὄν, id est, non absolutè, sed aliqua parte calidum: attamen inter humida elementa calidissimum.

5 Humidam hanc terrâ leuiorem materiam terræ proximam fecit, actu humidissimam.

Κυκλεομένων

Κυκλεομένων [1] δὲ τουτέων, ὅτε οὖν ἐταράχθη, *ἀπελείφθη τοῦ θερμοῦ πουλὺ ἐν τῇ γῇ, ἄλλοθι τὰ μὲν μεγάλα, τὰ δὲ ἐλάσσω, τὰ δὲ καὶ πάνυ σμικρὰ πλῆθος πολλά. Καὶ [2] τῷ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ξηραινομένης τῆς γῆς, ταῦτα καταλειφθέντα περὶ αὐτὰ, σηπεδόνας ποιέει, οἷον περὶ χιτῶνας. Καὶ [3] πολλῷ χρόνῳ θερμαινόμενον, ὁκόσον μὲν ἐτύγχανεν ἐκ τῆς γαίης σηπεδόνος λιπαρὸν τε ἐὸν, καὶ ὀλίγιστον τοῦ ὑγροῦ ἔχον, τάχιστα ἐξεκαύθη, καὶ ἐγένετο ὀστέα.

*ἀπεκλείσθη vel ἀπελείφθη.

Hæc itaque [1] in orbem gyrata ac circumacta, cùm turbari cepissent, multa calidi portio in terra relicta est; alibi magna, alibi parua, alibi exigua mole, sed in particulas innumeras dispersa. [2] Temporis autem progressu terrâ à calido arefactâ, hæ partes conclusæ in ipsa terra, veluti in tunicis quibusdam putredines pariunt. [3] Longa itaque tempore calorem trahens, quantum quidem ex putredine terræ pingue fuit, & quàm minimùm madoris habuit, celerrimè exustum fuit, & in os mutatum.

Humanorum corporum ortus.

Effectus caloris natiui in generatione corporis.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Abit iam à reliquis elementis, & ad terrestria se vertit mixta, & ad hominem, qui caput omnium, abit, & humanorum corporum ortum depingit. Et primùm omnium terrestrium mixtorũ ponit causas, & effectus. Causas corporum easdem ponit, quas elementis ascripserat. calor efficiens: humidum, materia. Calor duplex, insitus, & peregrinus. hic de insito terræ, cui pleniùs ille euenit quàm cæteris elementis, quamuis, mole materiæ pressus, non æquè efflorescat. Et, dicit, variis terræ partibus, varius euenit calor: nam quibusdam in partibus is explendescit: nam consociatus est ibi: alibi parcior, nam disiectus est ibi; alibi minimus, quòd in segmenta, & quasi scintillas, attamen copiâ q. innumeras, seminatus sit. Aduentitius calor à sphæris dimanans cælitus, insitum in energiam animat. Caloris insiti materies est humidum terreum, caloris vi siccatum.

2 Effectus describit calidi, cùm ad corporis terrestris generationem se accingit, inter quæ, corpora humana cætera antecellunt nobilitate. In horum itaque fabrica terrestris calor in humidum terreum agens, homogenea consociat. Vt itaque elementorum διακρίσις, id est, separatio consectanea fuit perturbationi: ita turbationi eorum quæ in terrestri sunt elemento consectanea est διάκρισις, id est, separatio homogeneorum ab iis quæ diuersi generis sunt: inde varia mixta terrea ortum sumsere. & hic quatuor communissimas recenset partes, materiæ quadruplici respondentes. modus generationis hic fuit, terra naturâ frigida & sicca, attamen calido & humido perfusa, cæli calore longâ die sicca euasit, emicante in ea calore, qui poris patentibus eam peruaserat, ac eorum retinaculis diu retentus fuerat, vnde validius madorem exhausit & acrior euasit in terræ vaginis thecis immissus calor, quare validius agit in restibile humidum, & (externi caloris consociatione) putredines profert; illæ enim terræ crassiores partes viribusq. conclusæ, (cùm expirare nequeant,) materiam vnà conclusam putrefaciunt. Ita die putrescente materiâ, in hanc,ætheri respondens calidum agens, materiam proximam corporum profert. ex qua, variâ coctione, fluida glutinosa, pinguia fabricantur, naturâ suo agente calido. cùm agit in materiam tenuem & puram, eam miscendo accuratè, parum humidi restibilis relinquit, quod oleosum euadit, quod tamen ab algore terræ innato densius est: id igni respondet, & ab eo

& ab eo facilè capitur ac includitur. Itaque hic docet, vndenam partes corporis enatæ fuerint & formatæ.

3 Calor primigenius agens in materiam, vnde partes formari debent, calidam pinguem, non multum fluxi humoris gerentem, ilico eam vrit, ac in os coquit. Plato in Timæo ossis & nerui generationem ex hoc Hippocratis sumit loco, Ossa, inquit, ex medulla terraq. coactis, igneq. & aqua sæpius irrigatis facta: neruos verò ex carne calore nimis indurata & siccata, id est, medij inter carnem & ossa.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁκόσα δὲ ἐτύγχανε ¹ κολλωδέστερα ἐόντα, καὶ τοῦ ψυχροῦ μετέχοντα, ταῦτα *δὲ θερμαινόμενα οὐχ ἠδυνάτο †ἐκκαυθῆναι, *οὐδὲ μὴν τοῦ †ὑγροῦ γενέσθαι· διὰ τοῦτο εἶδος ἀλλοιότερον ἔλαβε τῶν ἄλλων, καὶ ἐγένετο νεῦρα στερεά: οὐδὲ γὰρ ἐνῆν τοῦ ψυχροῦ * αὐτοῖς. ² Αἱ δὲ φλέβες τοῦ ψυχροῦ εἶχον πολύ. Καὶ τούτου τοῦ ψυχροῦ ³ τὸ μὲν περιέξ, ὅσον κολλωδέστατον ἦν, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἐξοπτηθὲν μῆνιγξ ἐγένετο. τὸ δὲ ⁴ ψυχρὸν † ἐὸν κρατηθὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, διελύθη, καὶ ἐγένετο ὑγρὸν διὰ τοῦτο.

* δὴ ἴσ.
† ἐκκριθῆναι
* οὐδὲ ξηρὰ γενέσθαι. Οὐ γὰρ ἦν τὸ λιπαρὸν, ὡς ἐκκαυθῆναι.
† ὑγρὰ
* nim, πολὺ
† ἔσω

Quæ verò ¹ viscosiora fuerunt, & frigore imbuta, ea neque calefacta exuri potuere, [neque sicca reddi: neque enim inerat pingue, vt exuri possent] neque etiam humida fieri; propterea ideam longè discrepantem ab alijs acceperunt, & nerui solidi facti sunt: cùm scilicet plurimum frigoris ipsis non inesset. ² At venæ frigoris plurimum habebant. Itaque huius frigidi ³ extima pars, vtpote viscosa maximè, vi calidi retorrida facta, membrana extitit. Frigoris verò ⁴ interior pars, vi caloris edomita, dissoluta est, & ob id liquida facta est.

Nerui.
Venæ.
Membrana & cutis.
Humores nutritij.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Cùm crassior & impurior est materia & calori contumax, quod frigidior & humidior, quàm prior illa: quare non potest idem calor nisi κολλῶδες corpus proferre, & respondebit aëri. & id glutinosum in neruum mutabit. Rationem addit, cur non potuerit fluxum id in madorem abire: nam etiamsi (vt antè dixit) frigidum his adsit, non tamen adeò id copiosum, vt fluidum perseuerare posset, sed à calore exhaustum, glutinosum euadit, & in neruum vertitur. media igitur euadit materia inter fluxam & pinguem: inde mediâ naturâ præditum corpus enatum fuit. cùm pinguis non foret illa materia, in os exuri nequiuit: quare mitius induruit. Dici enim videntur nerui ἀπὸ τοῦ νεύειν quod est nutare seu flectere: & etiam τόνοι appellantur ἀπὸ τοῦ τείνειν, hoc est tendere. De his Hippocrates libro De locis in homine scripsit, τὸ μὲν σῶμα πᾶν ἔμπλεον νεύρων, corpus omne neruorum est plenum.

2 Iam cùm calidum in frigidam materiam agit, id est, in non ita calidam, & meabilem, venas & arterias succis plenas protulit: nam, dicit, venosum genus frigoris plenum est.

3 Τὸ περιέξ peripheria huius massæ frigidæ, à calore consociata, viscosa euadit, non tamen summè viscosa fit, & in membranam mitigatur.

4 Centrum massæ frigidæ, à calore eliquatur & in humores nutritios abit.

Κατὰ

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ ἡ [1] φάρυγξ καὶ ὁ στόμαχος, καὶ ἡ γαστὴρ καὶ τὰ ἔντερα ἐς τὸν ἀρχὸν, κοῖλα ἐγένοντο. [2] τοῦ γὰρ ψυχροῦ αἰεὶ θερμαινομένου, τὸ μὲν περὶξ ἐξωπτήθη, ὅσον αὐτὸ κολλῶδες ἦν, καὶ ἐγένετο χιτὼν ὁ περὶ αὐτὸν μῆνιγξ. τὸ δὲ [3] ἐντὸς τοῦ ψυχροῦ, οὐ γὰρ ἦν ἐν αὐτῷ οὔτε κολλῶδες πολὺ, διετάκη, καὶ ἐγένετο ὑγρόν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ [4] κύστις. Πολὺ [5] ψυχρὸν ἀπολειφθὲν [6] τὸ περὶξ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ θερμαινόμενον, διελύθη, καὶ ἐγένετο ὑγρόν· Οὐ γὰρ ἦν ἐν αὐτῷ οὔτε τοῦ λιπαροῦ, οὔτε τοῦ κολλώδεος. Ὅσα δὲ περὶ ἦν, [7] χιτὼν ἐγένετο.

Ex eisdem causis etiam [1] fauces, & stomachus, & venter, & intestina in longanonem vsque caua facta sunt. [2] Dum enim perenni ductu frigidum in calorem abripiatur, id quod in eius peripheria viscosum hærebat, retorridum euasit, & in tunicam abiit ambiens membrana. Quæ verò [3] frigida pars intus erat, cùm in ipsa neque pingue, neque viscosum plurimum foret, colliquatum est, & liquidum fluxumq́ euasit. Eadem etiam ratio fuit [4] vesicæ. Copiosum [5] frigidum restibile [6] ad eius peripheriam, vi caloris in æstum abreptum, solutum fuit, liquidumq́ euasit; nam nec pingue, neque viscosum in se habebat. Quod verò restibile mansit, [7] in tunicam euasit.

Ventriculus & intestina cauæque partes.

Vesica.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Exemplis rem illustrat, in illis partibus quæ etiam, vt venæ, cauitatem habent, & ex eisdem causis enatæ. id differentes, quòd venæ frigidum fusum pro corporis prædio continuere: at cæteræ cauæ partes illud deposuere. q.d. gulæ, ventris &c. materia frigidum fuit, tum liquidum, tum gelidum.

2 Itaque peripheria fluxa viscosior caloris vi euasit, ita vt membrana in tunicam euaserit.

3 Sed centrum frigidum cùm à pingui & viscoso abesset, caloris vi meabile euasit, & (cùm inutilis esset) exacta à corpore fuit.

4 Frigidum etiam huius materia est.

5 Eius vesicæ intima pars, frigida, & copiosa, à calido fusa, effusa est.

6 Τὸ περὶξ αὐτοῦ in textum irrepsisse aliunde existimat D. Zuingerus, aut loco illius legendum τὸ ἐντὸς αὐτοῦ.

7 Id est, exterior frigidi pars in tunicam versa est, cùm fluida esset & à calore edomita.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἀτὰρ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα κοῖλα τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον. [2] Ὅκου μὲν ἦν τοῦ κολλώδεος πλέον ἢ τοῦ λιπαροῦ, χιτὼν μῆνιγξ ἐγένετο. [3] Ὅκου δὲ τοῦ λιπαροῦ πλέον ἢ τοῦ κολλώδεος, ὀστέα ἐγένετο. [4] ὠυτὸς δὲ λόγος καὶ τῶν ὀστέων. [5] Ὅκου μὲν μὴ ἐνῆν τοῦ κολλώδεος, τοῦ δὲ λιπαροῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, ἐξεκαίετο θᾶσσον διὰ τὸ λιπαρὸν, καὶ ταῦτα τῶν ὀστέων καὶ σκληρότατα καὶ στρυφνότατα. [6] Ὅπου δὲ λιπαρὸν καὶ κολλῶδες παρα-

πλήσια,

πλήσια, ταῦτα δὲ τῶν ὀστέων σπογγώδεα. [7] Περὶ μὲν τουτέων οὕτως. Τὸ μὲν ψυχρὸν πήγνυσι, τὸ δὲ θερμὸν διαχέει, ἐν δὲ τῷ πολλῷ καὶ [8] ξηραίνει χρόνῳ. Ὅκου δὲ τοῦ [9] λιπαροῦ ξυνῆν τι τουτέοισι, θᾶσσον ἐκκαίει καὶ ξηραίνει. Ὅκου δὲ αὖ τὸ [10] κολλῶδες ξυνῆν τῷ ψυχρῷ, ἄνευ τοῦ λιπαροῦ, οὐκ ἐθέλει ἐκκαίεσθαι, ἀλλὰ τῷ χρόνῳ θερμαινόμενον πήγνυται.

[1] Et etiam de aliis, quæ caua sunt, eodem modo res se habet. [2] Vbi enim plus viscosi erat quàm pinguis, membrana tunica facta est. [3] Vbi verò pinguis plus quàm glutinosi, ossa facta sunt. [4] Eadem & ratio ossium est. Ossa. *[5] Quotquot ex illis non ita glutinoso imbuta fuere, sed potiùs pingui & frigido, citiùs exusta sunt ob pinguedinem, atque hæc ossa durissima & rigidissima facta. [6] Quotquot verò pingue & viscidum ex æquo habuere, ea ossa spongiosa euasere. [7] Horum autem omnium hæc videtur ratio; frigidum cogit: calidum verò fundit, quin etiam [8] longâ die exsiccat. Sin [9] pinguedinis quid affuerit, citiùs exurit & siccat. Quodsi [10] viscosum accesserit frigido absque pinguedine, exuri nequit, sed tempore incalescens cogitur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Similis ortus fuit reliquis cauis partibus, vt cystis, cerebrum, renes. nam cauitas oritur ex frigido fuso.

2 Quæ partes sunt mixtæ naturæ, prædominantis ideam sequuntur, si viscosa materia pinguem excelluerit, tunica vel membrana gignitur.

3 Exhaustis partibus aquosis. sunt enim ossa partes durissimæ, siccissimæ, & frigidissimæ, à crassa seminis parte per adustionem genitæ. sed euanuit humidi defectu calidum. Remansere tamen aliquantulum humida, sed non glutinosa: nam ex ea nerui ligamentaque & membranæ fabricatæ sunt: sed pinguis materia est. Effectrix causa est ossium, facultas formatrix, quæ calido vtitur instar architecti. Calidum illud pingue exurit siccatque, vnde durities & soliditas. Os igitur ab exustione generatur. Et libro De natura puelli, inquit, ossa à calore densata indurescunt & resiccantur. Sunt enim stabilimentum totius corporis.

4 Quæ vario charactere sunt prædita, ob materiæ ex qua orta sunt variam mixtionem.

5 Si non fuerit viscosa materia, sed mixtim frigida & pinguis, retorrida citò fit à calido, ob pinguedinem: & quia fluida facilè exuritur, vnde fit os durissimum & rigidissimum.

6 Viscida si fuerit materia & pinguis, pinguedo exuritur, non tamen æquali filo, nec ita subitò, nam resistunt viscidæ partes, poris traiicitur & antrosum euadit.

7 Causam horum reddit: nam frigoris est stringere, quæ à calore fluxa sunt.

8 Viscida & fluxa longo tempore siccat.

9 Pingue si adsit, efficit vt promptiùs materia, cum qua consociatur, vratur & siccetur.

10 Materia viscida frigida sine pinguedine vri nequit, sed caloris vi euanescente madore cogitur.

Ὁ δὲ

Ὁ δὲ [1] ἐγκέφαλος ἐστι μητρόπολις τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ κολλώδεος. τὸ δὲ [2] θερμὸν τοῦ λιπαροῦ μητρόπολις. [3] θερμαινόμενον γὰρ τὸ πρῶτον πάντων διαχεόμενον, λιπαρὸν γίνεται. [4] Καὶ διὰ τοῦτο ἐγκέφαλος, ὅτι ὀλίγιστον ἔχει τοῦ λιπαροῦ, τοῦ δὲ κολλώδεος πλεῖστον, οὐ δύναται ἐκκαυθῆναι ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, ἀλλ' [5] ἐν τῷ χρόνῳ χιτῶνα μήνιγγα παχεῖαν ἔλαβεν. Περὶ δὲ [6] τὴν μήνιγγα ὀστέα, ὁκόσον τὸ θερμὸν ἐκράτησεν, καὶ ἐν ὅσοισι τοῦ λιπαροῦ ἐνῆν.

At [1] cerebrum domicilium atque metropolis est frigidi & viscidi. [2] At calidum, ipsius pinguis metropolis est. Id enim [3] quod calore perfunditur primùm omnium cùm diffunditur pingue euadit. [4] Hinc est quòd cerebrum, cùm minimum habeat pinguis, plurimum verò viscosi, à calido torreri nequeat, sed [5] ductu temporis, membranam meningem crassam accepit. Circum [6] membranam verò ossa extitere, ex ea parte quantam calidum euicit, cùm in ea pingue inesset.

Cerebrum.

Meninx.

Cranium.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Cerebri origo ex viscida frigidaque maximè parte, viscosi frigidi sedes. Frigidum esse oportuit cerebrum, ne accenderetur membrum perpetuæ cogitationis, néve tenues in auras abirent euanidi spiritus animales, & ne temerario ausu mouerentur, aut phanaticæ essent perceptiones. Et viscidum est, inquit Hippocrates: Est enim in actiuis qualitatibus frigidum, in passiuis humidum, molle enim tangenti occurrit. Humidum dico est naturâ cerebrum, tum ad perfectiorem sensionem, fit enim sensio passione, & humida rerum impressarum vestigia facilè admittunt: & quia viscosum, retinet impressa. Quin etiam illi opus fuit viscositate ad effictionem & propagationem neruorum, qui ob duritiem rigidi euasissent, nimiáve humiditate diffluxissent, nulla flexibilitate præditi.

2 Calidum, vt cor & venæ, sedes est pinguis.

3 Cùm alimentum superat calidum, quod pingue est primùm liquatur; nam impatiens est caloris.

4 Vegetus genitalisque caloris vis, cerebrum conformauit, ex viscida materia maximè, quæ torreri nequiuit. viscosum vocat hîc cerebrum: libro De glandulis hoc vocat glandulosum, quia, inquit, album & friabile. Album est, quia est pars spermatica, eoque fine, vt spiritus animales iucunda quadam imagine, insculpta illis simulachra menti offerrent: & non sub tristi imagine ac tenebricosa, quod melancholicis euenit.

5 Quæ foris fuit glutinosa materiæ pars, in membranam sensim induruit.

6 Pinguior eius pars in os abiit, vi calidâ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Καὶ ὁ [1] μυελὸς ὁ καλεόμενος νωτιαῖος, καθήκει ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ [2] οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ τοῦ λιπαροῦ ἢ τοῦ κολλώδεος * πολλύ, ὥσπερ καὶ τῷ ἐγκεφάλῳ: [3] Διὰ τοῦτο οὐκ ἂν δικαίως καὶ αὐτῷ εἴη μυελὸς οὔνομα· οὐ γὰρ ὁμοίως τῷ ἄλλῳ μυελῷ ὡς ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν ὀστέοισιν ἐνί· μοῦνος γὰρ μήνιγγας ἔχει, ὁ δὲ ἄλλος οὐκ ἔχει. [4] Τεκμήρια δὲ τουτέων σαφέα, εἴ τις

*pro πλέον

ὁ ἐθέλοι ὀπτᾶν νευρώδεα τε καὶ κολλώδεα, καὶ τὰ ἄλλα. † δὲ τὰ μὲν ἄλλα ταχὺ ὀπτᾶται, τὰ δὲ νευρώδεά τε καὶ κολλώδεα οὐκ ἐθέλει ὀπτᾶσθαι, ἐλάχιστον γὰρ ἔχει τοῦ λιπαροῦ· τὸ δὲ πιότατον καὶ λιπαρὸν τάχιστα ὀπτᾶται.

Medulla. *Sed & [1] medulla spinalis appellata à cerebro dimanat, cui [2] neque pinguis neque viscosi plurimum inest, vt etiam nec cerebro: [3] Et propterea neque nomen medullæ ei meritò datum fuit: cùm nulli alteri reliquorum ossium medullæ similis sit: sola enim membranas habet, quas alia medulla non habet. [4] Signa horum ac argumenta lucida erunt, si quis neruosa & viscosa cremare velit: cùm cætera cuncta citò assentur, neruosa tamen & viscosa assari nequeunt, quia parum pinguedinis habent: E contra, pinguissimum & vnguinosum celerrimè assatur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Spinalis medulla respondet substantiâ cerebro. Nec eius obscura est dignitas, est enim cerebri τροφεὺς & vicaria. Hanc quidam cerebrum oblongum vocarunt. Salomon, in Ecclesiaste, funem argenteum vocat. Sollicitè hæc à summo Deo vallata est duabus tunicis, nam tenui & dura meninge tegitur. Huius in neruis procreandis mira est fæcunditas, & ex his cunctæ habitus corporis partes surculos ducunt.

2 Non ei est plus pinguis quàm viscosi: sed potiùs contrà: vt etiam cerebro. Quare & eius similis ortus: ex pingui retorrido, & glutinosa parte externa, membranam fecit, restibilis medullam.

3 Ideam non refert reliquæ medullæ quæ in ossibus. Spinalis enim medulla, quasi cerebrum exporrectum esse videtur, & quò longiùs à cerebro abit, eò validiùs neruescit, vt ita dicam, & scinditur tandem quasi in lora, vbi ad vltimas venit vertebras.

4 Argumento d. sunt cerebrum & medulla si assentur, nam potiùs siccantur & indurantur, quia viscosa: at pinguia citò assantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ [1] σπλάγχνα ὧδέ μοι δοκέει ξυστῆναι. Περὶ μὲν οὖν τῶν [2] φλεβῶν εἴρηταί μοι πρότερον. Η δὲ [3] καρδίη πουλὺ τοῦ κολλώδεος καὶ τοῦ ψυχροῦ ἔχει: Καὶ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ θερμαινόμενον, [4] κρέας ἐγένετο σκληρὸν καὶ γλισχρὸν, καὶ [5] μήνιγξ περὶ αὐτὴν, καὶ [6] ἐκοιλώθη, οὐχ ὥσπερ φλέβες: Καὶ ἔστιν [7] ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς φλεβὸς τῆς κοιλοτάτης.

Cor. *At [1] viscera hoc modo fabricata esse videntur. Et de [2] venis quidem iam diximus. [3] Cor autem plurimum viscidi & frigidi habet: & à calido calfactum, [4] caro euasit dura & viscosa, & [5] membrana circum ipsum, & [6] cauum factum est, sed alio modo quàm venæ: & [7] situm est in capite venæ cauæ.*

I. HEVR-

1 De visceribus iam agit, id est, de internis continentibus partibus, vt venis, corde, pulmone, hepate, liene, renibus.
2 Id est, primùm de venis egimus, vt etiam de intestinis stomacho, gula, &c.
3 Cordis materia viscida & frigida. Hac ratione Auerrhoës putasse videtur cor frigidum esse: quia, inquit, maiore sui parte constat frigida, fibris innumeris, vasis quattuor insignibus, vena caua, arteria aorta, vena arteriosa, & arteria venosa, quæ partes sunt exangues & frigidæ. Calidum autem esse per aliud, ob sanguinis arteriosi & spiritus vitalis calidissimi contenti copiam, nec non ob perennem motum. Adde quòd cordis caro densa sit, solida & grauis: quin nobilissimæ eius parti, quæ basis est, pinguedo adnascitur. Sed quia in eo viscere lares & foci sunt spiritus vitalis, membrorum omnium calidissimum apparet, eisque calidissimis spiritibus circumfluum, micat ac fons euadit viuifici caloris, sanguinemque attenuat in purpureum roseumq. colorem; quo vitali blandimento cunctas partes recreat. In eo est ἀρχὴ τοῦ ζῆν, vitæ principium: quo vigente vigent omnia, languente languescunt. Hic artificiosus ille Zenonis ignis continetur: hic tegitur ille cælestis calor quem Prometheum è cælo furatum fingunt, vt hominem vitâ donaret; hinc fugax cuiusque partis viuacitas recreatur. Græci cor καρδίαν καὶ κραδίαν dixere, à κραδαίνειν quod est vibrare.
4 Ex idea materiæ formam duxit: interna carne viscosum & durum euasit.
5 Foris membranâ cinctum est.
6 A frigida materia vi caloris fusa, solidior caro huic fusæ materiæ receptaculum mansit, quare cauum euasit: non tamen vt venarum membranosa est cauitas, sed carnea est cordis membrana.
7 De venarum & arteriarum propagatione, quatenus famulantur cordi, ad caloris & spirituum deductionem, & propterea cordi nexis. situs itaque cordis est ad caput cauæ venæ, & caua vena ad cor sita est. Hinc itaque arteriarum ῥίζωμα & scaturigo. Vena quoque hîc est, quam κοίλην καὶ μεγάλην appellarunt, hoc est, cauam & magnam, ob insignem cauitatem. Hippocrates secundo Epidemiôn ἡπατίτην iecorariam appellat. Hic fons est humanæ naturæ, hoc microcosmi flumen amplissimum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δύο γὰρ εἰσι κοῖλαι φλέβες ἀπὸ τῆς καρδίης· τῇ μὲν οὔνομα ἀρτηρίη, τῇ δὲ [1] κοίλη φλὲψ, πρὸς ᾗ ἡ καρδίη ἐστίν. Καὶ [2] πλεῖστον ἔχει τοῦ θερμοῦ ἡ ἀρτηρίη ἢ ἡ κοίλη φλὲψ, καὶ ταμιεύει τὸ πνεῦμα. Πρὸς δὲ τούτοιν τοῖν φλέβοιν [3] ἄλλαι κατὰ τὸ σῶμα. Ἡ δὲ [4] κοιλοτάτη φλὲψ, πρὸς ᾗ ἡ καρδίη, διὰ τῆς κοιλίης ἁπάσης διήκει, καὶ διὰ τῶν φρενῶν, καὶ σχίζεται [5] ἐς ἑκάτερον τῶν νεφρῶν: Καὶ ἐπὶ τῇ ὀσφύϊ σχίζεται, καὶ [6] ἀΐσσει ἐπί τε τὰ ἄλλα, καὶ ἐς ἑκάτερον σκέλος. Ἀτὰρ καὶ [7] ἄνωθεν τῆς καρδίης πρὸς τῷ αὐχένι, τὰ μὲν ἐπὶ δεξιά, τὰ δ᾽ ἐπ᾽ ἀριστερά. Καὶ τότε [8] ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἄγει, καὶ ἐν τοῖς κροτάφοισι σχίζεται ἑκατέρη.

Duæ enim sunt cauæ venæ à corde: alteri enim nomen est arteria, alteri vena [1] caua, ad quam cor situm est. Et [2] plus calidi in se continet arteria quàm vena caua, & spiritum alternatim condit atque promit. Præter has autem duas venas etiam [3] aliæ corpori insunt. [4] Cauissima

Arteria aörta & vena caua.

Distributio venarum & arteriarum per corpus.

autem vena, ad quam stabulatur cor, per totum ventrem transit, & per diaphragma, & in [5] vtrumque renem finditur: & in lumbis finditur, & [6] peruadit tum in alias partes, tum in vtrumque crus. Sed etiam [7] supra cor ad ceruicem, partim dextra partim sinistra. Mox in [8] caput ascendit, & in tempora finditur vtraque.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Κατ' ἐξοχὴν.

2 Plus spiritus & calidi huic inest: nam eius veluti promus & condus est, inquit Zuingerus. Sed vena plus succi habet. Hæc aorta arteria vitalem spiritum è sinistro cordis specu ex sanguinis aërisque permistione elaboratum excipit, & per tubos & quasi aquæductus ramorum quoquouersum distribuit cum multo spiritu viuifico. Vnde suo motu partium calorem conseruat, refrigerat, expurgat; & arteriarum beneficio, intro & foras spirabile est totum corpus.

3 Aliæ partes suas habent venas.

4 Venæ deductionem explicat: id cùm agit, & de arteriis & neruis transigit, nam hæc se mutuò vbique comitantur.

5 In Emulgentes diuiditur. Ita etiam arteria ibi scinditur in arterias emulgentes.

6 Infra ad lumbos prorepit in partes vicinas, & in crus vtrumque.

7 Ad iugulum in dextrum & sinistrum ramum abit. Et facit ibi vena iugulares venas; arteria verò, carotidas arterias: & has geminas, internas vel externas. per latera ceruicis inter cutem & membranam carnosam externa iugularis fertur. Iugularis interna maior est in homine quàm externa: hæc quoque per latera ceruicis ad cerebrum effertur, & per cranij foramina, in duram meningem ascendit. Carotis interna (quæ etiam apoplectica dicitur, quòd apoplexiam procreet, si ita intercipiatur vt vitalibus spiritibus aditus negetur ad cerebrum) cum interna iugulari ascendit per latera asperæ arteriæ, & vbi fauces attingit, cranium subit per foramen lacerum choanæ propinquum.

8 Ad tempora rursus diuiditur in internos & externos ramos.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔστι δὲ καὶ ἀριθμῷ εἰπεῖν τὰς φλέβας τὰς μεγίστας. Ἑνὶ δὲ λόγῳ ἀπὸ τῆς κοίλης φλεβὸς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρτηρίης ἄλλαι φλέβες ἐσχισμέναι εἰσὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα. Κοιλόταται δὲ αἱ [1] παρὰ τῇ καρδίῃ, καὶ τῷ αὐχένι, καὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ κάτωθεν τῆς καρδίης μέχρι τῶν ἰσχίων. Καὶ τὸ [2] θερμὸν πλεῖστον ἔνι* τῇσι φλεψὶν καὶ τῇ καρδίῃ. Καὶ διὰ τοῦτο [3] πνεῦμα ἡ καρδίη ἔχει, θερμὴ ἐοῦσα μάλιστα τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ῥηΐδιον δὲ τοῦτο καταμαθεῖν, [4] ὅτι θερμόν ἐστι τὸ πνεῦμα. Ἡ καρδίη καὶ αἱ κοῖλαι φλέβες κινέονται αἰεὶ, καὶ τὸ θερμότατον πλεῖστον ἔνι ἐν τῇσι φλεψίν: Καὶ διὰ τοῦτο [5] πνεῦμα ἡ καρδίη ἕλκει, θερμὴ ἐοῦσα μάλιστα τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

* ἐν

Vbi stabuletur calidum.

Possunt autem numero recenseri venæ insigniores. Vt breuiter dicam, à vena caua, & ab arteria reliquæ venæ toto corpore fusæ sunt. Cauissimæ autem sunt [1] propè cor, & ceruicem, & caput, & infra cor ad coxendices vsque. [2] Calidum autem vberrimum venis & cordi inest.

Et propterea

Et propterea[3] *spiritum cor habet, vtpote quod omnium membrorum intra hominem calidißimum sit. Facile autem est intelligere,*[4] *quòd spiritus caleat. Cor & caua venæ perenni feruntur motu, vberrimoq́ calore circumfluunt venæ: Et propterea*[5] *spiritum cor trahit, cùm omnium quæ in homine sunt calidißimum sit.* Cor cur omnium calidissimum videatur.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ad cor, ad iugulum, quæ in capite: & quæ infrà vsque ad coxam.

2 Materiæ ratione friget cor, quò minus à calore damni sentiret, vtque arctiùs acceptum spiritum custodiret, qui vi animæ vitalis, eiusq. consectario gignitur à motu.

3 Qui fabricatur ab aëre attracto. Cor, inquit, ob feruentem quem continet spiritum, æstuat. Est enim spiritus, omnium quæ in corpore sunt calidissimus.

4 Demonstrat spiritum feruidum cordi insedisse, hoc modo. motus est à spiritu feruido. Id ostendit exemplo corporum quibus naturâ motus inest; vt ignis qui etiam absque ventorum incursu mouetur. vt in candelis elucet, quarum flamma absque vento ventilatur. Et id etiam aperit exemplo rerum quibus voluntarius adest motus, nam hæ calore fraudatæ, immobiles fiunt. At cordi arteriisque inest motus naturalis, ipso sensu teste. Itaque cordi arteriisque inest spiritus calidus. Spiritus, vt ex prædictis Hippocratis verbis colligimus, duobus modis consideratur, aut quatenus physicum est corpus, & propria forma naturali regitur; aut quatenus est nobilioris formæ instrumentum: nimirum animæ. Si à propria forma moueatur spiritus, sursum, & foras mouebitur semper, nam igneæ & aëreæ naturæ est: at dum nobiliori formæ subseruit, nunc deorsum nunc sursum, nunc foras nunc intrò mouetur, nunc cogitur nunc dilatatur, vt animæ ad necessarios vsus visum fuerit. At caloris est omnia mouere; quare calidissimus spiritus, qui seipsum mouet.

5 Ostendit iam cor calore vberrimo circumfluere, ex ipsius aëris attractione. hoc argumento. Calor quo maior, eò plus refrigerationis petit. nam frigidum calidi pabulum est. At cor plurimum refrigerationis petit, vt elucet in embryone. Igitur cor plurimum habet caloris, vt etiam venæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως γνῶναι· [1] Πῦρ εἴ τις θέλει καίειν ἐν οἰκήματι, ὁκόταν ἄνεμος μὴ ἐσπνέῃ, φλὸξ κινέεται, τοτὲ μὲν μᾶλλον, τοτὲ δὲ ἧσσον. Καὶ λύχνος καιόμενος τὸν αὐτὸν τρόπον κινέεται, τοτὲ μὲν μᾶλλον, τοτὲ δὲ ἧσσον· ἀνέμου οὐδενὸς κινέοντος, ὅντινα καὶ ἡμεῖς οἷοί τε ἐσμὲν γινώσκειν πνέοντα. Καὶ [2] τροφή ἐστι τῷ θερμῷ τὸ ψυχρόν. Τὸ δὲ [3] παιδίον ἐν τῇ γαστρὶ συνέχον τὰ χείλεα μύζει ἐκ τῶν μητρέων τῆς μητρὸς, καὶ ἕλκει τήν τε τροφὴν, καὶ τὸ πνεῦμα τῇ καρδίῃ εἴσω (τοῦτο γὰρ θερμότατόν ἐστιν ἐν τῷ παιδίῳ) ὅταν περ ἡ μήτηρ ἀναπνέῃ. [4] Τοῦτο δὲ καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι τὴν κίνησιν παρέχει τὸ θερμὸν, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν.

Quod aliter etiam innotescere potest.[1] *Si quis ignem accendat in occlusa domo, vt nullus ventus afflare queat, flamma tamen interim mouebitur nunc vberiùs, nunc minùs. Sed & lucerna accensa eodem modo*

mouetur, nunc vberiùs, nunc minùs, à nullo licet agitante vento, quem sanè nos spirantem animaduertere possimus. Cæterùm [2] *frigidum calido alimentum est. At nunc* [3] *puer in vtero adductis labris ex vtero matris sugit, & nutricatum, & spiritum cordi (quod in puero feruentissimum est) attrahit, matre respirante. Quin* [4] *calidum & reliquo corpori, & cunctis aliis motum præbet.*

Probat id ex puero dum in vtero est.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ostendit motum à spiritu calido dimanare: nam, inquit, argumento sunt corpora naturalia quibus inest motus, vt ignis & lucerna. Ignis enim omnis extinguitur cùm fraudatur euentatione.

2 Demonstrat vberrimum cordi inesse calorem: quia, inquit, aërem frigidum prolectat omnis calor; & quo is vberior eò prolixiore opus est refrigerio: nam frigidum est calori pabulum.

3 At cor vberrima euentatione eget; & rapit interdum aërem frigidum: argumento est embryo: qui sugit humidum alimentum, & trahit spiritum frigidum respirante matre, vt cor refocilletur calidissimum.

4 Cordi d. inest spiritus calidus. id ostendit motus: nam ne reliquæ quidem partes calore spoliatæ moueri poterunt καὶ παραλύεσιν: vt elucet in paralysi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εἰ δέ τις ἐρωτοίη, πῶς τοῦτο οἶδέ τις, [1] ὅτι ἐν τῇ μήτρῃ τὸ παιδίον ἕλκει καὶ [2] μύζει· τάδε αὐτῷ ἐστιν ἀποκρίνασθαι. [3] Κόπρον ἔχοντα ἐν τοῖσιν ἐντέροισιν γίνεται· καὶ ἀποπατέει ἐπειδὰν γένηται τάχιστα καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πρόβατα. Καίτοι [4] οὐκ ἂν εἶχε κόπρον, εἰ μὴ ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἔμυζεν. Οὐδ' ἂν [5] θηλάζειν τὸν μαστὸν ἠπίστατο γενόμενον αὐτίκα, εἰ μὴ καὶ ἐν τῇ μήτρῃ ἔμυζε. Καὶ περὶ μὲν [6] κινήσιος τῆς καρδίης καὶ τῶν φλεβῶν οὕτως ἔχει.

Si verò quis interroget, vnde quis hoc sciat, [1] *quòd puer in vtero trahit &* [2] *sugit: huic ita respondendum.* [3] *Pueri nascuntur stercus in intestinis habentes; & quamprimùm nati fuerint tum homines tum pecora ilicò aluum deponunt. Atqui* [4] *nullum haberent stercus, nisi in vtero suxissent. Imò neque* [5] *mammam ilico vt natum est animal sugere nosset, si non in vtero suxisset. Et de* [6] *motu cordis & venarum hoc modo se res habet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Q.d. d.q. embryo non trahit nutricatum: igitur nec spiritum. Igitur vmbilico & ore alimentum ab embryone trahitur: Attamen libro de octimestri partu, apertè dicit, ante partum cunctos ductus tum alimentorum tum spiritus, tum excrementorum clausos esse, præter vmbilicum: qui à partu siccatur, reliquis iam tum patentibus. Attamen Galenus in libro, quòd animal sit id quod est in vtero, cap. 3. vbi fœtum opera

tum opera animæ, ac naturæ in vtero obire demonstrat, hoc loco Hippocratis vti videtur.

2 Multi immeritò hîc reprehendunt Hippocratem. non, quod malè putant, ipse ex sua sententia dicit fœtum in vtero sugere ore: sed concessione quadam vtitur ex receptâ tunc sententia. q.d. vos pro rato habetis infantem sugere in vtero, quia natus mox aluum deponit: igitur mihi illud etiam concedetis quod longè facilius est, eum spiritum trahere, saltem à matre: sine quo calor cordis viuere nequit.

3 Probat suam sententiam: spiritum nim. ab embryone trahi (hoc enim vult) quia d. alimentum trahitur, quod ægriùs fit. hoc d. agni & homines fæcibus testantur, iam nascentes.

4 Si labris non prolectaret ex vtero, fæcum expers esset: hoc enim primæ, & non secundæ coctionis excrementum esset: hæc coctio non fit in hepate, sed in ventriculo: nec enim ex vmbilicali vena in ventriculum abire potest alimētum. Igitur embryo trahit alimentum labris: igitur magis spiritum, qui meabilior est alimento. Sed vmbilicalis vena inseritur hepati, in ea fissura vbi vena porta est: & ex vena porta infinite venæ ad intestina funduntur. Ergo etiamsi per os nutricatum non sumat fœtus, atræ quædam fæces intestina concipient. Sed, quamuis sciuerit hæc Hippocrates, concedit, vt suum argumentum ducat. Fuit enim Democriti & Epicuri opinio, vt refert Plutarchus libro quinto De Placitis philosophorum, fœtum in vtero per os alimentum trahere. Hippocrates, (quamuis, vt dixi, iam aliud agens, hoc illis concedat) libro De alimento, vt apparet, rem ipsam tenuit, vbi ait, ἡ δὲ ἀρχαιοτέρη τροφὴ, διὰ τοῦ ἐπιγαστρίου ὀμφαλός. Hoc est, antiquius alimentum per abdomen vmbilicus. Quasi dicat, primum animalis alimentum, per vmbilicum trahitur, qui in medio abdomine situm habet. Et libro De natura pueli, fœtum trahere spiritum & alimentum per vmbilicum scribit.

5 Nim. d. suxisset embryo, nesciret puer. Consequentiæ dicit D. Zuing. nulla necessitas. Nam quod illic Menander, de porcellis in euripum proiectis, Quis illos docuit natare? Númne in vtero matris? Rectè Hippocrates sexto Epidemion, sugit puer doctus à natura indocta. Natura enim indocta, quod non didicit, tamen id rectè facit. Et libro De alimentis, φύσιες πάντων ἀδίδακτοι.

6 Id est, ita demonstratum sit, ex motu cordis & arteriarum, cordi inhabitare spiritum & calorem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δὲ [1] πνεύμων πρὸς τῇ καρδίῃ ἐγένετο ὧδε. Τοῦ ὑγροῦ ὁκόσον ἦν κολλωδέστατον ἡ καρδίη θερμαίνουσα, ταχὺ ἐξήρανεν, ὥσπερ ἀφρὸν, καὶ ἐποίησεν σηραγγῶδες, καὶ φλέβια πολλὰ ἐν αὐτέῳ. Διὰ δὲ τοῦτο ἐποίησεν τὰ φλέβια: [2] ὁκόσον ἐν τῷ κολλώδει ἐνῆν ψυχρὸν, τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ διετάκη, καὶ ἐγένετο ὑγρόν: Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ κολλώδεος, αὐτὸς ὁ χιτών.

Porrò [1] pulmo iuxta cor ita natus est: Cor, humidum quod viscosum maximè erat calfaciens, promptè exsiccauit, velut spumam, fecitq́; fistulosum, & venulas multas in ipso. Hac autem auctore causâ venulas fecit: [2] quantum in glutinoso inerat frigidi, idipsum à calido colliquatum est, & in liquorem abiit: à glutinoso autem tunica facta est. Pulmo.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ex glutinosa materia enatus: huius viscosissima materia à vicino corde retorrida facta, spumæ in morem cauernosa euasit, multis venis vel potius bronchiis pertusa. Est enim pulmo instrumentum spirabile & vocale, spiritus ἐξαγωγέων, ad cordis commodita-

commoditatem factus, eius enim flabellum est. Siccus est pulmo, nam nunquam concidunt eius foramina, & bilioso alitur sanguine, & focus sitis in pulmone vnus est, vt alter in ventriculo, teste Hippocrate in Epidemiis.

2 Frigida & glutinosa pars minùs cocta; ex qua frigida à calido fusa in succum soluta est: glutinosa in venæ tunicam mitigata est.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὸ δὲ [1] ἧπαρ ὧδε ξυνέστη· ξὺν τῷ θερμῷ πολὺ τοῦ ὑγροῦ ἀπολειφθὲν, ἄνευ τοῦ κολλώδεος καὶ τοῦ λιπαροῦ, ἐκράτησε τὸ ψυχρὸν τοῦ θερμοῦ, καὶ ἐπάγη. [2] Τεκμήριον δέ μοι τόδε· Ὁκόταν σφάξῃ τις ἱερεῖον, τέως μὲν ἂν θερμὸν ᾖ, ὑγρόν ἐστι τὸ αἷμα· [3] ἐπειδὰν δὲ ψυχθῇ, ἐπάγη. Ἢν δέ τις αὐτὸ τινάσσει, οὐ πήγνυται· αἱ γὰρ ἶνες εἰσὶ ψυχραὶ καὶ κολλώδεες.

Hepar.

At [1] Hepar sic compactum est: Cùm vnà cum calido multum humidi conclusum esset, absque viscoso & pingui, frigidum superauit calidum, & congelatum est. [2] Signum syllogisticum hoc huius rei est: Si quis victimam mactet, quamdiu calidus manet, liquidus etiam sanguis est: [3] quamprimùm verò perfrixit, congelascit. Quòd si quis ipsum conquasset, non congelascet: fibræ enim frigidæ sunt & glutinosæ.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Hepatis ortus, eius parenchyma sanguis est meabilis & calidus, absque viscoso & pingui. efficiẽs eius est calor & frigus. nam caloris vi rubedo impressa fuit: sed frigido natiuo vincente calidum natiuum, concreuit in molle viscus. Est hepar τῶν φλεβῶν ῥίζωμα, officina hæmatoseos, totam corporis œconomiam succis rigat, fons & origo gratiosi humoris nutricij. Platoni sedes amoris & concupiscentiæ. In huius visceris ἀπεργίᾳ principatus facultatum situs est. Peculiari sibi carne constat, & venarum cauæ, portæ, & vmbilicalis radicibus, arteriolis, ac neruulis, & tuniculâ.

2 Exemplo id demonstrat: dum calet sanguis, meabilis est: algidus consistit: nisi quassu ruptis viscosis frigidisque fibris à coalitu arceatur. At hepar est parenchyma & conglobatio quædam sanguinis: quare, cùm fibris plenum sit, à frigore coaluit. Ratione ergo plurimarum fibrarum, ex quibus, vnà cum sanguine coaluit, frigidum est: quamuis ratione puri sanguinis caleat, eoque coctionem fælicitat. Coaluit tamen ratione fibrarum.

3 Arist. 2. de part. an. 4. d. sanguinem humidiorem, quòd sit frigidus, minimè densari: at contrà dicit libro de breu. & long. vitæ, ob id εὐπηκτον esse: nisi legit εὐτηκτον.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* τὸ θερμὸν

Ὁ δὲ [1] σπλὴν συνέστη ὧδε· σὺν τῷ θερμῷ καὶ κολλώδει, καὶ * τοῦ θερμοῦ πλεῖστον, τοῦ δὲ ψυχροῦ ἐλάχιστον, τοσοῦτον μόνον, ὁκόσον πῆξαι τὸ κολλῶδες αὐτό· ὅ εἰσιν αἱ ἶνες αἱ ἐνεοῦσαι ἐν τῷ σπληνί· καὶ διὰ τὰς ἶνας ταύτας μαλακός ἐστιν ὁ σπλὴν καὶ ἰνώδης. Οἱ δὲ [2] νεφροὶ ξυνέστησαν ὧδε. ὀλίγον τοῦ κολλώδεος, τοῦ θερμοῦ † ὀλίγον, τοῦ ψυχροῦ πλεῖστον, καὶ ἐπάγη ὑπὸ τούτου, καὶ ἐγένετο σκληρότατον τὸ σπλάγχνον, καὶ ἥκιστα ἐρυθρὸν, ὅτι οὐ πολὺ τοῦ θερμοῦ ξυνέστη.

† πλεῖστον

Splen

Splen [1] autem hoc modo formatus est: cum calido & viscoso conclusum fuit calidi plurimum, at frigidi minimum, tantum saltem, quantum ad viscosi coagulationem sat erat: sunt autem id fibræ quæ spleni insunt: propter quas mollis est splen, & fibrosus. [2] Renes verò hoc modo producti sunt. Parum viscosi, parum calidi, plurimum frigidi conclusum fuit, & ab hoc coagulatum est, & durissimum viscus euasit, & minimè rubrum, quòd non plurimum calidi ad eius generationem conuenit. Lien. Renes.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Splenis materia calida & viscosa fuit: testes sunt fibræ. Vberrimo calore agente, minimoque frigore, tanto, scilicet, quanto satis erat ad coagulationem fibrarum, quarum beneficio splen mollescit, & fibrosus euasit. Stratonicus citharœdus dicebat in Caria ambulare mortuos, quòd lienosi essent omnes. A sano splene hepar, inquit Plato, speculi modo nitens redditur; vnde lucidi spiritus ac sanguis. Peculiari carne, vt hîc docet Hippocrates, fabricatus est, tum venis ac arteriis plurimis rigatus, & etiam neruulis. Rara & fungosa est eius caro, pumicis ferè more.

2 Renum materia exiguum viscosi & calidi: eorum efficiens frigus congelauit materiam, vnde eorum durities & decolor color, ab inopia calidi. Duri sunt facti, ne immodica laxitate temerè sinerent elabi vrinam, quæ nihil aliud est quàm materia potulenta remixta cum venosi & arteriosi sanguinis sero.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ [1] τῶν σαρκῶν. Τὸ μὲν ψυχρὸν ἔστησε καὶ ξυνέπηξε, καὶ ἐποίησε σάρκα· τὸ δὲ κολλῶδες, ζῶγλαι ἐγένοντο. Ἐν δὲ τῇσι ζωγλῇσι ταύτῃσι τὸ ὑγρὸν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇσι φλεψὶν τῇσι μεγάλῃσιν. Τὸ δὲ [2] θερμὸν ἐν παντὶ τῷ σώματι, * πλεῖστον δὲ τῷ σώματι, καὶ [3] τοῦ ψυχροῦ πολὺ ἐν τῷ ὑγρῷ. Τοσοῦτο δέ ἐστι τοῦ ψυχροῦ, ὁκόσον † δύναται πῆξαι τὸ ὑγρὸν, ἀλλὰ νενίκηται, ὥστε διαχέεται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ.

* πλ. δ' ὁ καὶ τοῦ ὑγροῦ ἐν τῷ σώμ.
† τὸ δύν.

Eadem de [1] carnibus ratio est. Frigidum quidem coëgit & coagulauit ac fecit carnem: viscosum verò in foramina abiit. In his autem foraminibus humidum inest, velut in venis magnis. [2] Calidum autem in toto corpore est; plurimum verò & humidi in corpore est, & [3] frigidi multum in humido. tantum scilicet adest frigoris, quod congelare ipsum humidum possit, nisi triumpharetur à calido, à quo etiam diffunditur. Caro. Habitus corporis.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 In carne est materia frigida, & glutinosa. Frigida partim coagulata fuit in carnem: partim fusa in succum, qui carnem rigat; hic analogiâ respondet venarum succis. per vulnera, illæsis venis, hic manare solet. Vt è semine spermaticæ, ita ex sanguine carnosæ partes effinguntur. Delineatis spermaticis partibus in vtero materno, affluit sanguis per vmbilicalem venam, ac spacia inter stamina vacua explet. Quæ musculorum fibris adhæret, absolutè caro appellatur.

2 De totius corporis habitu, quem calido & humido ait maximè circumfluere. agente calido; & patiente humido. calorem sequitur pedissequa siccum, frenum humidi: At frigus comes est humidi, frenumque caloris.

3 Non tamen tantum vt queat coagulare humidum: sed calido liquanti cedit. Vide Arist. 2. part. animal. q. d. aquosus sanguis, quia frigidior, non coagulatur. quare alia lectio, quæ habet οὐ δοῦ: melior esset hîc. sanguinis coagulatio à frigido terreo nascitur, non à frigido aqueo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἡ δὲ [1] ἀπόδειξις τοῦ ὑγροῦ ὅτι θερμόν ἐστιν· Εἴ τις ἐθέλοι τάμνειν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ σώματος, ὅκου ἐθέλοι, ῥεύσεταί τε αἷμα θερμόν· καὶ τέως μὲν ἂν θερμὸν ᾖ, ὑγρὸν ἔσται· [2] ἐπειδὰν δὲ ψυχθῇ, ὑπό τε τοῦ ἐνεόντος ψυχροῦ, καὶ τοῦ ἐκτὸς, ἐγγίνεται δέρμα καὶ ὑμήν. Καὶ εἴ τις ἀφελὼν τοῦτο τὸ δέρμα, ἐάσειεν ὀλίγου χρόνου, ὄψεται ἄλλο δέρμα γινόμενον. Εἰ δέ τις τοῦτο αἰεὶ ἀφαιρεῖ, ἄλλο δέρμα γίνοιτ᾽ ἂν πρὸς τοῦ ψυχροῦ. [3] Τούτου δὲ εἵνεκα πλείω ἔλεξα, τέως ἀποδείξω, ὅτι τὸ ἔσχατον τοῦ σώματος πρὸς τοῦ ἠέρος, ἀναγκαίως ἔχει δέρμα γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ καὶ τῶν πνευμάτων προσβαλλόντων.

* Vel: *si quis secet corpus hominis.*

Cutis corporis vnde.

*Quod verò [1] humidum calidum sit, hoc argumento est. Si * quis vulnus humano corpori inflixerit, vbicumque velit, effluet sanguis calidus: qui quamdiu calidus fuerit, liquidus erit. [2] Postquam verò refrixit, tum à frigore quod intus est, tum ab eo qui à foris est, pellicula & membrana obtegitur. Quam si auferat, & modico tempore sinat in quiete esse, aliam pelliculam factam videbit. Quam si rursus repetitis vicibus auferat, semper recentem membranam à frigore generari animaduertet. [3] Sed ea causa prolixiùs hæc dixi, vt ostendam, quòd corporis superficies aëri exposita, necessariò pelliculam contrahit occursu frigidi & ventorum.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ponit humidum, subiectum caloris & frigoris: caloris actu, est humidum subiectum, quod humidum fusum est toto corpore. Hoc ostendit hæmorrhagia facta ex quauis parte; dum calet sanguis, is erit meabilis.

2 Humidum est etiam subiectum frigoris, quod frigus potentia inest; quod externo frigore validius emicans in pelliculam ducit sanguinem.

3 Iam concludit, peripheriam corporis cute cludi, ex frigore indito humori toto corpore sparso, tum ab ambientis aëris frigore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ [1] ἄρθρα ὧδε ἐγίνετο. ὅτε τὰ ὀστέα ξυνίστατο, ὁκόσα μὲν αὐτέων λιπαρὰ ἦν, τάχιστα ἐξεκαύθη, ὥσπερ πρόσθεν λέλεκται ἐν τῷ προτέρῳ λόγῳ.

λόγῳ. [2] Ὁκόσον δ' αὐτέων κολλῶδες ἦν, τοῦτο δὲ οὐκ ἠδύνατο ἐκκαυθῆναι, ἀλλὰ μεταξὺ ἀποληφθὲν τοῦ καιομένου * ξηραινομένου ὑπὸ τοῦ * ἢ θερμοῦ, νεῦρα καὶ σίαλον ἐγένετο. Τὸ δὲ σίαλον, ὁκόσον τοῦ κολλώδεος ὑγρότατον ἦν, τόδε θερμαινόμενον, παχύτερον ἐγένετο ὑγρὸν ἐόν, καὶ ἀπὸ τούτου σίαλον ἐγένετο. Οἱ δὲ ὄνυχες ἀπὸ τούτου ἐγένοντο τοῦ κολλώδεος. Ἀπὸ γὰρ τῶν ὀστέων καὶ τῶν ἄρθρων αἰεὶ τὸ ὑγρότατον αὐτέων ἀπιὸν κολλῶδες γίνεται, ἀπὸ τοῦ θερμοῦ ξηραινόμενον, καὶ ἐξαυαινόμενον θύραζε εἰς ὄνυχας.

Verùm [1] articuli ita generati sunt, cùm ossa fierent, quæcumque partes pingues erant, celerrimè torrefactæ sunt, vt primùm superiore sermone enarrauimus. [2] Quod verò in illis viscosum erat, torreri non potuit, sed id medio loco inter retorridum & calfactum restibile relictum, & à calido comprehensum, in neruos & muccum abiit. Muccus autem hoc modo natus fuit: quantum ex viscoso liquidißimum erat, id, ardore concepto, craßius euasit, cùm liquidum esset, & inde muccus genitus fuit. Ex hoc ipso autem glutinoso vngues procreati sunt. Ab oßibus enim & articulis perpetuò id quod eis peculiare est madidißimum abiens, viscosum euadit, & à calido siccatum & arefactum, foras in vngues excluditur.

Artus.

Ligamenta & muccus.

Vngues.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Artus ita geniti, materia pinguis torrefacta, ossa protulit.

2 Viscosa materia torreri non potuit, sed medio loco restibilis inter exustum (os scilicet) & inter arefactum caloris vi (cutem nempe) in ligamenta & muccum abiit. Siccior pars in ligamentum induruit. Per νεῦρα ligamentum hîc intelligit, d. Zuingerus. Humidissima pars in muccum excocta fuit à calore. hic muccus lubricos reddit articulos, & in motum promptos. id σίαλον vocat. Errant chirurgi qui putant hunc muccum tantâ copiâ effundi in vulneribus articulorum cùm phlegmone occupantur. Ac malè stringentia phlegmonemque augentia imponunt. Sedandus potiùs esset dolor restituta parti temperie, laxataque eius tensione. Inde enim, ob immanitatem doloris, serum sanguinis à toto corpore his partibus influit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οἱ δὲ [1] ὀδόντες [2] ὕστερον γίνονται, διὰ τόδε. [3] Τῶν ὀστέων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῶν γνάθων ἡ αὔξησις γίνεται τοῦ κολλώδεος, * τοῦ λιπαροῦ τὸ * ἢ ἐνεὸν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ξηραινόμενον ἐκκαίεται, καὶ γίνονται ὀδόντες σκληρότεροι τῶν ἄλλων ὀστέων, ὅτι οὐκ ἔνι τοῦ ψυχροῦ. Καὶ οἱ μὲν [4] πρῶτοι ὀδόντες φύονται ἀπὸ τῆς διαίτης ἐν τῇ μήτρῃ· καὶ ἐπὴν γένηται, ἀπὸ τοῦ γάλακτος θηλάζοντι τῷ παιδίῳ. Ἐπειδὰν δὲ οὗτοι [5] ἐκπέσωσιν, ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ τῶν ποτῶν. [6] Ἐκπίπτουσι δὲ, ἐπειδὰν ἐπὶ τὰ ἑπτὰ

ἔτι τῆς πρώτης τροφῆς. Ἔστι δὲ καὶ οἷς πρότερον, ἢν ἀπὸ νοσερῆς τροφῆς φύσωσιν· τοῖς δὲ πλείστοισιν, ἐπειδὰν ἑπτὰ ἔτεα γένηται. Οἱ δὲ μεταφύοντες [7] συγκαταγηράσκουσι, ἢν μὴ ὑπὸ νούσου διαφθαρῶσι. [8] Διὰ δὲ τοῦτο φύονται οἱ ὀδόντες ὕστερον τῶν ἄλλων.

Dentes.

[1] *Dentes verò [2] posteà gignuntur, ob hanc causam. [3] Ex oßibus capitis & maxillarum incrementis augescit viscosum, & quicquid ex pingui inest, à calido siccatum torretur, & fiunt dentes, reliquis oßibus duriores, quia nihil frigidi inest. [4] Et primi quidem dentes puero pullulant tum ex victu in vtero; tum postquam natus fuerit ex lacte, iam lactanti puero. Vbi verò hi [5] exciderint, tum demum ex cibo & potu. [6] Excidunt autem postquam ad annos primi alimenti peruenerint: Quibusdam etiam priùs, si à nutricatu morbido nati fuerint: plerisq; verò post septimum ætatis annum. Qui verò posteà enascuntur [7] vnà consenescunt, nisi vi morbi corrumpantur. [8] Propterea autem dentes seriùs aliis partibus enascuntur.*

Dentes cur seriùs appareant.

I. Hevrnii commentarivs.

1 Dentes Latini quasi edentes vocant. sunt ossa omnium durissima, intus caua, neruis, venis, arteriolisque prædita. Describit hîc Hippocrates triplicem eorum generationem, Prima in vtero: secunda à lacte: tertia à solidioribus alimentis. Quare cum cæteris ossibus vnâ in vtero hi delineari videntur, quamuis non simul erumpant, nec gingiuas perforent. Anteriores priùs prodeunt, quia magis acuti, & os ea parte non ita firmum est. Duriores esse dicit cæteris ossibus, quia cætera comminuunt, nec igne cremantur, solique inuicti à sarcophago manent.

2 Omnium postremi nascuntur dentes ædito iam fœtu. Reddit causam cur dentes seriùs oriantur quàm cæteræ partes; non ex semine, dicit, hoc fit, sed ex nutricatu.

3 Materia eorum est ossea: nam viscosum pingueque alimentum trahunt ossa capitis: restibile id vritur, nam pingue: viscosum illud non calidum in os abit.

4 Ex materia sui nutricatus variant dentes, vt ex lacte in vtero: & foris extra vterum: & ex solidiore nutricatu qui fiunt.

5 Cùm solidis cibis iam indulgent, excidunt alij à lacte geniti.

6 Fraudati genio à lacte, vnde nati, excidunt: corrupto lacte, vel iam translati ad solidius alimentum. Vel si tali nutricatu fruatur puer, qui tota vi bellum indixit dentibus. Vt si calidum cibum cùm sumpserint, mox algidus offeratur.

7 Nisi morbo vel senio excidant.

8 Seri ortus dentium causas proponit: nim. nutricatus vberiorem affluxum. Nam solæ maxillæ ex cunctis ossibus venas in suam substantiam admittunt, ex ventre inferiore alimentum vberius, quàm suæ nutritioni conueniat attrahunt. Perpetuò incrementa ducunt dentes, quia mutuo attritu, dum cibos mandunt, attenuantur: nam materia nouo incremento præstò est. Etenim habent dentes alimentum copiosissimum, quod, vtraque, medullosa cùm sit, maxilla adfert. Habent etiam maxillæ & dentes peculiares venas sparsim per eos discurrentes, quod in reliquis ossibus non euenit. Quare copiosius alimentum in ipsas, quàm in alia ossa trahitur. Et quia vberius alimentum & frequentiorem affluxum excipiunt, augmentum ipsæ à seipsis tale pariunt, quales ipsæ existunt.

Ἐν τῇ γνάθῳ φλέβες εἰσὶ, καὶ * ἐν τῇ κάτω κοιλίῃ, μούνοισι τῶν ὀστέων, αὗται τὴν τροφὴν παρέχουσι τῷ ὀστέῳ. [1] Τὰ δὲ ὀστέα, τοιαύτην αὔξησιν, ὁποῖαπερ ἔστιν: Καὶ τὰ ἄλλα δὲ πάντα τοιαύτην ἀποδιδῶσιν αὔξησιν, ὁποῖα αὐτά ἐστιν. Καὶ γὰρ αἱ [2] φλέβες ἐκ τοῦ νηδύος * τῶν ἐντέρων εἰς ἃ συλλέγεται τὰ σιτία καὶ τὰ ποτὰ, ἐπειδὰν θερμανθῇ ταῦτα, ἕλκουσι τὸ λεπτότατον καὶ τὸ ὑγρότατον. Τὸ δὲ [3] παχύτατον αὐτέου καταλείπεται, καὶ γίνεται κόπρος ἐν τοῖσιν ἐντέροισι τοῖσι κάτω. Τὸ δὲ λεπτότατον αἱ φλέβες ἕλκουσιν ἐκ τοῦ νηδύος καὶ τῶν ἐντέρων τῶν ἄνωθεν τοῦ νήστιος, θερμαινομένων τῶν σιτίων. Ἐπὴν δὲ περήσῃ τὴν νῆστιν, ἐς τὰ κάτω ἔντερα ξυνεστράφη, καὶ κόπρος ἐγένετο.

* ἐκ τῆς κάτω κοιλίης legit Cornarius: & recte. Z.

* ἢ

In maxilla venæ sunt, & hæ huic ossi soli, inter omnia ossa, ex inferno ventre alimenta præbent. Ossa verò [1] talem materiam augmento idoneam exhibent, qualia existunt: Vt etiam reliqua cuncta tale augmentum præbent, qualia ipsa existunt. Etenim [2] venæ ex ventre ac intestinis in quibus stabulantur cibi & potus, qui postquam incaluerunt, id quod tenuissimum & liquidissimum est trahunt. Quod autem in eo [3] crassissimum est restibile, ibi in fæces abit in inferioribus intestinis. Tenuissimum, inquam, trahunt venæ ex ventre ac intestinis, supra ieiunum intestinum existentibus, posteaquam cibi incaluerint. Vbi verò ieiunum intestinum transierint, & in inferioribus intestinis consociati fuerint, fæces fiunt.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Nutricatus assimilatio etiam causa est seri ortus dentium. ossi quidem nutricatus assimilatur, sed non agglutinatur, sed os circumfluens, in dentes effingitur. Os enim osseam materiam profert; vt cæteræ partes cunctæ sibi similem materiam efficiunt, vnde nutriuntur & augentur. Ea si vberior fuerit, assimilatur quidem, sed non apponitur, ita vt non nutriat: sed vt superflua abiicitur, vel in aliam transfertur ideam: vt in maxillis in dentes, in mammis in lac, in testibus in semen.

2 Declarat iam causas seri ortus dentium: nim. ex causa affluxus alimenti, & assimilationis. Affluxus: cùm enim quæ ventri ingeruntur, ab eius vi edomita sunt, id quod liquidissimum & tenuissimum illi inest, abripitur à mesaraicis venis, quæ supra ieiunum sunt.

3 Hærens anfractibus coli.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἡ δὲ [1] τροφὴ ἐπειδὰν ἀφίκηται, ἕκαστον τοιαύτην ἀπέδωκε τὴν εἰδέην ἑκάστου, ὁκοῖα περ ἦν. [2] Ἀρδόμενα γὰρ ὑπὸ τῆς τροφῆς αὔξεται ἕκαστα, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, καὶ τὸ κολλῶδες, καὶ τὸ λιπαρὸν, καὶ τὸ γλυκὺ, καὶ τὸ πικρὸν, καὶ τὰ ὀστέα, καὶ τὰ ἄλλα ξύμπαντα, ὁκόσα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔνι. [3] Διὰ τοῦτο ὕστερον οἱ ὀδόντες φύονται (εἴρηται δέ μοι καὶ πρότερον)

ὅτι μοῦναι τῶν ὀστέων αἱ γνάθοι φλέβας ἔχουσι αὐταὶ ἐν ἑωυτῇσι: Καὶ [4] διὰ τοῦτο τροφὴ ἕλκεται πλέον ἢ εἰς τὰ ἄλλα ὀστέα. Καὶ [5] πλέονα τῆς τροφῆς ἔχοντα, καὶ ἀθροωτέρην τὴν ἐπιῤῥοὴν, ἀποτίκτει αὔξησιν αὐτὰ ἐφ' ἑωυτέων τοιαύτην, οἷάπερ ἐστὶν αὐτά: [6] τέως ἄνπερ καὶ ἄνθρωπος ὅλος αὐξάνηται.

[1] Nutrimentum verò postquam partes nutriendas attigerit, talem vnumquodque ideam vnicuique imprimit, quale ipsum fuerit. [2] Irrigata enim singula à nutricatu incrementis augescunt, & calidum, & frigidum, & viscosum, & pingue, & dulce, & amarum, & tum ossa, tum quæcumque homini insunt. [3] Hinc itaque est, quòd dentes posteriùs etiam nascuntur (quod priùs etiam dixi) quia solæ ex oßibus maxillæ ipsæ in seipsis venas habent: vt [4] proinde alimentum vberius in ipsas quàm in alia ossa trahatur. Cumq; [5] vberiorem nutricatum, & pleniorem affluxum habeant, materiam incrementis opportunam ipsæ à seipsis talem exhibent, quales ipsæ existunt: [6] tamdiu, quamdiu homo ad integritatem suam crescit.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Declarat causam seri etiam ortus dentium, quoad materiæ assimilationem, quæ euenit ab insita parti vi; pars enim quæuis nutritur prolectatione similis nutricatus: nim. assimilando & apponendo. Sed longa opus est alteratione vt in tam duram substantiam, qualis os est, abeat.

2 Cùm similis & connaturalis substantiæ fit appositio, augetur pars. si vberius illa affluat: energiâ similis tunc redditur ea, quæ priùs δυνάμει similis erat, vi calidi innati coquentis partis. irrigatur ita id calidum, & id quod exhaustum erat reponit: & auget id, quod incrementis augeri natum est. Ita molem trahunt ossa, nerui, carnes, &c. & quatuor humores: id est, amarum &c.

3 Cur dentes, posteriùs etiam, aliter atq. reliqua ossa nascantur: & cur alij aliis præcociores sint: Posterius dixit dentes etiam pullulant, quia maxillæ solæ venas habent.

4 Maxillæ perfusæ venis, vberiùs nutricatum prolectant.

5 Circumfluis vbertate nutricatus maxillis, materiam incrementis opportunam fabricantur.

6 Id est, materia incrementis opportuna tam diu elaboratur, dum homo ad sui auctus finem venerit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[2] Αὐξάνεται δὲ ἐπὴν γένηται ἐπίδηλος. [2] Ἐπίδηλος δὲ μάλιστα γίνεται ἀπὸ ἑπταετέος μέχρι τεσσαρεσκαιδεκαέτεος. Καὶ ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ οἵ τε [3] μέγιστοι τῶν ὀδόντων φύονται, καὶ ἄλλοι πάντες ἐπὴν ἐκπέσωσιν, οἱ ἐγένοντο ἀπὸ τῆς τροφῆς τῆς ἐν τῇ μήτρῃ. Αὐξάνεται δὲ καὶ ἐς τὴν [4] τρίτην ἑβδομάδα, ἐν ᾗ νεηνίσκος γίνεται, μέχρι τεσσάρων καὶ πέντε ἑβδομάδων. Καὶ ἐν τῇ [5] τετάρτῃ ἑβδομάδι ὀδόντες φύονται δύο τοῖσι πολλοῖσι τῶν ἀνθρώπων, οἵ τοι καλέονται σωφρονιστῆρες.

[2] Crescit

[1] Crescit autem, quamdiu sensu crescere deprehenditur. [2] Sensu autem crescere potissimùm deprehenditur à septimo vsque ad decimumquartum annum. Quo tempore [3] maximi dentium, tum cæteri cuncti nascuntur, posteaquam exciderint hi qui ab alimento vterino sunt nati. Crescit autem & in [4] tertium annorum septenarium, in quo adolescens fit, vsque ad quartum & quintum septenarium. Quin & in [5] quarto septenario dentes pullulant plerisque hominibus duo, qui sapientiæ dentes appellantur. Sapientiæ dentes.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, tam diu crescit, dum sensu crescere deprehenditur.

2 Conspicuò crescit à primo annorum septenario ad secundum vsque.

3 Plurimi erumpunt dentes à primo septenario, ad secundum.

4 Minùs sensu deprehenduntur tunc crescere; à secundo nim. in tertium septenarium. Hoc est, à vigesimo anno, vsque ad trigesimum annum ferè.

5 Paucissimi dentes in quarta hebdomade annorum proferuntur; duo nim. Σωφρονιστῆρες, tunc enim mens se erigere incipit. Aristoteles libro secundo De Historia animalium, capite quarto, circa vicesimum annum hos nasci ait. quibusdam verò anno octogesimo exiuisse scribit Plinius libri vndecimi trigesimo septimo. Plerumque nascuntur hominibus dentes triginta, aut triginta duo. Sedecim in vtraque maxilla. Priores, qui & incisores appellantur, sunt quaterni in vtraq. maxilla. Canini duo. Dein molares decem, φραστῆρες dicti, quòd his eminentibus fari pueri incipiant. Posteriores Molarium duos, dentes sapientiæ hîc vocat Hippocrates, quòd ferè trigesimo ætatis anno enitescant, quo tempore sapere incipimus. Latini eos geminos vocant, Aristoteles κραντῆρας.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Αἱ δὲ [1] τρίχες φύονται ὧδε. ὀστέα εἰσὶ καὶ ἐγκέφαλος, ἀφ' ὧν ἡ τοιαύτη αὔξησις, ὅτι τοῦ περιέξ κολλώδεος (ὥσπως περ τοῖσιν νεύροισιν) καὶ [2] τοῦ λιπαροῦ οὐκ ἔνεστιν. Εἰ γὰρ ἐνείη τοῦ λιπαροῦ, ἐξεκαίετο ἂν ἐκ τοῦ θερμοῦ. Τάχα δὲ θαυμάσειεν ἄν τις, [3] ὅτι καὶ ἐν τῇσι μασχάλῃσι καὶ ἐν τῷ ἐπισείῳ τρίχες πολλαί, καὶ ἐν τῷ σώματι παντί εἰσιν. Οἷσιν οὗτος λόγος περὶ τούτου· ὅπου τυγχάνει τοῦ σώματος τὸ κολλῶδες ὄν, ἐνταῦθα αἱ τρίχες γίνονται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ.

Verùm [1] capilli ita nascuntur. Ab ossibus & cerebro tale incrementum oritur, nimirum à glutinosa circumflua materia (vt iam de neruis etiam diximus) & [2] pinguedine omni fraudato. Si enim pinguedo affuisset, à calido certè exusta fuisset. Fortassis quis admirabitur, [3] cur sub alis & in pube pili multi, quin & toto corpore quibusdam efflorescant. Quibus ita respondemus: Vbicumque in corpore glutinosum est, ibi pili à calore effinguntur. Capilli.

I. HEVR-

I. Hevrnii commentarivs.

1 Capilli ex materia nascuntur viscosa: vt capitis pili à vicino cerebro & ossibus: horum idea eadem cum materia ligamentorum de qua iam egimus. Plurimi & maximi nascuntur pili, qua corporis parte cutis rarissima est. Et vbi tardiùs rarescit cutis, ibi tardiùs exiliunt pili, vt in mēto & pube.

2 Nam si pilorum materia foret pinguis, in os abiret, vsta caloris vi.

3 Quamuis passim non adsint tot ossa, quot in capite, attamen vbi viscosum adfuerit, pili fiunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ἀκούει δὲ διὰ τόδε. Τὰ [2] τρήματα τῶν οὐάτων προσστήκει πρὸς ὀστέον σκληρόν τε καὶ ξηρὸν ὅμοιον λίθῳ. Τούτῳ δὲ πέφυκε πρὸς ὀστέον κοίλωσις σηραγγώδης. Οἱ δὲ ψόφοι, ἀπερείδονται πρὸς τὸ σκληρόν: τὸ δὲ ὀστέον τὸ κοῖλον ἐπηχεῖ διὰ τοῦ σκληροῦ. Τὸ δέρμα τὸ πρὸς τῇ ἀκοῇ πρὸς τῶν ὀστέων τῶν σκληρῶν λεπτόν ἐστιν ὥσπερ ἀράχνιον, ξηρότατον τοῦ ἄλλου δέρματος. Τεκμήρια δὲ πολλά, ὅτι ξηρότατον ἠχεῖ μάλιστα. Ὅταν δὲ μέγιστον ἠχήσῃ τότε, μάλιστα ἀκούομεν. Καὶ εἰσί [3] τινες οἳ ἔλεξαν, φύσιν ξυγγράφοντες, ὅτι ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ ἠχέων: Τοῦτο δὲ οὐκ ἂν γένηται. Αὐτός τε γὰρ ὁ ἐγκέφαλος ὑγρός ἐστιν, καὶ μῆνιγξ περὶ αὐτόν ἐστιν ὑγρὴ καὶ παχεῖη, καὶ περὶ τὴν μήνιγγα ὀστέα. οὐδὲν ἓν τῶν ὑγρῶν ἠχεῖ, ἀλλὰ ξηρά. Τὰ δὲ ἠχέοντα, ἀκούειν ποιεῖ.

Auditus vt fiat.

[1] *Auditus autem hoc modo fit.* [2] *Foramina aurium ad os durum & siccum, lapidi æmulum, peruadunt. Ad ipsum autem os est cauitas antrosa. Soni autem ad id quod durum est alliduntur: os verò cauum, per ipsum durum, sonum concipit. Pellicula etiam in aure iuxta os durum tenuis est, velut aranei tela, omniumq; pelliculàrum siccissima. Syllogistica sunt plurima signa, quibus comprobari posset, siccissima esse maximè sonora. Quum itaque plurimum sonuit, tunc maximè audimus. Etsi sint* [3] *quidam, qui de Natura scribentes prodiderunt, quòd cerebrum est quod sonum edit: Hoc tamen fieri nequit. Ipsum enim cerebrum humidum est, & membrana cui inuoluitur humida est & crassa, & membranam cingunt ossa. Et nullum humidum sonum edit, sed solùm arida. Sonora autem, auditum efficiunt.*

I. Hevrnii commentarivs.

1 Sensus ab anima sentiente dimanat per peculiaria instrumenta. Lapidosum os intus occurrit, cui siccissima membrana obtenditur, qua nulla siccior: quam, in ipso osse, cauerna excipit, Officulis, inquit Zuingerus, quattuor, admirabili magis quàm perscrutabili naturæ cōsilio refertæ, in cæcos labyrinthos dehiscens, hoc est auditus organon. Actio autem fit: cùm sonus foramen intrat, ad os durum allidit, membranam mouet: quæ mota sonat. Hæc resonantia cauernis recepta sensum auditionis facit.

nis facit. hæc doctissimus Zuingerus.

2 Variæ opiniones fuere veterum philosophorum de audiendi modo, nullus præclariora attulit hac sententia Hippocratica. Alcmæon ideò nos audire putabat, quòd aures sint vacuæ, nam talia resonant. Diogenes aërem in cerebro stabulari existimabat, eumque feriri à vocibus. Sed hanc opinionem hîc refutat Hippocrates. Plato auditum fieri scripsit aëris interni pulsatione. Vt breuiter rem accipias, Tribus opus est ad sensum, obiecto, medio, & organo. Obiectum auditus est sonus: qui est qualitas nata ex aëris fractione, orta ex collisis corporibus duris ac renitentibus. Medium auditus est aër externus. Organum auditus, dicit hîc Hippocrates, est membrana illa interna in aure quam tympanum vocamus. Cùm itaque percellitur aër qui foris est, à solidis corporibus, & soni qualitate imbutus, vicinum aërem alterat, hic seriatim proximum, illeque alium, donec ad aurem perueniatur, ibi membranam sonoram quatit. Hanc quassationem inquilinus aër, auri ingenitus, ilico excipit, quem in labyrinthum defert, mox in cochleam, vbi aër habitat innatus, dein in neruum auditorium, & ab eo ad communem sensum, tanquam iudicem de passionibus sensoriis organis impressis traducit.

3 Membranæ illæ teguntur ab ossibus non solidis, sed intus spongiosis. Hanc opinionem post Hippocratem amplectebatur Diogenes, iam natam tempore Hippocratis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ὀσφραίνεται δ' ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς ἐὼν, αὐτὸς τῶν ξηρῶν ἕλκων τὴν ὀδμὴν ξὺν τῷ ἠέρι διὰ τῶν βρογχίων ξηρῶν ἐόντων. [2] Περήκει γὰρ ὁ ἐγκέφαλος τῆς ῥινὸς ἐς τὰ κοῖλα: καὶ ταύτῃ αὐτῷ οὐκ ἔστιν ἐπίπροσθεν ὀστέον οὐδὲν, ἀλλὰ χονδρίον μαλακὸν ὅκωσπερ σπόγγος, οὔτε κρέας οὔτε ὀστέον. Καὶ ὅταν μὲν [3] ξηρὰ ᾖ τὰ κοῖλα τῆς ῥινὸς, ὀσμᾶται τῶν ξηροτέρων αὐτὸς ἑωυτοῦ ἀκριβεστέρως ἐστιν. [4] Ὕδατος γὰρ οὐκ ὀδμᾶται, ὑγρότερον γάρ ἐστι τοῦ ἐγκεφάλου, ἐὰν μὴ σαπῇ. Σηπόμενον γὰρ τὸ ὕδωρ παχύτερον γίνεται, καὶ τὰ ἄλλα πάντα. Ὁκόταν δὲ [5] ὑγρανθέωσιν αἱ ῥῖνες, οὐ δύνανται ὀσφραίνεσθαι· οὐ γὰρ τὸν ἠέρα ἕλκει αὐτὸς πρὸς ἑωυτόν. Ταύτῃ δὲ καὶ [6] ὅταν ἀποτήκῃ ὁ ἐγκέφαλος πλεῖστον αὐτὸς ἀφ' ἑωυτοῦ ἐς τὴν ὑπερῴην, καὶ τὴν φάρυγγα, καὶ τὸν πνεύμονα, καὶ ἐς τὴν ἄλλην κοιλίην, γινώσκουσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ φασὶ καταρρέειν ἐκ τῆς [7] κεφαλῆς· καταρρέει δὲ καὶ ἐς τὸ ἄλλο σῶμα· [8] καί ἐστι * ζόπος τοῦ θερμοῦ. * πόροι.

[1] *Olfacit verò cerebrum humidum existens, aridorum odorem vnà cum aëre* * *per cartilagines attrahens. Cerebrum enim* [2] *in cauitatem nasi pertingit: atque hac parte nullum ei opponitur os, sed cartilago mollis velut spongia, quam neque carnem, neque os rectè appelles. Vbi itaque* [3] *sicca fuerit cauitas nasi, ipsum seipso exactiùs arida olfacit.* [4] *Aquam enim non olfacit, cùm madidior sit cerebro, nisi fortè putruerit. Putrefacta enim aqua crassior euadit, vt & reliqua cuncta. Ex aduerso* [5] *si nares madidæ fuerint, olfacere nequeunt: non enim aëra trahit cerebrum in seipsum. Nec etiam* [6] *cùm cerebrum ipsum de seipso colli-*

Olfactus.

* Vel: per cartilaginosa corpuscula.

X quatam

quatam materiam multam, in palatum & fauces, & pulmonem & reliquam ventrem dimiserit: quod ipsum facilè cognoscunt homines, & aiunt distillare ex [7] capite: quamuis & in reliquum corpus distillare potest: & tunc [8] ferè fit caloris commutatio.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quamuis cerebrum sit humidum, attamen per βρόγχια ἔνεφ attrahens olfacit.
2 Spongoidea ossa ibi obiecta habet cerebrum. nam cerebri mammillares processus eò se porrigunt.
3 Cùm sicca sunt instrumenta, tunc ad se sicciorem odorem trahit cerebrum, & olfacit.
4 Cerebrum se humidiora non olfacit: vt aqua, quæ etiam, quia tenuis, odoris materiam non habet: ni putredine crassescat.
5 Cùm madent olfactus instrumenta, odorari nequit cerebrum: vt si à foris madescant nares, non olfaciet, quia cerebrum aëra externum non trahet. Ita cùm illabente coryza, nares humescunt.
6 Cùm interna nimis madent, non olfacit: id exemplo declarat catarrhi. Liquata enim cerebro pituita excurrit in alias partes, quæ rigatæ, vt cùm febris inuadit, vel obstructæ olfactu exuunt.
7 Id est, cuncti norunt à madefactione cerebri olfactum intercipi, ob copiam humoris à calore eliquati.
8 Calor etiam febrilis simul abit. Corn. legit καὶ ἐστὶ τῷ τρόπῳ θερμὸς, & catarrhi modus calidus est, nim. cum febre & calore capitis, & narium pruritu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

[1] Ὁρῇ δὲ διὰ τοῦτο. Ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου τῆς μήνιγγος, φλὲψ καθήκει ἐς τὸν ὀφθαλμὸν διὰ τοῦ ὀστέου ἑκατέρων. [2] Διὰ ταύταιν ταῖν φλεβοῖν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου διηθέεται τὸ λεπτότατον τοῦ κολλωδεστάτου. Καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸ περὶ αὐτὸ δέρμα ποιέει, τοιοῦτον, οἷόνπερ αὐτό ἐστι τὸ διαφανὲς τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὸ πρὸς τοῦ ἠέρος, πρὸς ὃ προσβάλλει τὰ πνεύματα: κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὥσπερ περὶ τῶν ἄλλων δερμάτων ἔλεξα. [6] Πολλὰ δὲ ταῦτ' ἐστὶ τὰ δέρματα, πρὸ τοῦ ὁρέοντος διαφανέος, ὁκοῖόν περ αὐτό ἐστι. Τούτῳ γὰρ [7] τῷ διαφανεῖ ἀνταυγέει τὸ φῶς καὶ τὰ λαμπρὰ πάντα. Τούτεῳ οὖν ὁρῇ [8] τῷ ἀνταυγέοντι. Ὅ τι δὲ μὴ λαμπρόν ἐστι, μηδὲ ἀνταυγῇ, τούτεῳ οὐχ ὁρῇ. [9] Τὸ δὲ ἄλλο τὸ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς λευκὸν, κρέας ἐστίν.

Visus. [1] *Visus autem ob has fit causas: A cerebri membrana, vena in vtrumque oculum per os descendit. [2] Per has binas venas, quod est viscosissimi tenuissimum, de cerebro percolatur. Hinc [3] ipsam circa se tunicam [4] talem efficit, [5] quale est ipsum oculi pellucidum, quæ ad aërem vergit, ad quam venti & aër irruunt: eadem prorsus ratione, vt de aliis tunicis & membranis dixi. Sunt autem [6] plurimæ tunicæ oculi prælucido præpositæ, eidemque similes. In hocce enim [7] pellucido, lumen & cuncta splendida relucent. Et per hoc [8] relucens fit visio. Quod verò lucidum non*

dum non est, neque resplendet, per illud non videt.[9] Aliud autem illud quod circa oculos est album, caro est.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Videtur per φλέβας neruos opticos intelligere. per δέρμα tunicam corneam: per τὸ κρέας λευκὸν músculos oculos ambientes. κόρην foramen pupillæ: per τὸ διαφανὲς ἀνταυγέον, crystallinum humorem: cui vitreus substernitur, vt imagines reflectantur. & per τὸ ὑγρὸν κολλῶδες humorem albugineũ, qui læso oculo effluit.

2 Anima videt, oculus est instrumentum quo videt: actio oculi ergo est, vt instrumenti. Primarium autem eius instrumentum est crystallinus humor, qui medio oculo consedit, qui accipit ideas cunctas visibiles foris illatas. Nam, dicit, à meninge in vtrumque oculum neruus peruadit.

3 In lucidissimam membranam abit, pars tenuissima ad peripheriam oculi propulsa; similis pellucido oculi interno: nam, vt dixit, viscidus humor frigido aëri foris occurrens, in membranam abit.

4 Ita instar cornu pellucidam, vnde cornea dicta.

5 Id est, quia glutinosa pars percolatur. διὰ τοῦτο αὐτό, nim. κολλῶδες.

6 D. in corneam verti, quæ in plures laminas diuidi potest, humori crystallino similes, tegumenta ad frigus.

7 In humore crystallino omnia à foris lucida relucent. Obiectum visus est αὐγοειδὲς, lux, qualitatum omnium diuinissima. Hinc est quod Stoici visum appellasse videntur Deum, Theophrastus verò hominis formam.

8 Eò quòd relucet, videt homo: & eò quòd non relucet, non videt. Crystallinus humor oculi pellucidus est; vt vernaculo luminis fulgore externo fit διοπτεόφυτος & consocialis: tenuis, vt celerrimè vtrumque lumen admittat. Coloris est omnis expers, quò colorum omnium species excipiat. Princeps hoc est visionis organum: huius enim est ἀλλοιωθῆναι πρός τινος τῶν ἔξωθεν χρωμάτων. Solus hic à coloribus alteratur; vtroque lumine interno à cerebro, & externo fruitur.

9 Non relucentes oculi partes: album oculi, ab humore fit albugineo, qui per corneam translucet. & quia carne vestitur oculus foris, carneum eum constituit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἡ δὲ[1] κόρη καλεομένη τοῦ ὀφθαλμοῦ, μέλαν φαίνεται διὰ τοῦτο, ὅτι ἐν βάθει ἐστὶν, καὶ χιτῶνες περὶ αὐτό εἰσι μέλανες. Χιτῶνα δὲ καλέομεν τὸ ἐνεὸν ὥσπερ δέρμα· ἔστι δὲ[2] οὐ μέλαν ὄψει, ἀλλὰ λευκὸν διαφανές. Τὸ δὲ[3] ὑγρὸν κολλῶδες. Πολλάκις γὰρ ὀπωπάμεν ἐπὶ συῤῥαγέντος ὀφθαλμοῦ ἐξιὸν ὑγρὸν κολλῶδες· καὶ ἢν μὲν ᾖ ἔτι θερμὸν, ὑγρόν ἐστιν. Ἐπειδὰν δὲ ψυχθῇ, ἐγένετο ξηρὸν, ὥσπερ λιβανωτὸς διαφανής. καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θηρίων ὅμοιόν ἐστι. Τὸν δὲ ὀφθαλμὸν ἀνιᾷ[4] πᾶν ὅ,τι ἂν ἐμπέσῃ, καὶ τὰ πνεύματα προσβάλλοντα, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα λαμπρότερα ἢ κατ' αὐτόν ἐστι. Καὶ ἤν τις * ἐγχείσῃ, διὰ τόδε, ὅτι ὁμόχροιά ἐστιν. Ὥσπερ τὸ στόμα, καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ ἡ ἄλλη κοιλίη, ἔνυγρά ἐστιν. * ἐγχρίσῃ

Iam quę[1] pupilla oculi dicitur, hanc ob causam nigra apparet, quia in profundo consedit, & tunicæ nigræ circa ipsam sunt. Tunicam autem vocamus id, quod velut pellicula inest,[2] nentiquam nigra, si quis seorsim inspiciat,

inspiciat, sed[3] *alba & pellucida. Humidum verò oculi viscosum est. Sæpe enim conspicimus oculo rupto elabi viscosum humorem: qui, dum calet, liquidus est: dum verò refrixit, siccus euadit, instar thuris pellucidus: quod ipsum in hominibus, & in brutis similiter se habet. Oculum autem affligit*[4] *quicquid in eum inciderit, & venti irruentes, & cætera quæ validiore splendore ipso micant. Et si quis causam roget, respondere licet, quòd consimilis coloris sunt.*[5] *Quemadmodum os & lingua, & reliquus venter, humida sunt.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Per hoc foramen ingrediuntur simulachra.

2 In oculi profundo videntur nigrescere. Nigrescit propterea in omnibus pupilla. Quamuis alioqui in solo homine variegati sint oculi diuersiq. coloris: cæteris verò animantibus vniusmodi sunt oculi. Sic boum omnium nigri, ouium aquini, felium cæsij.

3 Albugineus effluit. Natura tota oculi ferè aquea est, mollis, lubrica, splendens, pellucida, vt celeriùs rerum omnium imagines concipiat.

4 Quæ fulgore quasi crystallinum extinguunt. Oculi temperie frigent ac hument: atque à similibus suæ naturæ caussis facilè offenduntur: iuuantur autem modico contrariorum vsu. Est oculus acerrimi sensus: vnde fit vt citò affligatur: sensus enim in animalibus breuioris vitæ causa est Aristoteli secundo De anima.

5 Q. d. vt lingua, ventriculus, qui cùm coctioni ciborum dicatus sit, etiam ad gustum confert, cùm madore quodam à natura rigata sint, cuius meritò humidiora sentiunt obiecta; at quæ nimis madent non sentiuntur. Ita lux crystallino indita splendida videt foris quæ veniunt, cùm veluti patiens, venienti agenti splendori respondet analogiâ. At magis splendida, vel æquè, illa non videt, quia ὁμόχροια sunt: nam actio nulla æqualibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἕλκει

[1] Διαλέγεται δὲ διὰ τὸ πνεῦμα * ἕλκον εἴσω πᾶν τὸ σῶμα, τὸ πλεῖστον δὲ ἐς τὰ κοῖλα αὐτὸς ἑωυτοῦ. Αὐτὸ δὲ[2] θύραζε ὠθεόμενον διὰ τὸ κενὸν, ψόφον ποιέει.[3] Η κεφαλὴ γὰρ ἐπηχεῖ· ἡ δὲ[4] γλῶσσα, ἀρθροῖ προσβάλλουσα, ἐν τῇ φάρυγγι ἀποφράσσουσα, καὶ προσβάλλουσα πρὸς τὴν ὑπερῴην, καὶ πρὸς τοὺς ὀδόντας, ποιέει σαφηνίζειν.[5] Ην δὲ μὴ τῇ γλώσσῃ ἀρθροῖ προσβάλλουσα ἑκάστοτε, οὐκ ἂν σαφέως διαλέγοιτο, ἀλλ' ἢ ἕκαστα φύσει τὰ μονόφωνα.[6] Τεκμήριον δέ ἐστι τουτέῳ οἱ κωφοὶ, οἳ ἐκ γενεῆς οὐκ ἐπίστανται διαλέγεσθαι, ἀλλὰ τὰ μονόφωνα μοῦνον φωνέουσι. Οὐδ'[7] εἴ τις τὸ πνεῦμα ἐκπνεύσας πειρῷτο διαλέγεσθαι.

Sermonis instrumenta.

[1] *Loquendi autem vis hinc oritur: vniuersum corpus dum abripit intus spiritum, plurimum in cauitates sibi ipsi abducit. Is autem*[2] *qui foras pellitur per inane, strepitum edit.*[3] *Caput enim resonat:*[4] *lingua verò occurrens articulat, & in faucibus obstruens, & impingens ad palatum & dentes, claritatem eius facit.*[5] *Quòd nisi lingua vndiquaque*

allidens

allidens & impingens articularet, non posset homo distinctè disserere, sed singula à natura vnam vocem haberent. [6] *Argumento sunt huic rei muti à primo natali, qui disserere nequeunt, sed vnam tantùm vocem efferunt. Tum etiam* [7] *si quis spiritū tantùm efflando loqui conetur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Sermonis, id est, vocis articulatæ instrumenta docet. Huius materia est aër, foras pulsus expiratione, vnde fit sonus. dicit itaque, corpus totum aërem rapit in se per arterias; sed maximè per os & asperam arteriam thoracem implet.

2 Denuò ex pectore eliditur per loca inania; hinc sonus.

3 Sonus ille in capitis concauo resonat.

4 Articulat illam resonantiam lingua, sese insinuans omnibus oris partibus, mixto flexu, palato ac dentibus allidendo, vnde polydædali vocum lusus. Quare Euripides eam ἄγγελον λόγων appellat, sermonis nunciā. Hæc animi cunctos conceptus exprimit: propterea multis custodiis, dentibus, labiis, freno hanc coërcuit Deus opt. Max. vt tot clathris detenta, mens priùs discernat, quàm proferat. Mirandum est tot motibus se posse voluere vnam linguam humanam, nulla murena, nulla anguilla hac est promptior in motum.

5 Linguæ vi sermo fit, dum illa variis partibus variè appellens sonum articulat.

6 Qui muti nati, linguæ vitio, sonum vnum tantùm efferunt.

7 Nisi linguam adhibeant, loqui non possunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δῆλον δὲ τόδε. Οἱ ἄνθρωποι [1] ὁκόταν βούλωνται μέγα φωνῆσαι, ἕλκοντες τὸ πνεῦμα τὸ ἔξω, ὠθέουσι θύραζε, καὶ φθέγγονται μέγα, ὡς ἀντέχῃ τὸ πνεῦμα, ἔπειτα δὲ καταμαραίνεται τὸ φθέγμα. Καὶ οἱ κιθαρῳδοὶ, ὁκόταν δέῃ αὐτοῖς μακροφωνέειν, ἐπ' ἄκρον ἑλκύσαντες τὸ πνεῦμα ἔσω, πουλὺ ἐκτείνουσι τὴν ἐκφορὰν, καὶ φωνοῦσι, καὶ φθέγγονται μέγα, ὡς ἀντέχωσι τῷ πνεύματι. Ἐπὴν δὲ τὸ πνεῦμα ἐπιλίπῃ, καταπαύονται. Τουτέοισι δῆλον, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ φθεγγόμενον. Εἶδον δὲ ἤδη, [2] οἱ σφάζοντες ἑωυτοὺς, ἀπέταμον τὴν * φάρυγγα παντάπασιν. Οὗτοι ζῶσι *λάρυγγα μὲν, φθέγγονται δὲ οὐδὲν, εἰ μή τις συλλάβῃ τὴν φάρυγγα· [2] οὗτοι δὲ φθέγγονται. Δῆλον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ πνεῦμα οὐ δύναται διατετμημένου τοῦ λάρυγγος ἕλκειν ἔσω ἐς τὰ κοῖλα, ἀλλὰ κατὰ τὸ διατετμημένον ἐκπνέει. Οὕτως ἔχει περὶ φωνῆς ἴσως καὶ διαλέξιος.

Exemplo illustremus. Homines [1] *dum student altam vocem edere, attrahentes spiritum qui foris est, eum foras propellunt, & magnam vocem proferunt, quo vsque spiritus durat, posteà verò vox contabescit. Etiam citharœdi cùm vocem intendere coguntur, spiritum quàm plurimum intro ducentes pronunciationem extendunt, & vociferantur, ac vocem magnam edunt, quantum spiritus durarit. Postquam verò spiritus defecit, silent. His patet, quòd spiritus est qui vocem edit. Vidi*

præterea ² quosdam, qui sibi ipsis manus inferentes, postquam guttur penitùs præsecuissent, viuentes quidem, sed nullam vocem edentes, nisi quis guttur constrinxisset: ³ nam tum demum sermonem proferre poterant. Manifestum enim hoc est, quòd præsecto gutture spiritum attrahere nequit intro in cauitates, sed per vulneratam partem exit. Et sanè hoc modo res se habet de voce ac sermone.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quòd vox informis, sermonis q. materia, fiat ex aëre eliso: nam magno conatu effundunt aërem quem consociarant confertim hi qui clamori se accingunt &c. ita & citharœdi.

2 Monstrat adhuc ex corrupta voce, quòd vox non articulata, sermonis veluti materia, fiat ab aëre expulso. præsecti, d. illi, loqui non possunt, quòd sermonis materia, aër, os non ferit, sed erumpit per vulnus: sed si labra vulneris iungantur, vocem edunt.

3 Hoc docet Pareius, quo modo suenda sint vulnera illa, quò ad sermonem redeat in illa historia quam ita refert libri noni capite vigesimo nono; breuiter referam, Duo ad Vincenarum syluam obambulabant. Sed vnus alterius nummis & torqui aureo inhians, eum iugulauit ac spoliauit. Trachea arteria & œsophagus pugione confossa erant. Sicarius hunc se interemisse ratus, in illis quæ ob iter sunt vites demisit, ac ipse in vrbem rediit. Alter semianimis à rusticis in vrbem perductus fuit, ac mihi curãdus venit. Ego ilico excisam tracheam arteriam sutura iunxi, ac fasciis obduxi vulnus. Hoc modo habitus loqui cœpit, ac sicarium indicauit, qui comprehensus, rotæ affixus fuit. Aliud etiam exemplum adfert de homine phanatico, qui se iugularat, eademque arte vocalis euasit.

HIPPO-

HIPPOCRATIS COI DE PVRGATORIIS REMEDIIS,

IOHANNIS HEVRNII *paraphrasticâ versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.*

ARGVMENTVM.

EXISTIMO hunc librum De elleboro olim inscriptum fuisse, ac totum interiisse, excepto hoc eius initio. Nec hoc mirum videri debet, cùm tot calamitatibus hactenus attrita fuerint Hippocratica scripta. Posteaquam enim conflagrasset bibliotheca Alexandrina, & quæ ex Hippocraticis scriptis restibilia erant collegissent Artemidorus Capito & cognatus eius Dioscorides Alexandrini, Adriani Imperatoris temporibus, plurimum ipsi intulere damni deprauando. Accedunt hinc Barbara tempora, cùm labente Romano Imperio, tota litteratura ad Arabas in Marocho translata fuit ab Almansore eorum Rege, extincto Græcæ ac Latinæ linguæ nitore. Hæ tenebræ perennarunt vsque ad Gratiani, Decretalium auctoris tempora, cùm Salernitana schola Hippocratis Aphorismos ex Arabica in Latinam fœdè translatos agnoscere cœpit. Quare minimè mirum si quædam interciderint, quædam mutila ac lacera ad nos deuenerint. Nec enim dubito, quin Veteres sapientissimi viri exactissimè De præparatione ellebori scripserint. Scribit Dioscorides libro quarto, Præparationem humani corporis & ellebori, ac victus rationem ad vsum ellebori, diligenter olim descriptam fuisse à Philonide Siculo Ennensi. Et hanc rationem esse puto, Cur veteres elleboro, elaterio, reliquisque strenuissimis remediis perpetuò ferè vterentur, quòd tutissimas eorum præparationes compertas haberent, vt innuit Galenus in libris De articulis. Hinc nostra sæpè eluditur curatio, quòd, dum mitiora sæpè sectamur, occasio curandi effluat, malumque curabile incurabile euadat. Attamen in vsu validorum pharmacorum nullus temeritati locus esse debet. Cautè ergo transigendum, & certis legibus ea in vsum vertenda: quas hîc summus medendi præceptor ponit.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΦΑΡΜΑΚΩΝ.

I. ΤΑ περὶ φαρμάκων πρήγματα οὐχ [1] οἷα νομίζεται, ἐστί. II. Τῷ γὰρ αὐτῷ [2] φαρμάκῳ καθαίρονται· καὶ οὐ [3] καθαίρονται. ἔσθ' ὅτε δὲ [4] ἄλλα καθαίρει, ἢ οἷα εἴωθε καθαίρειν, ἔστιν ὅκοτε δὲ [5] ὑπερκαθαίρει· ἐστί δὲ ὅτε καὶ [6] τὰ δέοντα ἐποίησεν.

HIPPOCRATIS
DE PVRGATORIIS REMEDIIS.

I. PHARMACORVM *purgantium actiones, nõ vt vulgò existimatur,* [1] *ita se habent.* II. *Ab eodẽ enim* [2] *pharmaco quidam nunc purgantur, modò* [3] *non purgantur: quandoq; verò* [4] *alia excludit, quàm quæ efferre solebat: interdum* [5] *nimiùm purgat: nonnunquã* [6] *qualia oportet facit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vulgus enim putabat, susque deque quemcumque humorem excludi, non à peculiari remedio peculiariter sibi dicatum succum. Nam κατὰ συμβεβηκὸς id vsu interdum venit. q. d. non satis est vt laxetur aluus; sed morbi causa excludenda dicato sibi remedio, quod propria dote illum elidit succum. Quare veteres ignorasse videntur, ante Hippocratem, similitudine substantiæ allici purgandos succos à pharmacis. Hæc sententia postea à Galeno firmata fuit libro De simplicibus, & ab Auerrhoide libro 5. collectaneorum 25. Vt animaduertimus in pharmacia mochlica, & pharmaco vectiario, cuiusmodi est elleborismus, quo vitiosus humor, tanquam à machina vectis, attrahitur in ventriculum, excluditurq. vomendo, priusquam ipsum pharmacum ad intestinorum anfractus peruenerit. Quod enim aliena à sua dote interdum excludantur à dato pharmaco, id fit non à simile trahente vi, sed quia oppressa, resoluta, aut stimulata vasorum vis acrimoniâ remedij illa demittit. Veteres pedes suos decocto ellebori lauantes se purgabant: vi purgatoria instar lucis sese fundente per corpus. ita & integræ redduntur pilulæ à purgatione. Vera itaque purgatio fit similitudine, qua trahitur humor similis ad simile pharmacum, vt ad magnetem ferrũ, &, vt ait Auicenna libro De viribus cordis, vt electrum festucas trahit. Vt enim cuncta terræ nascentia congenerem succum in nutric[illegible]m attrahunt, vi attractrice qua à summo Deo Opt. Max. prædita sunt, ita & aliæ res, cognatione quadam, in rem similem abripiuntur. Est autem in natura triplex causa attractionis, fuga vacui, caloris vis, & concordia formarum. Succi morbifici purgatio peragitur à pharmaci specifica vi. Hæc vis imbuit ventriculum sua facultate trahendi, facitq. vt ventriculus attrahat, nunquamque desistat, quoad pharmaci vis resoluta fuerit, & à natiuo calido deuicta.

2 Q. d. igitur magna cautione pharmacia erit ineunda: nam idem pharmacum vt commodè propinatur vel non, ita commoda

moda & incommoda pariet. Itaque non satis est effundi aluum, sed talia qualia decet efferri debent. Igitur eodem remedio non benè transigetur, vi & copia; nam his purgatorium erit, aliis minimè: & in quibus mouet, id faciet commodè vel incommodè, vt dextrè vel non benè in vsum vertitur.

3 Si detur non conueniens succo: vel in indomito humore, vel febrili in incendio, vel corpore non primùm meabili reddito, nec liberatis obstructis, aut cruda si sit materia. Vel si nulla cacochymia adsit, vt in ictero febre defuncto, & in exanthematis puerorum lædit pharmacia.

4 Vt si phlegmaphygum detur, vbi cholagogum oportuit. Vel si corpus circumfluat peculiari succo, vt pituita; huic si cholagogum propinetur, quàm minimum bilis abducet.

5 Si non satis pressâ copiâ vel vi detur. Hoc sanè terribile est: inde nonnunquam conuulsio: at Σπάσμος ἐξ ἐλλεβόρου, inquit Hippocrates, θανάσιμον. Hippocrati ἐξ vacuitatem denotat eius rei quæ in quæstionem venit. Quasi dicat, si ille spasmus non fit ex acrimonia ellebori aut succi attracti, sed ex hypercatharsi, cùm nim. conuulsio fit cùm iam elleborum excidit è corpore.

6 Hanc exclusionem sequitur euphoria: cùm nim. excrementa excluduntur quæ in vitio sunt qualitate.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Ὥστε οὐχ οἷόν τε [1] πεπειθότα τοῖσι φαρμάκοισι, εἰκῆ διδόναι.

IIII. Ὑπολαμβάνειν γὰρ χρὴ καὶ [2] τὰ σιτία τὰ τρέφοντα ἡμᾶς, φάρμακα εἶναι, ἧσσον δὲ ἐκείνων. V. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι [3] ταῦτα ὀρθῶς μὲν σιτεόμενοι, ὑγιαίνουσι· μὴ ὀρθῶς δὲ, κάμνουσι.

III. *Quare non decet, vt quis, [1] pharmacis confisus, temerè ea exhibeat.*

IIII. *Quin & [2] cibos, quorum nutricatu fruimur, pharmaca esse putandum est: non æquè tamen ac antedicta.* V. *Homines enim [3] qui commodè horum vsum ineunt, salubriter degunt: qui verò sustque deque, ægritudinibus implicantur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Sine vlla medendi tecmarsi. nam materia præparanda, meatus aperiendi, methodus seruanda in omni occasione reuulsionum & euacuationum. nam & vina non data apto tempore, nocent. Pharmaca, dicebat Herophilus, nihil sunt; & pharmaca manus Dei sunt: vt nim. in vsum flectuntur dextrè vel sinistrè. Plurimi hodie falluntur, existimantes in remediis ipsis sanitatem habitare. Verùm pharmaca sunt Medicæ artis instrumenta. At instrumenta nullius artificis opus per se absoluunt, nisi doctè in vsum flectantur. Nec enim si mihi affabrè facta instrumenta pictorum dentur, pictor ero. Non enim αὐτομάτως illa feruntur in opus, vt Vulcani in officina. Nec etiam vllum remedij genus est, quod habet eandẽ vim in singulis. imò ne morbus quidem vllus est omnibus idem.

2 Id est, vt pharmaca incommodè exhibita turbant corpus, nec purgant sua peculiari trahendi dote; idem agunt & cibi, quamuis id modestiùs. Nam virtus retentrix vasorum copiâ fatigata succos dimittit, vel acrimonia irritata excretrix eos excernit. q.d. itaque aluum soluere non est purgare.

3 Q.d. ita etiam qui sine cautione ac tecmarsi pharmacis vtuntur, malè cedit eorum vsus. Vt enim cibus, si ex genij nutu offeratur, finem suum, id est, robur corpori adfert: sin irato genio offeratur, turbat, à nutricatu excidens: Ita pharmacum cùm non eâ ideâ propinatur qua commodè sua trahendi vi elidat sibi peculiares succos, turbat.

VI. Ὑπερβαλλόντως [1] δὲ, καθαίρονται μὲν ὥσπερ ἀπὸ τῶν εἰλικρινέων φαρμάκων, ἧσσον δὲ καὶ βραδύτερον τῶν εἰλικρινέων φαρμάκων.

VII. Δῆλον οὖν ὅτι ἐστὶ καὶ [2] ταῦτα φάρμακα. VIII. Ὅμως δὲ ταῦτα [3] βραδύτερα καὶ ξυνήθη ἐόντα ἡμῖν, ἑκάστην ἡμέραν ἐσιόντα ἐς τὸ σῶμα, εἰκῆ καὶ ἀμελῶς διδόμενα, εἰκῆ ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νοσοποιεῖ αὐτούς. IX. Καὶ τὰ εἰλικρινέα, καὶ τὰ ὀξέα, ἢν [4] ἀπαθῶς καὶ ἀπερισκέπτως διδῷ τις, οὐ μέλλει διαπρήξεσθαί τι σύμφορον.

VI. *Qui verò pastum [1] liberiori manu ineant, hi purgantur quidem veluti à meris pharmacis: verùm parciùs & cunctantiùs.*

VII. *Quare elucet & [2] alimenta esse pharmaca purgantia.*

VIII. *Verùm hæc [3] tardiora sunt nobisq́; familiaria, vtpote quæ cottidie corpus ingrediuntur: si tamen temerè exhibeantur, homines turbant, ac morbos accersunt.* IX. *Quare, [vt breuiter transigam,] qui [4] sine delectu & temerè cibos dederit, acidos acrésve impermixtos nihil commodi adferet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Seipsum iam explicat: bifariam dici nim. purgationem. vnam quæ à peculiari dote pharmaci, quæ vera est purgatio: alteram quæ fit ab oppressa vel irritata natura, quæ & bona & mala effundit, quò se à mole & onere vindicet.

2 Nim. si copiosiùs ingerantur, vel in occasione dandi erretur. hinc stimulantur intestina, ventriculus, venæ, putredine contaminatis rebus ingestis, vel onere bellum naturæ mouentibus. q.d. aliud quid requiritur ad fœlicem succi morbiferi exhaustionem, nim. vt is solùm abducatur vi peculiaris pharmaci. Sed illud ipsum pharmacum si non dextrè in vsum vertatur, non pandet suam illam dotem tractoriam peculiarem: sed turbabit, vt hic cibus, sua acrimonia.

3 Q. d. quid igitur pharmaca insueta agent, quæ eâ potentiâ micant, si temerè inducantur? Refert summus Medendi præceptor, in libris De morbis acutis, mira grauiaq. symptomata quæ incurrere solebant homines sanos, qui se temerè fraudāt suo genio. Vt si quis bis de die pastum inire soler, si iam ter vel quater cibum ceperit. Ita si quis picrocholos aut megalosplachnos vtatur melicrato.

4 Imò magno damno id fiet: itaque & maximo incommodo esse poterit & pharmacia temerè præscripta, non edomitâ materiâ morbificâ, nec ἔυρᾳ corpore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. Χρὴ οὖν πρῶτον διδόναι τοῖσι μὲν [1] χολώδεσιν, ὅ,τι χολὴν καθαίρει· τοῖσι δὲ φλεγματώδεσιν, ὅ,τι φλέγμα· τοῖσι δὲ ὑδρωπιώδεσιν, ὅ,τι ὕδωρ· τοῖσι δὲ μελαγχολώδεσιν, ὅ,τι μέλαιναν χολήν. XI. Ἢν δὲ τούτων ἔξω καθαίρῃς, τὰ μὲν [2] δέοντα οὐ καθαιρεῖς· τὰ δὲ μὴ δέοντα κενώσεις· ὥστ' ἐς ἀμφότερα ἁμαρτάνειν. XII. [3] Ὅταν οὖν μέλλεις τινὶ φάρμακον διδόναι, ἤν τε κάτω, ἤν τε ἄνω, ἐπερωτᾶν αὐτὸν χρὴ, εἰ δή τι ἔπιε φάρμακον. XIII. Καὶ ὁκότερον ἡ [4] κοιλίη ἐν τοῖσι κατωτερικοῖσι

φαρμάκοισι

φαρμάκοισι ὀξεῖα καὶ ὑπακούει ταχέως, ἢ σκληρή. XIIII. Καὶ ἢν φῇ ὀξεῖαν καὶ εὔλυτον εἶναι, [5] μαλακωτέρων τε καὶ ἐλασσόνων τῶν φαρμάκων δεῖται.

X. *Itaque ante omnia* [1] *biliosis oportet propinare cholagogum pharmacum: pituitosis phlegmagogum: hydropicis hydragogum: melancholicis melanogogum.* XI. *Si verò alia quàm hæc purgaueris,* [2] *quæ quidem excludi debent non purgabis: quæ verò minimè conuenit euacuabis. Quare bis peccabis.* XII. [3] *Præscripturus itaque pharmacum quod vel sursum vel deorsum purgat, primùm rogandum, num aliâs pharmacum purgans hauserit.* XIII. *Et num* [4] *aluus ex purgatoriis deorsum facilè se soluat, ac citò obediat: vel num dura.* XIIII. *Quodsi facilem esse aluum lubricamq́; dixerit,* [5] *mollioribus paucioribusq́; pharmacis opus erit.*

I. Heurnii commentarius.

1 Id est, Pharmaca pro natura cuiusque præscribenda sunt. q.d. in cibo demonstrauimus nocua etiam optima esse, adeò vt naturæ facer cibus affligat, si temerè eius vsus ineatur: vt clarum sit quantis damnis augeant eos ægros qui pharmaca, quæ longè ab alimentorum bonitate abeunt, sine tecmarsi propinant: se satisfecisse putantes si aluus feratur: quod etiam cibi faciunt temerè ingesti. Sed diceret quis, quo modo igitur, & ob quas vires pharmaca erunt in vsum euocanda? Respondet, vt ita dentur vt suis peculiaribus trahendi potentiis agant loco, hoc est vbi oportet. id est vt quæ bilem trahunt, biliosis in succis affligentibus exhibeantur, &c.

2 Id est, si non sua purgandi vi ducant succum qui in vitio est, sed bonum & naturæ non molestum. vt si in pituitoso morbo cholaphygon detur pharmacum, quæ non decet educes, nam eius vi rigorem suum ponit pituita. & quæ pituita elidi deberet retinebitur.

3 Cautio purgatoria, in metu hypercatharseos: vt peculiaris natura elucescat, vt ea ratione copiam pharmaci captes. Nullis enim notis idiosyncrasia dignosci potest. Galenus existimabat se Æsculapij medendi fœlicitatem assequi potuisse, si idiosyncrasiæ argumenta certa deprehendere potuisset. Vt hanc noscas, rogandi sunt ægri, vt pharmaca ferre soliti sint, &c.

4 Nam adeò tenera sunt quædam corpora, vt primo pharmacorum odore trepident, & se in fluxum soluant. Alia tam ægrè soluuntur, vt vix vllis remediis aluus respondeat. Noui puellam quæ vix semel tribus mensibus ad hoc naturæ munus inuitatur.

5 Metu hypercatharseos. Hi non facilè elleboro aut scammoneatis remediis tententur: suffecerit enim manna, cassia, syrupus vel mel rosatum solutiuum, sena, epithymum, polypodium, Rhabarbarum, & talia.

Hippocratis textus.

XV. Ἢν δὲ σκληρὴ εἴη, [1] ἰσχυροτέρων δεῖται. XVI. Ὁ αὐτὸς δὲ τρόπος [2] καὶ πρὸς τὰ ἀνωτερικά. XVII. Ἢν δὲ [3] μηδέποτε φῇ μήτε ἄνω, μήτε κάτω κεκαθάρθαι, ἢ πεπωκέναι φάρμακον, ἐγνωκέναι χρή, εἰ πρὸς τὰ ἐσιόντα [4] ὑγιαίνοντι εὔλυτος ἡ κοιλίη πρὸς τὰ κάτω, ἢ [5] δύσμα-

ἢ [5] δύνηματος πρὸς τὰ ἄνω, καὶ εἰ πρὸς πλησμονήν τινα γενόμενος, ἢ [6] διάῤῥοια ἐπεγένετο αὐτῷ.

XV. *Sin aluus dura solutuq́ contumax fuerit, [1] potentiora pharmaca postulat.* XVI. *Eadem cautio in [2] sursum purgantibus est obseruanda.* XVII. *At [3] si nunquam pharmacorum sursum ducentium, aut aluum subducentium vsum se iniisse affirmet, tum demum exquirendum, num [4] dum sanus esset, officij memor fuerit aluus pro conditione rerum assumptarum; & num [5] à rebus quæ in vomitum faciles sunt, ventriculus facilè se in vomitum laxaret; & an à pleniore cibo se [6] in fluxum effundere aluus soleat.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Alioqui in alimentum, aut succum morbificum se transferet: vel operam ludet combinatione in corpore, eiusque duricie conniuentibus meatibus vasorum.

2 Vt tenerè habeantur tenella corpora. quare nullum remedij genus idem omnibus.

3 Nam quædam idiosyncrasiæ ad cuncta nauseant pharmaca.

4 Nam his exolutionem adfert omnium virium, grauius pharmacum per morbos: nam ne sani quidem ferrent.

5 Id est, si fractiore fuerint vi ventriculi prædití: nam alioqui δυνμέας ἄνω φαρμακεύειν inquit Hippocrates 4. aphorismorum, hoc est, qui quidem non sunt nauseabundi à cibis flaccidis & variis: sed qui facilè vomunt, idque facilè ferunt si irritauerint vomitum. Est enim duplex vomitus: particularis, & vniuersalis. Particularis hyeme etiam admittitur, quo soli ventriculo imbelli eximitur pituita: & his valida non debentur remedia: de hoc hîc loquitur. alter generalis, quo totum euacuatur corpus, elleboro albo; is tantùm æstate admittitur ab Hippocrate: & is non est præscribendus vbi languet ventriculus: sed tamen opus est vt ij qui vsum eius inibunt, vomant ex facili.

6 Id enim languidi resolutique stomachi significationem adfert.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. Ταῦτα πάντα ἀνέρεσθαι χρὴ, ὡς ἂν δυνήθης ὀρθῶς βουλεύεσθαι. [1] αἰσχρὰ γὰρ ξυμφορὰ, φάρμακον δόντα ἀνθρώπῳ, ἀποκτεῖναι. XIX. Ὁκόσοι μὲν ἐν [2] ὑπὸ πυρετῶν ἰσχυρῶν λαμβάνονται, οὐ χρὴ τούτοισι φάρμακα διδόναι καθαρτήρια, ἔστ' ἂν μεθῇ ὁ πυρετός. XX. Εἰ δὲ μὴ, μὴ [3] ἐντὸς τεσσάρων καὶ δέκα ἡμερῶν.

XVIII. *Cuncta hæc interrogare oportet, quò tutò ei consulere possis: [1] fœda est enim calamitas, à pharmaco purgatorio hominem interiisse.* XIX. *Qui [2] validis febribus impliciti iacent, his non ante febris remißionem pharmaca dare oportet.* XX. *Sin minùs, cunctandum, saltem, [3] ne citra decimum quartum diem.*

I. HEVR-

1 Q.d. idem medicamen & seruat, & occidit homines: vt vel temerè vel bona tecmarsi in vsum ducitur.

2 Ineunte itaque morbo interdum licet, si inflammatorius non sit affectus. nam per phlegmonem crudam nihil à causa morbifica abduci potest, sed sana liquantur malè. Sed tamen ἐκχολώσεφσιν promouere licet biliosam, mannâ, cassiâ, & syrupo rosato. 1. aph. 24.

3 Id est, si astantium importunitate in pharmaca cogaris: saltem aliqua coctionis signa appareant; & omnis metus intercipiendæ crisis absit: crises autem intra quatuordecim dies præcipites euenire maximè solent. Scripsit Hippocrates, rarò initio purgandum esse: nam rarò orgasmo concita fertur materia morbifica.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. Θερμαὶ γὰρ αἵ τε[1] σάρκες ἐοῦσαι αὐτέων, καὶ αἱ κοιλίαι, ἀναλαμβάνουσι τὸ φάρμακον καὶ ἀποκαθαίρεται οὐδέν. XXII. Καὶ τότε[2] πυρετὸς γίνεται πλείων, καὶ τὸ χρῶμα ἐκτρέπεται, καὶ ἰκτερώδεις γίνονται.

XXIII. Κινηθείσης[3] γὰρ τῆς χολῆς, καὶ μὴ καθαρθείσης, οὔτε ῥοφέειν θέλει, οὔτε πίνειν, ἀλλὰ πάντα βδελλύσσεται, καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἀπόλλυται.

XXIIII. Ην δὲ[4] κατάσχῃ τὸ φάρμακον, τὸ μὲν πρὸ μέσου ἡμέρης, οὐδὲν καθαίρεται, ἐκ μέσου δὲ ἡμέρης καθαιρόμενος, ὑπέρρινος γίνεται, καὶ ἀπόλλυται.

XXI. *Carnes[1] enim ipsorum & ventres cùm incendio flagrent, pharmaca retrahunt, nihilq́ purgantur.* XXII. *Tunc[2] magis incandescit febris, coloremq́ auriginosum ducunt.* XXIII. *Agitatâ[3] perturbataq́ bile & non eductâ, neque sorbere potest neq́ bibere, sed auersatur omnia, & plerumque moritur.* XXIIII. *Cæterùm si[4] pharmacum superârit, ante meridiem nulla fiet purgatio: à meridie verò ex hypercatharsi perit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Q.d. igitur ante diem decimum quartum non purga; nam tam diu valida vi se vibrat flamma febrilis: & pharmaca in se abducit. Nam etiamsi alioqui commodum pharmacum propinetur, non habebit naturam adiutricem: non enim satis est ad moliendam purgationem vt pharmacum trahat, sed etiam oportet vt partes à se expellant irritatæ vi pharmaci. at calidiores à febre partes non expellunt succos, sed potiùs in se rapiunt. Ita enim comparatum est in natura, vt inter ea quæ sese mutuò trahunt, illa quæ calidiora sunt trahant; quæ verò minùs calent, trahantur.

2 Nam in paroxysmis etiam quiescendum. Non igitur purgatio est perturbatio. Turbat autem crudos succos pharmacum, nec purgat, vnde maior calor: & cùm in bilem pharmacum vnà abeat, quod trahitur à calidis partibus, icteri imaginem facit vt induat corpus.

3 Nihil natura ægriùs ferre potest quàm duos contrarios motus, eodem qui mouentur tempore. pharmacum ad centrum trahit hos; at calfactæ partes ad peripheriam, vnde confusio nascitur succorum, calidique natiui extinctio. Hinc maiora incendia sumit febris, & œconomiam aluinam labefactat.

4 Id est, si naturam soluerit. Hoc est si resoluta retentrice facultate eaque extincta effluant humores.

XXV. Ἢν ταύτην τὴν ἡμέρην περιγένηται, καὶ [1] ἅμα τῇ καθάρσει μεθῇ ὁ πυρετὸς, ὑγιὴς γίνεται. XXVI. Οὐκοῦν οὐ χρὴ [2] τοῖς ἰσχυροῖς τῶν πυρετῶν φάρμακα καθαρτήρια προσφέρειν. XXVII. Ἀλλὰ ἤν τινα δέῃ, [3] ὑποκλύζειν χρὴ, ὁποσάκις ἂν βούλῃ· ἀκινδυνότερον γάρ.

XXVIII. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ ἐν τῇ θερινῇ ὥρᾳ, [4] ἀπὸ κυνὸς ἀνατολῆς ἡμέρας πεντήκοντα, φυλάσσεσθαι χρὴ μὴ διδόναι φάρμακον, ἀλλὰ [5] κλυσμοῖσι χρέεσθαι· ὁ γὰρ αὐτὸς κίνδυνος.

XXV. *Quodsi hunc diem superauerit, vnaque [1] cum purgatione mitescat febris, conualescit.* XXVI. *Quare per [2] validas febres de pharmacis purgantibus vereri oportet.* XXVII. *Sed tamen [3] vbi res alui subductionem postulat, enematum vsus, quotiescumque visum fuerit, tutò initur magis.* XXVIII. *Eadem hac ratione, æstate [4] à canis ortu, quinquaginta dierum spacio à pharmacia cauendum: sed [5] clysmis potiùs indulgendum, vbi opus est: alioqui idem discrimen inde imminebit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Nam vnâ abripitur causa febrilis, vbi vires tam validæ, vt hanc agitationem & iniquam etiam vnà purgationem ferant.

2 Nondum coctionis signis apparentibus: vt tensis hypochondriis, flammea vrina ac tenui, contumaci in obstructione, aut viscerum in phlegmone. In essentialibus etiam febribus, dum æstus adhuc plena sunt omnia; ne rapidi potentiâ pharmaci conflagrantia viscera phlegmonem concipiant, partesque sanæ colliquescant.

3 Ex malacticis & leniter subducentibus; ita enim subducitur fuliginibus, ex intestinis, focus: & squalor aluinus madescit. & consequio succorum ἄνικμος redditur æger, bonis suis rebus: nam à mole aluina premi solebat diaphragma.

4 A decimo die ante ortum Syrij. Nam rapidi potentia Solis viscera incendio conflagrantia, facilè à catharctico febrem concipiunt. Deinde quòd vis naturæ effœta, neque catharctico, neque humori vacuando par esse possit, vnde cholera sicca. Cum calore ambientis humor foras fertur, & catharctico reuocatus naturæ negocium facescit, quæ contrarios motus perferre nequit. accedit & opora, vnde ex mala victus ratione facilè soluuntur.

5 Vt paulatim εὔφορον fiat corpus, & vt fœditas aluina deponatur, vnde vberrimæ causæ morbificæ pullulare solent.

ALIA *quædam accessere, quæ ad librum περὶ τέχνης pertinent. inde, qui velit, ea petat: de calumniatoribus medicorũ enim agit, nihil verò de pharmacis purgantibus.*

HIPPO-

HIPPOCRATIS COI PROGNOSTICON,

IOHANNIS HEVRNII *paraphrasticâ versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratum.*

ARGVMENTVM.

HIS tribus libris præcellentissimam totius Medicinæ partem summus Medicinæ dictator Hippocrates Magnus absoluit. qui, vt ait Celsus, vir arte & facundia clarus fuit; quique, vt inquit Macrobius, tam fallere quàm falli nescit. In hoc verborum pressa proprietas, sententiarum concisa subtilitas, sermonis veneranda antiquitas, artificij splendida dignitas, quam naturæ lepores & charites vbique comitantur. Hos ille scripsit libros concisis, vt suus est mos, attamen grauissimis ac summa scientia, & robusta illa strictaque eloquentia plenos sententiis: in quibus omnia breuitate quadam arguta ita rotunda sunt & significantia, vt vbertas & amplitudo rerum, verborum numerum longè vincat. Inscribit Prognosticum, hoc est, liber in quo præsentiendi prædicendique scientia, quid in acutis periculisque subiti plenis morbis euenturum sit, continetur; ex signis Tecmeriis, hoc est syllogisticis, quibus positis ac sensibus expositis, necessariò quædam his consectaria intelliguntur: vnde in cognitionem venimus, rei futuræ & sensui nondum compertæ. Hæc autem triplici idea elucent: nam aut sunt signa coctionis ac cruditatis, salutis & mortis, vel futuræ crisis. Signa coctionis enarrat vbi agit de vrinis, deiectionibus, & de expectorato: Quæ autem signa apparent ad salutem vel mortem, vt, vbi cadauerosam illam depingit faciem, & vbi de accubitu agit, & etiam cùm de respiratione: Signa autem iam iam futuræ crisis, vbi de vomitu, & cùm futuræ hæmorrhagiæ notas aperit. Hæc autem, vt breuiter dicam, tecmeria signa ducuntur vel ab essentia morbi & corporis, causis morbificis, aut effectis, vel ex vtrisque consociatis. Quæ ab essentia corporis, considerantur in corporis temperamento, habitu, vel in vtriusq. horum consectariis. ita temperamentum sequitur color, habitus, character & moles corporis: vtrique consectaria sunt excrementum, & actio facultatum animalium, vitalium, & naturalium. ad quas actiones etiam pertinent imaginationes, sermo, taciturnitas, somnia, vigiliæ, vellicationes, paroxysmi, rigores, frigora, tussis, sternutatio, singultus, respiratio. Ad excrementa autem pertinent lachrymæ, deiectiones, vrinæ, expectorata, vomitus, sudores, ructus, flatus silentes & strepentes, sanguinis effusio vel substillum, hæmorrhoïdes. Quid hæc notent, aperit his tribus libris Hippocrates, quocumque modo appareant, ad salutem vel ad mortem, ad melius vel

Mos Hippocratis.

Nomen.

Cur inscripserit Prognostica.

Signa vnde elucent futura.

Vtilitas horum Librorum.

lius vel ad deterius: eoque id agit fine, quò rectè à nobis cum morborum causarumque morbificarum viribus (quæ ex his notis explendescunt) conferatur cuiusque natura communis,& cuique peculiaris, in temperamento, habitu, diæta, consuetudine, humorumque dominatu: vt ea comparatione intelligamus num de salute conclamatum sit ægri,vel num erigi in sanitatem possit,& quo euentu. Præterea morborum causarumque morbificarum translationes quid denotent hîc aperit: quæ ex quibus, & in quas successiones: & quæ in abscessum vel crisin subitam se sint effusura.

De quibus hîc agatur.

Non autem agit hîc de omnium morborum præsagiis,sed tantùm acutorum, in quibus subita pericula adsunt: nam hi celeriter, continenter, & summa tædiorum vi suam absoluunt historiam. Et tamen hi morbi nonnunquam blandi apparent,cùm in procinctu sint pericula & mors. at docti Medici Hippocraticis præceptis instructi, in illis halcioniis calamitosa tempestatum signa quædam vident,& sibi & ægris cauent.

Argumentum primi libri.

Horum librorum œconomia.

Gal. 3. Epid. in historia Hermocratis: & 3. de diff. resp. 1. 6. 15. & 6. epid. 2. 44.

Horum librorum nobilitas.

PRIMO autem hoc libro enarrat notas quæ efflorescunt in mutatione essentiæ, temperamenti, & habitus: in colore, mole, actionibus, & excrementis tum totius corporis, tum partibus propriis. Sunt autem hi libri Hippocratis Magni,quos ipse manu fictos edidit. Sunt ab eo scripti post libros Epidemiôn: cùm iam speculationes experimentis explorasset,& iam generatim sententiam proferre audebat. Tamen prognostici libri ante Epidemiôn legi debent: cùm docendi filum ducatur rectè ab vniuersis & naturâ notioribus. Hos autem libros nunquam, tanquam absolutissimos & diuinis refertos oraculis, Ligurini Momi tentare ausi fuere: imò ne ipsa quidem calumnia tanto sæculorum ductu dentem in hos figere potuit. Ea enim horum est diuinitas isque splendor, vt non sine summo sui amore, si intelligantur, abire lectorem sinant. Profectò si quid est scripti, quod nobilem illam famam summo præceptori peperit, Prognosis fuit. quam cum obnixè veteres sapientiâ celebres viri, tum diuino quodam euentu Hippocrates excoluit: vt rectè de eo dicas, quod de Chalcante Homerus;

Iliad. α. Id est, *qui sciebat & præsentia, & futura, & præterita.*

ὃς ᾔδη τά τ᾽ ἐόντα, τά τ᾽ ἐσσόμενα, πρό τ᾽ ἐόντα.

vel id quod de Proteo Virgilius;

4. Georgic.

— Nouit namq; omnia vates
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

Vtilitas horum.

Sed cur veteres tanto studio hæc? hæc certè affligentium morborum, ac causarum morbificarum vim, & corporum robur vel languorem nobis aperiunt,& quantum hæc triumphentur vel triumphent ostendunt: vnde intelligimus num spes adsit salutis; & num confertim, vel lentè soluendus sit morbus, qua via, die, hora: & quando iure locoque nutricatui vel pharmaciæ studendum. Hinc Celsus ait,se velle Hippocratem imitari,cuius curationem licet recentiores mutauerint, tamen, inquit, hæc ipsum optimè præsagisse fatentur.

2. Lib. in principio.

Hippocratis ars perpetua.

Ita profectò est, nunquam mutandorum & inueniendorum remediorum finis erit: polydædala natura, hominumque ingenia in his ludunt. at instrumentorum varietas artificem non facit: nec, si mihi

selectissima

selectissima aurifabrorum organa forent, aurifaber essem: sed dexter eorum vsus artem probaret. At totam eam encheiresin nobis reliquit Hippocrates in Prognosticis his suis. Nobis enim tractandum est idem illud corpus humanum quod olim tam benè à sapientissimis illis ingeniis exploratum fuit: quod eisdem iam ac tunc constat principiis, eodemque victu fruitur, iisdemque succis quod rigatur. In quo illa Æsculapidum gens ea symptomata, eosque eorum euentus obseruauit non solùm in Græcia, sed etiam in Scythia & Lybia, hoc est regione moderata, algidissima, & feruentissima, quæ eisdem euentibus nos, in nostris corporibus & regionibus obseruamus cottidie, & hactenus ab eo æuo notata fuere. Sed quos latent naturæ morborum ac eorum euentus (quæ ex solo Hippocrate venari licet) nonquam opportunè & cautè in vsum remedia flectent. propterea rectè olim Herophilus dixit, medicinam, hoc est remedia, nihil esse, & manum Dei esse: nam nullus morbus est idem omnibus, nec vllum remedij genus eandem vim habet in singulis: & similitudines sæpè imponunt, quòd multa putantur fieri lege naturæ, quæ sunt symptomatica. Quid itaque dicam? queror ob instrumentorum cultam nouamq. faciem, veterem illam grauem Hygeam Panaceamque, aput quas habitat medica encheiresis, quæ medica scientia est, à medicina relegari: quid querar?

Cessere magistri,

Phyllirides Chiron, Amythaoniusq; Melampus.

Ex quibus autem præsentiendi prouidentiam nobis parare debeamus, præclarè docuit Galenus initio De præsagitione ex pulsibus. Signis autem triplicibus omnis præsentio aperitur: quædam enim morbi speciem significant & magnitudinem, vt sunt Pathognomonica: alia morem, quæ Epigenomena dicuntur, & non perpetuò iungunt se, vt delirium in Pleuritide: alia motum loquuntur morbi, quæ appellantur Epiphænomena, quæ apparent ad salutem vel mortem, aut ad tempus & speciem crisis, qualia sunt signa coctionis & cruditatis, & prauitatis in excrementis tum communibus, tum partium propriis. *Signa quotuplicia.*

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ Α.

1. ΤΟΝ ἰητρὸν, δοκέει μοι ἄριστον εἶναι, [1] πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν. Προγινώσκων γὰρ καὶ προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσι, τά τε παρεόντα, καὶ τὰ προγεγονότα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, ὁκόσα τε [2] παραλείπουσιν οἱ ἀσθενέοντες, ἐκδιηγεύμενος, πιστεύοιτ' ἂν μᾶλλον γινώσκειν τὰ τῶν νοσεόντων πρήγματα· ὥστε [3] τολμᾶν ἐπιτρέπειν τοὺς ἀνθρώπους σφέας ἑωυτοὺς τῷ ἰητρῷ. [4] Τὴν δὲ θεραπείην ἄριστα ἂν ποιέοιτο, προειδὼς τὰ ἐσόμενα * τῶν παθημάτων. ὑγιέας μὲν γὰρ ποιέειν ἅπαντας τοὺς ἀσθενέοντας ἀδύνατον. τοῦτο γὰρ τοῦ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἀποβήσεσθαι, κρεῖττον ἂν ἦν.

* ἐκ τῶν παρεόντων.

HIPPOCRATIS

PROGNOSTICON I.

1. *MEDICVM, arbitror operæprecium esse, [1] prouidentiam consectari: Præsentiens enim atque prædicens apud ægros res præsentes, preteritas, & futuras, & etiam [2] quas ipsi ægri pretermittunt explicans, existimabitur facilè percepisse notitiam singularem rerum ad ægros pertinentium: eoq; fiet vt [3] confidentius credant homines seipsos medico. [4] Medicinam autem optimè faciet [medicus,] si antè præsenserit quid eventurum sit cuique affectui. Sanos etenim facere cunctos ex morbo languentes sanè [5] haut potis est. [quamuis] id præstantius foret, quàm præsentire futura.*

Dociles facit. Prædictionis præstantia: & vtilitas prima: ægri parent. Vtilitas prædictionis secunda: malis obuiam eundo.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Πρόνοια varia significat: interdum diligentiam denotat ad aliquid consequendum: Tali modo vsus est Euripides in Hecuba, de Pyrrho loquens, qui gladio Polyxenam confodit, ἡ δὲ καὶ θνήσκουσ' ὅμως πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν, id est, illa tamen moriens, adhuc multam diligentiam adhibuit vt honestè caderet. Vel idem est quod curam gerere, vt cùm dicimus mundum prouidentiâ gubernari; hîc Zeno προνοίας voce vtebatur. Interdū denotat præsentionem futuri, q. πρὸ τοῦ θεάσασθαι νοεῖν, quod etiam πρόγνωσις dicitur, dum notis id futurum esse agnoscitur: ita hoc loco vtitur Hippocrates hac voce. loco προγνώσεως dixit πρόνοιαν, hoc est, loco præsentionis dixit prouidentiam.

2 Vt quæ in diæta: & in symptomatis, vt si inflammati pulmones, si dicat medicus, ei interdum genas purpureo rubore suffundi.

3 Nam, vt ait Auicenna hîc ex commentario

tario Galeni, is plurimos curat, cui plures fidunt.

4 Occurrens vehementiæ morbi. vt si metastasis adsit, reuocetur succus: ita in causo si albet vrina, ne fiat phrenitis cauendum, reuulsa bile.

5 Sunt enim quidam morbi omnino natura inuicti: vt qui in vastissimam immoderationem æqualem corpus abripiunt: & ij qui debellant actiones quibus vitæ genius fouetur, vt consectaria dysenteriæ lienteria, quæ ciborum nutricatum satisfcere denotat, vnde hydrops & mors. & hi quorum focus longiùs recessit à vegeta remediorum incursione: vt lithiasis. quin in quibus diuinum quid est, periculosi sunt; de his mox dicemus. præterea quidam morbi ex euentu sunt calamitosi, qui ex translatione enati fuere materiæ morbificæ ad nobilissimam partem: vt cùm se transfert Pleuritis in Peripneumoniam, ardens febris cùm in Lethargum abit: quidam vehementissimis symptomatis præcipitanter occidunt: morbi etiam ex sanabilibus insanabiles euadunt, non cautè captata vel præcipitata medendi occasione, cùm nempe neglectum fuit, quod factum oportuit: vel cùm admotum est, quo minimè factum opus erat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσιν· οἱ μὲν πρὶν καλέσαι τὸν ἰητρὸν, ὑπὸ ἰσχύος τῆς νούσου: οἱ δὲ, καὶ ἐσκαλεσάμενοι, παραχρῆμα ἐτελεύτησαν: οἱ μὲν, ἡμέρην μίην ζήσαντες: οἱ δὲ, ὀλίγῳ πλείονα χρόνον, πρὶν ἢ τὸν ἰητρὸν τῇ τέχνῃ πρὸς ἕκαστον νόσημα ἀνταγωνίσασθαι: γνῶναι οὖν χρὴ τῶν παθέων τῶν τοιούτων τὰς φύσιας, ὁκόσον ὑπὲρ τὴν δύναμίν εἰσι τῶν σωμάτων. Ἅμα δὲ καὶ εἴ τι θεῖον ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισι, καὶ τούτου τὴν πρόνοιαν ἐκμανθάνειν. Οὕτω γὰρ ἂν [1]* θαυμάζοιτό τε δικαίως, καὶ ἰητρὸς ἀγαθὸς ἂν εἴη. [3] Καὶ γὰρ οὓς οἷόν τε περιγίνεσθαι, τούτους ἔτι μᾶλλον δύναιτ' ἂν ὀρθῶς διαφυλάσσειν, ἐκ πλείονος χρόνου προβουλευόμενος πρὸς ἕκαστα. καὶ τοὺς ἀποθανουμένους τε καὶ σωθησομένους προγινώσκων τε καὶ προαγορεύων, [4] ἀναίτιος ἂν εἴη. * τις

II. *Iam verò cùm homines moriantur: alij quidem priusquam euocauerint medicum, vi morbi oppressi: alij verò, cùm eum adhibuerint, in procinctu mortem habent: ita vt vel vnicum diem viuant: aut certè alij non ita multo plus temporis, antequàm medicus morbo cuique remediari contra potuerit: [consentaneum itaque est] vt perspectas habeat huiusmodi morborum naturas, quantum [scilicet] corporum vires prosternant. Tum pariter & [1] si quid diuinum insit in morbis, illius quoque prouidentiam consectari: Sic enim & [2] iure suspicietur, & bonus medicus meritò habebitur. [3] Nam eos qui possunt euadere, multò meliùs seruare poterit, diu ante præmeditatus singula. Atque ita tum eos qui morituri, tum eos qui euasuri sunt præsentiens & prænuncians, omnino culpa vacabit.*

Tertia vtilitas prædictionis: Inuidiæ & calumniæ declinatio.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quò itaque tria proposita consequamur commoda Prædictionis, iubet Hippocrates, vt addiscamus morbi vim ad naturæ collatam robur; cuius morbi magnitudinem ipse docet, tribus his libris, vt notis cognoscatur: & diuinum num quid insit perscrutari vult. Hæc enim duo sunt quæ in morbis funestam calamitatẽ consectariam trahunt, morbi acumen, & malignitas, hoc est τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ θεῖον. horum duorum hîc meminit. Hoc enim Diuinum non ita est accipiendum, vt veteres quidam putarunt, ab ira deorum immitti morbos eo modo vt canit Homerus: Iliad. α. Nec etiam eo pacto vt hodie recentiores quidam existimant, esse quid veteribus incompertum in morbis latitans. Profectò tanta fuit summi preceptoris benignitas, vt nihil sciuerit, quod nos nescire voluerit: At hæc ignorauit? cur meminit igitur? tanta enim viri huius fuit solertia & sapientia, vt nemo post eum sciuerit, quod ipse ignorauerit. Asserit de eo Galenus, rationem dierum criticorum etiam illi notam fuisse. Imò negat Hippocrates, 1. acut. 35. ipsos βλητοὺς, id est percussos vel sideratos (nam veteres fulmen sidus esse putabant) diuini aliquid habere: qui tamen ea iniuria carere non posse putari possit: nam, subitò his interfectis vi morbi, latus liuidum plagæ simile apparet: sed causam in natura ibi agnoscit Hippocrates. Et ne Sacrum quidem morbum ad deos refert, nec enim sacratior nec diuinior, ait, mihi aliis videtur hic morbus, sed admiratio diuinitatem hic fecit, quòd aliis morbis nulla re similis sit. Lib. De morbo sacro: id est, Epilepsia. Atq. ibi enumerat omnia primordia natalitia epilepsiæ, quæcunque ratione eueniant per idiopathiam vel sympathiam, quin subdit, Tertianam & quartanam febres plus diuinitatis gerere. Referre piè licet omnẽ morbum ad Deum, sed voluit summus Deus hos suas causas in natura habere, quæ medicina arceri possunt, vel accidi: ita cuncta in his diuina sunt, nihil tamen sine natura fieri hîc vult Deus. Hippocrates itaque Diuinum hîc vocat aëri aliquid impressum præter morem; continentem rem pro contenta indigetans. Nam aërem diuinũ iure appellare potuit politico loquendi more: cùm vulgus aëreum hoc spacium quod protenditur ad nubes, cælum turbidum vel serenum dicat: & ipse Hippocrates scribit, 1. epid. 2. constitut. καὶ οὐρανὸς λαιλαπώδης καὶ ἐπινέφελος, id est, cælum procellosum & nubilum. Quare quæ aëri inest perniciosa vis, ab extraordinaria aliqua temporum anni constitutione profecta, cùm nostrum corpus afficit, ex Diuino laborare (hoc est non à diætæ vitio contaminata causa morbi) dicetur. Ita Plato in Sophista etiam, quod naturæ vi fit, vocat Diuinum, vbi ait: (Stob ecl. 4.) ἀλλὰ θήσω τὰ μὲν φύσει λεγόμενα, ποιεῖσθαι θείᾳ τέχνῃ· τὰ δ' ἐκ τούτων ὑπ' ἀνθρώπων συνιστάμενα, ἀνθρωπίνῃ· καὶ κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον δύο ποιητικῆς γένη· τὸ μὲν ἀνθρώπινον, τὸ δὲ θεῖον. id est, ponam verò illa, quæ naturâ gigni dicuntur, arte diuina fieri: quæ autem ex his ab hominibus componuntur, humana: atque hac ratione duo effectricis facultatis genera, humanum videlicet, & diuinum. Hippocrates itaque per Diuinum intelligit malignitatem aliquam materiæ quæ à foris in nos irruit: talis est aër insolenter inquinatus, cùm in anni temporibus tempestates non tempestiuè eueniunt, morborum epidemiorum auctor. Nam talis aër materiam morbificam, quæ eo tempore morbos committit, reddit indomitam & coctioni inuictam, & propriæ substantiæ corruptione malignam: hinc induunt vim pestiferam, venenatam, & contagiosam. Quare notandum: omnem extraordinariam aëris mutationem in temporibus integris anni, quæ epidemios morbos excitat, in illis efficere aliquid Diuini. Ita Tertiana vel quartana quæ à tali constitutione ortum ducunt, longè sunt contumaciores, quàm quæ vitio diætæ, ab obstructione enatæ fuere. Quare hoc Hippocratis Diuinum consedit in morbifica materia naturæ inuicta, aërisque vitio in nos demissa. Noluit autem Hippocrates hoc Diuinum in his libris tradere, quòd hoc abundè præstitit libro tertio Aphorismorum, & libris epidemiôn, & De aëribus: quare hîc, libro 3. Prog. 38. admonet, vehementiam morborum epidemiôn perlustrandam esse, nec non aëris constitutiones.

2 Si, scilicet, morbi magnitudinem eiusq́ causas procatarcticas compertas habuerit, & si quid diuini insit id deprehenderit.

3 Diætâ, chirurgiâ, pharmaciâ.

4 Alioqui crimine non vacabit, vt euenit illi medico, qui hominem, erumpente iam sudore cum animi deliquio, in balneum misit: qui magna sudoris copia emissa expirauit. Medicus primùm, in fluxum effundente se sudore, lætus exiliit: nam criticum putabat, qui tota facie symptomaticus erat. hic tanquam occisor accusatus fuit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ὧδε ἐν τοῖσιν [1] ὀξέσι νοσήμασι· πρῶτον μὲν τὸ [2] πρόσωπον τοῦ νοσέοντος, εἰ [3] ὅμοιόν ἐστι τοῖσι τῶν ὑγιαινόντων· μάλιστα δὲ, εἰ αὐτὸ [4] ἑωυτῷ. [5] οὕτω γὰρ ἂν εἴη ἄριστον. τὸ δ' ἐναντιώτατον τοῦ ὁμοίου, [6] δεινότατον· εἴη δ' ἂν τὸ τοιόνδε. [7] Ῥὶς ὀξεῖα, [8] ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, [9] κρόταφοι ξυμπεπτωκότες, ὦτα ψυχρὰ καὶ [11] ξυνεσταλμένα, καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὤτων ἀπεστραμμένοι, καὶ τὸ δέρμα [12] περὶ τὸ μέτωπον σκληρόν τε, καὶ [13] περιτεταμένον, καὶ καρφαλέον ἐὸν, καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου [14] χλωρόν τε, ἢ καὶ [15] μέλαν ἐὸν, καὶ πελιὸν, ἢ μολυβδῶδες.

III. *Hac autem notione præsentiendi ratio in [1] acutis morbis duci debet: vt notes primùm ægri [2] faciem, an [3] similis sit benè valentium: ac potissimùm [4] sui ipsius. [5] ita enim optima erit. quæ verò simili est contraria, [6] periculi plena est. huiusmodi sanè hæc fuerit: [7] Nares acutæ, [8] oculi concaui, [9] tempora collapsa, [10] auriculæ frigidæ & [11] contractæ, auriumq́; lobi inuersi, quin cutis [12] circa frontem dura, tum [13] circumtenta, & arida, colorq́; totius faciei [14] pallidus, aut est [15] niger, & liuidus, & plumbeus.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Acuti morbi sunt qui celeriter, continenter & summa symptomatum vi mouentur. siue sint febres essentiales, quæ considerantur in vitio humoris, vt causi: siue morbi cum febre, in parte cuius officio vita carere nequit. Hi sunt vel acuti, vel peracuti: & vtrique exactè vel non exactè. Acuti exactè, 14. diebus suam absoluunt historiam: acuti non exactè, 20. diebus. Exactè peracuti 4. diebus, aut citiùs finiuntur: non exactè peracuti, à quarto die, in septimum excurrunt. Ex decidentia acuti dicuntur, qui ad 40. 60. 80. 120. diem prorogantur. De omnibus his agit hoc libro Hippocrates. Sed d. q. cur non scripsit de presentione longorũ morborum? Respon. quia non faciunt subitas mutationes ad salutem vel mortem, de quibus maximè euentus expectatur. Et diuturni morbi crisi non finiuntur, sed coctione sensim mitescunt: quare non ita vtilis est horum prædictio. accedunt errores varij per longos morbos, qui crises interuertunt.

2 A facie & oculis incipit, hoc est à maximis & facillimis & ab iis quæ oculos medicorum primo accessu incurrunt partibus. Nam proponit faciem, hoc est ægri frontem, nares, oculos, tempora, & os.

3 Nim. in colore, charactere, mole, actionibus, & excrementis. nam vt artis medicæ pars curatiua primum principium agnoscit hoc, contrariis contrarios morbos fugari: ita artis medicæ pars Diagnostica à similibus & dissimilibus suum initium ducit. Ita hic d. quo æger valentibus similior fuerit, eo rectiùs illi erit: quò longiùs hinc

hinc abierit, eò peiùs: idem de toto, & quaque parte dicendum.

4 Ita tamen vt refluui humoris nulla excusatio adferri possit, à causa quæ est à foris, vt ignis, caloris, ictus vel lapsus in faciem, vel perturbationis criticæ, cùm iam iam in procinctu est crisis. Hoc docet hîc Hippocrates, cunctam præsentiendi artem positam esse in distinctione similium & dissimilium corporum, causarum, & signorum.

5 Nam principum facultatum corpus gubernantium, quarum potissimum robur in facie & oculis explendescit, vim vegetam ostendit.

6 Et ferè calamitosa: cùm mutata sit colore, charactere, mole, &c. modò dictarum iam rerum nulla sit excusatio iusta.

7 Id est, gracilis nasus in extremis, & q. compressus, quod fit, cùm proximè cutis tangit cartilagines, exhaustis iis quæ interponi solebant, humido scilicet exhausto parteque carnosa absumpta. nam hæ carneæ nasi partes facilè exhauriuntur vi æstuantis febris, labefactataque retentrice à tenuitate succorum, & acredine, & patulis meatibus: dein significatio fit ita pressum esse calidum natiuum à calore præter naturam, vt partes, acciso sanguine, suo genio fraudentur. Hæc est celeberrima illa faciei descriptio, à Terentio cadauerosa dicta, quæ, in prouerbium traducta, Hippocratica appellatur.

8 Vi febrili vitæ prædio exhausto, dissipato humido natiuo, & alimenti inopiâ, vnde musculi oculorum tabescunt, ac oculorum membranæ collabũtur: vnde oculi minores redditi totam sibi dicatam sedem non implent. & cùm oculi circumfluant spiritibus animalibus, ob videndi illis datum munus, illis vi etiam febrili exhaustis, oculi tenuantur. quoque naturâ fuerint oculi humidiores, eò facilius gracilescunt & caui apparent. Loquitur de cauitate quæ euenit intra tres dies.

9 Gracilescentibus ab æstu febrili temporum 4. musculis, ita vt cutis os temporum feriat. Sed cur potius hæc pars extenuatur? quia sola hæc, inter partes capitis verè musculos habet.

10 Non fugaci frigore, sed fixo consectario ardori febrili ita vt non vnquam recalescant, quod periodici frigoris insigne esset. exteriores auriculæ vocantur priscis Latinis, quæ systasin habẽt cartilagineam. sic enim τὰ ὦτα distinxit Galenus in aurem interiorem & exteriorem. hæ sunt frigoris capacissimę, vt corpus cartilagineum, pauco sanguine rigatũ, nulla carne vestitum, facileq. ab exhausto laborant vitalis principij, vnde frigent, nec incalescunt nectaris viuifici affluxu, quo præter cætera defraudantur, & emortuæ pallescunt.

11 Quasi reuulsæ spasmi quodam charactere, versus neruum illum vnde sentiendi facultatem accipiunt: nam sponte non mouentur nostra: vt vera non sit conuulsio, nisi iis quibus latus musculus supra aurium radices prorepit; & subsidium cartilagineum nõ habent, propterea vertuntur.

12 Quæ cutis est musculosa, vel veriùs musculus cutaceus: & caro tenuis hîc facilè tabescit. cùm ea ita intenditur &c. est signum perfectæ extenuationis, exhausto humido primigenio partium solidarum, & non tantùm disiectis spiritibus. Videte diuini L. Dureti commentaria, ad Coac. 1. lib. 3. Cuius viri commentaria tanquam inter homines deum aliquem lubenter vbique amplector. Dura cutis, cùm ad vltima ventum est maciei. Est duplex exhaustum, vnum inchoatum, vt cùm corium igni admouetur primum, laxatur: alterum perfectum, vt cum corium tandem siccitate contrahitur. Pallor cutis vtriusque est signum, sed addita extensio perfectam indicat extenuationem, hæc incurabilis, fractis solidis, pepasmi auctoribus.

13 Ante ariditatem illam primò laxatur cutis in rugas, at causa humectans primò tendit, hinc in mollitiem eam laxat. 6. epi. 3. nam exhaustis primò spiritibus & succis laxatur; sin diutius id fiat, solidæ liquuntur partes, vnde tensio. At in refectionibus, congesto sanguine & spiritu tensio fit; sed rigatis solidis, laxantur cuncta, 5. aph. 71.

14 Succi nutricatui dicati inopia, & certissimum eius succi corrupti argumentum, & defraudatæ partis nectare viuifico: refrigeratur sanguis.

15 Extincto calido innato. quo viuifico calore extincto in corde, mors est. Sed extinctio in parte vna, ad extinctionem futuram totius apparet, maximè si illa pars pallori opportuna non sit, vt hæ sunt partes natu-

tes naturâ cutaneæ, vt sunt, aures, nares, labia. & palpebræ certissimum in illis signum præbent: nam difficillimè liuorem ducunt, largo spiritu circumfluæ. Itaque præclarè inuestigatur vnde eueniat hæc faciei mutatio, & quorsum appareat in colore, charactere, & mole: Hæc enim primùm venit sub aspectum medici. Hæc quò propiùs absunt à peculiari cuiusque natura, eò meliùs ægri res sunt: quò longiùs, eò peius, & terrifica, maximè in acutis morbis. cùm citam adferant mutationem tabificam & morticinam naturæ, cùm liquuntur vi febris solidæ partes: quæ significatio maximè elucet in facie, quæ ita emacruit, vt ad vltima ventum esse testetur. Emacruit autem, exhaustu humidi primigenij, vnaque fraudata nectare viuifico cordis, hoc est spiritu, sanguine & calore vitali, labefactatoque corde. vnde cùm illud non æquè sanguinem haurit, nec aërem excipiat quem ducimus, nec cæteris ea affundet partibus liberali, vt solet, manu, hæc tunc morticina elucet in facie. hanc Paulus Neruosam vocat. Galenus causas huius morticinæ refert in fractam facultatem, causam colliquantem & corrumpentem; humorum tenuitatem, & cutis raritatem. Sed causa vnde liquuntur & corrumpuntur, est eadem quæ tenuat succos; vt raritas cutis fit ex febrili æstu, eodem liquante.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IIII. Ἢν μὲν[1] οὖν[2] ἐν ἀρχῇ τῆς νούσου, τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ, καὶ μήπω οἷόν τε ᾖ τοῖσιν[3] ἄλλοισι σημείοισι ξυντεκμαίρεσθαι, ἐπανέρεσθαι χρὴ, *μὴ[4] ἠγρύπνησεν ὥνθρωπος, ἢ τὰ τῆς[5] κοιλίης ἐξυγρασμένα ᾖ ἰσχυρῶς, [6] ἢ λιμῶδές τι ἔχῃ αὐτόν. Κἢν μέν τι[7] τουτέων ὁμολογῇ,[8] ἧσσον νομίζειν δεινὸν εἶναι. Κρίνεται δὲ τὰ τοιαῦτα, ἐν[9] ἡμέρῃ δὲ καὶ νυκτὶ, ἢν διὰ ταύτας τὰς προφάσιας,[10] τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ. Ἢν δὲ[11] μηδὲν τουτέων †φῇσιν εἶναι, μὴ δὲ ἐν τῷ[12] χρόνῳ τῷ προειρημένῳ[13] καταστῇ, εἰδέναι χρὴ,[14] ἐγγὺς ἐόντα[15] τοῦ θανάτου. Ἢν δὲ καὶ παλαιοτέρου ἐόντος τοῦ νοσήματος[16] ἢ τριταίου, ἢ τεταρταίου, τὸ πρόσωπον[17] τοιοῦτον ᾖ, περὶ τουτέων[18] ἐπανέρεσθαι, περὶ ὧν καὶ πρότερον ἐκέλευσα.

* εἰ δὲ.

† φῇ

IIII. *Si[1] itaque[2] ineunte morbo talis facies fuerit, nec adhuc potis sit ex[3] aliis signis artificiosè & scienter coniecturam facere, interrogare oportet, num[4] vigilârit homo, an[5] aluus profusè fluxerit, an[6] inedia & fame laborârit. Quodsi[7] eorum quippiam fateatur,[8] minus periculi subesse putandum erit. Iudicantur autem & cognoscuntur huiusmodi in[9] die & nocte, si ob eas causas[10] facies talis fuerit. Sin[11] nil horum præcessisse dicat, neque[12] definito hoc tempore facies[13] restituta fuerit, sciendum mortem[14] in propinquo[15] esse. Quodsi etiam vetere[16] plusquam triduo aut quatriduo morbo[17] huiusmodi facies fuerit, de iis[18] quærendum de quibus antè est præceptum.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vt causæ signorum variæ, ita eorum variæ vires.

2 Id est, spacio trium dierum priorum, quod definitur primo quaternario.

3 Quæ peti solent ex partium aliarum mutata essentia, actionibus, & excremen-

tis. Hæc

tis. Hæc etiam erunt perlustranda, an faciei subscribant exhausto mutatæ, modò adfuerint, vt malus accubitus, capitis dolor, sitis, &c. si non adsint, roga; &c. nam si praua alia signa eluceant, non opus erit interrogatione, sed malignitate morbi intelligemus, ex illis causam mutatæ formæ fuisse.

4 Non quidem à cerebri intemperie & anathymiaseos prauitate inducta somni vacuitate: sed potius agendi aliquid causâ, aut mœrore susceptam, id est, si vacuationum non firmiter fixæ sint causæ, neque perennes à febre maligna, vnde solidæ partes liquuntur; sed si fugaces.

5 Non quidem per κακοπραγίαν ab exolutione, cùm tædet aluum sui officij, vt in Pleuritide inueterata; quæ perseuerat effusio: sed effusa aliquantisper aluo, per fugacem diarrhœam aut hypercatharsin. non à liquefaciente febre illato fluxu, sed si ipse per se extiterit.

6 Vnde genius defraudatur, syrrhoë cordis non restauratur, nec cerebri, vnde pallet labiturque facies: talis 2. acutorum describitur in incœnatis: nam qualis terra arboribus, talis aluus hominibus, d. Hip. de humoribus.

7 Id est, si in confesso fuerit aliquam causam manifestam vel occultam adesse extenuationis. vt vigilias, inedias, alui profluuium, hæmorrhagiam, sudorem, quarum vacuationum non firmiter fixæ sunt causæ, neque perennes à febre maligna, vnde solidæ partes liquuntur: sed fugaces.

8 Quòd hac extenuationis causa ablata, restitui nutricatu possit: vel inde non tam cita & certa mors venit: cùm alioqui periculo non vacet, nam acutus morbus adest, & talem faciei ideam non ducit sine exhaustione magna, quam tam breui spacio efficit afflictio, quàm longo chronici solent; & titubantis facultatis nota est, 2. aph. 28. meliori tamen loco res ægri essent, si tam robusta foret facultate, vt hinc iniuriam non sentiret: tamen minus fuerit id malum, quàm si à morbi vi esset. Nam adest extenuatio inchoata dissipatis spiritibus & humoribus: non autem solidis. nam est laxa adhuc, & non intenta extenuatio.

9 Id est, 24. horarum spacio. Κρίνεται, id est, probatur ac cognoscitur, id est, consistit, nec vltrà procedit: sed è diuerso, initium habet redintegrationis, siquidem ex fugacibus illis dimanauit. Nam si ex illis orta fuerit causis facies hæc, vino & pane 24. horarum spacio recreabitur: sin hoc non fiat, etiamsi illæ causæ præcesserint, à morbi malitia erit, & deterior euadet facies.

10 Nim. si ita cadauerosa euaserit, per inchoatam extenuationem, dissipatis spiritibus & humoribus, non tamen à partium solidarum exhausto, nec si fluxio à liquefaciente febre oborta fuerit, sed ipsa per se extiterit. Eritque tunc facies laxa, non intenta; quod inchoatæ, & non perfectæ extenuationis signum est.

11 Vt vigiliæ, profluuium, inedia.

12 Id est, spacio 24. horarum.

13 In pristinum ni redintegretur colorem, characterem, & molem. Ita in Coacis, καθίσταται δ' ἐν ἡμέρῃ καὶ νυκτὶ τὸ διὰ ταῦτα διαφθαρέν.

14 Alij habent τοῦτο τὸ σημεῖον θανατῶδες ἐὸν quæ lectio forsan melior d. doctiss. D. Mercurialis. quandoquidem d. etsi facies cadauerosa citra illas occasiones semper lethalis sit, haut tamen semper mors proxima est.

15 Quod fractis viribus, morbus vires acquirat eundo: eò quòd hæc ineunte morbo appareant.

16 Periodo iam primâ exactâ: tunc non solùm peruestigandum de vigiliis &c. sed & alia signa erunt perpendenda, quæ iam, antiquiore morbo, se in conspectum dabunt. de quibus mox.

17 Id est, qualem depinxi, cadauerosa, pallida, collapsa, à se mutata in colore, charactere, & mole, vt noti vix eam noscãt.

18 Licet enim lethalis sit hæc facies, non tamen necessariò est funesta: nam proficiscitur à morbi malignitate, eiusve diuturnitate, vel à causa manifesta aut occulta extenuante, vt inedia, & alui fluxu. Si itaque illã ideam induit facies aliunde quàm ex malignitate & vehementia, non necessariò erit funesta. τὸ ὀξὺ facilè adfert mortem; vt in acutis morbis, quorum acerrima commotio, & citam, & stabilem faciei mutationem adfert, ex causæ mutantis & corrumpentis perennitate: quare προσώπου διαφθορὴν hanc faciei ideam aliâs vocauit Hippocrates. Nam peracuti morbi causa est, im-

est, impedimentum nobilis partis: inde acumen morbi: vel translatio symptomatica, aut venenata qualitas: inde τὸ θεῖον.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. Καὶ [1] τἆλλα σημεῖα [2] σκέπτεσθαι, τά τε ἐν τῷ [3] ξύμπαντι προσώπῳ, τά τε ἐν [4] τῷ σώματι, [5] καὶ τὰ ἐν τοῖσιν [6] ὀφθαλμοῖσιν. Ἢν γὰρ τὴν [7] αὐγὴν φεύγωσιν, ἢ [8] δακρύωσιν ἀπροαιρέτως, ἢ [9] διαστρέφωνται, ἢ [10] θάτερος θατέρου ἐλάσσων γίνηται, ἢ [11] τὰ λευκὰ [12] ἐρυθρὰ ἴσχωσιν, ἢ [13] πελιὰ βλέφαρα, ἢ [14] φλέβια μέλανα ἐν αὐτέοισιν ἔχωσιν, ἢ [15] λῆμαι φαίνωνται περὶ [16] τὰς * ὄψιας, † ἢ καὶ [17] ἐναιωρεύμενοι, ἢ [18] ἐξίσχοντες, ἢ [19] ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι, [20] ἢ αἱ [21] ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπέες, ἢ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου [22] ἠλλοιωμένον ᾖ, ταῦτα πάντα [23] κακὰ νομίζειν, καὶ ὀλέθρια εἶναι.

* ὄψιες quidam pupillas vertunt. † ἐπαιωρεύμενοι

V. *Quin & [1] alia signa necessariò [2] considerare oportet, tum in [3] vniuersa facie, tum in [4] vniuerso corpore, [5] tum in ipsis [6] oculis. Etenim si [7] lucem fugiant, aut non [8] spontè illachryment, vel [9] peruertantur, aut [10] alter altero minor fiat, aut [11] eius albæ partes sint rubræ, aut [12] palpebræ [13] liuidæ, aut [14] venulis nigris si obsita oculorum fuerint alba, aut [16] acies oculorum [15] lemis obducta sit, aut etiam [17] sublimes contremiscant, aut [18] foras proiecti, aut si vehementer [19] subsiderint in cauitate sua, vel etiam [20] squalida oculorum acies si sit atque hebes, aut si color vniuersæ faciei [22] alienatus fuerit, cuncta hæc [23] in malis ducenda sunt, funestaq́ue putanda.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Enumerat alias notas ab his, quæ solent intra triduum elucere in oculis, facie, & toto corpore. vt oculi admodum labefactati.

2 Id est, diligenter perpendere. q. d. in oculis habere.

3 Si sui similis non sit, charactere, colore, & mole.

4 Nam quò propiùs absunt à peculiari cuiusque natura qualitates corporis, actiones, & excrementa; eò melius ægri res eunt; quò verò longius, eò peiùs.

5 Dicit præter cadauerosam quam descripsit faciem, alia etiam signa notari deberi, idque in oculis, & toto corpore: iam agit de oculis; & mox, vbi de decubitu, de toto corpore acturus.

6 Vt enim affecti sunt oculi, ita & totum corpus, 6. Epid. 4. 26. stabilimentum totius huius descriptionis hoc est, Id quod certò arguit vim erectam vel prostratam partium trium principum, in quarum robore cuncta depellendi morbi causa consistit, certam salutis spem, aut desperationem eius significabit. huiusmodi autem sunt oculi. Quod ita demonstramus in singulis; & primùm in colore: Ducunt partes colores sui nutricatus: cùm itaque ex colore succorum nutriciorum decus & crimen explendescant, profectò horum firmissimum argumentum in oculis enitescet: nam oculorum nitor facillimè dehonestari potest. Idem hîc docet Hippocrates vt colligendum ex oculorum charactere, mole, actionibus, & excrementis. Enimuero benè res eunt, cùm puritate humorum niteant oculi,

a & ful-

& fulgore vernaculi luminis: at horum decoloratio stabilis, cum aliis prauis signis, dicendis mox, conclamatū esse significat.

7 Si etiam assuetam fugiant lucem, indicio erit, prostratam esse facultatem animalem, ac spiritus animales exhaustione tabescere. modò nulla excusatio adferri possit, vitij peculiaris oculi: vt in iis qui naturâ sunt myopes propter pupillæ mydriasin, & spiritus tenuioris facilem dissipationem, qualis semper in ophthalmia, conniuent ad lucis solitæ incursum, vtpote à quo languidorum oculorum spiritus dissoluatur, & humores oculorum liquuntur in lachrymas. Auersantur lumen à luce impressum, quod facit aspectabilem cuiusque corporis superficiem per colorationem quæ aërem pingit. Visifica itaque facultas fracta non fert lumen, soluta parte cerebri vnde videndi vis manat: & tabescente iam vernaculo oculorum lumine, quod amplius non habet exterius lumen consociale vt solet, eiusque appulsu recreabatur.

8 Non à causa quæ foris est, fumo, cæpa, misericordia, critica à perturbatione, vt in futura hæmorrhagia, sed si fiat à resolutis carunculis, quibus natura canthos oculorum obduxit ad arcendas lachrymas: cuius resolutionis auctor est resolutū cerebrum. nec adsit prolapsus catarrhi in oculos: nec melancholia adsit, vt in Dealcis vxore, (4. aph. 52. & 1. epid.) quæ modò lachrymas fundebat, modò risu os soluebat. sed si fit ex potentiæ retentricis effœta vi.

9 Antagonistis resolutis, aut conuulsis à siccitate & exhausto sex musculis oculi: nam septimo, qui hæret postica parte firmiter oculo, totus oculus firmatur, & neruus opticus ab eo stabilitur amplexu. vnde contrahunt se musculi sursum, deorsum, dextrorsū, sinistrorsum. soluuntur à labefactata motrice facultate: nā vicina primùm iniuriam sentiūt. Si soli musculi, extra cerebri crimē, in vitio essent, nihil mōstri esset.

10. Ab exhausto, spiritus animalis & nutricatus inædiâ, infirmâ reddita vi animali spirituum fabricatrice, cùm cerebrum adeò languet, vt tantam spirituum copiam efficere nequeat, quanta vtrique oculo sufficiat. vnde in mole mutatur oculus vel nutricatus interceptione, aut inædia, aut extinctione vniuersalis & vernaculæ facultatis tabescit.

11 Inflammatâ dura meninge & pericranij phlegmone eò propagata: sed videndum num id criticum sit & fugax, ad hæmorrhagiam: vel fit hoc à venularum repletione, & sanguinis prauitate, aut etiam ex efferæ bilis suffusione.

12 Quædam exemplaria hac voce carent: & habent ἢ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἴσχωσιν ἢ πελιὰ, id est, aut eius albæ partes sunt rubræ aut liuidæ. Rectè; nam oculi album liuet refrigeratum, perfrigeratur emortuum, emoritur extinctione viuacitatis in vitali principio, & inædia viuifici nectaris à corde exhausto.

13 Extincto calore viuifico; quæ extinctio in corde, est mors ipsa. Atqui extinctio in parte vna, ad extinctionem futuram apparet in toto: multò magis si hæc pars liuori opportuna non sit: At omnium difficillimè liuorem contrahunt palpebræ, largo spiritu irriguæ; quare & certissima signa præ se ferunt.

14 Algore stricto sanguine, ex calidi natiui extinctione. Cùm venæ pericranij per καυσίωσιν vel ἐκχύμωσιν in venulas tunicæ oculi albæ se deplent, vbi refrigeratus sanguis nigrescit. hoc triduo non fit.

15 Id est, gramiæ, vnde gramiosi oculi: à sanguinis crudi affluentis vitio, à fracta hepatis œconomia; & oculi prostratione, quæ tanta, vt nequeat paucissimum succum qui in eius nutricatum affunditur, mitigare. Quòd verò ophthalmicis id eueniat, miri nihil habet, cùm ob sanguinis copiam ad oculum effusi fiat. Pauco autem affundi hic oculos sanguine, argumento est oculorum cauitas. Trium facultatum hic vitia complectitur: animalis, in lachrymis non voluntate obortis, & in oculi inuersione, hebetudine, tremore: vitalis in liuore palpebrarum: naturalis in venulis nigris, & gramiis oculorum crudis. Hæc non apparent primo triduo.

16 Pupillam vocat ὄψιν, nam sola hac parte videt oculus.

17 Qui stare loco nesciunt, sed huc illucq; voluuntur, trementibusque neruis fractisq; ab exhausto. nam, vt d. Galenus, talis neruorum tremor fit ab exhausto, vel à delirio: vtrumque lethale. tremunt à siccitate musculi, id insanabile. vel inflammata ea parte cerebri vnde nerui oculorum motores nascuntur. Hæc causa, cur delirij notæ

potissimùm

potissimùm lucant in oculorum feroci motu: nam facilis ἀρχῶν καὶ πεφυκότων sympathia. Delirio superueniens tremor, mortale.

18 Resolutis oculorum musculis (hic immutatur moles, & character) à cerebro exoluto. Hæc ita reddit Celsus, Hique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt, 2. lib. 6. Vt cùm cerebrum inflammatur.

19 Et collapsi fuerint, immotique maneant, conuulsis æquabiliter, id est, cunctis musculis; aut spiritus animalis inædiâ; vel vi delirij. tunc sua orbita abditi hebescunt, humorum trium, & quinque tunicarum consumptione, cùm liquuntur à febre tabifica, & fraudantur viuifico cordis nectare. Hoc elucet in oculis mollibus, qui facilè, præ cæteris partibus ab iniuriis percelluntur. Ante tertium diem non vehementer cauantur.

20 Hactenus de oculorum actione in motu, iam de eius actione in visu. hebes d. consumpto humore crystallino, & vitiato tunicarum oculi pellucido: hæc affectio dicitur ἀμαύρωσις hebescentibus oculis, à profligato splendore, proprioque lumine extincto. ὄμμα ἀμαυρούμενον, 6. epid. id est, quod summam infirmitatē denunciat, & νέκρωσιν viuificæ facultatis & spiritus. Si albæ vrinæ spumantes, cum ceruicis refrigeratione præcessere: à delirio hæc, & spasmo.

21 Ὄψιν ἀνχμώδεα καὶ ἀλαμπῆ, vocat visionem squalidam & lucis expertem, id est, sine splendore; tunc enim hebescit visus.

22 Liuidus, niger, pallidùs, aut rutilus extra naturæ lineam, nam ilico hæc elucent in facie, & etiam post tertium diem euenıunt.

23 Nam ad vltima ventum, exhausto humido primigenio, & liquatis partibus solidis à febre tabifica: & fraudato corpore nectare viuifico cordis, id est, spiritu, sanguine & calore vitali, titubante iam corde, vnde nec sanguinem nec aërem liberaliter haurit. notæ huius inediæ elucent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. [1] Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. Ἢν γάρ τι [2] ὑποφαίνηται τοῦ λευκοῦ, τῶν βλεφάρων μὴ ξυμβαλλομένων, [3] μὴ ἐκ διαῤῥοίης, ἢ φαρμακοποσίης ἐόντι, [4] ἢ μὴ εἰθισμένῳ οὕτω καθεύδειν, [5] φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες λίην.

VI. *[1] Obseruare quinetiam oportet oculorum obtutum in somnis. Etenim si [2] appareat quid album, haut benè commissis palpebris, [3] neque id Diarrhœa aut pharmacum haustum expresserit, [4] nec ita quis dormire consueuerit, [5] prauum id signum est, & funestum valde.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, notandum quo modo æger in somnis oculos componat, id est, an palpebris conniuentibus vel apertis somnum ineat; an dormiendo nictet, an more leporum, vel limis oculis somnum carpat, hoc per τὴν ὑπόφασιν intelligit, ab ὑποφαίνεσθαι, id est, leuiter pandere.

2 Id est, si conniuentibus oculis, id est, altera clausis alteraque parte apertis dormiat, 6. aph. 52. Id est, non exactè clausis palpebris si dormiat. Quod euenit his siccatis vi febris, vel à motricis facultatis imbecillitate, aut oculorum conuulsis musculis. & à cute circa frontem intenta & rigida: vel resoluto lato musculo, qui præter cætera officia, etiam palpebras demittit, ἰλλώπτειν Græci vocant: nam ἰλλαίνειν est distorquere oculos. fit etiam resolutis, ab eadem vi, antagonistis, non situ seductione, musculis amici more antiquo, ita hærentes, in moribundis, claudunt palpebras. Hinc apud Homerum 24. Odyss. queritur Laërtes coram Vlysse, suum Vlyssem interiisse, absente Penelopo quæ oculos claudere eius

dere eius debuisset: nam inquit, τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων, id est, ius honorarium quod præstatur mortuis.

3 Celsus hunc locum ita reddit, Neque id alui resolutio, aut medicina expresserit, id est, magna alui euacuatio. Ita & mæror, vigiliæ, inædia, profusior hæmorrhagia, omnisque valida euacuatio id potest.

4 Vt illius obtutus nulla instrumenti, vel rei quæ à foris est excusatio adferri possit.

5 Resoluta facultate animali, exhaustoque cerebro, indeque conuulsis duobus musculis palpebram mouentibus. Quare si euenerit à critica perturbatione, vt (3. epid.) ei qui in Dealcis horto iacebat, calamitosum non erit. Sed si à collapsis naturæ præsidiis, & viuacitatis vastatione à febre tabifica & colliquante, id pestiferum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VII. Ἢν δὲ [1] καμπύλον, ἢ [2] * ῥιγνὸν [3] γένηται, ἢ [4] πελιὸν, ἢ ὠχρὸν βλέφαρον, ἢ [5] χεῖλος, ἢ [6] ῥὶς, μετά τινος τῶν [7] ἄλλων σημείων, [8] εἰδέναι χρὴ, [9] ἐγγὺς ἐόντα θανάτου. [10] Θανατώδεα δὲ καὶ [11] τὰ χείλεα † ἀπολυόμενα, καὶ [12] * κρεμάμενα, καὶ [13] ψυχρὰ, καὶ ἔκλευκα γινόμενα.

* ῥικνὸν

† ἀπολυόμενα

* κρεμασμένα legit Vega.

VII. *Si verò [1] reflexa [2] sit atque [3] rigida, aut [4] liuida, aut pallida palpebra, aut etiam [5] labra, [6] aut nares, cum cuiusque [7] alterius signi [funesti] accesstone, [8] scire oportet, [9] mortem in propinquo esse. Quinetiam [10] funestum est, [11] labra resolui, & [12] pendula esse, tum etiam [13] frigida & prealbida videri.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, si peruertatur.

2 Ita vt non exactè conniueat. Hæc itaque βλεφαρίδων καμπυλότης, id est, extimarum palpebrarum curuatura fit, conuulsis pariter musculis angularibus oculi, qui ad dimidium vsq. tharsi ambo feruntur, eorumque vnus aperiendæ, alter claudendæ palpebræ dicatus est, vnde æquali vtriusque spasmo, altera tharsi pars clauditur, altera verò aperitur. Vel ob resolutionem vnius musculi qui claudit palpebram. Gal. 10. lib. de vsu part. 10. cap. ad finem. Vel siccitate arent, vt cutis frontis: 6. epid. 1. βλέφαρον ἐκπεπταμένον, id est, tensa palpebra: hoc dicit ibi Galenus fit ex ariditate, vt in cute frontis. Describit iam signa quæ ostendunt mortem proximam, in palpebris, labris, & naso. 4. aph. 49.

3 Vt nullo modo committatur, iam exhausto palpebræ humido primigenio.

4 Extincto calido natiuo.

5 Corruptione succi alibilis, incendio febrili conflagrante sanguine nam color alimenti ideam præfert.

6 Si nim. conuellantur, titubantibus iam viribus, nec febre se remittente: 4. aph. 49. sed nares distorquentur & peruertuntur per se, quia non habent musculos antagonistas: labrum verò, per se, & ex euentu. propterea labra peruertuntur vel conuulsione, vel resolutione. Et etiam si liuescat his labrum, aut nasus: hoc, inquit in coacis, (& Celsus 2. lib. 6.) αὐτόμας θανάσιμον, id est, cita inde mors venit. extincto iam calore natiuo cordis: quòd in his partibus elucescit, cùm hæ alienæ sint ab omni liuore, vtpote cutaneæ. Peruertuntur etiam palpebræ, nares, labra, conuulsis à siccitate musculis qui mouentur à neruis tertiæ coniugationis: quæ partes quia sunt propinquæ atque communes, primùm & maximè trahuntur.

7 Vnde elucet cespitare vires, & febrem contumaciter vrere. Vt si vrina fuerit turbida, coctionis expers: q. d. Vt nulla perturbationis criticæ, ad vomitum, excusatio adferri possit, neque solutio expectari. nam conuulsionem febri accedere calamitosum. Hanc sententiam pulchrè explicauit 4. aph. 49. vbi ait, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, id est, fractis iam viribus, vi morbi.

8 Id est,

8 Id est, persuasum omnino tibi sit.
9 Quòd hæc cum febris contumacia consociata, œconomiam triplicem corporis hebetescere denuncient.
10 Sublato vsu respirationis, & motu; quia mors ipsa in extinctione caloris natiui consistit.
11 Vt in Lethargicis.
12 Resoluta facultate animali.
13 Sanguinis inædiâ, extinctoque calido natiuo. Nam naturæ suæ genio, roseo rubore decora sunt labia; itaque prælbida longè abiere extra naturæ suæ lineam. Sunt enim labra musculi quidam cutacei, vel cutis musculosa.

Hactenvs de facie & oculis, in quibus cuncta hæc signa sunt exitialia, nisi fuerint à perturbatione critica; aut peculiari natura & consuetudine: aut à fugaci causa, vt vigiliarum, inædiæ, & profusioris alui. Sed ab his causis quæ orta fuere, vno die finiuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. [1] Κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰητροῦ, ἐπὶ τὸ [2] πλευρὸν τὸ δεξιὸν, ἢ τὸ ἀριστερόν· καὶ τὰς [3] χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντα, καὶ τὸ ξύμπαν σῶμα, [4] ὑγρὸν κείμενον· οὕτω γὰρ καὶ [5] οἱ πλεῖστοι τῶν ὑγιαινόντων κατακλίνονται. Ἄρισται δέ εἰσι τῶν κατακλίσεων, αἱ * ὅμοιαι τῇσι τῶν ὑγιαινόντων. * ὁμοιόταται.

VIII. [1] *Decumbentem quin etiam ægrotum oportet deprehendi à medico iacentem [2] in dextrum aut sinistrum latus; [3] manibus, collo, & cruribus parum reductis, ac corpore vniuerso [4] molliter decumbente: sic enim [5] maxima pars benè valentium corpus componit. Atqui in bonis ducendi sunt illi decubitus qui beneualentium similes sunt.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Cùm enim minimè hoc expectat æger: ne de industria se componat, & vires colligat. Nam situs corporis in arbitrio est ægri; iam enim de notis animalis agit facultatis. Primùm enim dixerat, vbi de cadauerosa facie, & alia signa notari deberi, quæ in oculis, & toto corpore. Iam itaq. de signis quæ in toto corpore.
2 Id enim denotat infractam naturæ vim, quæ musculorum robur tutatur. Nam maiori vi opus est ad firmandam & stabiliendam, in decubitu, figuram subrotundam, qualis est laterum; cùm minùs firma sit quàm plana, qualis est pectoris atque dorsi. Nam dum lateri incumbit corpus, adest tunc functio animalis facultatis sine motu: nam firmat animalis vis corpus in tali figura: etenim cadauer nunquam eo modo locaueris, quin supinum aut pronum pondere suo trahetur.
3 Hæc enim artuum figura est naturalis, omnisque infirmitatis expers: nam lassis & infirmis laxantur brachia & crura. Sed hæc figura naturalis, est omnis doloris expers, facillima; atque amabilis est modestus ille flexus. hanc figuram vocat hic Galenus ἀνώδυνον, id est, doloris expertem.
4 Ὑγρὸν, id est, molliter decumbens, nec soluto nec contracto corpore. nam quæ hument, ægrè contrahuntur.
5 Ita enim iubent vires animales integræ. Causam huius decubitus dicit Aristoteles sexta sectione, problemate tertio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IX. [1] Ὕπτιον δὲ κεῖσθαι, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἐκτεταμένα ἔχοντα, [2] ἧσσον ἀγαθόν. X. Εἰ δὲ καὶ [3] προπετὴς γίνοιτο, καὶ

τὸ, καὶ [4] καταῤῥέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ πόδας, [5] δεινότερόν ἐστι.

IX. [1] *At verò supinum iacere, manibus, collo, & cruribus valdè proiectis, [2] minùs bonum.* X. *Quodsi etiam [3] declinus fiat æger, & [4] delabatur è lecto ad pedes, [5] perniciosius illud est.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Primùm descripsit optimum cubandi modum: iam sensim ad peiores deflectit, inter quos non omnino pessimus est supinus. quare dicit, eum minùs bonum esse. Est enim medius q. Nam si assueuit ita cubare, nec medicum reuereatur, bonus erit decubitus; non enim ex resoluta vi animali proficiscitur.

2 In dorsum iacere.

2 Imò omninò malum, vt signum, & vt causa. Vt signum, nim. delirij, aut facul. animalis infirmitatis, quæ nequit corpus firmare decenti in situ. Vt causa, nim. difficilis respirationis, eo enim situ comprimitur caput musculorum, quorum principium ducitur à vertebrarum parte postica: costæ etiam subsidunt, & pulmo comprimitur. at in omni acuto morbo facilè spirare bonum est.

3 Tantum interest inter naturalem habitum decumbendi, & hunc iacendi, quantum inter auem glande traiectam, quæ ruit, & eam quæ præpetibus pennis è sublimi præceps in terram deuolat. Naturalis decubitus est in alterutrum molliter latus, modiceque sunt illi artus reflexi. Sed miserrima est iacendi conditio eius, qui supinus iacet membris collapsis, sine potentia se conuertendi, quique subinde ad pedes labitur. Contra, alacritas in ægris maximè commendatur ab Hippocrate 3. Coac. 2. vt eleganter ibi explicat doctissimus L. Duretus.

4 Exutis musculis sustinendi corporis officio, ob resolutam facultatem animalem, & spiritibus exhaustis. ita cadauera labuntur, si accliuia ponantur; cùm à facultate non erigantur. Nam qui supini cubant erecto corpore, quodam id facultatis robore præstant: igitur si hac spolientur, labetur corpus: vt in omni decenti decubitu, id est, qui fit erecto aliquantulum corpore, etiam fiet prolapsus à fracta facultate.

5 Exhaustis spiritibus animalibus, fractaque facultate animali, unde musculi officij redduntur immemores, vnde ægri ad pedes labuntur à musculis non stabiliti: id in procinctu mortem esse significat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XI. Εἰ δὲ καὶ [1] γυμνοὺς τοὺς πόδας εὑρίσκοιτο ἔχων, [2] μὴ θερμοὺς κάρτα ἐόντας: καὶ τὰς [3] χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἀνωμάλως [4] διεῤῥιμμένα καὶ γυμνὰ, κακόν· [5] ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει.

XI. *Quodsi etiam [1] denudatis pedibus deprehendatur, [2] nec admodùm calidis: [3] manibusq; collo ac cruribus negligenter [4] proiectis & nudis, malum id est: [5] inquietudinem enim significat.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quò frigidam captet auram. d. si deprehendatur; nam tegunt interdùm pedes præsente medico, quos alioqui, ex solutis stragulis, foras exponunt. Cuncta quæ elucescunt & fiunt contra naturam morbi & ægri, calamitosa sunt: si non sint à perturbatione critica, nam hæc etiam vrinam albam, deliriumque ipsum, dum itur ad crisin morbi acuti, excusant. Itaque si in acuta febre, in prudente ægro, nudi deprehendantur

hendantur pedes, extra humoris ad crisin commotionem, graue intus conceptum malum testantur.

2 Quò validè frigidam captare opus non sit: quod denotat visceribus conceptam inflammationem, aut intus conclusam putredinem, cuius à synatrismo perpetuo & motu, continua excitatur febris, mali moris & periculi plena; in quibus, extimis non admodum calentibus, interiora ipsis vruntur. Alioqui vbi graui ardore occupantur membra, nihil monstri erit pro æstu febrili frigora captari: vt fit in febre acuta benè morata, vbi toto corpore funditur calor. Secus in lipyria & causo, vbi ardent viscera cum artubus algidis.

3 Est indecora artuum huc illuc proiectio. ita nulla adest iacendi actio, nam animalis vis languet, non grauitate τοῦ φερομένου, id est, portati corporis, sed infirmitate ac ferè ἀδυναμίᾳ τοῦ φέροντος, id est, impotentia facultatis portantis. Sed tædet ipsum omnis figuræ & loci, cum falsi caloris in artubus tædio; vnde illa disiectorum nudorumque artuum tædia.

4 Disiectis inæqualiter.

4 Nauseabundam, à ventriculi morsu bilioso: vel nauseæ expertem, quæ est deterior, nam est à virium oppressione, quæ pondus membrorum sustinere nequeunt, vel à precordiorũ incendio. 2. prorrhet. 44. & 3. ep. 2. in abortiente fœmina, ἀσώδης. Duplex itaq. alysmus; καυσώδης, & ἀνέμετος. vterque iactat & nudat artus. quamuis virtus oppressa iactandi maximè sit causa: nudandi autem, causus, & lipyria. ἀλυσμὸς, idem quod ῥιπτασμὸς, & ἄση, 2. ac. 22. Id est, conflictari quauis figura, vt loco stare nesciant, sed alium ex alio mutare cupiant. 4. ac. 47. 5. aph. 61. Est anxietudo quæ sub se habet τὴν ἄσην & τὴν δυσφορίαν, id est, anxietatem & iactationem. dicitur enim ab ἀλύειν, id est, multarum rerum satagere, nouisque subinde rebus capi, vt fastidio ducti carũ quæ primùm placuerant. modò tamen in his nulla excusatio mollitiei & deliciarum adferri nequeat: quidam enim, ne tantillam febrium iniuriam æquo ferunt animo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. Θανατῶδες δὲ, καὶ τὸ [1] κεχηνότα καθεύδειν αἰεί· καὶ τὰ [2] σκέλεα ὑπτίου κειμένου ξυγκεκαμμένα εἶναι ἰσχυρῶς, καὶ [3] * διαπεπλεγμένα. [4] Ἐπὶ γαστέρα δὲ κεῖσθαι ᾧ μὴ σύνηθές ἐστι καὶ ὑγιαίνοντι [5] οὕτω κοιμᾶσθαι, παραφροσύνην τινὰ σημαίνει, ἢ [6] ὀδύνην τῶν ἀμφὶ τὸν κοιλίην τόπων.

* διεμπεπλεγμένα, id est, implexa.

XII. *Funestum etiam est [1] hiante ore dormire perpetuò: & [2] crura, ægro in dorsum iacente, plurimùm contracta esse, [3] multumq́ complicata. Quòd si [4] in ventrem iaceat, cui dum benè valeret [5] insolens sit ita dormire, delirium quoddam id præsefert, [6] aut dolorem partium aluinarum.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Inde enim significatio fit, viscera incendio conflagrare, ac exhausta facultate animali, musculos contrahere solitã masticatorios. resolutis itaque musculis qui à capite descendunt. modò nulla excusatio sit ab ebrietate, vel ignauia. sæpius hoc euenit dormientibus: sed, inquit Galenus, vigilans si ita hiarit ore, funestissimum est.

2 Delirij plenus est hic iacendi modus: nam conatum & vim habet, quod in languentibus, & in dorsum ob infirmitatem iacentibus, absurdè fit.

3 Est hæc indecora artuum compositio contractorum, vel implexorum, contractis ac conuulsis musculis: si à delirio illud eueniat, in propinquo mors erit: sin ante delirium, diutius æger viuet.

4 Est actionis deprauatæ aut deperditæ in iacendo: indecorus situs hic est.

5 Contra consuetudinem decumbentis.

6 Exclusa

6 Exclusa biliosa materia in ventrem; vnde tormina: quæ mitescunt aliquantulum, dum cohibetur aliquo modo irruentis humoris inuasio: quod fit ab eo decubitu: sin à flatu fuerit, is eo modo discutitur: sin à crudo frigidoque humore, is ab eo situ & coquitur & calescit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. [1] Ἀνακαθίζειν δὲ βούλεσθαι τὸν νοσέοντα, τῆς νόσου [2] ἀκμαζούσης, [3] πονηρὸν μὲν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι· [4] κάκιστον δὲ ἐν τοῖσι περιπλευμονικοῖσιν.

Vltimum ex Decubitu signum.

XIII. *Iam verò crebrò [1] residere velle ægrum cùm iam [2] ad vigorem suum venit morbus, [3] calamitosum id sanè est in cunctis acutis morbis. sed id longè [4] pessimum est pulmonibus morbo obsessis.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Tædio decubitus cùm iacere non possit: sed in spinam se erigat, vt in lecto sedere videatur.

2 Non cùm iam peculiari paroxysmo fatigatur; vel cùm iam iam primùm morbus inuadit.

3 Ob summam spirandi difficultatem: & in acutis morbis tamen pernecessarius adest respirationis vsus. In his denotat delirium aut iactationem, vel spirandi difficultatem. Delirium si adsit, cerebri afflictionem denunciat: iactatio autem denotat febris immanem vim, aut nauseabundam anxietatem stomachi: respirandi difficultas significationem adfert tantum visceribus incendium esse conceptum, vt cogat ægrum crebrò residere velle, eo tempore quo maximè ocio indulgere deberet.

4 Id est; si occupentur peripneumonià cum orthopnæa consociata: id enim funestum. signum enim est oppressi thoracis & pulmonis. Aliter hoc Prognosticum legitur à Galeno, hoc modo: Crebrò residere velle ægrum vigente morbo, malum id est, in pulmonia, pessimũ verò in omni acuto morbo. Ratio hæc est, Graue symptoma, attamen morbo insolens, si ei superueniat, calamitosiùs ibi apparet quàm si in morbo cui se consociare solebat superueniret: Sed Peripneumoniam inseparabiliter sequitur orthopnœa, non autem ita alios morbos acutos: Igitur in Peripneumonia minus calamitosè superuenit, in aliis autem acutis planè calamitosè.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIIII. [1] Ὀδόντας δὲ [1] πρίειν ἐν πυρετοῖσιν, [2] ὁκόσοισι μὴ ξυνήθές ἐστιν ἀπὸ παίδων, [3] * μανικὸν καὶ θανατῶδες· ἀλλὰ προλέγειν ἀπ᾽ [4] ἀμφοῖν κίνδυνον ἐσόμενον. Ἢν δὲ καὶ παραφρονέων [5] τοῦτο ποιῇ, [6] ὀλέθριον γίνεται κάρτα ἤδη.

* ἢ

XIIII. *Dentes [1] stridere per febres, [2] quibus id semper insolens fuit à puero, [3] insaniæ præludium illud est, atque funestum: sed prædicere oportet ab [4] vtroque periculum. Quod si fanaticus quis iam factus [5] id faciat, [6] omnibus modis est funestum.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 πρίσις τῶν ὀδόντων, id est, stridores dentium fiunt, vt in crepitaculis crebro allisu, quod est tremoris argumentum: (Belgicè *clappertanden,*) ex sententia Galeni, qui dentium πρίσιν comparat vagis oculorum coniectibus. Hîc tamen sub verbo πρίειν complectitur etiam verbum συνερίζειν, id est, collidere; cùm, quodam mordendi studio, mutuo attritu veluti fragosum stridorem edunt: quod Belgicè dicimus *knerstanden.* conuulsis musculis temporalibus.
2 Nec id fiat vitio musculorum maxillas mouentium, quod quibusdam natiuum est: vt etiam euenit pueris, quibus nerui sunt imbecilliores, tum etiam musculi breuiores. Propterea per acutas febres facilè spasmo pueri tentatur, aluo officij immemore reddita, somno fraudati, si expauescant: nam hîc facultas & cerebrum firmum, non agnoscunt vitium.
3 Nam spasmi signum est: qui febri calamitosè superuenire solet. Nam maximum & immedicabile malum denotat, & multum temporis ad humiditatis redintegrationem petunt nerui, nec interim inducias præbet morbi vehementia, sed illico viribus exuit corpus, & citam mortem adfert, 2. aph. 26. nam ab exhausto fit hoc cerebro. Obseruabile temporales musculos & masseteras adferre collisionem & conuulsionem cum tremore, maxillæ inferiori, vnde dentium stridor & collisio ab exhausto cerebro. Sed ea conuulsio, vt doctissimè admonet L. Duretus in Coacis, coniunctam non habet insaniam, sed τὴν κάρωσιν νωθρήν. Tanta enim præstantia, d. temporalium musculorum, vt etiam solùm alterati & intenti contra naturam, adferant τὸ χαρῶδες, vel, vt scripsit Hippocrates, sint ipsi χαρώδεις.
4 Nim. à mania, & spasmo lethali.
5 Id est, si maniæ superueniat dentium stridor. q. d. multum interest, sitne dentium hic stridor insaniæ iam iam futuræ nota, an verò ipsius iam conceptæ symptoma. Abutitur Hippocrates voce παραφρονέειν, quæ alioqui propriè illi vox dicitur de symptomatico delirio, quale illud quod febricitantibus est solemne. At mania, de qua hîc agit, est vehemens & clamosa insania, quæ phrenitidi superuenit: cùm nimirum humor biliosus, qui, antequam in atram bilem transiisset phrenitidem faciebat, nunc autem in ferociorem immanitatē translatus & assatus, maniæ est auctor.
6 Hîc iam in procinctu mortem esse denotat: nam omnis conuulsio quæ in delirium cadit, mortem in procinctu esse denunciat, & ad vltima ventum esse testatur. q. d. id significat exhaustum esse cerebrum, & facultatem effœtam languere, cùm musculi cerebro vicini eius sympathia ita afficiantur. Itaque melius est delirium superuenire tremori, quàm tremorē delirio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. [1] Ἕλκος δὲ ἤν τε καὶ [2] προγεγονὸς τύχῃ ἔχων, ἤν τε καὶ [3] ἐν τῇ νούσῳ γένηται, [4] καταμανθάνειν δεῖ. [5] Ἢν γὰρ μέλλῃ ἀπόλλυσθαι ὁ ἄνθρωπος, [6] πρὸ τοῦ θανάτου, [7] πελιδνόν τε καὶ [8] ξηρὸν ἔσται, ἢ [9] ὠχρόν τε καὶ ξηρόν.

XV. [1] *Vlcus verò, siue quis eo* [2] *ante morbum obsessus fuerit, siue* [3] *in morbo natum sit, cuiusmodi sit* [4] *scienter tenere oportet.* [5] *Nam si interiturus sit æger,* [6] *paulò ante mortem* [7] *liuidum &* [8] *siccum, aut* [9] *pallidum & siccum euadet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vel etiam inflictum vulnus: nam solùm excrementorum ratione differunt: nam vlcera ichores & sordes, id est, tenue & crassum habent excrementum: vulnus

consociationem tantùm petit, non detersionem.

2 Ex ichorum collectione in corpore: vel à sauciatione si saniem & sordes collegit, vel à rupto phymate.

3 Vt cùm phlegmone obsessa pars, aut cutis exanthematis, carbunculo, bubone obsessa se aperit, & erumpit vredine ichoris: vel ab ictu, casu, &c.

4 Id est, perdiscendum omni cura & studio, q.d. non ex solius vrinæ aut pulsus notâ rectè colligemus euentura: sed à qualitatibus etiam mutatis, & læsis aliis actionibus, vnde elucent notæ virium validarum vel effœtarum, naturæque viuidæ vel emortuæ, tum in viuacitate ipsa partium solidarum, tum in viuifico nectare quod dimanat à corde.

5 Nam id denotat nutritiam facultatem esse labefactatam, calidumque natiuum oppressum esse, & sanguinem exhaustum esse. modò nulla excusatio validissimæ euacuationis adferri possit, aut temperiei labefactatæ peculiaris partis. Hoc est, ægro est moriendum suffocatione vel extinctione calidi natiui, quam adferunt ardor febrilis, fœda cacochymia, cum aura venenata, partiumque impeditio quarum officia sunt omnino vitalia.

6 Nam signa hæc sunt fatiscentis ac triumphatæ naturæ: quæ elucent in actionibus, excrementis, & qualitate corporis. Ante mortem, cùm nim. ardor febrilis, venenata qualitas, ex caloris natiui extinctione sit fatalis ad interitum.

7 Liuidum erit ab extincto calido natiuo: siccum, alimenti sanguinisque inopiâ, vel corruptione. Sed d. q. nonne curatio vlceris siccitatem flagitat? Respon. hîc non damnari siccitatem excrementi, sed substantiæ partis: ea nim qua pars & labra tabida esse videantur, vel sale condita quasi foret. Voluit iungere siccitatem, nam color alioqui ex humorum sanguinisque mutata idea nasci poterit. Libro de vulneribus capitis hunc locum ipse explicat, vbi loquitur de funestis. ibi in pertuso capite signa sunt desperatæ salutis ac mortis vicinæ: saucia caro sicca & velut sale condita, quam vocat τεταριχευμένην: os item pallidum, quod erat album; & cariosum, quod erat solidum & perpolitum. Liuet, quia emortuum: emoritur, quia perfrigeratum: perfrigeratur, extincto calore.

8 Siccum quia genio defraudatur: fraudatur à palindrome funestâ, vnde & socio caret molli tumore & excrementis. Nam siccitas illa non est naturæ, in parte solida & succi plena: nec à remediis siccantibus, sed vitio exhaustæ partis ab alimenti inopia, vel palindrome. Extinctionem autem caloris, vel alimenti deprauationem liuor & siccitas consequuntur.

9 Pallebit corruptione sanguineæ massæ à febrili ardore: siccum inædia nutricatus, id est, siccum substantia, non autem succis. Ita eiusmodi vlcus causa erit & signũ mortis. Signum, nam denotat calidi natiui extinctionem, & quòd partes genio suo fraudantur. Causa verò, nam in moribũdis vbi arescunt vlcera, sæpe ab iis vlceribus expirat aura venenosa, quæ intus cursum flectens, ob partium internarum nim. incendium eò abrepta, ibi spiritus dissipat, & calidum innatum extinguit. Talis est ratiocinatio: Quæcumque febris eam ferociam gerit, vt aut inopiam aut corruptionem nutricatus, quo partes fruuntur, adferat, aut calidum natiuum extinguat, funesta est: Atqui febris ea, in qua huiusmodi vlcus apparet, talis est, vt significationem de se præbeat deprauationis vel defraudationis nutricatus, & calidi natiui extinctionem: Itaque lethalis. Ex Hippocratis itaq. sententia, semper ante mortem vlcera siccescent: & tunc mortem in procinctu esse dicemus: colore tamen diuerso id eueniet, ex humorum dominatu; interdum enim liuescent, interdum pallescent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. Περὶ δὲ [1] χειρῶν φορῆς, τάδε γινώσκω. Ὁκόσοισιν ἐν [2] πυρετοῖσιν ὀξέσιν, ἢ περιπλευμονίῃσιν, * ἢ [3] φρενίτισιν, ἢ ἐν [4] κεφαλαλγίῃσι, [5] περὶ τοῦ προσώπου φερομένας, καὶ θηρευούσας διὰ κενῆς, καὶ [6] ἀποκαρφολογούσας,

* ἢ

λογεύσας, καὶ [7] † κροκύδας ἀπὸ τῶν ἱματίων ἀποτιλλούσας, καὶ ἀπὸ τοῦ τοίχου [8] ἄχυρα ἀποσπώσας, πάσας εἶναι [9] κακὰς καὶ θανατώδεας. † κροκίδας

XVI. *Quod autem [1] ad manuum gestus attinet, hæc me scire profiteor. Nam quascumque per [2] febres acutas aut peripneumonias, aut [3] phrenitides, aut [4] cephalalgias, [5] ad faciem manus subinde delatas [animaduerteris] aut frustrà venantes, aut [6] festucas legentes, aut [7] floccos è vestimentis carpentes, aut è vicino pariete [8] paleas euellentes, eiusmodi omnes gestus [9] prauos esse, atque funestos.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 A functione, & motu manuum notæ.

2 Ex vaporum copia turbatis oculis & capite.

3 Ab acri & maligna materia, quæ orgasmo in caput effertur, vnde inflammatur cerebrum. Hæc autem phlegmone vel est recens concepta, integra adhuc substantia partis: vnde grauis exurgit naturæ pugna aduersus morbificam materiam. Vel hæc inflammatio euenit, traiecto cerebro toto ab humore bilioso, non aliter ac lana vt coloribus imbuitur, & incurabile euadit hoc malum: nam cùm tensione consociatur, his debetur hæc prognosis.

4 Nam hîc etiam, vt in dicta phrenitide, afflicto capite plethoricis à causis, aliquis humor illabitur in oculos. magnitudinem mali denotat in his talis gestus manuum.

5 Quo lachrymantia tergant lumina, aut muscas captare ante oculos falsò volitantes, cùm intra oculum stabulentur talia simulachra.

6 Καρφολογεῖν, quia eminere illis videntur.

7 Κροκυδίζειν hos facit falsa concepta imago, ab humore albugineo, cui innatant peregrini humores aut vapores.

8 Nam cunctas has prædictas res putant se videre, & non vident: ob vapores vel humores biliosos, quibus aqueus oculorum humor est imbutus.

9 Nam significant febris immanitate deprauatam esse facultatem imaginandi, oculisque tenebras offundi. ac manuum cùm adsit tremor in phrenitide, exhaustas esse vitæ opes. 1. prorrhet. aph. peaultimo. alienati cerebri symptoma.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. [1] Πνεῦμα δὲ [2] πυκνὸν μὲν ἐὸν, [3] πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν [4] ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι. [5] Μέγα δὲ ἀναπνεόμενον, καὶ διὰ [6] πολλοῦ χρόνου, [7] παραφροσύνην δηλοῖ.

XVII. *[1] Respiratio [2] crebra si fuerit, [3] dolorem significat, aut æstum siue incendium [4] in partibus diaphragmate superioribus. Quæ verò [5] magna est respiratio it [6] longis interuallis, [7] delirium significat.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Πνεῦμα hîc accipitur pro vtraque respirationis parte, & pro actu respirandi, & non pro materia quæ inspiratur.

2 Frequens. Respiratio difficilis hîc quadruplex; frequens, rara, frigida. frequens aut magna est aut parua: rara, magna. Tres sunt primæ differentiæ respirationis, magnitudo, celeritas, crebritas. Hæc augentur aucto vsu. Et vsu diminuto, diminuuntur: & fit, parua, tarda, rara. Magni-

tudo etiam facultatis & instrumenti vitio minuitur.

Constat Respiratio duobus ex contrariis motibus, expiratione, & inspiratione: quos intercurrat quies quædam necesse est. Est autem Respiratio, motus quo aërem frigidum ducimus aut fuliginem excludimus; ad temperandum, nutriendum, & expurgandum calorem natiuum cordis. In hac animæ functione primò habenda est ratio materiæ quæ introducitur & expellitur. dein motus & quietis, tertiò partis quæ mouetur. ex his respirationum differentiæ ducuntur. Materia, vt calida, frigida respiratio. A motu, nam vel est respiratio celeris, media. à quiete, frequens, rara, mediocris. à parte, vt thoracis à dilatatione & contractione, dicitur magna, parua respiratio. Hactenus τὸ ὂν dixi, iam διότι. Violentæ respirationis, de qua hîc agimus, tres sunt causæ, vsus, instrumentum, & voluntas, id est, facultas. Vsus est triplex, ad temperandum, nutriendum, vt flamma ab aëre, & expurgandum calidum innatum cordis. Instrumenta item triplicia, mouentia, deducentia, & excipientia: vt explicamus Nu. 5. Voluntas autem simplex est, distincta tamen est: etenim vel est ab electione, vel ab instinctu. Ita dormientibus voluntas perit quæ ab electione; instinctu tamen respiramus; præterea tunc tanta adest necessitas respirandi, vt vim neruorum excitet.

3 Dolorem d. significat; ab inflammato thorace, vel asthmate pulmonum: si parua & frequens fuerit respiratio. vt etiam in pleuritide, & in diaphragmate inflammato, in his vsus adest; ideo cùm magnitudo non adesse possit, ea compensatur frequentiâ: vt ita addatur quod deest. ita in peripneumonia.

4 Id est, cordis vel pulmonum: si magna & frequens fuerit respiratio. nam sola magna respiratio hîc non sufficit. φλεγμονὴν d. Galenus, hîc appellat φλόγωσιν, id est, inflammatoriam affectionem.

5 Expanso thorace in longum latum & altum, id est, rara & magna: ex cuius magnitudine significatio fit integrorum organorum respirationi dicatorum, mouentium, deducentium, & excipientium. Mouentium quidem, quia thorax non est contumax: deducentium, quia larynx & aspera arteria sunt ab infarctu libera: excipientium, quia pulmones non sunt obsessi. Sed quia rarò spirant in pernecessario respirationis vsu (eò quòd febris adsit,) ex ea negligentia deprauatam esse actionem mentis qua ab instinctu & electione voluntas dirigitur significatur. voluntas igitur tunc in vitio est, & sui immemor. Vt in Philisco 1. epid. 3. & in Sileno, & in vxore Dromeadæ. Longis ex interuallis magna respiratio propria est delirij: Non tamen si quis delirat, necessariò magnum & rarum spirat: nam proprium, attamen separabile, deliriis hoc esse dicimus: vt in Pythione, 3. epid. 3. qui in Thaso. & in vxore Dealcis, quæ breuispira & tardispira interdum erat. & in Anaxione.

6 Quòd nim. deprauata voluntas, vsus necessarij rationem non habeat, cùm integra sint respirationi dicata organa. Altum enim spirat partium spirabilium obedientia: rarum, dementia.

7 Illud diximus Nu. 5. est enim signum ἰδιοπαθὲς omnis dementiæ quæ primigeniam in cerebro causam habet. Magna enim & rara spiratio ideo significat dementiam, quòd in summa spirandi necessitate, qualis est in ardore febrili, & partium spirabilium obedientia quam indicat magnitudo, in vitio est sola voluntas immemor & sui negligens. Talem respirationem & lethalem describit Hip. in Coacis. Est signo & causa funesta. Signo, dementiæ idiopathicæ. Causa verò, incremento æstus febrilis, & suffocatione aut extinctione caloris vitalis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος, [1] ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται. [2] Εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν [3] κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν εἰς σωτηρίην ἐν [4] ἅπασι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν, ὅσα ξὺν πυρετοῖσίν ἐστι, καὶ ἐν [5] τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται.

Frigidus

Frigidus autem spiritus qui è naribus & ore efflatur, [1] valde est funestus. At verò [2] spirandi facilitatem scire licet [3] præclarè facere ad salutem [4] in cunctis acutis morbis, tum iis qui cum febribus sunt, tum iis qui [5] intra dies quadraginta iudicantur.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Nam, extincto natiuo calido, in corde & partibus spirationi dicatis, mortem in propinquo esse significat: nam de acutis agit hic morbis. Nam in longorum paroxysmis nil monstri gerit. Hæc spiratio est parua & rara. nam magna & frequens est calida, cùm fiat à calore in instrumentis respirationis concepto & aucto. Quare rara parua illa, iam iam moriturum ægrum significat.

2 Primùm dyspnœam, iam eupnæam explicat. Spirandi facilitas facit ad salutem, vt causa, & signum. Vt signum, nam cùm causæ respirationis integræ sunt, res ægri sunt bono loco. Si nim. respiratio magna sit & libera in dilatatione, mediocris in motu & quiete, & materia quæ expiratur. Spirandi facilitas est, cùm ducitur spiritus ex facili: in qua omnia mediocria sunt, in thoracis dilatatione & contractione, motus celeritate & tarditate, quietis frequentia & raritate, in materiæ calore & frigiditate.

3 Vt causa: nam spirandi facilitate calor cordis ventilatur, temperatur, & nutritur: vt signum, significat enim instrumenta singula, œconomiæ respiratoriæ dicata, integra esse. nec dolor erit in thorace, aut calor, aut frigus; nec in partibus à quibus in contagionem trahitur thorax, vt iecore, liene, ventriculo, peritonæo: nam ab horum æstu si non verberetur thorax, etiam bonum est: nam inde fiet significatio non adesse vehementem phlegmonem, febrem, aut calidi natiui extinctionem.

4 Vt in Peripneumonia, phrenitide & pleuritide, & iis qui intra dies quattuordecim iudicãtur. Duo sunt genera acutorum morborũ; alij sunt febris participes; de iis hic agimus: alij sunt febris expertes, vt cõuulsio ab ebrietate, cholera, apoplexia. Qui morbi acuti sociam trahunt febrem; alij eam symptomaticam habent, vt pleuritis, phrenitis; alij essentiali febre constant, vt causi. Tamen omnes morbi acuti qui cum febre sunt, eam continuam habent. 5. aph. 30. propterea hoc siluit Hippocrates.

5 Ex his quidam lento repunt motu; qui diuturni dicuntur. quidam sine febrili remissione eò etiam perueniunt. Acuti morbi 14. diebus finiuntur: nam in his fiunt summæ à vehementia afflictiones: sin vehementer affligendo non integrã subeunt crisin 14. & si ita effugiant 20. acuti fiunt ἐκ μεταπτώσεως, ac tunc nomen solùm retinent acuti, naturam verò amiserunt. qui ad 40. aut ad 60. excurrunt. 2. prog. sed hic loquitur de iis qui ad 40. excurrunt: nam quidam ex acutis, ἐκ μεταπτώσεως, cum habent genium, vt non efferantur vltra 40. nam quidam alij iudicantur 60. vel 80. diebus, vt anasarca, & marasmus, quartana, empyema, & phthisis, ex acutis consectarij omnes.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

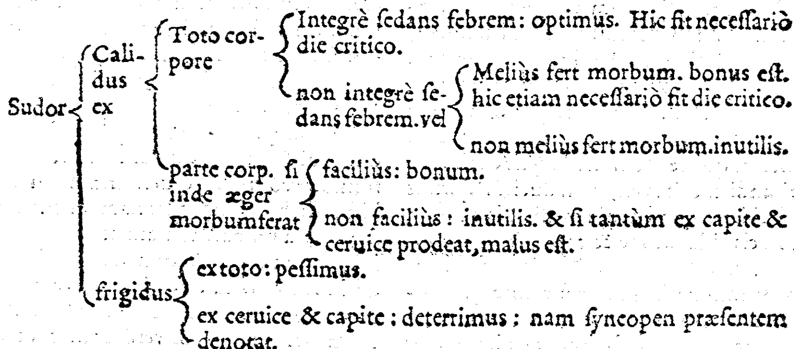
XVIII. Οἱ δὲ [1] ἱδρῶτες ἄριστοι μέν εἰσιν ἐν πᾶσι τοῖς [2] ὀξέσι νοσήμασιν, ὁκόσοι ἐν [3] ἡμέρῃσί τε κρισίμοισι γίνονται, καὶ [4] τελείως τὸν πυρετὸν ἀπαλλάττουσιν. [5] Ἀγαθοὶ δὲ καὶ ὁκόσοι διὰ [6] παντὸς τοῦ σώματος γινόμενοι, ἀπέδειξαν τὸν ἄνθρωπον [7] εὐπετέστερον φέροντα τὸ νόσημα. Οἳ δ᾽ ἂν [8] μὴ τοιοῦτόν τι ἐργάσωνται, οὐ [9] λυσιτελέες. [10] Κάκιστοι δὲ, οἱ ψυχροί τε καὶ μοῦνον περὶ τὴν κεφαλήν τε καὶ τὸ πρόσωπον γινόμενοι καὶ τὸν αὐχένα: οὗτοι γὰρ ξὺν μὲν [11] ὀξεῖ πυρετῷ θάνατον προσημαίνουσι, ξὺν

σι, ξὺν δὲ [12] πρηϋτέρῳ, μῆκος νούσου. Καὶ οἱ κατὰ [13] πᾶν τὸ σῶμα ὡσαύτως γινόμενοι, τοῖσι [14] περὶ τὴν κεφαλήν.

Ab exeunte mutato. Gal. 3. cris. vlt. an sudore finiendus sit.

XVIII. [1] *Sudores verò optimi sunt illi in cunctis morbis [2] acutis, quicumque [3] diebus manant criticis, quiq́ [4] integram febrem excludunt. Sed tamen [5] in bonis ducendi sunt illi qui [6] toto manantes corpore, effecerunt vt deinde [7] leuiùs faciliusq́ morbum ferrent. Qui verò [8] horum nihil efficiunt, sunt [9] planè inutiles. Pessimi & [10] calamitosi sunt frigidi, & qui solùm è capite manant, & facie, & etiam collo: Hi enim cum [11] acuta febre mortem ostendunt, cum [12] mitiore autem, diuturnitatem morbi. Tum etiam quibus [13] frigidis totum est madens corpus. Eòdem pertinent & qui [14] ex solo capite manant.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.



1 Aspectabilium obseruationum in ægris hæc est postrema: mox de tactu compertis dissceret. Geminas optimi sudoris hic conditiones exigit, vt eueniat criticis diebus, id est, cocta materia: & vt apyrexiam consectariam trahant. Nam febris venis concepta, toto corpore sparsa, totius sudore euacuatur commodè: Sudor est exclusio excrementi dimanantis ex postremo nutricatu: vel est ichoris per cutem exclusio. Hic ichor stabulatur in habitu corporis. Eadem huius quæ vrinæ est materia: hinc fit, vt, cùm per sudores futura iam iam sit crisis, fiat vrinæ interceptio.

2 Qui nim. cum febre sociati sunt, & intra 40. dies iudicantur. ex ardore bile concepto: quæ substantia est tenuis, temperamento calida, qualitate acris. eaque febris symptomatum vehementia valida est.

3 Id est, 7. 9. 11. 14. 17. 20. 27. 34. vt in Anaxione, & 40. die: nam alioqui etsi aliis symbolis forent commodi, vt copiâ, qualitate prima, & secunda, in colore, odore, sapore, & excernendi modo: tamen incommodi essent, vbi temporis apti desideratur ratio: nam rediuiuam nunciant febrem, si mitescat à tali sudore. Hip. 4. aph. 36. alios etiam recenset dies, inter quos, duo tantùm pares; nam biliosi morbi imparibus mouentur diebus, & iisdem iudicantur. negligit & 4. cùm rarò crises præbeat; cuius tamen 3. epid. 3. in hist. Periclis meminit.

4 Nullo empyreumate restibili, nec febrili materia: hæc oris amaritudine, illa siti orisque siccitate proditur. Qui die manant critico cum consectanea apyriâ, toto profluunt corpore. id indicat igitur Hip. nam firmam reddit dies crisin, siue ad bonum, siue ad malum.

5 Quamuis

5 Quamuis nim. perfectam febris remissionem non adferat; sed fiant diebus criticis. Igitur licebit etiam purgare in febribus coctam materiam: etiamsi tota illa nundum concocta fuerit.

6 Æquali cùm ita filo diffunditur materia, partium principum integritatem naturæque vim denunciat.

7 Exclusa materia aliqua morbifica, vel quia denotat materiam ad pepasmum venisse: & naturæ vim quæ posset ex toto euacuare, 3.epid.1.3. vt enim sunt gradus coctionis, ita & purgationis. nam hi sudores aliquid materiæ morbificæ tollunt. nam fient hi d. Galenus die critico.

8 Id est, quibus nec febris cadit, nec æger erigitur, id est, toto corpore, calidi, dieque critico ferri debent: si quid horum absit, non æquè iuuant. Quare si extra diem criticum ita ferantur non iuuant: quia non copiose effluunt, nec integrè effunditur materia morbifica. vt in Anaxione die 20. & in Nicodemo. & in Cherione boni fuere, quamuis non integrè iudicarint, tamen ad bonum.

9 Ducunt enim morbum: & corpora materiæ rigari copiâ significant. 4.aph.56. exhausta tenui parte; vnde ad naturæ infirmitatem accedit pepasmi difficultas.

10 Per morbos acutos. inuictis humoribus ob algorem, & crassitiem, à febris immani ardore, cùm toto corpore frigidus sudor effunditur. 3.epid. Mulier quæ in Mendacij foro, 14.mortua. Et qui manant ita ex capite, vultu, ceruice, significant solutam adeò facultatem vt nequeat ex aliis partibus excludere, à copia prementis succi: hinc syncope corde oppresso, & interceptis ferè respirationis ductibus. Et in eo qui in Dealcis horto iacebat, 3.epid. Et Silenus 1.epid. Et quæ abortiit 3.epid. 4.aph. 37.38. siue calidi siue frigidi fuerint ex capite & collo, mali d. Gal. nam d. ibi calidi futuram syncopen; frigidi verò præsentem indicant.

11 Nam breui suam absoluunt historiam, & breui mitigari nequit materia talis copiosa & crassa morbifica: quare vt causa malus, nam soluit vires: vt signum, nam inuictam à febre materiam denotat, adeò vt ne calescat quidem. & à frigescentibus iam solidis partibus ab extincto calore natiuo. Frigidus itaque ex toto, & calidus ex capite & ceruice, cum acuta febre mortem, cum mitiori diuturnitatē morbi significat.

12 Nam lenta est febris, quæ non ita premit robur quin perduret ad statum. Interpretatur hunc locū Aristoteles 2.probl.35.

13 Si nim. toto fluat corpore frigidus sudor, malus: vt etiam si ex capite calidus.

14 Primùm dixit de his qui ex capite, facie, & collo manant: iam de eo qui ex solo capite.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* Οἱ δὲ [1] κεγχροειδέες καὶ μοῦνον περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι, [2] πονηροί. Οἱ δὲ μετὰ [3] σταλαγμῶν καὶ ἀτμίζοντες, [4] ἀγαθοί. Κατανοέειν δὲ χρὴ τὸ σύνολον τῶν ἱδρώτων: γίνονται γὰρ οἱ μὲν διὰ [5] ἔκλυσιν σωμάτων: οἱ δὲ διὰ συντονίην [6] φλεγμονῆς.

* ἢ τὸ αὐχένα γινόμενοι πονηροί.

Iam verò & [1] miliares sudores, & qui circa ceruicem erumpunt, [2] praui. At si [3] stillatim calidi manant [ac toto corpore] [4] bonum. Iam verò de sudoribus hîc vniuersim complecti oportet animo: nam alij [5] resolutione corporis, alij [6] inflammationis vi accidunt.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ad milij ideam sparsi figura & colore. exiguâ sudatiunculâ subroscida ceruix. ex exolutione partium solidarum, in quarum virtute vita consistit.

2 Quia nihil paucum est criticum: & eueniunt resoluta à facultate retentrice, accedente succi contumacia.

3 Qui toto manant corpore.

4 Ἀθρόως

4 Ἀθρόως enim, & copiosè cuncta euenit exclusio critica, 4.ap.21.& 1.prorr.47.
5 A syncope, nim. resoluta retentricis vi.
6 Frequens vicissitudo horrescendi & sudandi, malum: nam malignitate materiæ concussio fatigat, & sudor profluit resoluta vi retentrice. Inflammatione fiunt sudores, cùm abeunt in suppuratum: vt in pleuritide, in nephritide 2.prorrhet.43. rigores ab inflammata spina & eius membranis. Vide Dur.Coac.fol.8.12.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. [1] Ὑποχόνδριον δὲ [2] ἄριστον μὲν [3] ἀνώδυνόν τε ἐὸν, καὶ [4] μαλθακὸν, καὶ [5] ὁμαλὸν, καὶ ἐπὶ [6] δεξιὰ, καὶ ἐπ' ἀριστερά. [7] Φλεγμαῖνον δὲ, ἢ ὀδύνην παρέχον, ἢ [8] ἐντεταμένον, ἢ [9] ἀνωμάλως διακείμενα τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερά: ταῦτα [10] πάντα φυλάσσεσθαι χρή. Εἰ δὲ καὶ [11] σφυγμὸς ἐνείη ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, [12] θόρυβον σημαίνει, ἢ παραφροσύνην. Ἀλλὰ τοὺς [13] ὀφθαλμοὺς ἐπικαταδεῖν * τῶν [14] τοιούτεων· ἢν γὰρ αἱ ὄψιες πυκνὰ [15] κινέωνται, [16] μανῆναι τούτοις ἐλπίς.

* χρὴ

XIX. *[1] Hypochondrium verò [2] optimum quidem est [3] doloris expers, & [4] molle, & [5] æquale, [6] dextra & sinistra parte. Quodsi [7] incendio conflagrat, aut doloris sit particeps, aut [8] distentum sit, aut etiam dextra [9] inæqualiter sint affecta erga sinistra: hæc [10] cuncta vereri oportet. Quodsi etiam [11] pulsus in hypochondrio insit, [12] perturbationem significat, aut delirium. Sed [13] oculos contemplari oportet [14] talium hominum: nam si [15] volubiles sunt atque instabiles, [16] phreniticos eos fore * spes est.*

* vel, metus est.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Abdominis pars quæ nothis costis & iliis includitur, ex cuius sanitate totius pendet œconomia.
2 Vt signum, & vt causa. Signum integrorum viscerum: hepatis in sanguificando, lienis in attrahendo humorem melancholicum. Causa expeditæ œconomiæ naturalis: in coquendo, excernendo; & etiam liberioris respirationis.
3 Nulla enim phlegmones aderit hîc suspicio, aut æstus.
4 Non durum ab inflammatione & tensione, vel scirrho.
5 Id est, æquali mole carnosum, & succi plenum.
6 Id est, in regione hepatis & lienis.
7 Si ægri relatu, aut medici tactu percipiatur, id æstum visceribus conceptum denotat, ac ibi conceptum esse febris focum: nam hepatis aut lienis ardore perfunditur.
8 Id est, dolorifica si adsit tensio: ita vt nulla adsit excusatio perturbationis criticæ, vt fit signum futuræ hæmorrhagiæ, traductione sanguinis ad τὰ ἄνω. Si ita tendatur ergo, vt imis digitis cutem carpere non liceat, & si inuiolata fuerit musculorum idea, phlegmone aderit. Variè tenditur Hypochondrium; recens cum mollitie quadam & sine murmure ita vt inchoata sit tensio, fit ab inflammato hepate. Alia est vetus, & ea cum vel sine borborigmo, & adest perfecta tensio. Vetus cum murmure, significat frigidam hecticamque intestinorum intemperiem, quæ in Tympaniam abit. Vetus sine murmure, scirrhum hepatis denotat. Nam recens cum murmure, est à flatibus hypochondriacis, qui febre soluuntur.
9 In qualitate, vt calore; mole, id est, tensione; aut substantia & consistentia, id est, in mol-

in mollitie & duritie. Nam his tribus modis abeunt dissimili facie dextra à sinistris. Vult Hippocrates calorem æqualiter diffundi. nam cuncta inæqualitas mala, etiam in febri. Et præstat sinistra inæqualiter affecta esse, quàm dextra.

10 Q.d. in omni morbo salutare est naturalem œconomiam integram esse, quò rectè possit coquere, secernere, & excernere. At Hypochondrium quod talem significat integritatem, præclarè ad salutem facit. Tale autem est quod qualitate nec alget nec calet: nec mole tentum, nec durum. Itaque dicit, medicus in distinctione harum rerum quiescere debet; vt in sublata duritie, & restituta mollitudine, redintegrato calore ad mediocritatem.

11 Symptoma incidens in hypochondrium. Si d. pulsus, id est, si pulsandi finem non faciat, illeque appulsus ab ipso percipiatur ægro, id enim ἔνδον, id est, intus denotat. A diaphragmatis pulsu, aut pulsu qui fit ab insigni arteria quæ per hypochondrium porrigitur, & quæ per lumbos: vel hîc insignis hypochondriorum pulsus referri possunt ad arterias quæ lieni cum renibus communes sunt: vel ad diaphragma aut ventriculum inflammatum. hinc fit turbatio phrenitica: vel critica. 1. epid. in historia Sileni.

12 Vt illa quæ cadit in phreniticos: vt sit epigenomenon signum phrenitidi. Nam sursum fertur sanguis, ibiq. pro varia parte quam incurrit, variamque materiam, varia excitat symptomata. partem si occupauerit, vt cerebrum vel diaphragma, delirium efficit. 5. loc. aff. 3. Si magna fuerit inflammatio, tunc pulsus sentitur, & tunc delirij metus adest. Tangantur hypochondria supino ægro, cruribus modicè adductis, ne musculi tendantur abdominis.

13 In cunctis morbis, d. Gal. vbi futuri delirij metus est, oculos obseruabis semper; nam si instabiles euaserint, in propinquo delirium erit. sed vbi adest hypochondrij pulsus, non simplex expectandum delirium, sed efferum & vehemens. Nam oculorum musculi facilè indicant (nam facillimè percipiunt, ob vicinitatem) cerebri afflictiones. Cerebrum verò diaphragmati & stomacho consentit.

14 Qui nimirum ita affecti sunt.

15 Hos priùs appellabat ἐκμαργωμένους à tremore musculorum, vel à delirio.

16 Cùm flaua bilis à flagrante æstu in atram degenerauit: vnde extrema insania, quam tremor consequitur ab exhausto. Mania siue insania triplici ratione accipitur ab Hippocrate, vel pro valido delirio, vt hîc. & vt d. primùm de stridore dentium. aut pro delirio sine febre à calido succo, 3. epid. 3. vbi d. nec phreniticorum quisquam validè insaniuit, d. ἐξεμάνη. & 3. loc. aff. 5. Tertiò, pro delirio sine febre, à succo frigido, dicitur melancholia propriè. 6. aph. 21. Ita aput Celsum: Insania commune est vocabulum ad maniam, phrenitidem, & melancholiam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. [1] Οἴδημα δὲ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ [2] σκληρόν τε ἐὸν καὶ [3] ἐπώδυνον, κάκιστον μὲν, εἰ παρ' [4] ἅπαν εἴη τὸ ὑποχόνδριον. Εἰ δὲ εἴη ἐν τῷ ἑτέρῳ * μέρει, [5] ἀκινδυνώτερον ἐστὶν ἐν τῷ ἐπ' ἀριστερά. *πλάγει

XX. [1] *Tumor verò in hypochondrio [2] durus & [3] dolorificus, peßimus quidem est, si [4] totum occupet hypochondrium. Si verò alterutra tantùm pars obsessa fuerit, [5] minùs formidabilis erit tumor qui in regione sinistra consistit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Iam agit de tumoribus, vnde, quò, qua, quamobrem erumpant, & quo euentu. Tumor, id est, recens inflammatio, hoc est, tumor cum calore, rubore, pulsu, renixu, dolore. Oedema Hippocrati est omnis tumor præter naturam. at œdema durum & dolorificum, illi inflammatio est. Iam & à Galeno etiam pro tumore accipitur, molli,

molli, candido, doloris experte. Et iam diuidunt tumorem præter naturam in apostema, pustulam, & vomicam. Apostema est à causa antecedente non vitiosa, sed solùm coniuncta. aut à materia quæ in vitio est permixtione substantiæ alienæ. Pustula est tumor à materia praua propriæ substantiæ corruptione: vt si sanguis in propria substantia vitiū fecit, carbunculus erit: Si bilis fuerit propriæ substantiæ ratione in vitio, faciet herpetes, miliarem, exedentem, simplicem. sin humor melancholicus, cancer. Si pituita concretione vel resolutione, steatomata, meliceridas. Vomica autem est tumor præter naturam in quo pus conceptum est. Sed Hip. per œdema intelligit apostemata, pustulas, & vomicas.

2 A tensione ab affluxu sanguinis; cùm renititur.

3 A feruore & tensione, id est, ab alienatione temperamenti, & mutatione habitus. Calor enim vrit ob putrescentem sanguinem in inflammatione. Causa eius antecedens est fluxus; à tractione, exclusione, vel orgasmo.

4 Dextrum & sinistrum. Lethalis, ob difficultatem curandi, symptomatum vim, & partis principatum: hepate lieneque simul phlegmone obsessis.

5 Nam principatus est in dextro, at in sinistro is ignobilior. ob easdem causas lethalis quas d. Num. 4. Nam dextra parte stabulatur hepar, quod coquit: sinistra lien, qui excipit. Quamuis apud Aristotelem, 1. hist. animal. 18. & 2. hist. 17. lien in dextra, hepar in sinistra parte corporis prodigiosè deprehensa fuerint. Si causa antecedens etiam in vitio fuerit, vt prauus sanguis, longè calamitosius erit malum. Gal. 5. de loc. aff. 6. ægrè, d. tactu deprehendi inflammationem hepatis, nisi magna fuerit, aut tres abdominis musculi extenuati. & 6. loc. aff. 1. Proprium est hepati inflammato vt cumulatam quandam ideam præseferat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* κίνδυνον δηλοῖ

XXI. Σημαίνει δὲ τὰ [1] τοιαῦτα οἰδήματα ἐν ἀρχῇ μὲν * θάνατον [2] ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι. Ἢν δὲ ὑπερβάλλῃ [3] εἴκοσιν ἡμέρας ὅ, [4] τε πυρετὸς ἔχων, καὶ τὸ οἴδημα [5] μὴ καθιστάμενον, εἰς [6] διαπύησιν τρέπεται.

XXII. Γίνεται δὲ [7] τουτέοισιν ἐν τῇ [8] πρώτῃ [9] περιόδῳ, καὶ αἵματος ῥῆξις ἐκ τῶν ῥινῶν, καὶ [10] κάρτα ὠφελέει.

XXI. *Significant autem* [1] *huiusmodi tumores ineunte quidem morbo mortem* [2] *breui adfuturam. Quodsi* [3] *vigesimum diem excesserint, tamen ipsa* [4] *febris duret, tum ipse tumor* [5] *nihil consederit, in* [6] *suppuratum vertitur.* XXII. *Veruntamen* [7] *his* [8] *prima morbi* [9] *periodo sanguis profusè fluit è naribus, atque* [10] *illud profluuium præclarè ad salutem facit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, totius vel dextri hypochondrij. huiusmodi, id est, cum renixu & dolore.

2 Symptomatum vehementiâ; ob febris, caloris, perennitatem, doloris immanitatem, sitis inexplebilis vehementiam, & spirandi difficultatem. ab inflammato ventriculo, diaphragmate, vel hepate, liene.

3 Qui morborum simpliciter acutorum est finis. Si ita durus, dolorificus perseuerarit, abit in suppuratum; vel hæmorrhagiâ excluditur, si modò febris non mitescat. igitur phlegmone ante 20. diem suppurati est expers.

4 Quæ est symptoma febris.

5 Id est, vt duritie & dolore sui sit admodum similis.

6 Materiæ, secundùm qualitatem, mutatione à calore natiuo, in loco calidissimo. nisi

mo. nisi vel exhausta fuerit materia, vel in scirrhum resederit, & tunc abest febris, die vicesimo incipiet suppurari.

7 In quibus nim. suppurati spes est; aut qui suppurato curantur. Inflammationes itaq. hypochondrij præclarè prima periodo per hæmorrhagiam excluduntur. quòd præsciemus d. si cephalalgia & amblyopia fatigant.

8 Id est, intra primum septenarium: nam per quartarios supputatur ad 20. diem. Non autem accipitur pro quarto die, qui posset dici prima periodus: nam omnes quartanæ sunt hæmorrhagiâ crisi difficiles; in Coacis. Dicitur interdum Periodus remissionis & intensionis tempus. Inplerisque d. Gal. funditur sanguis septem primis diebus: paucis nono, & vndecimo: rarissimè decimoquarto. Vt vigesimus abscessui, ita septimus hæmorrhagiæ dicatus est. nam calori fluxus maximè debetur.

9 Nim. decretoriorum dierum.

10 Quòd morbo sit profluuium hoc consentaneum, ac inflammationis materia omnis excludatur: modò fiat κατ' ἴξιν. quamuis rectitudinis viæ medicos interdum lateant. lienis itaque inflammatio, præclarè sinistris è naribus prorupto sanguine finitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. Ἀλλ' ἐπανερωτᾶν χρή, [1] εἰ τὴν κεφαλὴν ἀλγέουσιν, ἢ ἀμβλυωποῦσιν· ἢν γάρ τι τοιοῦτον εἴη, ἐνταῦθα * ῥέπει. Μᾶλλον δὲ τοῖσι [2] νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων, τὴν τοῦ [3] αἵματος ῥῆξιν προσδέχεσθαι χρή. * αἱ

XXIII. *Verùm tum quærere licet, [1] num & illis caput doleat, an oculorum hebetudine teneantur: nam si quid eorum adfuerit, eò sanguis repit. Maximè tamen [2] quinque ac triginta annis minoribus, [3] sanguinis eruptionem è naribus expectare oportet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Nam hæc sunt symptomata plethorica ipsius capitis, & futuræ hæmorrhagiæ signa: quodque sanguis in caput cursum suum flectit.

2 Id est, à pubertate ad 35. annum.

3 Nam quò natura viam affectat, eò maximè crisεῶn inclinationes fiunt. At ea est iuuenum à pubertate ad 35. annum conditio, vt sanguinem copiosè è naribus profundant: cùm nim. venerem agnoscere ac grauiorem vocem edere incipiunt, nam hîc adsunt copia sanguinis, calor, & robur facultatis. postea transit corpus ad frigidiorem habitum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIIII. Τὰ δὲ [1] μαλθακὰ τῶν οἰδημάτων καὶ [2] ἀνώδυνα καὶ τῷ [3] δακτύλῳ * ὑπείκοντα, [4] χρονιωτέρας τὰς κρίσιας ποιέεται, καὶ [5] ἧσσον ἐκείνων δεινότερά ἐστιν. Εἰ δὲ ὑπερβάλλοι [6] ἑξήκοντα ἡμέρας ὅ, τε πυρετὸς ἔχων, καὶ τὸ οἴδημα μὴ [7] καθίσταται, ἔμπυον ἔσεσθαι σημαίνει· καὶ [8] τοῦτο καὶ τὸ ἐν τῇ [9] ἄλλῃ κοιλίῃ [10] κατὰ τωὐτό. [11] Ὁκόσα μὲν οὖν ἐπώδυνά τε ἐστὶ, καὶ σκληρὰ καὶ μεγάλα, σημαίνει κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρόνιον. Ὁκόσα † δὲ μαλθακά τε καὶ ἀνώδυνα καὶ τῷ δακτύλῳ πιεζόμενα ὑπείκει, χρονιώτερα ἐκείνων. * πιεζόμενα κ. * ἰσχεῖ

XXIIII. *Ex tumoribus autem quicumque sunt [1] molles & [2] doloris expertes, & quibus [3] impressa manent digitorum vestigia, [4] tardiores illi quidem crises efficiunt, sed tamen [5] minùs illis verendi sunt. Quodsi quæ detinet febris [6] vltra sexagesimum diem procedat, nec ipse tumor [7] subsidat, suppuratum iri significat: tum [8] hunc ipsum tumorem, & eum qui in [9] alia parte ventris constiterit [10] eodem modo. Ex quo efficitur, [11] eos tumores qui & dolorem faciunt & duri sunt & magni, periculum mortis breui significare. Contrà verò, quicumq; & molles sunt, & doloris expertes, & quibus impressa manent digiti vestigia, illos his diuturniores esse.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Non ita tensa parte. Comparat œdema phlegmoni hypochondriorum. molle œdema veteribus est, quod nobis propriè iam œdema.

2 Quòd nulla acrimonia caloris temperamentum vertat, nec tensione habitum.

3 Nam significant inflammationem abesse: nam hæc semper renititur, nim. πιεζόμενα.

4 Id est, non tam facilè euanescunt, nec resoluti, nec suppurati, vt priùs dicti tumores. nam causam agnoscunt frigidam, quæ ægrè in maturitatem erigitur, sine qua tamen nullæ bonæ crises: at omnis coctio à calore est.

5 Materiæ corruptione, aut symptomatum vehementia, id est, doloris vi, nam horribiles tales sunt tumores: at œdema his iniuriis vacat: at inflammatio his fæcunda est: & materia tenuis calensque metastasi intro repit, & facit deliria, gangrænam, scirrhum. At œdema à pituita hoc crimine caret, sed difficilè tamen mutationes suas obtinet.

6 Si ea febris, cuius dominatu æger tenetur, inoffenso cursu vltra 60. diem excurrat.

7 Si non resoluatur pars tumens; & si non æquetur.

8 Nimirum hypochondrij, id est, 60. dierum terminum habet œdema, non solùm si in hypochondriis sit conceptũ, sed etiam in reliquis ventris partibus. Hic vltimus terminus, quamuis & 40. diebus, in calido loco hypochondriorum, finiri posset: si, d. febris detineat hominem. Nam phlegmone 20. diebus suppuratur: ob æstum materiæ, & partis.

9 Vt in vmbilico. Ventrem vocat Hip. stomachum, intestina, thoracem; & hic lienem & iecur.

10 OEdema curatur resolutione; id si non assequatur, suppurato hoc obtinet, licet tardiùs.

11 Nim. in hypochondriis. Curari debent resolutione vel suppurato. Quodsi neutrum fiat, gangræna sequitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. Τὰς δὲ [1] ἀποκαταστάσιας ἧσσον τὰ [2] ἐν τῇ γαστρὶ [3] οἰδήματα ποιέεται, τῶν [4] ἐν τοῖσιν [5] ὑποχονδρίοισιν. Ἥκιστα δὲ [6] τὰ ὑποκάτω τοῦ ὀμφαλοῦ εἰς ἀποπύησιν τρέπεται. [7] Αἵματος δὲ ῥῆξιν [8] ἐκ τῶν ἄνω τόπων μάλιστα προσδέχεσθαι.

XXV. *Caterùm [1] tumores qui [2] in ventre consistunt [3] minùs abscessus faciunt, quàm hi [4] qui obsident [5] hypochondria. Sed omnium minimùm*

partium

partium [6] infra vmbilicum tumores in suppuratum vertuntur. [Nec illud prætereundum est] [7] narium [iam commemoratum] profluuium, [8] ex superioribus [abdominis] partibus potissimùm expectare oportere.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ita habet codex D. Mercurialis: at communis textus legit ἀποστάσιας. at τὸ ἀποστάσιος nomen est ambiguum, ad excretionem enim, & ad decubitum in abscessum pertinet, cùm in partem aliquam excutitur. propriè tamen de ea quæ fit in abscessum dicitur. Vt vbi d. Hippocrates, quibus rigores fiunt (vel periodici, vel critici) abscessus non oriuntur, id est, rigor non per abscessum sed per excretionem crisin adfert. Quare si hoc nomine hîc vtendum; abusiuè id fiet, & relatiuè, vt referatur ad materiam quæ coquitur, secernitur & excernitur, id est, significabit hîc vomicam, siue inflammationem, siue œdema. Vide Foësium fol. 83. Oeconomiæ.

2 Circum vmbilicum. sumit indicationem à parte affecta. nam sunt frigidiores & duriores illæ partes quæ infra vmbilicum sunt; hinc difficiliùs in suppuratum abeunt.

3 Id est, non tam abscessus faciunt, hoc est, suppuratum & vomicas.

4 Siue doloris participes, siue doloris expertes: siue molles, siue duri.

5 Vt quæ cæteris partibus plus caloris habeant.

6 Nam raro illæ partes sunt calidiores: sed sunt cæteris abdominis partibus frigidiores. Itaque maximè suppurationi student partes quæ in hypochondrio; dein partes quæ ad vmbilicum: vltimò quæ ad pubem & ilia, quæ λαγόνες Græcis. & Hip. 6. epid. 2. 40. Vide Veg. fol. 992. Contra Fuchsij interpretationem. Sed raro aut nunquam fere infra vmbilicum in suppuratum abeunt tumores.

7 Id est, inflammationis sedatio, quæ cùm fiat plerumq. hæmorrhagiâ vel suppurato, ea perficitur in hypochondriis potiùs hæmorrhagiâ, quàm in cæteris partibus.

8 Id est, cùm hypochondria phlegmone sunt obsessa: nam d. Hippocrates ἐκ τῶν ἄνω τόπων. ἐκ refertur ad locum vnde fluit abscessus, & non qua. inflammato iecore nim. vel liene.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVI. [1] Ἁπάντων δὲ χρὴ [2] τῶν οἰδημάτων [3] χρονιζόντων περὶ ταῦτα τὰ χωρία [4] ὑποσκέπτεσθαι τὰς ἐκπυήσιας. Τὰ δὲ [5] διαπυήματα ὧδε δεῖ σκέπτεσθαι τὰ ἐντεῦθεν. Ὁκόσα μὲν [6] ἔξω ῥέπεται, ἄριστά ἐστι, μικρά τε ἐόντα, καὶ ὡς μάλιστα [7] ἐκκλίνοντα ἔξω, καὶ ἐς [8] ὀξὺ ἀποκυρτούμενα.

XXVI. [1] *Omnium autem* [2] *tumorum qui in* [3] *his cunctantur partibus* [4] *expurata considerare oportet. At verò* [5] *suppurata quæ hîc sunt, indeq́ manant, ad hanc rationem sunt exquirenda. Nam quæcumque* [6] *ad exteriorem partem firmantur, optima sunt quæ parua, & quæ maximè* [7] *foras viam affectant, & maximè* [8] *acuuntur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Hactenus de tumoribus; nunc de vomicis, suppurationibus, & earum conditionibus: quæ sumuntur à loco, situ, colore, & consistentia puris.

2 Et cum febri sunt coniuncti, nec resoluendo subsidunt ad vigesimum diem, si calidi:

calidi: vel 60. si frigidi: laudabilis enim in his curatio quæ fit exhaustione: quodsi id obtinere non possumus, suppurato studebimus.

3 In hypochondriis, vmbilico, & aqualiculo.

4 Loco, situ, colore, odore, & consistentia puris.

5 Distinguendum inter ἐμπυήματα & ἐκπυήσιας, id est, suppuratum, & expuratum: Vt libro de vulneribus capitis docet partem eam quæ sutura lambdoidi continetur, non tam citò inflammari, quàm reliquas: & inflammatam minùs periculi reliquis inferre, nec æquè citò mortem adferre: quia, inquit, minùs id os suppurat, & expurat. ponit enim suppuratum, & expuratum. In laborantibus lue venerea fit suppuratum in diploe: fit & expuratum. Id si extra vergat, tum tubercula fiunt & nodi: si intro, tum epilepsia, aliaque grauia symptomata. Sic in musculis rectis abdominis fit suppuratum: at vix expuratum, ob membranę crassitiem. Quare Hippocrati aliud est suppuratum, & expuratum. Galenus hæc confundit.

6 Id est, non alta, neque profunda: quòd à materiæ fit paucitate.

7 Ex quibus fit significatio validæ naturæ, & meatuum liberorum; & pepasmi. 6. epid. 2. & 2. aph. 11. docet interdum suppuratum excludi non posse ob puris crassitiem, & membranæ densitatem. vt iam in vomica abdominis, nam hæc non deprehenditur tactu: Quare medicus collineabit ad signa suppurationis, vt dolorem punctorium, partis horrorem seu inæqualem rigorem, sudorē, grauitatem seu pondus loci dolentis. hæc notant suppuratum in musculis abdominis, nam vt d. Hip. crebra sudandi & horrescendi vicissitudo malum suppuratum esse significat.

8 Symbolum tenuis & calidi succi hoc erit, 6. aph. 9. & robur vnà notant expellentis facultatis, & paruum hæc locum occupant. nec metus aderit de corruptela partis obsessæ: nam foras vergunt. 6. epi. 1, 14.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ [1] μεγάλα τε ἐόντα καὶ [2] πλατέα, καὶ ἥκιστα ἐς ὀξὺ * ἀποκορυφούμενα, [3] κάκιστα. [4] Ὅσα δὲ εἴσω ῥήγνυται, ἄριστά ἐστιν, ἃ [5] μηδὲν τῷ ἔξω χωρίῳ ἐπικοινωνέει: ἀλλ' ἐστι [6] προσεσταλμένα τε καὶ [7] ἀνώδυνα: Καὶ πᾶν τὸ ἔξω χωρίον [8] ὁμόχροον φαίνεται.

* συνεσταλμένα

Contrà quæ [1] magna sunt suppurata & [2] lata, minimumq́ in acutum fastigiata, [3] peßima. [4] Quæcumque verò intro, ex suppuratis, rumpuntur, leniora sunt, quibus [5] nulla cum externa parte communicatio est; sed est [6] adæquata cutis, & [7] doloris expers; totaq́ pars exterior [8] vniusmodi videtur.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, profunda, à materiæ contumacia, & naturæ infirmitate.

2 Id est, diffusa: membranarum & partium vicinarum erosione: denegata meatuum libertate. A succis crassis, frigidis 6. epid. 1. 14.

3 Quòd & naturæ infirmitatem, materiæ contumaciam, vicinarum partium erosionem, & meatuum obstructionem significent. accedit etiam curandi difficultas.

4 Iam agit de suppuratis intro procedentibus. quæ sunt duplicia; nam quædam solùm intrò procedunt: quædam foras & intro. Quæ solùm intro, in bonis ducenda, d. Celsus, si cum illis comparentur quæ intrò & foras procedunt: quamuis reipsa non sint optima. Nam quæ intus & foras procedunt, mala sunt, vt signum, & vt causa. Vt signum, significant enim naturæ titubationem, atque spem σωτηρίας esse sublatam, cùm & foris & intus constitit suppuratum: nam alimentum apponi non

ni non poterit, quo solo vlcera curationem recipiunt. Vt causa, quia συσάρκωσις impeditur. Natura principium suæ redintegrationis aliquod habere debet, vnde carnis generationem incipiat, tanquam à fundamento. Quæ autem intus procedunt, qua ratione non simpliciter bona sint, eleganter explicat hîc Gal. in commentario.

5 Vt d. Celsus, quæ contra se, id est, oppositam cutem, non afficiunt: si enim affecerint, συσαρκώσεως ratio tolleretur.

6 Non tensa, aut tumore aliquo obsessa, vt sarcosis rectè fiat.

7 Nam dolor ostendit intemperiem: at hæc refragatur sarcosi.

8. Non vnius coloris, vt voluit Celsus, 2.lib.8. χρὼς carnem & cutem significat Hippocrati, & Homero Iliad. T. versu 33. & Od. B. versu 376. & Anacreonti: ὕδωρ θέλω γλυκὺ, ὅπως σὺ χρῶτα λούσω. Itaque vniusmodi, nimirum in colore, contractione aut tensione, seu quantitate, consistentia, mollitie, & duritie. 6. epid. 1. 14. æqualiter d. maturescentia: nam alioqui ægrè curantur, cùm in disparibus affectibus, disparibus remediis sit pugnandum. cùm nim. pars purificis, pars sarcoticis egeat. Hoc denotat putredinem & intemperiem abesse. & tunc carni studebit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVII. Τὸ δὲ [1] πύον [2] ἄριστον, [3] λευκόν τε ᾖ, καὶ [4] ὁμαλὸν, καὶ [5] λεῖον, καὶ [6] ὡς ἥκιστα δυσῶδες. Τὸ δὲ [7] ἐναντίον τούτου, κάκιστον.

XXVII. *At verò [1] pus ipsum [2] optimum est, si [3] album sit, & [4] æquale, & [5] leue, [6] minimeq́ graueolens. Quodsi [7] contrario modo se habuerit, pessimum.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Hactenus de conditionibus quæ sumuntur à loco, & situ: nunc de his quæ à colore, odore, & consistentia accipiuntur. Nam primùm egit de suppurati & expurati inclinatione: iam puris erumpentis naturam declarat, vt noscamus quantum bonitatis vel prauitatis gerat: nam optimum & pessimum hîc describit in colore, odore, & substantia. Vt in phlegmone, traiicit sanguis, iam extra venas abreptus, poros omnes: & in alieno loco exardescens, putrescit. idque validè vel modestiùs, vt fuerit calidum natiuum immaniter vel tenuiter pressum à calore præter naturam. Si ita vt calidum natiuum coquat, & calor præter naturam putrefaciat, vter magis exuperat, eius ideam referet materia in colore, odore, consistentia. Ita ex bono sanguine qui antea non putruit, si optimè coquatur, fit pus bonum. quamuis quid putredinis redoleat, quia sanguis ex suo domicilio exilierat, vbi putrescit.

2 Et ad salutem præclarè apparet.

3 Id est, si referat ideam partium solidarum, à quibus conficitur, earum enim integritatem significat. quæ, quantum admisit materiæ ratio, illud sibi aptare ac excolere studuere.

4 A materiæ, quæ est vniusmodi, bonitate: vnde hæc consistentia æqualis, id est, quaque parte sibi similis: ita vt cunctæ eius partes eundem colorem, odorem, & consistentiam seruent.

5 Vi calidi natiui, nam eius robore sanguis in pus abit; & fit tangenti læue, & non asperum.

6 Quod natura mitigationem materiæ fuerit aggressa, antequam corrupta materia esset. tantum fœtoris gerit pus, quantum caloris habet præter naturam. nam vt scribit hîc Galenus, ἡ ὑπερβάλλουσα δυσωδία, σήψεώς ἐστιν ἢ σήψεως σημεῖον. attamen omne pus aliquantulum fœtet, quia est particeps causæ præter naturam; quia vasa sua deseruit. ita præcessit quidam calor præter naturam.

7 Id est, si fuerit nigrum, asperum, inæquale, vel fœtidissimum.

Quo huius prognosis sententia illustrior fiat, altiùs aliquantulum puris generatio-

nerationem accersamus. Est itaque πέψις Aristoteli 4. Meteor. τελείωσις ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ οἰκείου θερμοῦ ἐκ τῶν ἀντικειμένων παθητικῶν, id est, pepsis est perfectio à calore naturali tum proprio ex oppositis patibilibus. Quæ definitio verbis, non re à Galenica differt, qui ait, πέψις est ἀγωγή τις τοῦ πεττομένου, εἰς τὴν τοῦ πέττοντος οὐσίαν, id est, deductio quædam eius quod coquitur, in coquentis substantiam. Aristoteles pepsin in tres species distinguit, in elixationem, assationem, & maturationem. Quæ vltima πέπανσις est Aristoteli, at Hippocrati & Galeno πεπασμός. Differt autem πέψις à πεπασμῷ materiâ (nam vtraque eandem agnoscit causam, calidum natiuum) nam pepsis cibo, pepasmus causæ morbificæ ascribitur; vnde suppuratio, quæ fit à vi partium solidarum, quarum proprium munus est concoctio. Verum quidem est, Suppuratum in se continere calorem præter naturam: vnde aliquis fœtor: sed ab eo non fit coctio, sed à solo naturali calore. Hi tamen calores specie & essentia diuersi non sunt, etiamsi diuersos promant effectus. 5. simpl. Gal. 5. Nam dum calidum æstuat, facit opera calidi alieni. Ab eodem itaque calore alterationes fiunt secundùm naturam, & etiam quæ præter naturam, & quæ inter has mediæ. Primæ illæ fiunt, cùm à sua moderatione non abiit calor, nec contumax si fuerit materia ab eo edomanda. Secundæ, si omnia quæ primæ ascripsimus peruertantur: vt in putrescentibus. Tertiæ fiunt, medio si modo se habuerint ea quæ primæ & secundæ ascripsimus: hinc pus. nim. partim secundùm naturam id est, partim præter naturam: nam à natiuo solidarum calore huc venit, non tamen omnino vincente: non enim prorsus benigna aut maligna fuit materia vnde fabricatur. 2. aph. 47. Ita pus hæret inter mutata naturæ omnino vi, & inter omnino aliena, id est, quamuis non fiat hæc coctio ad formam & naturam (vt ad os aut ad carnem) abit tamen ad certam aliquam formam; nam triumphato omninò calore natiuo à calore alieno, fit corruptio; vt etiam si pepasmi non omnino expers sit materia coquenda, in pus. Fit itaque pus à calore natiuo, & præter nat. calore: vt enim natiuum calidum in carnem & ossa &c. sanguinem vertit; ita calidum præter naturam in cadauerosam putredinem rapit: at pus fit ex his simul agentibus. Et vt cohibetur putrefaciens id calidum præter naturam à calido natiuo coquente, ita bonum vel prauum nascitur pus.

HIPPOCRATIS COI PROGNOSTICON II.

Iohannis Hevrnii *paraphrasticâ versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratum.*

ARGVMENTVM.

Hoc secundo libro docet Hippocrates signa coctionis & prauitatis excrementorum. Et quia vltimò de abscessibus egit, hoc iam prosequitur.

ΙΠΠΟ-

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ Β.



I δὲ [1] ὕδερωπες, [2] οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων [3] πάντες κακοί. Οὔτε γὰρ [4] τοῦ πυρὸς ἀπαλλάσσουσιν· [5] ἐπώδυνοί τε εἰσὶ χάρτα καὶ [6] θανατώδεες. Ἄρχονται δὲ οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τῶν [7] κενεώνων [8] καὶ τῆς [9] ὀσφύος. οἱ δὲ * ἀπὸ τοῦ * ὑ [10] ἥπατος.

HIPPOCRATIS
PROGNOSTICON II.



T verò [1] Hydropes [2] qui ex morbis acutis eueniunt [3] omnes mali. Nam cùm [4] nullam febris remißionem adferant: tum verò [5] longè grauißimos dolores faciunt, valdéque [6] funesti sunt. Causasq́; ducunt ab [7] ilibus [8] plerique; & à [9] lumbis. alij verò ab [10] hepate.

I. Hevrnii commentarivs.

1 Id est, distentiones abdominis ab humore, vel flatu; aut vniuersi corporis œdematosus tumor. Hydrops multis dicitur modis, vt Hydrocephalos: qui fit in pueris nuper in lucem editis, inter pericranium & cranium contenta aqua. Et Hydrops vteri. De his non agit hîc: sed de illo qui euenit vitio partium, quarum potentia totum corpus gubernatur, labefactataque naturæ ab œconomia in coquendo, distribuendo, & excernendo. at hydrocephalos & vteri, vnius partis vitio accidunt. Hydropis causa materialis est pituita: hæc autem vel in sanguinis massa continetur, vnde sanguis pituitosus euadit, vel serosus: vel est segregata à sanguine. Tribus autem modis hæc separata iam, in vitio est, aut enim Tympaniam facit, cùm soluitur in flatus: vel asciten generat dum in aquas funditur: aut Anasarcam efficit, dum fraudata coctione in vitream & salsam degenerat. Essentia autem hydropis consistit in fracta sanguifica potentia hepatis, ab eius mutato habitu, à scirrho, vel temperamenti alienatione.

2 Ab intemperie frigida & sicca partium nutritioni inseruientium, quæ superuenit incendio.

3 Quòd eueniant fractis iam viribus, & ob id sint naturæ impares: nam calamitosè superuenit frigida intemperies incendio in Historia Hermocratis. & propterea lethales & funesti. Præterea, quòd ipsas partes, quarum vitio oborti sunt, labefactent: adeò vt Hydrops symptomate fit periculosior quàm propria, (id est, morbo) causa. Atque hinc pragmatici priùs incipiunt à symptomatis accisione, id est, aquæ eductione, quàm à causa. Quare ex hoc prognostico talem Syllogismum colligimus: Is abscessus est lethalis qui iam fractis viribus incidit, & in foco febris consistit, & partem magis labefactat, & causa est insanabili: Huiusmodi est autem Hydrops qui in morbos acutos incidit, &c. Nam Scyrrhus hepatis est insanabilis; ita omnis inde Hydrops: vt etiam is qui est à marasmo. Sed qui est ab aquæ haustu est sanabilis. Vide Coac.

4 Quòd eorum materia in febris foco

 putrescat.

putrescat. Languente iecore augetur succorum putredo, ac congesto humore expirat fuliginum plurima copia. Subtile illud d. nam si ab aqua esset Hydrops, quæ nimia ingèritur per causos, febris non perseueraret.

5 Distentione & oppressione.

6 Ob fractas vires ex morbi acumine, symptomatum vehementia, & causam ob insanabilem.

7 Id est, intemperie hectica, & vitio intestinorum tenuium. vt cùm lienteria (4. aph. 11. 6. aph. 43.) diuturnæ superuenit dyssenteriæ; (quòd vitium, labefactatis intestinis, communicetur fundo ventriculi) Hydrops incidit.

8 Id est, partes quæ inter extremam costam & ossa ilium.

9 Id est, intemperie frigida mesocoli, & totius mezenterij, quod à lumbis oritur.

10 Per μαρασμὸν ἀποφρυγῆ, id est, retorrido ab hepate, iam exhausto ab humido primigenio vi febris, aut inflammationis. Alioqui semper in Hydrope laborat hepar: errant, inquit Galenus, qui indurato à liene eum fieri putant, intacto hepate. 6. loc. aff. 1. 5. loc. aff. 6.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. [1] Οἷσι μὲν οὖν ἀπὸ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος αἱ ἀρχαὶ γίνονται, * οἵ τε [2] πόδες οἰδέουσι, καὶ [3] διάῤῥοιαι πολυχρόνιοι ἔχουσιν, οὔτε τὰς [4] ὀδύνας λύουσαι τὰς ἐκ τῶν κενεώνων καὶ τῆς [5] ὀσφύος, οὔτε τὴν γαστέρα [6] λαπάσσουσαι.

* τῶν ὑδρώπων.

II. [1] *Quibus itaque Hydropes ab ilibus & lumbis causas ducunt, iis &* [2] *pedes intumescunt, &* [3] *diuturno alui profluuio detinentur,* * *quod neque* [4] *doloris, ex ilibus &* [5] *lumbis aborti remißionem adfert, nec ventrem* [6] *restituunt.*

* Nim. profluuium.

I. Hevrnii commentarivs.

1 Primùm prodidit Hydropem acutis consectarium ferè principia ducere ex ilibus, lumbis, aut hepate: nunc cuiusque peculiaria adfert signa. quò pars affecta conspicua reddatur, & inde certa vt fiat prognosis.

2 Vt sit signum Hydropum proprium & inseparabile: quòd à caloris fonte longissimè absint: naturâ etiam algent, nam membranei & neruosi: & materia pituitosa eò ruit. Vnde œdemate tument. nam calor non discutit: & alimentum confunditur cum excrementis: vnde mane aliquantulum detumescunt, iam quasi quasi coctione celebrata.

3 Lienteria, & diarrhœa vera peculiariter Hydropem notant ex lũbis & ilibus natum. Fluxus fit ex serosi succi in ventrem vndequaque influxu. cùm in illis partibus, vt in intestinis tenuioribus & mesenterio &c. inflammatio oritur, quæ est morbus acutus, fit Hydrops: qui toto morbo profluuium secum trahet. Nam mesaraïcis phlegmone occupatis & debilitatis, non traiicietur alimentum, vt hîc d. Galenus. Sed abiicietur per sedem, cum ichore quodam ab inflãmata parte sudante. Si itaque intacto à phlegmone iecore, talis sit excretio, à mesenterio erit. Et si intestina tenuia phlegmone obsessa fuerint, (vnde maxima venarum copia sugit) aditu ad hepar excluditur cibus: vnde is bilescit ardore, cùm etiam vnà hepar æstu incandescens plurimum bilis affundat; quæ etiam non lentè ab intestinis flagrantibus euocatur. alioqui lienterica est. Euadit id diuturnum profluuium; nam in scirrhum hæc inflammatio abit: inde lentum hoc profluuium.

4 Nam est symptomaticum profluuium: nam hac exclusione causa non tollitur. Et cùm causa non euacuetur, sociam plerumque trahit febrem. nam tumor scirrhodes manet, vnde corrumpitur alimentum: & inde

&c inde etiam flatus surgunt.

5 Pars à thorace incipiens, ad os sacrum terminatur ὀσφύς. eadem etiam amplitudine finiuntur ilia: sed lumbi posticam, hæc anticam regionem occupant. tenuia autem intestina vtrique parti communia sunt.

6 Id est, non adæquant, id est, non in pristinum statum mollitudinis & distentionis mediocris restituunt, d.q. 6. aph. 14. Cùm ex venis in ventrem effluit aqua, soluitur morbus. Igitur profluuium alui, affert morbi remissionem. Resp. ibi docet Hippocrates causam instrumentariam Hydropis: nam dicit ibi, à venis in ventrem excludi. At hoc loco profluuium non fit ab exclusa aqua in ventrem, sed fit symptomaticῶs, ex κακοπραγίᾳ ventriculi & intestinorum labefactatorum. 6. aph. 43. Hic flatus copiâ tenditur abdomen, causis perseuerantibus eorum. q.d. si ad salutem faceret illa excretio, sine dolore eueniret, & tumor ventris non ingrauesceret, sed caderet: nam doloris vacuitas, phlegmones & morsus absentiam, flatuumq. inopiam significabit: & inde etiam cruditatem in vitio non esse, nec labefactatam vim excretricem intestinorum intelligemus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁκόσοισι δὲ [1] ἀπὸ τοῦ ἥπατος ὕδρωπες γίνονται, [*] βῆχές [2] τε καὶ [3] θυμὸς [*] ἐκ-πτύειν ἐγγίνεται. Καὶ [4] οὐδὲν τι ἀποπτύουσιν ἄξιον λόγου, καὶ οἱ πόδες [5] οἰδέουσι, καὶ ἡ γαστὴρ οὐ διαχωρέει, εἰ μὴ [6] σκληρά τε καὶ [7] πρὸς ἀνάγκην. Καὶ [8] περὶ τὴν κοιλίην γίνονται οἰδήματα, τὰ μὲν ἐπὶ δεξιὰ, τὰ δὲ [9] ἐπ' ἀριστερὰ, ἱστάμενά τε [10] καὶ καθιστάμενα.

At verò quibus [1] ab hepate Hydropes incidunt, hos [2] tussis, vnaq; [3] tussiendi cupiditas incessit. Sed [4] nil memorabile excernunt, & pedes [5] intumescunt, nec ab aluo secedunt nisi [6] dura, & [7] ægrè. Et [8] in abdomine tumores excitantur, modò quidem dextra, modò [9] sinistra consistentes, [10] & considentes.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, ab intemperie hectica, quæ vel incendio, inflammato hepate, superuenit; vel primigenia est: vel à scirrho.

2 Oppresso diaphragmate & instrumentis respirationi inseruientibus. Nam hepar iungitur diaphragmati, & aliquid ab hepate exudat. d.q. ita pathognomonicum esset signum tussis: at Hippocrati 6. aph. 35. est epigenomenon. Resp. in Hydrope ab hepate est pathognomonicon. Itaque hîc non æquè malum, ni inflammationis magnitudinem indicet.

3 Hæc tussis est pathognomonica. Sed illa tussis quam describit 6. aph. 35. est epiphœnomenos, id est, superueniens, & semper calamitosa: propter translationem symptomaticam materiæ hydropicæ à ventre inferno ad thoracem. θυμὸς est tussiendi cupiditas. Nam θυμὸς Hippocrati cupiditatem ad aliquid agendum indicat: vt βῆχαι θυμὸς, 2. progn. 60. ibi ἐπιθυμίαν interpretatur Galenus. Hîc significat irritam & ilico desinentem tussiendi cupiditatem, qua nihil effatu dignum excernitur. causam narrat hîc eleganter Gal.

4 Quòd exiguum fit, quod sudoris in modum exudat in asperam arteriam, & quia comprimitur thorax, fit tussis quædam. Vt in Siculo medico, quē inuisit Galenus. Penè nihil in tussi exscreatur. Celsus.

5 Quòd pituitoso sanguine nutriatur iam eorum cutis: & procul absunt à fonte caloris frigidi naturâ pedes.

6 Exhausto humore qui erat fœcibus instar vehiculi; & quòd peristaltico motu sursum intestina moueantur, hepate, instar cucurbitæ, sursum attrahente intestina. & quòd serum intra peritonæum effundatur: Her-

tur: Hermocrati quod cùm non eueniret, dura non pauca eiecit.

7 Id est, cum magna molestia, ob duritiem.

8 Id est, abscessus in abdomine apparent.

9 Et modò in vtraque parte. Duplicem huius sententiæ enarrationem adfert Galenus.

10 Id est, quorum alij suo statu permanent, vt in tympania: alij verò remittunt se & iteratò recrudescunt, vt in œdematosis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. [1] Κεφαλὴ δὲ καὶ χεῖρες καὶ πόδες, [2] ψυχρὰ ἐόντα, [4] κακόν· τῆς δὲ [3] κοιλίης καὶ τῶν πλευρέων θερμῶν ἐόντων. Ἄριστον δὲ καὶ [5] ὅλον τὸ σῶμα θερμόν τε ἐὸν καὶ μαλθακόν. [6]

III. *At verò si [1] caput manus & pedes [2] refrigerentur, & contrà si [3] venter & costæ incendio conflagrent [4] malum. Saluberrimum verò est [5] vniuersum corpus calidum esse & molle.* [6]

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 A qualitate mutata.

2 Vt externæ hæ partes marmore appareant frigidiores. Non quidem vi doloris, vt in dolore colico, aut in syncope etiam stomachica: sed si internarum partium incendio intro auocetur extremarum partium calor, instar cucurbitæ attrahentis. Siti à prædictis doloribus discriminatur: nam in illis, adipsi sunt; in hoc, sitibundi ægri. 4. aph. 48. Hæ si partes non vnquam recalescant, funestum: ob caloris natiui extinctionem partium extimarum. Sin adsit quædam frigoris & caloris præter naturam vicissitudo, morbi maximam ostendit vim.

3 Cùm enim hæc calida remanent, indicium est hoc frigus aut rigorem non esse periodica, nec critica. nam hîc remanet æstus his partibus conceptus; quod non fit in periodicis.

4 Id funestum in acutis. nam in his, si venter æstuet, significatio adfertur inflammati hepatis: pulmonum verò, si thorax in æstum abripiatur. Itaque semper phlegmones magnæ nota erit hæc mutata qualitas; quæ instar cucurbitæ sanguinem in se abducit, vnde externarum frigus: vel notabitur extinctio calidi natiui: 4. aph. 37. & 3. epid. in Adolescente qui iacebat in Foro mendacij.

5 Nim. æquabili filo sparso calore febrili toto corpore: nam significatio hinc adfertur viscera phlegmones expertia esse, & morbo paria esse. Hanc qualitatem itaque opponit pessimæ constitutioni: Nam pessima est, si intus concepto æstu, algeant quæ foris sunt.

6 Ὁμαλῶς addit Galenus: id est, æqualiter. Et d. Gal. æqualiter quidem calidum redditur corpus per ardentissimas febres; sed tamen δακνῶδες καὶ ξηρὸν est corpus, nec æquè molle.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*κείμενα,

IIII. [1] Στρέφεσθαι δὲ χρὴ ῥηϊδίως τὸν * ἀλγέοντα, καὶ ἐν τοῖσι [2] μετεωρισμοῖσιν ἐλαφρὸν εἶναι. Εἰ δὲ [3] βαρὺς ἐὼν φαίνοιτο, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, [4] ἐπικινδυνώτερον.

IIII. *[1] Ipsum verò ægrum in omnem partem facilè versari, & in [2] assurgendo alacrem esse decet. Quòd si [3] grauis & torpidus videatur; cùm toto corpore tum manibus & pedibus, [4] in angusto spes est.*

I. HEVR-

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 In dextrum & sinistrum latus: nec pronum nec supinum iacere. Nam, vt Diocles dicebat, corpora animalium constant ex eo quod fert ferturque. Fert facultas: fertur corpus. Ita vt baiuli infirmi premuntur ab eo onere quod facilè fortiores ferunt: ita & facultas valida facilè fert corporis onus.

2 Quòd ex eo vis cerebri, neruorum robur, & spiritus animalis copia significatur, id est, qui facili negocio voluunt corpus, ac erigunt se ad mingendum, vel sedendo tempus fallunt, id est, hæc facilè sine astantium ope assequuntur.

3 Exhaustis spiritibus tenuique sanguine: tunc enim nec alacriter surgunt, ambulant, nec voluūt se: nec manibus facilè quid transferunt, nec spinam aut ceruicem commodè erigunt, fractâ iam facultate animali.

4 Si se consociârint reliquæ notæ labefactatæ facultatis naturalis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. Εἰ δὲ πρὸς [1] τῷ βάρει, καὶ οἱ [2] ὄνυχες καὶ οἱ δάκτυλοι [3] πελιδνοὶ γίνονται, προσδόκιμος ὁ θάνατος παραυτίκα. [4] Μελαινόμενοι δὲ παντελῶς οἱ δάκτυλοι, καὶ οἱ πόδες, [5] ἧσσον ὀλέθριοι τῶν πελιδνῶν εἰσίν. Ἀλλὰ καὶ τ' [6] ἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι χρή. Ἢν γὰρ [7] εὐπετέως φέρων φαίνηται τὸ κακὸν, καὶ [8] ἄλλο τι τῶν περιεστηκότων πρὸς τουτέοισι σημείοισιν ὑποδεικνύῃ, τὸ νόσημα ἐς [9] ἀπόστασιν τραπῆναι ἐλπίς: [10] ὥστε τὸν μὲν ἄνθρωπον [11] περιγενέσθαι: τὰ δὲ μελανθέντα τοῦ σώματος [12] ἀποπεσεῖν.

V. *Quòd si [1] ad eam grauitatem & lentitudinem, [2] vnguium & digitorum [3] liuor accesserit, tum in propinquo mors est. Quòd si omnino [4] digiti sunt nigricantes & pedes, [5] minùs tunc funesti sunt, quàm si essent liuidi. Sed & [6] aliorum signorum ratio exquirenda est. Nam si [7] ex facili morbum perferre videatur, ac [8] salutare quodpiam aliud signum ad hec signa* accesserit, tunc spes est, morbum [9] ad abscessum permutatum iri, ex [10] quo homo [11] superstes sit euasurus: ipsæ verò partes [12] syderatæ sunt casuræ.* * subindicet

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quæ fit ab oppresso cerebro ab humoris copia; aut refrigerato, vt in lethargo à phrenitide: aut resoluto cerebro à sympathia vitalis facultatis labefactatæ, vt in comate; ineunte iam morbo.

2 Defraudatis his partibus calore vitali, vel per extinctionem, vt in ardentibus febribus: ita vt eò ex corde pertingere nequeat: vel per interceptionem, vt in arteriarum obstructione: vel per collectionem, vt in incendio. Vt in adolescente euenit qui in mendacij Foro iacebat. Vngues excipiunt plurimarum arteriarum & venarum oras, d. Hipp. de natura pueri. quare & principum partium affectionem indicabunt.

3 Nam liuor titubantem notat facultatem vitalem: & grauitas significat animalem facultatem cespitare: & quò plures facultates sunt labefactatæ, eò res ægrorum peiori sunt loco.

4 Q. d. illius dicti liuoris causam continentem, non esse caloris natiui collectionem vel interceptionē, sed extinctionem.

5 Nam ob interceptionem potiùs quàm ob extinctionem nigrescunt: liuescunt autem potiùs ab extinctione in morbis acutis quàm ab interceptione. Nigricantibus autem interceptionis causa esse poterit materiæ febrilis decubitus in extimas partes; quæ nim. materia ex biliosa euasit nigra. Itaque longè præstabilius est has partes nigrescere, quàm liuescere. Quia liuor nunquam potest fieri ex materiæ decubitu: at nigror potest. Atq. tum æger quidem restituitur, at pars nigra emortua excidet.

6 Quæ tum ab essentia corporis, tum ab actionibus, tum ab excrementis morbo accommodatis morboque propriis peti solent. Vt inde sciamus num criticum in abscessum effundatur materia illa nigra.

7 Id est, si morbus symptomatis videatur alleuatus; & pristinæ corporis actiones in officium se erigant à deposito abscessu nigro.

8 Coctione, secretione, & excretione propriorum morbi excrementorum. περιεστηκὸς νόσημα dicitur Hip. morbus qui ad salutem terminatur. opponitur τῷ θανατώδει.

9 Nam si euphoriam nullam consectariam habeat nigredo, erit illa ab extincto calore natiuo, & non à materiæ decubitu.

10 Nimirum abscessu.

11 Depulsa febrili materiâ, per diadosim, in ignobilem partem: extinctoque ipsius foco, & redintegratis partibus. d. q. Critonis abscessum, qui in magnum pedis digitum decubuit: attamen obiit. Resp. decubuit ille abscessus in partem totius materiæ morbificæ non capacem. Ita 2. ep. in Temenij nepte rationem reddit Hip.

12 Labefactatâ naturâ partium à materiæ incumbentis perniciosa vi: vnde sphacelus; qui non nisi sectione sanabilis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. [1] Ὄρχιες [2] δὲ καὶ [3] αἰδοῖα ἀνεσπασμένα, [4] πόνους ἰσχυροὺς σημαίνει, καὶ κίνδυνον θανατώδεα. VII. Περὶ δὲ τῶν [5] ὕπνων, ὥσπερ [6] κατὰ φύσιν συνήθες ἡμῖν ἐστι, τὴν μὲν [7] ἡμέρην ἐγρηγορέναι χρή· τὴν δὲ νύκτα, καθεύδειν. VIII. Ἢν δὲ εἴη τοῦτο [8] μεταβεβλημένον, [9] κάκιον. [10] Ἥκιστα δ' ἂν λυπέοιτο, εἰ [11] κοιμῷτο [12] τὸ πρωῒ ἐς τὸ τρίτον μέρος τῆς ἡμέρης. IX. Οἱ δὲ [13] ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ὕπνοι [14] πονηρότεροί εἰσι.

VI. [1] *Testiculi* [2] *&* [3] *pudenda contracta,* [4] *ingentium dolorum, periculiq́; funesti signa sunt.* VII. *Iam verò quòd ad* [5] *somnos attinet, quemadmodum è* [6] *natura nobis ex more est,* [7] *interdiu quidem vigilare decet; de nocte verò dormire.* VIII. *Quòd si hæc dormiendi ratio* [8] *sit mutata,* [9] *deterius est. Sed* [10] *minùs tamen incommodi sentiet, si* [11] *manè ad tertiam diei partem* [12] *somnum inierit.*
IX. *Qui verò* [13] *ab hoc tempore somni captantur,* [14] *deteriores sunt.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Hæc eueniunt à vitali potentia fracta.

2 Duobus musculis cremasteribus conuulsis à siccitate, cùm febrilis focus stabulatur in aluo: nã hi musculi sunt tenuissimi & infirmissimi. Et testes accipiunt cùm venas, tum arterias; harum itaq. partium, vnde hæ manant, vis depopulata ex testibus elucebit.

3 Conuulsis 4. musculis: quorum duo dicati motui penis, & alteri duo excretioni spermatis & vrinæ. Et sanguine spirituq́ue laxari hæc membra solent; quibus attritis; arctant se pudenda. nam coles rigatur abundè orificiis arteriarum: vnde, dum vires florent, distenditur: oritur enim colis, id est, fistulosæ substantiæ essentia ab osse

osse pubis, quo rigidior fiat influentibus spiritibus. Quare exhaustis arteriis, concidet.

4 Quod illa conuulsio quæ incidit in febre à siccitate, fit insanabilis. dico à siccitate: nam non omnis conuulsio quæ in febrem incidit, est insanabilis. dicit ingentes significari dolores: nam nihil est tam dolorificum ac ipsa conuulsio.

5 Id est, is somnus salubris est, & laudandus, qui per morbos ea ratione initur, qua per sanitatem iniri solet. at homines noctu dormire solent. quin etiam id ex naturæ ductu fit.

6 Nobis: quibus nim. nihil aliud est ex more viuere, quàm ex natura viuere, auctore Hip. & Galeno. id est, eo tẽpore erat in consuetudine id quod erat secundùm naturam. at diuites, d. hîc Galenus, iam contra agunt, noctem in diem mutant.

7 Nam dies digestioni, & nox coctioni dicata est: 6. epid. 4. Nisi viscerum inflammatio somnum de nocte prohibeat: tunc enim præstabilius est interdiu quàm de nocte dormire: ne ab affluxu sanguinis increscat phlegmone. Alioqui, vt demonstrat Gal. 6. epid. 4. nox somno consecrata est, & coctioni: nam feruent dormientibus viscera: nam nox atra intrò cogit spiritum & sanguinem; vt splendidus aër foras euocat.

8 Vi morbi vel culpa ægri.

9 Res ægri in peiori erunt loco.

10 Vbi nimirum, ob nocturnas vigilias, interdiu dormire necessarium fuerit.

11 Id est, ab hora sexta matutina, ad decimam. Diuidit enim Hippocrates diem in tres partes: Prima est à sexta, ad decimam: secunda, à decima, ad secundam pomeridianam: tertia, à secunda, ad sextam vesperrinam.

12 Quòd tunc nondum natura digestioni operam det: hæc enim prima pars nocti & veri quodammodo similis est. nec adhuc bilis aut melancholicus humor foras viam affectant: quodque plurima supersit pituitæ copia, quæ dormiendo in sanguinem coquendo mitigatur.

13 Nim. post tertiam diei partem illam.

14 Quòd tunc bilis vnà cum sanguine intrò recurrat. Somno enim meridiano nihil pestilentius, nihil naturæ magis inimicum: quòd eo motu naturam, quæ tunc se digestioni dat, ad concoctionem inuitas. bilis etiam, quæ eo tempore foras moueri solet, huiusmodi somno intrò reuocatur: vbi collecta febrim excitare poterit, vel in atrum excoqui succum: tum etiam ob contrarios succorum motus, ex luce foras hos euocante, & ex somno intrò prolectante.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. [1] Κάκιστον δὲ [2] μὴ κοιμᾶσθαι, μήτε τῆς νυκτὸς, μήτε τῆς ἡμέρης. [3] ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε [4] καὶ πόνων ἀγρυπνίη, [*] ἢ [5] παραφροσύνη ἔσται ἀπὸ τουτέου τοῦ σημείου. XI. [6] Διαχώρημα [7] δέ ἐστιν [8] ἄριστον, τὸ [9] μαλθακόν τε καὶ [10] ξυνεστηκὸς, καὶ [11] τὴν ὥρην ἥνπερ καὶ ὑγιαίνοντι ὑπεχώρει. [12] Πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν ἐσιόντων. [13] Τοιαύτης γὰρ ἐούσης τῆς διεξόδου, ἡ κάτω κοιλίη [14] ὑγιαίνοι ἄν.

*παραφερνίης

X. *[1] Sed longè pessimum est, neque [2] interdiu, neque noctu dormire. nam [3] talis vigilia, ex dolore vel [4] naturæ labore erit, quæ* [*] causa sunt vnde ab hoc symptomate [5] delirij signa ducantur. XI. [6] Deiectio [7] saluberrima [8] est [9] mollis, & [10] figurata, quæ [11] eodem tempore quo sano olim secedit seu fertur. [12] Copia verò si iis quæ ingesta sunt analogiâ respondent: Nam cùm [13] huiusmodi est deiectio, inferior venter [14] sanus ita fuerit.*

[7] aut, de hoc signo, siue [illegible] eius motu.

I. HEV[RN]-

I. Hevrnii commentarivs.

1 Vt vita hominum vigilando & dormiẽdo exigitur inoffenso cursu: sic magna vitæ offensio esse solet, quando somni & vigiliarum nulla est vicissitudo in morbis acutis. Vt igitur nihil æquè ad salutem facit & apparet in morbis acutis, atque somni benignitas: sic somni vacuitas pessimè affligit ægrotum. d. itaque Hipp. id pessimum; quòd maleficentiâ cæteris cunctis antecellat, nec bonitate cæterorum signorum se vinci patitur: nisi dum instat crisis.

2 Id est, nullam partem quietis habere, in summa dormiendi necessitate.

3 Vt nulla sit curarum excusatio; sed ipse dolor in causa sit: nam in doloris cruciatu fit acrior phantasia, vnde omnia sensoria excitantur ad vigilandum.

4 Occupatâ naturâ causis morbificis quæ incrementa faciunt perpetuò, viresque acquirunt eundo, vnde alysmus, à tetro vapore somnifero, & cerebri squalore. ita à labore & perturbatione vigilat.

5 Et etiam causæ delirij inde significantur. Abest enim somnus, inopiâ vel prauitate anathymiasios, ex cuius mala qualitate irritatur cerebrum, à morbi malitie, à bilioso æstuq. flagrante sanguine, aut à cerebri vitio, & ex metastasi biliosi succi ad cerebrũ: ex quibus æstuat & squalet cerebrum. nam perturbati animi facilis transitus est ad ipsam phrenitidem.

6 Iam agit de excrementis, siue verè excrementa sint, siue colliquamenta. Quid autem inter hæc intersit, docet Aristoteles initio libri 2. de Generatione animal. Est enim excrementum res quæ in triplici naturæ œconomia perfectam concoctionem subterfugit. Idque est duplex, naturale, & alterum materia morbifica. Naturalis excrementi duplex est ratio: vna est, quatenus superfluum quidem, attamen naturæ consentaneum: nam aut nutriendis partibus, aut constituendo fœtui inseruit. Sic chylus excrementum est ventriculi, alimentum tamen hepatis. rursùs, sanguis est excrementum hepatis, aliarum tamen partium nutrimentum: item semen excrementum vniuersi est corporis, nutrimentum fœtus. Altera ratio est, quatenus illud quidem qualitate non est inimicum naturæ, attamen ad naturam conseruandum non est consentaneum: vt fæces, vrina, serum, & sordes. quæ quidem naturalia sunt, quia ex lege naturæ sunt necessaria: eò quòd impossibile sit, totum alimentum in naturam abire. Alterum excrementum est contra naturam, morbosa nim. ipsa materia. Primùm itaque Hippocrates de excrementis naturalibus agit, quæ indicant robur aut infirmitatem naturæ in coquendo, distribuendo, & excernendo. dein de non naturalibus transigit. Hæc examinat in substantia, qualitate, quantitate, tempore, & excernendi modo.

7 Id est, quod deiicitur (ita loquitur etiam Celsus) non autem ipse actus deiiciendi.

8 Nam est indicium benè moratæ, beneque constitutæ naturalis œconomiæ, in coquendo, distribuendo, & excernendo. præterea significatio inde fit vacuitatis phlegmones vicinarum ventri partium.

9 Nam indurata fit ex internarum partium, hoc est, hepatis, venarum magnarum & arteriarum ardore: nisi tamen ex ciborum qualitate hæc eueniant. His adde colorem, & odorem, & somnum ex naturæ lege: de quibus mox.

10 Hoc addit vt declaret, non debere adesse tantam mollitudinem, vt sit liquida deiectio. vult vt suo, non alieno termino definiatur: hoc est, vult vt non sit liquida.

11 Nam æquale & simile, ab eadem alteratum facultate; æqualia copiâ, similia qualitate excrementa gignit, pari tempore colligit, eodemque temporis tractu excernit. Quare hinc significatio adfertur trium facultatum aluinarum restibile robur in coquendo, retinendo, & expellendo. Nam si præuerteretur solenne tempus, retentricis fractam vim notabit, aut coctricis vehementiam: sed per morbos languidior est coctrix; quare non eius bonitate, sed retentricis imbecillitate id eueniet: modò qualitas cibi vel excrementi id non fecerit, vt acrimonia, lubricitas, vel copia. Sin tardior sit deiectio, notabit coctionis tarditatem, aut expultricis languorem, aut sensus stuporem: nisi fuerit à cibi inedia, vel à stringentibus alimentis. his adde languorem musculorum epigastriorum, & diaphragmatis: nam iuuant.

12 Id est,

12 Id est, si enim accisa fuerit deiectionis copia, significatio fit nimis validè prolectantis iecoris, & robustæ ac validissimæ distributionis: sin vberior fuerit deiectio, vim distributionis accisam, ac eò ruere excrementa notabit.

13 In qualitate, copia, tempore, & excernendi modo. (nam oportet excrementum omne referre ideam rei quæ ingesta est, & conditionem partis vnde excernitur) ita enim & aluus firma erit, nec ex liene aut iecore aliquid mali succi in eam effundetur. quare & illa integra erunt viscera: ex toto etiam corpore nonnunquam aliquid accipit. Quare d. Galenus, deiectio naturali similis aluinas res firmas esse notat, nec quicquam in illam effundi: sin ex vicinis partibus aut toto ingruat succus, non tamen aluus tunc laborabit.

14 In coquendo, distribuendo, & excernendo: nec aduenæ humoris affluxu, in sua œconomia laborat. Ima aluus, id est, ventriculus & intestina: comparatione ad thoracem. Ita ratiocinatur: Tum demum res ægrorum benè eunt, cùm excrementa alui in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo, signa edunt integræ naturalis œconomiæ, in coquendo, distribuendo, & excernendo: At alui excrementa quæ hîc describuntur, huiusmodi signa edunt. Ergo, &c.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. [1] Εἰ δὲ εἴη [2] ὑγρὸν τὸ διαχώρημα, ξυμφέρει μήτε [3] τρίζειν, [4] μήτε [5] πυκνόν τι εἶναι, καὶ [6] κατ' ὀλίγον ὑποχωρέειν: [7] κοπιῶν γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὑπὸ τοῦ [8] ξυνεχέος ἐξαναστάσιος, καὶ [9] ἀγρυπνοίη ἄν.

XII. *[1] Quodsi [2] liquida fuerit ipsa deiectio, consentaneum est, ipsam neque [3] stridere, [4] neque etiam [5] crebrò & [6] paucum secedere: [nam ad hoc [7] malum illud accedit etiam] quòd fatigatus homo, multumque laborans, [8] dum continenter exurgit, [9] somni expers reddi poterit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Alterum iam excrementi genus describit, rationemque excernendi addit. Nam est anceps liquida aluus; ad bonum, vel ad malum enim fertur. Nam aluus liquida fundit duplici ratione, critica & symptomatica. Symptomaticè iterũ duobus modis: Vel enim naturalis œconomiæ vitio, aut resolutione & colliquatione partium: quæ colliquamenta in aluum secedunt. Naturalis œconomiæ vitio fit, primò quidem à coctione labefactata, vt in lienteria: Secundò vitio distributionis, ab obstructis mesaraicis venis: Tertiò, vitio instrumentorum excretioni inseruientium: vt dum longano in querela est. Resolutione autem & colliquatione partium; vt in dysenteria hepatica, quæ fit symptomaticè: nam ea est planè præter naturæ legem, à resoluto hepate. Critica verò ratione se effundit aluus, vbi naturæ vi, partibus se exonerantibus, humorum in aluum fit depositio. Signa autem pathognomonica excretionum symptomaticarum, hoc aphorismo describuntur: sumpta nimirum ab excludendi modo, vt est stridor, & frequens & pauca deiectio. Quare, ex contraria ratione, Si liquida sit deiectio sine stridore, sitque multa & rara, sine graueolentia, talis apparebit ad salutem in morbis ventris inferioris: Proprium enim eius est signum. Quare rectè signa suis causis commodentur, vt si in capitis affectibus eadem deprehendas quæ in aluinis, non ita salutaria sunt: nisi enim signa etiam propria sese consocient salutaria, nihil de salute inde sperare poteris: pluris enim faciendum est vnum signum proprium malum, quàm decem communia bona.

2 Vt suo termino describi non possit: ab affluente humore à toto corpore, per hepar & lienem. aut cùm illæ partes, lege natu-

ræ, in ventrem ſe exonerant.

3 Nam cùm deiectio cum murmure exit, id ſpiritum flatulentum arguit; ex quo fracti caloris ſignificatio adfertur, aut acerrimi indomitique humoris. Symptomatica igitur erit talis deiectio, quæ eſt cum ſtridore; nam ἀναδόσεως fruſtrationem, vel ex hepate germen malignæ διαδόσεως habente profectum excrementum notabit. ſin autem mollis illa deiectio non ſtridet, argumento erit ab hepate, totóve corpore, per hepar, vel ex ſplene, bonis naturæ rebus aliquid in aluum exonerari; & id raro, & confertim fit.

4 Stridere aut ſuſurrum edere vox ex ſono ficta. à τονθορίζειν, d. Erotianus, murmure.

5 Quòd talis excretio ſit ſymptomatica, ab humore indomito; & quòd retentricis fractæ inde fiat ſignificatio, 3. ap. 22. Sed quæ pars hìc exuitur ferè retentrice? nam inteſtina retentrice carent, tranſuerſalibus ſolis dotata fibris: at his obitur excretio. Nec ſatisfacit Vega qui d. miniſtras facultates illas 4. partibus cunctis aſſidere. Reſp. illæ facultates peculiares ſunt partibus; & ita certè propria quædam retentrix inteſtinis adeſt, nutricatus cauſâ proprij ſibi. ſed vt inteſtina inſtrumenta ſunt ad totius vicinarumq. partium comparata recrementorum exceptionē, nulla illis data eſt retentrix vis: ſed excretrix illis ineſt omnium partium gratiâ illis conceſſa. & ſphyncterem habent. Niſi tamen reſoluti ſphyncteris excuſatio adferri poſſit.

6 Ob eaſdem cauſas, quas d. Num. 5. nam nihil paucum eſt criticum; ſed omne ſymptomaticum eſt paucum, & fit crebrò. Hæc enim mala ſunt vt cauſa, & vt ſignū. vt cauſa, nā vigilias infert, & vires accidit irritus ille conatus deiiciendi. Vt ſignum, nam fractam denotat retentricem, aut irritatam excretricem. retentrix ab intemperie labefactatur: excretrix irritatur qualitate excrementi ibi congeſti, vel cò affuſi, aut à concepto vlcere.

7 Ad imbellem facultatem retentricem, & humorem pepaſmi expertem.

8 Id eſt, dum ita excretioni dat operam.

9 Quamuis adſit dormiendi neceſſitas. & fortè adſit cauſa naturalis ſomni. Vnde conſectaneum trahit delirium.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. Εἰ δὲ [1] ἀθρόον πολλάκις διαχωρέῃ, κίνδυνος λειποθυμῆσαι. [2] Ἀλλὰ χρὴ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰσιόντων, * ἢ δὶς, ἢ τρὶς, τῆς ἡμέρης ὑποχωρέειν: τῆς δὲ νυκτὸς ἅπαξ. [3] † πλείονα [4] δ' ἐπὶ τὸ πρωΐ, [5] ὥσπερ συνήθες ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ. XIIII. [6] Παχύνεσθαι δὲ χρὴ τὸ [7] διαχώρημα, ἰούσης [8] πρὸς κρίσιν τῆς νόσου. [9] Ὑπόπυρρον δὲ ἔστω [10] καὶ μὴ λίην δυσῶδες. [11] Ἐπιτήδειον δὲ καὶ ἕλμινθας στρογγύλας διεξιέναι [12] μετὰ τοῦ διαχωρήματος, [13] πρὸς κρίσιν ἰούσης τῆς νόσου.

* ἢ ἅπαξ

† πλεῖστον δ' ὑπείτω

XIII. *Sin verò [1] ſæpè & multum aluus feratur, in deliquij animi periculo erit. [2] Sed naturæ conſentaneum eſt, pro cibi aſſumpti modo, bis térve interdiu aluum deponere: de nocte verò ſemel: [3] Sed ita tamen vt [4] maiori copia aluus feratur diluculo, [5] quemadmodum homini ſano in more eſt.* XIIII. *[6] Cæterùm alui excrementum debet [7] craſſius fieri, morbo [8] ad criſin eunte. Sed illud excrementum [9] ſubruffum quidem ſit, [10] neque graueolens multum. [11] Eſt etiam naturæ conſentaneum, lumbricos teretes [12] vnà cum excrementis alui deſcendere, [13] morbo ad criſin properante.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Eò quòd plurimùm & repentè vacuare, replere, calfacere, refrigerare, aut quouis alio modo corpus mouere, periculi plenum sit: nam id soluit vires. 2. aph. 51. & 6. aph. 27. Rara igitur, & accumulata deiectio laudabilis erit: talis enim critica esse solet.

2 Indigna Hippocrate sententia, quam nec Galenus probat. Nam cùm olim non pranderent, sed solùm cænarent, intelligi non potest, quo modo toties interdiu secesserint. Aliter Hippocrates libro tertio de diæta. Nam Hippocrati 4. de morbis, duplex est alimenti excrementum, fex, & recrementum succorum qui ad venas abeunt. Primum descendit post diem, & secundum post tertium diem, quod tunc vna cum fæce remiscetur alimenti; vt à bile tingitur fex. Quare non toties ex eius sententia fiet deiectio.

3 Probo hanc partem, quòd veteres illi fuerint cænatores, & non pransores. in cæna enim largâ se inuitabant manu: ideoq. Hippocrates libro de aëribus, aquis, & locis, Gulosos, contumeliæ causa appellat pransores.

4 Πλεῖστον δ' ὑπεῖτω, vt d. Mercurialis, πλεῖστον aduerbialiter plurimùm homines debere manè aluũ exonerare, sicut maior pars hominum assueuit.

5 Id est, si qui forsan sint qui sæpius de die pastum ineunt, vt quosdam fuisse notat De veteri medicina, hi toties egerere debent, quoties edunt: vt cuique coctioni sua sit recrementorum exactio. Nam agit hîc de numero deiectionis. d. q. in acutis tenuis præscribitur victus, & pauci excrementi, quin & calor visceribus æstuans, aluum siccabit, vnde clysmatũ tunc vsus. Itaque nunquam consuetudini respondebit, ab acuto morbo, ægrotantis aluus. Resp. hîc non definit Hip. deiectionis numerum in omni tempore acuti morbi, sed iam cùm, declinante morbo, vires suas colligit æger. Itaque dicit Hipp. id vbi euenerit, in bonis ducendum esse.

6 Id est, fæces alimenti, & materia morbifica: vnde integritas naturalis œconomiæ intelligitur. Si scilicet ab initio eliquata fuerit aluus: alioqui vbi illa dura fuerit, per crises rectè interdum effunditur: indurante exurenteque causâ iam eiectâ, exclusaque in aluum materiâ morbificâ.

7 Alimentaria nim. fex pepsi; at materia morbifica pepasmo. Hæc ita crassescere debent, vt sit mollis ac constans deiectio; qualis est optima.

8 Inoffenso pede æqualique progressu dum pergit ad crisin salutarem: quod pepasmi securitatem, & celeritatem crisis prænunciat. Nam quicquid concoquendo maturescit, ex aëreo fit aqueum, & ex aqueo terreum, id est, ex tenui crassum. Vide Arist. 4. Meteor.

9 Quod nim. ad iudicium præclarè apparet, id copia & qualitate moderatá bilis tinctum esse debet: non autem à prærubra bile; quod euenit resoluto hepate, officiiq. immemore in sanguinem generando: vt euenit in dyssenteria hepatica. aut non à sincera & multa bile, hepate incendio conflagrante. Quare robur viscerum inde notatur. Vel si non tingatur suo colore fex, hepatis regionem ab infarctu laborare, significatio fiet.

10 Nam graueolentia illa à putredine esset. Sed cùm non admodum fœtent, significant, in ea coctione qua fex fabricata fuit, calorem natiuum euincere.

11 De lumbricis agit Galenus 3. aph. 26. Demonstratum autem est apud Medicos, lumbricos causas principiaque ducere, more imperfectorum animalium: Non enim à semine, sed à putredine, vt docuit Aristoteles. Horum tria faciunt antiqui genera, vocant enim latos, rotundos, & ascarides. Lati aliquando toto intestinorum ductu feruntur: à tenuibus intestinis ad podicem vsque. Quibus qui sunt obsessi, continenter cibum capiunt, & famem explere nequeunt, estque hoc genus lumbricorũ ferè insanabile. ASCARIDES ideam referunt eorum vermiculorum qui in caseis glomeratim nascuntur: quique ferè in ano iumentorum colliguntur. qui pituita salsa abundant aut melancholia, huiusmodi ascaridibus sunt obnoxij. Ideo Hippocrates numerat Ascarides inter morbos qui Autumno homines inuadunt. Alij sunt ROTVNDI, longi semipedem, pedem, aut etiam sesquipedem: Qui in tenuibus intestinis generantur, & vomitione red-

duntur: & miris modis ventriculum fatigant. Hos medicamento ex scordio & absinthio confecto fœliciter eiicies. Quemadmodum igitur in puerulis qui bono succo abundant, si fuligo in cute capitis cunctetur, & putredinem quandam, nondum tamen perfectam, concipiat, magna pediculorum copia generatur: sic etiam fieri potest, vt lumbrici à pituita putri nascantur. Hunc Hip. locum declarat Paulus 5. lib. 57. & Aet. 3. 1. 39.

12 Nam qui sine excrementis alui descendũt, vi putredinis & graueolentiæ fugantur; & sunt funesti: 1. epid. sect. 3. historia antepenultima. Vide Cælium Aurelianum; & Hippocratem sub finem libri quarti De morbis. Sed hoc modo criticè excernuntur.

13 Si enim ineunte morbo viui descendant, non tam putredinem quàm cruditatem significabunt: Si verò ineunte morbo mortui efferantur, signa sunt putredinis & cruditatis. Quod si ineunte crisi mortui descendãt, id euenit putredine. Sin ineunte crisi viui descendant, id erit à putredine: non tamen aliena, sed eadem, à qua vitam sumpserunt. Præstat igitur viuos ineunte crisi descendere: quia non moriuntur nisi à putredine & corruptione quadam inexplicabili. Et eò magis sunt reformidandi, si sine excremẽtis descenderint: quia tunc excluduntur à pessima, & ineffabili, & inemendabili qualitate venenata.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. Δεῖ δὲ [1] ἐν παντὶ τῷ νουσήματι, [2] λαπαρὴν τὴν κοιλίην εἶναι, [3] καὶ εὔογκον. XVI. [4] Ὑδαρὲς [5] δὲ κάρτα, ἢ [6] λευκὸν, ἢ [7] χλωρὸν, ἢ [8] ἐρυθρὸν ἰσχυρῶς, ἢ [9] ἀφρῶδες διαχωρέειν, πονηρὰ [10] ταῦτα πάντα. XVII. [11] Ἔτι δὲ [12] πονηρὸν, καὶ [13] σμικρόν τε ἐὸν, καὶ [14] γλίσχρον, καὶ [15] λευκὸν, καὶ [16] ὑπόχλωρον, καὶ [17] λεῖον. XVIII. Τουτέων δὲ θανατωδέστερα ἂν εἴη, τὰ [18] μέλανα, ἢ [19] λιπαρὰ, ἢ [20] πελιὰ, ἢ ἰώδεα, ἢ κάκοδμα.

XV. *At verò [1] in quouis morbo, & [2] mollem, & [3] bene habitum ventrem esse oportet.* XVI. *[4] At verò deiectionibus [5] præliquidis, [6] albidis, aut [7] pallidis, aut [8] prærubris, vel [9] spumantibus aluum ferri, [10] hæc omnia sunt calamitosa.* XVII. *[11] Sed illud [12] calamitosius est multò, [13] paucum, & [14] lentum, & [15] album, & [16] subflauum, & [17] æquale excerni.* XVIII. *Sed his etiam magis funesta fuerint, [18] nigra, aut [19] pinguia, aut [20] liuida, aut æruginosa, aut graueolẽtia.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quòd talis constitutio quæ tactu & visu percipitur, ad salutem præclarè appareat. Significatio enim inde fit, benè constitutorum viscerum. Nec hepar inflammatum esse, vnde putrida reddatur aluus: nec ventrem exsuccum ac extenuatum esse; vnde præclarè officium suum facit in excernendo; & vsum pharmacorum fœlicitat, 2. aph. 35. Nam facit ad exclusionem integritas musculorum abdominis, quibus suo humore exhaustis, ac fractis iam abdominis viribus, nihil excerni potest.

2 Λαπαρὸν esse ventrem, non est ipsum esse flaccidum, sed æqualem consistentiã & mole: qualitate moderatum, neque calidum, neque frigidum. Vt εὔογκος referatur ad quantitatem: quod dicit in aphorismis πάχος ἔχειν: id est, crassitudinem habere. quod contrarium est tabescenti. At λαπαρὸς ad consistentiam, id est, mediocris

dioeris in distentione, & contractione: vt cùm pars non fuerit plena.

3 Q.d. sit venter mollis, haudquaquam tamen tenuis.

4 Redit ad genera prauorũ excretorum.

5 Id est, quæ nec progresso morbo crassescit: quod signum est summæ atque indomitæ cruditatis.

6 Intercepta chyli distributione, ab obstructione mesaraicarum, vel phlegmonoso ab hepate. Albis, id est, referentibus ideam sumpti cibi, (catachristicôs) quam pro colore cibi assumpti, nigram esse licet. Vt si quis pulpam leporinam assumpserit. Vel cùm bilis tincturę est expers deiectio, obstructâ vesiculâ bilis, vnde icterus. Vel aliô translata bile, vnde phrenitis. Significat itaque traiici sanguinem bile.

7 Nam pallida bilis cruda est, & seri permixtionem denotat.

8 Resoluto hepate: vt in Dysenteria hepatica: aut bilis sincerioris copiâ: vt cùm à flaua bile meraciùs tingitur.

9 A calore præter naturam corpus colliquante; vt dum feruet in olla pinguedo: aut à flatulento spiritu, solutu difficili, in materia ea concepto, ab inæquali perturbatione, qui materiam agitat: vt in mari excitatur spuma. 2.aph.43. Hæc quo fuerit tenuior, eo deterior: nam inæqualium corporum, quo tenuiores sunt partes, eò inæqualitas ipsa est deterior.

10 Ita enim vis significatur causæ efficientis præter naturam, quæ in omnem partem agitatæ materiæ sese insinuat, si de spumante loquamur deiectione.

11 Pertinet hoc Prognosticum ad Dysenteriam, cuius hæ sunt notæ. Vt sensus sit, paucum, lentum, album, & æquale excerni. Nam Dysenteria ineunte, liquefactâ pinguedine, paucum, lentum, & album excernitur: nã talis est pinguedinis aëreæ color. Consumptâ verò aëreâ pinguedine, sæuit calor in seuum & adipem crassiorem; qui cùm flauus sit, fit colliquamentum subflauum. Consumpto seuo, agit calor in interiorem tunicam: atq. tunc ramenta excernuntur. Postremò in exteriorem tunicam, quæ carnea est; licet hoc negent plerique Anatomici; tunc excernuntur carunculæ; ac de vita ægri actum est.

12 Significant enim colliquationem: sed minorem colliquationem denotat alba pinguedo.

13 Nam si magnæ fuerint, à ciborum copia crudorum euenire poterunt. Vel etiam à valida colliquatione: sed fætore discernuntur.

14 A retorrido æstu. nisi tales cibi fuerint. Verùm copiosa fit deiectio, cùm à cibo lentescit.

15 Minoris colliquationis index; quæq. fit dum nuper nata liquescit pinguedo.

16 Maioris colliquationis index: ex vetustiore firmioreque adipe: ex maiori concepta febre.

17 Vt enim in rebus naturalibus optimum signum est æqualitas: quia bonitatem materiæ, & naturæ vim significat, quòd nulla materiæ pars fugerit naturæ alterationem: Sic contra, eadem in rebus nõ naturalibus, est signum pessimum: quia significat causæ contra naturam agentis, in omnem partem materiæ morbosæ æqualem actionem, & quòd toti materiæ se insinuarit.

18 Sunt variæ ideæ nigrarum excretionum. Vna est veluti fæx & limus sanguinis: & dicitur humor melancholicus. 4.ap. 21. Altera est colore nigra 4.aph.22. aut fusca, pellucida, sapore acida, aceti modo terram, in quam effunditur, subigens: & appellatur Atra bilis. Prioris excretio prouenit resoluto à liene, non potentis secernere illum humorem à sanguine, ob copiam succi melancholici. Posterioris excretio euenit, cùm febrili incendio bilis flaua abripitur in æruginosam, & deinde in atram. 3.epid.2.hist.4. in Philiste. Funesta talis est excretio; nam atra bilis nulla parte excerni potest, bonis ægri rebus: omnis enim humor sincerus, est malus, vredine absumpto sero.

19 Liquatis à retorrido calore febrili pinguedinibus. si non sit à cibo. vt in Thaso euenit Pario. Sed hæc fœtorem habet iunctam: primùm egit de non fœtidis pinguibus. Vel cùm modicè ab atra bile tingitur.

20 Extincto calido natiuo. 1.cris.11. ni à cibo fuerit.

XIX. [1] Τὰ δὲ [2] ποικίλα, χρονιώτερα μὲν [3] τουτέων, ὀλέθρια δὲ οὐδὲν ἧσσον. Ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα, [4] ξυσματώδεα, καὶ [5] χολώδεα, * καὶ [6] πρασοειδέα, καὶ [7] μέλανα. ποτὲ μὲν [8] ὁμοῦ [9] διεξερχόμενα ἀλλήλοισι, ποτὲ δὲ [10] κατὰ μέρος.

* καὶ αἱματώδεα

XIX. [1] *Deiectiones* [2] *variæ, maiorem quàm* [3] *illæ diuturnitatis ſpem adferunt, ſed tamen non minùs ſunt funeſtæ. Sunt autem huiuſmodi* [4] *ſtrigmentoſæ,* [5] *bilioſæ,* [6] *porraceæ, &* [7] *nigræ. Siue illæ* [8] *ſecedant ſimul, ſiue* [9] *aliæ ab aliis* [10] *ſegregratæ.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Aluus varia Celſo dicitur.

2 Id eſt, diuerſarum partium ſymptomaticæ, & variæ mutationis, quæ fit à calore febrili.

3 Quàm excrementum illud ſimplex nigrum; quod iam iam futuram mortem denotat. Nam ſi variis picta coloribus excernantur, veriſimile eſt, non priùs extinctum iri calorem, quàm ad prauiſſimum excrementum ſit deuentum; prauiſſimum autem eſt nigrum: ſub reliquis, licet prauis, adhuc conſiſtentibus viribus. & cùm tam varij ſint ſucci, veriſimile eſt inter illos etiam aliquem eſſe longorum morborum auctorem; vt ſi craſſior & frigidior. & longo tempore opus eſt vbi varij ſucci coqui debent 4. aph. 21.

4 Abradentes: à bile acri. Iam oſtendit quid vocet varias deiectiones.

5 Scilicet meracæ.

6 Et æruginoſæ. à calore vſtâ bile in virorem. Celſus enim vertit bilem viridem.

7 Nim. à fracta hepatis temperie, ſi loturæ carnis ſimilis: vel ab ardore, ſi ſplendens & craſſus: vel à bile exedente, ſi bili mixtus.

8 Vt ſi ſingulis deiectionibus varij ſeſe colores offerant: nec adeò mixti, quin diſtingui poſſint. Celſus, d. modò ſimul, & in mixtura quadam, diſcreta tamen repræſentat.

9 Viciſſim, vel vt d. Celſus, diuerſis temporibus.

10 Vt ſi manè ferantur æruginoſa, veſperi nigra. Prauus adeſt hîc progreſſus, nim. qui fit ad mortē: mutatione ſymptomatum à prauis ad deteriora, naturæ nim. infirmitate, caloris præter naturam vi, & potentia, ac materiæ contumacia. d. q. Hip. 4. aph. 47. d. hæc ſi benè ferantur iuuare. Reſp. Vbi nigra adſunt, non benè feruntur. Quod autem hemitritæus breuior ſit quotidiana: id fit quòd ex contrariis cùm ſit facta ſuccis, illi ſeſe mutuò domant. ſed tam efferi hi ſunt ſucci vt ſeſe mutuò ſtimulent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. [1] Φῦσαν [2] δὲ ἄνευ [3] ψόφου καὶ περδήσιος διεξιέναι, ἄριστον. [4] Κρέσσον δὲ καὶ σὺν ψόφῳ διελθεῖν, ἢ αὐτοῦ * ἀνειλέεσθαι. καὶ † οὕτω [5] διελθοῦσα, σημαίνει ἢ [6] πονέειν τι τὸν ἄνθρωπον, ἢ [7] παραφρονέειν. ἢν μὴ [8] ἑκὼν ὁ ἄνθρωπος [9] οὕτω τὴν ἄφεσιν τῆς φύσης ποιήσηται.

* ἀναπολῦφθαι [illegible]

XX. [1] *Cæterùm* [2] *flatus, & bombi* [3] *ſtridoris expertes emittere, optimum eſt. Sed tamen* [4] *præſtabilius eſſet flatum vnà cum bombo excludi, quàm illic reuolui. Et* [5] *cùm ita erumpit, aut dolere* [6] *quid hominem ſignificat, aut* [7] *delirare. Niſi fortaſſe* [8] *ſponte ſua flatum* [9] *ſic emittendum duxerit,*

I. HEVR-

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quia de excrementis iam agit, iure etiam de flatu.

2 FLATVVM ventris tria fecerunt genera, nim. silentem, cum bombo, cum stridore. Flatus silens, bonus est: cum bombo est deterior, quia fit à materia crassiore, quàm quæ à languido calore soluatur; vel à meatuum angustia: flatus cum stridore, significat materiam flatulentam partis vnde manat, & qua manat angustiam.

3 Quòd ex eo significatio fiat caloris vegeti, materiæque edomitæ, & meatuum ab infarctu liberorum.

4 Quia in febribus aluo inflata, si flatus non erumpat, malum. 4. aph. 11. Reuoluitur flatus ad superiora, incendio, dolore, vel partium refrigeratione. Dicit, meliùs est excerni flatum, quàm eum reuolui: & quum excernitur, feliciùs exit sine sonitu.

5 Nim. flatus cum bombo.

6 Vt ventre. adeò vt nequeat flatum continere.

7 Quod ea faciat quorum sit insolens: neque eorum qui adsunt rationē habeat, deprauato iudicio. nam quidam alioqui mori malint, quàm flatum emittere in consessu aliorum.

8 Præeunte voluntatis imperio.

9 Vt tunc omnis delirij suspicio tollatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. [1] Τοὺς δὲ ἐκ τῶν ὑποχονδρίων [2] πόνους τε καὶ κυρτώματα, ἢν ᾖ νεαρὰ, καὶ μὴ ξὺν [3] φλεγμονῇ, λύει [4] βορβορυγμὸς ἐγγενόμενος ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ. Καὶ μάλιστα μὲν διεξιὼν, ξὺν κόπρῳ τε καὶ [5] οὔρῳ, καὶ φύσῃ. ἢν δὲ μὴ, καὶ [6] αὐτὸς δὴ [7] περαιωθεὶς, ὠφελέει. [8] Ὠφελέει δὲ καὶ ὑποκαταβὰς ἐς τὰ κάτω χωρία.

XXI. [1] *Hypochondriorum autem* [2] *tumores & dolores, siquidem recens oborti fuerint, &* [3] *inflammationis expertes, soluit* [4] *murmur in ipso hypochondrio conceptum. Maximeq́ si illud murmur cum stercore,* [5] *vrinâ, & flatu eruperit. sin minùs, & si ipsum* [6] *per se* [7] *secesserit, iuuat.* [8] *Iuuat etiam cùm [ab hypochondriis] in imum ventrem descenderit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Loquitur de Tumoribus à flatu cum aliqua humiditate: ex qua, nim. accedente calore, genitus est flatus.

2 Excitato in illis partibus flatu. per νεαρὰ recentes tumores intelligit. κύρτωμα omnem denotat tumorem, etiam à flatu. Galenus hîc dicit: Omnes tumores hypochondriorum recentes, præter naturam, à flatu sunt, vel à phlegmone.

3 Hîc phlegmone accipitur pro tumore præter naturam, quem veram inflammationem vocamus. qua significatione bis tantùm accipitur apud Hippocratem: nam aliàs semper pro incendio sumitur. Per phlegmonen intellige cunctos tumores præter naturam, vt inflammationem, œdema, scirrhum.

4 Omnis tumor hypochondrij aut est recens, aut vetus. Recens est inflammationis particeps, vel expers. Expertis signum pathognomonicum est borborygmus, id est, murmur. Particeps inflammationis, est expers murmuris, & eius loco adsunt tormina. Vetus est cum murmure, aut sine murmure. Cum murmure indicat intemperiem frigidam hecticam earum partiū in quibus excitatur tumor. Vetus sine murmure significat illius partis scirrhum 4. aph. 73. Borborygmus itaque in hypochondriis soluit dolores atque tumores

qui sunt in hypochondriis, si phlegmone absit, & vetus tumor. nam inde significatio fit, humidũ se mouere ad excretionem.

5 6.aph.40. 4.aph.73. & 6.epid. 2. 40. narrat Hip. criticum fuisse lotium simile geniturae: & Gal. in commentario credit talem fuisse dispositionem in hypochondriis ipsorum, qualis in praesenti Prognostico. à vitrea id pituita erat in Perintho.

6 Maximè bombi experte.

7 Est enim περαιοῦσθαι transmitti, traiici, aut penetrare.

8 Id est, si à superioribus partibus ventris abeat in imum ventrem, nam & ita fiet spiratio ex facili, quae ab oppresso diaphragmate à distentione, impedita erat. & dolores hypochondrij remittuntur laxatis partibus à tensione. nisi adsit phlegmone, scirrhus, oedema, vetúsve malum, 4.aph.73.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXII. [1] Τὸ δὲ οὖρον [2] ἄριστόν ἐστιν, ὅταν εἴη [3] λευκή τε ἡ ὑπόστασις, καὶ [4] λείη, καὶ [5] ὁμαλὴ [6] παρὰ πάντα τὸν χρόνον, ἐς τ' ἂν [7] κριθῇ ἡ νοῦσος. [8] σημαίνει γὰρ ἀσφάλειάν τε καὶ νόσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι.

XXII. [1] *Optima* [2] *autem est vrina, cùm &* [3] *alba fuerit hypostasis, &* [4] *laeuis, &* [5] *aequalis, inoffenso cursu* [6] *totius morbi historia, quoad* [7] *iudicatus fuerit morbus:* [8] *talis enim vrina ad securitatem & ad breuitatem morbi praeclarè apparet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 In vrina tria continentur, nebula, eneorema, & hypostasis. Nebula est id quod in superficie vrinae natare videtur: eneorema, quod medium occupat: hypostasis, quod in vrina subsidet, & fundum petit. Deiectio & vrina naturalis facultatis robur indicant. Naturalium facultatũ praecipua est concoctrix, cuius robur excrementis notamus, vt expectorato, deiectione, & vrina. vt autem expectoratum de pectore, deiectio de ventre significationem praebet, ita vrina de iecore, liene, ac toto venoso genere signa profert. In vrina notatur substantia, qualitas vt color & odor; quantitas, contenta vt spuma; tempus, & excernendi modus. Haec pronunciat Hip. de morbis quorum hyparxis in febre consistit.

2 Id est, ad salutem praeclarè apparet, in morbis acutis: nam in his proprij excrementi rationem obtinet.

3 Id est, sedimentum, quod nihil aliud est quàm portio alimenti coctionem subterfugientis, quae partium solidarum integritatem arguit: calorisque natiui vim, heterogenia segregantis. nã cùm pepseos sit expers: quantũ potest natura eam materiam ad pepasmi ideam vertit; & partibus à solidis imaginem albedinis ducit.

4 Causae salubris beneficio, sese in omnes materiae partes insinuantis, easque mitigantis aequaliterque alterantis. Hoc est non apparent quaedam crassae, & quaedam tenues partes, quaedam magis aliis albae: id enim non perfectae coctionis esset. etsi ita manè & vesperi mingatur, & reliquis diebus d. Galenus. igitur, ex sententia Galeni, vesperi etiam vrina inspicienda: vbi suspicio est nondum exactè mitigati cuiusdam succi: vt in Eudemo.

5 Materiae, quae est vniusmodi, bonitate; & ab aequali naturae vi quae egit in excrementum; vnde simplex affectio, copia & qualitate aequali.

6 Vt tota morbi historia vrina videatur pepasmi capax, id est, vt non in tribus vel quatuor vrinis haec bonitas effulgeat, sed in cunctis, ad crisin vsque. Cleanactides ita variam fudit vrinam in semicocto morbo. 1.epid.3. nam quidam ibi coquebantur succi, quidam crudi restibiles erant: & non citra periculum id erat.

7 Propria nim. cuiusque morbi. crisis: nam quò natura viam affectat, eodem

crisewn

crisewn inclinationes fiunt.

8 Nam concoctio excrementorum cuiusque morbi, & celeritatem & securitatem crisis pronunciat: nec recidiui metum adfert. Vt si talis fuerit vrina primo die, quarto soluetur morbus: si quarto, in septimo. Ita Galenus inquit se millies astitisse dum crises fierent, nec vllum interiisse ex illis, qui cum signis coctionis crisin subierint. Nota, Galenum ponere signa pepasmi & excretionem succorum: nam quidam expultrice resoluta moriuntur, signis in bonis. Ita ratiocinatur. Ea ad salutem apparent ex quibus fit significatio integritatis partium solidarum bonitatis, æqualitatis, & minimùm contumacis materiæ; & roboris calidi innati: Huiusmodi autem est vrina hîc descripta. igitur &c. Item: Quicquid in vrina continetur, ad salutem apparet, si & materiâ & loco bonum sit; At Hypostasis alba, læuis, æqualis, materiâ & loco bona est: nam omnis hypostasis loco bona est: nō omnis tamen eius materia: contra, omnis nubecula loco mala est, non materiâ: omnis nubecula mala est. Item omne eneorema loco malum est, non materiâ. Nam cùm hæc tria liquore sint crassiora, & grauiora ipsâ vrinâ, deberent ad fundum matulæ sidere. Si igitur sint pendula, eiusmodi erunt à flatu: flatus autem fit ab infirmo calore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. [1] Εἰ δὲ διαλείποι, καὶ [2] ποτὲ μὲν καθαρὸν οὐρέοιτο, ποτὲ δὲ ὑφίσταιτο [3] λευκὸν καὶ λεῖον, [4] χρονιωτέρη γίνεται ἡ νοῦσος· καὶ ἧσσον ἀσφαλής. XXIIII. [5] Εἰ δὲ εἴη τό, τε οὖρον [6] ὑπέρυθρον, καὶ ἡ ὑπόστασις αὐτέου [7] ὁμοίη, καὶ [8] λείη, [9] πολυχρονιώτερον μὲν τοῦτο [10] τοῦ πρώτου γίνεται, [11] σωτήριον δὲ κάρτα.

XXIII. [1] *Sin talis vrinæ intermißio quædam sit, vt [2] modò pura reddatur, modò hypostasis [3] alba & læuis subsidat, [4] diuturnior quidem est morbus, ac minùs res ægri in tuto sunt.* XXIIII. [5] *Sin [6] subrubra reddatur vrina, atque ipsius hypostasis [7] æqualis, & [8] læuis, [9] diuturnioris quidem morbi ea erit, [10] quàm illa iam commemorata, sed [11] admodum salutaris.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Secundum locum habet ea vrina, quæ non perseueranté bonam hypostasin gerit.
2 Id est, pepasmi expers, & sine sedimēto.
3 Id est, pepasmi particeps.
4 Nam cùm vrina redditur modò pepasmi expers, modò particeps, signum est inæqualis & contumacis materiæ, & labefactatæ naturæ, & materiæ imparis. Quòd natura quidem coctionem aggrediatur & partem vincat; vnde intercalaris talis pepasmus significationem adfert, non materiam vniuersi morbi; sed peculiaris cuiusdam affectionis mitigari: hoc euenit per febres interdum, vt in parte aliqua suscipiatur concoctio, crudis manentibus vniuersitatis excrementis. Talem vrinam fundebat Cleanactides apud Hippocratem, primo epidemiωn, sectione tertia, ægro sexto. cui à quadragesimo die variæ fuere vrinæ, modò expertes, modò compotes hypostaseos: vt euenit in errantibus paroxysmis; nam hi ex variis morbificis succis nascuntur. Quare talis vrina significat morbi longitudinem, errantes paroxysmos, & humores varios, coctos, & non coctos.

5 Vbi vrina & hypostasis subrubra, tertium locum habet hæc bonitatis, securitatis, ac breuitatis. nam secundo loco erat ea quæ intercapedinata est: optima autem prima. Pessima est prærubra, id est, ἐξέρυθρον οὖρον. 6. epid. 1. 30. secundò, rubra:

earum melior quæ subrubra; d. Galenus 2. prorrhet. 25.

6 A tinctura copiosiore seri sanguinei, vel bilis, modicæ in quantitate, & moderatæ in qualitate. Nam rubra euadit tinctura bilis immodicæ & immoderatæ, pepasmi planè expertis: aut à summa renum infirmitate, officio suo non benè fungentium, id est, serum à sanguine secernere non valentium: Vt in Cleanactide.

7 Id est, vniusmodi, nec alieno perfusa humore. Aliud enim hoc loco est ὁμοίη, aliud supra ὁμαλή.

8 In fundo firmata.

9 Id est, magis hæc quidem quàm illa iam commemorata ad diuturnitatē morbi apparet: præsertim si post septimum diem apparere ceperit: Nam si quarto die, crisin fore septimo significat. 4. aph. 71. Nam humidus & serosus succus die eget. & calor imbellis est; vt qui nec flauam generat bilem, nec sanguinem exactè coctum, sed serosum aliquantulum: non tamen omnino aqueum, nec acrem aut putridum.

10 Quàm in semicocta materia. cuius vrinam in præcedente Prognosi descripsit.

11 Ob materiæ, nim. seri sanguinis bonitatem: quod facilè à natura pepasmum recipit. Ea enim cruditas facilè pepasmum recipit, cuius materia naturæ est consentanea: serum autem sanguinis mite est & naturæ consentaneum: quia naturam sanguinis, cuius est serum retinet. serum verò bilis & succi melancholici est indomitum. Nec enim talis humor magna pericula accersere solet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. [1] Κριμνώδεες [2] δὲ ἐν τοῖσιν οὔροισιν αἱ ὑποστάσιες, [3] πονηραί. τουτέων δὲ ἔτι κακίους, αἱ [4] πεταλώδεες. Αἱ λευκαὶ δὲ καὶ [5] λεπταὶ, κάρτα [6] φλαῦραι. τουτέων δ' ἔτι κακίους εἰσὶν, αἱ [7] πιτυρώδεες.

XXV. [1] *At verò quæ in vrinis farinæ [2] crassioris speciem hypostases referunt, [3] praua sunt. Sed his multò peiores sunt [4] laminea. Albæ verò [5] & tenues, admodum sunt [6] perniciosæ. Sed his omnibus calamitosiores & magis funestæ sunt [7] furfuraceæ.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Omnis hypostasis aut est cocta, aut cruda, aut praua. de primis duabus nunc egit, de tertia hîc agitur. Primò colliquatur recens pinguedo, deinde antiqua, hinc recens caro, quam sequitur antiqua, vltimò solidæ partes. Nam liquitur à calore caro etiam; & solidæ partes inter fibras gerunt intertextam substantiam carni similem, liquitur & hæc: quin tunc à fibrosis partibus siccatis, squamulæ & furfures exiliunt. Arist. 4. Meteor. 6. & 2. gen. an. 4.

2 Quæ à molis confracta non est. κριμνὸν crassior farinæ pars.

3 Id est, calamitosæ. præsertim si vrina tenuis fuerit, & morbus acutus: tunc enim talis hypostasis teneræ carnis aut adipis colliquationem significat: & mortem in propinquo esse. Carnis autem colliquato iam & consumpto humore, hypostasis colore erit fusca vel rubra: & dicitur orobæa: Adipis verò colliquefactæ coacta parte crassiore, colore erit alba hypostasis: & dicitur genitalis, quòd humanæ genituræ ideam referat. Diuiditur enim hypostasis κριμνώδης in orobæam: id est, similem orobo excorticato vitelli colore, d. Act. 2. diff. vrin. 10. & genitalē: quæ consistentia sunt eadem; quæ ambæ sunt grandinosæ; solâ substantiâ differunt. Dixi si fuerit morbus acutus. 6. epid. 2. 40. alioqui in morbis imi ventris sine febre, pituitæ solutionem adfert. Inualidioribus viribus autem ad diuturnitatem apparet, 7. aph. 31. conglomeratâ & compactâ existente materiâ. 3. epid. 3. hist. Vt in eo qui in horto Dealcis iacebat; 7. aph. 31. qui per sudorem integrè iudicatus, quadragesimo die conualuit, sed prostratis viribus, lethale: vt in Sileno.

4 Quæ bracteolæ ideam effingunt, vt

ferè

ferè in Hecticis apparent: Hæc in morbis acutis cum vrina tenui, partium solidarum colliquationem arguunt. cum vrina crassa, vesicæ ipsius scabiem. squamosæ itaq. hæ deiectiones κεχυμένοι sunt peiores: nam iam non carnem, sed solidas partes exuri significant. Lamineæ sunt latiores & tenuiores foliis similes: furfureæ sunt crassiores, nec ita latæ.

5 Id est, spumantes. quæ instar niuis, omni ex parte sunt agitatæ, spumant: nam nulla est spuma subtilior spumâ niuis. Quare talis fit hypostasis ex spiritu flatuoso, permixto tenaciùs semicocto humorum excremento.

6 Quia inæqualium corporum, quo partes sunt tenuiores, eò inæqualitas ipsa est deterior.

7 Si talia ferantur cum vrina tenui, scabiem venarum, & earum vim labefactatam significant. 4.aph.77. Cum crassa verò, vesicam in vitio esse. Ita hæc explicat Galenus. Sed non agit hîc Hippocrates de vrina, quatenus est signum partium afflictarum per quas fluit: sed quatenus est excrementum totius, febre occupati. Significant enim vrinæ furfuraceæ, si fuerint tenues, scabie obsessas esse venas; itaq. in ipsis vrinas non mitificari: alioqui enim essent vrinæ crassæ. Nam vrinæ concoctio & perfectio fit in venis, quarum beneficio, non renum aut vesicæ, vrina crassa, hoc est mediocris euadit. Itaque malè docent recentiores non posse in vesica calculum concrescere, nisi is descenderit ex renibus in vesicam. Eo argumento abducti, quòd multos calculos conteramus, in quorum centro inueniatur calculus ruber, & friabilis, multis bracteolis albis & duris obductus. In quibus illud rubrum vel friabile, volunt esse calculum renum: qui in vesicam delapsus, ibique adhærescens crassâ materiâ obducitur, tanquam bracteolis. Sed his contradicit Hip. 6.epid. 3. à mictu, id est, post vrinæ procreationem in vesica concrescere lapidem: in renibus verò, ante mictum, id est, senibus plerumq. à renum fiunt calculis, at pueris plerumque non à renibus, sed in ipsa primò vesica. Vbi cum vesicæ scabie crudus morbus in vasis est, furfures cum vrina tenui non exunt à colliquatione vasorum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVI. Νεφέλαι [1] * ἐμφερόμεναι τοῖσιν οὔροισι, [2] λευκαὶ μὲν ἀγαθαί. [3] μέλαιναι δὲ [4] φλαῦραι. XXVII. [5] Ἔς' ἂν δὲ † πυῤῥόν [6] τε ἔῃ τὸ οὖρον καὶ λεπτὸν, [7] σημαίνει τὸ νόσημα ἄπεπτον εἶναι. ἢν δὲ καὶ [8] πουλυχρόνιον ἔῃ τοιοῦτον ἐὸν, κίνδυνος μὴ οὐ δυνήσεται ὁ ἄνθρωπος διαρκέσαι, [10] ἔς' ἂν πεπανθῇ * τὸ οὖρον.

* ἀναφερόμεναι
† ὑπόπυῤῥον
* τὸ σῶμα. τὸ οὖρον.

XXVI. *Nubeculæ quæ [1] in vrinis efferuntur, [2] albæ quidem bonæ sunt. [3] nigræ verò [4] calamitosæ.* XXVII. *[5] Quamdiu autem fuerit [6] vrina rubra & tenuis, [7] morbum adhuc pepasmi expertem significat. Quodsi [8] diu talis reddatur vrina, periculum est, ne [9] vires ægri valere non possint, donec [10] vrina mitificata fuerit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, ad superficiem vsque; vel quæ pendulæ sunt: & enæoremata dicuntur, propterea subdit ἐμφερόμεναι. Tres enim illæ contentorum appellationes, variè apud Hippocratem confunduntur, nam in historia Philisci, enæorema pro hypostasi accipitur.

2 Prima morbi periodo exacta, non autem ineunte morbo: Nam quæ ad crisin salutariter apparent, vt non statim appareant necesse est: nam quæ initiis morborum cum nubecula, enæoremate, vel hypostasi excernuntur vrinæ, cruditatem denotant. Nubeculæ autem hæ albæ, materiâ, non

riâ, non loco, bonæ sunt. Nam albedine licet partium solidarũ integritatem significent, loco tamen caloris innati infirmitatem arguunt: quæ materiam vrinâ grauiorem ad fundum depellere nequit.

3 A refrigeratione, vel necrosi partium solidarum, vel à retorrida bile atra.

4 Et materiâ, & loco. Expendenda hîc quæstio, Vtrum hypostasis nigra, deterior sit nubeculâ nigrâ. Id affirmat Gal. 3. cris. 12. & Actuarius 2. lib. 13. de Iudiciis vrinarum. at Hippocrates contradicit in epi. & asserit nubeculas nigras peiores: neque id sine ratione. cùm nubecula & hypostasis materiâ non differant, sed tantùm loco. Tamen rectè dixit Actuarius capite citato, Si fuerint enæoremata aliis rebus bona, tum loci ratione tantùm recedunt à perfecta bonitate: quòd à spiritu adulterino reddantur leuia. Nubes itaque, ea ratione qua nubes, non parum recedunt à loco naturali. Si igitur nubeculæ bonæ loco tantùm peccent; quantum igitur peccant nubeculæ malæ? At hypostasis nigra non loco, sed materiâ peccat. Igitur hæc minus est praua illis: cùm hæc tantùm vno modo, hæ autem dupliciter peccent. Vt concilientur hi, hac opus est distinctione, vt dicamus, Si nubecula nigra sit à tabe, vel à necrosi partium solidarum, quò longiùs à fundo abscedit, eò minùs est praua. Significat enim calidũ natiuum nondum occubuisse: sed adhuc aliquid vigoris obtinuisse, quo flatus aliquos excitare possit: quibus materia illa, quæ vrinâ est grauior, sursum attollatur: alioqui præcipiti lapsu in fundum rueret. Atque impossibile est, in animato ac viuente adhuc corpore perfectam adesse necrosin & extinctionem calidi natiui. Si verò nigra hæc nubecula fiat, ab atrabilario succo retorrido à flaua bile, superstite adhuc partium solidarum integritate: quò tunc longiùs abierit à fundo, eò erit prauior. Nam cùm bilis vsta in atrorem fit crassissima & grauissima, plurimum adulterini spiritus admisceri debet, à quo tam graue corpus sursum attollatur: magnaque vis à foris imprimi debet huiusmodi vrinæ, cuius robore in altum illa hypostasis efferatur.

5 A substantia & qualitate ducit notas cruditatis. Tenuis & ruffa vrina itaque morbum in principio suo versari denotat. Hoc voluit notare Hippocrates, nam existimaret quis, abundè à calore satisfieri, cùm rubeat vrina. respondet, cruda tamen est illa, ni modestè crassescat.

6 A seri torrefacti copia: non autem à renum infirmitate. Vide com. ad historiam Hermocratis. Addit tenuitatem: nam alioqui ex labore & inedia rubedinem ducere potest, sine tenuitate. Sed in tenui, nihil subsidet.

7 Quia crassamentum non habet decens.

8 Si ruffa tenuis diu mingatur. Sed si 4. aut 5. die nebula adsit, id est, crassescat, breui iudicabitur. nam vigor in procinctu erit coctâ materiâ. 4. aph. 71.

9 Nam crisi terminantur: illa fit in statu, cum signis coctionis: sed longè à statu abest tenuis & ruffa vrina.

10 Vnde efficitur cruditatem esse signum mortis aut salutis indifferens. Nam si breuis sit, & materia quæ naturæ fuerit consentanea, vireśque valeant, salutem pollicentur: Sin diuturna, cum virium infirmitate coniuncta, etiamsi sit materia naturæ consentanea, mortem minatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. [1] Θανατωδέστερα δὲ [2] τῶν οὔρων, [3] τά τε δυσώδεα καὶ [4] ὑδατώδεα, καὶ [5] μέλανα, καὶ [6] παχέα. XXIX. * Ἔτι δὲ [7] τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ τῇσι γυναιξὶ, τὰ μέλανα τῶν οὔρων, κάκιστα. Τοῖσι δὲ παιδίοισι τὰ [8] ὑδατώδεα. XXX. [9] Ὁκόσοι δ' ἂν οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμὰ οὐρέουσι πουλὺν χρόνον, ἤν τ' ἄλλα [10] ὡς περιεσομένοισι σημεῖα ᾖ, [11] τουτέοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία.

* ἐσ.

XXVIII. [1] Sed

XXVIII. *[1] Sed [2] inter vrinas funestißimæ sunt hæ; [3] graueolentes & [4] aqueæ, & [5] nigræ, & [6] crassæ.* XXIX. *Sed tum [7] viris tum mulieribus nigræ vrinæ peßimæ. Pueris verò [8] aqueæ.* XXX. *[9] Quicumque tenues vrinas ac crudas diu excernunt, si quidem alia [10] vt conualituris signa appareant, his quidem in partibus [11] diaphragmate inferioribus abscessum expectare oportet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 A substantia, colore, & odore.

2 Theorema est medicum, maiorem vim habet, ad præsagiendum, ipsa consistentia vrinæ, quàm contenta. Si igitur contenta, specie praua, sint lethalia, si ad eorum prauitatem vitium consistentiæ accesserit, in propinquo iam mors erit. Consistentiam autem appello ipsum liquorem, qui nihil aliud est, quàm serum humorum, qui in venis continentur. Quorum si substantia ipsa in vitio est, aut qualitas, quantitas, aut consistentia, maius periculum adesse significatur, quàm si vel nubecula, vel hypostasis peccent; cæteris paribus. 3. epid. sec. 1. hist. 2. de Hermocrate.

3 Et fœtidæ. modò per diadosin non sint huiusmodi: nam huiusmodi quia longinquis partibus, hoc est venis manant, omninò sunt funestæ. quia tanta est vis putredinis partium & humorum vnde manant, vt transcolatione per tot vasa, tam longos transitus, tam varios anfractus, graueolentiam non amittant. 4. aph. Hoc enim interesse, d. Galenus, inter vrinas nephriticas, & eos quæ vitium vesicæ indicant, quòd à vitio vesicæ, maxima ex parte sint graueolentes; nephriticæ, ob viæ longitudinem, per quam transeunt, non item.

4 Colore & consistentiâ. quia hæ significant summam cruditatem succorum, & summam naturalis œconomiæ deprauationem, & debilitatem. Atque ex tenuitate significatur cruditas; ex biliosæ tincturæ defectu fit significatio materiæ indomitæ, & bilis ad superiores partes raptus. Hæc intellige, modò non præcesserint signa pepasmi. nam si morbi totâ historiâ fuerit vrina pepasmi expers, huiusmodi vrinæ phrenitidem significabunt: quæ fiet per metastasin materiæ biliosæ ad superiores partes; & mortem significant. 4. aph. 72. Sin vrina fuerit antè pepasmi particeps, apparueritque diebus indicantibus hypostasis alba, læuis, & æqualis; & appetente crisi reddatur vrina aquea: in iuuenibus quidem ad hæmorrhagiam, in senibus verò ad Dysenteriam salutarem apparet, idq. in morbis acutis. Nam in mitioribus morbis, huiusmodi aqueæ vrinæ apparent ad diuturnitatem. Sed in acutis morbis, cùm breui tam cruda materia non coquatur, calamitosa est vrina talis.

5 Id est, consistentiâ, & non contentis. nam in longis morbis criticè id fit vt in quartana, & lienis obstructione, vel inflammatione, & in renum morbis. & in menstruis obstructis, vt 3. epid. 3. in muliere in Thaso morosa. huiusmodi autem eueniunt aut febris incendio, vel à tabe & necrosi partium solidarum. euasere tamen 3. epid. 3. Heropylus, & Nicodemus: sed longa die. Galenus in commentario d. Vrina nigra quo fuerit crassior, eò deterior erit.

6 Id est, consistentiâ: vt iumentorum similes: quæ diu depositæ non subsidunt. quæ significant perturbationem in venis, à spiritu flatulento, cum calore præter naturam. Quòd enim rubræ sunt, significatur calor febrilis; quòd iumentorum similes, quæ diu depositæ non subsidunt, significant infirmitatem calidi natiui, quæ auocat nos à venæsectione, quam tamen calor præter naturam requirit, proinde hoc malum contraria medicantium vicissitudine, pauci euadunt. Crassum enim tribus modis dici indicat Galenus, Contentis, 4. aph. 69. Consistentiâ, vt 4. aph. 70. mediocritate, id est, coctum cùm est, 4. ap. 77. Vide historiam de Hermocrate, & Polyphanto: 7. epid. ad finem.

7 Q. d. cùm illæ vrinarum quatuor species funestissimæ sint, tum verò viris & mulieribus, id est, adultis nigræ vrinæ pessimæ.

simæ. Hoc est, multò sunt funestiores: quód virorum ac mulierum naturæ magis sunt dissentaneæ. Per viros & mulieres intelligit hos qui in vegeta ætate sunt: his tenuis vrina, cum exigua hypostasi, familiaris est: igitur nigra his pessima. Celsus 2. lib. 6. dicit in viris & mulieribus pessimam vrinam, nigram, crassam, & mali odoris.

8 Id est, crudæ: qui tamen pueri facultate coquendi valent: & coctione omnia crassescunt tenuia. Hinc illud axioma: Vrinæ funestę, magis aut minùs tales sunt, quatenus magis aut minùs à cuiusque natura absunt. Pueri sunt qui 14. annum nondum superarunt: id est, qui infra pubertatem sunt: his solenne est fundere vrinam crassam, hypostasis plenam. Idem intellige de aliis excrementis, vt aluinis, ophthalmicis, & cunctis catarrhis, pulmonia, pleuritide, & de vlcerum pure.

9 Cùm morborum diuturnorum tres sint causæ, eam solam assignat, quæ posita est in pepasmi difficultate: quæ consistit in materiæ contumacis, meatuum angustia, & naturæ in coquendo & excernendo infirmitate. Nam altera causa diuturnitatis morborum existit, à vitio internæ partis, vt hepatis, pulmonum, & lienis. Sicuti tertia causa est, vitium rei externæ, id est, ægri, medici, & assidentium culpa. Probatur huius prognostici veritas in Pythione, libro tertio epidemiῶn in initio.

10 Si salus speratur non cum signis coctionis: imperfectam dabit crisin, id est, per abscessum. Vt si vires hîc constent, vbi diu cruda mingitur vrina, significat crudos humores in causa esse, qui non æquè excretione finem inueniunt. nam crassi finiuntur per abscessus, & tenues per excretionem. Vires autem hîc constare notat appetitus, mens inuiolata, somnus, decubitus probus, &c.

11 In iis qui 30. annis sunt maiores, idque in febribus continuis: quia in intermittentibus, transitus fit in quartanas, 4. aph. 74. Nam crassi succi inferna petunt, maximè vbi calor languet. Gal. 3. crise ωn in fine demonstrat quam in partem excursurus sit humor ad apostematis generationem. Vbi diu cruditas fatigat, ad inferna abeunt, nam crassi sunt illi succi, & vires diu labascunt. Vbi acutior est morbus, parotides fiunt: nam ibi nõ æquè crassi succi, & viuidior naturę vis calidique natiui. Sed vbi ad inferna abscessus fient, id est, vbi de salute non desperatur per diuturnas cruditates, nec morbus soluitur, nec vrina multa, copiosam gerẽs hypostasin, sed cruda & tenuis fertur: & si propriâ naturâ morbus non fuerit diuturnus, subita anhelitus difficultas superueniens quæ mox quiescit, quam cephalalgia sequitur & somnus ac surditas: hinc parotis nascetur. sin diu excurrerit morbus, nec vllum tale signum adsit, sed si infernis partibus grauitas, tensio, vel phlegmone, vel dolor enascatur, hic erit abscessus expectandus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. Καὶ τὰς [1] λιπαρότητας δὲ τὰς ἄνω ὑφισταμένας ἀραχνοειδέας μέμφεσθαι· [2] συντήξιος γὰρ σημεῖα. XXXII. [3] Σκοπεῖν δὲ χρὴ τῶν οὔρων ἐν οἷσιν [4] αἱ νεφέλαι, ἤν τε ἄνω ἔωσιν ἤν τε κάτω ἔωσι, καὶ τὰ χρώματα ὁκοῖα ἴσχουσι· καὶ τὰς μὲν [5] κάτω φερομένας ξὺν τοῖσι χρώμασιν, οἷσιν εἴρηται, ἀγαθὰς εἶναι νομίζειν, [6] καὶ ἐπαινέειν· τὰς δὲ [7] ἄνω ξὺν τοῖσι χρώμασιν, [8] οἷσιν εἴρηται, κακὰς εἶναι, καὶ μέμφεσθαι τὰς τοιάσδε.

XXXI. *Sed [1] & pinguedines quæ in vrinis superstant, aranearum telarum speciem referentes, damnare oportet: sunt enim [2] colliquationis signa.* XXXII. *[3] Sed vrinarum [4] nebulæ, siue superstent siue subsidant, ad hanc rem sunt exquirendæ, tum ipsi colores quibus sunt præditæ;*

*præditæ: Et eas quidem [5] quæ deorsum feruntur, iis quibus * diximus * coloribus præditas, esse salutares ducendas, [6] ideoq; laudandas. eas verò [7] quæ sursum feruntur, cum iis coloribus [8] iam commemoratis, prauas esse, ideoq; damnandas.* * oportet

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quales in iusculis refrigeratis apparent: χαῦς hoc dicitur Græcis. Triplici de causa pinguedo inatat vrinis, ex pingui sanguine, vel à colliquatione totius, aut à renum colliquatione. 1ª. manat ex sano corpore. Ex Galeno, sexto de sanitate tuenda; habet quid pingue in se sanguis, cuius aliquid euenit vnà cum sero percolari, vbi id pingue in sanguine luxuriat. In causis id pingue in bilem abit: 2. de diff. feb. 9. & 2. criseωn 12. secunda, ex æstuante febre, & sensim effluit: tertia, affatim effunditur, non sine renibus concepto æstu.

2 Tabis argumentum. nam adeps & pinguedo liquescunt. Vide Gal. ad historiam Parij 3. epid. 3.

3 Agit hîc de contentis vrinarum bonis & malis, materiâ, loco, & colore. Ex loco laudat quod fertur deorsum: ex colore, vt tali sit, qualem antea descripsit: nim. albo: materiâ, læue & æquale. Nam bonitas vrinæ ostenditur maximè ex contento, & loco contenti.

4 Nebulas hîc vocat ea omnia quæ in vrinis apparent: siue sint nubes, siue enæoremata, siue hypostases.

5 Id est, vt vel subsistant, vel eò viam affectent: à flatulenti spiritus copia, à materia indomita, quam natura imbecillior nondum mitigare potuit: ideoque signum est nondum perfectæ coctionis.

6 Nam coctum id, & secretum, flatus est expers, & æquale ac similare.

7 Ita Hippocrates enæoremata sublimia damnare consueuit: nam in Epidemiis vbi eius meminit, mox subdit, delirauit, 3. epi. 3. in Larissa virgine. Flatuum enim copiam denotant.

8 Nigris, vel biliosis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIII. [1] Μὴ [2] ἐξαπατάτω δέ σε, ἢν * γε [3] ἡ κύστις τὶ νόσημα ἔχουσα, τῶν οὔρων τὰ τοιαῦτα ἀποδιδῷ· οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σώματος σημεῖόν ἐστιν, ἀλλ' αὐτῆς καθ' ἑωυτῆς. XXXIIII. [4] Ἔμετος δὲ ὠφελιμώτατος, ὁ [5] φλέγματος καὶ χολῆς ξυμμεμιγμένος, καὶ μὴ [6] παχὺς κάρτα, μὴ δὲ [7] πολὺς, * ὡς μάλιστα· οἱ γὰρ [8] ἀκρητέστεροι, [9] κακίους εἰσίν.

* αὐτῇ.

* In Codice Galeni ὡς μάλιστα ponitur post ξυμμεμιγμένος: vt notat Mercurialis.

XXXIII. [1] *Nec te verò [2] fallat, si [3] ipsa vesica morbo obsessa, huiusmodi vrinas commemoratas reddiderit: non enim hæc vniuersi corporis est signum, sed ipsius per se vesicæ.* XXXIIII. [4] *Vomitus ad salutem præclarè apparet, [5] qui pituita & bile permixtus est, nec admodùm [6] crassus, nec ita [7] multus: nam [8] meraciores [9] deteriores sunt.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Est admonitio auctoris: Q.d. Distinctione quoque opus est, tum in substantia, tum colore, odore, quantitate, modo excernendi, tēpore profluuij vel suppressionis, in nubeculis, enæorematibus, hypostasibus. Quæ omnia varietate distinguuntur, procreatione partium vnde manant, quà transeunt, quibus excipiuntur. Substantia enim crassa est, vt iumentorum sit similis, ob perturbationem quæ fit in venis, à spi-

ritu

ritu flatulento, cum calore præter naturam; modò vrina talis non sit ratione renum vel vesicæ. Colore: Quibus vitio hepatis flaua vrina mingetur, eorum incendio hepar flagrat: alioqui à renum & vesicæ vitio hoc fieri potest, d. Galenus in commentario. quæ carnium recenter mactatarum loturam referunt, non hepatis, sed renum vitio proueniunt si absit febris. Nam semper sunt benè coloratæ vrinæ beneficio venarum, cùm facultas earum est integra. Possunt tamen esse coloris expertes, vitio renũ, vt in diabete: ita etiam tinguntur non vitio venarum, sed renum, vt in nephritide. Odore: Ita graueolentes esse possunt vitio renum & vesicæ. Quantitate peccant, si aut immoderatiùs fluant, vel supprimantur, aut potui non respondeant copiâ. Immoderatè fluunt, à colliquatione partium; vel cùm partes diaphragmate superiores vel inferiores sese per vesicam exonerant. Purulentæ fiunt vitio vesicæ, renum, vel partium diaphragmate superiorum. Quæ vesicæ vitio sunt purulentæ, in his pus non miscetur ita vrinæ: quæ renum vitio, his inæqualiter remixtum est pus vrinæ: si in pulmone purulentiæ causa constiterit, æqualiter pus erit permixtum. Ita interdum quæstio est, vnde manarit vrina purulenta, fœtida, furfurea, biliosa, acris. Vide 6. loc. aff. 3.

2 Q. d. iam dixi furfureum lotium malum esse; & pinguedine etiam delibutum: iam moneo, me intellexisse, modò renum aut vesicæ excusatio nulla adsit; nam inde dimanare poterunt.

3 Intelligit omne vitium instrumentorum vrinariorum.

4 Monstrat vomitus vim naturalis, quæ coquit humores. Vomitus est materiæ cuiusuis per ventriculum exclusio. cùm nim. ventriculus qualitate aut copia alicuius materiæ malè affectæ irritatur, collectis viribus, talem per os excludit. Atque hic est duplex Hippocrati, vniuersalis, & particularis. Vniuersalis est materiæ quæ in toto corpore, hoc est, in venis secundæ & primæ regionis corporis, vitium fecit, æqualiter exclusio. idque criticωs, vel vi medicamenti: Particularis est tantùm eius materiæ quæ in ventriculo contenta, ibiq. cunctando deprauata, aut vitio rerum assumptarum peccat. ita hyeme admittit vomitum Hippocrates, in libro de diæta idiotarum. nam in Aphorismis de vniuersali loquitur. 4. aph.

5 Pituitosus enim vomitus significat materiam coctione in sanguinem transire posse. Bilis autem, si non sit sincera, facit ad salutem: quia materia, quæ febrim parit, vomitione excluditur. & apparet ad salutem, si fiat die critico. Nam ab hepate bilis in ventriculum regurgitare potest. Et bilis pituitæ mixta nullam extremam occupat qualitatem: nec etiam pituita bili remixta: nam se mutuò temperant: ita tenuatur pituita, & bilis crassescit.

D. permixtus. nam quæ non sunt maximè mixta, non sunt integrè cocta.

6 Exhausto nim. istorum humorum sero. ita non nimio calore retorrida erit bilis, si aquoso humore perfundatur. non sit itaque vitellina. sincerus humor crassescit, calidus ob calorem vrentem: frigidus ob algorē: nam caloris est exhaurire tenuia: frigoris, compingere.

7 Vt paucus & frequens sit; aut rarus, sed copiosus; aut copiosus & frequens. tribus enim modis aput Hippocratem accipitur, multum.

8 Id est, mixtionis expertes; aut alieni humoris aut seri sui naturalis. hoc enim cruditatis argumentum est: vel incendij vnde crassescunt. ἄκρητον id exponit Galenus, in historia eius qui in Dealcis horto iacebat, cùm nim. nec colore nec substantiâ mutatus sit humor. & in historia Philisci, id, ἄμικτον explicat, id est, sine alio succo mixto colore. 7. aph. 6.

9 Quando aut incendij, aut partis alicuius vitij, vt hepatis, aut lienis sunt symptomata.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXV. Εἰ δὲ εἴη τὸ ἐμεύμενον [1] πρασοειδὲς, ἢ [2] πελιὸν, ἢ [3] μέλαν, ὅ, τι ἂν ᾖ τουτέων τῶν [4] χρωμάτων, νομίζειν χρὴ [5] πονηρὸν εἶναι. [6] Εἰ δὲ καὶ πάντα τὰ χρώματα ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐμέῃ, κάρτα ὀλέθριον τοῦτο γίνεται.

γίνεται. XXXVI. Τάχιστα γὰρ [7] θάνατον σημαίνει τὸ πέλιον τῶν ἐμεσμάτων, [8] εἰ ὄζει δυσῶδες. XXXVII. [9] Πᾶσαι δὲ αἱ ὑπόσαπροι καὶ δυσώδεες ὀσμαὶ, κακαὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἐμεομένοισιν.

XXXV. *Sin autem id quod vomitione excluditur* [1] *porraceum sit, aut* [2] *liuidum, aut* [3] *nigrum; quamcumque horum colorum speciem* [4] *referat, in* [5] *prauis habere oportet.* [6] *Quodsi omnes illos colores idem homo vomitione exhibeat, valde quidem id lethale est.* XXXVI. *Sed* [7] *mortem in propinquo esse significat liuidus ille vomitus,* [8] *qui tetrum odorem spirat.* XXXVII. *Nam* [9] *omnes subputridi & graueolentes odores in iis omnibus quæ vomitu reiiciuntur, mali sunt.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 A bile flaua perusta, mox in atram bilem degeneratura, ob febris magnitudinem: vt in phreniticis: historia De Philiste.
2 A mortificatione partium.
3 Ab atra bile.
4 Id est, quod vomitione redditur.
5 Nim. in morbis acutis. nam per sanitatem huiusmodi salutariter excluduntur.
6 De vomitibus malorum variorum colorum, siue simul, siue singulatim euomantur. Planeque funestum: quòd plures partes in vitio sint. Nam ab hepate bilis in ventriculum reiicitur; à liene melancholicus humor: pituita in ventriculo ardore concrescit. Ita malus æruginosus, pinguis, & admodum flauus, porraceus, liuidus, niger. talia vomitu elidi funestius adhuc est, quàm secessu. nam d. Celsus, 2 lib. 6. In omni morbo vomitus, qui varius & multorum colorum est, præcipueq. si malus in hoc odor est, ac sanguinem quoque in febre vomuisse pestiferum est.
7 Nam morticinam facultatis significat. Itaque citissima venit mors, quando putredini fœtidæ adiicitur significatio partium emortuarum principum: quod notamus ex vomitu liuido & fœdo.
8 A putredine; extincto calido natiuo, omniaque incurrente calido morbifico. Bene iungit fœtorem: nam interdum liuida sine pernicie excernuntur, vbi abest fœtor.
9 Quia nulla putredo est salutaris: nec vlla res propius à morte abest, quàm ipsa putredo. Si fœtor ille consociatus fuerit pessimo colore, vt liuido, aut atro, mortem in procinctu esse significat: cum aliis autem coloribus, malum simpliciter significat, aut seipso deterius esse, vt ait Vega.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. [1] Πτύελον [2] χρὴ ἐπὶ [3] πᾶσι τοῖσιν [4] ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸν [5] πλεύμονα [*] καὶ τὰς πλευρὰς, [6] ταχέως τε ἀναπτύεσθαι, καὶ [7] εὐπετέως. * π

XXXVIII. [1] *Expectoratum* [2] *verò in* [3] *omnibus* [4] *morbis qui in* [5] *pulmones & thoracem inciderunt* [6] *citò &* [7] *expeditè expectorari debet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ita ratiocinatur. Is ptyalismus ad salutem præclarè facit & apparet, ex quo significatio fit integræ facultatis animalis, & libertatis meatuum qui sunt in thorace, vegetæque naturæ, (actionis nat.) & bonitatis materiæ: At ille qui fit intra quaternarium primum, id est, citò, & expeditè, est huiusmodi. Igitur.

2 Id est, materia expectorabilis, quæ proprium pulmonum & thoracis est excrementum: & ad illarum partium affectiones benè vel malè apparet & facit. πτύελον est excreti illa materia quæ peripneumoniam vel pleuritidem facit: siue ea sit praua, siue cruda, siue cocta. Nam licet Hippocrati, 1. aph. 12. solam coctam significet κατ᾽ ἐξοχὴν, alibi tamen in ea qualitate accipitur. Huius autem efficiens causa est duplex: Vna mouens, 68. musculi intercostales, qui valent ad exsufflationem, & non inseruiunt respirationi. nam respirationi 12. musculi inseruiunt. Altera causa est impellens vel deducens, ipsa nimirum fuligo, quæ vi & libertate musculorum intercostalium, arteriæ venosæ, & bronchiorum pulmonis è sinistro cordis ventriculo effertur, secum deducens quicquid in illis angustiis deprehenderit. Bronchia enim pulmonis non sunt ex larynge, sed sunt canaliculi illi minimi arteriæ venosæ, per corpus pulmonis dispersi. Tertia causa, instrumenti rationem obtinet, ipsa nim. materia. vide Gal. 3. acut. de oxymelite.

3 Nam dolor hic pro morbo ponitur. vt ibi, in Cranone vetusti dolores, 6. epid. 1. 9.

4 Vbi nim. inflammatione tenditur tenuis membrana quæ cingit, hinc aliquid resudat, vt in ophthalmia: tenue initio & crudum; dein cocta & crassa. Si autem angusti sint pori, nihil exsudat; & trahitur morbus. Vbi igitur ptyelum nec crassius nec tenuius fuerit, commodè expuitur.

5 Id est, in peripneumoniam & pleuritidem. Nam coctionis & cruditatis signa petuntur ex vrinis, deiectionibus, & expectorato d. Gal. 1. cris. 14. Deiectiones ventris ostendunt dispositiones; vrinæ, vasorum, iecoris, & suorum ductuum: expectoratum verò partium spirabilium.

6 Id est, intra primum morbi quaternarium: id est, primis tribus diebus. nam tunc non vltra septimum prorogabitur. Non enim istud refertur ad modum expuendi, sed ad totius morbi tempus. nã Anaxion, ex quo materiam expectorare incepit, non ante 34. diem morbi materiæ expectorandæ finem fecit.

7 Id est, inde significatur quòd expectoretur sine vlla tussis vi, & vllo dolore, aut vlla difficultate spirandi. Ex quo significatur vis musculorum intercostalium: ideoq. integræ facultatis animalis: ac dein libertas venosæ arteriæ, ac bronchiorum pulmonis: tum etiam naturæ in coquendo vis, cum materiæ (non tenuis non crassæ) ipsius bonitate coniuncta. quare tussis non admodum fatigat. Itaque inde fit significatio quòd facultas, instrumentum, (dolore vacuum.) & humor sint optimè ad exclusionem parata. q. Optimum expectoratum est album, cum flauedine, læue, æquale, nec tenuius nec crassius: tale autem est quod παχέως & λιπαρέως expectoratur. quare hæc includit Hippocrates. At subflauæ, subpallidæ, & spumosæ, & tenues expuitiones, solam cruditatem, & non grauius malum denunciant. At absolutè crudum est, quod nullo modo expuitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. [1] Ξυμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν [2] ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ. XL. Εἰ γὰρ [3] πολλῷ ὕστερον μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀδύνης ἀναπτύοιτο, [4] ξανθὸν ἐὸν, ἢ [5] πυῤῥὸν, ἢ [6] πολλὴν βῆχα παρέχον, * καὶ [7] μὴ ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένον, [8] κάκιον γίνεται.

XXXIX. *Tum autem* [1] *flauum* [2] *exquisitè permixtum videri illi ipsi expectorato.* XL. *Nam si* [3] *multò post morbi ipsius principium expectoretur aut* [4] *flauum quid, aut* [5] *ruffum, aut quod* [6] *multam tussim adferat,* [7] *neque exquisitè permixtum sit,* [8] *deterius est.*

I. HEVR-

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id quod est exquisitæ coctionis signum illius materiæ quæ morbum facit: hoc est, illius quod resudat ex phlegmone thoracis, aut pulmonum. Commendat quod admodum est commixtum, robore naturæ coquentis & commiscentis: non quod admodum flauet. Si quarto die tale fuerit, tunc septimo erit album, læue, & æquale.
2 Q. d. itaque citò & expeditè expectoretur, & si quid adsit flauum, cum sputo admodum misceatur. quare ἰσχυρῶς non ad flauum referendum, sed ad mistionem.
3 Vt post septimum, aut etiam decimum quartum diem. Iam opponit hoc πολλῷ ὕστερον ei quod primùm dixerat ταχέως. & πολλὰ βῆχα παρέχον hîc, quod mox dixerat ἀπτίως. & μὴ ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένον, vel ξανθὸν ἢ πυῤῥὸν hîc, opponitur ei quod primùm scripsit ξυμμεμιγμένον ἰσχυρῶς. Ita, ex suo more, ad contraria iam venit.
4 Simplex aut malè permixtum expectoretur.
5 Prout nim. fuerit materiæ pleuriticæ, vel peripneumonicæ conditio. Ponit enim hîc duas tantùm horum affectuum causas, sanguinem nim. & bilem. Nam non nouit Hippocrates alias pleuritides quàm sanguineas, & biliosas. Aput nos enim pituitosas euenire indicat sputum.
6 Cum difficili respiratione coniuncta. cùm nim. tanta bronchiis excrementa hærent, vnde interdum ægri redduntur anhelosi, nec possunt aërem conuenienter ducere, & fuliginem excludere: quia per bronchia vt aër intrò trahitur, ita fuligo per eadem excluditur. Nam quum materia citò sineque dolore vacuatur, tussi pauca opus est.
7 Vnde significatur cruditas & contumacia materiæ pepasmum fugientis.
8 Nam post 7. diem cùm tale apparet crudum aut prauum, diuturnitas significatur morbi. Si autem nihil intra decimumquartum diem expectoretur, Pleuritis in suppuratum mutatur, 5 aph. 8.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLI. [1]Τὸ δὲ γὰρ ξανθὸν ἄκρητον ἐὸν, [2]κινδυνῶδες· τὸ δὲ λευκὸν καὶ [3]γλίσχρον καὶ [4]στρογγύλον, [5]ἀλυσιτελές. XLII. Κακὸν δὲ καὶ τὸ [6]χλωρὸν ἐὸν κάρτα καὶ τὸ [7]ἀφρῶδες. XLIII. Εἰ δὲ εἴη οὕτως [8]ἄκρητον, ὥστε καὶ [9]μέλαν φαίνεσθαι, [10]δεινότερόν ἐστι τοῦτο ἐκείνων.

XLI. [1]*Tum id quod est flauum atque meracum,* [2]*periculi plenum est: quod verò est album & lentum*[3] *& rotundum,* [4]*prorsus est* [5]*inutile.*

XLII. *Prauum est etiam* [6]*pallidum admodùm &* [7]*spumans & c.*

XLIII. *Quod si expectoratum ita* [8]*meracum sit, vt* [9]*nigrum videatur, de hoc* [10]*omnium maximè vereri oportet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, mixtionis alieni humoris, aut seri naturalis ab incendio expers.
2 Quòd materia toto genere sit praua.
3 Ita 1 ac. 33 d. si assiduus sit dolor lateris, qui calidis fomentis non cedit, nec expectorat, sed γλισχρὰ καὶ γλίσχραιτόν ... ἀπαρτίως, id est, admodum glutinosum sit excrementum citra coctionem: si quis huic, non soluto dolore ab alno subducta, aut vena secta, ptisanam propinauerit, præcipitem aget in mortem. Quod coquitur, modicè glutinosum euadit, non tamen ὑπεργλισχραίνει, id est, summè glutinosum fit: & ideo addit ἀπαρτίως, id est, ἀπέπτως, id est, incoctibiliter: hoc vocat hîc lentum & rotundum. nam tale assatū est, non coctum: fit à materia lenta, & ardore partium, vt bronchiorum vbi hæret materia hæc.
4 Ab inæquali assatione.
5 Quia non excluditur morbi materia

continens. Nam illud quod excluditur, non est materia pleuritidis, sed materia pituitosa, & segregata à sanguine: vel à materia pleuritidem efficiente, quæ thoracis incendio concrescit. Id est, mali moris significat pleuritidem: nam ἀλυσιτελὲς significat βλαβερόν: βλάβος autem perniciem significat. Hinc nota, cùm dicit λευκὸν: quòd pituita segregata à sanguine, non transeat in atram bilem. Q.d. flauum permixtum esse debet expectorato: at hoc in his non fit. vt si spumosum fuerit expectoratum, à pituita: pallidum, à bile: nigrum, à melancholia: rubrum, à sanguine: quæ sinceritas sanguinis, sola non praua est d. Gal. 2. progn. 47. ita quæ hîc.

6 De pallore vide 1. prog. 10. & 2. progn. 20. & 3. prorrhet. 7. & 2. ac. 22. A retorrido æstu admodum pallet.

7 Et aërea & pituitosa substantia mixta. Vide hîc Galenum de spumæ generatione, 2. progn. 47.

8 Id est, mixtionis ita expers, aut alienæ materiæ, aut seri proprij. Sed potiùs seri proprij, vt planè sit crassum, & retorridum, exhausto proprio sero, caloris vi, & incēdio.

9 Mutatione humoris sanguinei & biliosi ad summum progressa.

10 Nam hoc malum est vt signum, & vt causa. Vt signū, nam cùm omnis pepasmi sit expers, necrωsin naturæ, & validum incendium arguit: Vt causa, nam talis materia grauiorem morbum efficit; partem, vnde manat rodendo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIIII. Κακὸν δὲ καὶ ἢν [1] μηδὲν ἀνακαθαίρηται, μηδὲ ἐξίῃ ὁ πλεύμων, ἀλλὰ πλήρης ἐὼν, [3] ζέῃ ἐν τῇ [2] φάρυγγι. XLV. [4] Κορύζας δὲ, καὶ [5] πταρμοὺς ἐπὶ πᾶσι τοῖσι περὶ τὸ πλεύμονα νοσήμασι [6] προγεγονέναι, ἢ [7] ἐπιγενέσθαι, [8] κακόν. Ἀλλ' ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν νοσήμασι τοῖσι θανατώδεσιν ἅπασιν, οἱ [9] πταρμοὶ [10] λυσιτελέουσιν.

XLIIII. *Malum etiam est si [1] nihil expectoratur, nec quicquam pulmones excludant, * sed à materia morbifica obsiti, in [2] gutture [3] ferueant.* XLV. *[4] Grauedines & [5] sternutamenta pulmonibus morbo obsessis aut [6] præcessisse, aut [7] incidisse, [8] malum. Sed tamen in aliis morbis, alioqui funestissimis, quæ incidunt [9] sternutamenta [10] iuuant.*

* vel: *sed plenus ferueat in gutture.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Nam hoc naturæ infirmitatem, materiæ contumaciam, & meatuum obstructionem significat, aut doloris magnitudinem. Atque in peripneumonia homines redduntur orthopnœici: quòd neque spiritum ducere, neque fuliginem excludere possunt: In pleuritide verò purulenti redduntur. Gal. 5. aph. 8. vocat ἀνακαθαίρησιν purgationem per sputum.

2 Hîc nota quòd φάρυγξ in masculino pro larynge ponitur: quia in fœminino fauces significat.

3 Q. ebulliens aqua sonans, conniuentibus pulmonum vasis, vnde murmur. quod fit dū obluctatur humor exeuns subeunti aëri: quòd ille tunc humor atteritur ab aëre qui inspiratur. Vt etiam euenit in orthopnœa & asthmate. & cum morbo acuto, cuius focus in pulmone, in procinctu esse strangulationem denotat.

4 Κόρυζα nomen est Hippocrati, quo tenuis & serosa pituita per nares euacuatur. Celsus grauedinem interpretatur. Aliàs pro omni genere catarrhi vsurpatur 6. epid. 2. licet veteres ad nares præcipuè transtulerint. Malè igitur desiderat Gal. hîc nomen catarrhi tanquam omissum.

5 Sternutamentum est expulsio materiæ incitato thorace, collectis magna vi musculis intercostalibus, vt collecta fuliginosi spiritus circa nares & anticam cerebri partem, magna copia excludatur. Causa est

oppletio

oppletio vel calfactio, vel humectatio, partis inanis cerebri, id est, ventriculorum cerebri, vel cerebri circumferentiæ. Materia autem quæ excluditur, ea est quæ nares, vel ossa ethmœidæa vellicat, quæ aut cerebro, aut ex illis viis excluditur: 7. ap. 51.

6 Quia replent pulmones malis succis.

7 Quia indicant tantam copiam pulmone conceptam, qua cerebrum etiam impleant: magnam itaque affectionem indicant.

8 Vtrumque malum, vt signum & vt causa. Catarrhus vt signum, nam vaporum copiam significat & fuliginis, excitatæ ab incendio pulmonum, vnde oppletur cerebrum: & rursus pulmones incendio conflagrantes à cerebro catarrhum detrahere: vt causa, quia vehementior redditur affectus detracto in pulmones catarrho, & respiratio impeditur.

9 Sternutamentum verò vt signum, malum est, si præcesserit: vt causa, si successerit. Sternutamenta quidem in cephalalgia diuturna, in catarrho diuturno, in secundinarum suppressione, & præfocatione ab vtero quæ fit, sublato respirationis vsu: hac enim ratione materia illa venenata, quæ ipsius est causa, excluditur. Omnis enim suffocatio ab vtero fit, aut impeditis respirandi instrumentis, aut sublato respirationis vsu. Impediuntur respirationis instrumenta, mutato vteri habitu, vt cùm vteri vincula distenta sunt, & vterus se ad partes superiores (licet hoc neget Gal.) colligit, & diaphragma comprimit: itaque difficultas spirandi sequitur. Qui morbus admotis graueolentibus ad nares, ad vterum verò suauibus curatur. quia vterus à fœtidis fugit, & suaueolentia amplectitur: quemadmodum etiam ventriculus facit. Vsus autem respirationis tollitur, dissipato spiritu, & refrigerato calore cordis ab aura venenata, cuius causa est seminis aut menstrui corruptio. Atque hæc causa suffocationis cadit in viduas & virgines; & non in eas quæ amplexibus viri fruuntur. 5. aph. 35. & 2. epid. 2. 45.

10 Vt etiam coryzæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVI. Αἵματι [1] δὲ ξυμμεμιγμένον [2] μὴ πολλῷ πτύελον ξανθὸν ἐν τῇσι περιπλευμονικοῖσιν, [3] ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νόσου πτυόμενον * περιεστικὸς, καὶ [4] κάρτα ὠφελέει. [5] Ἑβδομαίῳ δὲ ἐόντι καὶ παλαιοτέρῳ [6] ἧσσον ἀσφαλές. XLVII. Πάντα δὲ πτύελα [7] πονηρά ἐστιν, ὁκόσα ἂν τὴν [8] ὀδύνην μὴ παύῃ. Κάκιστα δὲ τὰ [9] μέλανα, ὡς διαγέγραπται. Τὰ δὲ [10] παύοντα ὀδύνην, πάντων ἀμείνω ἀναπτυόμενα.

* περιεστικὸς πτύελον, salutare expectoratum.

XLVI. *Expectoratum [1] flauum [2] sanguine non tam multo perfusum, quod peripneumonicis [3] ineunte morbo expectoratur, [4] ad salutem apparet, mirificeq́ prodest. [5] Septimum verò diem agenti aut vlteriùs progresso, [6] minus à metu securum est.* XLVII. *Expectorata verò omnia sunt [7] calamitosa quæcumque doloris & morbi [8] remißionem non adferunt. Sed peßima sunt [9] nigra, vt antè à nobis proditum est. Quæ verò [10] dolorē sedant, omnium maximè ad salutē expectorantur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 In peripneumonia sputum mixtum esse debet ex bili & sanguine: nam merum Erysipelas rarò fit: & si fuerit merus sanguis, illius facilè pars in bilem vritur: vel ex sanguine & bile mixtis erit. Hæc perfectè mixta, colorem medium gerent inter flauum & rubrum.

2 Exudante sanguinis sero ab inflammatione pulmonis, rarefactâ & non ampliùs distenta pulmonis membrana. vnde signi-

significatur materiæ bonitas, & partis accommodatæ ad salutem conditio, cum vi naturæ coniuncta. Nec plurimo sanguine perfundi debet: quod bilis copiosè exsudare potest ex læuibus in asperas arterias; sed parum sanguinis, ob crassitiem. Nam copiosus sanguis venæ ruptionem significaret: sed hic qui eliditur sanguis, similis est ei, d. hic Gal. qui resudat ex gingiuis per diapedesin. Non tamen hic colorem laudare nititur, sed mixtionem, vnde coctionis effulget vegeta vis.

3 Id est, intra primum quaternarium 1. aph. 12. nam celerem id coctionem & crisin præsagit. Igitur quæ septimo vel post septimum ita apparent, longiorem morbum significant: & id minus securum.

4 Id est, bonum est vt signum & vt causa: quia natura alleuatur.

5 Id est, exactis duabus periodis.

6 Verendum enim est, ne ad pepasmum diuturni & vehementis morbi natura sufficere non possit: Licet huiusmodi sputum specie sit salutare.

7 Vt enim quæ cum prauis signis alleuantur, ita quæ cum salutaribus nihil concedunt, sunt calamitosa, 2. prorrhet. 17. Atqui in peripneumonia, exempli causa, ex eo sputo non alleuante significatio fit, per incendium, id est, intemperiem hecticam incurabilem, attrahi continenter è cerebro pituitosum humorem, & è corde per venam arteriosam sanguinem aëreum. quæ duæ partes principes exhaustæ, Tabis consequutionem adferunt, & inde mortis.

8 Non leuant, quia non excernitur morbifica materia, id est, non excernitur tale quale decet.

9 Liuida etiam, q. d. inter sputa non sedantia dolorem, pessimũ est nigrum: nam indomitam corpore passionem conceptam esse significat. rubrum autem, aut pallidum, minus calamitosum est.

10 Nam talia purgantur qualia oportet. Nam naturæ habitus ita restituitur, & causa morbi continens excluditur. Ita nigra etiam abiecta prosunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVIII. [1] Ὁκόσα δὲ τῶν ἀλγημάτων ἐκ τουτέων τῶν χωρίων μὴ παύεται, μήτε πρὸς [2] τὰς τῶν πτυέλων καθάρσιας, μήτε πρὸς τὴν [3] τῆς κοιλίης ἐκκόπρωσιν, μήτε πρὸς τὰς [4] φλεβοτομίας τε, καὶ [5] φαρμακείας, καὶ [6] διαίτας, εἰδέναι δεῖ [7] ἐκπυήσοντα.

XLVIII. [1] *Iam verò quorum dolorum, qui in thoracem & pulmones incidunt, remissio nulla adfertur, neque* [2] *materiæ expectorabilis purgatione, neque* [3] *alui deiectione, neq;* [4] *venæ sectione, &* [5] *medicamento purgante, atque etiam* [6] *dietâ ipsâ,* [7] *suppuratum futurum scire oportet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Enarrat ideas cunctas purgationum quarum vi, thoracis & pulmonis morbi mitescere solent: nam his morbificus succus excludi solet. Si itaque hic dolor solus molestus sit d. Gal. citra alia signa mala.

2 Nam exsudat sensim in asperas arterias.

3 Nam interdum natura materiam morbificam hac relegat; & quod restibile permanet, exhaurit per obsessam partem, vel expectorat.

4 Vt 2. ac. addit Celsus cucurbitas.

5 Vt 2. ac. 10. 11.

6 Cùm discutit materiam morbificam natura, præclarè ab instituta diæta recreata. addit Hip. 2. ac. fomenta. Interdum ab his iunctim cunctis superatur malum.

7 Intra decimumquartum diem, q. d. decet ab his remediis auxilium expectare, intra 14. diem: si nihil attulerint commodi interim, in suppuratum abit. 5. aph. 8. Per suppurationem hic non intellige expurationem: sed succi collecti in parte occupata ab inflammatione in pus commutationem. Sed languidiores intra 14. diem moriuntur.

riuntur. Vel interdum ad 20. excurrit morbus in suppuratum: ob materiæ contumaciam, vel caloris inopiam. 7. aph. 38. suppuratum d. Gal. medium quid est, inter morbi materiam quæ ilico expectoratur & dissipatur; & inter insuperabilem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIX. Τῶν δὲ [1] ἐκπυημάτων ὁκόσα μὲν ἔτι χολώδεος ἐόντος τοῦ πτυέλου ἐκπυΐσκεται, [2] ὀλέθρια κάρτα, ἤν τε [3] ἐν μέρει τὸ χολῶδες τῷ πύῳ ἀναπτύηται, [4] ἤν τε ὁμοῦ. [5] Μάλιστα δὲ ἢν ἄρξηται [6] χωρέειν τὸ ἔμπυημα ἀπὸ τουτέου τοῦ πτυέλου, [7] ἑβδομαίου ἐόντος τοῦ νοσήματος. Ἐλπὶς δὲ τὸν τὰ τοιαῦτα πτύοντα ἀποθανεῖσθαι [8] τεσσαρεσκαιδεκαταῖον, ἢν [9] μή τι αὐτέῳ ἐπιγένηται ἀγαθόν.

XLIX. *At [1] suppuratorum quæcumque bilioso adhuc expectorato suppurant, [2] periculi plena sunt, siue illud biliosum [3] per se, siue puri [4] permixtum expectoretur. [5] Ac sanè potissimùm si illud suppuratum [6] cœperit * expectorari ab eiusmodi sputo, [7] morbo ad septimum diem progresso. Atque eum qui talia expectorat, metus est interiturum [8] decimoquarto morbi die: nisi [9] aliquod bonum signum superuenerit.* * procedere.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, dum expectoratum adhuc biliosum esset, proinde crudum ac prauum, atque pepasmi expers, quod coqui nequit. Huiusmodi suppuratum, quia in qualitate peccat, est malum vt signum, & vt causa. vt signum, quia indicat graues partium internarum affectiones. nam significatio inde adfertur, partem suppuratam esse in abscessu, partem autem sub forma bilis permanere: quare calor robustarum partium obsessarum non est par huic materiæ malæ biliosæ. epid. 6. 1. 14. Vt causa, quia plus afficit partes, quàm priùs erant affectæ.

2 Id est, valdè lethalia: quòd illa puris inæqualitas, materiæ contumaciam, & naturæ infirmitatem significet. Inde adeò omnes chirurgi vno ore affirmant, pus bile perfusum, toto genere prauum esse, & partem erodi, & naturam labefactatam iri, quòd bilis illa pepasmi omnino sit expers. At si sanguine perfunderetur, minùs id malum: quòd sanguis ille non sit ἄπεπτος.

3 Separatim, vel vicissim.

4 Hoc est, si simul bilis & pus, id est, mixta proueniant.

5 Scilicet tum spes in angusto est, cùm enim. pars suppurat, pars bilis remanet, pars tamen suppurata separata est à bile: Si talis separatio incipiat apparere septimo, id malum: nam firmum iudicium criticis diebus fit. Cùm enim dies ille validam naturæ vim indicet, vnà significatur indomita morbi materia, quæ nec viuida vi naturæ mitigari potuit.

6 Quòd tunc, in tanto progressu, ob materiæ contumaciam, pepasmi difficultas ostendatur. Et quæ toto genere praua sunt, deteriora apparent, quæ in dies incidunt criticos, quàm quæ in alia morbi tempora.

7 Q. d. suppurata mala sunt, quæ pus & bilem mixta habent, non tamen omnia, sed quæ septimo die rupta fuere; quod rarò fit.

8 Quod est longissimum. vt enim concoctio primæ septimanæ ad salutarem crisin apparet, ita & prauitas ad mortem, vel ad deterius. Igitur qui biliosum & purulentum spuunt 14. moriuntur, vbi à 7. die talia expectorare cœperint. hoc est citiùs aut tardiùs 14. die: vt signorum fuerint vires: nam si æqualia fuerint bona malis, 14. cadet: vt abundè demonstrat hic Galenus: vbi etiam Hippocraticum morem indicat, in signi-

in significantibus vocibus, quæ ad salutem vel ad melius: vel ad mortem & deterius ab eo referuntur.

9 Qualia ea quæ in sequenti prognosi.

HIPPOCRATIS TEXTUS.

L. Ἔστι δὲ [1] τὰ μὲν ἀγαθὰ, τάδε. εὐπετέως φέρειν τὸ νόσημα· εὔπνουν εἶναι· τῆς ὀδύνης ἀπηλλάχθαι· τό, τε [2] πτύελον ῥηϊδίως ἀναβήσσειν· τό, τε [3] σῶμα ὁμαλῶς φαίνεσθαι θερμόν τε εἶναι καὶ μαλθακόν· καὶ δίψαν μὴ ἔχειν. οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα, καὶ ὕπνους, καὶ ἱδρῶτας, ὡς διαγέγραπται: ἕκαστα εἰδέναι ἀγαθὰ ἐόντα ἐπιγίνεσθαι· [4] οὕτω μὲν γὰρ ἁπάντων τουτέων ἐπιγινομένων, [5] οὐκ ἂν ἀποθάνοι ὁ ἄνθρωπος. L I. [6] Ἢν δὲ [7] τὰ μέν τοι αὐτέων ἐπιγίνοιτο, τὰ δὲ μή, [8] οὐ πλείονα χρόνον ζήσας ἢ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας, ἀπόλοιτ᾽ ἂν ὁ ἄνθρωπος.

L. *Sunt autem [1] ea quæ sequuntur bona & salutaria: modicè & leuiter morbum perferre: spirare facilè: dolorem sedatum esse: tum etiam [2] expectoratum facilè tußiendo reiicere: tum [3] corpus videri æqualiter calidum & molle: & sitis expertem esse: tum etiam vrinas & deiectiones, & somnos, & sudores, vt ante à nobis est definitum.* * *hæc omnia per se quæque intelligere commodo naturæ fieri. Nam si hæc [4] ita superueniant, [5] fieri non potest vt homo moriatur.*

* alij: *hæc singula nosse conuenit, vbi accidunt bona esse.*

L I. [6] *Quodsi eorum [7] quædam inciderint, alia verò non, [8] non vltra decimumquartum morbi diem vitam producens, fieri non poterit, quin intra illud tempus moriatur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Signa pleuritidis pathognomonica & epiphænomena proponit, & dein communia. Enumerat salutares & calamitosas notas, quæ variè iunctæ expectorato commemorato bilioso & purulento, arguunt calamitatem aut vitam. Et si moriturus, an in die decimoquarto, vel potiùs ante, aut post. vt hîc annotat Gal. si cui conualescendum sit, cuncta symbola bona adsint necesse est: si moriendum, vel vnicum malum suffecerit, reliqua citiùs aut seriùs moriturum tantùm arguunt.

2 Hæc sunt epiphænomena.

3 Communia signa.

4 Vt commodo naturæ fieri & apparere videantur.

5 Q.d. licet illius expectorati excretio sit calamitosa, quatenus est biliosa, tum etiam ratione diei, qui firmiùs indicat, tum etiam ratione materiæ contumacis: quia tamen illud expectoratum remissionem adfert omnium symptomatum pleuritidis & peripneumoniæ, credibile est eam materiam, specie lethalem, vi naturæ potiùs, quàm symptomaticȇs excerni: & præterea, quia consequuntur laudabilia excrementa, & salutaria signa totiùs corporis, credibile est, non ampliùs superesse focum morbi; sed totam materiam collectam exclusam esse: neque aliunde aliam affluere. Ita vt specie posset esse excretio calamitosa, non tamen reipsa.

6 Quæ nim. mox diximus.

7 Quæ contra naturam esse videntur: nec vlla remissio symptomatũ pathognomonicorum adferatur ab excretione sputi biliosi vel purulenti. quamuis alia vniuersitatis signa communia sunt è natura: quia in mor-

in morbis lethalibus, plus valet ad mortẽ vnum signum funestum proprium, quàm infinita bona communia ad salutem.

8 Vt nono die, vndecimo, aut ad summum decimoquarto: pro symptomatum ipsorum vehementia aut remissione: præsertim si die septimo calamitosum illud sputum expectorari cæperit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LII. [1] Κατὰ δὲ τὰ [2] ἐναντία τουτέων, δυσπετέως φέρειν τὴν νοῦσον, [3] πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν εἶναι, τὴν ὀδύνην μὴ παύεσθαι, τὸ πτύελον [4] μόλις ἀναβήσσειν, [5] διψῆν κάρτα, τό, τε σῶμα ὑπὸ πυρὸς ἀνωμάλως ἔχεσθαι, καὶ [6] τὴν μὲν κοιλίην καὶ τὰς πλευρὰς θερμὰς εἶναι ἰσχυρῶς, τὸ δὲ μέτωπον καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ψυχρούς, οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα, καὶ ὕπνους, καὶ ἱδρῶτας ὡς διαγέγραπται ἕκαστα εἰδέναι κακὰ ἐόντα. Οὕτως γὰρ εἰ * ἀπογένοιτο τι τῷ πτυέλῳ τουτέων, † ἀπόλλοιτο ἂν ὁ ἄνθρωπος πρὶν ἢ ἐς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας ἀφικέσθαι, ἢ ἐναταῖος, ἢ ἑνδεκαταῖος. Οὕτως οὖν ξυμβάλλεσθαι χρή, ὡς τοῦ πτυέλου τουτέου θανατώδεος ἐόντος μάλα, καὶ οὐ περιάγοντος ἐς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας.

* ἐπιγίνοιτο alia ἐπιγένοιτό τι † ἀπόλοιτ' ἂν

LII. [1] *Sunt autem* [2] *contraria his mala signa, grauiter & cum anxietudine morbum perferre ac pati,* [3] *respirationem magnam & frequentem esse, dolorem nullo modo sedari, expectoratũ* [4] *vix tußiendo educi,* [5] *ardere siti, ipsumq́ corpus à calore inæqualiter affici, vt tamen* [6] *venter & thorax conflagrare incendio videantur, frons autem, manus, & pedes frigore contra naturam obrigeant, vrinæ etiam, deiectiones, & sudores, vt à nobis definitum est, suo proprio quæque vitio laborare videantur. Nam si quid horum [symptomatum] vnà cum sputo illo [septimo die expectorato] inciderit, fieri non potest quin moriatur æger priusquam ad decimumquartum diem peruenerit, aut nono, aut vndecimo. Atque ita hoc modo signa inter se conferre oportet, cùm hoc sputum maximè sit funestum, nec ad decimumquartum diem morbi ægrum relinquat superstitem.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Summa huius prognostici est: Illa suppurata sunt calamitosa, quæ bile permixta septimo die rumpuntur, & nullam symptomatum pleuritidis vel peripneumoniæ propriorum remissionem adferant. Quippe cùm ipsa sunt signa magnarum, quæ corpori insunt, affectionum: Et cùm hæc tum tempore excretionis, tum excrementi qualitate, symptomatica sint & calamitosa; tunc verò planè funesta erunt, & in propinquo mors erit, si ad illam accesserit summa totius corporis infirmitas; & omnis œconomiæ naturalis, in coquendo, digerendo, & excernendo deprauatio: quæ percipitur signis communibus, vrinæ, sudorum, & deiectionum. Vt si vrinæ sint prauæ, sudores symptomatici, deiectiones excrementi specie, & excernendi modo calamitosæ.

2 Coniuncta scilicet cum illo sputo bilioso

lioso & purulento, quod septimo die expectoratur.
3 In peripneumonia: vel paruam & frequentem, in pleuritide. Respiratio magna & frequens propriè pertinet ad incommoda cordis, non autem ad dolorem thoracis. ideoque locus non caret suspicione.
4 Quia cunctatur in pulmonum bronchiis.
5 Vi febris, & morbi pulmonum.
6 Alterutrum, vel vtrumque.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIII. Τὰ δὲ [1] ἐπιγινόμενά τε κακὰ καὶ ἀγαθὰ ξυλλογιζόμενον ἐκ τουτέων, χρὴ τὰς [2] προῤῥήσιας προλέγειν. οὕτω γὰρ ἄν τις [3] ἀληθεύοι μάλιστα. LIIII. [4] Αἱ δὲ ἄλλαι [5] ἐκπυήσιες, ῥήγνυνται αἱ πλεῖσται, αἱ μὲν εἰκοσταῖαι, αἱ δὲ τριηκοσταῖαι, αἱ δὲ [6] τεσσαρακονθήμεροι, [7] αἱ δὲ πρὸς τὰς ἑξήκοντα ἡμέρας ἀφικνέονται.

LIII. *Cùm itaque [1] ex iis quæ mala bonaq́; incidunt, subducta omni ratione, collegeris, tum [2] præsensiones effari oportet. sic enim maximè vera [3] prædixeris.* LIIII. *[4] Aliorum autem [5] suppuratorum vomicæ, sæpè rumpuntur aliæ quidem vigesimo die, aliæ verò trigesimo, aliæ etiam [6] quadragesimo, existunt etiam [7] quæ ad sexagesimum diem perueniunt.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Commemorata nim. si incidant in suppuratum bile permixtum, septimo die ruptum.
2 Quàm certò appareant ad salutem vel mortem.
3 Nam si non symptomatica vi, sed naturæ vi huiusmodi sputum excludatur, & illa exclusio remissionem adferat symptomatum pleuritidis propriorum, & accedat integritas naturalis œconomiæ in vrinis, sudoribus, & deiectionibus, salutem prædices. At si symptomatica ratione eueniant, & nulla sequatur symptomatum remissio, sed simul accedat summa naturalis œconomiæ deprauatio, mortem prædices. Iterum si Dioni accidat eo die huiusmodi sputum, cum remissione symptomatum propriorum, sed adsit deprauatio naturalis œconomiæ: Socrati verò id sputum accidat sine remissione propriorum symptomatum, sed accedat integritas naturalis œconomiæ; periculosiùs laborabit Socrates quàm Dion. quia plus facit ad mortem vnum signũ proprium malum, quàm ad salutem decem communia bona.
4 Primùm dixit rumpi suppuratum interdum septimo, vel decimoquarto. sed quia rarò ita citò, iam narrat in quibus diebus frequentiùs in thorace & pulmone rumpantur. Acris enim succus admodum is, qui tegmen id septem diebus rumpit. Sed plerumque rumpuntur 20. 30. 40. 60. die. computando à prima die non ægrotationis, sed qua cepit puris generatio.
5 Quæ à commemorato materiâ aut loco differunt, aut vtroque, id est, magna ex parte rumpuntur die 20. 30. 40. nonnulla 60. sed quæ permistam bilem habent, de quibus priùs, citiùs rumpuntur. rarò tamen 7. die rumpuntur d. Gal. calidior locus faciliùs rumpitur, & mollior, & ex humore qui sunt calidiore. his adde res naturales, & non natiuas.
6 Vt acuti ἐκ μεταπτώσεως, q. in aliam naturam migrans.
7 Nim. quæ materiâ & loco frigidiora sunt, & quorum materia crassior est, & membrana ergastuli densior. Maturiùs enim conficiuntur quorum materia est calidior, & locus tumore obsitus calidior, vt caro est: & maturius etiam rumpuntur pro ratione membranæ continentis rarioris.

Gg ii

LV. [1] Επι-

LV. [1] Ἐπισκέπτεσθαι δὲ χρὴ [2] τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐμπυήματος ἔσεσθαι, λογιζόμενον, [3] ἀπὸ τῆς ἡμέρης ἧ τὸ πρῶτον ὁ ἄνθρωπος ἐπύρεξεν, ἢ εἴποτε αὐτὸν πρῶτον [4] ῥῖγος ἔλαβε· καὶ εἰ φαίη [5] ἀντὶ τῆς ὀδύνης αὐτῷ βάρος γεγενῆσθαι ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἤλγεεν. [6] Ταῦτα γὰρ ἐν ἀρχῇσι γίνεται τῶν ἐμπυημάτων.

LV. [1] *At omni ratione subducta colliges, [2] initium fore cuiusque suppurati, [3] ab eo die quo primùm quis febricitare inceperit, aut etiam [4] cùm primùm rigor inuasit hominem: quibus accedit illud, si æger fateatur se [5] loco doloris pondus quoddam graue sentire, parte illa quæ sibi dolebat. [6] Hæc autem sunt ineuntis suppurati certißima signa.* EMPYEMA.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Dixit antè quoto die, postquam incepit puris generatio, plerumque rumpantur suppurata: quare opus fuit vt notas indicaret principij eius quo pus incipit gigni: nam ita tempus ruptionis prædicemus optimè: nam ex calore loci obsessi, & ex humoris obsidentis vi illud principium purificum varium est. Hoc itaque d. principium notamus ex febri, rigore, pondere loco doloris.

2 Natura enim si nihil digerendo proficiat, suppurato dabit operam. 5.aph.8.

3 Id est, si vehementiùs febricitare inceperit: de nocte potissimùm, 2.aph.47. Cùm primùm se traiicit succus per venulas tenues & poros partis, fit initium phlegmones. Cùm autem is conceptus humor à calore agitatur, & putrescit, & extenditur, est augmentum; cùm dein in pus abit, est rigor, tunc incandescit febris & dolor. Ita initium phlegmones est totius morbi initium: sed initium suppurationis est rigor phlegmones, & tunc tandem summa affligitur febre; vel vnà febris cum rigore inuadit.

4 Id est, si rigor inciderit (id est, vniuersi corporis concussio inæqualis,) qui antè non inciderat: quia pleuritica febris fuit symptomatica, & rigoris expers. Atqui cùm huiusmodi rigor inciderit, accidit tunc frequens sudandi & horrescendi vicissitudo, prorrhet.32. coac.4.10. Causa huius rigoris symptomatici est, quòd mēbrana puris acrimoniâ ac stimulis vellicetur. In morbis qui febres habent cum rigoribus, suppurationem indicat maior febris & rigor.

5 Cùm enim iam sedem legit humor, magis grauat, quàm dum poris spargitur. at sensim colligit se pus in illud spacium inane: quare sensim abit dolor in grauedinem, iam facto pure. Maximè autem dolet, dum dolor mutatur in grauedinem: nam eroduntur tunc partes quæ pus continent: quod tam diu fit, dum in vna cauitate collectum pus fuerit.

6 Febris symptoma est inflammationis: rigor symptoma suppurati: pondus symptoma est materiæ quæ membranam opprimit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVI. [1] Ἐξ ὧν τουτέων τῶν χρόνων τὴν ῥῆξιν χρὴ προσδέχεσθαι τῶν ἐμπυημάτων ἔσεσθαι ἐς τοὺς χρόνους [2] τοὺς προειρημένους. LVII. Εἰ δὲ εἴη [3] τὸ ἐμπύημα ἐπὶ θάτερα μοῦνον, στρέφειν τε καὶ καταμανθάνειν χρὴ ἐπὶ τουτέοισι, μή τι ἔχῃ ἄλγημα ἐν τῷ ἑτέρῳ πλευρῷ. Καὶ ἢν θερμότερον ᾖ [4] τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου, κατακλινομένου ἐπὶ τὸ ὑγιαῖνον πλευρὸν, ἐρωτᾷν

εἴ τι αὐτῷ δοκέει [5] βαρὺ ἐκκρέμασθαι ἐκ τοῦ ἄνωθεν. Εἰ γὰρ εἴη τοῦτο, ἐπὶ [6] θάτερόν ἐστι τὸ ἐμπύημα, ἐπὶ ὁκοῖον ἂν πλευρὸν τὸ βάρος γίνηται.

LVI. [1] *Atque ita perfecto suppurati tempore, vomicæ ipsius rupturam forè intelliges, illis temporibus [2] quæ definita sunt.* LVII. *Si verò [3] suppuratum alteram thoracis tantùm occupat partem, in vtrumque latus ægrum conuertere, & ex ægro discere oportet, num quid doloris percipiat in altero latere. Ac si quidem [4] alterum altero calidius sit, tum ex eo in latus integrum decumbente quærere oportet, an quod ipsi [5] pondus graue ex superiori loco pendere videatur. Nam si hoc ita sit, [6] altera eius thoracis pars suppurato est obsessa, qua pondus illud graue percipitur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Primùm docuit tempus quo vomicæ se effundunt: dein, tempus principij concepti suppurati: iam locum quem occupat pus à rupta vomica. Vt ij qui ineunte morbo non adfuerunt, & cùm quis binis thoracicis inuoluitur morbis, & in altera parte tantùm suppuratum euenit, rectè iudicent: & num medius thorax (in quo duæ membranæ thoracem discriminant) affligatur. Hæc vsum habent in membranarum non autem pulmonum inflammatione. nam vtrinque effundi à pulmone potest. nam hæ membranæ non diuidunt pulmonem. 5. Adminisṫ. Anatom.

2 Nam vt tardiùs vel celeriùs conficitur suppuratum, eò etiam tardiùs vel celeriùs rumpitur vomica.

3 Nam in thorace pus non æquè ac in peritonei regione circumferri poteſt: sed in latere conceptum, ibi manet.

4 Ex putrescente ibi pure; ita vna pars altera erit calidior. Aët. 8. lib. 65. de hac re; & Gal. 4. loc. aff. 9.

5 Quia d. Gal. Cubans in oppositum latus æger, onus sublimiori insidens parti persentiscit.

6 Q. d. Atque tunc thorax suppurato est obsessus, qui vel secandus erit, vel vrendus. At si ægro perinde sit, in quod latus incumbat, & pus tussiendo expectoret, à pulmonibus huiusmodi pus manabit; & fortè tunc sectio erit inutilis. Ratio diuersitatis est, quia inter dextram & sinistram thoracis partem interstitium est mediastinum, quo totus diuiditur thorax: & propterea non potest materia de parte in partem defluere. Gal. lib. 5. Administrat. anatom. nominat has membranas, qua parte costis respondent ὑποζωκότας, id est, subcingentes: quæ verò coniunctæ in medio thoracis sunt, διαφράττοντας, id est, interſepientes. At pulmones non sunt vllo interstitio diuisi, sed æqualiter per omnes eius cauitates huiusmodi materia dispergitur, & pulmones vtramque partem thoracis occupant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVIII. [1] Τοὺς δὲ ξύμπαντας ἐμπύους γινώσκειν χρή, [2] τοῖσι δὴ τοῖς σημείοισι. Πρῶτον μὲν, εἰ ὁ πυρετὸς [3] οὐκ ἀφίησι, ἀλλὰ τὴν μὲν [4] ἡμέρην λεπτὸς ἴσχει, τὴν δὲ [5] νύκτα πλείων. LIX. Καὶ [6] ἱδρῶτες πολλοὶ ἐπιγίνονται, [7] βῆχές τε καὶ [8] θυμὸς ἐγγίνεται αὐτέοισι: καὶ [9] ἀποπτύουσιν οὐδὲν ἄξιον λόγου.

LVIII. [1] *Omnes*

LVIII. [1] *Omnes autem suppuratus* [2] *ex his sanè signis cognoscere oportet. Primùm quidem si febris* [3] *non* * *depellatur, sed quæ* [4] *interdiu quidem leuior est, de* [5] *nocte verò grauior.* LIX. *Tum verò* [6] *sudores incidunt multi, & etiam* [7] *tusses,* [8] *tussiendiq; cupiditas iis oboritur: sed tamen* [9] *nihil tussiendo commemorabile expectorant.*

* dimiserit.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Hactenus egit de suppurato inchoato: nunc agit de vetere & perfecto. id est, de iis qui pus effusum continent in cauitatibus thoracis iam diu. hi certè proximè ad phthisin abeunt: nam ea præsens est, vbi à rupta vomica non excluditur ex thorace pus intra 40 diem. 5.aph.15. Notat hîc Galenus, empyos dici à suppurato, æquè ac ab expurato.

2 Id est, hæc signa demonstrant.

3 Sed cum rigore symptomatico sæpè iterato recrudescat: superstite nimirum putri materia in foco febris.

4 Quæ est febris veluti quædam hectica, quæ solet exacerbari sumpto à nutricatu: noctu autem fit concoctio. Collecto nimirum spiritu cum calore, & excrementorum suppressione: nam omnis euacuatio quæ sponte fit naturæ, supprimitur de nocte per somnum, excepto sudore. Vnde omnes etiam inflammationes de nocte grauiùs infestant ægros, quàm interdiu. Propterea rectè Peripneumonicis & pleuriticis interdicimus somnum nocturnum, & permittimus diurnum. Hectica hæc est, cum putrida, empyicorum febris: ob vaporem putridum à pure, quæ etiam ante hecticam adfuit. C. Vega hîc refutat Auerrhoëm, qui negabat eius causam ascriptam, caloris à cibo, in hecticis.

5 Quia æuo illo cunctis cœna, at non omnibus familiare erat prandium.

6 Cùm frequens est sudandi & horrescendi vicissitudo. Attamen sudor è pectore manat principio, sed non frequenter, si adhuc integra sit naturalis œconomia: id autem quod dicit frequenter postea fit, partium thoracis infirmitate, quæ proprium alimentum retinere non possunt; sed illud exudare finunt. q.d. à longo tempore suppuratis, iamque labefactatis superuenit sudor: natura cùm potens ita non sit vt nutricios retinere possit succos aut edomare, 4.aph.41. hîc agit de multis sudoribus non copiâ, sed frequentiâ: sunt enim pauci, & sæpiùs recurrentes. propterea hîc d. Hippocrates ἱδρῶτες πολλοί: at in aph. d. ἱδρὼς πολύς.

7 Non audet tamen tussire.

8 Quòd materia in pulmonũ bronchia rapiatur, quæ dum cordis fuligini occurrit, tussim cum difficultate spirandi excitat: ab obstructione nimirũ bronchiorum pulmonis. Multiplex est enim sicca tussis: alia enim excitatur ab acri & subtili distillatione, subterfugiente ansam fuliginis: cui non est coniuncta difficultas spirandi: aliàs ab obstructis bronchiis; huic dyspnœa adest.

9 Quòd materia sit crassior, vis expultrix thoracis infirmior, & meatus densiores qui occalluerint, siue densitas membranæ obuoluentis pulmones.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LX. [1] Καὶ οἱ μὲν [2] ὀφθαλμοὶ [3] ἔγκοιλοι γίνονται· αἱ δὲ [4] γνάθοι ἐρυθήματα ἴσχουσι. LXI. Καὶ οἱ μὲν [5] ὄνυχες τῶν χειρῶν, γρυποῦνται· οἱ δὲ [6] δάκτυλοι, θερμαίνονται· καὶ μάλιστα [7] ἄκροι· καὶ ἐν τοῖσι [8] ποσὶν οἰδήματα γίνεται.

LX. [1] *Quin etiam* [2] *oculi fiunt* [3] *concaui: ac* [4] *genæ rubore perfusæ apparent.* LXI. *Et* [5] *manuum vngues fiant adunci: Sed tamen* [6] *digiti ardore conflagrant: potißimumq́;* [7] *extimi: tum etiam in* [8] *pedibus tumores oboriuntur.*

I. Hevrnii commentarivs.

1 Hæc sunt symptomata phthiseos in suppuratum incidentis: nim. febris symptomatica, nocturna potiùs quàm diurna; hectica, quæ sumpto cibo, exemplo calcis, recrudescit: quia non solùm humores, sed & solidæ partes incendio conflagrant. Pulmones verò aërem attractum inficiunt, eumque reddunt tabificum. præterea pulmones euacuant cauam venam, & pituitam è capite attrahunt: atque hinc extenuatio.

2 Nimirum purulentorum, in diuturno iam suppurato: quia in phthisin degenerat. vt fieri solet, si intra quadraginta dies suppuratum non expectoretur, 5. aph. 15. Estque illa phthisis insanabilis.

3 Consumptis musculis, & collapsis membranis. vnde facies & oculi siccantur.

4 A fuligine, & calore contra naturam pulmonum. Hoc est quintum signum. Nam plurimis fuliginibus obsessi sunt pulmones, qui pituitam à capite trahunt: hinc etiam tussis.

5 Consumpta digitorum molli carne, qua vngues fulciuntur: quæ non est musculosa, sed caro propriè dicta. Atque hinc θηρίωμα solet appellari huiusmodi phthisis quæ suppurato superuenit: quia more lupi cuiusdam absumit quicquid humidi est in corpore, cæterasque defraudat partes: ita hoc nomen ex causa. vt signum, quod tabidorum, vt & ferarum sint adunci vngues.

6 Vt in hectica febre cæteræ partes quæ humore abundant. nam vt d. hîc Gal. in aliis febribus algent sæpè; sed in hecticis digiti calidi manent febribus.

7 Quorum nim. caro fuit temperata: & hîc maior moles carnis: quare in his solidorum conspicuus fit ardor.

8 Quòd & naturâ frigidiores sint, neruosi, membranei, & ligamentis abundantes, & longissimè abiunt à fonte caloris. Vapores & cruditates concipiunt, nec absumunt, ob languorem. Quare totius corporis extinctio inde incipit.

Hippocratis textvs.

LXII. Καὶ [1] σιτίων οὐκ ἐπιθυμέουσι· καὶ [2] φλύκταιναι γίνονται ἀνὰ τὸ σῶμα. LXIII. [3] Ὁκόσα μὲν οὖν ἐγχρονίζει τῶν ἐμπυημάτων, ἔχει τὰ σημεῖα ταῦτα, καὶ [4] πιστεύειν αὐτέοισι χρὴ κάρτα. LXIIII. Ὁκόσα δὲ [5] ὀλιγοχρόνιά ἐστι, σημαίνεσθαι τουτέων, [6] ἤν τι ἐπιφαίνηται, οἷα καὶ τοῖσιν [7] ἐν ἀρχῇσι γινομένοισιν· [8] Ἅμα δὲ καὶ ἤν τι [9] δυσπνούστερος ᾖ ὁ ἔμπροσθεν.

LXII. *Quin etiam* [1] *cibos non appetunt: tum verò* [2] *pustulæ per totum corpus erumpunt.* LXIII. [3] *Igitur diuturna [pectoris & pulmonis] suppurata, iis maximè signis deprehenduntur* [4] *maximeq́; illis fidendum est.* LXIIII. *Quæ verò* [5] *breui eruperunt, his* * *signis ea [suppurata] cognoscuntur, si* [6] *quæ appareant, qualia [suppuratorum] principio* [7] *apparere diximus:* [8] *Quibus & illud [accedit,] si tunc* [9] *maiori, quàm antè, difficultate spirandi laboret.*

* *sequentibus*

I. Hevr-

1 Cùm nimirum vtraque facultas ventriculi, nim. coquendi, & appetendi, phthisis illius sympathiâ labefactantur. vnde necrosis adest appetitus; non enim sentit suctionem.

2 Diffusâ quadam sanie, quæ à pulmonibus malè affectis exudat: & tunc in propinquo mors est: quia quò plures facultates labefactatæ fuerint, eò res ægri peiori sunt loco. 4. ac. 43. φλυζάκια appellat. De his vide Celsum 2. lib. 7. sed nota, vbi ille scribit pallent, vt reponas calent, ex Hippocratis hîc sententia. Vide & Paulum 3. lib. 32.

3 Concludit præcedentia: d. quæ hactenus scripsi, denunciant ex longo tempore conceptum empyema: & his fidendum.

4 Nam cunctæ illæ ferè notæ exhaustionem denotant, & hecticam febrem, ab æstu thoracis & pulmonis cum empyema habent, ruptumque cùm prorogatur.

5 Q. d. notæ quæ significant puris recentem effusionem in thoracem non adeò elucent, nam talem sociam febrem non ducunt.

6 Id est, ineunte suppurati effusione in thoracem: huius d. signa non sunt adeò clara: quia febrem hecticam ignorant. sunt autem hæc, quæ apparent suppuratorum principio, rigor, febris, pro dolore pondus.

7 Nimirum febris iteratò recrudescens, & sæpiùs horror superueniens qui antè non fuit, pondus graue doloris loco. Hoc est, ex eisdem signis cognoscitur puris in thoracem effusio quæ non est vetus, ex quibus cognoscitur prima collectio vomicæ; si quædam accesserint quæ descripta iam sunt in effuso empyemate iam longo tempore: vt caui oculi, defectus appetitus, sudores plurimi, &c. (ita Galenus tertium hoc addit signum) præterea difficultas spirandi: ita his consociatis notabitur recens empyema.

8 Nimirum, signis.

9 Nim. oppressis à suppurato effusò pulmonibus: & denegato illis liberè se dilatandi loco. (4. loc. aff. 8.) vnde ægriùs quàm antè respirant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXV. [1] Τὰ δὲ ταχύτερον αὐτέων καὶ βραδύτερον ῥηγνύμενα, τοῖς δὲ γινώσκειν χρή. Ἢν μὲν ὁ [2] πόνος ἐν ἀρχῇσι γίνηται, καὶ ἡ δύσπνοια, καὶ ἡ [3] βὴξ, καὶ ὁ [4] πτυαλισμὸς [5] διατελέῃ, ἐς τὰς [6] εἴκοσι ἡμέρας ἔχων, προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν, ἢ καὶ ἔτι [7] πρόσθεν. Ἢν δὲ [8] ἡσυχαίτερος ὁ πόνος ᾖ, καὶ [9] τ' ἄλλα πάντα τουτέοισι κατὰ λόγον, τουτέων προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν [10] ἐς ὕστερον. LXVI. * Γίνεσθαι [11] δὲ ἀνάγκη καὶ [12] πόνον, καὶ [13] δύσπνοιαν, καὶ πτυελισμὸν πρὸ τῆς τοῦ πύου ῥήξιος. * πρὸ

LXV. [1] *Quorum verò [suppuratorum vomicæ] maturiùs tardiúsve rumpuntur, his signis cognoscere licet. Nam si ineunte morbo [thoracis] [2] dolor infestet, & cum suspirioso anhelitu, atque [3] tussi, & [4] expectoratum ad [6] vigesimum vsque diem [5] differatur, tum puris eruptionem expectare oportet, aut etiam [7] celeriùs. Sin [8] dolor remißior fuerit, [9] omniaq́ reliqua pro huius ratione, [10] tardiùs suppurati eruptionem expectare oportet.* LXVI. [11] *Sed tamen necessariò [12] dolor cum [13] suspirioso anhelitu & expectorato ante puris eruptionē incidit.*

Dolor. Suspiriosus anhelitus. Tussis. Ptyelismus.

1 Nam rumpi quædam ſuppurata dixit die 30. 40. & 60. ſed nullas notas adiecit vnde in notitiam ducemur citiùs aut ſeriùs eruptura. Itaque hîc agit hac de re. Primò itaque notas depingit, quæ 20. die vel citiùs effuſionem ſuppurati prænunciant: vt dolor, ſuſpirioſus anhelitus, tuſſis, ſi ab initio perſeuerauerint.

2 Sine remiſſione ab initio perſeuerans, copiam aut acrimoniam morbificæ materiæ denunciat.

3 A cauſa perpetuò ſineque remiſſione irritante.

4 Acrimonia tenuis exudantiſque materiæ à membrana qua tenetur materia.

5 Διαπλέῃ, id eſt, perſeueret: vt in Hiſtoria Eraſini διαπλέως, id eſt, per totum morbum, id eſt, perſeueranter.

6 Vel ad 14. diem 5. aph. 8. Ita vt ante decimum quartum, aut vigeſimum diem nihil expectoretur.

7 Vt decimoquarto die: pro ratione nimirum materiæ & loci. vel 17. Non enim tranſibit viceſimum diem: nam is eſt terminus longiſſimus acutorum morborum.

8 Id eſt, tardiùs rumpentur ſuppurata, quæ habent dolorem mitiorem. Itaque quæ ſeriùs effunduntur, non habent dolorem ſine remiſſione, ſed remittit, & intermittit, nec toto perſeuerat morbo: quia mitior cauſa non ita rodit membranam.

9 Vt ſuſpirioſus anhelitus, tuſſis; ſi hæc analogiâ dolori reſpondeant.

10 Id eſt, pro ratione ſymptomatum tardiùs magis minùſve, erumpet ſuppuratum.

11 Duo hi aphoriſmi ſuſpicione non carent, ſi conferas cum coacis. Niſi intelligas de expectorato ſeroſæ cuiuſdam materiæ, quæ exudat à pure ipſo, dum continetur in vomica. Vt hoc velit Hippocrates: quæcumque pleuritis expectorati eſt expers, in ſuppuratum degenerat, intra 14. vel 20. diem. At talis pleuritidis, (deſiderato expectorato, confecto ſuppurato) antequam rumpatur vomica, & pus effundatur in ſpacium inane thoracis, expectorabit ſeroſam materiam, continuitate membranæ ad pulmones peruenientem. Et, vt illud expectoratũ eſt ſignum vnum ſuppurati: ita eo ipſo die rumpetur vomica, quo expectorandi finem faciet. Vt illa ſputandi intermiſſio ſit ſignum ruptæ vomicæ, & excretionis puris in inane thoracis.

12 Id eſt, ruptionis imminente die pus agitabitur, & pars quædam expectorabitur: & ab eroſione puris fiet dolor. Itaque ſi intermiſerũt hæc ſymptomata; eo tempore neceſſariò recrudeſcent. Si itaque fuerit dolor cæteraque ſymptomata mitiora, ad 60. diem vſque excurret malum, antequam effundatur pus. ſin minùs remiſſa fuerint ſymptomata, medium tempus incurret ruptio.

13 Propter dolorem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXVII. [1]Περιγίνονται δὲ τουτέων μάλιστα μὲν, οὓς ἂν [2] ἀφῇ [3] ὁ πυρετὸς [4] αὐθημερὸν μετὰ τὴν ῥῆξιν. Καὶ σιτίων [5] ταχέως [6] ἐπιθυμῶσιν· καὶ δίψης ἀπηλλαγμένοι ἔωσι· καὶ ἡ γαστὴρ [7] σμικρά τε καὶ ξυνεστηκότα ὑποχωρέῃ· καὶ τὸ [8] πῦον [9] λευκόν τε, καὶ [10] λεῖον, καὶ [11] ὁμόχροον ᾖ, καὶ [12] φλέγματος ἀπηλλαγμένον, καὶ ἄτερ πόνου τε καὶ βηχὸς ἰσχυρῆς ἀνακαθαίρηται. LXVIII. Ἄριστα μὲν [13] οὕτως καὶ [14] τάχιστα ἀπαλλάσσουσιν· [15] ἢν δὲ μὴ, οἷσιν ἂν [16] ἐγγυτάτω τουτέων γίνηται.

LXVII. *Ex [1] his autem illi ſuperſunt maximè, quos eo ipſo die, quo rupta eſt vomica, [2] febris [3] dimiſit: [4] & [5] ilicò cibos [6] appetunt: ac ſitis ſunt planè expertes: tum aluus [7] pauca & figurata reddit: tum [8] pus ipſum*

ipsum[9] *album est, &*[10] *læue, &*[11] *uniusmodi, &*[12] *pituitæ expers: tum & si absque dolore & vehementiori tussi expectoretur.*

LXVIII. *Itaque qui ita sunt affecti,*[13] *optimè atque*[14] *celerrimè liberantur:*[15] *sin minus,* * *quo*[16] *propiùs ad hæc [signa] accedunt.*

* vel, hi quibus proxima his contigerint.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ex purulentis. Quattuor euentus suppuratorum depingit; ad bonum, vel ad malum, ad melius, vel deterius: & hæc citiùs, vel seriùs.

2 Quæ continuò affligebat.

3 Vel saltem remissior facta est. perfecto nim. omni suppurato, & sublatâ omnis puris generatione.

4 Vtraque ventriculi facultate, & coquendi & appetendi restituta: vel certè non ampliùs impedita, quæ in doloris vi impediebatur.

5 Simulatque pus eruperit.

6 Extincto pulmonum & alui ardore. Aluum enim vocat perpetuò Cicero 2. de nat. deorum, ventriculum.

7 Pauca quidem, superstite multo succo altili, integritate naturalis œconomiæ in coquendo & distribuendo. nam diffundi significat nutricatum per corpus; & robustæ coctricis est nota.

8 Quod expectoratur.

9 Integritate partium solidarum.

10 Natiui caloris vi, se in omnes materiæ partes æqualiter insinuantis.

11 Id est, non bile, aut pituita, aut atra bile perfusum: sed prorsus æquale.

12 Expositio hæc est præcedentis sententiæ, id est, sine crudo succo remixto.

13 Sine vllis morbi reliquiis, & omninò bonis naturæ rebus.

14 Restituta nim. natura, expectorato iam pure morbi causa.

15 Id est, si non ita præclarè, nec adeò celeriter. q.d. quia rarò cuiquam elucent cunctæ notæ salutares.

16 Quæ alia in aliis apparent: ea quo meliora, eò meliùs, & celeriùs restituuntur, q.d. quibus cumulatè cunctæ notæ ad salutem apparent, citissimè liberantur: & etiam hi quibus plurimæ harum notarum elucent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXIX. [1] Ἀπόλλυνται δὲ ἐξ αὐτῶν ὅτε [2] πυρετὸς μὴ ἀφείη· * ἢ δοκέων αὐτέους ἀφιέναι, [3] αὖθις φαίνηται ἀναθερμαινόμενος· καὶ [4] δίψαν μὲν ἔχωσι, [5] σιτίων δὲ μὴ ἐπιθυμέωσι· καὶ ἡ [6] κοιλίη ὑγρὴ ᾖ· καὶ τὸ πῦον χλωρὸν † καὶ πέλιον πτύῃ, ἢ φλεγματῶδες καὶ ἀφρῶδες. * Ἢν ταῦτα πάντα γίγνηται, [7] ἀπόλλυνται. LXX. [8] Ὁκόσοισι δ' αὖ τουτέων τὰ μὲν ἐπιγίγνηται, τὰ δὲ μή, οἱ μὲν αὐτέων [9] ἀπόλλυνται, οἱ δὲ ἐν πολλῷ χρόνῳ [10] περιγίνονται. Ἀλλ' ἐκ πάντων τῶν τεκμηρίων, τῶν ἐόντων ἐν τουτέοισι, [11] σημαίνεσθαι, καὶ τοῖσιν [12] ἄλλοισι πᾶσιν.

* καὶ
† ἢ
* ἐπι

LXIX. [1] *Sed [à suppurato] intereunt, quos [à rupta vomica]* [2] *febris non dimisit: aut si febricitandi finem fecisse videantur,* [3] *iteratò incendio conflagrant: &* [4] *siti ardent, nec vllo* [5] *edendi amore tenentur: tum* [6] *aluo sunt profusiore; pus autem viride & liuidum expectoratur, aut pituitosum & spumans. Nam si hæc omnia inciderint, [breui]* [7] *intereunt.* LXX. *Sed*[8] *quibus horum [symptomatum] alia quidem appa-*

dem apparent, alia verò non, ex iis quidam[9] intereunt, alij verò in multo tempore tandem[10] supersunt. Sed ex illis omnibus signis syllogisticis, quæ in iis apparent,[11] significatio fiet,[12] omnibusq́ alijs.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Si cuncta praua fuerint signa, morientur citissimè: 3. progn. 2.
2 Iteratò recrudescente ipso suppurato.
3 Recrudescente febre.
4 Superstite in thorace vel pulmonibus foco incendij.
5 Vel, si capiant cibos, edendo nihil proficiunt. 7. aph. 6. nam d. Gal. qui in tali morbo euadunt, auidè pastum ineunt.
6 Labefactata naturali œconomia.
7 Subauditur ταχέως. Quòd nim. in naturæ virtute nihil spei sit reliquum: quod indicant deiecta appetentia, & alui profusio. quòd autem morbi vis calamitosa sit atque funesta, ostendunt febris contumacia, & sputi prauitas.
8 Q. d. si qui media sortiantur signa, partim tardius moriuntur, cùm superantur notæ bonæ à malis: propterea tardius, cùm bona reluctentur, quæ tandem tamen fatiscunt.
9 Quia quò plures facultates læsæ fuerint, eò peiori loco sunt ægri.
10 Coctione contumacioris materiæ morbificæ, & restituta paulatim natura. Ita mala signa triumphantur à bonis.
11 Salutis aut mortis.
12 Vt sudoribus, vrinis, capillorum defluuiis, & similibus. q. d. in cunctis per omnia signa coniecturam faciemus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXI. Ὁκόσοισι δὲ [1] ἀποστάσιες γίγνονται ἐκ τῶν περιπλευμονικῶν νοσημάτων, * παρὰ τὰ ὦτα, καὶ [2] ἐμπυΐσκονται, † ἐς τὰ [3] κάτω χωρία, καὶ [4] συριγγοῦνται, οὗτοι δὲ περιγίνονται.

* τὰ ὦτα (margin note, partly illegible)

LXXI. *Quibus verò ex [1] peripneumonicis morbis abscessus incidunt ponè aures, & [2] suppurant, aut ad [3] infernas partes decumbit & [4] fistula excitatur, hi sanè supersunt.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Q. d. quamuis pleuritis & peripneumonia propriè curentur expectorato: &, si expectorato non curentur, suppurantur: existunt tamen & aliæ illarum crises. Nimirum pro materiæ ratione, & naturæ vi. Si enim materia fuerit calida, & adsit naturæ vis, cum meatuum libertate, expectorato remissionem accipient: Sed tamen alias habet crises, nimirum parotides, abscessus crurum, & vrinam purulentam.
2 Pure nim. albo, æquali, ad cuius generationem cuncta symptomata remittuntur, cum integritate naturæ coniuncta. aut si parotis non supperet, aluus feratur, & vrina crassa multaque hypostasi prædita cumulatè reddatur.
3 Vt ad crura.
4 Id est, vlcus sinuosum, & angustam fistulæ speciem referens, à puris acrimonia. Aliorum morborum medela est fistula. d. Hip. 6. epid. 3.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἐπισκόπεισθαι LXXII. [1] * Ἐπισκόπεσθαι δὲ χρὴ τὰ [2] τοιαῦτα, ὧδε. Ἢν ὁ, τε [3] πυρετὸς ἔχῃ, καὶ ἡ ὀδύνη [4] μὴ παύηται, καὶ τὸ πτύσμα μὴ ἐκχωρέῃ κατὰ λόγον, [5] μηδὲ

χολώδεες

χολώδεες αἱ τῆς κοιλίης διαχωρήσιες, μὴ δὲ [6] εὔλυτοί τε καὶ ἄκριτοι γίγνονται, καὶ μηδὲ τὸ οὖρον [7] πουλύ τε † κάρτα καὶ πουλλὴν ὑπόστασιν ἔχον, [8] ὑπηρετῆται δὲ [9] περιεστικῶς ὑπὸ τῶν λοιπῶν πάντων τῶν * περιεστικῶν σημείων τουτέοισι χρὴ, τὰς τοιαύτας [10] ἀποστάσιας ἐλπίζειν ἔσεσθαι.

† κ, πουλὺ & illud κάρτα ponitur post οὖρον.
* περιεστικῶν

LXXII. [1] *Sed* [2] *huiusmodi [abscessus] fore intelliges, hoc modo. Si* [3] *febris detineat, nec vlla* [4] *doloris remissio adferatur, nec expectoratum conuenienter feratur,* [5] *nec biliosa aluo secedant, nec* [6] *facilè aluus meracis feratur, nec verò vrina* [7] *profusè reddatur cum multa hypostasi, atque* [8] *certa salutis spes ab aliis signis* [9] *salutaribus affulgeat, tum iis commemoratos* [10] *abscessus fore spes est.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Q. d. si morbus non calamitosus sit dyspeptos, eueniet abscessus bonus. Noscitur autem pepasmi difficultas in non funesto morbo, ex febri & dolore perseuerante: nam vbi hæc quiescunt, paruus erit morbus: sed magni per crisin finiuntur. 3. cris. 4. Gal. nam parui soluuntur solùm. Et salutares mutationes fiunt excretione, vel abscessu, aut sensim soluitur. Excretiones absolutè crises vocamus: & nemo subitò sanatur sine crisi. Cùm itaque Peripneumonia (de qua hîc) morbus sit magnus, & crisis in ea speretur, iam hîc Hippocrates docet, vnde noscemus num per abscessum, vel excretione iudicabitur.

2 Iam enim dixit, infra aut sursum hanc finiri per abscessum; qui antequam eueniant, prænuncia signa aperiunt. Idem in aliis morbis expectandum. Gal. 3. cris. 26. Si itaque hæc non adsint, morbus soluetur sensim, maximè per vrinas: rariùs tunc per sedem.

3 Cum spirandi difficultate.

4 Id quod significat peripneumoniæ denegari proprium iudicium per excretionem: videlicet expectoratum. si crudum sit, vel non facilè excernatur statim: hoc denotat longum futurum morbum. Nam d. Gal. vbi desinit dolor, mitescit morbus, nec opus abscessu: vt etiam si expectoratum benè procedat.

5 Vt nulla calidioris materiæ suspicio sit; quæ per excretionem potissimum iudicatur: hoc denotat morbum longum futurum, à crasso & crudo succo: qui vel longo die soluetur, aut in abscessum abibit.

6 Quæ sunt signa ardoris, & calidioris materiæ. quod ait, ea ratione ne crisin suam habeat.

7 Quæ materiam & occasionem futuri abscessus præripiant: 4. aph. 74. nam ita coctione paulatim finē inueniet morbus.

8 Vel, vt alij: Paratur autem salubris ab omnibus aliis saluriferis signis. Vel, vt alij: Indicatur autem superstes futurus ab omnibus reliquis salutaribus signis.

9 Quæ in conualituris apparere solent. vt ex decubitu, somno, mente, pulsu &c.

10 Quandoquidem non apparuerint propria excretionis signa; imò potiùs illius tota spes sublata est.

Ex his duobus aphorismis colliges hæc axiomata:

I. Omnis Parotis sanguinea funesta est, si suppurati sit expers. 3. coac. 206.

II. Fortè etiam funesta, si pus non sit album læue & æquale. 3. coac. 210.

III. Eadem Parotis suppurati particeps, nisi cum eo suppurato, omniū symptomatum antecedētium remissionem adferat, cum naturæ integritate coniunctam, calamitosa. Vt patet in Pictoris ancilla.

IIII. Omnis Parotis suppurati expers, funesta est: nisi aluus feratur, aut vrina profusè fluat, multa hypostasi prædita.

[1] Γίνονται δὲ αἱ μὲν ἐς τὰ [2] κάτω χωρία, οἷσιν ἂν [*] περὶ τὰ [3] ὑποχόνδρια τοῦ [4] φλέγματός τι ἐγγίνηται· αἱ δὲ [5] ἄνω, οἷσι τὸ ὑποχόνδριον [6] λαπαρόν τε καὶ ἀνώδυνον διατελέῃ. [7] Δύσπνοός τε τινα χρόνον γενόμενος [8] παύσηται, [9] ἄτερ φανερῆς προφάσιος ἄλλης.

[1] Eorum verò [abscessuum] alij quidem [2] imis in partibus oboriuntur, nimirum quorum [3] hypochondria [4] inflammatione sunt obsessa: Alij verò [5] superioribus partibus erumpunt, quibus hypochondrium [6] molle est & doloris expers perseuerat. Sed tamen cùm anteà [7] suspirioso anhelitu laboraret, anhelandi [8] finem fecerit, [9] sine alia quapiam manifesta [illius remißionis] causa.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Qui, denegata peripneumonicis excretione per expectoratum (nam expectoratum est propria peripneumoniæ & pleuritidis excretio) & omni spe excretionis adempta: neque materia (vt fit in deiectionibus biliosis alui) neque occasione (vt fit in vrina crassa hypostasi prædita) abscessibus prærepta; aut ponè aures, aut imis in partibus oboriuntur. Gal. 3. cris. 11. Iam docuit vnde noscamus futuros abscessus: sed nunc, si futuri, num supra vel infra.

2 Vt in cruribus.

3 Id est, quæ sunt inæqualia. An igitur in hypochondriis sit meatus per quem transit materia Peripneumoniæ & Pleuritidis in crura? cur non viciniorum partium cruribus meminit? quia lumbis magna assidet illa vena, quæ in crura propagines mittit. Hinc saltem fiet significatio infra vergere naturam, & materiam.

4 Vel ardore conflagrant. nam plurimis locis Hippocrati significat φλέγμα phlogωsin. alias eidem dicitur pituita, per Antiphrasin.

5 Vt pone aures.

6 Id est, in mediocritate positum distentionis & contractionis, hoc significat λαπαρόν. opponitur enim inflammatis.

7 Q. d. ad superiores partes fiet abscessus, si quæ iam enarraui adfuerint: ad quod non parum facit, si æger difficilè respirauerit; nam hoc tunc quiescet sine manifesta causa: nam impletæ cùm essent venulæ thoracis & rami maiores, liberantur onere cùm fiunt parotides. Hæc itaque eius sententia: vt notat Gal. Si hypochondria fuerint doloris & tumoris expertia, succi verò sursum cursum flectant, quod significat respirationis difficultas, parotides expecta.

8 Translata materia quæ causa erat anhelitus.

9 Vt expectorato conuenienter facto, aut vrinæ purulentæ profluuio, aut alui fluore. vel hæmorrhagia, vomitu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXIII. [1] Αἱ δὲ ἀποστάσιες αἱ [2] ἐς τὰ σκέλεα, ἐν τῇσι περιπλευμονίῃσι τῇσιν ἰσχυρῇσί τε καὶ ἐπικινδύνοισι, [3] λυσιτελέες μὲν πᾶσαι· [4] Ἄρισται δὲ αἱ τοῦ πτυέλου ἐν μεταβολῇ [*] ἐόντος γινόμεναι. Εἰ γὰρ τὸ οἴδημα, καὶ ἡ ὀδύνη γίγνοιτο, τοῦ πτυέλου ἀντὶ ξανθοῦ πυώδεος γινομένου, καὶ ἐκχωρέοντος ἔξω: οὕτως ἂν [7] ἀσφαλέστατος ὁ, τε ἄνθρωπος περιγίγνοιτο, καὶ ἡ ἀπόστασις ἀνώδυνος [8] τάχιστα † παύσεται.

*ἤδη

† ἂν παύσαιτο

LXXIIII.

LXXIII. [1] *Cæterùm qui* [2] *in crura decumbunt abscessus, à peripneumonia vehementi & calamitosa,* [3] *præclarè quidem omnes ad salutem faciunt. Sed illi* [4] *optimi qui in expectorati mutationem incidunt. Nam si* [5] *tumore contra naturam cum dolore coniuncto [obsessa fuerint crura,] postquam expectoratum è flauo purulentum est redditum,* [6] *nec non [bona illius pars] excretione iam secesßit: Sic enim* [7] *valetudine integra [peripneumonicus] homo ipse victor euadet, tum abscessus doloris expers* concedet* [8] *celerrimè.* * sedabitur

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Agit de crisi per abscessus: qui eueniunt exclusâ materiâ ad partem remotam, & capacem, prodromo à pepasmo. Quin si in peripneumonia nondum mitigatâ materiâ euenerint, boni, nam à peripneumonia liberant; periclitantibus tamen cruribus. nec secura tamen erit hæc crisis.

2 Ita interdum in crus vel in sacrum os decumbit abscessus, cùm homines per mensem vnum aut alterum peripneumoniæ inuoluuntur.

3 Quòd materia longissimè abscedat à morbo: & quòd decumbat in partem materiæ capacissimam, quodque remissionem adferat symptomatum peripneumonicorum: potissimumque suspiriosi anhelitus. alleuata enim natura parte materiæ, quod restibile est facilè euincet.

4 Id est, qui expectorato pepasmi participe incidit: vt enim coctionis celeritatem, ita etiam securitatem crisis prænunciant. Nam quicquid excluditur ex proprio foco, ad salutem facit, si in partem capacem effundatur, nec tunc ita periclitabuntur crura. 2. epid. boni sunt qui fiunt longè, deorsum, cocta materia.

5 Nam pulmonia cedet, artus extra discrimen erunt, ac sine dolore citissimè finientur, vegetâ integraque naturali facultate, cuius munus est coquere. 1. epid. pepasmus crisis celeritatem, & securitatem arguit.

6 Vt nim: non tam materiæ vitio & corruptione, quàm copiâ, quòd multum ab expectorato superfit, abscessus ille excitatus videatur. 6. epid. 2. 20. si quid à fluentibus relinquitur, promtus in abscessum est progressus.

7 Ac sine morbi reliquiis, nec vllo partium obsessarum incommodo.

8 Propter materiæ bonitatem, pepasmi participem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXIIII. Εἰ δὲ τὸ πτύελον [1] μὴ ἐκχωρέῃ καλῶς, μηδὲ τὸ [2] οὖρον ὑπόστασιν ἀγαθὴν ἔχον φαίνοιτο, κίνδυνος [3] χωλὸν γενέσθαι τὸ ἄρθρον, ἢ πολλὰ πρήγματα παρασχεῖν. LXXV. [4] Ἢν δὲ [5] ἀφανίζωνται καὶ [6] παλινδρομέωσιν αἱ ἀποστάσιες, τοῦ πτυέλου μὴ ἐκχωρέοντος, καὶ τοῦ πυρετοῦ ἔχοντος, [7] δεινόν: κίνδυνος γὰρ, μὴ [8] παραφρονήσῃ, καὶ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος.

LXXIIII. *Contrà si expectoratum* [1] *non antè conuenienter secesserit, nec ipsa* [2] *vrina bona hypostasi prædita sit, tum sanè membrum ipsum [tumore obsessum]* [3] *in claudicationis est periculo, aut multum negocij, multumq. molestiæ facesset.* LXXV. [4] *Quod si* [5] *euanescant abscessus,*

cessus, & [6] intrò recurrant, siquidem expectorati omnis ratio desideretur, & febris detineat, [7] calamitosum id est: tunc enim [8] delirio & morte periclitatur æger.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Materiæ contumacia, & naturæ infirmitate. μὴ καλῶς, id est, incoctum si expectoretur: vel si quidem coctum, at non expectoretur satis.

2 Loco nim. & materia. loco, vt fundo matulæ obfirmata: materiâ, vt sit alba, læuis, & æqualis. Vt ad calamitosam vim morbi accedat œconomiæ naturalis infirmitas aut deprauatio.

3 Quòd materia pepasmi expers, musculorum substantiam labefactet, nam ea est cruda & crassa.

4 Hoc prognosticum locum habet in omnibus eruptionibus quæ foras fiunt. Tribus notis palindromen d. animaduertemus, si subitò euanescat: febris si non mitescat; nec humor excernatur. nam si per ἄδηλον διαπνοὴν excernatur, febris cadet: nam ita interdum euenit, ob humoris tenuitatem, partis laxitatem, aëris calorem, remediorum facultatem, & virium ob robur, id est, calidi natiui.

5 Nec vlla digerendi, aut suppurandi forma appareat. 5. aph. 65. addit ἐξαίφνης maioris claritatis gratiâ: quamuis ἀφανισθῶσι idem significet, vt hîc annotat Gal.

6 Materiæ vi quadam maligna, & superstite foco vnde materia illa dimanauit, ad quem se reuoluit: vel partem principem inuadit.

7 Et periculi plenum.

8 Quòd fractis iam viribus, iteratò morbus recrudescat, cuius materia sit omnino pepasmi expers. Et delirij metus, quòd refluus sit ad pulmones humor: vnde à vaporum copia delirium. Hi itaque moriuntur δυσθνήσκοντες.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

νοσημάτων LXXVI. Τῶν δὲ ἐμπύων, τῶν [1] ἀπὸ τῶν περιπλευμονικῶν, οἱ [2] γεραίτεροι μᾶλλον ἀπόλλυνται. Ἐκ δὲ [3] τῶν ἄλλων ἐμπυημάτων, οἱ [4] νεώτεροι μᾶλλον [5] ἀποθνήσκουσιν.

LXXVI. *Eorum verò qui [1] à peripneumonia sunt purulenti, [2] seniores magis intereunt. [Contrà verò] [3] ex aliis omnibus suppuratis [4] iuniores [inter cæteras ætates] omnium facillimè celerrimeq́; [5] moriuntur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quòd eorum infirma sint latera, fuliginis vis minor, meatus angustiores, materia etiam ipsa suppurati crassior: vnde fit, vt & causæ ipsius morbi, eorum naturæ dissentanei, magnitudine, & curationis difficultate, moriendi necessitas in promptu sit.

2 Γεραιτέρους appellat, qui etiam μεσοπόλιοι, & ὠμογέροντες dicuntur Gal. nam triplex senectus Galeno 5. de sanitate ad finem:

I. à 50. anno τῶν ὠμογερόντων

II. γῆρας δ' ἡ γεροντικὴ senium.

III. πέμπελος senex dicitur, quod ipsi funebris iam paretur pompa.

hîc vocat seniores, d. Gal. ratione iuniorum: q. d. maiores natu: ratione iuuenum.

3 Et inflammationibus: vt parotidibus. q. d. doloris vehementia hi maximè intereunt: at pulmo grauem tantum dolorem sentit. Sed ab aliarum partium inflammatione moriuntur, propter febres, deliria, & dolores: nam hæc iuniores infestare maximè solent.

4 Qui ex ephœbis euasere: ad trigesimum quintum ætatis annum.

5 Sympto-

5 Symptomatum vehementiâ, in suppurato & febre. Mirum videri possit, quod hîc dicit Aphorismus. 3. suppuratum Peripneumoniæ funestum esse seni, at iuueni minùs. Contra, suppuratum parotidis iuueni funestum, at seni minùs: maximè cùm dicat Aphorismus, in morbis minùs periclitari quorum naturæ congener est morbus, &c. 2. aph. 34. At parotis senis naturæ minùs est cõsentanea: ergo ea magis periculosa esse deberet. Respondeo, illum Aphorismum intelligi debere, vbi cætera sunt paria. Iam enim etsi parotis, magnitudine causæ, videatur seni esse grauior: febre tamen minore, & iusto suppurati tempore curationem recipit. Sic in suppurato pulmonis, iuuenis habet varias causas præ sene: quòd habeat firma latera, materiæ præparationem, & meatuum libertatem, fuliginisque copiam. Nam mortem adfert causæ morbificæ magnitudo, symptomatum vehementia, & curandi difficultas. Similiter funesta est Æthiopibus febris ardens, nõ causæ magnitudine, cùm facillimè minimoque negocio hoc malo tenentur, sed symptomatum vehementiâ, quia calor in his fit incendium. Scythis verò, Scotis & Anglis eadem febris est funesta, causæ magnitudine, cùm ipsi sint frigidi: & curandi difficultate.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXVII. [1]Αἱ δὲ [2]ξὺν πυρετῷ γινόμεναι [3]ὀδύναι περὶ τὴν [4]ὀσφύν τε καὶ τὰ [5]κάτω χωρία, ἢν [6]τῶν φρενῶν ἅπτωνται, τὰ κάτω ἐκλείπουσαι, ὀλέθρια κάρτα. Προσέχειν οὖν δεῖ τὸν νόον τοῖσιν [7]ἄλλοισι σημείοισιν: ὡς ἢν [8]τι καὶ τῶν ἄλλων σημείων ἐπιφαίνηταί τι πονηρὸν, ἀνέλπιστος ὁ ἄνθρωπος. LXXVIII. Εἰ δὲ [9]ἀναΐσσοντος τοῦ νοσήματος ὡς πρὸς τὰς φρένας, τ' ἄλλα σημεῖα μὴ πονηρὰ ἐπιγίνηται, ἔμπυον ἔσεσθαι τοῦτον πολλαὶ ἐλπίδες.

LXXVII. *[1]Cum [2]febre [3]dolores qui [4]lumbos sedesq; [5]inferas occupant, si illis relictis [6]præcordia inuadant, perniciosi sunt. At huius rei veritas ad [7]aliorum signorum rationem est exquirenda, vt si quod [8]aliud malum accesserit signum, desperatus homo videatur.* LXXVIII. *Sin verò [9]morbi [lumborum] ad diaphragma appulsu, alia quæ apparent signa haut mala fuerint, suppuratum fore multa spes est.*

Græcus codex hîc tertij libri initium facit.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1. Morborum acutorum alij in febris essentia consistunt: alij habent febrem symptomaticam. Hîc de metastasi agit: quæ cum malis signis mortem, cùm bonis empyema futurum denunciat.
2. Vt ipsa febris sit symptomatica. nam sine febre non esset acutus morbus; & fortè à flatu esset.
3. Id est, morbi, iique acuti: omnis enim morbus qui habet febrem symptomaticam, in acutis est memorandus.
4. Id est, aut partes illas quæ propriè lumbi dicuntur, atque osse sacro & costis definiuntur, quæ vertebrisquinque, & insinuata illis rachitide constant: aut eas quæ in lumbis continentur: vt musculos 4. duos flectentes lumbos, & duos flectentes crus, arteriam magnam, & venam cauam: aut quæ à lumbis originem ducunt, vt mezenterium, & intestina.
5. Nam vt de lumbis propriè dictis loquamur; Ex lumborum recursu oculorum peruersio, malum: 3. prorrhet. 35. Et, quæ ex lumbis ad collum & caput recurrunt, paraplectico modo resoluunt, 3. prorrh. 26. Rursum perniciosi sunt, vt ad eas partes quæ in lumbis continentur transeamus, quia excitato incendio in arteria magna & caua

& caua vena, biliosæ materiæ ad ventriculum fit refluxus: quæ cardialgias, vomitiones, deliria etiam pariunt. 3. prorrh. 38. & 47. Postremò, vt ad partes quæ à lumbis originem ducunt veniamus, mesocoli, (id est, interstitij crassorum intestinorum, vt mezenterium est interstitium gracilium intestinorum) affectio hectica frigida, in hydropem abit. Quæ affectio lumbis tribuitur, translata ab imo ventre ad thoracem materia, siccam tussim cum difficultate spirandi coniunctam hydropicis adfert, vnde mors, 6. aph. 35.

6 Nam si occupetur à phlegmone hepar, dolor attingit diaphragma, non tamen relicto hepate; nec illud calamitosum, cùm sit pathognomonicum signum: nec inde effundi potest pus in thoracem, etiamsi bonæ affulserint notæ.

7 Quæ ex robore trium facultatum ducuntur: si ad bonum, empyema fiet: sin ad malum hæc præsagium cedant, nulla sperabilis salus. vt si ad caput cursum suum flexerit materia, fiet oculi peruersio, id est, conuulsio, & mors. Itaque, vt asserit Galenus hîc, si mala indicia trium principum partium facultatum accesserint, indicium fiet, ἀϑρόως ἀπολεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, id est, repentè.

8 Id est, si illi refluxus omninò symptomaticè, non autem criticè fiant: & symptomatum accessionem, non autem remissionem adferant. Nam diadosis remissionem, at metastasis accessionem adfert.

9 Appulsus enim ratio est duplex, symptomatica, & critica. Critica autem est, cùm excitato incendio, translatio fit materiæ ad superiores partes, & consectariam habet hæmorrhagiam. & expectorato conuenienter facto, salus sperari potest: sin minùs, in propinquo mors erit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXIX. [1] Ὁκόσοι δὲ τῶν ἐμπύων [2] καίονται, οἷσιν ἂν [3] καθαρὸν μὲν τὸ πῦον ᾖ, καὶ [4] λευκὸν, καὶ μὴ δυσῶδες, [5] σώζονται. Οἷσι δὲ [6] ὕφαιμόν τε καὶ [7] βορβορῶδες, [8] ἀπόλλυνται.

LXXIX. [1] *Quicumque purulenti* [2] *vruntur, si* [3] *purum quidem pus fuerit, &* [4] *album, nec tetri odoris,* [5] *conualescunt. At quibus* [6] *subcruentum &* [7] *cænosum [manat pus,]* [8] *moriuntur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Aphorismus hic aut librarij, aut impressorum, aut interpretum stupiditate, id quod antè neminem admonuisse miror, malè collocatus est: quia pertinet ad curationem suppurati, ideoque proximè sequi debuisset aphorismum 76. hîc positum. Imò in quibusdam exemplaribus non legitur. Docet itaque suppurato perfecto, si expectoratum conuenienter non prodeat, ne illa materia cunctando plus detrimenti partibus adferat vnde manauit, quàm primigenia affectione; consentaneum esse, vt primo quoque tempore, vel naturâ vel arte excludatur. Atque omnes Asclepiadæ, si nulla spes abscessus appareat, thoracem aperiendum putauerunt: sicut & in hydrope ventrem.

2 Adhibitis pyroticis medicamentis, vel ferro ardente inter quartam & quintam costam, qua parte suppuratum consistit: Si quidem Pleuritis in 4. costis superioribus consistat: vt deinceps pyulcis instrumentis, pus paulatim, & non confertim educatur; si expectoratum denegetur. Ne scilicet pus ipsum plus adferat detrimenti partibus vnde dimanauit, quàm ipsum à primigenia affectione, vt pleuritide & peripneumonia conceperit. Hæc autem pectoris apertio ob varios fibrarum situs valdè est difficilis & periculosa: quia fibræ transuersæ non sunt diuidendæ. Libro De internis affectibus, docet hanc sectionem Hip.

3 Et mixtionis expers, id est, non bile, aut pituita, vel melancholico humore perfusum, sed prorsus æquale. nam quod alibi æquale,

æquale., hîc καθαρὸν dicit.
4 Ab integritate partium solidarum, à quibus conficitur.
5 Et superstites euadunt.
6 Consistentia & qualitate.
7 Βορϐορώδης fœtorem & crassitiem ostendit.
8 Quòd partes vnde manat ad vitam tuendam pernecessariæ in vitio sint, nec possunt vnquam restitui. vnde tabis metus: quæ tabes erit prorsus insanabilis; quia incidit fractis iam viribus: & causam continentem habet, materiam pepasmi expertem. Vega d. nostro tempore escharoticis tantùm & potiùs crustam inurendo, quàm vstionibus penetrantibus empyos curamus. Ita Aëtius eschatas facere præcipit, multis in locis, lib. 2. serm. 4. cap. de Orthopnoicis & anhelosis; vnde curationem sumi præcipit, cap. de pector. suppuratis. Et Paulus 6. lib. 44. crustis vtitur, quas diu seruat. Verùm d. Vega, qui aculeato cultello scalpello pertundunt succingentem membranam vt ilico pus prodeat; & illi qui vsque ad pus adurunt, vel protinus mortẽ conferunt, cùm vnà cum pure vitalis etiam spiritus vniuersus excludatur, vel fistulas insanabiles inducunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXX. [1] Κύστιες δὲ σκληραί τε καὶ ἐπώδυνοι, [2] δειναὶ μὲν παντελῶς καὶ ὀλέθριαι. [3] Ὀλεθριώταται δὲ ὁκόσαι [4] ξὺν πυρετῷ συνεχεῖ γίνονται· καὶ γὰρ οἱ ἀπ' αὐτέων τῶν κυστέων πόνοι, [6] ἱκανοὶ ἀποκτεῖναι. Καὶ αἱ κοιλίαι [7] οὐ διαχωρέουσιν ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ, εἰ μὴ σκληρόν τι καὶ [8] πρὸς ἀνάγκην [9].

LXXX. [1] *Vesicæ durities cum summo dolore coniuncta, valdè est [2] metuenda & omninò calamitosa. Sed [3] planè funesta est [illa durities cum summo dolore coniuncta] quæ [4] vnà cum febre continua incidit: nam vesicæ dolores [5] per se ipsi [6] necando sufficiunt. Huc accedit, quòd eo morbi tempore [7] nihil prorsus alui ferantur, nisi duris quibusdam, & [8] cum summa egerendi difficultate.[9]*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, vesica inflammatione obsessa. Quia enim aliter Hippocrates, aliter recentiores nomen phlegmones vsurpant, ideo per symptomatum pathognomonicorum periphrasin explicat recentiorum phlegmonen. Durities enim proprium est symptoma immutati habitus: dolor, vtriusque; & immutati habitus, & immutati temperamenti. Nominat autem solam duritiem, & dolorem, quia rubor & calor deprehendi nequeunt.
2 Quia vesica & generis similitudine (est enim neruosa & membranea) & vasorum communione (quia accipit neruum sextæ coniugationis) partes principes in sui sympathiam trahit. Deinde, quòd ab inflammatione, officium vesicæ in excernendo desideretur, quo diu carere non possumus.
3 Vt nihil spei reliquum sit.
4 Quòd nim. ad illam morbi vim calamitosam, symptoma accesserit, quo vis naturæ infringitur, omnisque œconomia eius labefactatur.
5 Id est, sine tali febre continua.
6 Nim. officij intermissione, & doloris communicatione. nam vesicæ magni satis inseruntur nerui ab osse sacro profecti, Gal. 5. de vsu part. & venas & arterias accipit, ab his, vbi veniunt à dorso ad crura. Idem, eodem loco.
7 Ratione incendij. vesicæ, quod exhaurit ὄχημα stercorum, cum intestinis communicatione. Quia vesica virorum

rectè intestino incumbit: quemadmodum mulierum collo vteri.

8 Et egerendo, ob summos dolores, se vrgere non audent. nam soluitur continuum, deiectio cùm descendit: vel dum premunt musculi epigastrij vesicam, nam fæcem non prement intactâ pressione vesicâ.

9 De hoc malo Aëtius 3. lib. 3. Gemina itaque hîc Hippocrati causa mortis, doloris immanis atrocitas, & deiectionis suppressio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXI. *Λύει δὲ [1] οὖρον [2] πυῶδες οὐρηθὲν, [3] λευκὴν καὶ λείην ἔχον τὴν ὑπόστασιν.* LXXXII. *Ἢν δὲ μήτε* * *τῷ οὔρῳ μηδὲν ἐνδιδῷ † ὁ πόνος, μήτε ἡ κύστις μαλάσσοιτο, ὅ, τε πυρετὸς ξυνεχὴς ᾖ ἐν [4] τῇσι πρώτῃσι περιόδοισι τοῦ νοσήματος, ἐλπὶς [5] τὸν ἀλγέοντα ἀπολέσθαι.* LXXXIII. *Ὁ δὲ τρόπος οὗτος ἅπτεται τῶν παιδίων μάλιστα τῶν [6] ἑπταετέων, ἕως ἂν ἐς τὰ πεντεκαίδεκα ἔτεα ἵκωνται.*

* τὸ οὖρον † πόνος

LXXXI. *Sed [illius [1] inflammationis] remißionem adfert, [2] purulenta vrina, [3] alba, & leui hypostasi prædita.* LXXXII. *Quòd si vrinæ illi purulentæ dolor nihil concesserit, nec vesica mollior percipiatur, tum ipsa febris continenter infestat [4] primis morbi diebus, metus est [5] ægrum interiturum.* LXXXIII. *Sed hæc morbi species vel idea [6] septennes pueros potißimùm inuadit, donec ad decimumquintum ætatis annum peruenerint.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Sic à recentioribus appellatæ.

2 Quæ est inflammationis materia continens, in pus degenerans. quæ inflammationis remissionem adfert. Nam hoc pus est signum pepasmi affectionis propriæ, vesicæ: suppurato nim. confecto in vesica.

3 Vt hæc febris remissionem adferat. Hæc hypostasis non ducitur à vesica, sed à venis & partibus solidis: Et est vniuersalis pepasmus; quia frustra suscipitur in parte aliqua coctio, si vniuersitatis excrementa maneant cruda. d. hic albam & leuem debere esse hypostasin: nam à pure malè omnia olebunt, quod à vesica veniant: propterea silet de odore. Aëtius hæc latiùs.

4 Id est, primo quaternario, vel septenario.

5 Quòd ad calamitosam vim morbi, summa naturæ infirmitas accesserit. Magnam enim vim necandi vesica habet, ob ingentem quem læsa dolorem adfert. quod prudenter Homerus notauit vbi Meriones occidit Phereclum fabricatorem nauium Paridis. hic vesicam pertusus lanceâ γνὺξ δ' ἔριπ' οἰμώξας· θάνατος δέ μιν ἀμφεκάλυψεν.

6 Quòd affectioni vesicæ & calculo obnoxij sint. Quia pueris huiusmodi, renes sunt valentiores, & omne membranarum & neruorum genus infirmum, omnisque facultas in illis partibus consistens languet, potissimùm animalis. Hinc fit vt renum vi polleant ad exclusionem fæcis in vesicam: & vesica hoc debilior est. Si in corpus vesicæ cursum suum flexerit sanguis qui fusos crassos gerit succos (à puerorũ voracitate) phlegmones auctor erit: sin cum vrinâ in cauitatem illa cruditas delapsa fuerit, calculus fabricabitur.

HIPPO-

HIPPOCRATIS COI PROGNOSTICON III.

Johannis Heurnii *paraphrastica versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratum.*

ARGUMENTUM.

Hoc libro docet signa quæ apparent ad tempus & ad speciem crisis. Quòd autem citò absoluet suam historiam, intelligemus ex morbi natura, quæ elucet ex magnitudine, motu, more, & specie. Magnitudo ex pathognomonicis signis deprehenditur vel validis vel mitibus. Motus ex paroxysmis notatur. Species ex pathognomonicis. Mos, ex epiphænomenis. Et magnitudo ex ætate, temperie, anni tempore, regione, & signis pepasmi. Vt si febris biliosa affligat iuuenem biliosum, æstate, regione calida, citò finietur: vt cottidiana in sene pituitoso, hyeme, regione frigida, tardè. Sed num ad mortem, vel salutem, id ex aliis signis notabimus: vt ex pepasmo cæterisque epiphænomenis.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ Γ.



Ι δὲ [1] πυρετοὶ [2] κρίνονται ἐν [3] τῇσιν αὐτῇσιν [4] ἡμέρῃσι τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν τε [5] περιγίνονται οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐξ ὧν ἀπόλλυνται. Οἵ, τε γὰρ [6] εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν, καὶ ἐπὶ σημείων [7] ἀσφαλεστάτων βεβῶτες, τεταρταῖοι [8] παύονται, ἢ πρόσθεν. Οἵ, τε [9] κακοηθέστατοι, καὶ ἐπὶ [10] σημείων δεινοτάτων γινόμενοι, [11] τεταρταῖοι κτείνουσιν, ἢ πρόσθεν.

HIPPOCRATIS PROGNOSTICON III.



T verò [1] febres [2] iudicantur [3] eisdem ipsis numero [4] diebus, quibus fit vt [5] supersint homines, aut moriantur. Etenim febres [6] mitissimæ, & cum signis * coniunctæ [7] tutissimis, quarto die [8] cessant, aut etiam celeriùs. Contra verò [9] quæ admodùm sunt malignæ febres, & quæ cum [10] signis calamitosis existunt, [11] quarto die interficiunt, aut etiam priùs.

*nitentes vel firmatæ

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ratio criseos hoc prognostico continetur.

2 Id est, mutationem suscipiunt ad salutem vel mortem.

3 Pari vel impari. Nam quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicantur: quæ verò imparibus, imparibus. Paribus autem diebus ea accedit febris, quæ secundo die grauior est quàm primo, & quarto quàm secundo, & ita deinceps.

4 Quæstio hic est, cùm intermittentes non diebus sed periodis iudicentur, cur Hippocrates solorum dierum meminerit. Ratio est, quia Hippocrates æquè accommodat prædicendi scientiam, & ad bonum & ad malum exitum. Vniuersali enim theoremate docere vult, quando conualescere, & quando mori debeat æger: Interitus autem non potest accommodari ad intermittentes, vtpote periculi expertes: quoquo enim modo intermiserint, sine periculo sunt; nam inflammatio aut maligna qualitas est causa mortis, hæc autem absunt in intermittentibus: itaque quatenus talis est, est salutaris.

5 Quia nemo sine crisi conualescit: nemo sine crisi moritur. Non tamen diebus id ascribendum: sed his quæ fiunt & suscipiuntur iis diebus: Nam nemo moritur, nisi victore morbo.

6 Id est, benè moratæ beneque constitutæ in specie, magnitudine, more, & motu. Cuiusmodi sunt Synochi non putres, cùm benè morata est anni historia, 3. ap. 8.

7 In essentia corporis, actionibus, & excrementis naturæ consentaneis. Coniunxit Hippocrates illa duo, mitissimas, cum signis tutissimis, quia habet & morbi, & ægri rationem.

8 Dicet quispiam, Galenus 4. aph. 62. negat vllam febrem biliosam ante septimum diem iudicari posse, bonis ægri rebus. nullæ autem febres celeres motus habent quàm biliosæ. igitur nullæ quarto die iudicari poterunt. Respondemus: Quo materia febrilis magis fuerit naturæ consentanea, eò citiùs pepasmum recipit: & quò magis dissentanea, eò tardiùs concoquitur. Synochorum autem materia sanguis est, qui longè magis naturæ est consentaneus quàm bilis.

9 Quarum materia pepasmi est expers; vt sunt febres pestilentes.

10 Essentiæ corporis, actionum, & excrementorum.

11 Qui quartus dies referendus est ad initium morbi, si quis ab initio acutè febricitauit; aut ad id tempus quo quis vehementer febricitare incepit: annotante hoc Gal. 1. epid. 3. in historia Erasini, qui cùm acutè febricitaret, quinto deinde die obiit. qui, inquit ibi Galenus, quamuis grauiter laboraret, ad quartum diem tamen productus est, cùm primo die mediocriter haberet. ita primus dies ad censum non venit. d. Si ineunte morbo primo die calamitosa signa adsunt, 4. moritur, vel etiam citiùs: nam frangitur facultas.

Η μὲν οὖν [1] πρώτη [2] ἔφοδος αὐτέων οὕτω τελευτᾷ. Η δὲ δευτέρη, ἐς τὴν [3] ἑβδόμην περιάγεται. Η δὲ τρίτη, ἐς τὴν [4] ἑνδεκάτην. Η δὲ τετάρτη, ἐς τὴν [5] τεσσαρεσκαιδεκάτην. Η δὲ [6] πέμπτη, ἐς τὴν ἑπτακαιδεκάτην. Η δὲ [7] ἕκτη, ἐς τὴν εἰκοστήν. [8] Αὗται μὲν οὖν ἐκ τῶν [9] ὀξυτάτων νοσημάτων διὰ [10] τεσσάρων [11] ἐς τὰς εἴκοσιν, ἐκ προσθέσιος τελευτῶσιν.

Ergo [1] primum naturæ & morbi [2] certamen ſic definitur. Alterum verò ad [3] ſeptimum diem producitur. Tertium verò [4] vndecimo definitur die. Quartum ad [5] decimumquartum producitur. [6] Quintum verò in decimum ſeptimum deſinit. [7] Sextum autem ad vigeſimum. Atque huiuſmodi [8] inſultus ex [9] acutiſsimis morbis [11] in vigeſimum totius hiſtoriæ morbi diem ex acceſsione, per [10] quaterniones finiuntur.* * additione

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Cùm perſpicuum ſit, homines à mitiſſimis morbis intra quartum diem conualeſcere; & contra, à peſſimis; in quibus nim. vehementiæ & malignitatis ſumma ſunt omnia, intra illud tempus interire.

2 Primo nim. quaternione. elegans metaphora: ἔφοδος eſt incurſio hoſtilis.

3 Qui ſecundus quaternarius eſt cum primo coniunctus: quamuis ſit inter quartum & ſeptimum intercalaris quintus.

4 Qui tertius quaternio eſt, à ſecundo ſeiunctus, quia octauus dies ſecundæ ſeptimanæ initium exiſtit: quamuis inter ſecundum & tertium ſit intercalaris nonus.

5 Vt nim. vndecimus initium ſit illius quaternarij quarti cum tertio coniuncti.

6 Cuius principium eſt decimusquartus.

7 Cuius principium eſt decimusſeptimus. Hæc eſt ſententia Hippocratis, exactè peracuti, 4. diebus finiuntur: peracuti non exactè, 7. acuti exactè, 14. acuti non exactè, 17. aut 20. Nam acuti ſimpliciter non omnes perueniunt ad 14. ſed quidam 11. finiuntur: Sic etiam acuti non exactè terminum vltimum habent 20. diem, etſi quidam 17. finiantur.

8 Seu certamina.

9 Non dicit ex luna aut aſtris, ſed notanter ex ipſis morbis, id eſt, naturæ triplici periodo, & humoris morbifici motu.

10 Et coniunctione quaternariorum inter ſe.

11 Nam poſt 20. ſequitur vis ſeptenariorum vſque ad 40. diem: dein 20. habentur, ad 100.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. [1] Οὐ δύναται δὲ ὅλῃσιν ἡμέρῃσιν οὐδὲν τουτέων ἀριθμεῖσθαι ἀτρεκέως· οὐδὲ γὰρ ὁ [2] ἐνιαυτός τε καὶ οἱ [3] μῆνες ὅλῃσιν ἡμέρῃσι πεφύκασιν ἀριθμεῖσθαι. [4] Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῷ αὐτέῳ [5] τρόπῳ κατὰ [6] τὴν αὐτὴν πρόσθεσιν ἡ πρώτη περίοδος [7] τεσσάρων καὶ τριήκοντα ἡμερέων. [8] Η δὲ δευτέρη, [9] τεσσαράκοντα ἡμερέων. Η δὲ [10] τρίτη [11] ἑξήκοντα ἡμερέων.

II. *[1] Sed nullus horum [quaternionum] poteſt perfectè & verè diebus integris numerari: non enim [2] annus & [3] menſes integris diebus definiri poſſunt. His [4] autem [viginti diebus] exactis in eadem [5] ſpecie morbi, [6] per eandem [dierum & ſignorum] acceſsionem prima [quæ ſequi-*

sequitur] periodus [7] *trigesimo quarto die definitur.* [8] *Secunda verò periodus* [9] *quadragesimo die finitur.* [10] *Tertia verò periodus est* [11] *sexaginta dierum.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ob nim. diuersam paroxismorum anticipationem, id est, aut incipiendo, aut desinendo. Nam licet primus ac tertius quaternio incipiendo sint integri, non tamen desinendo sunt integri. Cæteri autem quattuor quaternarij, nec principio nec fine sunt integri. Nam criticos dies per quaternarios numerat ad 20. sed d. hi quaterniones non debent integris diebus numerari; sed quid detrahendum, ita vt ex duobus quaternionibus, vnus fiat septenarius: & à septenariis aliquid est accidendum, alioqui 20. dies non implerent tres septimanas. Quare nunc coniunctim, nunc separatim numerentur.

2 Qui constat 365. diebus, & quarta parte vnius diei naturalis, hoc est, sex horis, & parte diei ferè centesima. (d. Galenus hìc.) Nam vt quarto quoque anno, quattuor illæ partes integrum diem nobis efficiunt, ita illa centesima pars efficiet centesimo anno vnum diem: sed illa centesima pars perit. Nam Sol cottidie conficit 59. sc. & 8. secunda. Vide Vegam 1134.

3 Præsertim lunares, qui sunt 29. dierum, & horarum 12. nam annum refert ad solem, mensem verò ad lunam. Nam mensis peragrationis lunæ constat 27. diebus, & 8. horis: tunc enim redit luna ad id zodiaci punctum vnde abierat. vt si tunc iuncta fuerit cum sole: redit quidem luna, vt dixi 27. D. & 8. H. ad id punctum, sed Sol interim perrexit ac confecit gradus quosdam, quos non ante duos dies peragrabit luna, vt attingat Solem: nam singulis diebus luna conficit 13. gr. & sc. 11. & in his diebus duobus per alios duos gradus ferè recedit Sol. Vnde sequetur quòd luna eget ferè duobus diebus cum dimidio, vt fit, plus vel minus, quò assequatur solem, post peractum iam proprium cursum, hoc est, 27. D. & 8. Horis, Estque mensis coniunctionis (qui verè lunaris dicitur, nim. à coniunctione in coniunctione) 29. Dierum, H. 12. vsque in 30. nec semper æquale. Igitur 30. Dies, mensem efficientes, non sunt integri numerandi.

4 Quibus diebus 20. septimanæ tres continentur, & quaternarij sex. d. Hipp. post 20. reliqui critici per 20. reduplicationem numerati. & ea vis ad 120. diem se extendit.

5 Atque forma, seu historia.

6 Qua periodo, quóve die certamen morbi & naturæ est in procinctu.

7 Quæ quidem periodus ordine septenariorum à vicesimo est secunda: sed prima coniunctione sui cum tertia. vt enim 34. dies secundi septenarij est finis, ita principium tertij, qui in 40. desinit diem: quia primus septenarius post 20. diem & incipiendo & finiendo est integer, non habita ratione quaternariorum: secundus verò septenarius incipiendo est integer, sed non finiendo. Facit itaque mentionem 34. diei, vt indigitaret, eadem serie esse numerandum à 20. vt ante 20. separando nim. primas hebdomadas duas, & iungendo tertiam secundæ.

8 Quæ initium ducit ad 34. diem.

9 Nec integris definitur diebus, quod per coniunctionem septenarij rationem obtineat, quemadmodum & tertia priùs exactorum 20. dierum 14. Quia comparat hìc septenarios inter se. Tertia enim nec principio nec fine est integra: quia 14. est initium eius, & finis est 20. cum duodecima parte vigesimi primi diei.

10 Non quidem, vt alibi, tempus intensionis & remissionis, sed periodum vocat post 20. diem septimum: quemadmodum ante 24. diem vocabat periodum, diem nimirum illum quo accedit ἐφοδ☉ illa naturæ aduersus morbum.

11 A quadragesimo nim. quo exacto perit vis septenariorum, ac tunc morbi acuti nomen amittunt, & diuturni dicuntur. Etenim post 40. diem, vsque ad 100. ternis ascendimus, hoc est per 20.

Τυτέων

[1] Τουτέων δ' [2] ἐν ἀρχῇσιν ἐστὶ χαλεπώτατον [3]* διαγινώσκειν, τὰ μέλλοντα * προγινώσκειν ἐν πλείστῳ χρόνῳ κρίνεσθαι: [4] ὁμοιόταται γὰρ αἱ ἀρχαί εἰσιν αὐτέων. ἀλλὰ χρὴ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρης ἐνθυμέεσθαι: Καὶ καθ' [5] ἑκάστην τετράδα προστιθεμένην [6] σκέπτεσθαι. καὶ οὐ λήσεται ὅπη τρέψεται τὸ νόσημα. Γίνεται δὲ ἡ τῶν [7] τεταρταίων κατάστασις, ἐκ τοῦ τοιούτου [8] κόσμου.

[1] *Sed eorum* [2] *ineunte quidem morbo difficillimum est* [3] *præsentire, quæ longo spacio veniunt iudicanda:* [4] *horum enim principia sui simillima existunt. sed tamen oportet [ante] diligenter à primo die attendere: & ex coniunctis inter se* [5] *quaternionibus, ad eam rationem [morbi exitum]* [6] *considerare. nec te latebit quorsum euasurus sit morbus. Quin &* [7] *quartanarum febrium historia* * *ad hanc exquirendi* [8] *rationem est reuocanda.* * vel, ex tali concinnitate

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quæ eisdem iam dictis numero diebus iudicantur, qua de causa, criseos nim. homines intereunt, aut conualescunt.

2 Qui nim. 34.40.60. iudicantur, in his non elucet quid certi, in primis quaternionibus, quò sese vertet morbus: nam & morituris & euasuris eadem initio adsunt. Itaque in sequentibus quaternionibus notandum quid præsagiant. Ita elucebit num ad salutem se vertet, & quando, & quo modo. si interiturus an resolutione, oppressione, tabe, crisi, vel sine ipsa. Sed hæc latent, ni conferas facultatem morbo: vt sciat num vigorem morbi sustineat facultas. id intelligimus ex 1.aph.12. q.d. quibus futurus est status intra 7. D. hoc debet medicus intelligere primo quaternario. Qui enim 1. D. omnes salutares habet notas, 4. die aut citiùs euadet: sin omnia mala, morietur. Si nulla salutaria apparent ante 7. non finietur ante 14. nisi celeriter moueatur. Si itaque ante 20. non inibit morbus crisin, is ante 11. aut 14. non dabit notas pepasmi. Sin ante 20. pepasmi signa non elucent, is non ante 34. aut 40. finietur. Igitur, 1. 2. 3. quaternario, fieri nō potest in his certa præsensio. sufficit eum morbum diuturnum fore vt hoc sciat, 20. tamen D. præsentiet, & ex quaternionibus intelliget num ad vigorem par sit facultas.

3 Et scienter animaduertere.

4 Accessionum nimirum tempore, & symptomatum æqualitate, 1. aph. 12. quia lenta initio est pugna, & propterea nulla notabilis ad salutem vel interitum inclinatio.

5 Nimirum, dierum in acutis & continuis; periodorum in intermittentibus.

6 Collatis inter se morborum temporibus, incrementis, & signis epiphænomenis, distinctis ad morbi speciem, & c. anni tempus accommodatis.

7 Pro exemplo omnium morborum, quorum hyparxis in materia consistit. q.d. quamuis omnium febrium, historia quartanæ longissima sit, tamen eius cognitio atque præsensio, quorsum, quando, & quo modo sit euasura, hoc, veluti concinnitate & ordine periodorum continetur.

CRISIS propriè dicitur de causa salutem aut mortem efficiente apud Hippocratem 1. epidemi. in. diebus criticis intereunt vel conualescunt homines: nam diebus criticis suscipitur istud certamen naturæ & morbi. Critici dies dicuntur in quibus quædam apparent vel fiunt ad salutem vel mortem, ad deterius vel melius. Atque hi sunt triplices, alij enim sunt iudicantes, alij indicantes, alij intercalares. Iudicantes sunt, quibus abscessu vel excretione morbus depellitur, vel homo interit. Indicantes, in quibus apparent signa quædam ad speciem & tempus crisis. Intercalares, in quibus quædam fiunt aut apparent prætermissa à præcedentibus.

Singuli.

Singuli autem dupliciter dicuntur, aut enim πρός τι, quæ referuntur ad πρόσθεσιν: (id est, ſymptomatum acceſſione,) aut ſimpliciter, quando referuntur ad tempus totius hiſtoriæ morbi. Exempli gratia; ſi quis ab initio acutè febricitare inceperit, ſeptimus totius hiſtoriæ dies erit iudicans ſimpliciter. At ſi quis duobus diebus leniter febricitans, tertio die acutè febricitare inceperit, ſeptimus totius morbi hiſtoriæ non erit iudicans, ſed nonus, qui appellatur ſeptimus, non quidem totius hiſtoriæ, ſed proſtheſeos. Sic Lariſſæa virgo, 3. epid. hiſt. 12. iudicata dicitur ſexto die. nam cùm tertio priùs die acutè febricitare inceperit, fuit is quidem ſextus totius hiſtoriæ morbi; ſed quartus proſtheſeos. Aliter exponit Gal. 3. epid. in vxore Coromead.

8 Κόσμον appellat ordinem & ſeriem decretoriorum dierum: nam ἀκοσμία eſt ἀταξία: inde mundum, ob ordinem, κόσμον dixere, vt ait Galenus, κόσμος, id eſt, concinnitas.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Τὰ δὲ ἐν ¹ἐλαχίστῳ χρόνῳ μέλλοντα κρίνεσθαι, εὐπετέστερα* γινώσκεσθαι· ²μέγιστα γὰρ τὰ διαφέροντα ἀπ' ἀρχῆς αὐτέων ἐστίν. Οἱ μὲν γὰρ περιεσόμενοι, ³εὔπνοοί τε, καὶ ⁴ἀνώδυνοί εἰσι· καὶ ⁵κοιμῶνται τὰς νύκτας· τά τε ⁶ἄλλα σημεῖα ἔχουσιν ἀσφαλέστατα. Οἱ δὲ ⁷ἀπολλύμενοι, δύσπνοοι γίνονται, ⁸ἀλλοφάσσοντες, ⁹ἀγρυπνέοντες, τά τε ἄλλα σημεῖα κάκιστα ἔχοντες.

* ἀριγνώσκεσθαι.

III. *Qui autem morbi ¹breui temporis ſpacio iudicari debent, eorum præſenſio in promptu eſt: ²nam ab ineunte morbo multum differunt. Qui autem ſuperſtites ſunt euaſuri, tum ³ex facili ſpirant, tum ⁴doloris ſunt expertes: ac de ⁵nocte dormiunt: ⁶omniaq; ſigna poßident ſecurißima. At verò ⁷qui moriuntur, difficultate ſpirandi tenentur, ⁸abſurda loquentes, ⁹ſomni expertes, aliaq; ſigna poßident calamitatis plena.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Cuiuſmodi ſunt peracuti, & acuti. Facilè videmus in his, num ad ſalutem vel mortem incurſura ſit criſis.

2 Nam ſi citò ſit euaſurus, elucebunt extremæ bonitatis ſigna ταχέως, quæ maximè diſtabunt à contrariis: & ita in calamitoſis. Vt ſi facilè ſpiret, dormiat, doloris ſi adſit vacuitas.

3 Nam hoc in acutis præclarè facit & apparet ad ſalutem: facit quidem ad ſalutem, quia temperatur æſtus, & fuligo expurgatur, & calor recreatur, qui in æſtum degenerat: apparet verò præclarè, quia inde colligimus, integras eſſe reſpirationis cauſas, ipſaſque facultates animales & vitales eſſe integras.

4 Sublato humoris orgaſmo.

5 Integritate facultatis cerebri, & ſuaui anathymiaſi: qualis ſomnus multum ad ſalutem recuperandam facit: quia morbus concoquitur, & vires reſtituuntur.

6 Beneualentium ſimilia: potiſſimùm in eſſentia, actionibus, & excrementis.

7 Vſus vel aucti, vel extincti: vel inſtrumentorũ, (animalium) aut facultatis (voluntatis) vitio. Recenſet trium facultatum vitia, atque hac quidẽ parte, vitium facultatis vitalis: reſpiratio enim vitali facultati dicata eſt. Stultè enim quidam philoſophantur de Reſpiratione, vbi diſputant, num ſit naturalis, vel voluntaria. certè vſum reſpirationis nullus cohibere poteſt, hic enim planè eſt naturalis: motus verò cohiberi poteſt, quia hic eſt voluntarius.

8 Vel ea

8 Vel ea facientes quorum olim fuere insolentes, in corporis indecora compositione, morum dissimilitudine, absurditate verborum, & doloris ἀμνησίᾳ. atque illud est vitium facultatis animalis. ἀλλοφάσσειν est aliâs alia loqui: q. ἄλλοτε φάσκειν ἄλλα, d. Galenus.

9 Defectu causarum naturalium somni, nim. cerebri temperatione, & suaui anathymiasi sanguinis. Atque illud vitium pertinet ad facultatem naturalem, cuius est sanguinem generare; & qualis sanguis, talis somnus est; & contra, qualis est somnus, talis est sanguis, 1. aphoris. 15. somni hyeme longissimi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὡς οὖν τουτέων [1] οὕτω γινομένων, ξυμβάλλεσθαι χρὴ [2] κατά τε τὸν [3] χρόνον, κατά τε τὴν πρόσθεσιν ἑκάστην, [4] ἐπὶ τὴν κρίσιν ἰόντων τῶν νοσημάτων. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ τῇσι [5] γυναιξὶν αἱ κρίσιες ἐκ [6] τῶν τόκων γίνονται.

Quæ [1] cùm ita sint, [2] ad hanc [præscriptam] [3] temporis & prostheseos cuiusque rationem [futuri exitus præsensio] est exquirenda, [4] morbis ad crisim euntibus. Eadem quoque ratione, [5] puerperis à [6] partu crises incidunt.

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vt nim. futuri exitus præsensio tibi in promptu sit.

2 Id est, ex hac.

3 Vt χρόνος sit naturæ, & πρόσθεσις morbi. Hæc coniuncta pertinent ad certamen, id est, motum morbi & naturæ. Coctio enim pertinet ad solam naturam; & refertur ad historiam & tempus morbi. Duobus enim modis recrudescit morbus, aut suapte vi, extincto calido natiuo, quo modo ex restibili fumo calor excitatur, id quod Harmocrati euenit: aut ex conflictu cum natura, vt cùm natura se accingit ad superandum morbum, coquendo, separando, & expellendo.

4 Prosequitur superius prognosticum, vbi d. quòd per quaternarios progrediendo, ad eum quaternarium perueniendum, qui monstret quò abiturus sit morbus: nam initio latet in quibusdã euentus, antequam pronuncies de euentu. Itaque cùm seriùs aut citiùs quidam indicentur, per tempora & quaternionum additionem coniecturã inire licebit, ex signis id monstrantibus.

5 Nimirum temporis & periodorum ab ineunte partu est facienda computatio.

6 Ante nim. primum septenarium. Principium numerationis, inquit Galenus in commentario, non quo die cœperit febricitare, sed quo peperit. Addit Vega, ex eodem Galeno, illud intelligendum esse, in febribus quæ secundo aut tertio die à partu sequuntur. Nam si sexto die à partu superuenerit febris, quæ natura sua septem diebus sit finienda, non erit à partu facienda supputatio: esset enim is secundus dies febris, quo morbus is non potuit natura sua finiri. Ratio est, quia vbi post partum sequitur febris intra secundum aut tertium diem, motus humorum facientiũ febrem, sequitur motum factum in die partus, in reliquis verò non. Vide historiam vxoris Epicratis 1. epid. sect. 3. hist. 5. & ibi Philini vxoris, & vxoris Dromeadæ. An tamen diebus criticis (hoc est, sex quaternariis ante vigesimum diem; an tribus septenariis post vigesimum, vsque ad quadragesimum; & tribus vicenariis ante centesimum) appareant & fiant ad salutem aut mortem, quæ apparere & fieri debent? Prioris partis necessitas magna est: posterioris non item. Vtriusque tamen necessitas sic patebit. Omnis crisis solo efficitur pepasmo, & humoris mitigatione, cuius motu, putredine, & coaceruatione febris excitatur. Omnis item crisis apparet pepasmo excrementi proprij, cuius vitio excitata est

citata est febris. Omnis autem crisis fit excretione, vel abscessu, hoc est, decubitu materiæ in aliquam partem; nam puerorum morbi, solo somno tolluntur. Sed aliarum ætatum morbi vel excretione, vel abscessu. Nec potest aliter morbus depelli, nisi altero illorum duorum modorum. Acuti enim, quorum materia est calida, potissimum excretione, raro abscessu desinunt. Diuturni, ob pepasmi difficultatem, omnes per abscessum iudicantur, imis in partibus; in quo abscessu nulla ratio desideratur, nec vnde, nec quo, nec qua erupisse videatur. Quæcumque igitur apparent vel fiunt, abscessu aut excretione, ad salutem vel mortem, ea solum diebus criticis accidunt. Atque inprimis de excretione id patet. Quia omnis excretio quæ fit die non critico, vt ineunte morbo, nullis prægressis pepasmi signis, aut est calamitosa aut funesta: vt Philisci hæmorrhagia, 1.3.1. epid. quæ 5. die accidit, cum morbus paribus haberet accessionem. Imo & quæ frustra fiunt, diebus criticis certiora sunt, quam quæ incidunt in alia tempora, 2. prorrhet. 1.27. Id Hippocrates docuit, in suppurato bile perfuso, quod 7. die erupit, 2. progn. 45. Idem demonstratum est quod ad cætera excretionum genera attinet: sudores tantum esse laudabiles, qui fiunt die critico: sic quartanæ hæmorrhagiæ iudicatu sunt difficiles, 6. epid. 2.25. De abscessibus vero dictum est nuper, vbi de peripneumonia tandem per abscessum iudicata; qui etiamsi loco & specie boni fiat, meliores tamen esse, si appareant signa coctionis, & peculiaris ipsius morbi; & vniuersitatis totius corporis. Igitur in vitio sunt, si non fiant in diebus criticis, & nisi præcesserint signa ad speciem & tempus crisis. An motui lunæ aut Solis ratio hæc sit ascribenda, an triplici naturæ periodo & humorum motui? Non nego quod Aristoteles, & ante eum Hippocrates, prodiderunt, hunc mundum inferiorem supernis lationibus esse contiguum, vt inde omnis eius vis deriuetur. Nec dubitabimus cum Hippocrate dicere, maiorem vim inesse aeri quam cibo aut potui. Sed tamen putare, nobis & naturæ necessitatem quandam imponi, & peruerti ordinarios naturæ motus, aut etiam certos motus induci, id ab omni ratione est alienum. Nam vt d. Hippocrates libro primo de Diæta, incerta & inconstantia esse hominum dicta aut facta; naturam vero æquabiliter suum cursum perpetuare, triplici sua periodo, coquendo, secernendo, & excernendo. In humoribus autem mutua inest mouendi & quiescendi vicissitudo, 2. lib. epid. Id quod certe insitæ cuidam facultati cuiusque humoris tribuendum est. Atque hinc Galenus 6. epidem. d. quattuor diei partes; quattuor anni partibus respondere; matutinum quidem tempus veri, atque tum sanguinem moueri; meridianum æstati, atque tum moueri bilem: pomeridianum autumno, & melancholiæ: vespertinum hyemi, atque tum moueri pituitam. Hinc non sequitur, cottidie (in meridie) mouebitur bilis, igitur cottidie redit tertiana. Nam ad febris substantiam tria requiruntur, motus, putredo, & coaceruatio: quorum nihil sine altero sufficit. Natura autem cuiusque humoris ex quattuor constat, qualitate, quantitate, vi, & mixtione. Quicquid igitur fit vel apparet in corporibus nostris, vel e natura, vel contra naturam, id causam ducit ex integris vel deprauatis naturæ periodis, in coquendo, distribuendo, & excernendo. Naturæ autem vis, qua tres illæ periodi efficiuntur, posita est in partibus solidis. Humoris motus cuiusq. insitus, pendet etiam ab illa triplici naturæ periodo. Nam si humor (morbifer) retineatur, concoquatur, secernatur, & expellatur, id certe ad salutem fiet ægri. Quin omnis ratio criseos tribuenda est illi triplici naturæ periodo, & vicissitudini motus & quietis, quæ humoribus inest. Neque essentiam crisis, neque tempus, hoc est, diuturnitatem & breuitatem crisis, tum eius etiam speciem non posse referri ad lunæ motus, sic docebimus. Primum quod ad essentiam crisis attinet, fatemur quidem in bene moratis temporibus, morbos effici bene moratos: contra in male moratis. Sed vnde quæso sunt illa tempora bene morata? non certe a motu lunæ; sed a tota anni partium natura; adeo vt præteritorum temporum vitio, etiam bono cæli statu, morbi accidant. Crisis essentia, teste Hippocrate, 6. ep. 3.11. in solo pepasmo posita est: hoc est, in quadam coctione & alteratione humoris, ita vt qui primus fuerat dissentaneus naturæ, nunc

nunc mitescat, & naturæ dominatu teneatur. Hoc enim differt pepasmus à pepsi, quod hæc est reductio cocti in coquentis naturam, licet fiat ab eadem causa, teste Galeno: nam inter alimentum & pus nihil discriminis præter solam materiam. Nam pus habet quendam calorem præter naturam coniunctum, licet ab eo non fiat concoctio. Pepasmus potest à lunæ motu intercipi vel retardari; vt in muliere quæ septimo die iudicata fuisset: sed non facit motus lunæ crisin, sed solum pepasmus. Quicquid suppuratur d. Hippocrates 6. ep. recidiuam non admittit: nam ipse pepasmus crisis est; & apostasis: vbi per crisin intelligit ea, quæ fiunt vel apparent ad salutem excretione: per apostasin, quæ abscessu fiunt. Ipse Hippocrates libro 1. ep. 2. appellat crisin non repentinam illam mutationem, quæ est causa sanitatis effectrix; sed signum illud victricis naturæ quæ apparet in excrementis propriis, vt Bionis in historia 1. epid. 2. 66. & 45. securitatem crisis ostendit coctio. Vnde sequitur, rationem criseos tribuendam esse pepasmo. Tempus autem crisis, id est, breuitas & diuturnitas, pepasmi celeritati & difficultati attribuitur. nam 1. aph. 12. rectè docet, futurum morbi statum ex quattuor; ex morbi natura, anni tempore, ex accessionibus, & constitutionibus, id est, morbi historia, & signis epiphænomenis. Ex anni quidem temporibus, quia æstiuæ quartanæ breues, autumnales verò longæ. Ex constitutionibus, id est, ab essentia morbi, & materiæ morbum efficientis conditione: moderatis enim temporibus, moderati etiam humores, & naturæ benè morigeri generantur: & qualis est morbus, ita citò vel tardè fit crisis. Ex accessionibus, quia morbus cuius ad vigesimum diem æquales sunt accessiones, serius iudicabitur; cuius autem statim anticipant, citius. Ex signis epiphænomenis, nam d. ibi Hippocrates, si in pleuritide initio statim sputum appareat, breuem denunciat morbum: si verò posterius conspiciatur, longum. Idem igitur erit auctor crisis, qui pepasmi. Huius autem causa natura est; igitur & illius: Criseos inquam salutaris, nam malæ auctor est vis morbi. Atqui natura, hyparxim suam habet in partibus solidis, quia ipsa natura nihil aliud est, quàm partium solidarum virtus. Et partium solidarum proprium munus est concoctio, vt docet Gal. Quod autem ad tempus, hoc est, diem crisis attinet, sciendum est, crisin cadere in diem paroxysmi: Igitur eadem est ratio diei criticæ, quæ est paroxysmi: eadem quoq. paroxysmi, quæ periodi: nam quæ paribus diebus accedunt, paribus quoque iudicantur; quæ imparibus, imparibus. Atque hæc paritas & imparitas referuntur ad historiam & prosthesin ipsius febris, vt patet ex historia Philisci, Pythionis, & Larissææ virginis. Paroxysmus autem ex ephodo, id est, naturæ cum morbo certamine. Duplex enim est ratio paroxysmi, quemadmodum annotat Gal. ad historiam Hermocratis: Vna, vincentis morbi, extincto nim. calore innato, qua ratione Hermocrates 24. incaluit. Altera per ephodon, id est, certamen naturæ & morbi. Quæ igitur est ratio certaminis, eadem etiam est, ratio temporis crisis, & periodorum paroxysmorumque criticorum. Periodorum autem vis consistit in tribus, humorum motu, putredine, & coaceruatione naturæ vi excitata. Quando enim bilis, copiâ inferior est pituitâ, causámque putredinis vnicam habet, nim. debiliorem quàm pituita, tertio quoque die mouet naturam. Pituita quæ & copiâ & putredinis causâ superat bilem, cottidie naturam mouet: Atra bilis, quoniam & qualitate putredini contraria est, & quantitate pauca, quarto quoque die. Atque horum dierum periodos easdem obseruari non est mirum: quandoquidem, auctore Galeno, 2. diff. feb. 16. æquale & simile quod ab eadem alteratur facultate, æqualia & similia facit excrementa; quin etiam tempus collectionis eorum necessariò æquale erit. Motus lunæ igitur huiusmodi naturæ humoris & corporis, temporis necessitatem si imponeret, id maximè efficeretur quadratis aut oppositis aspectibus: Quadrati autem aspectus non cadunt in diem septimum, quo peracuti iudicantur, sed in octauum; Similiter oppositi non cadunt in decimumquartũ, sed in 14. & horas 12. hoc est, in decimum quintum medium: Intermittentes 15 die iudicantur, quæ est septima periodus. Restat species crisis: huius autem ratio consistit in parte morbo obsessa, id est, foco febris, in qualitate humo-

humoris, & peculiari cuiusque natura. Nam cùm ardentium febrium propria crisis sit hæmorrhagia, interdum quandoque tamen non hæmorrhagia, sed sudore iudicantur: id quod euenit ratione foci, ratione materiæ, & peculiaris cuiusque naturæ. Quidam enim ad hæmorrhagiam, alij ad sudores sunt promptiores: & in mulieribus sæpè per menstrua iudicantur. Fateor tamen hæc, oborta tempestate, impediri posse à corporibus cælestibus.

Quare nec essentia crisis, nec eius tempus, aut species pendet à luna.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IIII. Κεφαλῆς δὲ ὀδύναι [1] ἰσχυραί τε καὶ ξυνεχέες, [2] ξὺν πυρετῷ, ἢν μέν τι τῶν [3] θανατωδέων σημείων προσγίνοιτο, [4] ὀλέθριον κάρτα. V. [5] Εἰ δὲ ἄτερ τῶν τοιούτων σημείων [6] ἡ ὀδύνη ὑπερβάλλοι εἴκοσιν ἡμέρας, ὅ, τε πυρετὸς ἔχοι, ὑποσκέπτεσθαι χρὴ αἵματος ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἄλλην τινὰ ἀπόστασιν, ἐς τὰ κάτω χωρία.

IIII. *Cæterùm capitis [1] immensi dolores, & pertinaces, [2] cum febre coniuncti, si quidem [3] funestum aliquod signum accesserit, [4] valdè perniciosi existunt.* V. *[5] Si verò absque illa [funestorum] signorum [6] accessione, vigesimum [morbi] diem dolor excesserit, febrisque ipsa detineat, narium profluuium, aut imis in partibus abscessum fore suspicionem adfert.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, remissionis expertes, per idiopathiam capitis, non autem per sympathiam.

2 Quique ob eam rem, in morborum acutorum genere continentur.

3 Vt æruginosi vomitus, surditas, (resolutæ facultatis audiendi symptoma, morbi acuti & turbulenti consequens) vigiliæ, & noctes somni expertes, inflammato nim. cerebro.

4 Nam & insaniam breui portendunt; & ab insania, conuulsionem: coac. 172. & 174.

5 Præcedenti prognostico docuit, qui labores sint funesti, qui ad salutem iudicari possint. hoc iam prognostico explicat, quæ sit ratio iudicij; & causas earum criseōn attribuit, partim conditioni morbi, partim naturæ laborantis.

6 Admodum confusa est scriptura. hoc vult dicere: Si quis ex dolore capitis pertinaci cum febre laboret, &, ineunte morbo, partibus superioribus contremiscat, flatus excitentur sonori in auribus, rubeat facies, venarum pulsus sint conspicui, sine dictorum signorum funestorum accessione, is si iuuenis fuerit, hæmorrhagiâ remissionem accipiet; si senex, dysenteriâ, aut erumpentibus vlceribus, aut pure manante è naribus, aut sputis nihil olentibus; si mulieres fuerint, menstruorum profluuio, etsi adhuc menstruales non fuerint.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Ἐς δ' ἂν δὲ καὶ [1] ἡ ὀδύνη ᾖ νεαρά, προσδέχεσθαι χρὴ ὡσαύτως, αἵματος ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἐκπύησιν: [2] Ἄλλως τε ἢν ἡ ὀδύνη περὶ τοὺς κροτάφους, καὶ τὸ μέτωπον ᾖ. VII. Μᾶλλον δὲ χρὴ προσδέχεσθαι τοῦ μὲν [3] αἵματος τὴν ῥῆξιν τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων· τοῖσι δὲ [4] γεραιτέροισι, τὴν [5] ἐκπύησιν.

VI. *Verùm*

VI. *Verùm [1] dolore adhuc recenti æquè profluuium sanguinis [atque vigesimo die exacto] aut suppuratum sperari potest: [2] Idq́ cùm aliâs, tum si ad tempora & frontem dolor peruenerit.* VII. *Sed multò celeriùs [3] narium profluuium triginta quinque annis minoribus expectare oportet: [4] grandioribus verò, [5] suppuratum.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Sed tamen faciliùs & certiùs dolore adhuc recenti hæmorrhagia; at dolore veterascente, suppuratum præstabit.

2 Ex quo significatio fit materiæ subtilioris & calidioris, quæ ad extremas venarum oras peruenit. Nam pituitosior & crassior, in venarum capitis radicibus, & veluti venarum vestibulo, quod chirurgi passim vocant torcular venarum, ferè consistit. & his occiput dolet; quem dolorem tollunt pilulæ cochiæ. & huiusmodi indicantur per abscessum, & per dysenteriam: at alter dolor per hæmorrhagiam.

3 Quia quò natura viam affectat, eò maximè criseωn inclinationes fiunt. hæmorrhagia autem illis ætatibus est maximè familiaris, quæ definiuntur à pubertate, ad trigesimum quintum ætatis annum.

4 Id est, vltra illam ætatem triginta quinque annorum prouectis.

5 Quòd iam frigidius sit eorum corpus, nec tantam potentiam natura habeat ad excernendum. Suppuratum per aures & nares manando remissionem adfert cephalalgiæ, 6. aph. 10.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. [1] Ὠτὸς δὲ [2] ὀξεῖαν ὀδύνην ἔχων [3] πυρετῷ ξυνεχεῖ τε καὶ ἰσχυρῷ, [4] δεινόν. κίνδυνος γὰρ παραφρονῆσαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ [5] ἀπολέσθαι. Ὡς οὖν τούτου τοῦ * τρόπου σφαλεροῦ ἐόντος, ταχέως δεῖ προσέχειν τὸν νόον τοῖσι † σημείοισι πᾶσιν, ἀπὸ πρώτης ἡμέρης.

* τρόπου Vega.
† ἄλλοισι

VIII. *[1] Aurium dolor [2] acutus, cum febri [3] continua & vehementi coniunctus, est [4] formidabilis: nam qui sic affectus est, delirio & [5] morte periclitatur. Cùm igitur hæc mali species periculi plena sit, protinùs ineunte morbo, ad omnia quæ apparent [6] signa mentem conuertere oportet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, meatus auditorij, cum nerui quintæ coniugationis, qui audiendi facultatem tribuit, affectione: tracto etiam in sympathiam cerebro, translatione materiæ inflammationis.

2 Nam à distentione membranæ & cartilaginis, affectione nerui quintæ coniugationis, per inflammationes grauissimè affici aures docet Galenus 3. κατὰ τόπους 2. Imò omnium dolorum hic est acerrimus, eò quòd nihil à membrana exsudet.

3 Nim. ab inflammatione.

4 Idque tribus de causis, I. vi doloris vehementis, quæ & corpus facit infirmum, & noctes somni expertes. 2. febris accessione, quæ & respirationis, & nutritionis œconomiam perturbat. III. cerebri sympathia, materiæque morbificæ ad cerebrum translatione, vnde delirium & phrenitis.

5 Quòd ad calamitosam vim morbi accedat corporis infirmitas, & actionum, videlicet respirationis & nutritionis, ad vitam tuendam necessariarũ interceptio, impedi-

impedimentum, & nonnunquam abolitio. præterea translata inflammationis materia ad cerebrum, facillimè concipit cerebrum incendium, vnde delirium: incendio autem exhauritur cerebrum, quo exhausto, sequitur mors.

6 Quæ manant ex his tribus fontibus, doloris essentia, febris accessione, & cerebri sympathia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IX. [1] Ἀπόλλυνται δὲ οἱ μὲν [2] νεώτεροι τῶν ἀνθρώπων, ἑβδομαῖοι, καὶ [3] ἔτι θᾶσσον ὑπὸ τουτέου τοῦ νοσήματος· οἱ δὲ γέροντες, [4] πολλῷ βραδύτερον. [5] Οἵ τε γὰρ πυρετοὶ, καὶ αἱ παραφροσύναι, ἧσσον αὐτέοισιν ἐπιγίνονται· καὶ τὰ [6] ὦτα διὰ τοῦτο φθάνει ἐκπυΐσκεσθαι. Ἀλλὰ ταύτῃσι μὲν τῇσιν ἡλικίῃσιν [7] ὑποστρεφαὶ τοῦ νοσήματος ἐπιγινόμεναι, [8] ἀποκτείνουσι τοὺς πλείστους. Οἱ δὲ νεώτεροι [9] πρὶν ἐκπυῆσαι τὸ οὖς, ἀπόλλυνται. * Ἐπὴν γε μὴν ῥυῇ πύον [10] λευκὸν ἐκ τοῦ ὠτὸς, ἐλπὶς τῷ νεωτέρῳ περιγενέσθαι, ἤν γε καὶ [11] ἄλλο τι αὐτέῳ ἐπιγένηται χρηστὸν σημεῖον.

* πλὴν ἀλλ' ἤν γε

IX. [1] *Hoc morbo* [2] *iuuenes septimum diem agentes, aut etiam* [3] *celerius moriuntur: senes autem* [4] *multo tardius.* [5] *Nam minor vis delirij & febris in senes incidit: eamq; ob causam* [6] *aures suppurato anteuertunt. Sed in his ætatibus morbi qui iteratò* [7] *recrudescunt, plures quidem* [8] *interimunt. Iuuenes contra* [9] *suppuratum auris morte præueniunt. Si verò pus* [10] *album ex aure manârit, tum iuueni salutis spes affulget, siquidem &* [11] *aliud bonum signum accesserit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, huius morbi intolerabili cruciatu, & febris accessione, delirioque ipso, & actionum ad vitam ipsam necessariarum interceptione.

2 Id est, postquam ex ephœbis excessere, id est, ferè à 25. ad trigesimum quintum ætatis annum vsque. Vocat hic νέους & νεωτέρους, quos Galenus ἀκμάζοντας: quin etiam νεανίσκοι Latinè iuuenes appellãtur.

3 Sympromatum vehementia; quòd dolores in iuuene sunt maiores, febris maior, sympathiæ etiam maior: nam cùm senes frigidiore sint corpore, minus febricitant.

4 Nim. moriuntur: cùm tamen æquè funesta sit vtriusque morbi conditio. à 35. anno ad 50.

5 Delirium respirationem intercipit; & febris naturalem œconomiam turbat. dolorum magnitudo hic abest.

6 Quo supparato confecto, omnia remissiora fiunt: itaque causa coniuncta auertit mortis necessitatem.

7 Recrudescunt in his morbi, quia pepasmum ægrè conficit languidum iam calidum natiuum: quare ex recidiuis cadunt, cùm non ita integrè suppuretur parotis, vt pus album fluat ab aure.

8 Ob causarum magnitudinem, quæ his ætatibus sunt magis dissentaneæ; & ob partis affectæ, in expellendo, infirmitatem; naturæque fractam ob œconomiam titubante calido natiuo, vnde suppuratum assequi nequeunt perfectè.

9 Ob symptomatum vehementiam: delirij & febris vi.

10 Læue & æquale; quod suo candore partis solidæ integritatem; læuitate, id est vnitate, caloris innati, in omnem partem materiæ æqualiter sese insinuantis vim; æqualitate, materiæ bonitatem arguit. fluere id debet intra 7. D.

11 Vtresti-

11 Vt restitutio naturalis œconomiæ in actionibus & excrementis. quia frustra materiæ in parte aliqua suscipitur concoctio, si vniuersi corporis excrementa manant praua. nam adest febris hic perpetua: sit igitur vrina cocta. Vide historiam Cratistonactis: 1. epid. 2. 25. & 2. epid. 3. in Zoilo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. [1] Φάρυγξ [2] δὲ ἑλκωμένη σὺν πυρετῷ, [3] δεινὸν· ἀλλ' ἤν τι καὶ ἄλλο σημεῖον * γένηται τῶν [4] προκεκριμένων πονηρῶν εἶναι, προλέγειν ὡς ἐν [5] κινδύνῳ ἐόντος τοῦ ἀνθρώπου. * ὑπάρχῃ

X. [1] *Faucium* [2] *exulceratio cum febre coniuncta,* [3] *formidabilis quidem est: si quod aliud accesserit signum prauum,* [4] *cuiusmodi iam à nobis definita sunt, de homine ita pronunciare oportet, vt qui* [5] *in periculo sit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Parasceue est futuræ disputationis de Angina.

2 Fauces dicuntur amplum illud spacium oris interni, quod oscitantibus nobis apparet: palatum nim. & pars illa in qua est gurgulio, spatium inter œsophagum, & trachæam arteriam. In faucibus sunt quidam musculi deglutitioni deseruientes, alij autem inferioris maxillæ motui inseruiunt. Quid autem inter faucium exulcerationem & anginam intersit, satis ex sequentibus aphorismis patebit. d. cum febre; q. d. si sursum acres surrigantur in caput vapores, qui præcipitant se in fauces.

3 Seu periculi plena: idque potius ratione symptomatis, id est, nauseæ, quam caussæ symptomatis, in quam, ob præsentiam inflammationis stomachi, vel acris distillationis incidit. Eodem enim hic pertinere videtur aphorismus, quo ille in coacis: Diuturna in febre nausea screatu finiens, est mala. Nam si cui obsessum fuerit phlegmone ventriculi orificium, resoluitur œsophagus. ac deinde continuitate membranæ interioris ventriculi pertinet ad palatum. Quamdiu autem laborabit solus ventriculus, nausea aderit: post, laxata tunica illa interiori per materiæ translationem, incidit exulceratio in fauces: & illa diuturna nausea screatu finitur. Deinde etiam plena est periculi degluriendi difficultate, quod est officium necessarium: imò formidabilis est, quia non cedit facilè medicamentis.

4 In immutata essentia, deprauatis actionibus, & prauis excrementis, vbi ita loquitur Hippocrates, vt alia signa in examen vocari iubeat, ibi proponit semper signa quæ nec optima sunt, nec calamitosissima: itaque ex his nihil certi præsagias, nisi aliis adiunctis signis.

5 Et in angusto spes est.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XI. Αἱ δὲ [1] κυνάγχαι [2] δεινόταται μέν εἰσι, καὶ τάχιστα ἀναιρέουσιν, ὁκόσαι μήτε ἐν τῇ φάρυγγι μηδὲν ἔκδηλον ποιέουσι, μήτε [3] ἐν τῷ αὐχένι· [4] Πλεῖστον δὲ πόνον παρέχουσι, καὶ [5] ὀρθόπνοιαν· αὗται γὰρ καὶ αὐθημερὸν ἀποπνίγουσι, καὶ δευτεραῖαι, καὶ τριταῖαι, καὶ [6] τεταρταῖαι. Ὅσαι δὲ τὰ μὲν ἄλλα [7] παραπλησίως πόνον παρέχουσιν, [8] ἐπαίρονται δὲ, καὶ ἐρυθήματα ἐν τῇ φάρυγγι ποιέουσιν, ὀλέθριαι μὲν κάρτα· [9] χρονιώτεραι δὲ * μᾶλλον τῶν προτέρων, ἢν τὸ ἐρύθημα μέγα γίνηται. * ὀλίγα

XI. Ast

XI. *At verò [1] anginæ [2] terribiles maximè sunt illæ, celerrimeque hominem de medio tollunt, quæcumque in faucibus nihil, neque [3] in ceruicibus aspectabile relinquunt: [4] Sæuissimos autem dolores excitant, & [5] suspiriosos anhelitus: tales autem eodem ipso die quo inuaserant strangulant, & secundo, & tertio, & [6] quarto. Quæ verò anginæ cæteræ, [7] parem doloris vim adferunt, sed tamen [8] intumescunt, & fauces rubore suffundunt, perniciosæ quidem valdè sunt illæ, sed tamen [9] diuturniores iis quas iam descripsimus, præsertim si [fauces] insigniter rubeant.*

I. Heurnii commentarius.

1 Angina generaliter sumpta significat Hippocrati quicquid strangulandi vim habet. Atque eidem tres Anginæ sunt species: prima in strangulatus laqueo, 2. aph. 43: altera à luxatione vertebræ ceruicis, in anticam vel posticam partem vel in latus alterutrum: vertebræ inquam primæ & secundæ, quibus maximè dorsalis medulla comprimitur: 2 epid. 2, ad finem: Tertia, de qua hic loquimur, est ab inflammatione, hoc est, tumore præter naturam cum rubore, pulsu &c. à sanguinis sinceri, aut biliosi affluxu. Cuius quidem ratio multiplex est à causa, essentia, parte, & accidentibus: quia aliquando incidit ab orgasmo, vel attractione, vel exclusione partis quæ continet, in eam quæ continetur. Materia aliquando est crassa, aliquando est tenuis. Si crassior fuerit, in faucibus ea consistet: hinc dicit Hippocrates libro 4. de morbis acutis, Anginas hybernas esse longiores: autumnales verò & æstiuas breuiores. Quòd hæ superatis faucibus in interiores venulas, materiæ suæ tenuitate penetrauerint, quæ laryngis musculos alunt. Hæc autem quæ ab inflammatione incidit angina, Hippocrati est duplex: vna laryngis, quæ maiorem adfert spirandi difficultatem, & propriè dicitur Hippocrati κυνάγχη: altera faucium, quæ deglutiendi maiorem difficultatem adfert, quàm spirandi, & dicitur propriè Hippocrati συνάγχη. Alias tum Æginetæ (3 lib. 27) tum aliorum distinctiones ridet Galenus multis locis. vide 4 loc. aff. 5. & 4. aph. 34. & 4. acut: 20. 6. Epid. 7. 2 Epid. 2. 4 aph. 53. Vt materia tenuior vel crassior, ita duplici idea enascuntur Anginæ.

2 Interceptione respirationis, qua vel ad punctum temporis carere non possumus.

3 Nimirùm inflammatis duodecim musculis propriis laryngis internis; quorum venulas, superatis faucibus, subtilissimus acerrimusque subiit humor, nec aspectu inflammatio sentiri potest, ideoque curatu est difficillima: nec enim inde facilè quid expui potest. Si nihil mutatum apparet in colore, calore, aut mole,

4 Quia isti musculi acerrimo sensu sunt præditi: & magnitudinem phlegmones denotat talis dolor.

5 Ita vt non nisi recta ceruice spiritum ducere possit, ob summam laryngis angustiam, decumbendo enim opprimitur larynx, iam in angustum adacta à phlegmone.

6 Et ad summum quinto die, quod anginosæ mulieri euenit, 3. Epid. 2. 7. q. d. peracutum malum, vt quod primo quaternario finitur: huius tria ponit signa, fugiens conspectum, doloris vis, orthopnœa.

7 Obsessis inflammatione musculis faucium æquali sensu præditis: cõmunicatur laryngi secunda Anginæ species: 2. Epid. 2. fauces rubent, dolor sæuus, sine orthopnœa, ceruix tumet.

8 Quòd earum materia crassior sit, & consistat in faucibus, nec tanta sit difficultas spirandi, sed deglutiendi maior.

9 Ex quo significatio fit crassioris materiæ, quæ in faucibus substitit, nec laryngis venulas subire potuit. Rubor est argumen-

mentum qualitatis materiæ, quæ in venu- lis faucium subsistit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. [1] Ὁκόσοισι δὲ * ξυνεξερυθαίνῃ ἡ φάρυγξ καὶ ὁ αὐχὴν, αὗται δὴ [2] χρονιώτεραι: Καὶ μάλιστα ἐξ αὐτέων τινὲς περιφεύγουσιν, ἢν ὅ, τε [3] αὐχὴν, καὶ τὸ [4] στῆθος ἐρύθημα ἔχῃ, καὶ μὴ παλινδρομέῃ [5] τὸ ἐρυσίπελας εἴσω. * ξυνεξαιμωθῇ

XII. [1] *At quibuscumque vnà fauces & vnà ceruices insigniter rubent, huiusmodi [anginæ] sunt [2] diuturniores: Maximeq; nonnulli ab eis euadunt, si & [3] ceruices & [4] pectus rubore perfusa sint, nec [5] erysipelatis fiat intro refluxus.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Tertia Anginæ species; nec dolore acerbè vexantur, nec orthopnœâ. 6. ap. 37.

2 Quòd translatâ materiâ in partes exteriores, nec tanta doloris acerbitas, nec tanta officij interceptio consequatur: in promptu autem sit curatio. Tres enim Hippocrati sunt anginæ species ab inflammatione. Vna quæ est inflammatio duodecim propriorum musculorum laryngis; & est insanabilis. eius autem signum pathognomonicum est orthopnœa, cum valido dolore; sine calore, colore & mole præter naturam. Altera est inflammatio faucium interiorum, id est, in musculis faucium consistens. Tertia, de qua in hoc aphorismo, est inflammatio exteriorum faucium: cuius est signum rubor in ceruice & sterno.

Quod autem d. Hippocrates in aphorismis, anginam transire in peripneumoniam, & die septimo occidere, nihil repugnat ei quod dicit in epid. anginam transire in pleuritidem: Quia in aphorismis intelligit de prima specie anginæ: sed in epidemiis, de tertia hac specie; quam non simpliciter anginam ibi appellat, sed synanchicum affectum.

3 Nimirum, musculi ceruicis, qui per latera œsophagi ad cartilaginem scutiformem feruntur. quò propiùs abest malum à via respirationis, eò plus periculi habet: quo longiùs, minus.

4 Per musculos qui à summo sterno, ad basin cartilaginis scutiformis feruntur.

5 Quo erysipelate antè fuerant obsessæ illæ partes: qui est tumor præter naturam, à sanguinis biliosi affluxu. Erysipelas si foras feratur ab internis, bonum: contra verò, malum: 6. aph. 25. & 7. aph. 50. q. d. si tanta sit naturæ vis, vt ipsa per se partem materiæ excludat in sternum & ceruices, tum curandi facilitate, & materiæ bonitate (nam per erysipelas intellexit Hippocrates causam continentem anginæ) spes quædam salutis erit. Adhibebit enim chirurgus non repellentia, quia talis decubitus est criticus: sed materiam foras euocabit: Non enim licet in inflammationibus, quæ ratione critica fiunt, vel quæ à materia venenata, vel quæ in glandulas decumbit, adhibere repellentia. Malum verò admodum est, si erysipelas intrò refluxerit; eò quòd materia duplo tunc sit malignior: vt quæ cunctando, priore multò sit peior reddita.

Anginæ itaque pituitosæ mites sunt, cum febre ignaua, doloreque paruo, nec ita respiratione vexant, & acuminis expertes.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. [1] Ἢν δὲ μήτε ἐν [2] ἡμέρῃσι κρισίμῃσιν [3] ἀφανίζηται * τὸ ἐρυσίπελας, μήτε [4] φύματος ξυστραφέντος ἐν τῷ ἔξω χωρίῳ, μήτε [5] πῦον ἀποβήσσῃ, * τὸ ἕλκος

βλόσῃ, [6] ῥηϊδίως τε καὶ ἀπόνως ἔχειν δοκέῃ, [7] θάνατον σημαίνει, [8] ἢ † ὑποστροφὴν [9] τοῦ ἐρυθήματος. Ἀσφαλέστερον δὲ τὸ οἴδημα [10] καὶ τὸ ἐρύθημα ὡς μάλιστα [11] ἔξω τρέπεσθαι. Ην δὲ ἐς τὸν πνεύμονα τράπηται, [12] παράνοιάν τε ποιέει, καὶ [13] ἔμπυοι ἐξ αὐτέων τινὲς ὡς τὰ πολλὰ γίνονται.

† ἀποστροφὴν

XIII. [1] *Quodsi nec [2] diebus criticis erysipelas [3] euanescat, nec [4] tumor ad externas partes prorumpat, nec [5] pus expectorârit, nec [6] leuiùs ac doloris expers degere videatur, [7] mortem significat, aut [8] ruboris ipsius [9] recidiuam. Sed longè tum res ægri meliori sunt loco, cùm tumor [10] rubore perfusus maximè [11] foras prorumpit. Sin verò ad pulmones sese conuerterit, & [12] delirium excitat, & [13] purulenti nonnulli maximam partem ex eo fiunt.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Docet indicationis, curationis, & præsensionis rationem, quæ ab erysipelate peti debent. Vt euanescat erysipelas non critico die, nec foras erumpat tumor, nec expectoratum sit coctum, nec recreetur æger, mortis vel recidiuæ metus erit. sin critico die euanidus tumor pulmones incurrerit, firmam malitiam notabit. Itaque sine tumore aut expectorato benè procedente, erysipelas aut rubor si euanescat, malum.

2 Quibus omnia naturæ lege fiunt: & fidam crisin denunciant fore. q.d. certitudo pendet à diebus criticis.

3 Id est, si intrò recurrat. Tribus enim de causis contingit intrò recurrere: aut materiæ malignitate, quam contraxit primo foco, vel eo loco in quem decubuit: vel empyreumate superstite in partibus internis, vel foco: aut Chirurgi, adhibentis repellentia, inscitiâ. Subitum recursum denotat verbum ἀφανίζεσθαι: cùm sine euacuatione euanescit: nã per ἄδηλον διαπνοὴν subitò non exhauritur tumor.

4 Non excussâ materiâ morbificâ à faucibus foras.

5 Quod solùm natura præstare potuit.

6 In respiratione & deglutitione.

7 Suffocato materiâ erysipelatis ægro.

8 Nimirum, in sterno & ceruicibus.

9 Quæ cùm incidit, virtute naturæ & artificio medici curari potest.

10 Id est, erysipelas, cui adest rubor quidam pallidus, incarnat.

11 Diadosis bona, effusa materia à parte cuius officio vita carere nequit, ad ignobilem.

12 Neruus sextæ coniugationis se innectit pulmonis membranis.

13 Cùm calidi succi non excluduntur expectorando, suppurantur. vnde ex angina peripneumonia, ex peripneumonia empyema.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIIII. [1] Οἱ δὲ [2] γαργαρεῶνες ἐπικίνδυνοι καὶ ἀποτάμνεσθαι καὶ ἀποσχάζεσθαι, ἐς ὃ ἂν [3] ἐρυθροί τε ἔωσι καὶ μεγάλοι: καὶ γὰρ φλεγμοναὶ ἐπιγίνονται τουτέοισι καὶ αἱμοῤῥαγίαι. Ἀλλὰ χρὴ τὰ τοιαῦτα τοῖσιν [4] ἄλλοισι μηχανήμασι [5] πειρῆσθαι * κατισχναίνειν ἐν [6] τουτέῳ τῷ χρόνῳ.

* ἢ ἰσχναίνειν

XIIII. [1] *At verò [2] gurguliones formidabiles sunt & incisione & scarificatione, quamdiu & [3] rubri & magni sunt: nam tum inflammationes*

mationes incidunt sanguinisq́ profluuia. Sed huiusmodi[4] aliis remediis artificiosè excogitatis[5] attenuare conandum est.[6] tunc temporis.

R. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Docet rationem præsentiendi ex euentu: qui sæpè contingit, benè vel malè administratæ rei medicæ, idque exemplo familiari curationis columellę & vuulę. Vbi obseruabis (contra Gal. 14. Methodi) eas appellationes non esse partium nomina, sed affectuum. Sunt autem gurgulionis affecti nomina: nam columella gurgulionis inflammatio est: quæ nomen accepit, quòd referat speciem paruæ columnæ. Atque hic affectus postea, parte eadem mortificata, vuæ ideam sumit, & à figura nomen accepit, quod colore & figura granum vuæ referat: nam inferiùs crassamento quodam rotundo; & superiùs attenuatione acinum refert. cùm autem solum extenditur, κίων, id est, columella dicitur. sana autem hæc pars gurgulio dicitur. 6. κατ. τοπ.

2 Id est, cartilaginea ea particula, in editiore parte palati triangula, quæ vocis est plectrum. Nam quòd quidam putant eius vsum esse temperare aërem frigidiorem, vt hac parte infringatur aëris intro recipiendi frigiditas, hoc ducuntur argumento ex euentu: quòd quibus gurgulio est abscissus, aut lue venerea venenata decidit vel emoritur, vel opera medici abbreuiatur, ferè illi distillationibus in pulmones obnoxij sunt, & facillimè in asthma incidunt. Hoc certè Hippocraticis non verisimile: Nam Hippocrates libro de carnibus d. gurgulionem propriè esse voci attributum, id est, (exponente Galeno De vsibus partium lib. 2.) ad magnitudinem & pulchritudinem vocis conferre: Proin quibus lue venerea decidit, exilem & obscuram edunt vocem. Fatetur tamen Galenus ibi, secundarium ipsius vsum esse, aëris vim refrenare: Hippocrates autem ipsius vsum dicit pertinere ad vocis inflexiones, & ad arcendos influxus à superioribus in pulmones.

3 Id est, inflammatione obsessi, quæ inflammatio columella dicitur.

4 Gargarismis: primùm quidem repellentibus, deinde relaxantibus; ex aqua hordei, decocto rosarum rubrarum, plantaginis, ex solo lacte bubalo tepidè, præsertim si non acciderit à diuturna nausea.

5 Quia gurgulio inflammatione obsessus in epiglottida incumbit, & sic deglutitionem impedit.

6 Dum adhuc cruda est inflammatio.

Si igitur tabidus gurgulio palleat, inedia sanguinis, & acini vuæ ideam gerat, purgato corpore secetur. Ægin. 6. lib. 31. Aët. 8. 41. causa sectionis sunt symptomata, quæ ob eius magnitudinem nascuntur: vt tussis, suffocatio, vigiliæ. Nec tamen totus auferatur, sed tantum, quantum naturam molem superat, forcipe amputetur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. Ὁπόταν δὲ [1] ἀποκριθῇ ἤδη πᾶν, ὃ δὴ σταφυλὴν καλέουσι, [2] καὶ γένηται τὸ μὲν ἄκρον τοῦ γαργαρεῶνος μεῖζόν τε καὶ * περιφερὲς, [2] τὸ δὲ [3] ἀνωτέρω [4] λεπτότερον, ἐν τουτέῳ τῷ καιρῷ ἀσφαλὲς διαχειρίζειν. Ἄμεινον δὲ καὶ τὴν κοιλίην [5] ὑποκενώσαντα χειρουργίῃ χρῆσθαι, ἢν ὅ, τε χρόνος ξυγχωρέῃ, [6] καὶ μὴ ἀποπνίγηται ὁ ἄνθρωπος.

XVI. [7] Ὁκόσοισι δ᾽ ἂν οἱ πυρετοὶ παύονται, μήτε [8] σημείων γενομένων λυτηρίων, μήτε [9] ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσιν, [10] ὑποστροφὴν προσδέχεσθαι χρὴ τουτέοισιν.

XV. *At verò cùm iam tota* [columella] [1] *abscesserit* [à palato] *quem* [morbum] *vuam vocant, appareatq́ pars ima gurgulionis maior atq́* [2] *rotunda,*

[2] rotunda, [3] superior autem pars [4] tenuior, ibi tum tutò manus admouere poteris. Sed tamen præstiterit subducta aluo [5] chirurgia vti: siquidem & tempus consentiat, [6] nec stranguletur æger.

XVI. [7] *Quicumque verò febricitandi finem faciunt, [8] sine salutaribus signis, [& causis] neque [9] diebus criticis [quicquam appareat aut factum fuerit] his [10] recidiuus morbus eueniet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Gangræna gurgulionis. Columella degenerat in vuulam.

2 Quæ & colore & figura granum vuæ referat.

3 Quæ palatum attingit.

4 In modum pediculi vuæ.

5 Incidendo aut scarificando.

6 Nam desperatis non adhibenda medicina. 6. aph. 38.

7 Demonstrat fieri non posse vt febres essentiales, & symptomaticæ morborum acutorum, remissionem consequantur naturæ beneficio, aut medici artificio, nisi appareant causæ certissimæ & signa certissima illius remissionis.

8 Id est, vt neque signum salutis, neque causa idonea visa sit. Sunt autem signa salutaria, iudicatoria indicantia. Hæc prolixè demonstrat Vega. Hoc igitur aphorismo tolluntur omnes exorcismi, incantationes, & sagarum carmina. 2. prorr. 17. τὰ ὀλέθρια, ἀσήμως ῥαστωνήσαντα, θάνατον σημαίνει. loquitur de funestis morbis.

9 Nam si, exempli causa, sudor accidat die non critico, alleuabitur quidem aliqua ex parte æger symptomate communi, non proprio ipsius morbi: quia non expelletur causa propria ipsius morbi: sed causa quædam extraordinaria, quæ sparsa per totum corporis habitum, corpus reddidit infirmum. Igitur materia morbifica aut eius focus, id est, causa efficiens perseuerat.

10 Tria hinc collige Axiomata. I. Suspecta debet esse omnis remissio quæ sine signis & causis salutaribus accidit. II. Suspecta debet esse omnis remissio, quæ etiamsi signa remissionis & causas salutares habeat, tamen non apparet die critico, III. Certa est remissio quæ cum signis & causis salutaribus in dies incidit criticos.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. [1] Ὅστις δ' αὖ τῶν πυρετῶν [2] μηκύνῃ [3] περιεστικῶς διακειμένου τοῦ ἀνθρώπου, μήτε ὀδύνης ἐχούσης διὰ [4] φλεγμονήν τινα, μήτε διὰ πρόφασιν ἄλλην μηδεμίαν [5] ἐμφανέα, τούτῳ προσδέχεσθαι [6] ἀπόστασιν [7] μετ' οἰδήματός τε καὶ ὀδύνης* ἔς τι τῶν ἄρθρων, καὶ οὐχ ἧσσον ἐκ [8] τῶν κάτω. XVIII. Μᾶλλον δὲ γίνονται καὶ ἐλάσσονι χρόνῳ αἱ τοιαῦται ἀποστάσιες τοῖσι [9] νεωτέροισι τριήκοντα ἐτέων.

* ἐκ

XVII. [1] *Iam verò quæcumque febris [2] diuturna est, ægro [3] salutis securo, nec tamen doloris aut [4] phlegmones aut rei externæ [5] vis aliqua inciderit, huic [6] abscessum [7] cum tumore & dolore coniunctum, in articulis, maximeq́; [8] imis in partibus expectare oportet.* XVIII. *Sed his potißimùm fiunt breuiores abscessus, qui [9] annis triginta minores existunt.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Agit de remissione morborum diuturnorum. & quod primùm de abscessibus ad hypochondrium dixit, iam vniuersim pronunciat.

2 Ob pepasmi difficultatem à materia frigida & crassa. 4. aph. 44. d. Si salutari ex febri diuturna decumbar, quæ inflammationis non sit soboles: (Est enim diuturnitatis febrilis triplex causa: partis grauis afflictio, materia contumax, & error commissus.) expecta abscessum dolorificum in articulis. Diuturna, id est, si vicesimum diem superarit, hic enim terminus acutorum.

3 Id est, qui diu & tutò est in febri continua.

4 Id est, incendij. quo occupari partes frequens est.

5 Nam error impedit naturam à tali exclusione: ita aliæ occasiones obstant, vt terræ, aëris, habitationis conditio, animi ægritudo.

6 Nam crassi succi auctores sunt morbi, qui crisi non terminantur.

7 Quia laxi sunt.

8 Ob succi crassitiem & frigus eorum. Nisi fusior aluus & vrina multa & crassa vindicias fecerint.

9 Quòd ad humoris crassitiem coniuncta naturæ vis, longissimè hunc propellat. nam loquitur de materia crassa. Nam si calidi fuerint succi, excretione eliduntur, etiam fractioribus viribus. Sed si crassi, vt hîc ait, fuerint succi, & vires validæ, breui fiet abscessus. Igitur, inquit hîc Galenus, senibus minimè euenient; minùs senibus, longiore tempore venient. Si è. facultate languente in vitio fuerit humor frigidus, nec crisi nec abscessu excludetur: sed vix die mitigabitur, aut ægrum corrumpet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. Ὑποσκέπτεσθαι δὲ χρὴ αὐθέως* τὰ περὶ τὴν ἀπόστασιν, ἢν [1] εἴκοσιν ἡμέρας ὁ πυρετὸς ἔχων ὑπερβάλλῃ. Τοῖσι γὰρ [2] γεραιτέροισιν [3] ἧσσον γίνεται, [4] πολυχρονιωτέρου ἐόντος τοῦ πυρετοῦ. XX. Χρὴ δὲ τὴν μὲν τοιαύτην ἀπόστασιν προσδέχεσθαι, [5] συνεχέος ἐόντος τοῦ πυρετοῦ· ἐς δὲ τεταρταῖον [7] καταστήσεσθαι, ἢν διαλείπῃ τε καὶ καταλαμβάνῃ [6] πεπλανημένον τρόπον καὶ ταῦτα † ποιέων [8] πρὸς φθινοπώρῳ προσπελάσῃ.

* nim. συ-μῆα
† αὐτὰ

XIX. *Ac sanè tum abscessus expectandi locus in promptu est, simulatque [1] vicesimum diem febris excesserit. [2] Senioribus enim [3] raro abscessus fiunt, quamuis eorum febres [4] diuturnæ fuerint.* XX. *Sed huiusmodi abscessus potißimum expectare oportet in febre [5] continua: in quartanas verò, si intermittentes & [6] erraticæ fuerint, [7]* *degeneraturas: maximeq; si febris illa intermittens in [8] autumnum inciderit.*

* nim. spe est

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Quia acuti morbi quatuordecim diebus iudicantur. Et cùm superat diem vigesimum, potiùs abscessus quàm excretiones; expectandi.

2 Id est, vltra trigesimum annum prouectis.

3 Infirmiore iam in depellendo natura: ideoque diuturnitate temporis, & coctione morbi ipsis iudicantur.

4 A crassis succis & frigidis: hæ superant d. vigesimum diem. hoc est, extremum terminū morborum acutorū superabunt.

5 Diuturna. quæ vltra vigesimum producitur.

6 Id est, quæ erratico modo inuadunt, atque remittunt. quæ typi sunt expertes, & sine ordine intensionis & remissionis. quarum natura consistit in inchoata putredine humoris diuersi generis, qui in diuersis partibus in vitio sunt: eò quòd humor partim moueatur, & partim quiescat: partim putrescat, partim computruit, ita vt febris aliquando quotidianæ, aliquando tertianæ, aliquando quartanæ typum præseferat. Harum itaque natura consistit in motu, & quiete perfecta.

7 Id est, si post 20. diem ex continua reddatur erratica, febris intermittat, & ad autumnum vsque peruenerit, in quartanam abibit. Sed si continua manet vltra 20. diem, de abscessu suspicio sit. fiet hæc quartana, vt d. hîc Gal. ex melancholia, quæ ex humore genita est qui faciebat febrem acutam: autumno enim extinguitur is feruor quo æstate ferociebat.

8 Triplex enim est Hippocrati quartana: essentialis, symptomatica à tumore lienis, & quæ febres erraticas sequitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. [1] Ὥσπερ δὲ τοῖσι [2] νεωτέροισι τῶν τριήκοντα ἐτέων αἱ ἀποστάσιες γίνονται, οὕτως οἱ τεταρταῖοι μᾶλλον [3] τοῖσι τριήκοντα ἐτέων, καὶ γεραιτέροισι. XXII. [4] Τὰς δὲ ἀποστάσιας εἰδέναι χρὴ, [5] τοῦ χειμῶνος μᾶλλον γινομένας, [6] χρονιώτερόν τε παυομένας, ἧσσον δὲ [7] παλινδρομεούσας.

XXI. [1] *Quemadmodum autem* [2] *minoribus triginta annis fiunt abscessus, sic & quartanæ* [3] *trigenariis potiùs, & prouectioribus ea ætate fiunt.* XXII. [4] *Iam verò illud notandum, quòd commemorati abscessus* [5] *hyeme potiùs inuadunt, &* [6] *seriùs desinunt, &* [7] *minùs intrò reuertuntur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Num futurus sit abscessus vel febris quartana, præcedenti prognostico indicationem sumebat ex febris natura: iam ex ætate, quæ notat temperiem ægri.

2 Quibus integra naturæ vis floret.

3 Cùm ad sicciorem & frigidiorem temperiem abire incipiunt: & iam retorridum succum prægressæ ætatis continet, nec difflare permittit densior habitus.

4 Primùm docuit, quibus in morbis expectandi sint abscessus, & in quibus partibus, & qua ætate: iam quibus temporibus. Vide Gal. 3. cris. ad fin.

5 Ob pituitæ prouentum. Hîc ex natura temporis ducit indicationem, quod in crassos succos fæcundum est.

6 Ob difficultatem pepasmi, & exhauriri facilè nequeunt.

7 Ob motum tardiorem. nam crassi succi frigido restagnant tempore. Itaque calidis temporibus triplex hoc discrimen aderit: nim. quòd potiùs euenient crises quàm abscessus; & si fiant, citiùs desinent; & faciliùs intrò recurrent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. [1] Ὅστις δ' ἂν ἐν πυρετῷ [2] μὴ θανατώδει φῇ τὴν [3] κεφαλὴν ἀλγέειν, ἢ καὶ [4] ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἢ [5] καρδιωγμὸς τουτέῳ προσγένηται, [6] χολώδης ἔμετος παρέσται.

XXIII. [1] *Iam*

XXIII. [1] *Iam quicumque in febri* [2] *nullo modo funesta dixerit sibi* [3] *dolere caput, aut etiam oculorum aciem, seu* [4] *caligine quadam perstringi, & ad eam [caliginem capitisq́ dolorem]* [5] *stomachi dolor accesserit, tum* [6] *biliosa vomitio aderit.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Agitur hic de signis criticis quæ apparent ad speciem crisis: Nam hactenus de euentu apostematum; iam de his quæ excretione peraguntur.

2 Id est, cùm nihil vitij percipitur in actionibus, excrementis, & essentia corporis.

3 Ob anathymiasin materiæ biliosæ, meningas vellicantem. Si quæras, num hic dolor sit proprium signum futuri vomitus: Respondeo, esse quoque hæmorrhagiæ. Verùm inter dolorem & dolorem multum interest: Nam is dolor qui vomitum futurũ significat, coniunctus est cum acrimonia: ille verò qui hæmorrhagiam, coniungitur cum distentione.

4 Diffusa per humores oculorum, naturâ purissimos, anathymiasi nigrâ, à materia quæ in ventriculo biliosa iam torrefacta: quia eadem est cephalalgiæ & caliginis causa, sed loco differt.

5 Rectè illud addidit, ne à pulmonibus hæc symptomata proficisci videantur. Nam etiam ab anathymiasi affecti pulmonis, capitis dolor & oculorum euenit: Ideoque non sunt propria vomitionis signa, nisi accesserit stomachi dolor. Quare hoc loco pro ἢ legendum est καὶ: G. l. 3. cris. 11. & 1. aphor. 56. fol. 37. epid. 20. & 4. aph 37.

6 In Coacis aliæ notæ addantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIIII. Ἢν δὲ [1] καὶ [2] ῥῖγος * προσγένηται, καὶ τὰ κάτω μέρη [3] τοῦ ὑποχονδρίου † ψυχρὰ ἔχῃ, καὶ θᾶσσον ἔτι ὁ ἔμετος παρέσται. XXV. Ἢν δέ τι πίῃ, ἢ φάγῃ ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον, κάρτα τοῦτο [4] ταχέως * ἐμεῖται. XXVI. [5] Τουτέων δὲ οἷσιν ἂν [6] ἄρξηται ὁ πόνος τῇ πρώτῃ ἡμέρῃ γίνεσθαι, τεταρταῖοι πιέζονται † μάλιστα καὶ πεμπταῖοι, ἐς δὲ τὴν [7] ἑβδόμην ἀπαλλάσσονται. XXVII. Οἱ μέντοι πλείονες αὐτῶν, ἄρχονται μὲν πονέεσθαι [8] τριταῖοι, χειμάζονται δὲ μάλιστα [9] πεμπταῖοι, ἀπαλλάσσονται δὲ [10] ἐναταῖοι, ἢ ἑνδεκαταῖοι.

* παρέσται
† ψυχρὰ τὰ ὑποχόνδρια.
* ἐμέεται.
† μᾶλλον.

XXIIII. *Quodsi* [1] *etiam* [2] *rigor [cum illis symptomatis] coniunctus fuerit: Ac inferas partes* [3] *hypochondrij frigidiores sentiant, multò etiam celerrimè vomitio aderit.* XXV. *Sed si quid is biberit ederitve sub hoc [perturbationis criticæ] tempus, id etiam multò* [4] *celerrimè vomitu reiicietur.* XXVI. *Ex* [5] *iis autem, quibus* [6] *ineunte morbo caput dolere cepit, quarto morbi die magis premuntur quàm quinto,* [7] *septimo autem remissionem consequuntur.* XXVII. *Atque plerique eorum* [8] *tertio morbi die laborare incipiunt, atque hi maximè vexantur die* [9] *quinto: morbo autem,* [10] *nono aut vndecimo liberantur.*

I. HEVR-

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Rigor est totius corporis inæqualis concussio.

2 A motu materiæ biliosæ excitatus, affecto calore natiuo à contrariæ materiæ occursu in superiore ventre: Nam vt d. Hippocrates, 6. epid. 5. 31. Rigor à superiore ventre, calor verò ab inferiore magis. Atque hæc est præcipua causa, cur ineunte paroxysmo, non sit cibandus æger: quia cibus & potus qui exhibetur in rigore, particeps redditur illius materiæ, quæ ad superiorem ventrem viam affectat.

3 Ob translationem materiæ calidæ ad partes superiores.

4 Redditum nim. particeps corruptionis materiæ biliosæ, ad superiorem ventrem prorumpentis, vnde magis irritatur.

5 Nim. quibus caput dolet. Præcedenti prognostico signa enumerauit indicantia futuram vomitionem: iam tempus notantia scribit, nim. in acutis qui 14. D. iudicantur, q. d. citiùs interdum iudicabuntur, si specie & motu eò ferantur.

6 Id est, primo die.

7 Totius historiæ.

8 Id est, si non inceperit dolere caput ante tertium D. finietur 9. vel 11.

9 Quia erit in augmento.

10 Vt fuerit celer motus vel tardior 9. vel 11. Sed cur non decimo, quum hic sit septimus dies per prosthesin?

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. Οἱ δ' ἂν ἄρξωνται πεμπταῖοι πονέεσθαι, καὶ τ' ἄλλα [1] κατὰ λόγον αὐτέοισι τῶν προειρημένων γίνηται, ἐς τὴν [2] τεσσαρεσκαιδεκάτην κρίνεται ἡ νοῦσος. Γίνεται δὲ ταῦτα τοῖσι μὲν ἀνδράσι, καὶ τῇσι γυναιξὶν, ἐν τοῖσι τριταίοισι μάλιστα, τοῖσι δὲ [3] νεωτέροισι, γίνεται μὲν καὶ ἐν [4] τούτοισι, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖσι ξυνεχεστέροισι πυρετοῖσιν, καὶ ἐν τοῖσι γνησίοισι τριταίοισι.

XXVIII. *Quicumque verò quintum diem morbi agentes laborare ceperint, cæteraq́; [1] conuenienter iis quæ dicta sunt apparuerint, [2] decimoquarto die morbus iudicabitur. Sed hæc potißimùm viris & mulieribus accidunt in tertiana febre, sed [3] minoribus. & [hæc symptomata] in [4] huiusmodi [febribus] accidunt, sed multò potiùs in continuis, & in tertianis exquisitis.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Id est, cùm cætera eueniunt secundùm rationem priorum: id est, vbi in medio tempore insurgit acriùs dolor, nim. 7. vel 9. die.

2 Quare non duodecimo; cùm hic quoque sit septimus per prosthesin? Quia quò diuturnior est morbus, eò crises quoque sunt tardiores: & quo tardiores sunt morbi prostheses, eò tardiores sunt crises. At acutorum terminus est 14. & hîc non adest motus celer, nec materia calidior. indicio est dolor capitis, qui non ante quintum diuexauit. Quare cùm quinto inceperit, magis 7. aut 9. premet, & 14. iudicabitur.

3 Vt qui nondum ex ephœbis excesserunt, quorum materia mitior est atque suauior. Indicationem ducit ab ætate, quæ ob temperamenti peculiarem vim, hæc, de cephalalgiæ crisibus pronunciata, variè vertunt. Itaque si ætas feruida tertianæ implicetur, socio dolore iam præscripto, breui finem inueniet eum, quem scripsit iam Hippocrates.

4 Si modò materia morbifica calida fuerit adeò, vt celerrimè moueatur.

XXIX. [1] Οἷσι

XXIX. [1] Οἷσι δ' ἂν [2] ἐν τοιουτέῳ πυρετῷ κεφαλὴν ἀλγέουσι, ἀντὶ μὲν τοῦ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, [3] ἀμβλυωγμὸς γίνεται, ἢ [4] μαρμαρυγαὶ προφαίνονται· ἀντὶ δὲ τοῦ καρδιώσσειν, ἐν τῷ [5] ὑποχονδρίῳ ἐπὶ δεξιὰ, ἢ ἐπ' ἀριστερὰ [5] ξυντείνεταί τι, μήτε ξὺν ὀδύνῃ, μήτε ξὺν φλεγμονῇ, αἷμα διὰ τῶν ῥινῶν τούτοισι ῥυῆναι προσδόκιμον, ἀντὶ τοῦ ἐμέτου. Μᾶλλον δὲ καὶ [6] ἐνταῦθα τοῖσι νέοισι τοῦ αἵματος τὴν ῥῆξιν προσδέχεσθαι. Τοῖσι δὲ τριήκοντα ἔτεσι καὶ γεραιτέροισιν, [7] ἧσσον. ἀλλὰ τοὺς [8] ἐμέτους τούτοις προσδέχεσθαι.

XXIX. [1] *At verò quibus in* [2] *huiusmodi febre caput dolet, & suffusionis caliginosæ loco* [3] *hebescunt oculi, aut etiam* [4] *ignes micant ex oculis: & cardialgiæ loco dextra aut sinistra hypochondriorum parte* [5] *distentio quædam percipitur, doloris & inflammationis expers, his narium profluuium, vomitionis loco, iam iam adfuturum spes est. Sed* [6] *ibi tum potiùs illud profluuium iuuenibus expectare oportet. Nam iis qui triginta [quinque] annos nati sunt, & prouectioribus,* [7] *minùs. Sed potiùs* [8] *vomitiones expectare oportet.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Vnde hæmorrhagiæ futuræ notæ sumantur.
2 Non funesta: nam talis dolor cùm signo lethali consociatur, est planè funestus. Alioqui vt varius est dolor capitis suæ causæ consectarius, ita vel hæmorrhagiam, vel vomitum denunciant.
3 Materiæ copiâ, & spiritus animalis impuritate; non à nigro vapore.
4 Vel splendores ob oculos obuersantur. Quæ duo signa sunt symptomata causæ coniunctæ ipsius hæmorrhagiæ. quæ fit ex translatione sanguinis ad superiora, ab inferioribus. Sed obiicies, eadem est causa marmarigarũ & caliginis, nimirum anathymiasis nigra à bile eleuata. Quare igitur in hoc affectu pro caligine marmarigæ obuersantur oculis? De generatione marmarigarum vide Gal. 2. acut. 4. His autem duobus signis adde, & vnà lachrymæ inuitis funduntur, & pulsus venarum sunt conspicui, estque suffusa rubore facies. 1. epid. 2.
5 Sursum vertente cursum sanguine.
6 Id est, cùm hæc adsunt. Addit Galenus, ex Hippocrate, si ἀπροαιρέτως lachrymæ obortæ fuerint.
7 Nim. expectare oportet.
8 Vel dysenterias potiùs, vt Bioni 1. epid. 3.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXX. * Τοῖσι δὲ παιδίοισι σπασμοὶ γίνονται, ἢν ὁ πυρετὸς [1] ὀξὺς ᾖ, καὶ ἡ * [2] γαστὴρ μὴ † διαχωρέῃ, καὶ [3] ἀγρυπνέωσί τε, καὶ [4] ἐκπλαγέωσι, καὶ [5] κλαυθμυρίζωσι, καὶ τὸ [6] χρῶμα μεταβάλλωσι, καὶ χλωρὸν, ἢ πελιὸν, ἢ [7] ἐρυθρὸν ἴσχωσι. Γίνεται δὲ ταῦτα ἐξ ἑτοιμοτάτου μὲν τοῖσι παιδίοισι τοῖσι νεωτάτοισιν, ἐς τὰ [8] ἑπτὰ ἔτεα. Τὰ δὲ * πρεσβύτερα τῶν παιδίων

* καὶ
† ὑποχωρέῃ

καὶ [10] οἱ ἄνδρες, οὐκ ἔτι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ὑπὸ τῶν σπασμῶν ἁλίσκονται, ἢν μή τι τῶν σημείων προσγένηται τῶν [11] ἰσχυροτάτων τε καὶ κακίστων, οἷά περ ἐν τῇσι [12] φρενίτισι γίνεται [13].

XXX. *At verò puerulis conuulsiones incidunt, si febris [1] acuta fuerit, nec [2] aluus feratur, & [3] somni sint expertes, & [4] terreantur, & [5] eiulárint, tum etiam si [6] colorem mutent, ac pallido, vel liuido, vel etiam [7] rubro suffundantur. Hæ autem [conuulsiones] ex facili incidunt puerulis nuper in lucem editis, ad [8] septimum ætatis annum vsque. [9] Grandiores verò pueri, & [10] viri ipsi, non ita facilè per febres conuulsione tentantur, nisi quod aliud accesserit signum [11] valentißimum ac peßimum, ac potißimùm qualia [12] phreniticis eueniunt [13].*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Colliquatis excrementis & succis.
2 Rapto in peripheriam succo.
3 Neruis inde fractis, labefactatoque cerebro.
4 Fraudato calore cerebro, idque repente.
5 Nam id fundit cerebro conceptam pituitam vel prauum humorem.
6 A talium succorum plenitudine occupantium cerebrum.
7 Quorum ruber copiam; duo illi prauam qualitatem humoris significant: quæ duo idoneæ sunt conuulsionis causæ.
8 A vitio lactis crassioris, & pleno importunoque victus alimento; quod in ventriculo cunctando putrescit. 1.epid. 2.24. & nerui his languent. & cùm dentire incipiunt. 3.aph.25. nam his infirma est vis animalis, & excrementis circumfluunt, si aluus stricta. Et febricitant ex doloribus, vigiliis, phlegmone. Et à vino crasso.
9 Vt verb. gr. decennes.
10 Vt iuuenes & homines constantis ætatis, quibus sunt nerui firmissimi.
11 Exhausti cerebri, & neruorum desiccatorum.
12 1.prorrhet.aph.antepenultimo. Tremulæ, obscuræ, blandæ, & ψηλαφώδεις, id est, contractabiles desipientiæ, valde phreniticæ, vt Didymarcho in Co obuenit. metastasi humorum ad cerebrum: vnde vel phrenitis, vel conuulsio. Vt si strident dentes, oculi voluantur. C. Sed in pueris sufficit pauor, vel vigiliæ.
13 Ad finem iam huius libri sunt quædam animaduersiones: quòd nimirum, vbi signorum adest controuersia, ad peculiarem cuiusque naturam sit recurrendum medico. Docet enim pleraque specie quidem esse funesta: quæ tamen ratione causarum, naturæ, vel ætatis talia non sunt. Nam conuulsio febri superueniens lethalis est quidem specie: in pueris tamen non lethalis, eò quòd ipsis non accidunt vitio principij sensus & motus, aut vitio facultatis ab exhausto cerebro, sed vitio instrumentorum; eò quòd nerui pueris sint infirmissimi madore: qui diætâ susque deque habitâ augescit: & ob lactis vitium crassioris.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. [1] Τοὺς δ' ἀπολυμένους τε, καὶ περιεσομένους τῶν παιδίων τε, καὶ τῶν ἄλλων [2] τεκμαίρεσθαι τοῖς ξύμπασι σημείοισιν, ὡς ἐφ' ἑκάστοισιν ἕκαστα διαγέγραπται.

διαγέγραπται. Ταῦτα δὲ λέγω, περί τε τῶν [3] ὀξέων νοσημάτων, καὶ [4] ὅσα ἐκ τουτέων γίνεται. XXXII. [5] Χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα ὀρθῶς προγινώσκειν τοὺς περιεσομένους, καὶ τοὺς ἀποθανουμένους, ὅσοισί τε ἂν μέλλῃ πλέονας ἡμέρας παραμένειν τὸ νόσημα, καὶ ὁποίοισιν ἂν ἐλάσσους, τὰ σημεῖα ἐκμανθάνοντας πάντα δύνασθαι [6] κρίνειν, λογιζόμενον τὰς δυνάμιας αὐτέων πρὸς ἀλλήλας, ὥσπερ διαγέγραπται, περί τε τῶν ἄλλων, καὶ τῶν [7] οὔρων, καὶ τῶν πτυέλων· ὅταν ὁμοῦ πῦόν τε ἀναβήσσῃ καὶ [8] χολήν.

XXXI. [1] *Caterùm inter pueros & cuiusque ætatis homines salutis quidem & interitus rationem [2] signis syllogisticis animo complecti oportet, ut de quibus singula sunt à nobis tradita. Hæc autem à me dicuntur de [3] morbis acutis, & [4] qui à morbis acutis principia causasque ducunt.* XXXII. [5] *Sed tamen necesse est eum qui salutis aut mortis, breuitatis aut diuturnitatis morborum præsensionem tenere se profitetur, omnium signorum rationem sic exploratam habere, ut [6] diiudicare omnia possit, eorum vires inter se comparando: quemadmodum à nobis præscriptum est, cùm de aliis omnibus, tum verò de [7] vrinis & expectoratis: cùm scilicet expectoratum [8] bile perfusum [septimo die] excluditur.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Sequentibus deinde aphorismis communia aliquot præcepta tradit, vt intelligamus rationem prædicendi.
2 Admonet omnia signa noscenda esse, & perpendendam eorum dignitatem & numerum. Quare sæpè immeritò accusatur Hippocrates ab his, qui hæc nesciunt.
3 Nimirum, febribus essentialibus acutis, & iis quæ habent febrem coniunctam. Duo autem hæc sunt verè morborum acutorum genera: nam tertium, quod ex decidentia dicitur, non est verè acutum. q. d. intelligendum me in his libris disserere de morbis acutis, qui 40. Diebus iudicantur.
4 Vt hydrops qui fit ab hepate vi caloris febrilis exhausto. cuius licet symptoma tolli posset, affectus tamen ipsius hepatis est incurabilis. & quartana quæ erraticas intermittentes sequitur. Et etiam empyema.
5 Signorum vires esse potiùs metiendas, quàm eorum copiam. Vt per febres si pepasmi notæ eluceant in vrinis, quamuis dolore vexetur, ac vigiliis, & cibos fastidiat, tamen spes aderit salutis. Vt doctè in hoc commentario explicat Galenus.
6 Morbisque & naturæ hominum accommodare.
7 Nam pro causarum diuersitate, vrina alba nunc est salutaris, nunc lethalis.
8 Symptomata itaque specie praua, exitu bona esse possunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIII. [1] Χρὴ δὲ καὶ τὰς [2] φορὰς τῶν νοσημάτων αἰεὶ ἐπιδημουσέων ταχέως ἐνθυμεῖσθαι, [*] τήν τε τῆς [3] ὥρης κατάστασιν. Εὖ μέντοι χρὴ εἰδέναι περὶ

* κινήματα. Θεῖον

περὶ τῶν τεκμηρίων καὶ τῶν ἄλλων σημείων, καὶ μὴ λανθάνειν ὅτι ἐν παντὶ ἔτεϊ καὶ πάσῃ ὥρῃ, τά τε κακὰ [4] κακὸν σημαίνει, τά τε χρηστὰ [5] ἀγαθόν. Ἐπεὶ καὶ ἐν [6] Λιβύῃ, καὶ ἐν [7] Δήλῳ, καὶ ἐν [8] Σκυθίῃ φαίνεται τὰ προγεγραμμένα [9] ἀληθεύοντα σημεῖα. † Ἐξ ὧν δεῖ εἰδέναι, ὅτι ἐν τε τοῖσιν αὐτοῖσι χωρίοισιν, οὐδὲν δεινὸν, [10] τὰ πολλαπλάσια αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν· ἢν ἐκμαθών τις αὐτὰ, κρίνειν τε καὶ λογίζεσθαι ὀρθῶς ἐπίστηται. [11] Ποθέειν δὲ χρὴ οὐδενὸς νοσήματος ὄνομα, [12] ὅ, τι μὴ τυγχάνει ἐνθάδε γεγραμμένον. [13] Πάντα γὰρ ὁκόσα ἐν [14] τοῖσι χρόνοισι τοῖσι προειρημένοισι κρίνεται, γνώσῃ τοῖσιν αὐτέοισι σημείοισιν.

† εὖ ν

XXXIII. [1] *Quin etiam quo fiant epidemiorum morborum [2] inclinationes simul atque ingruerint, animo complecti oportet, tum [3] ipsius anni historiam. Sed tamen ea signorum & argumentorum ratio sic est tenenda, vt non te fugiat quòd omnibus annis omnibusq́ue anni partibus, mala quidem signa [4] malum, bona verò [5] bonum significant. Quòd & in [6] Libya, & in [7] Delo, & in [8] Scythia, quæ tradita sunt præsentiendi argumenta, existunt [9] veracia. Eoq́ue fit nihil mirum videri si iisdem locis & regionibus quis maximam partem [10] inde præsentiendi scientiam consequatur: si animo ea complexus didicerit ratiocinari & diiudicare. [11] Nec verò est quòd quispiam nomen alicuius morbi desideret, [12] quod hoc loco non sit descriptum. [13] Omnia enim quæ [14] definitis ante temporibus iudicantur, ex iisdem signis intelliges.*

I. HEVRNII COMMENTARIVS.

1 Ad præsentionem duo maximè necessaria ait Hippocrates, morbi inclinationem, & anni historiam, in morbis epidemicis. Vt si sit febris magna qua tenetur homo: & si tunc pestiferæ febres grassentur: si sit æstas: sit tibi suspicio pestiferæ febris. & si terminantur tunc sæpe per alui proluuiem: præsentio in promptu erit: his reliqua adde quæ ex diæta & præcedenti constitutione, si κατάῤῥοποι succum monstrent, & temperies, & ætas.

2 Id est, quò spectent, vergant, tendant.

3 Nam temperatis annis, temperati incidunt morbi.

4 Id est, ad deterius apparere. Hoc est, signa coctionis & cruditatis perpendenda, & quæ ex colore, mole, figura, decubitu, nigræ aut liuidæ partes: & quæ critica, quæue symptomatica.

5 Id est, ad salutem apparere. d. q. 2. aph. 34. d. quorum congener est morbus, minùs periclitantur. Igitur vnus morbus in diuersis hominibus magis vel minùs est calamitosus: Nec igitur bonum in omnibus bonum notat, nec malum malum: Resp. Galenus, licet notæ non significent æquam in cunctis malitiam: tamen mala, in omnibus mala sunt. d. q. d. Hip. 2. aph. 27. His quæ haut conuenienter leuant, acquiescendum non est: Igitur quibusdam bonis non fidendum. Resp. Gal. quædam sunt symptomata quæ vel bona vel mala esse possunt.

6 Et in Aphrica; id est, calidissimis locis. Vt primùm asseruit certitudinem prognosticorum in omni tempore, ita iam in omni regione eam prædicat, & asserit ex eisdem notis sumi.

7 Terra temperata.
8 Terra frigidissima.
9 Contra eos qui hæc tantum ad Græciæ homines pertinere putant, & ad ætatem Hippocratis. Non enim natura fatiscit: Si enim illa elanguesceret, iam sanè diu internecione deletæ essent quàm plurimæ rerum species, imò homines ipsi, Nec philosophi vllum argumentum inuenissent, quo mundi æternitatem firmassent. Et regius vates inquit 90. Psalmo, vitam humanam 80. annorum esse: at eam viuunt & iam. Septies denos spaciosa in annos Vita procurrit: quibus est senecta firmior, fermè in decimum supersunt Amplius annum. & 8. Geneseos talē vim fatalem perennē constituit Deus aput Noēn.
10 Id est, si cui prædicendi ratio ex sententia responderit. Qui nim. rectè metiri potest signorum potestates.
11 Testatus est Hippocrates sua prognostica certa esse in omni tempore, omnique regione, & iam in omni morbo asserit eorum firmitudinem.
12 Q.d. nihil possę hominibus accidere, de quo medicus non præsentiat, modò inter se singula conferat, quæ hîc tradita fuere.
13 Id est, acuti & diuturni morbi.
14 Id est, diebus criticis.

ERRATA *sic corrige.*

8.2. *commentarij* 14. *lin.* baryodmis. 80. *in Textu*, 31. *lin.* tempore, *lege*, tepore. 83. *commentarij columna secunda lin.* 5. res, *lege*, rei. 84. *comment. colum.* 2. *lin.* 13. carneam, *lege*, corneam. 145. *commentarij* 2. *lin.* 6. Vegeta.

INDEX RERVM MEMORABILIVM QVÆ

In hoc opere continentur.

CALCY-

C.

D.

Diæta

Q.

FINIS.

